

สูตร ขุ. ขุททกปาฐ-ธมมปทคทา-...สูตรนิปาตา - หน้าที่ 1
สูตรนุตปิฎเก ขุททกนิกายสุส
ขุททกปาฐ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

ขุททกปาฐे สรณกम्मं

[๑] พุทฺธํ สรณํ กจฺฉามิ ฌมฺมํ สรณํ กจฺฉามิ สงฺฆํ
สรณํ กจฺฉามิ ฯ ทุติยมุปี พุทฺธํ สรณํ กจฺฉามิ ทุติยมุปี ฌมฺมํ
สรณํ กจฺฉามิ ทุติยมุปี สงฺฆํ สรณํ กจฺฉามิ ฯ ตติยมุปี พุทฺธํ
สรณํ กจฺฉามิ ตติยมุปี ฌมฺมํ สรณํ กจฺฉามิ ตติยมุปี สงฺฆํ
สรณํ กจฺฉามิ ฯ

สรณกम्मํ ๑ นิฏฺฐิตํ ฯ

ขุททกปาฐे ทสสิกฺขาปทํ

[๒] ปาณาติปาตา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมฺมาทियามิ ฯ
อทินฺนาทานา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมฺมาทियามิ ฯ อพฺรหฺมจฺริยา
เวรมณี สิกฺขาปทํ สมฺมาทियามิ ฯ มุสาวาทา เวรมณี สิกฺขาปทํ
สมฺมาทियามิ ฯ สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา เวรมณี สิกฺขาปทํ
#๑ สี. ม. สรณตุตถํ ฯ

สมาธิยามิ ฯ วิกาลโภชนา เวรมณี สิกขาปทํ สมาธิยามิ ฯ
นัจจตีตวาทิตวิสุททสุสนา เวรมณี สิกขาปทํ สมาธิยามิ ฯ
มาลาคนฐวิเลปนธารณมณฑทวิภูสณภูจानา เวรมณี สิกขาปทํ
สมาธิยามิ ฯ อุจจาसनมหาสนา เวรมณี สิกขาปทํ สมาธิยามิ ฯ
ชาตรุปรชฎปฏิกุคณา เวรมณี สิกขาปทํ สมาธิยามิ ฯ

ทสสิกขาปทํ นิฎจิตํ ฯ

ขุททกปาฐ ทวัตตีสากาโร

[๗] อตถิ อิมสฺมี กาย เกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ
มํสํ นหารู อญฺจี อญฺจิมิณฺขํ วกฺกํ ททฺยํ ยกนํ กิโถมกํ ปิหํ
ปปฺผาตํ อนตฺตํ อนตฺตคฺคณํ อุทริยํ กรีสํ [๑] ปิตตํ เสมหํ ปุพฺโพ
โลหิตํ เสโท เมโท อสฺสุ วสา เขโล สีมานิกา ลสิกา มุตฺตํ
มตฺตเก มตฺตลฺลฺกนฺติ ฯ

ทวัตตีสากาโร นิฎจิตโต ฯ

ขุททกปาฐ สามณฺรปญฺหา

[๘] เอกนฺนาม กิ สพฺเพ สตฺตา อาหารญฺจิติกา ฯ เทว
นาม กิ นามญฺจ รูปญฺจ ฯ ตีณิ นาม กิ ติสฺโส เวทนา ฯ

#๑ ม. มตฺตลฺลฺกํ ฯ

อตตสมฺมาปณฺธิ จ เอตมฺมงฺกลมุตฺตมํ ฯ
พาหุสจฺจณฺจ สิปฺปณฺจ วินโย จ สฺสึกฺขิตฺโต
สุภาสิตา จ ยา วาจา เอตมฺมงฺกลมุตฺตมํ ฯ
มาตาปิตุอุปฺภูจฺจํ ปุตฺตทารุสฺส สงฺคโห
อนากุลา จ กมฺมนฺตา เอตมฺมงฺกลมุตฺตมํ ฯ
ทานณฺจ ธมฺมจริยา จ ฌาตกาณณฺจ สงฺคโห
อนวชฺชานี กมฺมานี เอตมฺมงฺกลมุตฺตมํ ฯ
อารตี วิรตี ปาปา มชฺชปาณา จ สลฺยโม
อปฺปมาโท จ ธมฺเมสุ เอตมฺมงฺกลมุตฺตมํ ฯ
การโว จ นิวาโต จ สนฺตุฎฺฐี จ กตฺตณฺดา
กาเลน ธมฺมสฺสวณฺ์ เอตมฺมงฺกลมุตฺตมํ ฯ
ขนฺตี จ โสวจสฺสตา สมณานณฺจ ทสฺสนํ
กาเลน ธมฺมสากฺจฺจํ เอตมฺมงฺกลมุตฺตมํ ฯ
ตโป จ พุรฺหุมาจฺจณฺจ อริยสจฺจานทสฺสนํ
นิพฺพานสจฺจิกิริยา จ เอตมฺมงฺกลมุตฺตมํ ฯ
ผุฏฺฐสฺส โลกธมฺเมหิ จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ
อโสภํ วิรชํ เขมํ เอตมฺมงฺกลมุตฺตมํ ฯ
เอตาทิสานี กตฺวาน สพุพฺพตฺถมปฺราษิตํ
สพุพฺพตฺถ โสตฺถี กจฺจณฺตี ตนฺเตสํ มงฺกลมุตฺตมณฺตี ฯ
มงฺกลมุตฺตํ นิฏฺฐิตํ ฯ

ขุททกปาฐะ รตนสูตร

[๗] ยานีธ ภูตานี สมากตานี

ภุมมานิ วา ยานี ว อนตฺติกุเข ฯ

สพฺเพว ภูตา สุมนา ภวนตุ

อโถปี สกุกฺจจ สฺจนฺตุ ภาสีติ

ตสฺมา หิ ภูตา นิสาเมถ สพฺเพ

เมตฺตํ กโรธ มานูสิยา ปชาย ฯ

ทิวา จ รตฺโต จ หรฺนฺติ เย พลี

ตสฺมา หิ เน รกฺขถ อปฺปมตฺตา ฯ

ยํ กิลฺลิจิ วิตฺตํ อิธ วา หุริ วา

สกุเคสุ วา ยํ รตนํ ปณฺธิตํ

น โน สมํ อตฺถิ ตถาคเตน

อิทฺมปี พุทฺเธ รตนํ ปณฺธิตํ ฯ

เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ ฯ

ขยํ วิรํคํ อมตํ ปณฺธิตํ

ยทชฺฉคา สกฺยมนฺนิ สฺมาหิโต

น เตน ธมฺเมเนน สมตฺถิ กิลฺลิจิ

อิทฺมปี ธมฺเม รตนํ ปณฺธิตํ ฯ

เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ ฯ

ยมพุทธเสฏโฐ ปรีวณณีย์ สุจี

สมาธิมานนุตริกถณมาหุ
สมาธินา เตน สโม น วิชชติ
อิทมปิ ธมเม รตนํ ปณีตํ ฯ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ ฯ
เย ปุคฺคลา อฏฺฐ สติ ปสฺสุชา
จตุตาริ เอตานิ ยุกานิ โหนติ
เต ทกฺขิณฺเอยยา สุกตสฺส สาวกา
เอเตสุ ทินฺนานิ มหปฺพลานิ
อิทมปิ สจฺเฆ รตนํ ปณีตํ ฯ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ ฯ
เย สุปฺปยุตฺตา มนสา ทพฺเหน
นิกฺกามิโน โคตมสาสนมฺหิ
เต ปตฺติปตฺตา อมตํ วิคฺขุห
ลทฺธา มฺธา นิพฺพุตี ภูณฺชมานา
อิทมปิ สจฺเฆ รตนํ ปณีตํ ฯ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ ฯ
ยถินฺทชีโล ปจวี ลีโต ลียา
จตุพฺภิ วาเตภิ อสมฺปกมฺปิโย
ตถูปมํ สปฺปริสํ วทามิ

โย อริยสัจจانی อเวจฺจ ปสฺสตี
อิทฺมปิ สงฺฆเม รตนํ ปณฺธิตํ ฯ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ ฯ
เยรียสัจจانی ๑ วิภาวณฺฺติ
คฺมภีรปญฺเณน สุเทสิตานิ
กิลฺยจปิ เต โหนฺติ ภูสฺปฺมตฺตา
น เต ภวํ อฏฺฐมมาทियฺนฺติ
อิทฺมปิ สงฺฆเม รตนํ ปณฺธิตํ ฯ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ ฯ
สหาवสุส ทสฺสนสมฺปทาย
ตยสฺสุ ฐมฺมา ชหิตา ภวณฺฺติ
สภฺกายทิกฺกุจฺจิ วิจิกิจฺฉิตฺตจ
สีลพฺพตํ วาปี ยทตฺถิ กิลฺยจ
จตุหฺปาเยหิ จ วิปฺปมฺตฺโต
จ จาภิจานานิ อภพฺโพ กาคฺคํ
อิทฺมปิ สงฺฆเม รตนํ ปณฺธิตํ ฯ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ ฯ
กิลฺยจปิ โส กมฺมํ กโรติ ปาปกํ
กาเยน วาจาเยท เจตสา वा
อภพฺโพ โส ตสฺส ปฏฺิจฺฉนฺทาย

#๑ อิทานิ ปายโต ปจฺนฺติ "เย อริยสัจจانی วิภาวณฺฺตฺติ ฯ"

อกพพตา ทิฏฺฐปทสฺส วุตฺตา
อิทฺมปิ สงฺฆे รตนํ ปณฺธิตํ ฯ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ ฯ
วนปฺปคฺคุมฺเพ ยถา ผุสฺสิตคฺคเ
คิมฺหानมาเส ปจฺมสฺมี คิมฺเห
ตถูปมํ ธมฺมวารี อเทสยิ
นิพฺพานคามิํ ปรมํ หิตาย
อิทฺมปิ พุทฺเธ รตนํ ปณฺธิตํ ฯ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ ฯ
วโร วรณฺญวโร วราหโร
อนุตฺตโร ธมฺมวารี อเทสยิ
อิทฺมปิ พุทฺเธ รตนํ ปณฺธิตํ ฯ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ ฯ
จีณิํ ปุราณิํ นวํ นตฺถิ สมภวํ
วิเรตฺตจิตฺตายติเก ภวสฺมี
เต จิณฺพิชา อวิรุฬฺหิณฺหา
นิพฺพนฺติ ธีรา ยถายมฺปทีโป
อิทฺมปิ สงฺฆे รตนํ ปณฺธิตํ ฯ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ ฯ
ยานิธ ภูตานิ สมากตานิ

ภุมมานิ वा यानिव अनुत्तिकुखे
 दत्ताकत्तं वेम्मनुस्सप्पुच्चित्तं
 पुत्तुं नमस्साम सुवत्तुति होत्तु ५
 यानिธ ภูตานิ สมากตานิ
 ภุมมานิ वा ยानिव अनुत्तिकुखे
 दत्ताकत्तं वेम्मनुस्सप्पुच्चित्तं
 ธम्मं นมस्साम सुวत्तुติ होत्तु ๕
 ยานิธ ภูตานิ สมากตานิ
 ภุมมานิ वा ยานिव अनुत्तिकุखे
 दत्ताकत्तं वेम्मनुस्सप्पुच्चित्तं
 สงฆ์ นมस्साम सुวत्तुติ होत्तु ๕
 รตนสูตรตํ นิฎฐิตํ ๕

ขุททกปาฐะ ตีโรกฺขทกณฺฑํ

[๘] (มตฺตาสุขปริจฺจจากา ปสฺเส เจ วิปฺปลํ สุขํ
 จเข มตฺตาสุขํ ชีโร สมนฺปสฺสํ วิปฺปลํ สุขํ ๕)
 ตีโรกฺขทกณฺฑํ ตีฎฺฐนฺตํ สนนฺธิสํฆมาฏฺเฐสุ จ
 ทวารพาสฺสํ ตีฎฺฐนฺตํ อากนฺตฺวาน สกํ ฆริ ๕
 ปหุเต ๑ อนนฺปานมฺหิ ขชฺชโกชฺเช อุปฺภูจฺเจเต

#๑ ม. ปหุเต ๕

น เตสั โกจิ สรติ   สตตทานั กम्मปจฺจา ฯ
เอวั ททนฺติ ฉาตีนั   เย โหนฺติ อฺนุกมฺปกา
สุจึ ปณฺตี กาลน   กปฺปิยั ปานโกชนั
อิทั วอ ฉาตีนั โหตุ   สุจิตา โหนฺตุ ฉาตโย ฯ
เต จ ตตฺถ สมากนฺตฺวา   ฉาตีเปตา สมากตา
ปฺหุเต ๑ อฺนฺนปानมฺหิ   สกฺกจฺจึ อฺนุโมทเร
จิริ ชีวนฺตฺว โน ฉาตี   เยสั เหตุ ลภามฺหเส ฯ
อมฺหากณฺจ กตา ปุชา   ทายกา จ อฺนิปฺผลา ฯ
น หิ ตตฺถ กสิ อตฺถิ   โครกฺเขตฺถ น วิชฺชติ
วณฺชฺชา ตาทิสึ นตฺถิ   หิรณฺณน กยากยั ฯ
อิโต ทินฺเนน ยาเปนฺติ   เปตา กาลกตา ตหิ
อฺนฺนเต ๒ อฺทกั วุฏฺจึ   ยถา นินฺนั ปวตฺตติ
เอวเมว อิโต ทินฺนั   เปตานั อฺปกปฺปติ ฯ
ยถา วาริวหา ปุรา   ปริปุเรนฺติ สาคริ
เอวเมว อิโต ทินฺนั   เปตานั อฺปกปฺปติ ฯ
อทาสิ เม อกาสิ เม   ฉาติमितฺตา สขา จ เม
เปตานั ทกฺขิณฺ ทชฺชา   ปุพฺเพ กตมฺนุสฺสรึ ฯ
น หิ รุณฺณั วา โสโก วา   ยาวณฺณา ปริเทวนา
น ตั เปตานมฺตถาย   เอวั ติฏฺฐนฺติ ฉาตโย ฯ
อยณฺจ โข ทกฺขิณา ทินฺนา   สงฺฆมฺหิ สฺปติฏฺฐิตา

#๑ ม. ปหุเต ฯ ๒ ม. อฺนฺนเม ฯ

ที่มรตต์ หิตายสฺส จานโส อุปกปฺปติ ฯ
โส ฌาติธมฺโม จ อโย นิสฺสึโต
เปตานุชชา จ กตา อุพารา
พลญจ ภิกฺขุณฺณนุปฺปทินฺนํ
คฺมุเหหิ ปุณฺณํ ปสฺสตี อนุปฺปกนฺติ ฯ
ติโรกฺุทฺทกณฺฑํ นิฏฺฐิตํ ฯ

ขุททกปาฐ นิธิกณฺฑํ

[๕] นิธิ นิเชติ ปฺริโส คมฺภีเร อุทกนฺติเก
อตุเถ กิจฺเจ สมฺบุปฺนเน อตุถาย เม ภวิสฺสตี
ราชโต วา ทฺรุตฺตสฺส โจรโต ปิพิตสฺส วา
อิณสฺส วา ปโมกฺขาย ทฺพภิกฺเข อาปทาสุ วา
เอตทตฺถาย โลกสฺมี นิธิ นาม นิธิยฺยติ ฯ
ดาวสฺสุนิหิต สนฺโต คมฺภีเร อุทกนฺติเก
น สพฺโพ สพฺพทา ยเว ตสฺส ตํ อุปกปฺปติ
นิธิ วา จานา จวติ สลฺยวา วาสฺส วิมฺยุหติ
นาคา วา อปนาเมนฺติ ยกฺขา วาปี หฺรนฺติ นํ
อปฺปิยา วาปี ทายาทา อุทฺธรนฺติ อปสฺสโต
ยทา ปุณฺณกฺขโย โหติ สพฺพเมตํ วินสฺสตี ฯ

ยสุส ทาเนน สีเลน	สยถเมน ทเมน จ
นิธิ สุนิหิโต โหติ	อิตถิยา ปุริสสุส วา
เจติยมหิ จ สงฺฆเม วา	ปุคฺคเล อติถิสฺส วา
มาตริ ปิตริ วาปี	อโถ เชฏฺฐมฺหิ ภาตริ
เอโส นिति สุนิหิโต	อเชยฺโย อนุคามิโก
ปหาย คมนิเยสุ	เอตํ อาทาย กจฺจติ ฯ
อสาธารณมณฺเณสํ	อโจรหโรณ นिति ฯ
กยิราถ ธีโร ปุณฺณานิ	โย นिति อนุคามิโก
เอส เทวมนุสฺसानํ	สพฺพกามทโท นिति
ยํยํ เทวาภิปตฺถเนนฺติ	สพฺพเมเตน ลพฺภติ
สุวณฺณตา สุสรตา	สุสณฺจานํ ๑ สฺรูปตา
อาธิปจํ ปริวาโร	สพฺพเมเตน ลพฺภติ ฯ
ปเทสฺรชฺชํ อิสฺสรียํ	จกฺกวตฺติสฺสํ ปิยํ
เทวเรชฺชมฺปิ ทิพฺเพสุ	สพฺพเมเตน ลพฺภติ ฯ
มานุสฺสิกา จ สมฺปตฺติ	เทวโลเก จ ยารติ
ยา จ นิพฺพานสมฺปตฺติ	สพฺพเมเตน ลพฺภติ ฯ
मितฺตสมฺปทมาคมฺม	โยนิโส เจ ปยุญฺชโต
วิชฺชาวิมุตฺติวสีภาโว	สพฺพเมเตน ลพฺภติ ฯ
ปฏิสมฺภิทา วิโมกฺขา จ	ยา จ สวากปารมี
ปจฺเจกโพธิ พุทฺธญฺมิ	สพฺพเมเตน ลพฺภติ ฯ

#๑ ม. สุตตจานา ฯ

เอวํ มหตฺถิกา เอสา ยทิทํ ปุณฺณสมปทา
ตสฺมา ธีรา ปัสสนฺติ ปณฺฑิตา กตปุณฺณตฺนฺติ ฯ
นริทกณฺท์ นิฏฺฐิตํ ฯ

ขุททกปาเจ กรณียเมตฺตสุตฺตํ

[๑๐] กรณียเมตฺตกฺุสเถน ยนฺตํ สนฺตํ ปทํ อภิสเมจฺจุ
สกุโ กุชฺช จ สฺกุชฺช จ สฺวโจ จสฺส มฺหุ อนตฺติมานิ
สนฺตฺตสฺสโก จ สฺกุโร จ อปฺปกิจฺโจ จ สลฺลหฺกฺุตฺติ
สนฺตฺตินฺทฺริโย จ นิปโก จ อปฺปกพฺโก กุเลสฺ อนนฺนฺลิทฺโธ ฯ
น จ ขุทฺทํ สฺมาจเร กิณฺจิ เยน วิณฺญฺ ปเร อุปวเทยฺยุํ ฯ
สุชินฺโน วา เขมิโน โหนฺตฺ สพฺเพ สตฺตา ภวนฺตฺ สุचितฺตฺตา
เยเกจิ ปาณฺภูตฺตฺติ ตสา วา ถาวรา วา อนวเสสา
ทิมฺมา วา เย มหนฺตา วา มชฺฌิมฺมา รสฺสกา อณฺุกฺุลา
ทิกฺุจา วา เย ๑ จ อทิกฺุจา เย ๑ จ พุเร วสนฺติ อวิพุเร
ภูตา วา สฺมภเวสี วา สพฺเพ สตฺตา ภวนฺตฺ สุचितฺตฺตา
น ปโร ปรี นิฏฺพเพถ นาคิมณฺเณถ กคฺถจิ นํ ๒ กิณฺจิ
พฺยาโรสนา ปฏฺิฆสฺสณฺนา นานฺณมณฺณสฺส ทฺกฺุขมิจฺเจยฺยุํ ฯ
มาตา ยถา นิยํ ปุตฺตํ आयฺสา เอกปุตฺตมฺนฺรฺกฺุเข
เอวมฺปิ สพฺพภูเตสฺส มานสมฺภาวเย อปริมาณํ

#๑ ม. เย ว ฯ ๒ ม. น กิณฺจิ ฯ

เมตฺตณฺจ สพฺพโลกสุมี   มานสมฺภาวเย อปริมาณํ
อุทฺธํ อโห จ ติริยณฺจ   อสมฺพาริ อเวริ อสฺปตฺตํ
คิณฺุจณฺจริ นิสินฺุโน วา   สยาโน วา ยาว ตสฺส วิคตฺมิทฺุโ
เอตํ สตี อธิณฺุเจยฺย   พุรหฺมเมตํ วิหาริ อธิมาหุ ๑ ฯ
ทิกฺุจณฺจ อนฺุปกมฺม   สีลวา ทสฺสเนน สมฺปนฺุโน
กาเมสุ วินยฺย ๒ เกริ   น หิ ชาตุ คพฺภเสยฺย ปฺนเรตีติ ฯ
      เมตฺตสุตฺตํ นิณฺุจิติ ฯ
      ขุทฺทกปาโจ สมตฺโต ฯ

#๑ ม. วิหารมิมมาหุ ฯ ๒ ม. วินย ฯ

สูตรนตปิฎเก ขุททกนิกายสูตร

ธมมปทกถา

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

ธมฺมปทกถาย ปจฺจโม ยมกวกุโณ

[๑๑] ๑ มโนปุพฺพกฺมา ธมฺมา มโนเสฏฺฐา มโนมยา

มนสา เจ ปทฺฐุเจน ภาสติ วา กโรติ วา

ตโต นํ ทฺขมเนวติ จกํว วหโต ปทํ ฯ

มโนปุพฺพกฺมา ธมฺมา มโนเสฏฺฐา มโนมยา

มนสา เจ ปสนฺเนน ภาสติ วา กโรติ วา

ตโต นํ สฺขมเนวติ ฉายาว อนฺุปายินิ ฯ

อกุโกจฺฉิ มํ อวชิ มํ อชิ นิ มํ อหสิ เม

เย จ ตํ อฺปนยฺหนฺติ เวรํ เตสํ น สมฺมตฺติ ฯ

อกุโกจฺฉิ มํ อวชิ มํ อชิ นิ มํ อหสิ เม

เย จ ตํ นฺุปนยฺหนฺติ เวรํ เตสฺสฺสมฺมตฺติ ฯ

น หิ เวเรน เวรานิ สมฺมตฺติช กุทางนํ

อเวเรน จ สมฺมตฺติ เอส ธมฺโม สนนฺุตโน ฯ

ปเร จ น วิชานนฺติ มยเมตถ ยมามหเส
เย จ ตตฺถ วิชานนฺติ ตโต สมฺมุนฺติ เมธกา ฯ
สุภานุปสฺสี วิหรนฺตํ อินฺทฺริเยสุ อสํวตํ
โกชนมฺหิ อมตฺตณฺณ ๑ กุสิตํ หีนวีริย
ตํ เว ปสฺสทฺติ มาโร วาโต รุกฺขํว ทุพฺพลํ ฯ
อสุภานุปสฺสี วิหรนฺตํ อินฺทฺริเยสุ สํวตํ
โกชนมฺหิ จ มตฺตณฺณ สทฺธึ อารทฺธวีริย
ตํ เว นปฺปสฺสทฺติ มาโร วาโต เสถํว ปพฺพตํ ฯ
อนิกฺกสาโว กาสาวํ โย วตฺถํ ปฺริทฺhesฺสติ
อเปโต ทมฺสจฺเจน น โส กาสาวมฺรทฺติ ฯ
โย จ วนตฺกสวสฺส สึเลสุ สฺสมาหิโต
อูเปโต ทมฺสจฺเจน ส เว กาสาวมฺรทฺติ ฯ
อสาเร สารมฺติโน สารเ จาสารทฺสฺสิน
เต สารํ นาริคจฺจนฺติ มิจฺจาสงฺกปฺปโคจฺรา ฯ
सारณฺจ สารโต ญตฺวา อसारณฺจ อสารโต
เต สารํ อริคจฺจนฺติ สมฺมาสงฺกปฺปโคจฺรา ฯ
ยถา อคารํ ทฺวจฺจนฺนํ ฐฏฺฐิ สมฺติวิษฺมติ
เอวํ อภาวิทํ จิตฺตํ ราโค สมฺติวิษฺมติ ฯ
ยถา อคารํ สฺวจฺจนฺนํ ฐฏฺฐิ น สมฺติวิษฺมติ
เอวํ สฺภาวิทํ จิตฺตํ ราโค น สมฺติวิษฺมติ ฯ

#๑ ม. จามตฺตณฺณ ๑

อิธ โสจติ เปจฺจ โสจติ ปาปการี อุกฺขตฺถ โสจติ
โส โสจติ โส วิหณฺณติ ทิสฺวา กมฺมกิลิฏฺฐมตฺตโน ๑
อิธ โมทติ เปจฺจ โมทติ กตฺปฺลฺโล อุกฺขตฺถ โมทติ
โส โมทติ โส ปโมทติ ทิสฺวา กมฺมวิสุทฺธิมตฺตโน ๑
อิธ ตปฺปติ เปจฺจ ตปฺปติ ปาปการี อุกฺขตฺถ ตปฺปติ
ปาปํ เม กตฺนฺติ ตปฺปติ กิโย ตปฺปติ ทฺถคฺคิ คโต ๑
อิธ นนฺทติ เปจฺจ นนฺทติ กตฺปฺลฺโล อุกฺขตฺถ นนฺทติ
ปฺลฺลํ เม กตฺนฺติ นนฺทติ กิโย นนฺทติ สฺสคฺคิ คโต ๑

พหุํปี เจ สหิตํ ๑ ภาสฺมาโน
น ตกฺกโร โหติ นโร ปมตฺโต
โคโปว คาโว คณฺยํ ปเรสํ
น ภากฺวา สามณฺณสฺส โหติ ๑
อปฺปมฺปี เจ สหิตํ ภาสฺมาโน
ธมฺมสฺส โหติ อุนฺธมฺมจารี
รากลฺจ โทสลฺจ ปหาย โมหํ
สมฺมปฺปชาโน สุวิมฺตฺตจิตฺโต
อนฺุปาทียาโน อิธ วา หุริ วา
ส ภากฺวา สามณฺณสฺส โหติ ๑
ยมกฺวคฺโค ปจฺโม ๑

อพลสุสัว สีมสุโส   หิตวา ยติ สุมะโส ฯ
อปฺปาเทน มฆวา   เทวานํ เสฏฺฐติ คโต
อปฺปมาทํ ปัสสนติ   ปมาโท ครหิโต สทา ฯ
อปฺปมาทรโต ภิกฺขุ   ปมาเท ภยทสุสิ วา
สญฺโฆชนํ อณณ ญฺลํ   ทหํ อकुสิว กจฺจติ ฯ
อปฺปมาทรโต ภิกฺขุ   ปมาเท ภยทสุสิ วา
อภพฺโป ปรีหานาย   นิพฺพานสุเสว สฺนติเก ฯ
อปฺปมาทวคฺโค ทฺติโย ฯ

ชมมปทคถาย ตติโย จิตฺตวคฺโค

[๑๓] ๓ ผนฺทนํ จปฺลิ จิตฺติ   ทฺรภํ ทฺนฺนิวารยํ
อุจฺจุ กโรติ เมธาวิ   อสุกาโรว เตชนํ
วาริโชว ถเล จิตฺโต   โอกโมกตอฺพฺภโต
ปรีผนฺทติทํ จิตฺติ   มารเชยฺย ปหาตเว ฯ
ทฺนฺนิกฺคหสฺส ลหฺโน   ยตฺถ กามนิปาติโน
จิตฺตสฺส ทมโถ สาทฺฐ   จิตฺติ ทนฺติ สุขาวหํ ฯ
สุทฺททสํ สฺนฺปิณฺณํ   ยตฺถ กามนิปาตินํ
จิตฺติ รกฺখেถ เมธาวิ   จิตฺติ กุตฺติ สุขาวหํ ฯ
ทฺรจฺคมํ เอกจฺริ   อสรีริ กุหาสยํ

เย จิตฺตํ สลฺลเมสฺสนฺติ โมกฺขณฺติ มารพฺนฺธนา ฯ

อนวภูจฺจิตฺตสฺส สทฺธมฺมํ อวิชานโต

ปริปลวปสทสฺส ปญฺญา น ปริปุริตี

อนวสฺสจฺจิตฺตสฺส อนนฺวาทเจตฺโต

ปฺปญฺยปาปปหีนสฺส นตฺถิ ชาครโต ภยฺ ฯ

กฺมฺภฺยปมฺ กายมิตฺ วิทิตฺวา

นกรูปมฺ จิตฺตมิตฺ ฤเกตฺวา

โยเชถ ๑ มาริ ปญฺญาวุเชน

ชิตฺตญจ รกฺเข อนิเวสฺสิโน ๒ สฺยิยา ฯ

อจิริ วตฺถิ กายิ ปจฺวี อธิเสสฺสตี

นฺนุทฺโธ ๓ อเปตฺวิญฺญาโณ นีรตฺถิถว กฺลิ่งฺกริ ฯ

ทิสฺส ทิสฺส ฆนฺตํ กยิรา เวรี วา ปน เวรีนํ

มิจฺญาปณฺหิตํ จิตฺตํ ปาปิโย นํ ตโต กเร ฯ

น ตํ มาตา ปิตา กยิรา อญฺเฆ วาปี จ ฉาตกา

สมฺมาปณฺหิตํ จิตฺตํ เสยฺยโส นํ ตโต กเร ฯ

จิตฺตวคฺโค ตติโย ฯ

#๑ สี. โยเชถ ฯ ๒ สพฺพโปคฺคเกสฺส อนิเวสฺสิโนติ ทิสฺสตี ฯ ๓ ม. ยฺ. นฺนุทฺโธ ฯ

ธมมปทกาถาย จตุตฺถโก ปุပ္ผวกุโก

[๑๔] ๔ โก อิมิ ปจวี วิเชสุตติ ยมโลกณฺจ อิมิ สเทวกิ

โก ธมมปทํ สุเทสิตํ กุสโล ปุပ္ผมิว ปเจสุตติ ฯ

เสโข ปจวี วิเชสุตติ ยมโลกณฺจ อิมิ สเทวกิ

เสโข ธมมปทํ สุเทสิตํ กุสโล ปุပ္ผมิว ปเจสุตติ ฯ

เพณฺณปมํ กายมิมิ วิทิตฺวา

มริจิชฺมมํ อภิสมฺพุธาโน

เฉตฺวาน มารสฺส ปุပ္ผกานิ

อทสฺสนํ มจฺจุราชสฺส กฺจฺเณ ฯ

ปุပ္ผานิ เหว ปจินฺนตํ พุยาสฺสตุตฺตมนสิ นริ

สุตฺตํ กามํ มโหโฆว มจฺจุ อาทาย กฺจฺฉติ ฯ

ปุပ္ผานิ เหว ปจินฺนตํ พุยาสฺสตุตฺตมนสิ นริ

อติตฺตํ เหว กามสฺส อนตฺตโก กฺรุเต วสิ ฯ

ยถาปี ภมโร ปุပ္ผิ วณฺณวณฺตํ ๑ อหฺเจยิ

ปเลติ รสฺมาทาย เหวํ กาม มุณี จเร ฯ

น ปเรสิ วิโลมานิ น ปเรสิ กตาคตํ

อตุตฺตโน ว อเวกฺเขยฺย กตานิ อกตานิ จ ฯ

ยถาปี รุจิริ ปุပ္ผิ วณฺณวณฺตํ อคฺนฺธกํ

เหวํ สุภาสิตา วาจา อผลา โหติ อฺกุพฺพโต ฯ

#๑ ไป. ม. ย. วณฺณคฺนฺธิ ฯ

ยถาปี รุจิรี ปุโปผิ   วัฒนวนุตติ สคนุชกั ๑
เอวั สุภาสิตา วาจา   สผลา โหติ สุกุพฺพโต ๑
ยถาปี ปุโปพราสีมฺหา   กยิรา มาลาคุเพ ๒ พหู
เอวั ชาเตน มจฺเจน   กตฺตพฺพิ กุสลั พหุ ๑

น ปุโปผนุโธ ปฏิวาตเมติ
น จนฺทนี ตครมฺลลิกา วา
สตลฺยจ คนุโธ ปฏิวาตเมติ
สพฺพา ทิสสา สปุริโส ปวายติ ๑

จนฺทนี ตครี วาปี   อุโปปลั อถ วสุสิเก
เอเตสั คนุชชาตานิ   สีลคนุโธ อนฺนุตฺโตโร ๑
อโปปมตฺโต อัย คนุโธ   ยวายั ตครจนฺทนี
โยจ สีลวตฺติ คนุโธ   วาติ เทเวสุ อุตฺตโม ๑
เตสั สมฺปนฺนสีลานั   อโปปมาทวิหารินั
สมฺมทญฺญา วิมุตฺตานั   มาโร มกฺกั น วินฺทติ ๑
ยถา สงฺการชานสมิ   อุชฺฉิตสมิ มหาปเถ
ปทุมั ตตฺถ ชาเยถ   สฺจิกนฺธั มโนรมิ
เอวั สงฺการญฺเตสุ   อนฺธญฺเต ปุณฺชชเน
อติโรจติ ปญฺญาช   สมฺมาสมฺพุทฺทสาวโก ๑

ปุโปผวคฺโค จตฺตโต ๑

#๑ โป. ม. สคนุชกั ๑   ๒ โป. ม. ย. มาลาคุณ ๑

ชมมปทกาถาย ปณจโม พาลวคฺโค

[๑๕] ๕ ทีมา ชาครโต รตฺติ ทีฆํ สนฺตสฺส โยชนํ
ทีโฆ พาลานํ สํสาโร สทฺธมฺมํ อวิชานตํ ฯ
จรณฺเจ นาธิกฺขณฺเอยฺย เสยฺยํ สทิสฺมตฺตโน
เอกจฺริยํ ทพฺหิ กยิรา นตฺถิ พาเล สหายตา ฯ
ปฺตุตา มตฺถิ ธนฺมตฺถิ อิติ พาโล วิหฺลณฺติ
อตฺตา หิ อตฺตโน นตฺถิ กุโต ปฺตุตา กุโต ธนํ ฯ
โย พาโล มลฺลณฺตี พาลุญฺญํ ปณฺทิตฺโต วาปี เตน โส
พาโล จ ปณฺทิตฺตมานิ ส เว พาโลติ วุจฺจติ ฯ
ยาวชีวมฺปิ เจ พาโล ปณฺทิตฺตํ ปยิรฺุปาสติ
น โส ธมฺมํ วิชานาติ ทพฺพี สุปรสฺสํ ยถา ฯ
มฺหุตฺตมฺปิ เจ วิญฺญู ปณฺทิตฺตํ ปยิรฺุปาสติ
จิปฺปํ ธมฺมํ วิชานาติ จิวฺหา สุปรสฺสํ ยถา ฯ
จรณฺติ พาลา ทุมฺเมธา อมิตฺเตเนว อตฺตนา
กโรนฺตา ปาปกํ กมฺมํ ยํ โหติ กฏฺฏกปฺผลํ ฯ
น ตํ กมฺมํ กตฺถิ สาธุ ยํ กตฺวา อนฺตปฺปติ
ยสฺส อสฺสุมฺโหโรทํ วิปากํ ปฏฺฐิเสวติ ฯ
ตณฺจ กมฺมํ กตฺถิ สาธุ ยํ กตฺวา นานฺตปฺปติ
ยสฺส ปตีโต สุมฺโน วิปากํ ปฏฺฐิเสวติ ฯ

มธฺวา มณฺยตี พาลี ยาว ปาปํ น ปจฺจติ
ยทา จ ปจฺจติ ปาปํ อถ (พาลี) ทุกฺขํ นิคจฺจนฺติ ฯ
มาเส มาเส กุสกุเคน พาลี ภูณฺเชถ โภชนํ
น โส สงฺขาตธมฺมานํ กลํ อคฺคฺหมติ โสฬสี ฯ
น หิ ปาปํ กตํ กมฺมํ สชฺชชฺชีรว มุจฺจติ
ทหนฺตํ พาลมเนวติ ภสฺสมาจฺจนฺโนว ปาวโก ฯ
ยาวเทว อนตฺถาย ฉตฺตํ พาลสฺส ชายติ
หนฺติ พาลสฺส สุกกํลํ มุทฺธํ อสฺส วิปาทยํ ฯ
อสหนฺตํ ภาวนมิจฺเจยฺย ๑ ปุเรกฺขารณจ ภิက္ขุสฺ
อาวาเสสฺส จ อิตฺตฺตริยํ ปุชฺชา ปฺรกุเลสฺส จ
มเมว กตมณฺยณฺตฺตํ กิหิ ปพฺพชิตา อุโก
มเมว อตีวสา อสฺส กิจฺจากิจฺเจสฺส กิสมฺมิจ
อิตฺติ พาลสฺส สงฺกปฺโป อิตฺตฺตา มาโน จ วทฺตฺติ ฯ
อณฺญา หิ ลาภุปนฺนินฺสา อณฺญา นินฺนพฺพานคามินิ
เอวเมตํ อภิณฺญาชฺช ภิက္ขุ พุทฺทสฺส สาวโก
สกุการิ นานินฺนุเทยฺย วิเวกมฺนุพฺรุหเย ฯ
พาลวคฺโค ปณฺจโม ฯ

#๑ โป. ม. ย. ภาวนมิจฺเจยฺย ฯ

ธมมปทกาถาย ฉฏฺโง ปณฺฑิตวคฺโค

[๑๖] ๖ นิธินว ปวตฺตาริ ยํ ปสฺเส วชฺชทสฺสินิ
นิกฺคยฺหวาทิ เมธาวี ตาทิสํ ปณฺฑิตํ ภเช
ตาทิสํ ภชมานสฺส เสยฺโย โหติ น ปาปิโย ฯ
โอวเทยฺยานุสาเสยฺย อสพฺภา จ นีวารเย
สत्ํ หิ โส ปิโย โหติ อสत्ํ โหติ อปฺปิโย ฯ
น ภเช ปาปกํ มิตฺเต น ภเช ปุริสาธเม
ภเชต มิตฺเต กลฺยาณํ ภเชต ปุริสฺสุตฺตเม ฯ
ธมฺมปีติ สฺขํ เสติ วิปฺปสนฺเนน เจตฺสา
อริยปฺปเวทิตฺเต ธมฺเม สทา รมติ ปณฺฑิตो ฯ

อุทกณฺหิ นยฺนฺติ เนตฺติกา

อุสฺสการา นมยฺนฺติ เตชนิ

ทารุ นมยฺนฺติ ตจฺจกา

อตุตฺตานํ ทมยฺนฺติ ปณฺฑิตา ฯ

เสโล ยถา เอกฆโน วาเตน น สมิรติ

เอวํ นิฆทาปัสสาสุ น สมิณฺชนฺติ ๑ ปณฺฑิตา ฯ

ยถาปี รหฺโท คมฺภีโร วิปฺปสนฺโน อนาวิโล

เอวํ ธมฺมานิ สฺสฺวาน วิปฺปสีทฺนฺติ ปณฺฑิตา ฯ

สพฺพตฺถ เว สปฺปุริสา วชนฺติ ๒

#๑ ม. ยฺ. สมิณฺชนฺติ ฯ ๒ ม. ยฺ. จชนฺติ ฯ

น กามกามา ลปนฺนติ สฺนุโต

สุเขน ผุฏฺฐา อถวา ทุกฺเขน

น อุจฺจาวจํ ปณฺหิตา ทสฺสยฺนฺติ ฯ

น อตฺตเหตุ น ปรสฺส เหตุ

น ปุตฺตมิจฺเณ น ฐนํ น รฏฺฐํ

น อิจฺเจยฺย อธฺมเมน สมิทฺธิมคฺตโน

ส สีสฺวา ปญฺณวา ฐมฺมิโก สฺยา ฯ

อปฺปกา เต มนุสฺเสสุ เย ชนา ปารคามิโน

อถายํ อิตฺธา ปชา ตีรเมวานุชาวติ ฯ

เย จ โข สมฺมทกฺขาเต ฐมฺเม ฐมฺมานุคฺติโน

เต ชนา ปารเมสฺสนฺติ มจฺจุเชยฺยํ สฺสทฺตฺตริ ฯ

กณฺ्हํ ฐมฺมํ วิปฺปหาย สฺสูกํ ภาเวถ ปณฺหิตो

โอกา อโนกมาคฺมม วิเวเก ยตฺถ ทูรมํ

ตตฺตฺราภริตฺติมิจฺเจยฺย หิตฺวา กามे อภิณฺจโน

ปริโยทเปยฺย อตฺตानํ จิตฺตเกฺลเสหิ ปณฺหิตो ฯ

เยสํ สมฺโพธิยงฺเกสุ สมฺมา จิตฺตํ สฺสภาวิตํ

อาทานปฺปฺนิสฺสกุเต อนฺนปาทาย เย รตา

จีณาสฺวา ชฺฐติมนฺโต เต โลเก ปรีนิพฺพุตา ฯ

ปณฺหิตวคฺโก ญฺโฐ โส ฯ

ธรรมปทกถาย สุตโม อรหุตวคฺโค

[๑๗] ๗ กตทฺธิโน วิโสภสฺส วิปฺปมุตฺตสฺส สพฺพธิ

สพฺพคณฺณปฺปหีนสฺส ปริพาโห น วิชฺชติ ฯ

อุยฺยอุชฺชนฺติ สตีมนฺโต น นิเกเต รมนฺติ เต

หํสาว ปฺลลลํ หิตฺวา โอกโมกํ ชนฺติ เต ฯ

เยถํ สนนฺิจโย ๑ นตฺถิ ye ปริยฺญาตโกชฺนา

สุญฺญโต อนิมิตฺโต จ วิโมกฺโข เยส โคจโร

อากาเสว สกฺกนฺตานํ คติ เตถํ ทูรณฺนยา ฯ

ยสฺสาสวา ปริกฺชีณา อหาเร จ อนิสฺสฺสิต

สุญฺญโต อนิมิตฺโต จ วิโมกฺโข ยสฺส โคจโร

อากาเสว สกฺกนฺตานํ ปทฺนตฺตสฺส ทูรณฺนยํ ฯ

ยสฺสึนฺทฺริยานิ สมถฺจคฺคานิ

อสุสา ยถา สารณฺิณา สฺกนฺตา

ปหีนฺมานสฺส อนาสวสฺส

เทวาปิ ตสฺส ปิหฺยณฺติ ตาทีโน ฯ

ปจฺวีตโม โน วิรุชฺชติ

อินฺทขีลฺูปโม ตาที สุพฺพโต

รหโทว อเปตกทฺทโม

ลัสสารา น ภวณฺติ ตาทีโน ฯ

#๑ ม. ยู. สนนฺิจโย ฯ

สนตฺตํ ตสฺส มนฺโหติ   สนตฺตา วาจา จ กมฺม จ
สมฺมทญฺญา วิมุตตสฺส   อุปฺสนตฺส ตาทีโน ๑
อสุสทฺโธ อกตญฺญ จ   สนฺธิจฺเจโท จ โยนโร
หตฺวาภาโส วนฺตาโส   ส เว อุตฺตมโปริโส ๑
คามे วา ยที วา รญฺเณ   นิมนฺเน วา ยที วา เถ
ยตฺถ อรหฺนฺโต วิหรนฺติ   ตํ ภูมिरามญฺเยยกํ ๑
รมณียานี อรญฺณานี   ยตฺถ น รมติ ชโน
วितฺตราคา รเมสฺสนฺติ   น เต กามคเวทีโน ๑
อรหฺนฺตวคฺโค สตฺตโม ๑

ธมฺมปทกาถาย อฏฺฐโม สหสฺสวคฺโค

[๑๘] ๘ สหสฺสมปี เจ วาจา   อนตฺถปทสญฺหิตา
เอกํ อตฺถปทํ เสยฺโย   ยํ สุตฺวา อุปฺสมฺมตี ๑
สหสฺสมปี เจ คาถา   อนตฺถปทสญฺหิตา
เอกํ คาถापทํ เสยฺโย   ยํ สุตฺวา อุปฺสมฺมตี ๑
โย จ คาถาสตํ ภาเส   อนตฺถปทสญฺหิตา
เอกํ ธมฺมปทํ เสยฺโย   ยํ สุตฺวา อุปฺสมฺมตี ๑
โย สหสฺสํ สหสฺเสน   สงฺคามे มานุเส ชินे
เอกญฺจ เขยฺยมตฺตานํ   ส เว สงฺคามชุตฺตโม ๑

อุตตทา หเว ชิตํ เสยฺโย ยาจยํ อิตรา ปชา
อุตตทนฺตสฺส โปสฺสส นิจฺจํ สลฺลตจาริโน
เนว เทโว น คนฺธพฺโพ น มาโร สห พุรหุมนฺนา
ชิตํ อปชิตํ กยิรา ตถารูปสฺส ชนฺตฺโน ๑
มาเส มาเส สหสฺเสน โย ยเชถ สํติ สมนํ
เอกญจ ภาวิตตฺตานํ มุหุตฺตมปี ปุชเย
สา เยว ปุชฺณา เสยฺโย ยญฺเจ วสฺสสํติ หุตํ ๑
โย จ วสฺสสํติ ชนฺตฺ อคฺคิ ปฺริจเร วเน
เอกญจ ภาวิตตฺตานํ มุหุตฺตมปี ปุชเย
สา เยว ปุชฺณา เสยฺโย ยญฺเจ วสฺสสํติ หุตํ ๑

ยงฺกิลฺลิจิ ยिฏฺฐํ ว หุตํ ว โลก

สํวจฺจริ ยเชถ ปุณฺณเปกฺโข

สพฺพิปี ตํ น จตฺตภาคเมติ

อภิวาทนา อฺชฺชกเตสฺส เสยฺโย ๑

อภิวาทนสึลิสฺส นิจฺจํ วุฑฺฒาปจายิโน
จตฺตาริ ฆมฺมา วฑฺฒนฺติ आयุ วณฺโณ สฺขํ พลํ ๑
โย จ วสฺสสํติ ชีเว ทุสฺสิโล อสฺมาหิโต
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย สึลวณฺตสฺส ฌายิโน ๑
โย จ วสฺสสํติ ชีเว ทุปฺปญฺโญ อสฺมาหิโต
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย ปญฺญวณฺตสฺส ฌายิโน ๑

โย จ วสฺสสํ ชีเว กุสฺสโต หีนวีริโย
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย วิริยํ อารภโต ทพฺหิ ฯ
โย จ วสฺสสํ ชีเว อปสฺสํ อุทฺยพฺพยํ
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย ปสฺสโต อุทฺยพฺพยํ ฯ
โย จ วสฺสสํ ชีเว อปสฺสํ อมตํ ปทํ
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย ปสฺสโต อมตํ ปทํ ฯ
โย จ วสฺสสํ ชีเว อปสฺสํ ชมฺมมุตฺตมํ
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย ปสฺสโต ชมฺมมุตฺตมํ ฯ
สหสฺสวคฺโค อฏฺฐโม ฯ

ชมฺมปทคถาย นวโม ปาปวคฺโค

[๑๕] ๕ อภิคฺถเรถ กลฺยาณํ ปาปา จิตฺตํ นีวารเย
ทนฺธํ หิ กรโต ปุณฺณํ ปาปสฺมี รมตี มโน ฯ
ปาปญฺเจ ปุริโส กยิรา น นํ กยิรา ปุณฺปุณฺํ
น ตมฺหิ ฉนฺทํ กยิราถ ทุกฺโข ปาปสฺส อจฺจโย ฯ
ปุณฺณญฺเจ ปุริโส กยิรา กยิราเถนํ ปุณฺปุณฺํ
ตมฺหิ ฉนฺทํ กยิราถ สฺโข ปุณฺณสฺส อจฺจโย ฯ
ปาโปปิ ปสฺสตี ภทฺริ ยาว ปาปํ น ปจฺจตี
ยทา จ ปจฺจตี ปาปํ อถ (ปาโป) ปาปานิ ปสฺสตี ฯ
ภโฑรปิ ปสฺสตี ปาปํ ยาว ภทฺริ น ปจฺจตี
ยทา จ ปจฺจตี ภทฺริ อถ (ภโฑร) ภทฺรานิ ปสฺสตี ฯ

มวามณฺเณถ ปาปสฺส น มตฺตํ ๑ อากมิสฺสติ
อุทพินฺทุนิปาเตน อุทกฺขมฺโหปี ปุริติ
อาปุริติ พาโล ปาปสฺส โถกํ โถกํปี อัจฉินฺ ๑
มวามณฺเณถ ปุณฺณสฺส น มตฺตํ อากมิสฺสติ
อุทพินฺทุนิปาเตน อุทกฺขมฺโหปี ปุริติ
อาปุริติ ธีโร ปุณฺณสฺส โถกํ โถกํปี อัจฉินฺ ๑
วาณิโชนฺ ภูมฺมคฺคํ อปฺปสฺสโต มหฺทชฺชโน
วิสิํ ชีวิตฺตกาโมว ปาปานิ ปรีวชฺชเย ๑
ปาณิมฺหิ เจ วโณ นาสฺส หเรยฺย ปาณินา วิสิํ
นาพฺพณฺ วิสมเนวติ นตฺถิ ปาปํ อุกฺกพฺพโต ๑
โย อปฺปทฺทจฺจสฺส นรฺสฺส ทฺสฺสติ
สุทฺทสฺส โปสฺสสฺส อนงฺกณฺสฺส
ตเมว พาลํ ปจฺเจติ ปาปํ
สุจฺจโม รโชนฺ ปฏฺฐิวาตฺว จิตฺโต ๑
คพฺภเมเก อูปฺปชฺชนฺติ นิรยํ ปาปกมฺมิโน
สคฺคํ สุกฺคิโน ยนฺติ ปรีนิพฺพนฺติ อนาสวา ๑
น อนตฺถิเกน น สมฺมทฺมชฺชเม
น ปพฺพตานิ วิวริ ปวีสิ ๒

#๑ ย. น มนฺตํ ๑ ม. น มนฺทํ ๑ ๒ ม. ย. ปวีสิ ๑

น วิชชตี โส ชคติปปเทโส
ยตุรฎฐิติ มุญเจยฺย ปาปกมฺมา ฯ
น อนตฺติเก น สมฺมุตฺตมชฺเฌ
น ปพฺพตานิ วิวริ ปวิสิ
น วิชชตี โส ชคติปปเทโส
ยตุรฎฐิตํ นปฺปสฺสเหยฺย มจฺจุ ฯ
ปาปวคฺโค นวโม ฯ

ธรรมปทกถาย ทสโม ทณฺฑวคฺโค

[๒๐] ๑๐ สพฺเพ ตสฺนติ ทณฺฑทสฺส สพฺเพ ภายนฺติ มจฺจุโน

อตฺตานิ อุปมํ กตฺวา น หนฺนยฺย น ฆาตเย ฯ
สพฺเพ ตสฺนติ ทณฺฑทสฺส สพฺเพถิ ธีวิตํ ปิยํ
อตฺตานิ อุปมํ กตฺวา น หนฺนยฺย น ฆาตเย ฯ
สุขกามานิ ญฺตานิ โย ทณฺฑเทน วิหีสติ
อตฺตโน สุขเมสฺसानิ เปจฺจ โส น ลภเต สุขํ ฯ
สุขกามานิ ญฺตานิ โย ทณฺฑเทน น หีสติ
อตฺตโน สุขเมสฺसानิ เปจฺจ โส ลภเต สุขํ ฯ
มาโวจฺจ ผรุสฺสํ กณฺจิจิ วุตฺตา ปฏฺวิทฺเตยฺยํ ตํ
ทุกฺขา หิ สारมฺภกถา ปฏฺวิทฺตฺวา ฆุสฺเสยฺยํ ตํ ฯ

สเจ เนเรสี อุตตานิ กัมโส อูปหโต ยถา
เอส ปตุโตสี นิพพานัง สารมโก เต น วิชชติ ฯ
ยถา ทณฺฑเณน โคปาโล คาโว ปาเชติ โคจริ
เอวํ ชรา จ มจฺจุ จ อายุมฺ ปาเชนฺติ ปาณินิ ฯ
อด ปาปานิ กมฺมานิ กริ พาลो น พุชฺฌติ
เสหิ กมฺเมหิ ทมฺเมโธ อคฺคิทฺทโธว ตปฺปติ ฯ
โย ทณฺฑเณน อทณฺฑเณสุ อปฺปทฺฐเจสุ ทุสฺสติ
ทสนฺนมฺลลตฺริ จานิ จิปปเมว นิคฺจจฺจติ
เวทนํ ผรุสํ ชานิ สรีรสฺส จ เกพนํ
ครุกํ วาปี อาพาธํ จิตฺตฺกฺเขปํ ว ปาปฺเณ
ราชโต วา อุปสฺสคฺคิ อพฺภกฺขานํ ว ทารุณํ
ปริกฺขยํ ว ฉาตีนิ โภคานํ ว ปภงฺกฺคณํ
อด วาสฺส อคารานิ อคฺคิ ทฺหติ ปาวโก
กายสฺส เกทา ทุปฺปฺลฺโล นิรยํ โส อูปฺปชฺชติ ฯ
น นคฺคจฺริยา น ชฺฌา น ปงฺกา
นानาสกา ตณฺฑิลสายิกา วา
โรชชลฺลํ อุกฺกุฏิกปฺปชานํ
โสเชนฺติ มจฺจํ อวิตฺติณฺณกงฺขํ ฯ
อลงฺกโต เจปิ สมํ จเรยฺย
สนฺโต ทนฺโต นียโต พุรฺหุมจาริ

สพฺเพสุ ญฺเตสุ นิธาย ทณฺฑํ

โส พุราหุมนโณ โส สมโณ ส ภิกขุ ๑

หิรินิเสโธ ปุริโส โกจิ โลกสุมิ วิชฺชติ

โย นิทฺทํ อปโปเชติ อสุโส ภโฑร กสามิว

อสุโส ยถา ภโฑร กสามินวิญฺโจะ

อาดาปิโน สํเวคิโน ภวถ

สทฺธาย สึเลน จ วิริเยน จ

สมาธิเนน ธมฺมวินิจฺจนเยน จ

สมปฺนฺนวิชฺชาจรณา ปติสฺสตา

ปหฺสฺสถ ทุกฺขมิตฺถํ อนปฺปํ ๑

อุทกํ หิ นยฺนฺติ เนตฺติกา

อุสุการา นมยฺนฺติ เตชนํ

ทารุํ นมยฺนฺติ ตจฺจกา

อตฺตานิํ ทมยฺนฺติ สุพฺพตา ๑

ทณฺฑทวคฺโค ทสโม ๑

ธมมปทคถาย เอกาทสโม ชราวคโค

[๒๑] ๑๑ โก นุ หาโส กิमानนุโท ฺนิจจํ ปชชติเต สติ

อนุทธาเรน โอนทฐา ปทีปํ น คเวสถ ๑
ปสฺส จิตฺตกตํ ๑ พิมพ์ อรูกายํ สมุสฺสิตํ
อาตุรํ พหุสงฺกปปี ยสฺส นตฺถิ ฐวณฺจิติ ๑
ปรีชิตฺตมิมิํ ฐปํ โรคนิทฺธํ ปภงฺกณฺณํ
ภิชฺชติ ปฺปติ สนฺเทโห มรณฺนตฺถํ หิ ชีวิตํ ๑
ยานิมานิ อปตฺถานิ อลาปฺพเนว ๒ สารเท
กาโปตฺถกานิ อฏฺฐีนิ ตานิ ทิสฺวาน การ ติ ๑
อฏฺฐีนิ นคฺริ กตํ มํสโลหิตเลปนํ
ยตฺถ ชราว จ มจฺจุ จ มาโน มกฺโข จ โอิหิโต ๑8

ชีรณฺติ เว ราชฺรธา สฺวจิตฺตา

อโธ สรีรมฺปิ ชริ อฺเปติ

สตยฺจ ธมฺโม น ชริ อฺเปติ

สนฺโต หเว สพฺภิ ปเวทยนฺติ ๑

อปฺปสฺสฺสตาเย ปฺริโส พลิวทฺโทว ชีรติ
มํसानิ ตสฺส วฑฺฒนฺติ ปญฺญา ตสฺส น วฑฺฒติ ๑
อนกชาติสฺสสารํ สนฺธาวิสฺสํ อนิพฺพิสํ
คหการกํ คเวสนฺโต ทุกฺขา ชาติ ปฺนปฺปฺนํ
คหการก ทิฏฺฐโจสิ ปฺน เคหํ น กาสสิ

#๑ ไป. จิตฺตีกตํ ๑ ๒ ม. อลาปฺพเนว ๑

สพฺพาเต ฆาสุกา ภคฺคา กหณฺภูํ วิสงฺขตํ
วิสงฺขารคตํ จิตฺตํ ตณฺหานํ ขยมชฺฌกคา ฯ
อจริตฺวา พุรหุมาจริยํ อลทฺธา โยพฺพน ฐนํ
ชิณฺณโกณฺจาว ฌายนฺติ ชิณฺมจฺเจว ปฺลลเส
อจริตฺวา พุรหุมาจริยํ อลทฺธา โยพฺพน ฐนํ
เสนฺติ จาปาติชิณฺว ปุราณานิ อนุตฺตุนิ ฯ
ชราวคฺโค เอกาทสโม ฯ

ชมมปทกถาย ทฺวาทสโม อตฺตวคฺโค

[๒๒] ๑๒ อตฺตทานญฺเจ ปิยํ ชณฺณา รกฺเขยฺย นํ สุรฺกฺขิตํ
ติณฺณํ อญฺจตรํ ยามํ ปฏฺิซฺกฺเคยฺย ปณฺฑิโต ฯ
อตฺตทานเมว ปจฺมํ ปฏฺิฐเป นิสฺเสย
อถญฺณมนฺุสาเสยฺย น กิลิสฺเสยฺย ปณฺฑิโต ฯ
อตฺตทานญฺเจ ตถา กยิรา ยถญฺณมนฺุสาสติ
สุทฺนฺโต วต ทเมถ อตฺตา หิ กิร ทฺุทฺทโม ฯ
อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ โโก หิ นาโถ ปโร สียา
อตฺตนา หิ สุทฺนฺเตน นานํ ลภติ ทฺุลลภํ ฯ
อตฺตนา ว กตํ ปาปํ อตฺตชฺ อตฺตสมฺภวํ
อภิมตฺถติ ทฺุเมธํ วชิรฺวมฺหยํ มณฺี ฯ

ยสฺส อจฺจนฺตทุสฺสีลํ ยํ มาลฺวา สาลมิโวตฺถํ
กโรติ โส ตถตฺตานํ ยถา นํ อิจฺฉตี ทิโส ฯ
สฺกฺรานิ อสฺธาณิ อตฺตโน อหิตานิ จ
ยํ เว หิตญจ สฺธาณญจ ตํ เว ปรมฺทุกฺกริ ฯ
โย สาสนํ อรหํ อริยานํ ธมฺมชีวินํ
ปฏิกฺโกสฺติ ทุมฺเมโธ ทิฏฺฐิ นิสฺสาย ปาปีกํ
ผลานิ กณฺฏกสฺเสว อตฺตมฺณฺญา ย ๑ ผลฺลตี ฯ
อตฺตนา ว ๒ กตํ ปาปี อตฺตนา สงฺกิลิฺสฺสติ
อตฺตนา อกตํ ปาปี อตฺตนา ว วิสุขฺมฺมติ
สฺทฺธิ อสฺทฺธิ ปจฺจตฺตํ นานฺโณ อณฺณํ วิโสชฺเย ฯ
อตฺตทตฺถํ ปฺรตฺถเนน พหฺนนาปี น หาปเย
อตฺตทตฺถมฺภินฺญา ย สทฺตฺถปฺสุโต ลียา ฯ
อตฺตวคฺโค ทฺวาทสโม ฯ

ธมฺมปทกาถาย เทรสโม โลกวคฺโค

[๒๓] ๑๓ หีนํ ธมฺมํ น เสเวยฺย ปมาเทน น สํวเส
มิจฺฉาทิฏฺฐิ น เสเวยฺย น ลียา โลกวทฺตฺตโน ฯ
อฺตฺตฺติจฺเจ นปฺปมชฺเชยฺย ธมฺมํ สฺจฺริตํ จเร
ธมฺมจารี สฺขํ เสติ อสฺมี โลกเ ปรมฺหิ จ ฯ

#๑ ม. อตฺตมาตาย ฯ ๒ ม. หิ ฯ

ชมมัม จเร สุจริตัง   น นัม พุจจริตัง จเร
ชมมจารี สุขัม เสติ   อสุมิมิ โลเก ปรมุหิ จ ฯ
ยถา ปุพฺพพุกัม ปสฺเส   ยถา ปสฺเส มริจิกัม
เอวํ โลกัม อเวกฺขณุตฺตัม   มจฺจุราชา น ปสฺสตี ฯ
เอถ ปสฺสตีมิมิ โลกัม   จิตฺตัม ราชรณูปมัม
ยตฺถ พาลา วิสีทฺหนฺติ   นตฺถิ สฺสโก วิชานตฺตัม ฯ
โย จ ปุพฺเพ ปมชฺชิตฺวา   ปจฺฉา โส นปฺปมชฺชตี
โส ๑ อิมิมิ โลกัม ปภาเสตี   อพฺภา มุตฺโตว จนฺทิมมา ฯ
ยตฺส ปาปํ กตฺตัม กมฺมัม   กุสฺเสน ปิถียตี ๒
โส อิมิมิ โลกัม ปภาเสตี   อพฺภา มุตฺโตว จนฺทิมมา ฯ
อนฺธภูโต ออํ โลกโก   ตนฺนเกตฺถ วิปสฺสตี
สฺสกุณฺโต ๓ ชาลมุตฺโตว   อปฺโป สฺสกุณฺโต จจฺฉตี ฯ
หํสา ๔ อาทิจฺจปเถ ยนฺติ   อากาเส ยนฺติ อิหฺฐิยา
นียนฺติ ธีรา โลกมฺหา   เชตฺวา มาริ สวาหนํ ฯ
เอกัม ชมมัม อตีตสฺส   มุสฺสวาทิสฺส ชนฺตฺโน
วิตินฺณปร โลกสฺส   นตฺถิ ปาปํ อการิยํ ฯ

น เว กทริยา เทวโลกัม วชฺนตี

พาลา หเว นปฺปสฺสนฺติ ทานํ

ธีโร จ ทานํ อนฺนโมทมาโน

#๑ โป. ม. โสมี ฯ ๒ ปหิยตีตีปี ฯ ๓ ม. สกุโณ ฯ ๔ ม. ย. หํสาทิจฺจปเถ

#ยนฺติ ฯ

เตเนว โส โหติ สุชี ปรตถ ๑

ปรจุยา เอกฤษเชน สกคสฺส คมเนน วา
สพฺพโลกาธิปฺจูเณ โสตาปตฺติผลํ วริ ๑
โลกวคฺโค เทรสโม ๑

ธมฺมปทคถาย จุฑทสโม พุฑชวคฺโค

[๒๔] ๑๔ ยสฺส ชิตํ นาวชียติ

ชิตมสฺส โน ยาติ โกจิ โลเก

ตํ พุฑธํ อนนฺตโกจรํ

อปทํ เกน ปเทน เนสฺสถ ๑

ยสฺส ชาลินี วิสตุตฺติกา

ตณฺหา นตฺถิ กุหิณฺจิ เนตเว

ตํ พุฑธํ อนนฺตโกจรํ

อปทํ เกน ปเทน เนสฺสถ ๑

เย ฉานปสุตา ธีรา เนกขมฺมุปฺสเม รตา

เทวาปิ เตสํ ปิหฺยนฺติ สมฺพุฑฺธานํ สติมตํ ๑

กิจฺจโณ มนุสฺสสฺสปฏิลาโก กิจฺจํ มจฺจาน ชีวิตํ

กิจฺจํ สทฺธธมฺมสฺสวณํ กิจฺจโณ พุฑฺธานมฺุปฺปาโท ๑ ๑

สพฺพปาปสฺส อกรณํ กุสฺลสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส ๒

#๑ ม. พุฑฺธานมฺุปฺปาโท ๑ ย. พุฑฺธานํ อฺุปฺปาโท ๑

#๒ ม. ย. กุสฺลสฺส อฺุปฺสฺสฺสฺส ๑

สจิตตปริโยทปนํ   เอตํ พุทธาน สาสนํ ฯ

ขนฺตี ปรํมํ ตโป ตีติกฺขา

นิพฺพานํ ปรํมํ วทนฺตี พุทฺธา

น หิ ปพฺพชิตฺโต ปรูปฺมาตี

สมโณ โหตี ปรํ วิหฺเจยฺนฺโต ฯ

อนฺูปวาโท อนฺูปมาโต   ปาตีโมกฺเข จ สํวโร

มตฺตตฺถญฺตา จ ภตฺตสฺมี   ปนฺตตฺถจ สยนาสนํ

อชฺฉิตฺเต จ อาโยโค   เอตํ พุทฺธาน สาสนํ ฯ

น กหาปณฺวสฺเสน   ติตฺติ กามสฺส วิชฺชติ

อปฺปสฺสทาหา ทุกฺขา กามา   อิติ วิญฺญาเย ปณฺชติโต

อปี ทิพฺเพสฺส กามสฺส   รตี โส นาธิคจฺจติ

ตณฺหกฺขยฺรโต โหตี   สมนฺมาสมฺพุทฺธสฺสาวโก ฯ

พหุํ เว สรณํ ยนฺตี   ปพฺพตานิ วณานิ จ

อารามรูกฺขเจตฺตฺยานิ   มนุสฺสา ภยตฺชฺชิตา

เนตํ โข สรณํ เขมํ   เนตํ สรณมฺตฺตมํ

เนตํ สรณมฺกมฺม   สพฺพทุกฺขา ปมฺจจฺติ ฯ

โย จ พุทฺธญฺจ ธมฺมญฺจ   สงฺฆญฺจ สรณํ คโต

จตฺตารี อริยสจฺจานิ   สมนฺปฺปญฺญาเย ปสฺสตี

ทุกฺขํ ทุกฺขสมฺปฺปาทํ   ทุกฺขสฺส จ อติกฺกมํ

อริยญฺจภูฏฺฐกิกิํ มคฺคิํ   ทุกฺขุปฺสมคามินํ

เอตัง โข สรณัง เขมัม เอตัง สรณมุตตมัม
เอตัง สรณมากมม สัพพทูกขา ปมูจจติ ฯ
ทูลลโก ปุริสาชฌโย น โส สัพพตฺถ ชายติ
ยตฺถ โส ชายตี ธีโร ตัง กุลํ สุขเมชติ ฯ
สุโข พุทฺธานํ อุปฺปาโท สุขา สทฺธมฺมเทสนา
สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคี สมนคฺคานํ ตโป สุโข ฯ
ปุชารเห ปุชยโต พุทฺเธ ยทิ จ สาวเก
ปปลฺลจสมตฺติกนฺเต ตินฺณโสภปริทฺทเว
เต ตาทิเส ปุชยโต นิพฺพุเต อฏฺโฏภเย
น สกฺกา ปุณฺณํ สงฺขาคฺ์ อิมตฺตมปี เกนจิ ฯ
พุทฺธวคฺโค จุทฺทสโม ฯ
ปจฺมกภาณวาริ ฯ

ธมฺมปทกาถาย ปณฺณรสโม สุขวคฺโค

[๒๕] ๑๕ สุสุขัม วต ชีวาม เวรินฺนํ อเวรินํ
เวรินฺนํ มนฺนํเสสุ วิหฺราม อเวรินํ ฯ
สุสุขัม วต ชีวาม อาตุเรสุ อนาตุรา
อาตุเรสุ มนฺนํเสสุ วิหฺราม อนาตุรา ฯ
สุสุขัม วต ชีวาม อสฺสเกสุ อนฺนํสุกา

อุสสุเกสุ มนุสเสสุ   วิหราม อนุสสุกา ฯ
สุสุขั วัต ชีวาม   เยสนโน นตฺถิ กิณฺจณั
ปิตฺถิกฺขา ภวิสฺสาม   เทวา อภิสฺสรา ยถา ฯ
ชยั เวรึ ปสวติ   ทุกุขั เสติ ปราชิตฺโต
อุปสนฺโต สุกุขั เสติ   หิตฺวา ชยปราชยั ฯ
นตฺถิ รากสโม อคฺคิ   นตฺถิ โทสสโม กถิ
นตฺถิ ขนฺธาทิสสา ๑ ทุกุขา   นตฺถิ สนฺติปริ สุกุขั ฯ
ชิฆฺจจฺฉา ปรมมา โรคา   สงฺขารา ปรมมา ทุกุขา
เอตฺถิ ฌตฺวา ยถาญฺจํ   นิพฺพานั ปรมํ สุกุขั ฯ
อาโรคฺยปรมมา ลาภา   สนฺตุญฺจิปรมํ ฌนั
วิสฺสาสปรมมา ฌาติ   นิพฺพานั ปรมํ สุกุขั ฯ
ปวิเวกรสํ ปิตฺวา   รสํ อุปสมสฺส จ
นิทฺทโร โหติ นิปฺปาโป   ชมฺมปิตฺธิรสํ ปิวิ ฯ
สาหุ ทสฺสนมฺรียานั   สนฺนิวาโส สทา สุกุโข
อทสฺสเนน พาลานั   นิจฺจเมว สุกิ สียา ฯ
พาลสงฺกตจาริ หิ   ทิมฺมทฺธาน โสจติ
ทุกุโข พาเลหิ สํวาโส   อมิตฺเตเนว สพฺพทา ฯ
ธีโร จ สุขสํวาโส   ฌาตีนัว สมากโม
ตสฺมา หิ

ธีรณฺจ ปณฺณณฺจ พหุสฺสุตฺตณฺจ

#๑ ไป. ม. ขนฺธสฺมา ฯ

โชรยหสีถิ วตวนตมริย
ตํ ตาทิสํ สปุปริสํ สุเมธ
ภเชถ นกขตตปลั้ว จนุทิม่า ฯ
สุขวคฺโค ปณฺณรสมิ ฯ

ธมฺมปทกาถาย โสฬสโม ปิยวคฺโค

[๒๖] ๑๖ อโยเค ยฺยชมตฺตทานํ โยคสุมิณฺจ อโยชย
อตถิ หิตฺวา ปิยคฺคาหิ ปิเหตตฺตทานุโยคินิ ฯ
มา ปิเยหิ สมากณฺหิ อปฺปิเยหิ กุทาจนํ
ปิยานํ อทสฺสนํ ทุกุขํ อปฺปิยานณฺจ ทสฺสนํ
ตสฺมา ปิยํ น กยิราถ ปิยาปาโย หิ ปาปโก
กนฺธา เตสํ น วิชฺชนฺติ เยสํ นตฺถิ ปิยาปฺปิยํ ฯ
ปิยโต ชายตี โสโก ปิยโต ชายตี ภยํ
ปิยโต วิปฺปมฺตตฺตสฺส นตฺถิ โสโก กุโต ภยํ ฯ
เปมโต ชายตี โสโก เปมโต ชายตี ภยํ
เปมโต วิปฺปมฺตตฺตสฺส นตฺถิ โสโก กุโต ภยํ ฯ
รติยา ชายตี โสโก รติยา ชายตี ภยํ
รติยา วิปฺปมฺตตฺตสฺส นตฺถิ โสโก กุโต ภยํ ฯ
กามโต ชายตี โสโก กามโต ชายตี ภยํ

ตมห์ สารถี พุรัมมิ รสมิกคาโห อิตโร ชโน ๑
อกุโกเชน ชินเ โกรธ อสาธธ สาธุนา ชินเ
ชินเ กทรียิ ทาเนน สจเจนาติกวาทินิ ๑
สจจัน ภาณเ น กุชฌเมยฺย ทชฺชา อปฺปสมฺมิ ๑ ยาจิโต
เอเตหิ ตีหิ จาเนหิ คจฺเจ เทวาน สนฺตฺติเก ๑
อหีสกา เย มฺนโย นิจฺจ กายเณ ลัมฺวา
เต ยนฺติ อจฺจตุ จานันิ ยตฺถ คนฺตฺวาน โสจเร ๑
สทา ชาครมานานันิ อโหระตฺตานุสสิกฺขินันิ
นิพฺพานันิ อธิมุตฺตานันิ อตฺถิ คจฺฉนฺติ อาสวา ๑
ปฺปฺราณเมตฺถ อตฺถ เนตฺถ อชฺชตนามิว
นินฺนทฺนฺติ ตฺถุหิมาสินันิ นินฺนทฺนฺติ พหุภาณินันิ
मितฺภาณิมฺปิ นินฺนทฺนฺติ นตฺถิ โลเก อนินฺนทฺติโต ๑
น จาหุ น จ ภวิสฺสตี น เจตฺรหิ วิชฺชตี
เอกนฺตํ นินฺนทฺติโต ปโปโส เอกนฺตํ วา ปสฺสิตีโต
ยถฺเจ วิญฺญู ปสฺสนฺติ อนฺนฺวิจฺจ สุเว สุเว
อจฺฉิทฺทวฺตุตฺตี เมธาวี ปญฺญาสิลลสมาหิตํ
เนกฺขํ ชมฺโพนทสฺเสว โโก ตํ นินฺนทฺติคฺคฺมรหตี
เทวาปิ นํ ปสฺสนฺติ พุรหฺมฺนาปิ ปสฺสิตีโต ๑๗
กายปฺปโกปํ รกฺขเยยฺย กายเณ ลัมฺวาโต สียา
กายทฺวจฺจริตํ หิตฺวา กายเณ สุจฺจริตํ จเร

#๑ ม. อปฺปมฺปิ

วจีปโกปี รุกเขยย วาจาย สัฎโต สียา
วจีพุทธจรีตํ หิตฺวา วาจาย สุจรีตํ จเร
มโนปโกปี รุกเขยย มนสา สัฎโต สียา
มโนพุทธจรีตํ หิตฺวา มนสา สุจรีตํ จเร
กาเยน สัฎตา ซีรา อโถ วาจาย สัฎตา
มนสา สัฎตา ซีรา เต เว สุปรีสัฎตา ฯ
โกชวคฺโค สตฺตฺรสมิ ฯ

ชมมปทกาถาย อฏฺฐารสมิ มลวคฺโค

[๒๘] ๑๘ ปณฺฑิตฺวา โสวทานิสฺสี

ยมฺปฺริสาปี จ ตํ ๑ อฺปฺภูจิสฺสี

อฺยฺโยคฺมฺเจ จ ติสฺสี

ปาเถยฺยมฺปี จ เต น วิชฺชติ ฯ

โส กโรหิ ทิปฺมคฺตโน

จิปฺปํ วายม ปณฺฑิตฺวา

นิทฺชนฺตมฺโล อนฺจฺคฺโน

ทิสฺสี อริยฺภุมฺเมหิสฺสี ๒ ฯ

อฺปฺนีตฺวโย ว ทานิสฺสี

#๑ โป. ม. เต. ฯ ๒ ม. อริยภุมิ อฺเปหิสฺสี ฯ

สมปยาโตสิ ยมสฺส สนฺตํ

วาโสปี จ เต นตฺถิ อนฺตรา

ปาเถยฺยมปี จ เต น วิชฺชติ ฯ

โส กโรหิ ทีปมตฺตโน

จิปรูปํ วายม ปณฺทิตฺถ ภา

นิตฺถนฺตมโล อนฺจฺจโน

น ปุณฺ ชาติขรํ อุเปหิสิ ฯ

อนฺุพุเพน เมธาวิ โถกํ โถกํ ขณฺ ขณฺ

กมฺมาโร รชตฺสเสว นิตฺถเม มลฺมตฺตโน ฯ

อยสา ว มลฺลํ สมฺภูจิตฺ ๑

ตฺถุจาย ตเมว ขาทติ

เอวํ อติโรจนจารินํ

สานิ กมฺมานิ นยฺนติ ทฺถกฺคตี ฯ

อสฺขณฺยามลา มนฺตา อนฺุจฺจานมลา ฆรา

มลฺลํ วณฺณสฺส โกสฺขรํ ปมาโท รกฺขโต มลฺลํ ฯ

มลิตฺถุถิยา ทฺถจฺจริตํ มจฺเจรํ ททโต มลฺลํ

มลา เว ปาปกา ฐมฺมา อสุมี โลกํ ปรมฺหิ จ

ตโต มลา มลฺลตรํ อวิชฺชา ปรมํ มลฺลํ

เอตํ มลฺลํ ปทฺทวาน นิมฺมลา โหถ ภิกฺขโว ฯ

#๑ สมฺภูจายาติปี ฯ

สุชีว์ อหิริเกน กากสูเรน รัสีนา
ปกฺขนุทินา ปคพฺเณน สงฺกิลิฏฺเฐน ชีว์ตี ฯ
หิริมตา จ ทุชชีว์ นิจฺจํ สุจิกเวสีนา
อติเนนาปคพฺเณน สุทฺธาชีเวน ปสฺสตา ฯ
โย ปาณมตีมาเปตี มุสวาทญจ ภาสตี
โลเก อทินฺนํ อาทียตี ปฺรทารญจ คจฺจนตี
สุรามรยปानญจ โย นโร อนุยฺยุชตี
อิเชวมโส โลกสมิ มุถฺติ ขนตี อตฺตโน ฯ
เอวํ โภ ปุริส ชานาหิ ปาปฺชมา อสญฺจตา
มา ตํ โล โภ อธมฺโม จ จิริ ทุกฺขาย รนฺธฺยํ ฯ
ททาตี เว ยถาสทฺธิ ยถาปฺสาทนํ ชโน
ตตฺถ โย มงฺกุโต โหตี ปเรตี ปานโกชเน
น โส ทิวา วา รตฺตี วา สมารี อธิคจฺจนตี ฯ
ยสฺสเจตํ สมฺมจฺฉินฺนํ มุถฺตจฺจํ ๑ สมฺมุตฺตํ
ส เว ทิวา วา รตฺตี วา สมารี อธิคจฺจนตี ฯ
นตฺถิ รากสโม อคฺคิ นตฺถิ โทสสโม คโ
นตฺถิ โมหสมิ ชาลํ นตฺถิ ตณฺหาสมา นที ฯ
สุทฺสสํ วชฺชมนฺนเวสํ อตฺตโน ปน ทุทฺทสํ
ปเรตี หิ โส วชฺชานิ โอปฺปนาตี ยถาภูสํ
อตฺตโน ปน ฉาเทตี กลีวํ กิตฺวา สโร ฯ

#๑ ไป. มุถฺตจฺจํ ฯ

ปรวชชานุปลสสิสส   นิจจํ อชฺชฌานสญฺญิโน
อาสวา ตสฺส วฑฺฒนฺตํ   อารา โส อาสวกุขยา ฯ
อากาเสว ปทํ นตฺถิ   สมโณ นตฺถิ พาหิโร ๑
ปปลฺยจาภิริตา ปชา   นิปฺปปลฺยจา ตถาคตา ฯ
อากาเสว ปทํ นตฺถิ   สมโณ นตฺถิ พาหิโร ๒
สงฺขารรา สสฺสตา นตฺถิ   นตฺถิ พุทฺธานมิลฺลชิตฺติ ฯ
มลาวคฺโค อฏฺฐารสโม ฯ

ธมฺมปทกาถาย เอญฺญวีสติโม ธมฺมฏฺฐจวคฺโค
[๒๕] ๑๕ น เตน โหติ ธมฺมฏฺฐโจ   เยนตฺถํ สหสา นเย
โย จ อตฺถํ อนตฺถณฺจ   อุโก นิจฺเจยฺย ปณฺฑิโต
อสาหเสน ธมฺเมน   สเมน นยตี ปเร
ธมฺมสฺส กุตฺโต เมธาวิ   ธมฺมฏฺฐโจติ ปวฺจจติ ฯ
น เตน ปณฺฑิโต โหติ   ยาวตา พหุ ภาสติ
เขมิ อเวรี อภโย   ปณฺฑิโตติ ปวฺจจติ ฯ
น ตาวตา ธมฺมธโร   ยาวตา พหุ ภาสติ
โย จ อปฺปมฺปิ สุตฺวาน   ธมฺมํ กายน ปสฺสติ
ส เว ธมฺมธโร โหติ   โย ธมฺมํ นปฺปมชฺชติ ฯ
น เตน เถโร โหติ   เยนสฺส ปลิตฺติโร ฯ

#๑-๒ ม. ย. พาหิเร ฯ

ปริปกโก วโย ตสฺส โมฆชิณฺโณติ วุจฺจติ ฯ
ยมฺหิ สจฺจณฺจ ธมฺโม จ อหีสา สณฺณโม ทโม
ส เว วนฺตมโล ธีโร โส เถโรติ ปวฺจฺจติ ฯ
น วาฏกรณฺมตฺเตน วณฺณโปกฺขรตาย วา
สาธฺฐโรโป นโร โหติ อิตฺตฺสูกิ มจฺจรี สโร ฯ
ยสฺส เจตฺตํ สมฺมจฺฉินฺนํ มุลจฺจํ สมฺมุตฺตํ
ส วนฺตโทโส เมธาวิ สาธฺฐโรโปติ วุจฺจติ ฯ
น มุณฺฑทเกน สมฺโณ อพฺพโต อลิกํ ภาณํ
อิจฺฉาโลภสฺมาปฺนโน สมฺโณ ก็ ภวิสฺสติ ฯ
โย จ สเมติ ปาปานิ อณฺณณฺณลานิ สพฺพโส
สมิตตฺตา หิ ปาปานิ สมฺโณติ ปวฺจฺจติ ฯ
น เตน ภิกฺขุ โส โหติ ยาวตา ภิกฺขเต ปเร
วิสฺสํ ธมฺมํ สฺมาทาย ภิกฺขุ โหติ น ตาวตา ฯ
โยธ ปุณฺณณฺจ ปาปณฺจ พาเหตุวา พุรฺหมจฺริยวา
สขฺขาย โลเก จรติ ส เว ภิกฺขุติ วุจฺจติ ฯ
น โมเนน มฺนิ โหติ มฺพุหฺรฺโรโป อวิทฺทสุ
โย จ ตฺถลิว ปคฺคยฺห วรมาทาย ปณฺฑิโต
ปาปานิ ปรีวชฺเชติ ส มฺนิ เตน โส มฺนิ
โย มฺนาติ อฺโก โลเก มฺนิ เตน ปวฺจฺจติ ฯ
น เตน อริโย โหติ เยน ปาณานิ หีสติ ฯ

อหีสา สพฺพปาณานํ อริโยติ ปวฺจจติ ฯ
น สีสพฺพตมตฺเตน พาหุสจฺเจน วา ปน
อถวา สมาธิลาเภณ วิวิตฺตสยเนน วา
มุสสามิ เนกขมฺมสุโข อปฺปุชฺชนเสวิตํ
ภิกฺขุ วิสฺสาสมาปาติ อปฺปตฺโต อาสวภฺขยํ ฯ
ธมฺมภูจฺวคฺโค เอกฺกนวิสติโม ฯ

ธมฺมปทกถาย วิสติโม มคฺควคฺโค

[๓๐] ๒๐ มคฺกานภฺจจฺกโก เสฏฺโฐ สจฺจจัน จตฺโร ปทา

วิราโค เสฏฺโฐ ธมฺมานํ ทิปทานนฺจ จกฺขุมา
เอเสว มคฺโค นตถนฺโล ทสฺสนสฺส วิสุทฺธิยา ฯ
เอตถฺหิ ตฺเมห ปฏฺธิปชฺชถ มารสฺเสตํ ๑ ปโมหนํ
เอตถฺหิ ตฺเมห ปฏฺธิปนฺนา ทฺกฺขสฺสนตฺตํ กริสฺสถ ฯ
อกฺขาโต โว มยา มคฺโค อณฺณาย สลฺลสฺสนนํ ๒
ตฺเมหฺหิ กิจฺจํ อาตปฺปํ อกฺขาตาโร ตถาคตา
ปฏฺธิปนฺนา ปโมกฺขนฺติ ฉายิโน มारพนฺธนา ฯ
สพฺเพ สงฺขารานินฺจจาทิ ยทา ปณฺณาย ปสฺสติ
อถ นินฺพินฺนทติ ทฺกฺเข เอส มคฺโค วิสุทฺธิยา ฯ
สพฺเพ สงฺขาราทฺกฺขาติ ยทา ปณฺณาย ปสฺสติ

#๑ โป. มारเสนปฺปโมหนํ ฯ ๒ ม. สลฺลกนฺตนํ ฯ ย. สลฺลสฺสนนํ ฯ

อด นิพพินุทติ ทุกฺเข เอส มกุโธ วิสุทฺธิยา ฯ

สพฺเพ ชมฺมา อนตฺตาติ ยทา ปญฺญา ย ปสฺสตี

อด นิพพินุทติ ทุกฺเข เอส มกุโธ วิสุทฺธิยา ฯ

อุฏฺฐานกาลมฺหิ อนุฏฺฐหาโน

ยฺวา พฺลึ อาลสิยฺ อูเปโต

สฺสนฺนสงฺกปฺมโน กุสฺสโต

ปญฺญา ย มคฺคํ อลฺโส น วินุทฺติ ฯ

วาจา นฺรฺกฺขี มนฺสา สฺสํวโต

กาเยน จ อกุสฺลํ น กยฺรา

เอเต เต โย กมฺมปเถ วิโสชฺเย

อาราชเย มคฺคํ อิติปฺปเวทิตํ ฯ

โยคา เว ชายตี ๑ ฐฺริ ๒ อโยคา ฐฺริสงฺขโย

เอตํ เทวธา ปถํ ญตฺวา ภวาย วิภวาย จ

ตถตฺตานํ นิเวเสยฺย ยถา ฐฺริ ปวทฺตตี ฯ

วันํ ฉินฺนทถ มา รุกฺขํ วันโต ชายตี ภยํ

ญตฺวา วันญจ วันถญจ นิพฺพนา โหถ ภิกฺขโว ฯ

ยวํ หิ วัน โถ น ฉิชฺชตี

อณฺมตฺโตปี นรฺสฺส นาริสฺสุ

ปฏฺธิพฺทฺธมโน ว ตาว โส

วจฺจโน ชีรปโกว มาตฺริ ฯ

#๑ ยฺ. ชายเต ฯ ๒ ยฺ. ฐฺริ ฯ

อุจฺฉินฺนุท สีนฺนหฺมตฺตโน

กฺมฺมํ สาทิกิํว ปาณินา

สฺนตฺติมกฺกเมว พุรุหฺย

นิพฺพานํ สุกฺเตน เทสิตํ ฯ

อิธ วสฺสํ วสิสฺสามิ   อิธ เหมนฺตคิมฺหิสฺสุ
อิติ พาโล วิจฺฉินฺเตติ   อนฺตรายํ น พุชฺฌติ ฯ
ตํ ปฺตฺตปฺตฺตสมฺมตฺตํ   พฺยาสตฺตมนฺตํ นรํ
สฺตฺตํ คามํ มโหโฆว   มจฺจุ อาทาย กจฺฉติ ฯ
น สฺนติ ปฺตฺตา ตาณาย   น ปิตา นปี พนฺธวา
อนฺตเกนาธิปฺนฺนสฺส   นตฺถิ ฌาตีสุ ตาณตา
เอตมตฺตวสฺสํ ฌตฺวา   ปณฺฑิโต สีสฺสํวโต
นิพฺพานกมฺนํ มกฺกํ   จิปรเมว วิโสธเย ฯ
มกฺกวคฺโค วิสฺติโม ฯ

ธมฺมปทกถาย เอกวิสฺติโม ปกิณฺณกฺวคฺโค

[๓๑] ๒๑ มตฺตาสฺขปริจฺจาภา   ปสฺเส เจ วิปฺปลิํ สฺขํ

จเช มตฺตาสฺขํ ธีโร   สฺมปฺสฺสํ วิปฺปลิํ สฺขํ ฯ

ปรทฺกขุปรานน   โย ๑ อตฺตโน สฺขมิจฺฉติ

เวรํสฺสคฺคสฺสญฺโโจ   เวรา โส น ปริมฺจุจฺติ ฯ

#๑ ม. ย. อัย ปาโจ น ทิสฺสติ ฯ

ยลหิ กิจจํ ตทปวิทุธํ   อกิจจํ ปน กยิริติ ๑
อุณฺณพานํ ปมตฺตานํ   เตสํ วฑฺฒนฺติ อาสวา ฯ
เยสญจ สฺสมารทุธา   นิจฺจํ กายคตา สติ
อกิจฺจนฺเต น เสวนฺติ   กิจฺเจ สาทจฺจการิโนไ
สตานํ สมฺปชานานํ   อคฺคํ กจฺจนฺติ อาสวา ฯ
มาตฺริ ปิตฺริ หนฺตฺวา   ราชาโน เทว จ ขตฺติเย
รฏฺฐํ สานฺนุจฺริ หนฺตฺวา   อนิโฆ ยาติ พฺราหฺมโณ ฯ
มาตฺริ ปิตฺริ หนฺตฺวา   ราชาโน เทว จ โสตฺถิเย
เวยฺยคฺขมฺปจฺจํ หนฺตฺวา   อนิโฆ ยาติ พฺราหฺมโณ ฯ
สุปฺปพฺพุทฺธํ ปพฺพชฺฉนฺติ   สทา โคตฺมสาวกา
เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ   นิจฺจํ พุทฺธคตา สติ ฯ
สุปฺปพฺพุทฺธํ ปพฺพชฺฉนฺติ   สทา โคตฺมสาวกา
เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ   นิจฺจํ ธมฺมคตา สติ ฯ
สุปฺปพฺพุทฺธํ ปพฺพชฺฉนฺติ   สทา โคตฺมสาวกา
เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ   นิจฺจํ สจฺจคตา สติ ฯ
สุปฺปพฺพุทฺธํ ปพฺพชฺฉนฺติ   สทา โคตฺมสาวกา
เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ   นิจฺจํ กายคตา สติ ฯ
สุปฺปพฺพุทฺธํ ปพฺพชฺฉนฺติ   สทา โคตฺมสาวกา
เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ   อหีสาย รโต มโน ฯ
สุปฺปพฺพุทฺธํ ปพฺพชฺฉนฺติ   สทา โคตฺมสาวกา

#๑ ม. กรียติ ฯ

เยสํ ทิวา จ รตุโต จ ภาวนาย รโต มโน ฯ
ทูปฺปพพชฺชํ ทุรภีรํ ทุราวาสา ฆรา ทุกฺขา
ทุกฺโข สมานสํวาโส ทุกฺขานุปตฺตทฺธ
ตสฺมา น จทฺธลฺล สฺยา น จ ทุกฺขานุปตฺโต สฺยา ฯ
สทฺโธ สฺเถน สมฺปนฺโน ยโสโกสสมปฺปิโต
ยํ ยํ ปเทสํ ภชฺติ ตตฺถ ตตฺถเวว ปุชฺชิตो ฯ
ทฺเว สนฺโต ปกาเสนฺติ หีมวนฺโตว ปพฺพโต
อสนฺเตตฺถ น ทิสฺสนฺติ รตฺตฺติชิตฺตา ๑ ยถา สฺรา ฯ
เอกาสนํ เอกเสยฺยํ เอโก จรมตฺนฺทิตฺโต
เอโก ทมยมตฺตานํ วนนฺเต รมีโต สฺยา ฯ
ปภินฺณกวกฺโข เอกวิสตฺติโม ฯ

ธมฺมปทคถาย ทฺวาวิสตฺติโม นีรยวคฺโข

[๑๒] ๒๒ อฏฺฐวาที นีรยํ อุเปติ

โย วาปี กตฺวาน กโรมีติ จาห

อุโภปี เต เปจฺจ สฺมา ภวนฺติ

นีหีนกมฺมา มนฺุชา ปฺรตฺถ ฯ

กาสาวกณฺฐา พหโว ปาปธมฺมา อสฺยลฺลตา

ปาปา ปาเปหิ กมฺเมหิ นีรยฺนฺเต อุปฺปชฺชเร ฯ

#๑ อณฺเฏตฺถ รตฺตฺตี ชิตฺตาติปี ทิสฺสตี ฯ

เสยโย อโยคุโพ ภูตโต ตตโต อคฺคิสฺยูปโม
ยณฺเจ ภูณฺเชยฺย ทุสฺสีโล รุฏฺฐปิณฺฑํ อสณฺณโต ฯ
จตุตฺตาริ จานานิ นโร ปมตฺโต
อาปชฺชตี ปรรทารูปเสวี
อปฺปณฺณลาภํ นนิกามเสยฺยํ
นินฺนํ ตตฺตियํ นิริยํ จตฺตถฺถํ ฯ
อปฺปณฺณลาโภ จ คตี จ ปาปิกา
ภีตสฺส ภีตาย รตี จ โถกิกา
ราชา จ ทณฺฑํ คุรฺกํ ปณฺเณติ
ตสฺมา นโร ปรรทาริ น เสเว ฯ

กุโส ยถา ทุคฺคหิโต หตฺถเมวานุกนฺตติ
สามณฺณํ ทุปฺปรัมภุจฺจํ นิริยาชฺชปทฺตติ ฯ
ยํ กิลฺลิจิ สฺติถิลิ กมฺมํ สงฺกิลฺลิจฺจณฺจ ยํ วตฺติ
สงฺกสฺสรํ พุรฺหุมาจิริยํ น ตํ โหติ มหปฺปลํ ฯ
กยิรณฺเจ ๑ กยิรณฺนํ ทพฺพเมณฺนํ ปรรกุกเม
สฺติโล หิ ปรรพฺพาโช ภยฺโย อากริเต รชฺชํ ฯ
อกตํ ทุกุกตํ เสยฺโย ปจฺจนา ตปฺปติ ทุกุกตํ
กตณฺจ สุกตํ เสยฺโย ยํ กตฺวา นานุตปฺปติ ฯ
นคฺริ ยถา ปจฺจนฺตํ คุตฺตํ สนฺตรพาหิรี

#๑ กยิรา เจ กยิราเถนนฺติปิ ฯ

น หิ เอเตหิ ขาเนหิ กจฺเจยฺย อคตํ ทิสํ

ยถาคตฺตนา สุทฺตฺเตน ทนฺโต ทนฺเตน คจฺฉติ ฯ

ธนฺปาถโก นาม กุณฺชโร

กกุฏปฺปเกทโน ทนฺนิวารโย

พทุโธ กพลํ น กุณฺชติ

สุมฺรติ นาควนสฺส กุณฺชโร ฯ

มิทฺธี ยทา โหติ มหคฺฆโส จ

นิทฺทายิตา สมฺปฺริวตฺตสายี

มหาวราโหว นีวาปฺปฏฺโฐ

ปฺนปฺปฺนํ กพฺภมฺเปติ มนฺโท ฯ

อิทํ ปฺเร จิตฺตมจาริ จาริกํ ๑

เยนิจฺฉกํ ยตฺถกามํ ยถาสุขํ

ตทชฺชหํ นิกฺกhesฺสามิ โยนิโส

หตฺถิปฺปภินฺนํ วิย อํกุสกุคโห ฯ

อปฺปมาทฺรตา โหถ สจฺจิตฺตมฺนุรฺกขถ

ทูกฺคา อุตฺตรธตฺตานิ ปงฺเก สนฺโนว ๒ กุณฺชโร ฯ

สเจ ลเถถ นีปกํ สหายํ

สทฺธีจริ สาทฺฐวิหาริธีริ

อภิกฺขุยฺย สพฺพานิ ปฺริสฺสยานิ

จเรยฺย เตนตฺตมโน สตีมา ฯ

#๑ ยู. จาริตํ ฯ ๒ ยู. สตฺโตว ฯ

โน เจ ลเถถ นิปกั สหายั

สทฐีจรั สาทฐิวหาริธีรั

ราชาว รฎุจั วิชิตั ปหาย

เอโก จเร มาตงฺครณฺเวยว นาโค ฯ

เอกสฺส จริตฺตํ เสยฺโย นตฺถิ พาเล สหายตา

เอโก จเร น จ ปาปานิ กยิรา

อโปโปสฺสกุโก มาตงฺครณฺเวยว นาโค ฯ

อตฺตมฺหิ ชาตมฺหิ สุขา สหายา

คฺกุจฺฉิ สุขา ยา อิตริตเรน

ปฺลณฺณํ สุขํ ชีวิตสงฺขมฺหิ

สพฺพสฺส ทฺกฺขสฺส สุขํ ปหานํ ฯ

สุขา มตฺเตยฺยตา โลเก อโถ เปตฺเตยฺยตา สุขา

สุขา สามณฺณตา โลเก อโถ พฺรหฺมณฺณตา สุขา ฯ

สุขํ ยาว ชรา สิลฺลํ สุขา สทฺธา ปติฏฺฐิตา

สุโข ปฺลณฺนาย ปฏฺฐิตาโก ปาปานํ อกรณฺณํ สุขํ ฯ

นาควคฺโค เตวีสติโม ฯ

ธมมปทกาถาย จตุวิสติโม ตณฺหาหาคุโก

[๓๔] ๒๔ มนุชสฺส ปมตฺตจาริโน

ตณฺหา วฑฺฒติ มาลฺวา วีย

โส ปลวตี ๑ หุราหุริ

ผลมิจฺฉํว วณฺสุมี วานโร ๑

ยํเอสา สหตี ชมฺมี ตณฺหา โลเก วิสตุตฺติกา

โสกา ตสฺส ปวฑฺฒนฺติ อภิวฑฺฒํว ฬิรณฺ ๑

โยเจ ตํ สหตี ชมฺมี ตณฺหํ โลเก ทุรจฺจยํ

โสกา ตมฺหา ปปตฺนฺติ อุตฺพิณฺทว โปกฺขรา ๑

ตํ โว วทามิ ภทฺทํ โว ยาวนฺเตตฺถ สมากตา

ตณฺหาหย มฺถํ ขณฺถ อฺสุริตฺถโถว ฬิรณฺ ๑

มา โว นพฺ ๑ โสโตว มาโร ภณฺชิ ปุณฺปุณฺ ๑

ยถาปี มฺเถ อนุปทฺทเว ทเพห

ฉินฺโนปี รุกฺโข ปุณฺเรว รุหฺติ

เอวมฺปี ตณฺหานุสเย อนุหเต

นิพฺพตฺตติ ทฺกฺขมิทํ ปุณฺปุณฺ ๑

ยสฺส นตฺตีสตีโสตา มนาปสฺสวนา ภูสา

มหา ๒ วหนฺติ ทฺกฺทฺทฺจฺฉิ สงฺกปฺปา รากฺนิสฺสตีตา ๑

#๑ ปริปลวตีตีปี ๑ ๒ ย. วาหาหนฺติ ๑

สวานุติ สพุพธี โสตา   ลตา อุพภิซช ตัญจติ
ตณฺจ ทิสฺวา ลตฺ ชาติ   มฺลํ ปณฺณาย ฉินฺนทถ ๑
    สริตานิ สีนฺหิตานิ จ
    โสมนสฺสานิ ภวานุติ ชนฺตฺโน
    เต สาทลิตา สุเขสิโน
    เต เว ชาติชฺรูปกา นรา ๑
    ตลิตฺถาย ปฺรกุขตา ปชา
    ปฺริสฺปฺปนฺติ สโสว พาทิโต ๑
    สญฺโฆชนสงฺกสฺตฺตกา ๒
    ทฺกุขมฺเบปฺนฺติ ปฺนฺปฺปฺนํ จิราย ๑
    ตลิตฺถาย ปฺรกุขตา ปชา
    ปฺริสฺปฺปนฺติ สโสว พาทิโต ๓
    ตสฺมา ตลิตฺถํ วิโนทเย
    ภิกฺขุ อากงฺขํ ๔ วิราคมตฺตโน ๑
    โย นิพฺพนโจ วนาธิมฺตฺโต
    วนมฺตฺโต วนเมว ชาวติ
    ตํ ปฺกฺกฺลเมว ปสฺสถ
    มฺตฺโต พนฺธนเมว ชาวติ ๑
    น ตํ ทพฺหํ พนฺธนมาหุ ชีรา
    ยทายสํ ทารุขํ ปพฺพชณฺจ

#๑-๓ ม. พนฺธิโต. ๑   ๒ ม. ย. สญฺโฆชนสงฺกสฺตฺตกา ๑   ๔ ย. อากงฺขี ๑

สารตตรตฤตา มณิกุณฑลเสสุ
ปุตเตสุ ทาเรสุ จ ยา อเปกฺขา ฯ
เอตํ ทพฺหิ พนฺธนมาหุ ธีรา
โอรินํ สติลลํ ทุปฺปมฺลจํ
เอตํปี เณตฺวาน ปริพฺพชฺชติ
อนเปกฺจินอ กามสุขํ ปหาย ฯ
เย รากฺรตฺตานุปตฺนติ โสตํ
สยํ กตํ มกฺกฏโกว ชาลํ
เอตมฺปี เณตฺวาน วชฺชติ ธีรา
อนเปกฺจินอ สพฺพทฺกขํ ปหาย ฯ
มฺลจ ปฺเร มฺลจ ปจฺจโต
มชฺเช มฺลจ ภาวสฺส ปารคฺค
สพฺพตฺถ วิมุตฺตมานโส
น ปฺน ชาตฺชริ อฺเปหิสิ ฯ
วิตกฺกมถิตสฺส ชนฺตฺโน
ติพฺพราคสฺส สุภานุสฺสสิโน
ภิกฺขโย ตณฺหา ปวทฺตติ
เอส โข ทพฺหิ กโรติ พนฺธนํ ฯ
วิตกฺกุปสเม จ โย รโต
อสุภํ ภาวยตี สทา สโต

เอส โข วุยนุตติกาหติ

เอสจเจจจติ ๑ มารพนุชนั ๑

นิฏฐิ คโต อสนุตาสี วิตตโณห อนงกโณ
อจฉินุทิ ภาวสตุลลاني อนุตโตมัย สมุสสุโย ๑
วิตตโณห อนาทาโน นินุตติปทโกวิโท
อกุขรานัน สนนูปาตัง ชลลญา ปุพพปราณี จ
ส เว อนุติมสารีโร มหาปญญโณ มหาปุริสโสติ วุจจติ ๑

สพพาทิภู สพพวิฑูหมสุมิ

สพเพสสุ ฐมเมสสุ อญุปลิตโต

สพพลชโห ตณ्हกขเย วิมุตโต

สยั อภิลลญา ย กมุตุทิสเยยั ๑

สพพทานัน ฐมมทานัน ชินาติ

สพพิ รลั ฐมมรโส ชินาติ

สพพิ รติ ฐมมรติ ชินาติ

ตณ्हกขโย สพพทุกุขัง ชินาติ ๑

หนนุติ โภคา ทุมเมธัน โน ๑ เจ ปารกเวสิโน

โภคตณ्हาย ทุมเมโธ หนนุติ อญญเวว อตุตถัน ๑

ติณโทธานี เขตตานี รากโทสา อัย ปชา

ตสุมมา หิ วิตตราเสสุ ทินันนั โหติ มหปผลัง ๑

#๑ เอสจฉินุทติตีปี ๑ ๒ โน จ อติตีปี ๑

ติณโทธานี เขตตานี โทสโทสา อัย ปชา
ตสุมา หิ วิตโทเสสุ ทินฺนํ โหติ มหปฺผลํ ฯ
ติณโทธานี เขตตานี โมหโทสา อัย ปชา
ตสุมา หิ วิตโมहेสุ ทินฺนํ โหติ มหปฺผลํ ฯ
ติณโทธานี เขตตานี อิจฺฉาโทสา อัย ปชา
ตสุมา หิ วิคฺคิจฺเจสุ ทินฺนํ โหติ มหปฺผลํ ฯ
ตณฺหาวคฺโค จตุวิสตฺติโม ฯ

ชมมปทกาถาย ปณฺจวิสตฺติโม ภิกฺขุขุวคฺโค

[๑๕] ๒๕ จกฺขุณา สํวโร สาธุ สาธุ โสเตน สํวโรห

จมานน สํวโร สาธุ สาธุ ชิวฺหาย สํวโร
กาเยน สํวโร สาธุ สาธุ วาจาเย สํวโร
มนสา สํวโร สาธุ สาธุ สพฺพตฺถ สํวโร
สพฺพตฺถ สํวโร ติภิกฺขุ สพฺพทฺทฺธา ปมฺจจติ ฯ
หตฺถสญฺญโต ปาทสญฺญโต
วาจาเย สญฺญโต สญฺญตฺตตฺโต
อชฺฉตฺตรโต สสมาหิตโต
เอโก สนฺตุสิโต ตมาหุ ภิกฺขุ ๑ ฯ
โย มุขสญฺญโต ภิกฺขุ มนฺตภาณิ อนฺนทฺธโต
อตฺถิ ชมฺมณฺจ ทีเปติ มธฺริ ตสฺส ภาสิตี ฯ

#๑ ม. ย. ภิกฺขุ ฯ

ชมมาราโม ชมมรโต   ชมม์ อนุวิจันตยั
ชมม์ อนุสุตฺรํ ภิกฺขุ   สทฺทชมฺมา น ปริหายติ ฯ
สลาภํ นาติมณฺเฑย   นาณฺเฑสํ ปิหยณฺจเร
อณฺเฑสํ ปิหยํ ภิกฺขุ   สมารี นาทิกจฺจติ ฯ
อปฺปลาโกปิ เจ ภิกฺขุ   สลาภํ นาติมณฺเฑติ
ตํ เว เทวา ปัสสณฺติ   สุตฺทราชาวี อดนฺทิตํ ฯ
สพฺพโส นามรूपสฺมี   ยสฺส นตฺถิ มมายิตํ
อสตา จ น โสจติ   ส เว ภิกฺขุติ วุจฺจติ ฯ
เมตฺตาวิหารี โย ภิกฺขุ   ปสนฺโน พุทฺธสาสเน
อธิกจฺเณ ปทํ สนฺตํ   สงฺขารूपสฺมํ สุขํ ฯ
สิจฺจ ภิกฺขุ อิมํ นาวิ   สิตฺตทา เต ลหุเมสฺสติ
เฉตฺวา รากณฺจ โทสณฺจ   ตโต นิพฺพานเมหิสิ ฯ
ปฺลจฺจ ฉินฺเต ปฺลจฺจ ชฺเห   ปฺลจฺจ อุตฺตริ ภาวเย
ปฺลจฺจสงฺคาติโค ภิกฺขุ   โอฆตฺถิณฺโณติ วุจฺจติ ฯ
    ฌาย ภิกฺขุ มา จ ปมาโท
    มา เต กามคฺเณ ภมฺมสุ จิตฺตํ
    มา โลหคฺคัพฺปํ คิลิํ ปมตฺโต
    มา กนฺทํ ทุกฺขมิตฺทนต์ิ ทายฺหมาโน ฯ
นตฺถิ ฌานํ อปฺลยสฺส   ปฺลยฺวา นตฺถิ อฌายโต ๓
ยมฺหิ ฌานณฺจ ปฺลยฺวา จ   ส เว นิพฺพานสนฺติเก ฯ

#๑ ไป. อฌายโน ฯ

สุตถาคารี ปวิญจสสุ สนนตจิตตสสุ ภิกขุโน
อมานุสี รติ โหติ สมนมา ฌมมัม วิปสสุโต ฯ
ยโต ยโต สมนมสติ ขนุชานัน อุตยพพย
ลภติ ปิติปาโมชช อมตัม ตัม วิชานตัม ฯ
ตตฺรยามาเท ภวติ อิช ปณณสสุ ภิกขุโน
อินุทฺริยคฺคฺคฺติ ๑ สนนคฺคฺคฺจึ ปาติโมกฺกเข จ สัมวโร
मितเต ฆชสสุ กฺลยาณเ สุตฺทชาชีเว อตฺนุเทเต ฯ
ปฏฺฐิสนนถารวตฺตยสสุ อจจกรุสโล สียาB
ตโต ปาโมชชพฺพุโล ทฺกขสฺสนตฺตํ กริสฺสตี ๒ ฯ
วสฺสิกา วิย ปุปฺพานิ มทฺทวานิ ปมฺณจติ
เอวํ รากณฺจ โทสณฺจ วิปฺปมฺณเจต ภิกฺขโว ฯ
สนนตกาโย สนนตวาโจ สนนตมโน สุตฺตมาหิต
วณฺตโลคามิสฺโส ภิกฺขุ อฺปสนฺโตติ วุจฺจติ ฯ
อตฺตนา โจทยตฺตานัน ปฏฺฐิมิสฺเสตมตฺตนา
โส อตฺตคฺคฺคฺโต สติมา สฺขํ ภิกฺขุ วิหาหิสฺสี ฯ
อตฺตนา หิ อตฺตโน นนาโถ อตฺตนา หิ อตฺตโน คติ
ตฺตมา สณฺณม อตฺตานัน อสฺสํ ภทฺรํ วาณิไซ ฯ
ปาโมชชพฺพุโล ภิกฺขุ ปสนฺโน พุทฺธสฺสเน
อชฺคจฺเณ ปทํ สนนตํ สจฺจารูปสฺมํ สฺขํ ฯ
โย หเว ททโร ภิกฺขุ ยฺยชฺชติ พุทฺธสฺสเน

#๑ ย. อินุทฺริยคฺคฺคฺโต ฯ ๒ โป. กริสฺสตี ฯ

โส อิมํ โลกํ ปภาเสติ อพฺภา มุตฺโตว จฺนฺทิมํ ฯ

ภิกฺขุวคฺโค ปญฺจวิสฺติโม ฯ

ธมฺมปทกาถาย จพฺพิสฺติโม พุราหุมนวคฺโค

[๓๖] ๒๖ ฉินฺท โสถํ ปฺรคฺคฺกมฺม กามํ ปนฺนุท พุราหุมน

สงฺขารานํ ขยํ ญตฺวา อกตญฺญูสี พุราหุมน ฯ

ยทา ทฺวเยสุ ธมฺเมสุ ปารคฺคฺ โหติ พุราหุมนโณ

อดสฺส สพฺเพ สํโยคา อตฺถํ คจฺฉนฺติ ชานโต ฯ

ยสฺส ปารี อปารี วา ปาราปารี น วิชฺชติ

วิทฺทฺทฺร วิสญฺญตฺถํ ตมฺหํ พุรฺรัมมิ พุราหุมนํ ฯ

ฌายี วิรชฺมาสีนํ กตฺถิกจํ อนาสวํ

อตุตฺตมตฺถํ อนุปฺปตฺถํ ตมฺหํ พุรฺรัมมิ พุราหุมนํ ฯ

ทิวา ตปฺติ อาทิจฺโจ รตฺติมาภาติ จฺนฺทิมํ

สนฺนทฺโร ชตฺติโย ตปฺติ ฌายี ตปฺติ พุราหุมนโณ

อด สพฺพมโหฺรตฺถี พุทฺโร ตปฺติ เตชสา ฯ

พาหิตปาโป หิ พุราหุมนโณ

สมจฺริยา สมโนติ วุจฺจติ

ปพฺพาชยฺมตฺตโน มลํ

ตสฺมา ปพฺพชฺโติติ วุจฺจติ ฯ

น พุราหุณสุส ปหเรยย นาสุส มุญเจถ พุราหุณโณ
ธิ พุราหุณสุส หนุตาริ ตโต ธิ ยสุส มุญจติ ฯ
น พุราหุณสุเสตทกัณฺธิยเสยโย
ยทานิเสโธ มนโส ปิเยหิ
ยโต ยโต หีสมนโน นีวตฺตติ
ตโต ตโต สมฺมตฺติเมว ทุกฺขํ ฯ
ยสุส กายเณ วาจา ย มนสา นตฺถิ ทุกฺกตฺติ
ถั่วตฺติ ติหิ จานเหหิ ตมฺหํ พุรุมิ พุราหุณฺณํ ฯ
ยมหา ฆมฺมํ วิชานเยยย สมฺมาสมฺพุทฺธเทสิตฺติ
สกกจฺจํ นํ นมสฺเสยย อลฺลิกฺกุตฺตว พุราหุณโณ ฯ
น ฆฎฺฐาหิ น โคตฺเตหิ ๑ น ฆจฺจา โหติ พุราหุณโณ
ยมฺหิ สจฺจญฺจ ฆมฺโม จ โส สฺฐิ ๒ โส จ พุราหุณโณ ฯ
กัณฺเฑ ฆฎฺฐาหิ พุณฺเมธ กัณฺเฑ อชินสาฎฺฐิยา
อพฺกนฺตรนฺเต กหณฺณํ พาหิรํ ปริมฺชชติ ฯ
ปัสฺสกุลลธฺรํ ฆนฺตุํ กิสนฺนุชมนิสนฺนตฺติ
เอกํ วนสฺมึ ฌายนฺตุํ ตมฺหํ พุรุมิ พุราหุณฺณํ ฯ
น จาหํ พุราหุณฺณํ พุรุมิ โยนิชฺม มตฺตติสมฺภวํ
โกวาที นาม โส โหติ ส เว โหติ สกัณฺณจโน
อภิกฺขจฺจํ อนาทานํ ตมฺหํ พุรุมิ พุราหุณฺณํ ฯ
สพฺพสฺสโยชนํ เจตฺวา โย เว น ปริตฺตสฺสติ

#๑ ไป. ม. ย. โคตฺเตน ฯ ๒ ย. สฺฐิ ฯ

สงกาคิคม วิสัยุตตัม ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมนั ๑
เฉตฺวาน นทฺธี ๑ วรตฺตยจ สนนานั ๒ สนนุกุมิ
อุกฺขิตฺตปฺลิจฺฉํ พุทฺธํ ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมนั ๑
อกุโกสั วรพฺนฺชยจ อทฺฏฺโโจ โย ติตฺติกฺขติ
ขนฺตีพฺลั พฺลาณิกั ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมนั ๑
อกุโกชนั วตฺวนฺตึ สีสฺวนฺตึ อนฺนุสฺสทึ
ทนฺตึ อนฺติมสฺสารีริ ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมนั ๑
วาริ โปกฺขรปฺตฺเตว อารกฺเคริว สาสโป
โย น ลิมฺปติ กามสฺ ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมนั ๑
โย ทุกฺขสฺส ปชานาติ อិเชว ขยมตฺตโน
ปนนฺถาริ วิสณฺณตฺตึ ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมนั ๑
กมฺภีรปฺลยณั เมธาวิ มกฺคามกฺคสฺส โกวิทึ
อุตฺตมตฺถิ อนฺนปฺปตฺตึ ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมนั ๑
อัสฺสภูจฺจ กหฺภูเจหิ อนาคาเรหิ จุกฺกยั
อโนกสฺสารี อปฺปิจฺจํ ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมนั ๑
นิชาย ทณฺฑํ ภูเตสฺ ตเสสฺส ถาวเรสฺส จ
โย น หนฺติ น ฆาเตติ ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมนั ๑
อวิรุทฺธั วิรุทฺเธสฺ อตฺตทณฺฑเฑสฺ นิพฺพุตฺติ
สาทาเนสฺ อนาทานั ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมนั ๑
ยสฺส ราโค จ โทโส จ มาโน มกฺโข จ ปาติโต

#๑ ย. นนฺที ๑ ๒ ย. สนนทามั ๑ ม. โป. สนนฺธานั ๑

สาสโปริว อารคคา   ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมนั ๑
อกกุกส์ วิญญาปนี   คิริ สจจัม อุทีรเย
ยาย นากิสเซ กณจิ   ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมนั ๑
โยธ ที่งั วา รสุส์ วา   อณณ ถุถิ์ สุภาสุภิ
โลเก อทินัน นาทียติ   ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมนั ๑
อาสา ยสุส น วิชชนุติ   อสุมี โลเก ปรมหิจ
นिरास्यं ॑ विसृजति   ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมนั ๑
ยสุสาถยา น วิชชนุติ   อณญาถ อถถงกถิ
อมโตลลัน อณุปตติ   ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมนั ๑
โยธ ปุณณณจ ปาปณจ   อุโก สจจัม อูปัจจจา
อโสถัม วิรัช สุตถัม   ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมนั ๑
จนุทว วิมล สุตถัม   วิปฺปสนฺนมนนาวิถิ
นनुทิกวปริกขิณัน   ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมนั ๑
โย อิมฺ ปลิปลิ์ ทุกคัม   สัสาริ โมหมจจจา
ติณฺโณ ปารคโต ฉายิ   อเนโช อถถงกถิ
อณฺปาทาย นิพฺพุโต   ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมนั ๑
โยธ กามะ ปหนฺตวาน   อนาคาโร ปริพฺพเช
กามภวปริกขิณัน   ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมนั ๑
โยธ ตณฺหํ ปหนฺตวาน   อนาคาโร ปริพฺพเช

#๑ นีราสาสนุติปิ ๑

ตณฺหาภวปริกฺขิณํ ตมฺหํ พุรุมิ พุราหุณฺณํ ฯ

หิตฺวา มานุสํ โยคํ ทิพฺพํ โยคํ อุปฺจจฺจา

สพฺพโยคฺวิสัยุตฺตํ ตมฺหํ พุรุมิ พุราหุณฺณํ ฯ

หิตฺวา รติญฺจ อรติญฺจ สีตฺถิฏฺฐํ นิรุปรี

สพฺพโลกาภิกฺกั วีริ ตมฺหํ พุรุมิ พุราหุณฺณํ ฯ

จฺฐี โย เวทิ สตฺตานิ อุปฺตฺตติญฺจ สพฺพโส

อสตฺตํ สุกตํ พุทฺธํ ตมฺหํ พุรุมิ พุราหุณฺณํ ฯ

ยสฺส คตี น ชานนฺติ เทวา คนฺธพฺพมานุสา

จีณาสวํ อรหนฺตํ ตมฺหํ พุรุมิ พุราหุณฺณํ ฯ

ยสฺส ปุเร จ ปจฺจฺจา จ มชฺเฌ จ นตฺถิ กิณฺจณํ

อภิญฺจณํ อนาทานํ ตมฺหํ พุรุมิ พุราหุณฺณํ ฯ

อุสภํ ปวริ วีริ มเหสี วิชิตาวินิ

อนนฺชํ นฺหาคกํ พุทฺธํ ตมฺหํ พุรุมิ พุราหุณฺณํ ฯ

ปุพฺเพนิวาสํ โย เวทิ สกฺคาปายญฺจ ปสฺสติ

อโถ ชาติกุขยํ ปตฺโต อภิญฺญา โวลีโต มฺนิ

สพฺพโวลีตโวลานํ ตมฺหํ พุรุมิ พุราหุณฺณํ ฯ

พุราหุณฺณวคฺโค ฉพฺพิสตีโม ฯ

ธมฺมปทกาถาย อุทฺธานํ

[๓๗] ๒๗ ยมกํ อปฺปมทํ จิตฺตํ ปุปฺผิ พาลเณ ปณฺฑิตํ

อรหนฺตํ สหสฺเสน ปาปํ ทณฺเฑน เต ทส ฯ

ชรา อตฺตา จ โล โโก จ พุทฺธิ์ สฺขํ ปิเยน จ
โกธํ มลลฺยจ ธมฺมญฺฺจ มคฺควคฺเคน วิสฺติ ฯ
ปกิณฺณํ นิรยํ นาโค ตณฺหํ ภิกฺขุ จ พุราหุมนฺโณ
เอเต ฉพฺพิสฺตี วคฺคา เทสิตาทิจฺจพฺนฺธุนา ฯ
ยมเก วิสฺตี คธา อปฺปมาทฺมฺหิ ทฺวาทส
เอกาทสา จิตฺตวคฺเค ปุปฺผวคฺคมฺหิ โสฬส
พาเล สตฺตรสา คธา ปณฺฑิตฺมฺหิ จตฺตทฺทส
อรหนฺเต ทสา คธา สหสฺเส โหนฺติ โสฬส
เตรสา ปาปวคฺคมฺหิ ทณฺฑมฺหิ ทส สตฺต จ
เอกาทสา ชราวคฺเค อตฺตวคฺคมฺหิ ทฺวาทส
ทฺวาทสา โลกวคฺคมฺหิ พุทฺทวคฺคมฺหิ โสฬส
สุเข จ ปิยวคฺเค จ คธาโย โหนฺติ ทฺวาทส
จฺทฺทสา โภชวคฺคมฺหิ มลวคฺเคกวิสฺติ
สตฺตรสา จ ธมฺมญฺฺเจ มคฺควคฺคมฺหิ ๑ โสฬส
ปกิณฺณเณ โสฬส คธา นิรเย นาคเ จฺทฺทส
ทฺวาวีส ๒ ตณฺหาวคฺคมฺหิ เตวีสา ภิกฺขุวคฺคกา
จตฺตาฬิส จ คธาโย พุราหุมนเณ วคฺคมุตฺตเม
คธาสทานิ จตฺตารี เตวีสา จ ปุณาปเร
ธมฺมปเท นิปาตฺมฺหิ เทสิตาทิจฺจพฺนฺธุนา ฯ

ธมฺมปทํ นิญฺฺจิตฺ ๑

#๑ มคฺควคฺเค อจฺจตฺตญฺฺจารส คธาติ ทิสฺสตี ๑ ๒ ตณฺหาวคฺเค สตฺตวิสฺตี คธาติ
#ทิสฺสตี ๑

สุตตตปิฎเก ขุททกนิกายสุต

อุทาน

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

ปจฺโม โพธิวัคฺโค

[๓๘] ๑ เอวมเม สุตฺ ๑ เอกิ สมยิ ภควา อรุเวลายิ

วิหฺรติ นชฺชา เนรลฺขราย ตีเร โพธิรุกฺขมูเล ปจฺมาภิสมฺพุทฺโธ ๑

เตน โข ปน สมเยน ภควา สุตฺตาหิ เอกปลฺลงฺเกน นิสินฺโน

โหติ วิมุตฺติสฺสํ ปฏฺฐิสฺสเวทึ ๑ อถ โข ภควา ตสฺส สุตฺตาหฺสฺส

อจฺจเยน ตมฺหา สมฺมาธิมฺหา วุฏฺฐหิตฺวา รตฺติยา ปจฺมํ ยามิ

ปฏฺฐิจสมฺบุปฺปาหิ อนฺุโลมํ สารุทฺถิ มนฺสาภาสิ อิติ อิมสฺมี สติ

อิทํ โหติ อิมสฺสบุปฺปาทา อิทํ อุปฺปชฺชติ ยทิตฺถิ อวิชฺชาปจฺจยา

สงฺขารา สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปิ

นามรูปปจฺจยา สพฺยาตณิ สพฺยาตณปจฺจยา ผสฺโส ผสฺสปจฺจยา

เวทนา เวทนาปจฺจยา ตณฺหา ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานิ

อุปาทานปจฺจยา ภโว ภวปจฺจยา ชาติ ชาติปจฺจยา ชรามรณิ

โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสุปฺปายาสา สมฺภวานฺติ เอวมตฺสฺส เกวลสฺส ๑

ทฺทุกฺขทฺนฺธสฺส สมฺทโย โหตีติ ๑ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา

ตายิ เวลายิ อิมิ อุทานิ อุทานสิ

#๑ ยฺ. อยิ ปาโจ นตฺถิ ๑

ยทา หเว ปาตุภวานติ ธมฺมา

อาดาปีโน ฉายโต พุราหฺมณสฺส

อลสฺส กงฺขา วปยฺนติ สพฺพา

ยโต ปชานาติ สเหตุธมฺมนฺติ ฯ สุตฺตํ ปจฺมํ ฯ

[๗๕] ๒ เอวมฺเม สุตฺติ ฯ เอกํ สมยํ ภควา อรุเวลาโย วิหริติ
 นชฺชา เนรลฺยชฺราย ตีเร โภธิรุกฺขมฺมูลे ปจฺมาภิสมฺพุทฺโธ ฯ เตน
 โข ปน สมเยน ภควา สตฺตทาหิ เอกปลฺลลงฺเกน นิสินฺโน โหติ
 วิมุตฺติสฺสํ ปฏฺฐิสฺสเวทึ ฯ อถ โข ภควา ตสฺส สตฺตทาหสฺส อจฺจเยน
 ตมฺหา สมาริหมฺหา วุฏฺฐหิตฺวา รตฺติยา มชฺฌิมิ ยามิ ปฏฺฐิจฺจสมฺบุปฺปาถิ
 ปฏฺฐิโลมิ สาทฺฐกํ มนฺสากาสึ อิติ อิมสฺมี อสฺติ อิทํ น โหติ
 อิมสฺส นิโรธา อิทํ นิรุชฺฌติ ยถิทํ อวิชฺชานิโรธา สงฺขารนิโรโธ
 สงฺขารนิโรธา วิญฺญาณนิโรโธ วิญฺญาณนิโรธา นามรูปนิโรโธ
 นามรูปนิโรธา สพฺายตฺตนนิโรโธ สพฺายตฺตนนิโรธา ผสฺสนิโรโธ
 ผสฺสนิโรธา เวทฺหานิโรโธ เวทฺหานิโรธา ตณฺหานิโรโธ ตณฺหานิโรธา
 อูปาทานนิโรโธ อูปาทานนิโรธา ภวานิโรโธ ภวานิโรธา
 ชาตฺตินิโรโธ ชาตฺตินิโรธา ชรามรณํ โสกปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสุปฺปายาสา
 นิรุชฺฌนฺติ เอวมฺเตสฺส เกวลสฺส ทฺทุกฺขทฺขนฺธสฺส นิโรโธ โหติติ ฯ
 อถ โข ภควา เอตมฺตถิ วิทิตฺวา ตายิ เวลาโย อิมิ อุตฺทานํ
 อุตฺทานนฺสิ

ยทา หเว ปาตุภวานติ ธมฺมา

อาดาปิโน ฌายโต พุราหุณสฺส

อลสฺส กงฺขา วปยฺนฺติ สพฺพา

ยโต ขยฺ ปจฺจยํ อเวทิตี ฯ ทฺติยํ ฯ

[๔๐] ๓ เอวมฺเม สฺตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา อรุเวลายํ

วิหฺรติ นชฺชา เนรณฺชฺราย ตีเร โพธิรุกฺขมูเล ปจฺมาภิสมฺพุทฺโธ ฯ

เตน โข ปน สมเยน ภควา สตฺตํ อเอกปฺลลฺงฺเกน นิสินฺโน

โหติ วิมฺุตฺติสฺสํ ปฏฺิเสวเที ฯ อถ โข ภควา ตสฺส สตฺตํ

อจฺเจเน ตมฺหา สมํชิมา วุฏฺฐหิตฺวา รตฺติยา ปจฺฉิมํ ยํ

ปฏฺิจฺจสมฺปฺปาทํ อนฺุโลมฺปฏฺิโลมํ สาธุกํ มนฺสาภาสิ อิติ อิมสฺมี

สฺติ อิทํ โหติ อิมสฺสฺปฺปาทา อิทํ อฺปฺชฺชติ อิมสฺมี อสฺติ อิทํ

น โหติ อิมสฺส นโรธา อิทํ นโรธมฺติ ยทิตํ อวิชฺชาปจฺจยา

สงฺขารา สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปํ

นามรูปปจฺจยา สพฺยตฺนํ สพฺยตฺนปจฺจยา ผสฺโส ผสฺสปจฺจยา

เวทนา เวทนาปจฺจยา ตณฺหา ตณฺหาปจฺจยา อฺปาทานํ

อฺปาทานปจฺจยา ภโว ภวปจฺจยา ชาติ ชาติปจฺจยา ชรามรณํ

โสภปริเทวทฺทุกฺขโทมนสฺสุปฺยาสา สมภวณฺติ เอวมตฺสฺส เกวลสฺส

ทฺทุกฺขทฺนฺชฺส สมฺทโย โหติ ฯ อวิชฺชายฺ เตวฺว อเสสฺวิราคฺนโรธา

สงฺขารนโรธา สงฺขารนโรธา วิญฺญาณนโรธา วิญฺญาณนโรธา

นามรูปนโรธา นามรูปนโรธา สพฺยตฺนนโรธา สพฺยตฺนนโรธา

ผสฺสนโรธา ผสฺสนโรธา เวทฺนानโรธา เวทฺนानโรธา ตณฺหานโรธา

ตณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรธา อุปาทานนิโรธา ภวนิโรธา
ภวนิโรธา ชาตินิโรธา ชาตินิโรธา ชรามรณํ โสภปริเทว-
ทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา นิรุชฺฌนฺติ เอวมตฺตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส
นิโรธา โหตีติ ฯ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา
ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทานเสี

ยทา หเว ปาตุภวนฺติ ฌมฺมา

อาดาปีโน ฌายโต พุราหฺมณสฺส

วิฐฺปิยํ ติฏฺฐจฺติ มารเสนํ

สุริโยว โอภาสยมนฺตติกฺขนฺติ ฯ ตติยํ ฯ

[๔๑] ๔ เอวมเม สุตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา อรุเวลายํ

วิหฺรติ นชฺชา เนรณฺชฺราย ตีเร อชฺपालนิกฺุเร ปจฺมาภิสฺมพฺพุโธ ฯ

เตน โข ปน สมเยน ภควา สตฺตทาหํ เอกปฺลลฺงเกน นิสินฺโน

โหติ วิมฺุตฺติสฺสํ ปฏฺฐิสฺสเวทึ ฯ อถ โข ภควา ตสฺส สตฺตทาหสฺส

อจฺจเยน ตมฺหา สมาริฺมฺหา วุฏฺฐาสิ ฯ อถ โข อลฺลตโร

หุหฺกชาติโก ๑ พุราหฺมโณ येन ภควา เตนฺุปฺสงฺกมิ อุปฺสงฺกมิตฺวา

ภควตา สทฺธิํ สฺมโมทึ สฺมโมทณฺิยํ กถํ สาราณฺิยํ วิตฺติสฺวาเรตฺวา

เอกมฺนฺตํ อฏฺฐาสิ ฯ เอกมฺนฺตํ จิโต โข โส พุราหฺมโณ ภควนฺตํ

เอตทโวจ กิตฺตาวตา นฺุโข โภ โคตม พุราหฺมโณ โหติ กตเม

จ ปน พุราหฺมณฺกรณา ฌมฺมาติ ฯ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ

#๑ หหฺกชาติโกตีปี ฯ

วิทิตวา ตาย เวลาย อิม อูทาน อูทานสิ

โย พุราหุมนโณ พาหิตปาปชโม

นิหุหโก นิกุกสาโว ยตตุโต

เวทนตุค วุสิตพุรหุมจริโย

ชมนน โส พุราหุมนโณ ๑ พุรหุมวาทำ วเทย

ยสุสุสทา นตติ กุหิณจิ โลเกติ ฯ จตุตถิ ฯ

[๔๒] ๕ เอวมเม สุตติ ฯ เอกิ สมยิ ภควา สาวตถิยิ

วิหริติ เขตวเน อนาถปิณฑิกสุส อารามे ฯ เตน โข ปน
สมเขน आयसुमा ज सारिपुत्तो आयसुमा ज महात्मककुलानो
आयसुमा ज महाकसुत्तो आयसुमा ज महाकज्जानो आयसुमा
ज महाโกण्डिजो आयसुमा ज महाकप्पिनो आयसुमा ज महाजुत्तो
आयसुमा ज अनुरुत्तो आयसुमा ๒ ज रेवतो आयसुमा ज ननुतो
येन ภक्वा เตนุपสงกมิสุ ฯ อทุทสา โข ภक्वा आयसुมนเต
พุโรโต व आकज्जनुते तिसुवान ภิกขु आमनुเตสิ ऐते ๓ ภิกखवे
พุราहुมน आकज्जनुति ऐते ภิกखवे พุราहुมน आकज्जनुตติ ฯ
เอว वुत्ते อญตโร พุราहुมนชาติโก ภิกขุ ภควนตु ऐतทवोจ
กิต्तาวตา नुโข गनुते पुราहुมนो होति गतमे ज पन
พุราहुมนकरणा चममाति ฯ ओठ โข ภक्वा ऐतमตुठि วิทิตวา
ตาย เวลาย อิม อูทาน อูทานสิ

พาหิตวา ปาปกे चममे ये जरनुति सता सता

#๑ ม. อัย ปาโจ นตติ ฯ ๒ ย. ฯเปฯ आयसुमा ज रेवतो आयसुमा ज त्वेतตุโต

#आयसुमा ज आनुतो ฯเปฯ इति तिसुत्ति ฯ ๓ म. य. ते ฯ

จีณสยโธชนา พุทธา เต เว โลกสมิ พุราหุมนชาติ ฯ ปญจัม ฯ

[๔๓] ๖ เอวมเม สุตฺ ๑ เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ
เวพฺพเน กลนฺทกนิวาเป ฯ เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา
มหากสฺสโป ปิปลฺลิกุหํ วิหริติ อาพาธโก โหติ ทุกฺขิตโต
พาพฺหคฺคิลาโน ฯ อถ โข อายสฺมา มหากสฺสโป อปเรน สมเยน
ตมฺหา อาพาธา วุฏฺฐาสี ฯ อถ โข อายสฺมโต มหากสฺสปฺส
ตมฺหา อาพาธา วุฏฺฐิตสฺส เอตทโหสิ ยนฺนุนานํ ราชคหํ ปิณฺฑาทาย
ปาวีเสยฺยนฺติ ฯ เตน โข ปน สมเยน ปญฺจมตฺตานิ เทวตาสตานิ
อุสฺสูกํ อापฺนฺนานิ โหนฺติ อายสฺมโต มหากสฺสปฺส ปิณฺฑปาทปฏฺฐิตาภาย ฯ
อถ โข อายสฺมา มหากสฺสโป ตานิ ปญฺจมตฺตานิ
เทวตาสตานิ ปฏฺฐิกฺขิปิตฺวา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย
ราชคหํ ปิณฺฑาทาย ปาวีเส ยน ทลิตฺทวิสิขา กปณฺวิสิขา
เปสการวิสิขา ฯ อทฺทสา โข ภควา อายสฺมฺนฺตํ มหากสฺสปี
ราชคเห ปิณฺฑาทาย จรฺนฺตํ ยน ทลิตฺทวิสิขา กปณฺวิสิขา
เปสการวิสิขา ฯ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ
อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

อนนฺถไปสิมฺมณฺฑาตํ ทนฺตํ สาเร ปตฺติฏฺฐิตํ

จีณาสวํ วนฺตโทสํ ตมฺหํ พุริมิ พุราหุมนฺติ ฯ ฦจฺจํ ฯ

[๔๔] ๗ เอวมเม สุตฺ ๑ เอกํ สมยํ ภควา ปาวายํ ๑ วิหริติ

#๑ ยู. ปาฏลียํ ฯ

อชกลาปเก เจติเย อชกลาปกสฺส ยกฺขสฺส ภวเน ฯ เตน โข
ปน สมเยน ภควา รตฺตนุชการติมิสายํ อพฺุโภกาเส นิสินฺโน โหติ
เทโว จ เอกเมกํ ผุสสายติ ฯ อถ โข อชกลาปโก ยกฺโข ภควโต
ภยํ ฉมฺภิตตฺตํ โลมหํสํ อุปฺปาเทตฺถกาโม เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต อวิทุเร ติกฺขตฺตํ อกฺกุโล ปกฺกุโล ๑ อกฺกุลปกฺกุลิกํ
อกาสิ เอโส เต สมณ ปิสฺวาจติ ฯ อถ โข ภควา
เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทานนฺติ

ยथा สเกสุ ชมฺเมสุ ปารฺคุ โหติ พุราหฺมโณ

อถ เอวํ ๒ ปิสฺวาจณฺจ ปกฺกุลญฺจาตีวตฺตตีติ ๓ ฯ สตฺตมํ ฯ

[๔๕] ๘ เอวมฺเม สฺตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ

วิหฺรติ เขตฺวเน อนาถปิตฺตํทิกสฺส อารามे ฯ เตน โข ปน สมเยน
อายสฺมา สงฺคามชิ สาวตฺถิ อนฺุปฺปตฺโต โหติ ภควนฺตํ ทสฺสนาย ฯ
อสฺโสสิ โข อายสฺมโต สงฺคามชิสฺส ปุราณทฺติยิกา อโย กิร
สงฺคามชิ สาวตฺถิ อนฺุปฺปตฺโตติ ฯ สา ทารกํ อาทาย เขตฺวานํ
อคฺมาสิ ฯ เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา สงฺคามชิ อณฺฺตรสฺมี
รฺกฺขมฺมุเล ทิวาวิหารเ ๔ นิสินฺโน โหติ อถ โข อายสฺมโต
สงฺคามชิสฺส ปุราณทฺติยิกา เยนายสฺมา สงฺคามชิ เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมฺนฺตํ สงฺคามชิ เอตทโวจ ขุทฺทปฺตฺตํ หิ
สมณ โปส มนฺติ ฯ เอวํ วุตฺเต อายสฺมา สงฺคามชิ ตฺถนฺหิ
อโหสิ ฯ ทฺติยมฺปิ โข อายสฺมโต สงฺคามชิสฺส ปุราณทฺติยิกา

#๑ ม. ย. ปกฺกุโลติ ฯ ๒ ม. ย. เอตํ ฯ ๓ ย. พกฺกุลญฺจ .. ฯ

#๔ ม. ย. ทิวาวิหารํ

อายุสมนุติ สงคามชี่ เอตทโวจ ขุททปุตต์ หิ สมณ โปส มนุติ ฯ
ทุตติยมปิ โข อายุสุมมา สงคามชี่ ตุนฺหิ อโหสิ ฯ ตติยมปิ โข
อายุสมโต สงคามชี่สฺส ปุราณทุตติยิกา อายุสมนุติ สงคามชี่
เอตทโวจ ขุททปุตต์ หิ สมณ โปส มนุติ ฯ ตติยมปิ โข
อายุสุมมา สงคามชี่ ตุนฺหิ อโหสิ ฯ อถ โข อายุสมโต
สงคามชี่สฺส ปุราณทุตติยิกา ตํ ทารกํ อาทาย อายุสมโต สงคามชี่สฺส
ปุโรโต นิกฺขิปปิตฺวา ปกฺกามิ เอโส เต สมณ ปุตฺโต โปส
นฺนุติ ฯ อถ โข อายุสุมมา สงคามชี่ ตํ ทารกํ เนว โอลเเกสิ
นาปี อาลปิ ฯ อถ โข อายุสมโต สงคามชี่สฺส ปุราณทุตติยิกา
อวิทุเร ๑ คนฺตุวา อปฺโลเกตี อทฺทสายสมนุติ สงคามชี่ ตํ ทารกํ
เนว โอลเเกนฺตํ นาปี อาลปนฺตํ ทิสฺวานสฺสา เอตทโหสิ น จายิ
สมณเ ปุตฺเตนปิ อปฺโลเกนฺตี ฯ ตโต ปฺภินิวคฺคิตฺวา ทารกํ อาทาย
ปกฺกามิ ฯ อทฺทสา โข ภควา ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสุทฺเธน
อติกฺกนฺตมานุสเเกน อายุสมโต สงคามชี่สฺส ปุราณทุตติยิกาย เอวรูปมฺปิ
วิปฺปการิ ฯ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายิ
เวลายิ อิมิ อุตานํ อุตานเสิ

อายนฺตี นากินนฺทติ ปกฺกามนฺตี น โสจติ

สงฺคา สงคามชี่มฺคตฺตํ ตมฺหิ พุรุมิ พุราหฺมณนฺติ ฯ อฏฺฐมํ ฯ

[๔๖] ๕ เอวมเม สุตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา คยายิ วิหฺรติ

คยาสิเส ฯ เตน โข ปน สมเยน สมฺพหฺลลา ชฺฉิตฺตา สิตาสุ

#๑ ม. อวิทุริ ฯ

เหมนุตติกาสู รตตีสุ อนุตรภูจเก หิมปาดสมเย คยายั อุมมุชชุนตีปี
นิมมุชชุนตีปี อุมมุชชุนิมมุชชมิปี กโรนติ โอสัญจนตีปี อคคีปี
ชุนติ อิมินา สุทฐิติ ฯ อททสา โข ภควา เต สมพหุเล
ชฎิเด สีตาสู เหมนุตติกาสู รตตีสุ อนุตรภูจเก หิมปาดสมเย คยายั
อุมมุชชุนเตปี นิมมุชชุนเตปี อุมมุชชุนิมมุชชมิปี ๑ กโรนเต
โอสัญจนเตปี อคคีปี ชุนเต อิมินา สุทฐิติ ฯ อถ โข ภควา
เอตมตถั วิทิตฺวา ตายั เวลายั อิมั อุตานั อุตานลล

น อุตเกน สุจ ๒ โหติ พหุเวตถ นุหายตี ชโน

ยมหิ สจจณจ ธมโมจ โส ๑ สุจ โส จ พุราหุมโณติ ฯ นวมั ฯ

[๔๗] ๑๐ เอวมเม สุตติ ฯ เอกั สมยั ภควา สวตถึย

วิหริตี เขตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามะ ฯ เตน โข ปน
สมเยน พาหิโย ทารุจิริโย สุปปารเก ปฏิวสตี สมุตฺตตีเร สกุกโต
โหติ ครุกโต มานิตโต ปุชิตโต อปจิตโต ๔ ลาภี จีวรปิณฑปาตเสนาสน-
คิลานปจยเจตชชปริกขารานั ฯ อถ โข พาหิยสฺส ทารุจิริยสฺส
รโหคตสฺส ปฏิสถลีนสฺส เอว เจตโส ปรีวิตกุกโก อุตปาที เย ๕
โย เกจ โลเก อรหฺนุโต วา อรหฺตตมคคั วา สมาเป็นนา อหิ
เตสั อณฺเฏตโรตี ฯ อถ โข พาหิยสฺส ทารุจิริยสฺส ปุราณสาโลหิตา
เทวตา อนุกมฺปิกา ๖ อตถกามา พาหิยสฺส ทารุจิริยสฺส
เจตสา เจโตปรีวิตกุกมณฺเฏาย เยน พาหิโย ทารุจิริโย
เตนุปลสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา พาหิยั ทารุจิริยั เอตทโวจ เนว โข
#๑ โป. ย. อุมมุชชุนิมมุชชั กโรนเตปี ฯ ม. ปีสทโท นตถิ ฯ ๒ ม. สุจ ฯ
#๓ โป. โส สุจ เจว พุราหุมโณติ ฯ ๔ โป. อสณฺณิตโต ฯ ๕ ย. เย นุ ฯ
#๖ โป. อนุกมฺปกา มา ฯ

ตุวั พาทิย อรหา นาปี อรหตุตมคัค วา สมาปนโน สปิ
เต ปฏิปทา นตุถิ ยาย ตุวั อรหา วา อสุสสิ ๑ อรหตุตมคัค
วา สมาปนโนติ ๑ อถ ๒ เก จรหิ สเทเวเก โลเก อรหนโต วา
อรหตุตมคัค วา สมาปนนาติ ๑ อตุถิ พาทิย อตุตเรสุ ชนปเทสุ
สาวตุถิ นาม นคริ ตตุถ โส ภควา เอตริหิ วิหริติ อรหิ
สมุมาสมพุทุโธ ๑ โส หิ พาทิย ภควา อรหา เจว อรหตุตตาย
จ ชมมึ เทเสตีติ ๑ อถ โข พาทิโย ทารุจิริโย ตาย เทวตตาย
ตัเวชิตโต ดาวเทว สุปปารกมุหา ปกุกามิ สพุพตุถ เอกรตุติปริวาเสน ๓
เยน ภควา สาวตุถิยิ วิหริติ เชตวันเ อนาถปิณฑิกสุส
อาราเม เตนุปลสงกมิ ๑

[๔๘] เตน โข ปน สมเยน สมพุหลา ภิกขุ อพุโกกาเส
จกมนตุติ ๑ อถ โข พาทิโย ทารุจิริโย เยน ๔ ภิกขุ
เตนุปลสงกมิ อุปสงกมิตุวา เต ภิกขุ เอตทโวจ กหิ นุโข กนุเต
เอตริหิ ภควา วิหริติ อรหิ สมุมาสมพุทุโธ ทสุสนกามมุหา
มยิ ตั ภควนตุติ อรหนตุติ สมุมาสมพุทุธนตุติ ๑ อนตุตรชมริ ปวิญุโจ
โข พาทิย ภควา ปิณฑายาติ ๑ อถ โข พาทิโย ทารุจิริโย
ตุรมานรุโป เชตวันา นิภขมิตุวา สาวตุถิ ปวิสิตวา อทุทส ภควนตุติ
สาวตุถิยิ ปิณฑาย จรนตุติ ปาสาทิกิ ปาสาทนियิ ๕ สนตุตินุทริยิ
#๑ ม. ย. อสุส ๑ ๒ ย. โข ๑ ๓ ม. เยน สาวตุถิ เชตวันิ อนาถปิณฑิกสุส
#อาราโม เตนุปลสงกมิ ๑ ๔ ม. ย. เยน เต ๑ ๕ โป. ปาสาทิยิ ๑
#ม. ปาสาทนियิ ๑ ย. ทสุสนियิ ๑

สนุตมานสิ อุตตมทมถสมถิ อนุปฺปตฺตํ ทนฺตํ กุตฺตํ ยตินฺทริยํ ๑
นาคํ ทิสฺวาน เยน ภควา เตนฺปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา
ภควโต ปาเท สิริสา นิปฺติตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ เทเสตุ เม
ภนฺเต ภควา ธมฺมํ เทเสตุ สุกโต ธมฺมํ ยํ มมสฺส ทิฆมฺมตฺตํ
หิตาย สุขายาติ ฯ

[๔๕] เอวํ วุตฺเต ภควา พาทิยํ ทารุจิริยํ เอตทโวจ อกาโล
โฆ ตาว พาทิย อนุตรธฺมํ ๒ ปวิญฺจฺมหา ปิณฺฑทายาติ ฯ ทุตฺติยมฺปิ
โฆ พาทิโย ทารุจิริโย ภควนฺตํ เอตทโวจ ทุชฺชชานํ โฆ ปเนตฺ
ภนฺเต ภควโต วา ชีวิตนฺตฺรายนํ มยฺหํ วา ชีวิตนฺตฺรายนํ
เทเสตุ เม ภนฺเต ภควา ธมฺมํ เทเสตุ สุกโต ธมฺมํ ยํ
มมสฺส ทิฆมฺมตฺตํ หิตาย สุขายาติ ฯ ทุตฺติยมฺปิ โฆ ภควา พาทิยํ ทารุจิริยํ
เอตทโวจ อกาโล โฆ ตาว พาทิย อนุตรธฺมํ ปวิญฺจฺมหา
ปิณฺฑทายาติ ฯ ตติยมฺปิ โฆ พาทิโย ทารุจิริโย ภควนฺตํ เอตทโวจ
ตุชฺชชานํ โฆ ปเนตฺ ภนฺเต ภควโต วา ชีวิตนฺตฺรายนํ มยฺหํ
วา ชีวิตนฺตฺรายนํ เทเสตุ เม ภนฺเต ภควา ธมฺมํ เทเสตุ
สุกโต ธมฺมํ ยํ มมสฺส ทิฆมฺมตฺตํ หิตาย สุขายาติ ฯ ตสฺมา
ติห เต พาทิย เอวํ สิกฺขิตพฺพํ ทิฏฺฐเจ ทิฏฺฐมตฺตํ ภวิสฺสติ สฺเต
สุตมตฺตํ ภวิสฺสติ มฺเต มตฺมตฺตํ ภวิสฺสติ วิญฺญาเต
วิญฺญาตมตฺตํ ภวิสฺสตีติ เอวญฺหิ เต พาทิย สิกฺขิตพฺพํ ฯ ยโต ๓ โฆ
เต พาทิย ทิฏฺฐเจ ทิฏฺฐมตฺตํ ภวิสฺสติ สฺเต สุตมตฺตํ ภวิสฺสติ
#๑ โป. ย. สนฺตฺติทฺริยํ ฯ ๒ ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๓ โป. ตสฺส ฯ

มุตเต มุตตมตฺตํ ภวิสฺสตี วิญญาเต วิญญาตมตฺตํ ภวิสฺสตี
ตโต ตฺวํ พาทิย นตฺถิ ๑ ยโต ตฺวํ พาทิย เนวตฺถิ ๒ [๑] ตโต ตฺวํ
พาทิย เนวิธ น หุริ น อุกฺขมฺนตฺเร ๔ เอเสวนฺโต ทุกฺขสฺสาตี ฯ
อถ โข พาทิยสฺส ทารุจิริยสฺส ภควโต อิมาย สงฺขิตฺตาย
ธมฺมเทสฺนาย ตาวเทว อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมฺจุจฺจิ ฯ
อถ โข ภควา พาทิยํ ทารุจิริยํ อิมินา สงฺขิตฺเตน โอวาเทน
โอวทิตฺวา ปกฺกามิ ฯ

[๕๐] อถ โข อจิริปกฺกนตฺสส ภควโต พาทิยํ ทารุจิริยํ
กาวิ ตฺรณฺวจฺจนา อธิปาเตตฺวา ๕ ชีวิตา โวโรเปสิ ฯ อถ โข
ภควา สาวตฺถิยํ ปิณฺฑทาย จริตฺวา ปจฺจนาภตฺตํ ปิณฺฑทปาตปฏิกฺกนฺโต
สมฺพหฺนฺเลหิ ภิกฺขุหิ สทฺธิ นฺครมฺหา นิกฺขมิตฺวา อทฺทส พาทิยํ
ทารุจิริยํ กาลกตฺตํ ทิสฺวาน ภิกฺขุ อามนฺเตสิ คณฺหาถ ภิกฺขเว
พาทิยสฺส ทารุจิริยสฺส สริรํ มณฺจํ อาโรเปตฺวา นิหริตฺวา
ฉาเปถ ญฺปฺลจฺจสฺส กโรถ สพฺรหฺมจาริ โว ภิกฺขเว กาลกโตติ ฯ
เอวํ ภนฺเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปฏฺิสุตฺตฺวา ๖ พาทิยสฺส
ทารุจิริยสฺส สริรํ มณฺจํ อาโรเปตฺวา นิหริตฺวา ฉาเปตฺวา
ญฺปฺลจฺจสฺส กริตฺวา เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมึสุ อุปสงฺกมิตฺวา
[๗] เอกมฺนตฺตํ นิสึทิสฺสุ เอกมฺนตฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ
เอตทโวจฺจํ ททฺธมฺ ภนฺเต พาทิยสฺส ทารุจิริยสฺส สริริ ญฺโป
#๑ ม. น เตน ย. น ตตฺถ ๑ ๒ ม. น เตน ย. เนวตฺถ ๑J
#๓ ตโต ตฺวํ พาทิย น ตตฺถ ๑ ยโต ตฺวํ พาทิย น ตตฺถ ๑
#๔ ม. ย. น อุกฺขมฺนตฺเรณ ๑ ๕ ม. อธิปติตฺวา ๑ ๖ ย. ปฏฺิสุตฺตฺวา ๑
#๗ ม. ย. ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ๑

จสฺส กโต ตสฺส กา คติ โภ อภิสมฺปฺราโยติ ฯ ปณฺฑิโต
ภิกฺขเว พาหิโย ทารุจิริโย ปจฺจปาที ๑ ธรรมสฺसानุชมฺมํ น จ [๒]
ชฺมมาริกรณํ วิหเสติ ๓ ปรีนิพฺพุโต ภิกฺขเว พาหิโย ทารุจิริโยติ ฯ อถ
โฆ ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลาญํ อิมํ อุทานํ อุทานนฺสี

ยตฺถ อาโป จ ปจฺวี เตโช วาโย น คารติ
น ตตฺถ สุกฺกา โชตฺนฺติ อาทิจฺโจ นปฺปกาสติ
น ตตฺถ จนฺทิมมา ภาติ ตโม ตตฺถ น วิชฺชติ ฯ
ยทา จ อตฺตนาเวทึ มุณี โมนน พุราหุมนฺ
อถ รุปา อรุปา จ สุขทุกฺขา ปมฺจุจฺจิติ ฯ ทสมํ ฯ

[๔] ... ..

โพธิวคฺโค ปจฺโม ฯ

ตสฺสุทฺธานํ

ตโย ๕ จ โพธิ นิโครฺโธ เต เถรา กสฺสเปน จ
ปาวาย ๖ สงฺคามชึ ชฎิลา พาหิเยน เตรสาติ ฯ

อุทานे ทฺติโย มุจฺจลินฺทวคฺโค

[๕๑] ๑ เอวมนฺเม สฺตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา อรุเวลาญํ

วิหฺรติ นชฺชา เนรญฺชฺราย ตีเร มุจฺจลินฺทมฺมุเล ปจฺมาภิสมฺพุทฺโธ ฯ

เตน โฆ ปน สมเยน ภควา สตฺตทาหํ เอกปฺลลฺงฺเกน นิสินฺโน

โหติ วิมฺุตฺติสฺสํ ปฏิสฺสเวทึ ฯ เตน โฆ ปน สมเยน มหาอกาลเมโฆ

#๑ โป. ปจฺจปฺปาที ฯ ๒ ม. ย. มํ ฯ ๓ โป. วิหเสติ ฯ ม. วิหเสสิ ฯ

#๔ โป. ม. ย. อยมปี อุทาโน วุคฺโต ภควตา อิติ เม สฺตฺนฺติ ฯ ๕ ม. ตโย

#โพธิ จ หนฺงฺโก พุราหุมนฺนา กสฺสเปน จ อชสงฺคามชฎิลา พาหิเยนาคี เตรสาติ ฯ

#๖ ย. ปาเตพี ฯ

อุทปาที ๑ สุตตาหวิทลิกา สีตวตา ทุทนี ๑ ๑ อถ โข
มุจลินโท นาคราชา สกภวนา นิกขมิตวา ภควโต กายี
สตตถขตต์ โภเคหิ ปริกขิปิตวา อุปริ มุทฐนิ มหนตฺ ฌณฺ
วิหจ อฏฐาสี มา ภควนตฺ สีตฺ มา ภควนตฺ อุณฺหิ มา
ภควนตฺ ฌตมกสวตาทปสีรสีปสมผลสชาติ ๒ ๑ อถ โข ภควา
ตสส สุตตาหสส อจฺเจน ตมฺหา สมาริมฺหา วุฏฐาสี ๑ อถ
โข มุจลินโท นาคราชา วิทฺธ วิคตพลาหํ เทว วิทิตวา
ภควโต กายี ๓ โภเคหิ นิเวเจตฺวา สกภวณฺณ อภินิมมิตวา ภควโต
ปรโต ว อฏฐาสี ปณฺชลิโก ภควนตฺ นมสฺสมาโน ๑ อถ โข
ภควา เอตมตฺถ วิทิตวา ตายี เวลายี อิมิ อุทานิ อุทานสิ

สุโข วิเวโก ตฺถุจสฺส สุตตธมมสฺส ปสฺสโต
อพฺยาปชฺชํ สฺขํ โลกํ ปาณญเตสฺส สลฺลโม ๔
สุขา วิราคตา โลกํ กามานํ สมตฺถิกโม

อสุมิमानสฺส [๕] วินโย เอตํ เว ปรมํ สุขนฺติ ๑ ปจฺมํ ๑

[๕๒] ๒ เอวมฺเม สุตฺติ ๑ เอกํ สมยํ ภควา สวาคฺถิยํ
วิหริตี เขตฺวเน อนาถปิตฺตํ สส อารามํ ๑ เตน โข ปน
สมเขน สมฺพุลานํ ภิกฺขุณฺํ ปจฺจมาตฺตํ ปิตฺตปาตปฏิกฺกนฺตํ
อุปฏฺฐานสาลาญํ สนนฺิสินฺนํ สนนฺิปิตฺตํ อยมนฺตฺรากลฺลา อุทปาที
โก นฺุโข อาวุโส อิมสฺสิ ทฺวินฺนํ ราชนํ มหฺทฺชนตโร วามหาโกตฺตโร
วา มหาโกสฺตโร วา มหาวิชิตฺตโร วา มหาวาหนตโร

#๑ ม. ย. ทุทนี ๑ ๒ ม. ... สรีปสมผลโสติ ๑ ๓ ม. ย. กายา
#โภเค วินเวเจตฺวา สกภวณฺณ ปฏิสฺหริตฺวา มาณวภวณฺณ อภินิมมิตฺวา ๑ ๔ ม.
#๔ ม. ย. สฺยโม ๑ ๕ ม. ย. โย ๑

วา มหพพลตโร วา มหิทุชิตโร วา มหานุภาวตโร วา ราชา
วา มาลโร เสนิโย พิมพิสาโร ราชา วา ปเสนทิ โกสโลติ ฯ
อยญจริ เตสั ภิกขุณั อนุตฺรากถา ๑ วิปฺปกตา ฯ อถ โข ภควา
สายนุหสมยั ปฏิสลฺถานา วุฏฺฐิตเ ยน อุปฺภูจฺจานสาธา
เตนุปสงฺกมิ อุปฺสงฺกมิตฺวา ปลฺลยตุเต อาสเน นิสีทิ ฯ นิสฺชช
โฆ ภควา ภิกขุ อามนฺเตสิ กาย นุตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย
สนฺนิสินฺนา สนฺนิปตฺตา กา จ ปน โว อนุตฺรากถา วิปฺปกตาติ ฯ
อิธ ฆนฺเต อมฺหากมฺปิ ปจฺจกตฺตํ ปิณฺฑปาดปฏิกฺกนฺตานั
อุปฺภูจฺจานสาธาณั สนฺนิสินฺนานั สนฺนิปตฺตานั อยมนฺตฺรากถา อุทฺปาทิ
โก นุ โข อาวุโส อิเมสั ทฺวินฺนั ราชฺชนั มหฺทฺชนตโร วา
มหาโกกตโร วา มหาโกสตโร วา มหาวิชิตฺตโร วา มหาวาหนตโร
วา มหพพลตโร วา มหิทุชิตโร วา มหานุภาวตโร วา ราชา
วา มาลโร เสนิโย พิมพิสาโร ราชา วา ปเสนทิ โกสโลติ
อัย โข โน ฆนฺเต อนุตฺรากถา วิปฺปกตา อถ ภควา อนุปฺปตฺโตติ ฯ
น เขวตฺตํ ภิกฺขเว คฺคฺมหาภัก ปฏฺฐิรूपิ กุลปฺตฺตานั สทฺธา ๒ อคารสุมา
อนคาริยั ปพฺพชิตานั ยั ตฺเมหฺ เอวรูปิ ๓ กถิ กถยฺยถ
สนฺนิปตฺตานั โว ภิกฺขเว ทฺวยั ฆรณิยั ธมฺมิ ๔ วา กถา อริโย
วา ตฺถนฺทิกาวติ ฯ อถ โข ภควา เอตมฺตถั วิทิตฺวา ตายั
เวลายั อิมิ อุทานั อุทาเนสิ

ขณฺจ กามสุขั โลเก ขณฺจิทฺถํ ทิวียํ สุขั

#๑ ม. ย. โหติ ฯ ๒ โป. ย. สทฺธา ฯ ๓ ม. ย. เอวรูปิ ฯ

#๔ โป. ย. ธมฺมิกถา วา ฯ

ตณฺหกุขยสุขสุส ๑ เต กลั นกฺขมนฺติ โสฬสินฺติ ฯ ทุติยํ ฯ

[๕๓] ๓ เอวมฺเม สุตฺติ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ

วิหฺรติ เชตวนเ อนาถปิณฺฑิกสุส อารามเ ฯ เตน โข ปน สมเยน
สมฺพหุลา กุมารกา อนฺตรา จ สาวตฺถิ ๒ อนฺตรา จ เชตวนํ อหิ
ทณฺฑเณ หนนฺติ ฯ อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา
ปตฺตจิวฺรมาทาย สาวตฺถิ ปิณฺฑาทาย ปาวิสิ ฯ อทฺทสา โข ภควา
เต ๓ สมฺพหุเล กุมารเก อนฺตรา จ สาวตฺถิ อนฺตรา จ เชตวนํ
อหิ ทณฺฑเณ หนนฺเต ฯ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ
เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทานเสิ

สุขกามานิ ภูตานิ โย ทณฺฑเณ วิหีสติ

อตฺตโน สุขเมसानิ เปจฺจ โส น ลภเต สุขํ ฯ

สุขกามานิ ภูตานิ โย ทณฺฑเณ น หีสติ

อตฺตโน สุขเมसानิ เปจฺจ โส ลภเต สุขนฺติ ฯ ตติยํ ฯ

[๕๔] ๔ เอวมฺเม สุตฺติ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ

วิหฺรติ เชตวนเ อนาถปิณฺฑิกสุส อารามเ ฯ เตน โข ปน
สมเยน ภควา สกุกโต โหติ ครุกโต มานิตโต ปุชิตโต อปจิตโต
ลาภิ จิวฺรปิณฺฑาปาตเสนาสนคิลาณปจฺจยภเสชฺชปริกฺขารานํ ฯ
ภิกฺขุสงฺฆมปิ สกุกโต โหติ ครุกโต มานิตโต ปุชิตโต อปจิตโต ลาภิ
จิวฺรปิณฺฑาปาตเสนาสนคิลาณปจฺจยภเสชฺชปริกฺขารานํ ฯ อณฺณตติตฺถิยา
ปน ปริพฺพาชกา อสกุกตา โหนฺติ อครุกตา อมานิตา
#๑ ม. ตณฺหกุขยสุขสุเสเต กลั นากฺขมนฺติ ฯ ๒ โป. สาวตฺถิยํ อนฺตรา จ เชตวนเ
#อหิ ทณฺฑเณหิ ฯ ๓ ม. ย. อยํ ปาโง นตฺถิ ฯ

อปฺชิตา น ๑ อปฺจิตา น ลากิโน จีวรปิตฺตปาตเสนาสนคิลานปฺจย-
 เกสชฺชปริกฺขารานํ ๑ อถ โข เต อณฺณติตฺตฺติยา ปรีพฺพาชกา ภควโต
 สกฺกาโร อสฺหมานา ภิกฺขุสงฺฆสฺส จ คามเ จ อรณฺเณ จ
 ภิกฺขุ ทิสฺวา อสฺพฺภาหิ ผรุสฺสาหิ วาจาหิ อกฺโกสนฺติ ปรีภาสนฺติ
 โรเสนฺติ วิเหสนฺติ ๒ ๑ อถ โข สมฺพหฺลลา ภิกฺขุ เยน ภควา
 เตนฺนุสปรํกมิตฺสู อฺปฺสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ
 นิสิตฺสู ๑ เอกมฺนฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจฺจุ
 เอตฺรหิ ฆนฺเต ภควา สกฺกโต โหติ ๓ ครุทฺโต มานีโต ปฺชิตโต
 อปฺจิตโต ลากิ จีวรปิตฺตปาตเสนาสนคิลานปฺจยเกสชฺชปริกฺขารานํ ๑
 ภิกฺขุสงฺฆมปี สกฺกโต โหติ ครุทฺโต มานีโต ปฺชิตโต อปฺจิตโต ลากิ
 จีวรปิตฺตปาตเสนาสนคิลานปฺจยเกสชฺชปริกฺขารานํ ๑ อณฺณติตฺตฺติยา
 ปน ปรีพฺพาชกา อสกฺกตา โหนฺติ อครุทฺตา อมานีตา
 อปฺชิตา น อปฺจิตา น ลากิโน จีวรปิตฺตปาตเสนาสนคิลานปฺจย-
 เกสชฺชปริกฺขารานํ ๑ อถ โข เต ฆนฺเต อณฺณติตฺตฺติยา ปรีพฺพาชกา
 ภควโต สกฺกาโร อสฺหมานา ภิกฺขุสงฺฆสฺส จ คามเ จ อรณฺเณ
 จ ภิกฺขุสงฺฆํ ๔ ทิสฺวา อสฺพฺภาหิ ผรุสฺสาหิ วาจาหิ อกฺโกสนฺติ
 ปรีภาสนฺติ โรเสนฺติ วิเหสนฺติ ๕ ๑ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ
 วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อฺุทานํ อฺุทานเสิ

คามเ อรณฺเณ สุขทฺถกฺขมฺภูจฺจา ๖

เนวตฺตโต โน ปฺรโต ทเหถ

#๑ ม. อนปฺจิตา ๑ ๒ ม. วิเหสนฺติ ๑ ๓ ป. ม. ย. อยฺ ปาโจ นตฺติ ๑

#๔ ม. ภิกฺขุ ๑ ๕ ม. ย. วิเหสนฺตฺติ ๑ ๖ ม. ย. มฺภูโจ ๑

ผุสนนุติ ผุสสา อุปฐิ ปฎิจจ

นิรุปฐิ เกน ผุเสยยู ๑ ผุสสาติ ๑ จตุตถิ ๑

[๕๕] ๕ เอวมเม สุตฺ ๑ เอกิ สมยิ ภควา สาวตถิยิ

วิหริติ เขตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे ๑ เตน โข ปน
สมเยน อญฺจตรโร อิจฺจมานงฺคโลกิ อุปาสโก สาวตถิ อานุปฺตฺโต
โหติ เกนจิทเวว ทรัพฺยเยน ๑ อถ โข โส อุปาสโก สาวตถิยิ
ตํ ทรัพฺยิ ตีเรตฺวา येन ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิทธิ ๑ เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข
ตํ อุปาสกํ ภควา เอตทโวจ จิสฺสํ โข ตวํ อุปาสก อิมิ
ปริยายมกาสิ ยทิตฺถิ อิชาคมนายาติ ๑ จิสฺสํ กาทํ ภนฺเต ภควนฺตํ
ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตฺกามา อปิจาหํ เกหิจิ ๒ กิจจกรณฺเยหิ พุยาวิญ्ञ
เอวาทํ นาสกฺขิ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตฺนฺติ ๑ อถ โข
ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายิ เวลา ยิ อิมิ อุทานํ อุทานสิ

สุขํ วต ตสฺส น โหติ กิลฺยจิ

สงฺขาตธมฺมสฺส พุสฺสสุตฺตสฺส

สทิลฺยจัน ปสฺส วิหุลฺลมานํ

ชโน ชนฺมฺหิ ๓ ปฎิพนฺธฺรฺูปติ ๑ ปญฺจํ ๑

[๕๖] ๖ เอวมเม สุตฺ ๑ เอกิ สมยิ ภควา สาวตถิยิ

วิหริติ เขตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे ๑ เตน โข ปน สมเยน
อญฺจตรสฺส ปรีพฺพาชกสฺส ทหฺรา มาณวิกา ปชาปตี โหติ
#๑ ยู. ผุเสยยู ๑ ๒ ม. อาเมณฺฑิตฺติ ๑ ๓ ไป. ม. ชนฺมฺหิ ๑

คพฺภินี อุปวิชฌณา ๑ ฯ อถ โข สทา ปริพฺพาชิกา [๒] ปริพฺพาชกั
เอตทโวจ กจฺจน ตฺวั พฺราหฺมณ เตลั อหาร ยั เม วิชิตาย
ภวิสฺสตีติ ฯ เอวั วุคฺคเต โส ปริพฺพาชโก ปริพฺพาชกั เอตทโวจ
กุโธ ปนาหิ โภทิตยา ๓ เตลั อหารามิติ ฯ ทุตติยมปิ โข สทา
ปริพฺพาชิกา ตั ปริพฺพาชกั เอตทโวจ กจฺจน ตฺวั พฺราหฺมณ
เตลั อหาร ยั เม วิชิตาย ภวิสฺสตีติ ฯ ทุตติยมปิ โข โส
ปริพฺพาชโก ตั ปริพฺพาชกั เอตทโวจ กุโธ ปนาหิ โภทิตยา เตลั
อหารามิติ ฯ ตติยมปิ โข สทา ปริพฺพาชิกา ตั ปริพฺพาชกั
เอตทโวจ กจฺจน ตฺวั พฺราหฺมณ เตลั อหาร ยั เม วิชิตาย
ภวิสฺสตีติ

[๕๑] เตน โข ปน สมเยน รณฺโณ ปเสนทิสฺส โกสลสฺส
โกฏฺฐาคารเ สมณฺสส วา พฺราหฺมณฺสส วา สบฺบิสิสฺส วา เตลสฺส
วา ยาวทตฺถิ ปาตุํ ทียติ โน นิหริตุํ ฯ อถ โข ตสฺส
ปริพฺพาชกสฺส เอตทโหสิ รณฺโณ โข ปน ปเสนทิสฺส โกสลสฺส
โกฏฺฐาคารเ สมณฺสส วา พฺราหฺมณฺสส วา สบฺบิสิสฺส วา เตลสฺส
วา ยาวทตฺถิ ปาตุํ ทียติ โน นิหริตุํ ยนฺนุนาหิ ๔ รณฺโณ
ปเสนทิสฺส โกสลสฺส โกฏฺฐาคาริ คนฺตฺวา เตลสฺส ยาวทตฺถิ
ปิวิตฺวา ฆริ อากนฺตฺวา อุกฺคิริตฺวาน ๕ ทเทยฺยิ ยั อิมิสฺสา วิชิตาย
ภวิสฺสตีติ ฯ อถ โข โส ปริพฺพาชโก รณฺโณ ปเสนทิสฺส โกสลสฺส
โกฏฺฐาคาริ คนฺตฺวา เตลสฺส ยาวทตฺถิ ปิวิตฺวา ฆริ อากนฺตฺวา
#๑ ไป. อุปชฺช วิชฌณา ฯ ๒ ม. ย. ตั ฯ ๓ ม. โภติ ฯ ๔ ไป. กิสฺส นฺโห ฯ
#๕ ไป. อจฺฉนฺทิตฺวาน ฯ ม. อจฺฉนฺทิตฺวาน ฯ

เนว สกโกติ อุทฺธึ กาคฺคฺ น ปน อโธ ฯ โส ทุกฺขาหิ ติปฺปาหิ ๑
กฏฺกาหิ เวทนาหิ สุกฺโข อวณฺณฺติ ปริวณฺณฺติ จ ฯ อถ โข
ภควา ปุพฺพณฺสสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย สาวตฺถิ
ปิณฺฑาย ปาวิสิ ฯ อทฺทสา โข ภควา ตํ ปรีพฺพาชกํ ทุกฺขาหิ
ติปฺปาหิ กฏฺกาหิ เวทนาหิ สุกฺโข อวณฺณฺมานํ ปริวณฺณฺมานํ ฯ
อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายุํ อิมํ อุทานํ
อุทานนฺติ

สุจฺฉินโน วต เย อภิณฺจนา
เวทฺศฺฉินโน หิ ชนา อภิณฺจนา
สภิณฺจนํ ปสฺส วิหณฺณมานํ
ชฺฉินโน ชนสฺสํ ๒ ปฏฺวีพฺพชฺฉิตฺโตติ ๓ ฯ ฉฺฉนฺติ ฯ

[๕๘] ๑ เอวมฺเม สุตฺติ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ
วิหฺรติ เชตวนเณ อนาถปิณฺฑิกสฺส อารามे ฯ เตน โข ปน สมเยน
อณฺตรสฺส อุปาสกสฺส เอกปฺตฺตโก ปิโย มนาโป กาลกโต ๔
โหติ ฯ อถ โข สมพฺพุลา อุปาสกา อลฺลวตฺถา อลฺลเกสา
ทิวาทิวสฺส येन ภควา เตนฺอุปสฺงกมฺีสุ อุปสฺงกมิตฺวา ภควนฺตํ
อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทิสฺสุ ฯ เอกมฺนตํ นิสฺสินฺเน โข เต
อุปาสเก ภควา เอตทโวจ กิณฺนุ ตฺเมห อุปาสกา อลฺลวตฺถา
อลฺลเกสา อธิฐฺอุปสฺงกมิตฺวา ๕ ทิวาทิวสฺสาติ ฯ เอวํ วุตฺเต โส
อุปาสโก ภควนฺตํ เอตทโวจ มยฺหํ โข ภควา ๖ เอกปฺตฺตโก ปิโย
#๑ ไป. ม. ยฺ. ติปฺพพาหิ ขราหิ ฯ ๒ ยฺ. ชนมฺหิ ฯ ๓ ม. ยฺ. ปฏฺวีพฺพชฺฉิตฺโต ฯ
#๔ ม. ยฺ. กาลงฺกโต ฯ ๕ ม. ยฺ. อธิฐฺอุปสฺงกมฺนตา ฯ ๖ ม. ยฺ. ภนฺเต ฯ

มณาโป กาลกโต [๑] มย อลลวตถา อลลเกสา อธิฐปสงกมนนตา
ทิวาทิวสุสชาติ ฯ อถ โข ภควา เอตมตถุ วิทิตฺวา ตายี เวลายี
อิมิ อุตานํ อุตานเสสิ

ปิยรูปสุสาทคทฐิตา ๒ เส
เทวกายา ปุณฺณานุสา ๓ จ
อฆาวิโน ๔ ปริชฺชนา
มจฺจุราชสฺส วถิ คจฺจนฺติ ฯ
เย เว ทิวา จ รตฺโต จ
อปฺปมตฺตา ชนฺติ ปิยรูปี
เต เว ชนฺติ อฆมฺมถิ
มจฺจุนิ อามิตฺถํ ทฺรตีวตฺตนฺติ ฯ สตฺตมํ ฯ

[๕๕] ๘ เอวมเม สุตฺติ ฯ เอกิ สมยํ ภควา กุณฺฑิกายี ๕
วิหฺรติ กุณฺฑิกฺขานวเน ๖ ฯ เตน โข ปน สมเยน สุปฺปวาสา
โกลิยธิตา สตฺต วสุสานิ กพฺภํ ชาเรติ สตฺตทาหิ มุพฺพหพฺภา ฯ
สา ทฺกฺขาหิ ติปฺปาหิ กญฺญาหิ เวทนาหิ สฺมุจฺจา ตีหิ วิตกฺเกหิ
อธิวาเสติ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วต โส ๗ ภควา โย อิมสฺส เอวรฺูปสฺส
ทฺกฺขสฺส ปหานาย ฌมฺมิ เทเสติ สุปฺปฏิปนฺโน วต ตสฺส ภควโต
สาวกสงฺโฆ โย อิมสฺส เอวรฺูปสฺส ทฺกฺขสฺส ปหานาย ปฺปฏิปนฺโน
สุสฺสํ วต [๘] นิพฺพานํ ยตฺถิถิ ๘ เอวรฺูปิ ทฺกฺขํ น สํวิชฺชตีติ ฯx

#๑ ม. ย. เตน ฯ ๒ โป. ปิยรูปสาตฺรฺูปคธิตา เย ฯ ม. ปิยรูปสุสาทคธิตาเส ฯ ย.
#ปิยรูปสาตคธิตา เว ฯ ๓ โป. ปุณฺณานุสา จ ฯ ม. ปุณฺณานุสา ฯ ๔ โป. อฆาวิโน
#ปริชชฺชนา ฯ ๕ ม. กุณฺฑิกายี ฯ ๖ ม. กุณฺฑิกขานวเน ฯ ๗ ย. โภ ฯ
#๘ ม. ตํ ฯ ๘ โป. ย. ยทิทํ ฯ

โย อิมสฺส เอวรูปสฺส ทุกฺขสฺส ปหานาย ฌมฺมํ เทเสติ สุปฺปฏิปนฺโน
วต ตสฺส ภควโต สาวกสงฺโฆ โย อิมสฺส เอวรูปสฺส ทุกฺขสฺส
ปหานาย ปฏิปนฺโน สฺสขํ วต นิพฺพานํ ยตฺถิํ เอวรูปํ ทุกฺขํ
น สํวิชฺชตีติ ฯ สุขินิํ โหตุ สุปฺปวาสา โกลิยธิตา อโรคา
อโรคํ ปฺตฺตํ วิชายตฺถิํ ฯ สห วจฺนา จ ปน ภควโต สุปฺปวาสา
โกลิยธิตา สุขินิํ อโรคา อโรคํ ปฺตฺตํ วิชายิ ฯ เอวํ ฆนฺเตติ
โข โส โกลิยปฺตฺโต ภควโต ภาสิตํ อภินฺนุทิตฺวา อนุโมทิตฺวา
อฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา ปทกฺขินิํ กตฺวา เยน สกํ
ฌริํ เตน ปจฺจายาสิ ฯ อทฺทสา โข โส โกลิยปฺตฺโต สุปฺปวาสิ
โกลิยธิตริํ สุขินิํ อโรคํ อโรคํ ปฺตฺตํ วิชานํ ทิสฺวานสฺส เอตทโหสิ
อจฺฉริยํ วต โภ อพฺภุตํ วต โภ ตถาคตสฺส มหิตฺฐิกถา
มหานุกาวตา ยตฺร หิ นามายํ สุปฺปวาสา โกลิยธิตา สห วจฺนา
จ ปน ภควโต สุขินิํ อโรคา อโรคํ ปฺตฺตํ วิชานิสฺสตีติ ๑ อคฺคตมโน
ปมฺพทิตฺโต ปิติโสมนสฺสชาโต อโหสิ ฯ

[๖๑] อถ โข สุปฺปวาสา โกลิยธิตา สามิกํ อามนฺเตสิ เอหิ
ตฺวํ อยฺยปฺตฺตํ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกม อฺอุปสงฺกมิตฺวา มม
วจฺเนน ภควโต ปาทะ สิริสา วนฺทาทิ สุปฺปวาสา ฆนฺเต โกลิยธิตา
ภควโต ปาทะ สิริสา วนฺทตีติ เอวญจ วเทหิ สุปฺปวาสา ฆนฺเต
โกลิยธิตา สตฺตํ วสุตฺตานิ กพฺภิกํ ฐาเรติ ๒ สตฺตทานิ มฺพหฺลพฺภา
สา เอตฺรหิ สุขินิํ อโรคา อโรคํ ปฺตฺตํ วิชานา สา สตฺตทานิ
#๑ ยฺ. วิชานตีติ ฯ ๒ ยฺ. ฐาเรตีติ ฯ

พทุธิปมูฏํ ฤฤขุสุงฆํ ภตุเตน นมทนเตติ อธิวาเสตุ กิร ภนเต
 ภควา สูปฺปาสาาย โกลิยธิตาย สตุต ภตุตานิ สทุธิ ฤฤขุสุงฆเนาติ ฯ
 ปรมนฺติ โข โส โกลิยปฺตุโต สูปฺปาสาาย โกลิยธิตาย
 ปฏิสตุตฺวา เยน ภควา เตนฺปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
 อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสึทึ ฯ เอกมฺนตํ นิสฺสินฺโน โข โส
 โกลิยปฺตุโต ภควนฺตํ เอตทโวจ สูปฺปาสาา ภนเต โกลิยธิตา
 ภควโต ปาเท สึรสา วนฺทติ เอวญจ วเทติ สูปฺปาสาา ภนเต
 โกลิยธิตา สตุต วสุตานิ คพฺภํ ชาเรสิ สตุตทาหํ มฺพฺพหพฺภา
 สา เอตฺรหิ สฺขินี อโรคา อโรคํ ปฺตุตํ วิชาตา สา สตุตทาหํ
 พทุธิปมูฏํ ฤฤขุสุงฆํ ภตุเตน นมทนเตติ อธิวาเสตุ กิร ภนเต
 ภควา สูปฺปาสาาย โกลิยธิตาย สตุต ภตุตานิ สทุธิ ฤฤขุสุงฆเนาติ ฯ

[๖๒] เตน โข ปน สมเยน อณฺณตเรน อุปาสเกน พทุธิปมูโฆ
 ฤฤขุสุงฆเณ สฺวาตนาย ภตุเตน นมทนโต โหติ ฯ โส จ
 อุปาสโก อายสุมโต มหาโมคฺคัลลนสฺส อุปฏฺฐาโก โหติ ฯ
 อถ โข ภควา อายสุมนฺตํ มหาโมคฺคัลลนํ อามนฺเตสิ เอหิ ตฺวํ
 โมคฺคัลลน เยน โส อุปาสโก เตนฺปสงฺกม อุปสงฺกมิตฺวา
 ตํ อุปาสกํ เอวํ วเทหิ สูปฺปาสาา อาวุโส โกลิยธิตา สตุต
 วสุตานิ คพฺภํ ชาเรสิ สตุตทาหํ มฺพฺพหพฺภา สา เอตฺรหิ สฺขินี
 อโรคา อโรคํ ปฺตุตํ วิชาตา สา สตุตทาหํ พทุธิปมูฏํ ฤฤขุสุงฆํ

ภตฺเตน นิมนฺเตติ ๑ กโรตุ สุปฺปวาสา โกลิยธิตา สตฺต ภตฺตานิ
ปจฺจมา ๒ โส กริสฺสตี ตฺยหิ ๓ โส อุปฺภูจาโกติ ฯ เอวํ ฆนฺเตติ โข
อายุสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา เยน โส
อุปาสโก เตนุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ตํ อุปาสกํ เอตทโวจ
สุปฺปวาสา อวฺโส โกลิยธิตา สตฺต วสุตฺตานิ คพฺภิ ฐาเรตี สตฺตาหิ
มฺพหคพฺภา ฯ ตา เอตฺรหิ สุขินิ อโรคา อโรคํ ปฺตฺตํ วิชาตา
ตา สตฺตาหิ พุทฺธปฺมขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ภตฺเตน นิมนฺเตติ กโรตุ
สุปฺปวาสา โกลิยธิตา สตฺต ภตฺตานิ ปจฺจมา ตฺวํ กริสฺสตีติ ฯ
สเจ เม ฆนฺเต อโย มหาโมคฺคัลลาโน ตินฺณํ ชมฺมานํ ปาฏิกโก
โกคานนฺจ ชีวิตฺสฺส จ สทฺธาย จ กโรตุ สุปฺปวาสา โกลิยธิตา
สตฺต ภตฺตานิ ปจฺจมา ๔ กริสฺสามีติ ฯ ทฺวินฺนํ โข เต ๕ อหิ อวฺโส
ชมฺมานํ ปาฏิกโก โกคานนฺจ ชีวิตฺสฺส จ สทฺธาย ปน ตฺวํ
เยว ปาฏิกโกติ ฯ สเจ ๖ ฆนฺเต อโย มหาโมคฺคัลลาโน ทฺวินฺนํ
ชมฺมานํ ปาฏิกโก โกคานนฺจ ชีวิตฺสฺส จ กโรตุ สุปฺปวาสา
โกลิยธิตา สตฺต ภตฺตานิ ปจฺจมา กริสฺสามีติ ฯ อถ โข อายุสฺมา
มหาโมคฺคัลลาโน ตํ อุปาสกํ สญฺญาเปตฺวา เยน ภควา
เตนุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ สญฺญาโต ๗ ฆนฺเต
โส อุปาสโก [๘] กโรตุ สุปฺปวาสา โกลิยธิตา สตฺต ภตฺตานิ
ปจฺจมา โส กริสฺสตีติ ฯ อถ โข สุปฺปวาสา โกลิยธิตา สตฺตาหิ
พุทฺธปฺมขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปณฺิเตน ขาทฺธิเยน โภชนิเยน สหตฺถา
#๑ ย. นิมนฺเตตีติ ฯ ๒ ม. ปจฺจมา ตฺวํ กริสฺสตีติ ฯ ๓ ม. ย. ตฺยเหโส ฯ
#๔ ม. ย. ปจฺจมาหิ ฯ ๕ โป. เตนาหิ ฯ ย. เตสํ ฯ ๖ ม. ย. สเจ เม ฯ
#๗ ม. ย. สญฺญตฺโต ฯ ๘ ม. ย. มยา ฯ

สนฺตปฺเปสิ สมฺปวาเรสิ ตณฺจ ทารกํ ภควนฺตํ วนฺทาเปสิ
ภิกฺขุสงฺฆํ ๑ ๑ อถ โข อายสฺมา สาริปฺพุโต ตํ ทารกํ เอตทโวจ
กจฺจิ โว ๒ ทารก ขมณฺิยํ กจฺจิ ยาปณฺิยํ กจฺจิ น กิณฺจ
ทฺกฺขณฺติ ๑ กุโธ เม ภนฺเต สาริปฺพุตฺต ขมณฺิยํ กุโธ ยาปณฺิยํ
สฺตฺต เม วสุตฺตานิ โลหิตกฺกุณฺิยา ๓ วุตฺถานํติ ๑ อถ โข สุปฺปวาสา
โกถิยธิตา ปฺพุโต เม ธรรมเสนาปตฺตินา สทฺธิ มนฺเตตฺติ อตฺตมฺนา
ปมฺุทิตา ปิตฺติสฺมณฺสฺสชาตา อโหสิ ๑ อถ โข ภควา สุปฺปวาสํ
โกถิยธิตฺรํ อตฺตมณฺํ ปมฺุทิตํ ปิตฺติสฺมณฺสฺสชาตํ วิทิตฺวา สุปฺปวาสํ
โกถิยธิตฺรํ เอตทโวจ อิจฺเจยฺยาสิ ตฺวํ สุปฺปวาเส อณฺณมฺปิ
เอวรูปํ ปฺพุตฺตณฺติ ๑ อิจฺเจยฺยามํ ๔ ภนฺเต ภควา อณฺณานํปิ เอวรูปานํ
สฺตฺต ปฺพุตฺตานํติ ๑ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ
เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

อสาตํ สาตฺรฺรูปเณ ปิยฺรฺรูปเณ อปฺปิยํ
ทฺกฺขํ สุขสฺส รฺรูปเณ ปมตฺตมตฺติวตฺตตฺติ ๑ อฏฺฐมํ ๑

[๖๓] ๕ เอวมฺเม สฺตํ ๑ เอกํ สมยํ ภควา สวาคฺถิยํ
วิหฺรติ ปุพฺพพาราเม มิคารมาตฺตฺ ปาสาเท ๑ เตน โข ปน สมเยน
วิสาขาย มิคารมาตฺตฺยา โกจิทฺเว อตฺถโล รณฺเณ ปเสนทิมฺหิ โกสเล
ปฏฺิพฺพุโร ๕ โหติ ๑ ตํ ราชา ปเสนทิ โกสโล น ยถาธิปฺปายํ
#๑ โป. ม. ย. สพฺพพณฺจ ภิกฺขุสงฺฆํ ๑ ๒ ม. ย. เต ๑ ๓ อฏฺฐกถายํ
#โลหิตกฺกุณฺิยา อิติ ปาโจ ๑ ม. โลหิตกฺกุณฺิยํ ๑ ๔ ม. ย. อิจฺเจยฺยามํ ๑
#๕ ปฏฺิพฺพุโรติปิ ปาโจ ๑

ตีเรติ ฯ อถ โข วิสาขา มิคารมาตา ทิวาทิวสุเสว ๑ เยน ภควา
เตนุปลงฺกมิ อุปลงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเตตฺวา เอกมฺนฺตํ
นีสีทิ ฯ เอกมฺนฺตํ นีสินฺนํ โข วิสาขํ มิคารมาตริ ภควา เอตทโวจ
หนฺท กุโธ นฺหฺ ตฺวํ วิสาখে อากจฺฉสิ ทิวาทิวสุสาติ ฯ อิทฺ เม
ภนฺเต โกจิเทว อตุโธ รณฺเณ ปเสนทิมฺหิ โกสเล ปฏฺิพฺพุโ
โหติ ฯ ตํ ราชา ปเสนทิ โกสโล น ฆถาธิปฺปายํ ตีเรตีติ ฯ
อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลาญํ อิมํ อุทานํ
อุทานนฺสิ

สพฺพํ ปรวตฺถํ ทฺกขํ   สพฺพํ อิตฺสุรริยํ สฺขํ

สาธารณฺเณ วิหณฺณนฺติ   โยคา ทิ ทฺุรติกฺกมาติ ฯ นวมํ ฯ

[๖๔] ๑๐ เอวมฺเม สฺตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา อนุปียายํ

วิหฺรติ อมฺพวเน ฯ เตน โข ปน สมเยน आयสฺมา ภทฺทิโย
กาฬิโคธาย ปฺตฺโต อรณฺณคโตปิ รุกฺขมฺลคโตปิ สฺลณฺณการคโตปิ
อภิกฺขณฺณํ อุทานํ อุทานนฺสิ อโห สฺขํ อโห สฺขนฺติ ฯ อสฺสอสฺสุ
โข สมฺพหฺลลา ภิกฺขุ आयสฺมโต ภทฺทิสฺส กาฬิโคธาย ปฺตฺตสฺส
อรณฺณคตสฺสปี รุกฺขมฺลคตสฺสปี สฺลณฺณการคตสฺสปี อภิกฺขณฺณํ
อุทานํ อุทานนฺตสฺส อโห สฺขํ อโห สฺขนฺติ ฯ สฺตฺวาน เตลฺลํ
เอตทโหสิ นิสฺสสยํ โข อาวุโส आयสฺมา ภทฺทิโย กาฬิโคธาย
ปฺตฺโต อนภฺริโต พฺรหฺมจฺริยํ จรติ ยํส ๒ ปฺพเพ อการิกฺกุตสฺส ๓
รชฺชสฺขํ โส ตมนฺุสฺสรมาโน อรณฺณคโตปิ รุกฺขมฺลคโตปิ
#๑ ม. ทิวาทิวสุส ฯ ย. ทิวาทิวเสเยว ฯ ๒ ย. ยสฺส ฯ ๓ ไป. ม. อการียกฺกุตสฺส ฯ

สุญญาคารคโตปี อภิภูณั อูทานั อูทานะสิ อโห สุขั อโห
สุขนุติ ฯ อถ โข สมพหุลา ภิกขุ เยน ภควา เตนุปลสงกมีสุ
อุปสงกमितฺวา ภควนุตฺ อภิวาเทตฺวา เอกมนุตฺ นิสีทิสฺสุ ฯ เอกมนุตฺ
นินินฺนา โข เต ภิกขุ ภควนุตฺ เอตทโวจฺ อายสุมา ภนฺเต ภทฺทโย
กาฬิโคธาย ปุตุโต อรณฺณคโตปี รุกฺขมุลคโตปี สุญญาคารคโตปี
อภิภูณั อูทานั อูทานะสิ อโห สุขั อโห สุนฺติ นิสฺสํสย
โย ภทฺทโย กาฬิโคธาย ปุตุโต อนภฺริโต ฯเปฯ อโห สุนฺติ ฯ

[๖๕] อถ โข ภควา อณฺตรั ภิกขุ อามนฺเตสิ เอหิ
ตุวํ ภิกขุ มม วจเนน ภทฺทियั ภิกขุ อามนฺเตสิ สตุถา ตํ
อาวุโส ภทฺทिय อามนฺเตตฺติ ฯ เอวํ ภนฺเตติ โข โส ภิกขุ ภควโต
ปฏิสฺสุตฺวา เยนายสุมา ภทฺทโย กาฬิโคธาย ปุตุโต เตนุปลสงกมี
อุปสงกमितฺวา อายสุมนุตฺ ภทฺทियั กาฬิโคธาย ปุตุตฺ เอตทโวจ
สตุถา ตํ อาวุโส ภทฺทिय อามนฺเตตฺติ ฯ เอวมาวุโสติ
โย อายสุมา ภทฺทโย กาฬิโคธาย ปุตุโต ตสฺส ภิกขุโน ปฏิสฺสุตฺวา
เยน ภควา เตนุปลสงกมี อุปสงกमितฺวา ภควนุตฺ อภิวาเทตฺวา
เอกมนุตฺ นิสีทิสฺสุ ฯ เอกมนุตฺ นินินฺนํ โข อายสุมนุตฺ ภทฺทिय
กาฬิโคธาย ปุตุตฺ ภควา เอตทโวจ สจฺจํ กิรฺ ตุวํ ภทฺทिय
อรณฺณคโตปี รุกฺขมุลคโตปี สุญญาคารคโตปี อภิภูณั อูทานั
อูทานะสิ อโห สุขั อโห สุนฺติ ฯ เอวํ ภนฺเตติ ฯ กั ๑ ปน
ตุวํ ภทฺทिय อตุถวสั สมฺปสฺสมาโน อรณฺณคโตปี รุกฺขมุลคโตปี
#๑ ไป. ม. กิ ปน ฯ

สุธมฺมาคารคโตปิ อภิกุขณฺ อูทานํ อูทานนฺสิ อโห สฺขํ อโห
 สฺขนฺตํ ๑ ปุพฺเพ เม ฆนฺเต อคาริกญฺตสฺส รชฺชสฺขํ ๑ กาเรนฺตสฺส
 อนฺโตปิ อนฺเตปุเร รกฺขา สํวิทฺหิตา ๒ อโหสิ พหิปี อนฺเตปุเร
 รกฺขา สํวิทฺหิตา อโหสิ อนฺโตปิ นนฺเร รกฺขา สํวิทฺหิตา
 อโหสิ พหิปี นนฺเร รกฺขา สํวิทฺหิตา อโหสิ อนฺโตปิ ชนปฺเท
 รกฺขา สํวิทฺหิตา อโหสิ พหิปี ชนปฺเท รกฺขา สํวิทฺหิตา อโหสิ ๑
 โส โข อหํ ฆนฺเต เอวํ รกฺขิตฺโต โคปีโต สนฺโต ภิโต อฺพฺพิคฺโค
 อฺสฺสงฺกิ อฺตฺรํ ๓ วิหาสี เอตฺรหิ โข ปนํ ฆนฺเต อรณฺณคโตปิ
 รกฺขมฺมคโตปิ สุธมฺมาคารคโตปิ เอกโก ๔ อภิโต อฺนุพฺพิคฺโค อฺนุสฺสงฺกิ
 อฺนฺตฺรํ ๕ อปฺโปสฺสํโก ปนฺนโลโม ปฺรทตฺตฺโต ๖ มิกฺกฺเตน เจตฺสา
 วิหฺรามิ ๑ อิมํ โข อหํ ฆนฺเต อตฺถวสํ สมนฺสฺสํมาโน อรณฺณคโตปิ
 รกฺขมฺมคโตปิ สุธมฺมาคารคโตปิ อภิกุขณฺ อูทานํ อูทานนฺสิ อโห
 สฺขํ อโห สฺขนฺตํ ๑ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ
 เวลายํ อิมํ อูทานํ อูทานนฺสิ

ยสฺสนฺตรโต น สนฺตํ โภปา

อิติ ภาวภาตญจ วิทิตฺโต

ตํ วิคตภยํ สฺขํ อโสกํ

เทวา นานุภวณฺติ ทสฺสนายาติ ๑ ทสมํ ๑

มฺจฺจลินฺทวคฺโค ทฺติโย ๑

#๑ โป. ม. รชฺชํ ๑ ย. รชฺชสฺขํ กโรนฺตสฺส ๑ ๒ โป. ม. ย. สพฺพวาเรสุ

#สฺวสํวิทฺหิตา ๑ ๓ โป. อฺตฺรํ โส ๑ ย. อฺตฺรํ โส ๑ ๔ ม. เอกโก ๑ ๕ ย.

#อนฺตฺรํ โส ๑ ๖ ม. ปฺรทตฺตฺโต ๑

ตสุสุททานิ

มัจฉลินุโท ราชา ทนุแทน สกกาโร อุปาสเคน จ

คพุภินิ เอกปุตโต จ สุปฺปวาสา วิสาชา จ

กาฬิโคธาย ภทฺทโยติ ฯ

อุทานเน ตติโย นนทวคฺโค

[๖๖] ๑ เอวมฺเม สุตฺติ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ

วิหฺรติ เขตฺวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อารามे ฯ เตน โข ปน
สมเยน อณฺฺตโร ภิกฺขุ ภควโต อวิหฺเร นิสินฺโน โหติ ปลฺลงฺกํ
อาภุชิตฺวา อุหฺมฺ กายํ ปณฺิชาเย ปฺราณกมฺมวิปากฺขํ ทุกฺขํ ติปฺปี ๑
[๒] กณฺุํ เวทนํ อธิวาเสนฺโต สโต สมฺปชาโน อวิหฺณฺฺมาโน ฯ
อทฺทสา โข ภควา ตํ ภิกฺขุํ อวิหฺเร นิสินฺนํ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา
อุหฺมฺ กายํ ปณฺิชาเย ปฺราณกมฺมวิปากฺขํ ทุกฺขํ ติปฺปี กณฺุํ เวทนํ
อธิวาเสนฺตํ สตํ สมฺปชานํ อวิหฺณฺฺมานํ ฯ อถ โข ภควา
เอตมฺตถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทานเสิ

สพฺพกมฺมชสฺส ภิกฺขุโน

ฐนฺมานสฺส ๓ ปุเรกฺขตํ รชํ

อมมสฺส จิตฺสฺส ตาทิโน

อตุโถ นตฺถิ ชนํ ลเปตเวติ ฯ สุตฺตํ ปจฺมํ ฯ

#๑ ม. ติปุฬํ ฯ ๒ โป. ม. ย. ขรฺ ฯ ๓ โป. ม. ย. ฐนฺมานสฺส ฯ

[๖๗] ๒ เอวมเม สุตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สาวตถึยํ
วิหริติ เขตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे ฯ เตเน โข ปน สมเยน
อายุสฺมา นนฺโท ภควโต ภาตา มาตฺตจฺฉาปฺตฺโต สมฺพหุลานํ ภิกฺขุณํ
เอวํ ๑ อารโจะสิ อนภฺริโต อหํ อาวุโส พุรหฺมจฺริยํ จรามิ น
สกุโกมิ พุรหฺมจฺริยํ สนฺธาเรตุํ สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสามิตี ฯ
อถ โข อถฺยตโร ภิกฺขุ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิ ฯ เอกมฺนตํ
นินฺนโน โข โส ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ อายุสฺมา ฆนฺเต นนฺโท
ภควโต ภาตา มาตฺตจฺฉาปฺตฺโต สมฺพหุลานํ ภิกฺขุณํ เอวํ อารโจะสิ
อนภฺริโต อหํ อาวุโส พุรหฺมจฺริยํ จรามิ น สกุโกมิ พุรหฺมจฺริยํ
สนฺธาเรตุํ สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสามิตี ฯ อถ โข
ภควา อถฺยตโร ภิกฺขุ อามนฺเตสิ เอहि ตวํ ภิกฺขุ มม วจเนน
นนฺทํ ภิกฺขุ อามนฺเตหิ สตุถา ตํ อาวุโส นนฺท อามนฺเตตีตี ฯ
เอวํ ฆนฺเตติ โข โส ภิกฺขุ ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา เยนายสฺมา
นนฺโท เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา อายุสฺมนฺตํ นนฺทํ เอตทโวจ
สตุถา ตํ อาวุโส นนฺท อามนฺเตตีตี ฯ เอวมอาวุธฺติ โข อายุสฺมา
นนฺโท ตสฺส ภิกฺขุโน ปฏิสฺสุตฺวา เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิ ฯ เอกมฺนตํ
นินฺนโน โข อายุสฺมนฺตํ นนฺทํ ภควา เอตทโวจ สจฺจํ กิร ตวํ
นนฺท สมฺพหุลานํ ภิกฺขุณํ เอวํ อารโจะสิ อนภฺริโต อหํ อาวุโส
#๑ ไป. ม. ย. สพฺพวารสฺส เอวมารโจะสิ ฯ

๑เป๑ หีนายาวตติสสามิติ ๑ เอว ภูนเตติ ๑ กิสส ปน ตว
นนุท อนกรโต พุรหุมจริย จรสิ น สกโกสิ พุรหุมจริย
สนุทธาเรตุ สิกขํ ปจจกขาย หีนายาวตติสสี่ติ ๑ สากิยานิ มม ๑
ภนุเต ชนปทกถยาณิ ฆรนา นิกขมมุตสส ๒ อุปทตฺตลลิตฺติเทหิ เกเสหิ
อปโลเกตฺวา มํ เอตทวโจ ตฺวภู ๒ โข อยฺยปฺตฺต อากจฺเจยฺยาสีติ
โส โข อหํ ภนุเต ตํ อนุสฺสรมาโน อนกรโต พุรหุมจริย จรามิ.
น สกโกมิ พุรหุมจริย สนุทธาเรตุ สิกขํ ปจจกขาย
หีนายาวตติสสามิติ ๑ อถ โข ภควา आयสฺมมุตํ นนุทํ พาทาย กเหตุวา
เสยฺยถาปี นาม พลวา ปฺริโส สมฺมิถฺชิตํ วา พาทํ ปสาเรยฺย
ปสาริตํ วา พาทํ สมฺมิถฺเชยฺย เอวเมวํ เขตฺวเน อนฺตรหิโต
เทเวสุ ตาวตฺติเสสุ ปาตุโรหสิ ๑

[๖๘] เตน โข ปน สมเยน ปญจมตฺตานิ อจฺจราสตานิ
สกกสฺส เทวานมินุทสฺส อฺปฺภูจฺจัน อากตานิ โหนฺติ กกฺกฺกฺปทานิ ๑
อถ ๓ โข ภควา आयสฺมมุตํ นนุทํ อามนฺเตสิ ปสฺสสิ โน ตว
นนุท อิมานิ ปญจ อจฺจราสตานิ กกฺกฺกฺปทานิ ๑ เอว ภูนเตติ ๑
ตํ ๔ กิ มลฺลสิ นนุท กตมา นุ โข อภิรุปฺตรา วา ทสฺสนิยฺตรา
วา ปาสาทิกฺตรา วา สากิยานิ วา ชนปทกถยาณิ อิมานิ วา
ปญจ อจฺจราสตานิ กกฺกฺกฺปทานิ ๑ เสยฺยถาปี ภนุเต ปฺลฺลจฺจมกฺกฺก
กณฺณนาสจฺจินฺนา เอวเมว โข ภนุเต สากิยานิ ชนปทกถยาณิ
#๑ โป. ม. ย. มํ ๑ ๒ ย. นิกขมมุตํ ๑ ๓ ย. เตน โข ๑ ๔ ย. อยฺ ปาโง นตฺถิ ๑

อิมสั ปณฺจนัน อจฺจราสตาณํ อุปฺนิธาย สงฺขมฺปิ น ๑
อุเปติ กลภากมฺปิ น อุเปติ อุปฺนิธมฺปิ น อุเปติ ๒ อถ โข
อิมานิ ปณฺจ อจฺจราสตาณิ อภิรฺูปตฺรานิ เจว ทสฺสนิยตฺรานิ จ
ปาสาทิกตฺรานิ จาติ ฯ อภิรม นนฺท อภิรม นนฺท อหนฺเต
ปาฎิโกโค ปณฺจนัน อจฺจราสตาณํ ปฎิลาภาย กกุฏปทานนฺติ ฯ
สเจ เม ฆนฺเต ฆควา ปาฎิโกโค ปณฺจนัน อจฺจราสตาณํ ปฎิลาภาย
กกุฏปทานํ อภิรมิสฺสามหํ ฆนฺเต ฆควา ๓ พุรฺหมจฺริเยติ ๔ ฯ
อถ โข ฆควา อายสฺมนฺตํ นนฺทํ พาหาย คเหตุวา เสยฺยถาปี
นาม พลวา ปุริโส สมฺมิถฺชิตํ วา พาหํ ปสาเรยฺย ปสาคิตํ
วา พาหํ สมฺมิถฺเชยฺย เอวเมวํ เทเวสุ ตาวตีเสสุ อนฺตรหิโต
เชตวเน ปาตุโรหิสิ ฯ อสฺโสสุ โข ภิกฺขุ อายสฺมา กิร นนฺโท
ฆควโต ภาตา มาตุจฺฉาปฺตโต อจฺจรานํ เหตุ พุรฺหมจฺริยํ จรติ
ฆควา กิรฺสฺส ปาฎิโกโค ปณฺจนัน อจฺจราสตาณํ ปฎิลาภาย
กกุฏปทานนฺติ ฯ

[๖๕] อถ โข อายสฺมโต นนฺทสฺส สหายกา ภิกฺขุ
อายสฺมนฺตํ นนฺทํ ฆตฺทวาเทน จ อุปฺกุกิตฺวาเทน ๕ จ สมฺทาจฺรฺนฺติ
ฆตโก กิรายสฺมา นนฺโท อุปฺกุกิตโก กิรายสฺมา นนฺโท อจฺจรานํ
เหตุ พุรฺหมจฺริยํ จรติ ฆควา กิรฺสฺส ปาฎิโกโค ปณฺจนัน
อจฺจราสตาณํ ปฎิลาภาย กกุฏปทานนฺติ ฯ อถ โข อายสฺมา
#๑ ม. สพุพวาเรสุ โนติ ทิสฺสติ ฯ ๒ ส. ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๓ ม. ฆควติ ฯ
#๔ โป. พุรฺหมจฺริยนฺติ ฯ ๕ โป. ม. ย. อุปฺกุกิตฺทวาเทน ฯ

นनुโท สหายกานํ ภิกขุณํ ภตทวาเทน จ อุปกุกิตวาเทน จ
อฏฺฐิยามานํ หรามมานํ ชิกฺขุณฺณมานํ เอโก วูปกฺกุโจ อปฺปมตฺโต
อาตปิ ปหิตตฺโต วิหรนฺโต ๑ น จิสฺเสว ยสฺสตถาย กุลปฺตฺตา
สมฺมเทว อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ ตทนฺตฺตรํ พุรหฺมจริยปริโยสานํ
ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกฺคฺวา อุปสมฺปชฺช
วิหาสิ จีณา ชาติ วุสฺสิตํ พุรหฺมจริยํ กตํ กรรมิยํ นาปริ
อิตฺตตฺตยาติ อพฺภณฺณาสี ๑ อลฺลตโร โข ปนายสฺมา นनुโท
อรหฺตํ อโหสิ ๑

[๗๐] อถ โข อลฺลตฺตรา เทวตา อภิกฺกนฺตฺตาย ๒ รตฺติยา
อภิกฺกนฺตฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ เซตวนํ โอภาเสตฺวา เยน ภควา
เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภกฺวณฺตํ อวิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ
อฏฺฐาสิ ๑ เอกมฺนฺตํ จิตา โข สาทฺ เทวตา ภกฺวณฺตํ เอตทโวจ
อายสฺมา ภนฺเต นनुโท ภกฺวโต ภาตา มาตฺตฺจฺฉาปฺตฺโต อาสวานํ
ขยา อนาสวํ เจโตวิมฺุตฺตี ปณฺณาวิมฺุตฺตี ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ
อภิญฺญา สจฺฉิกฺคฺวา อุปสมฺปชฺช วิหรตีติ ๑ ภกฺวโตปิ ฌานํ
อุทปาถิ นनुโท อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมฺุตฺตี ปณฺณาวิมฺุตฺตี
ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกฺคฺวา อุปสมฺปชฺช
วิหรตีติ ๑ อถ โข อายสฺมา นनुโท ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน
เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภกฺวณฺตํ
อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสีถิ เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา
#๑ ยู. วิสารโท ๑ ๒ ยู. อติภิกฺกนฺตฺตาย ๑

นनुโท ภควนุตฺตํ เอตทโวจ ยํ เม ภนฺเต ภควา ปาฎิโกโก
ปลฺลจนฺนํ อจฺจราสตาณํ ปฏิสฺสวาทิ กกุฏปทานํ มุญฺจามหํ
ภนฺเต ภควนุตฺตํ เอตสฺมา ปฏิสฺสวาทิ ฯ มยาปิ โข เต นนฺท
เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิตฺโต นนฺโท อาสวานํ ขยา อนาสวํ
เจโตวิมุตฺตี ปลฺลววิมุตฺตี ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา
สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหฺรตีติ เทวตาปิ เม เอตมตฺถํ
อาโรเจสิ อายสฺมา ภนฺเต นนฺโท ภควโต ภาตา มาตฺตจฺฉาปฺตฺโต
อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตี ปลฺลววิมุตฺตี ทิฏฺฐเจว
ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหฺรตีติ ยเทว
โข เต นนฺท อนฺุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุตฺตํ อถาหํ
มุตฺโต เอตสฺมา ปฏิสฺสวาทิ ฯ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา
ตายํ เวลา ยํ อิมํ อุทานํ อุทานนฺสิ

ยสฺส ตินฺนุโณ ๑ กามปงฺโก มหฺทธิโต กามกณฺณโก

โมหกฺขยํ อนฺุปฺตฺโต สุขทฺกฺเขสฺส น เวรตี ส ภิกฺขุติ ฯ ทฺติยํ ฯ

[๗๑] ๑ เอวมฺเม สุตฺตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถิยํ

วิหฺรตี เขตฺวเน อนาถปิตฺตฺกิสฺส อาราเม ฯ เตน โข ปน
สมเยน ยโสชปฺปมุขานิ ปลฺลจมตฺตานิ ภิกฺขุสฺตานิ สวตฺถิ
อนฺุปฺตฺตานิ โหนฺติ ภควนุตฺตํ ทสฺสนาย ฯ เต ๒ จ อากนฺตฺกา
ภิกฺขุ เนวาสิเกหิ ภิกฺขุหิ สทฺธิ ปฏิสฺสมโหมทฺมานา เสนาสนานิ
ปลฺลวปายมานา ปตฺตจิวฺรานิ ปฏิสฺสามยมานา อูจฺจาสทฺทา มหาสทฺทา

#๑ ม. ย. นิตฺตตินฺนุโณ ปงฺโก ฯ ๒ ไป. ยโต จ ฯ ม. เตธ โข ฯ

อเหตุ ๑ อถ โข ภควา อายสมนุตฺตํ อานนุทํ อามนฺเตสิ เก
ปเนเต อานนุท อัจฺจาสทฺทา มหาสทฺทา เกวณฺเณ
มจฺฉวิโลเปติ ๑ ๑ เอตานิ ฅนฺเต ยโสชฺชปฺปมฺขานิ ปญฺจมตฺตานิ
ภิกฺขุสฺตานิ สวตฺถิ อฺนุปฺปตฺตานิ ภควนฺตํ ทสฺสนาย เต ๒ จ
อาคนฺตฺกา ภิกฺขุ เนวาสิเกหิ ภิกฺขุหิ สทฺธิ ปฏฺฐิสฺมโมทฺมานา
เสนาสฺนานิ ปญฺญาปยฺมานา ปตฺตจิวฺรานิ ปฏฺฐิสฺมายฺมานา อัจฺจาสทฺทา
มหาสทฺทาทิ ๑ เตนฺหานนุท มม วจเนน เต ภิกฺขุ อามนฺเตหิ
สฺตฺถา อายสมนฺเต อามนฺเตตฺติ ๑ เอวํ ฅนฺเตติ โข อายสมฺมา
อานนุโท ภควโต ปฏฺฐิสฺสฺตฺวา เยน เต ภิกฺขุ เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา เต ภิกฺขุ เอตทวโจ สฺตฺถา อายสมนฺเต
อามนฺเตตฺติ ๑ เอวมาวุโสติ โข เต ภิกฺขุ อายสมฺมโต อานนุทสฺส
ปฏฺฐิสฺสฺตฺวา เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมฺิสฺส อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตฺตํ นิสฺสีทิสฺส ๑ เอกมฺนตฺตํ นิสฺสินฺเน โข
เต ภิกฺขุ ภควา เอตทวโจ กิณฺนุ คฺคฺเมห ภิกฺขเว อัจฺจาสทฺทา
มหาสทฺทา เกวณฺเณ มจฺฉวิโลเปติ ๑

[๗๒] เอวํ วุตฺเต อายสมฺมา ยโสชฺช ภควนฺตํ เอตทวโจ
อิมานิ ฅนฺเต ปญฺจมตฺตานิ ภิกฺขุสฺตานิ สวตฺถิ อฺนุปฺปตฺตานิ
ภควนฺตํ ทสฺสนาย เตเม อาคนฺตฺกา ภิกฺขุ เนวาสิเกหิ ภิกฺขุหิ
สทฺธิ ปฏฺฐิสฺมโมทฺมานา เสนาสฺนานิ ปญฺญาปยฺมานา ปตฺตจิวฺรานิ
ปฏฺฐิสฺมายฺมานา อัจฺจาสทฺทา มหาสทฺทาทิ ๑ คจฺจถ ภิกฺขเว
#๑ โป. มจฺฉ วิโลเปตฺติติ ๑ ย. มจฺฉ วิโลปาติ ๑
#๒ โป. เต อาคนฺตฺกา ๑ ม. เตเต ๑ ย. เตเม ๑

โว ปณามมิ ๑ น โว มม สนฺตึเก วตฺถพฺพนฺติ ฯ เอวํ ภนฺเตติ
โฆ เต ภิกฺขุ ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา อญฺญาเยสนา ภควนฺตํ
อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา เสนาสนํ ปฏิสาเมตฺวา ๒ ปตฺตจิวรมาทาย
เยน วชฺชํ เตน จาริกํ ปกฺกมิตฺถ วชฺชิตฺถ อนฺุพฺพเพน
จาริกญฺจรมาโน เยน วคฺคฺมุทธานที เตนฺุปลสงฺกมิตฺถ ุปลสงฺกมิตฺวา
วคฺคฺมุทธานทีตีเร ปณฺณกฺุญฺโฆ กริตฺวา วสฺสํ ุปลจฺจนิตฺถ ฯ

[๗๓] อถ โฆ อายสฺมา ยโสไซฺห วสฺสฺอุปคโต ภิกฺขุ
อามนฺเตสิ ภควตา มยํ อวฺวโส ปณามิตา อตฺถกาเมน หิตฺตึนา
อนุกมฺปเกน อนุกมฺปํ ุปาทาย หนฺท มยํ อวฺวโส ตถา วิหาริ
กปฺเปม ยถา โน วิหฺรตํ ภควา อตฺถกาโม ๓ อสฺสาตี ฯ
เอวมวฺวโสติ โฆ เต ภิกฺขุ อายสฺมโต ยโสชฺชสฺส ปจฺจสฺโสสิ ฯ อถ
โฆ เต ภิกฺขุ วุปกฺกุจฺจา ุปลปมตฺตา อาตปิโน ปหิตตฺตา
วิหฺรนฺตาเตเนวณฺตรวสฺเสน สพฺเพเยว ติสฺโส วิชฺชา สจฺจนํกํสุ ฯ

[๗๔] อถ โฆ ภควา สาวตฺถึยํ ยถาภินฺตํ วิหฺริตฺวา เยน
เวสาลี เตน จาริกํ ปกฺกามิ อนฺุพฺพเพน จาริกญฺจรมาโน
เยน เวสาลี ตทวสฺริ ฯ ตตฺถ สฺกํ ภควา เวสาลียํ วิหฺรติ
มหาวเน กุญฺจาการสาลาญํ ฯ อถ โฆ ภควา วคฺคฺมุทาทีรียานํ
ภิกฺขุณฺณํ เจตฺสา เจโต ปริจฺจ มนฺสิกริตฺวา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ
อามนฺเตสิ อาโลกชาตา วิย เม อานนฺท เอสา ทิสฺสา
โอภาสชาตา วิย เม อานนฺท เอสา ทิสฺสา ยสฺสํ ทิสฺยาญํ วคฺคฺมุทาทีรียา
#๑ ม. ปณามมิ โว ฯ ๒ ม. สีสามตฺวา ฯ ๓ ไป. ม. ย. อตฺตมโน ฯ

ภิกขุ วิหรนฺติ คนฺตุ อปฺปฏิกฺกุลาสิ เม มนสิกาตุํ ปหิณฺเอยยาสิ
ตุํ อานนฺท วคฺคฺมุทาตีริยานํ ภิกขุณํ สนฺตฺติเก พุตฺตํ สตุถา อายสฺมนฺเต
อามนฺเตติ สตุถา อายสฺมนฺตานํ ทสฺสนกาโมติ ฯ เอวํ ฆนฺเตติ
โฆ อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปฏฺฐิสฺสุตฺวา เยน อณฺณตโร
ภิกขุ เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ตํ ภิกขุํ เอตทโวจ เอहि
ตุํ อาวุโส เยน วคฺคฺมุทาตีริยา ภิกขุ เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา วคฺคฺมุทาตีริเย ภิกขุ เอวํ วเทหิ สตุถา อายสฺมนฺเต
อามนฺเตติ สตุถา อายสฺมนฺตานํ ทสฺสนกาโมติ ฯ เอวมาวุโสติ
โฆ โส ภิกขุ อายสฺมโต อานนฺทสฺส ปฏฺฐิสฺสุตฺวา เสยฺยถาปี
นาม พลฺวา ปุริโส สมนฺนิชฺชิตฺ วา พาทํ ปสาเรยฺย ปสาริตฺ วา
พาทํ สมนฺนิชฺชเยยฺย เอวเมวํ ๑ มหาวเน กุฎฺฐาคารสาลาญฺ อนฺตรหิโต
วคฺคฺมุทาย นทฺธิยา ตีเร เตสํ ภิกขุณํ ปุโรโต ปาตุโรโหสิ ฯ อถ
โฆ โส ภิกขุ วคฺคฺมุทาตีริเย ภิกขุ เอตทโวจ สตุถา อายสฺมนฺเต
อามนฺเตติ ๒ สตุถา อายสฺมนฺตานํ ทสฺสนกาโมติ ฯ เอวมาวุโสติ
โฆ เต ภิกขุ ตสฺส ภิกขุโน ปฏฺฐิสฺสุตฺวา เสนาสนํ ปฏฺฐิสฺสามตฺวา
ปตฺตจิวรมาทาย เสยฺยถาปี นาม พลฺวา ปุริโส สมนฺนิชฺชิตฺ
วา พาทํ ปสาเรยฺย ปสาริตฺ วา พาทํ สมนฺนิชฺชเยยฺย เอวเมวํ
วคฺคฺมุทาย นทฺธิยา ตีเร อนฺตรหิตา มหาวเน กุฎฺฐาคารสาลาญฺ
ภควโต สมนฺมุเข ปาตุรหิสฺสุ ๓ ฯ

[๑๕] เตน โฆ ปน สมฺเยน ภควา อานณฺเชน สมารินา
#๑ ม. ย. เอวเมว ฯ ๒ ย. อามนฺเตติ ฯ ๓ โป. ม. ย. ปาตุรเหสุ ฯ

นินฺนโน โหติ ฯ อถ โข เตสํ ภิกฺขุณฺํ เอตทโหสิ กตเมน นุ
โฆ ภควา วิหารเณ เอตฺรหิ วิหฺรตีติ ฯ อถ โข เตสํ ภิกฺขุณฺํ
เอตทโหสิ อาเนญเชน โฆ ภควา วิหารเณ เอตฺรหิ วิหฺรตีติ ฯ
สพฺเพว อาเนญเชน สมารินา นิสํหิตุ ฯ อถ โข आयสฺมา อานนุโท
อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา นิกฺขนฺเต ปจฺเม ยามे อฏฺฐายาสนา เอกํสํ
อุตฺตฺราสงฺกํ ๑ กตฺวา เยน ภควา เตนฺนชฺลิมฺปณฺาเมตฺวา ภควนฺตํ
เอตทโวจ อภิกฺกนฺตา ฆนฺเต รตฺติ นิกฺขนฺโต ปจฺโม ยโม
จิริณินฺนา อากนฺตฺกา ภิกฺขุ ปฏฺิสมฺโมทตฺ ฆนฺเต ภควา
อากนฺตฺเกหิ ภิกฺขุหิตี ฯ เอวํ วุตฺเต ภควา ตฺถหิ อโหสิ ฯ ทฺติยมฺปิ
โฆ आयสฺมา อานนุโท อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา นิกฺขนฺเต มชฺฉิมเ
ยามे อฏฺฐายาสนา เอกํสํ อุตฺตฺราสงฺกํ กตฺวา เยน ภควา
เตนฺนชฺลิมฺปณฺาเมตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ อภิกฺกนฺตา ฆนฺเต
รตฺติ นิกฺขนฺโต มชฺฉิมเ ยโม จิริณินฺนา อากนฺตฺกา ภิกฺขุ
ปฏฺิสมฺโมทตฺ ฆนฺเต ภควา อากนฺตฺเกหิ ภิกฺขุหิตี ฯ ทฺติยมฺปิ โฆ
ภควา ตฺถหิ อโหสิ ฯ ตฺติยมฺปิ โฆ आयสฺมา อานนุโท อภิกฺกนฺตาย
รตฺติยา นิกฺขนฺเต ปจฺฉิมเ ยามे อฏฺฐเสต ๒ อรุณเ นนฺทิมฺขิยา
รตฺติยา อฏฺฐายาสนา เอกํสํ อุตฺตฺราสงฺกํ กตฺวา เยน ภควา
เตนฺนชฺลิมฺปณฺาเมตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ อภิกฺกนฺตา ฆนฺเต
รตฺติ นิกฺขนฺโต ปจฺฉิมเ ยโม อฏฺฐโสต อรุณเ นนฺทิมฺขิ
รตฺติ จิริณินฺนา อากนฺตฺกา ภิกฺขุ ปฏฺิสมฺโมทตฺ ฆนฺเต ภควา
#๑ โป. ย. จิวํ ฯ ๒ ย. อฏฺฐเต ฯ ๓ โป. ย. จุทฺธโต ฯ

อาคนตุเกหิ ภิกขุหีติ ฯ อถ โข ภควา ตมฺหา สฺมาธิมฺหา วุฏฺฐหิตฺวา
อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสึ สเจ โข ตฺวํ อานนฺท ชาเนยฺยาสึ
เอตฺตกมฺปิ เต น ปฏิภาเสยฺย อหฺยจฺจานนฺท อิมานึ จ ปญฺจภิกขุสฺตานึ
สพฺเพว อานนฺชสฺมาธินา นิสินฺนาติ ๑ ฯ อถ โข
ภควา เอตมฺตถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทานนฺสิ

ยสฺส จิโต กามกณฺณโก
อกฺโกโส จ วโร จ พนฺชนนฺจ
ปพฺพโต ๒ วีย โส จิโต อนนฺโช
สุขทุกฺเขสุ น เวรตี ส ภิกขุติ ฯ ตติยํ ฯ

[๗๖] ๔ เอวมฺเม สฺตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถึยํ วิหฺรตี
เชตวนเ อนาถปิณฺฑกิสฺส อารามे ฯ เตน โข ปน สมเยน
อายสฺมา สาริปฺตฺโต ภควโต อวิหฺเร นิสินฺโน โหติ ปลฺลงฺกํ
อาภุชิตฺวา อุหฺมฺ กายํ ปณฺิชาย ปริมุขํ สตี อุปฺภุจเปตฺวา ฯ อทฺทสา
โย ภควา อายสฺมนฺตํ สาริปฺตฺตํ อวิหฺเร นิสินฺนํ ปลฺลงฺกํ
อาภุชิตฺวา อุหฺมฺ กายํ ปณฺิชาย ปริมุขํ สตี อุปฺภุจเปตฺวา ฯ อถ
โย ภควา เอตมฺตถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทานนฺสิ

ยถาปิ ปพฺพโต เสโล อจโล สฺสปติภูจฺิโต
เอวํ โมหกฺขยา ภิกขุ ปพฺพโตว น เวรตีติ ฯ จตฺตถํ ฯ

[๗๗] ๕ เอวมฺเม สฺตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถึยํ วิหฺรตี
เชตวนเ อนาถปิณฺฑกิสฺส อารามे ฯ เตน โข ปน สมเยน
#๑ ไป. ม. ย. นิสิติมฺหา ฯ ๒ ม. ปพฺพโตว ฯ

อายุสมา มหาโมคคัลลาน โภควโต อวิหเร นิสินโน โหติ ปลงกั
อาภุชิตวา อุรุ กายั ปณิชาย กายคตตาย สติยา อชฺมตฺตํ
สุปฺติญฺจิตาย อทฺทสา โข ภควา อายุสมนฺตํ มหาโมคคัลลานํ
อวิหเร นิสินฺนํ ปลงกั อาภุชิตวา อุรุ กายั ปณิชาย กายคตตาย
สติยา อชฺมตฺตํ สุปฺติญฺจิตาย ฯ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา
ตายั เวลายั อิมํ อุทานํ อุทานเสี

สติ กายคตา อุปฺภูจिता

นสฺส ผสฺสสายตเนสฺส สํวฺโต

สสत्ตํ ภิกฺขุ สมมาหิโต

ชลฺลนา นิพฺพานมตฺตโนติ ฯ ปญจมํ ฯ

[๗๘] ๖ เอวมฺเม สุตฺติ ฯ เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริตี
เวพฺพเวเน กลนฺทกนิวาเป ฯ เตเน โข ปน สมเยเน อายุสมา ปิณฺฑิตวจฺโฆ
ภิกฺขุ วสลวาเทเน สมฺมทาจฺรตี ฯ อถ โข สมฺมพฺพุลา ภิกฺขุ
เยเน ภควา เตนฺอุปสงฺกมึสฺส อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
เอกมฺนตฺตํ นิสิตึสฺส ฯ เอกมฺนตฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ
เอตทโวจฺจํ อายุสมา ภาเนเต ปิณฺฑิตวจฺโฆ ภิกฺขุ วสลวาเทเน
สมฺมทาจฺรตีตี ฯ อถ โข ภควา อลฺลตฺตรํ ภิกฺขุ อามนฺเตสี เอหิ ตฺวํ
ภิกฺขุ มม วจเนเน ปิณฺฑิตวจฺจํ ภิกฺขุ อามนฺเตหิ สตถา ตํ อาวุโส
วจฺจ ๑ อามนฺเตตีตี ฯ เอวํ ภาเนเตตี โข โส ภิกฺขุ ภควโต
ปฏิสฺสุตฺวา ๒ เยนายสมา ปิณฺฑิตวจฺโฆ เตนฺอุปสงฺกมึ อุปสงฺกมิตฺวา
#๑ ม. ย. ปิณฺฑิตวจฺจ ๑ ๒ โป. ปฏิสฺสุตฺวา ฯ

อายุสมนุตฺ ปิณฺฑทวจฺจํ เอตทโวจ สตุถาติ อวฺโส [๑] อามนฺเตตฺติ ๗
เอวมวฺโสติ โข อายุสฺมา ปิณฺฑทวจฺจํ ตสฺส ภิกฺขุโน ปฏฺิสฺสุตฺวา
เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตุ อภิวาเทตฺวา
เอกมฺนุตฺ นิสฺสีทิ ๗ เอกมฺนุตฺ นิสฺสินฺนํ โข อายุสมนฺตุ ปิณฺฑทวจฺจํ
ภควา เอตทโวจ สจฺจํ กิร ตฺวํ ปิณฺฑทวจฺจํ ภิกฺขุ วสฺลวาทน
สมฺมาจเรตฺติ ๗ เอวํ ภนฺเตติ ๗ อถ โข ภควา อายุสมฺโต ปิณฺฑทวจฺจํ
ปฺพุเพนิวาสํ มนฺสิกตฺวา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ มา โข ตฺเมห
ภิกฺขเว วจฺจสฺส ภิกฺขุโน อฺชฺฌายิตฺถ น ภิกฺขเว วจฺจ
โทสนฺตโร ภิกฺขุ วสฺลวาทน สมฺมาจเรติ วจฺจสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
ปญฺจ ชาตีสถานิ อพฺโภกิณฺณานิ พฺราหฺมณฺกุเล ปจฺจาชาตานิ
โส ตสฺส วสฺลวาทิ ทิฆมฺรตฺตํ อชฺฌาจิณฺโณ ๒ เตนายํ วจฺจ
ภิกฺขุ วสฺลวาทน สมฺมาจเรตฺติ ๗ อถ โข ภควา เอตมฺตถิ วิทิตฺวา
ตายํ เวลายํ อิมํ อุตฺถานํ อุตฺถานสิ

ยฺมฺหิ น มายา วตฺตติ ๓ น มาโน
โย ชินฺโลโก อมโม นิสฺราโส
ปนฺณณโกโร อภินิพฺพุตฺตโต
โส พฺรหฺมโณ โส สมโณ ส ภิกฺขุติ ๗ ฉฺฉจฺจ ๗

[๗๕] ๗ เอวมฺเม สุตฺติ ๗ เอกํ สมยํ ภควา ราชคฺเห วิหฺรติ
เวพฺพวเน กลนฺทกนิวาเป ๗ เตน โข ปนฺ สมเยน อายุสฺมา มหากสฺสโป
ปิปฺพลิกฺุหายํ วิหฺรติ สตุตฺทาหิ เอกปฺลลฺงเกน นิสฺสินฺโน [๘]

#๑ ม. ปิณฺฑทวจฺจ ๗ ๒ ม. สมฺมาจิณฺโณ ๗ ๓ ม. วสฺตี ๗ ๔ ม. ยฺ. โหติ ๗

อณฺณตรึ สมารึ สมารุชฺชิตฺวา ๑ อถ โข อายสฺมา มหากุสโป
ตสฺส สตฺตาหสฺส อจฺจนฺตมฺหา สมาริมฺหา วุฏฺฐาสิ ๑ อถ โข
อายสฺมโต มหากุสโปสฺส ตมฺหา สมาริมฺหา วุฏฺฐิตสฺส เอตทโหสิ
ยณฺฺนนาหึ ราชคหึ ปิณฺฑาย ปาวิเสยฺยนฺติ ๑ เตน โข ปน สมเยน
ปลฺจฺมตฺตานิ เทวตาสฺตานิ อุตฺตํ กึ อปฺนฺนานิ โหนฺติ อายสฺมโต
มหากุสโปสฺส ปิณฺฑปาตปฺปฺพิลาภาย ๑ อถ โข อายสฺมา มหากุสโป
ตานิ ปลฺจฺมตฺตานิ เทวตาสฺตานิ ปฺปฺพิกขิปิตฺวา ปุพฺพณฺ्हสมยฺ
นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย ราชคหึ ปิณฺฑาย ปาวิสิ ๑

[๘๐] เตน โข ปน สมเยน สกฺโก เทวานมฺินฺโท อายสฺมโต
มหากุสโปสฺส ปิณฺฑปาตํ ทาตุกาโม โหติ ๑ เปสการกฺวณฺณ ๑
อภินิมฺมินิตฺวา ตนฺตํ วินาติ ๑ สุชาตา ๒ อสุรกฺกณฺณา ตสรึ ๓ ปุเรติ ๑
อถ โข อายสฺมา มหากุสโป ราชคเห สปทานํ ปิณฺฑาย
จฺรมาโน เยน สกฺกสฺส เทวานมฺินฺทสฺส นิเวสนํ เตนฺปสฺงกมิ ๑
อทุทสา โข สกฺโก เทวานมฺินฺโท อายสฺมนฺตํ มหากุสโปํ ทูโรโต
อาคจฺจนฺตํ ทิสฺวาน อฺรนา นิกฺขมิตฺวา ปจฺจุกฺคนฺตฺวา หตฺถโต
ปตฺตํ คเหตฺวา อฺริ ปวิสิตฺวา อฺภฺยิยา โอทนํ อทุทริตฺวา ปตฺตํ
ปุเรตฺวา อายสฺมโต มหากุสโปสฺส อทาสิ ๔ ๑ โส อโหสิ ปิณฺฑปาโต
อเนกสฺสุโป อเนกพฺยณฺชโน [๕] ๑ อถ โข อายสฺมโต
มหากุสโปสฺส เอตทโหสิ โก นฺุ โข อยํ สตฺโต ยสฺสาຍฺ อวารุโป
อิทุธานฺภาโวติ ๑ อถ โข อายสฺมโต มหากุสโปสฺสเสว ๖ เอตทโหสิ สกฺโก
#๑ ยฺ. เปสการิวณฺณ ๑ ๒ ม. สุชา ๑ ๓ ยฺ. วาสรึ ๑ ๔ ยฺ. ปทาสิ ๑
#๕ ม. อเนกรสพฺยณฺชโน ๑ ยฺ. อเนกสฺสุปรสพฺยณฺชโน ๑ ๖ ม. ยฺ. อเวสทฺโท นตฺถิ ๑

นุ ๑ โข เทวานมินุโทติ อิติ วิทิตวา สกุกิ เทวานมินุโท เอตทโวจ
กตัง โข เต อิทัง โกลิย มา ปุณปี เอวรูปมกาสิตี ฯ อมหากมปิ
ภนุเต กสฺสเป ปุณฺเณน อตุโถ อมหากมปิ ปุณฺเณน
กรณียนฺติ ฯ อถ โข สกุกิ เทวานมินุโท อายสฺมนุตฺตํ มหากสฺสเป
อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา เวหาสิ อพฺภุกฺกนฺตฺวา อากาเส
อนฺตลิกฺเข ติกฺขตฺตํ อุทานํ อุทานนฺติ

    อโห ทานํ ปรมทานํ กสฺสเป สฺสเปติจฺจิตฺตํ

    อโห ทานํ ปรมทานํ กสฺสเป สฺสเปติจฺจิตฺตฺนฺติ ฯ

[๘๑] อสุโสสิ โข ภควา ทิพฺพาย โสตธาตฺยา วิสุทฺธาย
อติกฺกนฺตฺมานุสึกาย สกุกสฺส เทวานมินุทสฺส เวหาสิ อพฺภุกฺกนฺตฺวา
อากาเส อนฺตลิกฺเข ติกฺขตฺตํ อุทานํ อุทานนฺตฺส

    อโห ทานํ ปรมทานํ กสฺสเป สฺสเปติจฺจิตฺตํ

    อโห ทานํ ปรมทานํ กสฺสเป สฺสเปติจฺจิตฺตฺนฺติ ฯ

    อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายี เวลาญํ อิมํ อุทานํ
    อุทานนฺติ

    ปิณฺฑปาติกสฺส ภิกฺขุโน อตฺตภรฺตฺส อนนฺยวโปสิโน

    เทวา ปิหฺยนฺติ ตาทิโน อุปฺสนฺตสฺส สทา สติมฺโตติ ฯ สตฺตมํ ฯ

[๘๒] ๘ เอวมเม สุตฺตํ ฯ เอกํ สมญํ ภควา สวตฺถิยํ วิหฺรติ
    เชตวนเ อนาถปิณฺฑิกสฺส อารามे ฯ เตน โข ปน สมเยน
    สมฺพหุลานํ ภิกฺขุณํ ปจฺจภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺตานํ กเรริมณฺฑลมาเพ
#๑ ม. สกุกิ โข อัย เทวานมินุโท ฯ

สนุนิสินฺนํ สนฺนิปตฺตานํ อยมนฺตรากถา อุทปาที ปิณฺฑปาติโก
อาวุโส ภิกฺขุ ปิณฺฑาย จรฺนุโต ลภฺติ กาเลน กาลํ
มฺนาปีเก จกฺขุณา รูเป ปสฺสิตฺตํ ลภฺติ กาเลน กาลํ มฺนาปีเก โสเตน
สทฺเท โสิตฺตํ ลภฺติ กาเลน กาลํ มฺนาปีเก ฆาเนน คนฺเช ฆายิตฺตํ
ลภฺติ กาเลน กาลํ มฺนาปีเก ชิวฺหาย รเส สายิตฺตํ ลภฺติ กาเลน
กาลํ มฺนาปีเก กาเยน โสณฺฑพฺเพ สฺสิตฺตํ ปิณฺฑปาติโก อาวุโส
ภิกฺขุ สกฺกโต ครุกโต มานิตโต ปุชิตโต อปฺจิตโต ปิณฺฑาย จรฺติ
หนฺท ๑ มยฺ อาวุโส ปิณฺฑปาติกา โหเม มยฺมปี ลจฺฉาม กาเลน
กาลํ มฺนาปีเก จกฺขุณา รูเป ปสฺสิตฺตํ มยฺมปี ลจฺฉาม กาเลน
กาลํ มฺนาปีเก โสเตน สทฺเท โสิตฺตํ มยฺมปี ลจฺฉาม กาเลน
กาลํ มฺนาปีเก ฆาเนน คนฺเช ฆายิตฺตํ มยฺมปี ลจฺฉาม กาเลน
กาลํ มฺนาปีเก ชิวฺหาย รเส สายิตฺตํ มยฺมปี ลจฺฉาม กาเลน
กาลํ มฺนาปีเก กาเยน โสณฺฑพฺเพ สฺสิตฺตํ มยฺมปี สกฺกตา ครุกตา
มานิตา ปุชิตา อปฺจิตา ปิณฺฑาย จริสฺสามาติ ฯ อยญฺจรฺหิ เตสํ
ภิกฺขุณฺ อนฺตรากถา โหติ วิปฺปกตา ฯ อถ โข ภควา สายณฺหสมยฺ
ปฺฐิสลฺลانا วุฏฺฐิตโต येन กเรริมณฺฑลมาโฬ เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกमितฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีหิ ฯ นิสชฺช โข
ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย
สนฺนิสินฺนา กา จ ปน โว อนฺตรากถา วิปฺปกตาติ ฯ อิธ ภนฺเต
อมฺหากํ ปจฺจภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฺฐิกฺกนฺตํ กเรริมณฺฑลมาเพ
#๑ โป. ม. ย. หนฺท อาวุโส มยฺมปี ฯ

สนุนิสินฺนํ สนฺนิปตฺตานํ อยมนฺตรากถา อุทปาทิ ปิณฺฑปาทิกโ
อาวุโส ภิกฺขุ ปิณฺฑทาย จรฺนุโต ลภติ กาเลน กาลํ มนาปีเก
จกฺขุณา รูเป ปสฺสิตฺตํ ลภติ กาเลน กาลํ มนาปีเก โสเตน สทฺเท
โสตุํ ลภติ กาเลน กาลํ มนาปีเก ฆาเนน คนฺเช ฆายิตฺตํ ลภติ
กาเลน กาลํ มนาปีเก ชิวิหาย รเส สายิตฺตํ ลภติ กาเลน กาลํ
มนาปีเก กาเยน โสภฺจพฺเพ สฺสิตฺตํ ปิณฺฑปาทิกโ อาวุโส ภิกฺขุ
สกกโต ครุกโต มานิตโต ปุชิตโต อปจิตโต ปิณฺฑทาย จรฺติ หนฺท
อาวุโส มยมฺปิ ปิณฺฑปาทิกา โหม มยมฺปิ ลจฺฉาม กาเลน
กาลํ มนาปีเก จกฺขุณา รูเป ปสฺสิตฺตํ มยมฺปิ ลจฺฉาม กาเลน
กาลํ มนาปีเก โสเตน สทฺเท โสตุํ มยมฺปิ ลจฺฉาม กาเลน กาลํ
มนาปีเก ฆาเนน คนฺเช ฆายิตฺตํ มยมฺปิ ลจฺฉาม กาเลน กาลํ
มนาปีเก ชิวิหาย รเส สายิตฺตํ มยมฺปิ ลจฺฉาม กาเลน กาลํ
มนาปีเก กาเยน โสภฺจพฺเพ สฺสิตฺตํ มยมฺปิ สกกตา ครุกตา
มานิตา ปุชิตา อปจिता ปิณฺฑทาย จริสฺสามาติ อัย โข โน
ภนฺเต อนฺตรากถา วิปฺปกตา อถ ๑ ภควา อนฺุปรตฺโตติ ฯ น
เขวตํ ภิกฺขเว ตุมฺหากํ ปฏฺฐิรूपํ กุลปฺตฺตานํ สทฺธา ๒ อคารสฺมา
อนคาริยํ ปพฺพชิตานํ ยํ ตุมฺहे เอวรूपํ ๓ กถํ กถเยยฺยาถ
สนฺนิปตฺตานํ ๔ โว ภิกฺขเว ทวยํ กรณฺิยํ ธรรมิ ๕ วา กถา อริโย วา
ตฺถหิภาโวติ ฯ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลาญํ
#๑ โป. ย. อถ โข ฯ ๒ ย. สทฺธา ยา ฯ ๓ ม. ย. เอวรूपํ ฯ ๔ ย. สนฺนิสินฺนํ
#สนฺนิปตฺตานํ ฯ ๕ โป. ย. ธรรมิยา ฯ

อิมิ อูทานิ อูทานเนสิ

ปัญทปาติกสฺส ภิกฺขุโน อตฺตภรทฺส อนนฺยโปสิโน

เทวา ปิหฺยนฺติ ตาทีโน โน เจ สทฺทสิโลกนิตฺตํ ๑ อญฺจํ ๑

[๘๓] ๕ เอมฺเม สฺตํ ๑ เอกิ สมฺมึ ภควา สาวตฺถิยิ

วิหฺรติ เซตฺวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อารามे ๑ เตน โข ปน สมเยน

สมฺพหุลานํ ภิกฺขุณํ ปจฺจภทฺตํ ปัญทปาตปฏิกฺกนฺตานํ มณฺฑลมาเพ

สนฺนิสินฺนํ สนฺนิปตฺตานํ อยมนฺตรากถา อูทปาที โโก นฺุ โข

อาวุโส สิบปี ฆานาติ โก ก็ สิบปี สิกฺขี กตริ สิบปี สิบปาน

อกุคฺคฺติ ๑ ตตฺถเอกฺจเจ เอมมาหฺสุ หตฺถิสิบปี สิบปาน อกุคฺคฺติ ๑

เอกฺจเจ เอมมาหฺสุ อสฺสสิบปี สิบปาน อกุคฺคฺติ ๑ เอกฺจเจ

เออมมาหฺสุ รตฺตสิบปี สิบปาน อกุคฺคฺติ ๑ เอกฺจเจ เอมมาหฺสุ

ธนฺุสิบปี สิบปาน อกุคฺคฺติ ๑ เอกฺจเจ เอมมาหฺสุ ธรุสิบปี สิบปาน

อกุคฺคฺติ ๑ เอกฺจเจ เอมมาหฺสุ มุทฺธาสิบปี สิบปาน อกุคฺคฺติ ๑

เอกฺจเจ เอมมาหฺสุ คณฺนาสิบปี สิบปาน อกุคฺคฺติ ๑ เอกฺจเจ

เออมมาหฺสุ สงฺฆานสิบปี สิบปาน อกุคฺคฺติ ๑ เอกฺจเจ เอมมาหฺสุ

เลขาสิบปี สิบปาน อกุคฺคฺติ ๑ เอกฺจเจ เอมมาหฺสุ กาเวยฺยสิบปี

สิบปาน อกุคฺคฺติ ๑ เอกฺจเจ เอมมาหฺสุ โลกายตฺนสิบปี ๑ สิบปาน

อกุคฺคฺติ ๑ เอกฺจเจ เอมมาหฺสุ เขตฺตวิชฺชาสิบปี ๒ สิบปาน อกุคฺคฺติ ๑

อยญฺจริหิ เตสํ ภิกฺขุณํ อนฺตรากถา โหติ ๓ วิปฺปกตา ๑ อถ โข

#๑ ม. ย. โลกายตฺตสิบปี ๑ ๒ ม. เขตฺตวิชฺชาสิบปี ๑ ๓ ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑

ภควา สายณหสมย์ ปฏิสตุลลانا วุฏฺฐิโต เยน มณฺฑลมาโพ
เตนุปลสงฺกมิ อุปลสงฺกมิตฺวา ปถุญฺจเต อาสเน นิสีทิ ฯ นิสชฺช
โฆ ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ กาย นฺตุถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย
สนฺนิสินฺนา กา จ ปน โว อนฺตรากถา วิปฺปกตาทิ ฯ อิท
ภนฺเต อมฺหากํ ปจฺจามคฺคํ ปิณฺฑปาตปฏิกุกนฺตานํ มณฺฑลมาเพ
สนฺนิสินฺนํ สนฺนิปตฺตานํ อนฺตรากถา อุทฺปาทิ โโก นฺ โฆ อาวุโส
สิปฺปี ชานาติ โโก ที สิปฺปี สิกฺขิ กตฺริ สิปฺปี สิปฺปานํ
อฺกฺคนฺติ ตตฺถเอจฺเจ เอวมาหฺสุ หตฺถิสิปฺปี สิปฺปานํ อฺกฺคนฺติ
เอจฺเจ เอวมาหฺสุ อสฺสสิปฺปี สิปฺปานํ อฺกฺคนฺติ เอจฺเจ
เอวมาหฺสุ รตฺติสิปฺปี สิปฺปานํ อฺกฺคนฺติ เอจฺเจ เอวมาหฺสุ ฐนฺสิปฺปี
สิปฺปานํ อฺกฺคนฺติ เอจฺเจ เอวมาหฺสุ ฏฺฐสิปฺปี สิปฺปานํ อฺกฺคนฺติ
เอจฺเจ เอวมาหฺสุ มุทฺธาสิปฺปี สิปฺปานํ อฺกฺคนฺติ เอจฺเจ
เอวมาหฺสุ คณฺนาสิปฺปี สิปฺปานํ อฺกฺคนฺติ เอจฺเจ เอวมาหฺสุ
สงฺขานสิปฺปี สิปฺปานํ อฺกฺคนฺติ เอจฺเจ เอวมาหฺสุ เลขาสิปฺปี
สิปฺปานํ อฺกฺคนฺติ เอจฺเจ เอวมาหฺสุ กาเวยฺยสิปฺปี สิปฺปานํ
อฺกฺคนฺติ เอจฺเจ เอวมาหฺสุ โลกายตฺนสิปฺปี สิปฺปานํ อฺกฺคนฺติ
เอจฺเจ เอวมาหฺสุ เขตฺตวิชฺชาสิปฺปี สิปฺปานํ อฺกฺคนฺติ อัย โฆ
โน ภนฺเต อนฺตรากถา วิปฺปกตาทิ อถ ภควา อนฺุปลตฺโตติ ฯ
น เขวตํ ภิกฺขเว ตฺมฺหากํ ปฏฺฐิรูปํ กุสฺลปฺตฺตานํ สทฺธา อการสฺมา
อนคาริยํ ปพฺพชิตานํ ยํ ตฺมฺเห เอวรูปํ กถํ กถเยยฺยถ

สนุนิปติตานัน โว ภิกขเว ทวยั กรณียั ฌมมึ วา กถา อริโย
วา คุณ्हีภาโวติ ฯ อถ โข ภควา เอตมตถั วทิตฺวา ตายั
เวลายั อิมั อุทานัน อุทานนสึ

อสิปฺปชวี ลหุ อตฺถกาโม
ยตินุทริโย สพฺพชรี วิปฺปมุตฺโต
อโนกสาร์ อมโม นีราโส

หนตุวา ๑ มารี เอกจโร ส ภิกขุติ ฯ นวมั ฯ

[๘๔] ๑๐ เอวมเม สุตฺติ ฯ เอกั สมยั ภควา อูรูเวลายั
วิหฺรติ นชฺชา เนรณฺชราย ตีเร โพธิรฺกขมฺมูเล ปจฺมาภิสมฺพทฺโธ ฯ
เตน โข ปน สมเยน ภควา สตฺตาหึ เอกปฺลลงฺเกน นิสินฺโน
โหติ วิมุตฺติสฺสํ ปฏฺฐิสฺสเวทึ ฯ อถ โข ภควา ตสฺส สตฺตาหฺสฺส
อจฺเจเนน ตมฺหา สมาริมฺหา วุฏฺฐหิตฺวา พุทฺธจกฺขุณา โลกั
โวโลเกสิ ฯ อทฺทสา โข ภควา พุทฺธจกฺขุณา [๒] โวลเณนฺโต สตฺเต
อเนเกหิ สนฺตาเปหิ สนฺตปฺปมานเณ อเนเกหิ จ ปรีพาหะหิ ปรีทฺยหฺมานเ
รากเซหิปี โทสเซหิปี โมหเซหิปีติ ฯ อถ โข ภควา เอตมตถั
วทิตฺวา ตายั เวลายั อิมั อุทานัน อุทานนสึ

อัย โลโก สนฺตาปชาโต ผสฺสปเรโต โรคั วทติ อตฺตโต
เยน ๓ หิ มณฺณตติ ตโต ตั โหติ อณฺณถา

อณฺณถาภาวี ภวสฺสโต ๔ โลโก ภวปเรโต ภวเมวาภินนฺทติ

#๑ โป. ม. หิตฺวา ฯ ย. หตุวา ฯ ๒ ย. โลกั ฯ ๓ ม. เยน เยน ฯ

#๔ ย. ภวปฺปตฺโต ฯ

ยทาภินนุทติ ตัม ภยฺย สุตฺต ภายติ ตัม ทุกุขํ
ภววิปฺพานาย โข ปนฺธิํ พุรหุมาจฺริยํ วุสฺสตี ๑ ฯ
เย หิ เกจฺจ สมณฺหา วา พุราหุมา วา ภเวณ ภวสุตฺต วิปฺปโมกฺขมาหํสุ
สพฺเพเต อวิปฺปมุตฺตา ภวสุมาติ วทามิ ฯ
เย วา ปนฺ เกจฺจ สมณฺหา วา พุราหุมา วา วิภเวณ ภวสุตฺต นิสฺสรณมาหํสุ
สพฺเพเต อนิสฺสฎฺฐา ภวสุมาติ วทามิ ฯ
สพฺพุปฺพี ๒ หิ ปฏฺิจฺจ ทุกุขมิตฺถํ สมฺภโถติ
สพฺพุปาทานกุขยา นตฺถิ ทุกุขสุตฺต สมฺภโว ฯ
โลกมิมํ ปสฺส ปุณฺณวชิขุชาย ปเรตฺตา ๓ ภูตา ภูตฺรตฺตา วา อปฺริมุตฺตา ฯ
เย หิ เกจฺจ ภวา สพฺพธิ สพฺพตฺถตฺตาย
สพฺเพเต ภวา อนิจฺจา ทุกุขา วิปริณามธมฺมา ฯ
เอวเมตํ ยถาภูตํ ธมฺมปฺปณฺณาย ปสฺสโต
ภวตฺตนา ปหิยตี วิภวตฺตนาภินนุทติ ๕ ฯ
สพฺพโส ตณฺหานํ ขยา อเสสวिरาคนิโร โธ นิพฺพานํ
ตสฺส นิพฺพตฺตสฺส ภิกฺขุโน อนฺนปาทา ปุณฺนภโว น โหติ ฯ
อภิภูโต มาโร วิชิตฺตสฺสกาโม อุปฺจจฺจกา สพฺพภวานิ ตาที่ติ ฯ ทสมํ ฯ
นนฺทวคฺโค ตติโย ฯ

- #๑ โป. ย. วุสฺสตีติ ฯ ๒ โป. อุปฺพี หิ ฯ ม. อุปฺพี หิ ฯ ย. น อุปฺพี หิ ฯ
- #๓ โป. ปเรตฺตตฺตา ภูตฺตฺรตฺตา ภวา ฯ ๔ โป. ม. ย. วิปริณามธมฺมาติ ฯ
- #๕ ม. วิภวํ นาภินนุทตีติปิ ฯ

ตสสุททานิ

กมัม นนุโท ยโสไซ จ สาริปุตโต จ โกลิตโต
ปิตินุโท กสฺสโป ปิณฺโฑ สิปปิ โลเกน เต ทสชาติ ฯ

อุทานे जटुकुटो मेघियकुको

[๘๕] ๑ เอวมเม สุตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา จาลิกายิ ๑ วิหริติ
จาลิเก ปพฺพเต ฯ เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา เมฆิโย ภควโต
อุปฏฺฐาโก โหติ ฯ อถ โข อายสฺมา เมฆิโย येन ภควา
เตนุปลสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ
อฏฺฐาสิ ฯ เอกมนฺตํ จิโต โข อายสฺมา เมฆิโย ภควนฺตํ เอตทโวจ
อิจฺฉามหิ ภนฺเต ชนฺตุคาม ๒ ปิณฺฑาย ปวิสิตฺนฺติ ฯ ยสฺสทานิ ตฺว
เมฆิย กาลิ มนุญฺสีติ ฯ อถ โข อายสฺมา เมฆิโย ปุพฺพณฺ्हสมยิ
นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย ชนฺตุคามิ ปิณฺฑาย ปาวิสิ ฯ ชนฺตุคาม
ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉาภคฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต येन
กิมิกาพาย นทียา ติริ เตนุปลสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา กิมิกาพาย นทียา
ติเร ชงฺฆาวิหาริ อนุจงฺกมาโน อนุวิจรมาโน อทฺทสา โข อมฺพวนิ
ปาสาทิกิ รมณฺิยิ ๓ ทิสฺวานสฺส เอตทโหสิ ปาสาทิกิ วติหิ อมฺพวนิ
รมณฺิยิ อถิ วติหิ กุลปฺตฺตสฺส ปธานตฺถิกสฺส ปธานาย สเจ
มิ ภควา อนุชานเยยฺ อากฺขเจยฺยาหิ อิมิ อมฺพวนิ ปธานายาติ ฯ
อถ โข อายสฺมา เมฆิโย येन ภควา เตนุปลสงฺกมิ
#๑ โป. วาลิกายิ วิหริติ วาลิเก ฯ ๒ ม. ย. ชนฺตุคามิ ฯ ๓ ม. มนุญฺถิ ฯ

อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิฺวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสีทึ ฯ เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน
โฆ อายสฺมา เมฆิโย ภควนฺตํ เอตทโวจ อีธาหิ ฆนฺเต ปุพฺพณฺหสมฺย
นิฺวาเสตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย ชนฺตุคามํ ปิณฺฑทาย ปาวีสึ
ชนฺตุคามํ ปิณฺฑทาย จริตฺวา ปจฺจภกตฺตํ ปิณฺฑทปาทปฏิกฺกนฺโต
เยน กิมิกาย นทียา ตีริ เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา
กิมิกาย นทียา ตีเร ชงฺฆาวิหาริ อฺนุจงฺกมมาโน อฺนุจิรมาโน อทฺทลํ
อมฺพวนํ ปาสาทิกํ รมณิยํ ทิสฺวาน เม เอตทโหสิ ปาสาทิกํ
วตฺติทํ อมฺพวนํ รมณิยํ อถํ วตฺติทํ กุลปฺตตฺตสฺส ปชานตฺติกตฺต
ปชานาย สเจ มํ ภควา อฺนุชานนฺย อากฺขณฺเยยาหิ อิมํ
อมฺพวนํ ปชานายาติ สเจ มํ ฆนฺเต ภควา อฺนุชานาติ
กฺขณฺเยยาหิ [๑] อมฺพวนํ ปชานายาติ ฯ

[๘๖] เอวํ วุคฺเต ภควา อายสฺมนฺตํ เมฆิยิเอตทโวจ อากเมหิ
ดาว เมฆิย เอกโกมฺหิ ๒ ดาว ยาว อญฺโลปิ โกจิ ภิกฺขุ
อากฺขณฺตีติ ฯ ทฺติยมฺปิ โฆ อายสฺมา เมฆิโย ภควนฺตํ เอตทโวจ
ภควโต ฆนฺเต นตฺถิ กิลฺลิจิ อุตฺตริ กรณิยํ ๓ นตฺถิ กตฺตสฺส วา
ปฏฺิจโย มยฺหิ โฆ ปน ฆนฺเต อตฺถิ อุตฺตริ กรณิยํ อตฺถิ
กตฺตสฺส ปฏฺิจโย สเจ มํ ฆนฺเต ภควา อฺนุชานาติ กฺขณฺเยยาหิ
ตํ อมฺพวนํ ปชานายาติ ฯ ทฺติยมฺปิ โฆ ภควา อายสฺมนฺตํ
เมฆิยิเอตทโวจ อากเมหิ ดาว เมฆิย เอกโกมฺหิ ดาว ยาว
อญฺโลปิ โกจิ ภิกฺขุ อากฺขณฺตีติ ฯ ตฺติยมฺปิ โฆ อายสฺมา เมฆิโย
#๑ ม. ย. ตํ ฯ ๒ โป. ย. เอกกมฺหา ฯ ม. เอกกมฺหิ ฯ ๓ ม. อุตฺตริกรณิยํ ฯ

ภควนตํ เอตทโวจ ภควโต ภนฺเต นตฺถิ กิณฺจि อุตฺตริํ ทรัพฺยํ
นตฺถิกตฺตสฺส วา ปฏฺิจโย มยฺหิ โข ปน ภนฺเต อตฺถิ อุตฺตริํ
ทรัพฺยํ อตฺถิ กตฺตสฺส วา ปฏฺิจโย สเจ มํ ภควา อานุชานาติ
คจฺเจยฺยาหํ ตํ อมฺพวนํ ปชานายาติ ฯ ปชานนฺติ โข เมฉฺมิยวทมานํ
กิณฺจิวทฺเตยฺยาม ยสฺสทานิ ตฺวํ เมฉฺมิย กาลํ มลฺลลสฺสึติ ฯ

[๘๗] อถ โข อายสฺมา เมฉฺมิโย อฏฺฐายาสนา ภควนตํ
อภิวาทฺเตวา ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา เยน ตํ อมฺพวนํ เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา ตํ อมฺพวนํ อชฺโฆคเหตฺวา ๑ อณฺตตรสฺมี รุกฺขมฺมุเล
ทิวาวินฺหาริํ นิสฺสีทิ ฯ อถ โข อายสฺมโต เมฉฺมิยสฺส ตสฺมี อมฺพวเน
วินฺทรนตฺตสฺส เภกฺกฺยเยน ตโย ปาปกา อกฺุสลา วิตกฺกา สมฺมทาจฺรนฺติ
เสยฺยถิํ กามวิทกฺโก พฺยาปาทวิทกฺโก วิหีสาวิตกฺโก ฯ อถ
โข อายสฺมโต เมฉฺมิยสฺส เอตทโหสิ อจฺฉริยํ วต โภ อพฺภูตํ
วต โภ สทฺธา จ วตฺมฺหิ อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชฺชิตฺ
อถ โข ๒ ปนิเมหิ ตีหิ ปาปเกหิ อกฺุสเลหิ วิตกฺเกหิ อนฺวาสโต ๓
เสยฺยถิํ กามวิทกฺเกน พฺยาปาทวิทกฺเกน วิหีสาวิตกฺเกนาติ ฯ
อถ โข อายสฺมา เมฉฺมิโย สายณฺหสมยฺํ ปฏฺิสลฺลานา วุฏฺฐิตฺ
เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนตํ อภิวาทฺเตวา
เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ ฯ เอกมนฺตํ นิสฺสินฺโน โข อายสฺมา เมฉฺมิโย
ภควนตํ เอตทโวจ อิทฺ [๔] ภนฺเต ตสฺมี อมฺพวเน วินฺทรนตฺตสฺส เภกฺกฺยเยน
#๑ ม. อชฺโฆคเหตฺวา ฯ ๒ ม. ยฺ. อถ จ ฯ ๓ โป. อานุสนฺตา ฯ ม. อนฺวาสตฺตา ฯ
#ยฺ. อนฺวาสนฺโน ฯ ๔ ม. ยฺ. มยฺหิ ฯ

ตโย ปาปกา อกุสลา วิตุกา สมุทาจรณติ เสยยถิห์ กามวิตุกโก
พฺยาปาทวิตุกโก วิหีสาวิตุกโก ตสฺส มยฺหิ ฆนฺเต เอตทโหสิ
อจฺฉริยิ วัต โภ อพฺภูตฺ วัต โภ สทฺธา จ วัตมฺหิ อการสฺมา
อนการิยิ ปพฺพชิตฺ อถ โข ปนิเมหิ ตีหิ ปาปเกหิ อกุสเลหิ
วิตุกเกหิ อนฺวาสิตฺ เสยยถิห์ กามวิตุกเกน พฺยาปาทวิตุกเกน
วิหีสาวิตุกเกนาติ ฯ

[๘๘] อปริปกฺกาย เมฆิย เจโตวิมุตฺติยา ปญจ ฆมฺมา
ปริปกา ย สํวตฺตฺนฺติ กตฺเม ปญจ ๑ อธิ เมฆิย ภิกฺขุ กฺลฺยาณมิตฺโต
โหติ กฺลฺยาณสมฺปวฺจโก อปริปกฺกาย เมฆิย เจโตวิมุตฺติยา อัย
ปจฺโม ฆมฺโม ปริปกา ย สํวตฺตฺติ ฯ ๒ ปฺน จ ปรี เมฆิย ภิกฺขุ
สีลฺวา โหติ ปาติโมกฺขสํวรสํวฺโต วิหริติ อจฺจารโคจฺรสมฺปนฺโน
อณฺมตฺเตสฺ วชฺเชสฺ ฆยทสฺสาวิ สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสฺ อปริปกฺกาย
เมฆิย เจโตวิมุตฺติยา อัย ทฺติโย ฆมฺโม ปริปกา ย สํวตฺตฺติ ฯ
๓ ปฺน จ ปรี เมฆิย ภิกฺขุ ยายิ กถา อภิสลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล
เอกนฺตฺนินฺพิทาย วิรคาย นิโรธาย อฺปสมาย อภินฺถาย
สมฺโพธาย นินฺพพานาย สํวตฺตฺติ เสยยถิห์ อปฺปิจฺจกถา สนฺตฺตฺตฺติ
ปวิเวกกถา อสฺสคฺคกถา วิริยารมฺภกถา สีลกถา สมာธิกถา
ปญฺญากถา วิมุตฺติกถา วิมุตฺติณฺณทสฺสนกถา เอวฺรูปียา
กถาย นิกามลาภี โหติ อภิจฺจลาภี อภิสฺรลาภี อปริปกฺกาย เมฆิย
เจโตวิมุตฺติยา อัย ตฺติโย ฆมฺโม ปริปกา ย สํวตฺตฺติ ฯ ๔ ปฺน จ

ปรี เมฆิย ภิกขุ อารทฐวิริโย วิหริติ อกุสลานัน ฐมมานัน ปหานาย
กุสลานัน ฐมมานัน อุปปาทาย ๑ ถามวา ทพฺพปรุกโกโม อนิกฺขิตฺตฐโร
กุสเลสุ ฐมเมสุ อปริปกฺกาย เมฆิย เจโตวิมุตฺติยา อัย จตุตฺโต
ฐมโม ปรีปากาย สํวตฺตติ ๑ ๕ ปุณ จ ปรี เมฆิย ภิกขุ ปญฺญา
โหติ อุทฺยตฺตคามินิยา ปญฺญา ยสมนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพทิกาย
สมฺมาทฺทกฺขกฺขยคามินิยา อปริปกฺกาย เมฆิย เจโตวิมุตฺติยา อัย
ปญฺจโม ฐมโม ปรีปากาย สํวตฺตติ ๑ อปริปกฺกายเมฆิยเจโตวิมุตฺติยา
อิม ปญฺจ ฐมมา ปรีปากาย สํวตฺตติ ๑ กลฺยาณมิตฺตสุเสตํ
เมฆิย ภิกขุโน ปาฎิกงฺขํ กลฺยาณสหายสุส กลฺยาณสมฺปวงฺกสุส
ยํ สีลวา ภวิสฺสติ ปาติโมกฺขสํวรํสูโต
วิหริสฺสติ อจารโคจรสมฺปนฺโน อณฺมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวิ
สมาทาย สิกฺขิสฺสติ สิกฺขาปเทสุ ๑ กลฺยาณมิตฺตสุเสตํ เมฆิย
ภิกขุโน ปาฎิกงฺขํ กลฺยาณสหายสุส กลฺยาณสมฺปวงฺกสุส ยํ
ยายํ กถา อภิสลฺลลิกกา เจโตวิวรณฺสปฺปายา เอกนฺตนิพฺพิทาย
วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิญฺญา ยสมฺโพธาย นิพฺพานาย
สํวตฺติสฺสติ เสยฺยถิํ อปฺปิจฺจกถา สนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ปวิเวกกถา อสฺสคฺคกถา วิริยารมฺภกถา สีลกถา สมာธิกถา ปญฺญาถา วิมุตฺติถา
วิมุตฺติถาณทสฺสนกถา เอวรฺฐปฺปายา กถาย นิกามลาภิ ภวิสฺสติ ๒
อกิจฺจลาภิ อกสิรลาภิ ๑ กลฺยาณมิตฺตสุเสตํ เมฆิย ภิกขุโน
ปาฎิกงฺขํ กลฺยาณสหายสุส กลฺยาณสมฺปวงฺกสุส ยํ อารทฐวิริโย
#๑ ม. ย. อุปสมปทาย ๑ ๒ ย. โหติ ๑

วิหริสฺสติ อกุสลานํ ฐมฺมานํ ปหานาย กุสลานํ ฐมฺมานํ อุปฺปาทาย
ถามวา ทพฺหปรกฺกโม อนิกฺขิตฺตฐโร กุสเลสุ ฐมฺเมสุ ฯ กลฺยาณมิตฺตสฺเสตํ
เมฆิมิ ภิกฺขุโน ปาฏิกงฺขํ กลฺยาณสหายสฺส กลฺยาณสมฺปวงฺกสฺส
ยํ ปญฺญา ภวิสฺสติ อุทยตฺถคามินิยา ปญฺญา
สมฺนฺนาคโธ อริยาย นิพฺเพธิกาย สมฺมาทูกฺขกฺขยคามินิยา ฯ

[๘๕] เตน จ ปน เมฆิมิ ภิกฺขุณา อิมेषุ ปญฺจสุ ๑ ปติฏฺฐาย
จตฺตารโ ฐมฺมา อุตฺตริ ๒ ภาเวตพฺพา อสุภา ภาเวตพฺพา รากสฺส
ปหานาย เมตฺตา ภาเวตพฺพา พฺยาปาทสฺส ปหานาย
อานาปานสฺสติ ภาเวตพฺพา วิตกฺกฺปจฺเจทาย อนิจฺจสฺสณฺวา ภาเวตพฺพา
อสุมฺมิมานสมฺมุจฺจาย ฯ อนิจฺจสฺสณฺวโน หิ เมฆิมิ อนตฺตสฺสณฺวา
สฺสณฺจาทิ อนตฺตสฺสณฺวโน อสุมฺมิมานสมฺมุจฺจาทํ ปาปฺปณาติ ทิฏฺฐเจว
ฐมฺเม นิพฺพานนฺติ ฯ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ
เวลายํ อิมํ อุทฺธานํ อุทฺทาเนสิ

ขุทฺทา ๑ วิตกฺกา สุขุมฺมา วิตกฺกา
อนุกฺตมา มนโส อุพฺพิลาปา
เอเต อวิทฺวา มนโส วิตกฺเก
หุราหุริ ธาวติ ฆนฺตจิตฺโต ฯ
เอเต จ วิทฺวา มนโส วิตกฺเก
อาตาปีโย สํวรติ สติมา

#๑ ม. ย. ปญฺจสุ ฐมฺเมสุ ฯ ๒ ม. ย. อุตฺตริ ฯ ๓ ไป. โอปารา ฯ

อนุกเต มนโส อุกพิลาเป

อเสสเมเต ปชหาติ พุทฺโธติ ฯ สูตรํ ปจมี ฯ

[๕๐] ๒ เอวมเม สูตรํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา กุสินารายํ วิหริติ
อุปวัตตเน มลฺลानํ สาถวเน ฯ เตเน โข ปน สมเยเน สมฺพหฺลลา
ภิกฺขุ ภควโต อวิหฺเร อรณฺณกฺฎิกายํ วิหรนฺติ อุกฺชตา [๑] อุนฺนพา
จปลา มุขรา วิกฺกณฺวาจา มฺภูจฺสฺสติโน อสมฺปชานา อสมฺมาหิตา
วิพฺภนฺตจิตฺตา ปากคินฺทฺริยา ฯ อุกฺชตา โข ภควา เต สมฺพหฺล
ภิกฺขุ อวิหฺเร อรณฺณกฺฎิกายํ วิหรนฺเต อุกฺชเต อุนฺนเพ จปลา
มุขเร วิกฺกณฺวาเจ มฺภูจฺสฺสติโน อสมฺปชานเ อสมฺมาहितเ วิพฺภนฺตจิตฺเต
ปากคินฺทฺริเย ฯ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ
อิมํ อุทานํ อุทานเสี

อรกฺขิตเน กาเยเน มิจฺฉาทิฏฺฐิกเตเน ๒ จ
ถีนมิทฺธาภิกฺขุเตเน วสํ มารสฺส คจฺฉติ ฯ
ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส สมฺมาสงฺกปฺปโคจโร
สมฺมาทิฏฺฐิปุเรกฺขาโร ลตฺวาน อุทฺยพฺพยํ
ถีนมิทฺธาภิกฺขุ ภิกฺขุ สพฺพา ทฺถคฺคิตฺโต ชฺหเตติ ฯ ทฺถิตฺยํ ฯ

[๕๑] ๓ เอวมเม สูตรํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ จาริกํ
จฺรติ มหตา ภิกฺขุสงฺฆเเน สทฺธี ฯ อถ โข ภควา มคฺคา โอกฺกมฺม
เยเน อณฺณตฺรํ รุกฺขมฺถํ เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต
อาสเน นิสิตฺติ ฯ อถ โข อณฺณตโร โคปาลโก เยเน ภควา
#๑ ยู. โหฺนฺติ ฯ ๒ ม. มิจฺฉาทิฏฺฐิเตเน ฯ

เตนุปลสงกมิ อุปสงกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ
นีสึทึ ๑ เอกมณฺตํ นีสึนฺนํ โข ตํ โคपालกํ ภควา ฌมฺมียา กถาย
สนฺทสฺเสสึ สฺมาทเปสึ สฺมุตฺเตเชสึ สฺมปฺหึเสสึ ๑ อถ โข โส
โคपालโก ภควโต ฌมฺมียา กถาย สฺนฺทสฺสึโต สฺมาทปึโต สฺมุตฺเตชึโต
สฺมปฺหึสึโต ภควนฺตํ เอตทโวจ อธิวาเสตุ เม ภนฺเต ภควา
สฺวาทนาย ภตฺตํ สทฺธิ ภิภฺขุสงฺเขนาติ ๑ อธิวาเสสึ ภควา
ตุณฺหึภาวเณ ๑ อถ โข โส โคपालโก ภควโต อธิวาสนํ วิทิตฺวา
อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา ปกฺกามิ ๑
อถ โข โส โคपालโก ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน สเก นึเวสเน๒
ปหฺตํ อปฺโปทกฺปายาสึ ปฏฺิยาทาเปตฺวา นวญฺจ สปฺปึ ภควโต
กาลี อาริเจสึ กาลี ภนฺเต นึฏฺิจิตฺตํ ภตฺตนฺติ ๑ อถ โข ภควา
ปฺพพฺพณฺหสมฺมึ นึวาเสตฺวา ปตฺตจึวรมาทาย สทฺธิ ภิภฺขุสงฺเขน เยน
ตสฺส โคपालกสฺส นึเวสนํ เตนุปลสงกมิ อุปสงกมิตฺวา ปญฺจตฺเต
อาสเน นีสึทึ ๑ อถ โข ๑ โคपालโก พุทฺธปฺปมฺขํ ภิภฺขุสงฺขํ
อปฺโปทกฺปายาเสน จ นเวเน จ สปฺปิณา สหตฺถา สนฺตปฺเปสึ
สฺมปฺวารสึ ๑ อถ โข โส โคपालโก ภควนฺตํ ภูตฺตาวี โอนึตปตฺตปาณึ
อญฺจตรึ นึจํ อาสนํ กเหตุวา เอกมณฺตํ นีสึทึ ๑ เอกมณฺตํ
นีสึนฺนํ โข ตํ โคपालกํ ภควา ฌมฺมียา กถาย สฺนฺทสฺเสตฺวา
สฺมาทเปตฺวา สฺมุตฺเตเชตฺวา สฺมปฺหึเสตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ ๑

[๕๒] อถ โข อจฺจรปฺกนฺตสฺส ภควโต ตํ โคपालกํ
#๑ ไป. ม. ย. โข โส ๑

อณฺตโร ปุริโส สีมฺนตรีกาย ชีวตา โวโรเปสิ ฯ อถ โข สมฺพหฺลา
ภิกฺขุ เยน ภควา เตนฺปสงฺกมฺีสุ อฺปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทิสฺสุ ฯ เอกมฺนตํ นิสฺสินฺนา โข เต ภิกฺขุ
ภควนฺตํ เอตทวโจฺ เยน ภนฺเต โคปาลเกน อชฺช พุทฺธปฺปมฺุโข
ภิกฺขุสงฺโฆ อปฺโปทกปายาเสน จ นเวน จ สปฺปีนา สหตฺถา
สนฺตปฺปีโต สมฺปวาริตฺโต โส กิร ภนฺเต โคปาลโก อณฺตเรณ
ปุริเสน สีมฺนตรีกาย ชีวตา โวโรปิตฺติ ฯ อถ โข ภควาเอตมตฺถํ
วิทฺตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทानํ อุทานนฺสิ

ทิสฺโส ทิสฺสํ ยนฺตํ กยิรา เวริ วา ปน เวรินํ

มิจฺฉาปณฺนิหิตํ จิตฺตํ ปาปฺปิโย นํ ตโต กเรติ ฯ ตติยํ ฯ

[๕๓] ๔ เอวมเม สุตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหฺรติ

เวพฺพเวเน กลนฺทกนิวาเป ฯ เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา จ
สารีปฺพุตฺโต อายสฺมา จ มหาโมคฺคฺคฺลฺลาโน กโปตกนฺทรายํ
วิหฺรนฺติ ฯ เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา สารีปฺพุตฺโต ชฺฌนฺหา
รตฺติยา นโวโรปีเตหิ เกเสหิ อพฺุโภกาเส นิสฺสินฺโน โหติ อณฺตริ
สมาริ สฺมาปชฺชิตฺวา ฯ

[๕๔] เตน โข ปน สมเยน เทว ยกฺขา สหายกา อุตฺตราย

ทิสาย ทกฺขินทิสํ คจฺฉนฺติ เกนจิเทว กรณฺิเยน ฯ อทฺทสํสุ โข }
เต ยกฺขา อายสฺมนฺตํ สารีปฺพุตฺตํ ชฺฌนฺหา รตฺติยา นโวโรปีเตหิ
เกเสหิ อพฺุโภกาเส นิสฺสินํ ทิสฺวาน เอโก ยกฺโข ทฺติยํ ๑ ยกฺขํ
#๑ โป. ทฺติยมฺปิ ฯ

เอตทโวจ ปฏิภาติ มํ สมฺม อิมสฺส สมณฺสฺส สีเส ปหาริ
ทาคฺคฺคฺติ ฯ เอวํ วุตฺเต โส ยฺกฺโข ตํ ยฺกฺขิ เอตทโวจ อลํ สมฺม
มา สมณฺ อาสาทฺเถสิ ๑ อุพาโร โส สมฺม สมณฺ มหิตฺธิโก
มหานุกาโวติ ฯ ทฺติยฺมฺปิ โข โส ยฺกฺโข ตํ ยฺกฺขิ เอตทโวจ
ปฏิภาติ มํ สมฺม อิมสฺส สมณฺสฺส สีเส ปหาริ ทาคฺคฺคฺติ ฯ ทฺติยฺมฺปิ
โข โส ยฺกฺโข ตํ ยฺกฺขิ เอตทโวจ อลํ สมฺม มา สมณฺ อาสาทฺเถสิ
อุพาโร โส สมฺม สมณฺ มหิตฺธิโก มหานุกาโวติ ฯ ตฺติยฺมฺปิ
โข โส ยฺกฺโข ตํ ยฺกฺขิ เอตทโวจ ปฏิภาติ มํ สมฺม อิมสฺส
สมณฺสฺส สีเส ปหาริ ทาคฺคฺคฺติ ฯ ตฺติยฺมฺปิ โข โส ยฺกฺโข ตํ ยฺกฺขิ
เอตทโวจ อลํ สมฺม มา สมณฺ อาสาทฺเถสิ อุพาโร โส สมฺม
สมณฺ มหิตฺธิโก มหานุกาโวติ ฯ อถ โข โส ยฺกฺโข ตํ ยฺกฺขิ
อนาทฺยิตฺวา อายสฺมโต สาริปฺพุตฺตฺเถรสฺส สีเส ปหาริ อทาสิ ฯ [๒]
อปิ เตน ปหารเณ สตฺตรคฺคฺนํ วา อฏฺฐจฺจคฺคฺนํ วา นาคํ โอสาทฺทยย
มหนตฺติ วา ปพฺพตฺตฺกฺกฺมฺปิ ปทาเลยฺย ฯ อถ จ ปน โส ยฺกฺโข ทฺยฺหามิตี
วตฺวา ตตฺถเว มหานิรยํ อปตาสิ ๓ ฯ

[๕๕] อทฺทสา โข อายสฺมา มหาโมกฺคฺคฺลลาโน ทิพฺเพน
จกฺขุณา วิสุทฺเชน อติกฺกนฺตฺมานุสฺสเกน เตน ยฺกฺเขน อายสฺมโต
สาริปฺพุตฺตฺส สีเส ปหาริ ทิยฺมานํ ทิสฺวาน เยนายสฺมา สาริปฺพุโต
เตนฺปสฺงกฺมิ อุปสฺงกฺมิตฺวา อายสฺมณฺตํ สาริปฺพุตฺตํ เอตทโวจ
กจฺจิ เต อาวุโส ขมณฺิยํ กจฺจิ ยาปณฺิยํ กจฺจิ น กิณฺจ

#๑ ไป. สพฺพวาทสฺส ปหารเรสีตี ทิสฺสตี ฯ ๒ ไป. ดาว ปหาโร อโหสีตี ฯ ม. ดาว
#มหาปหาโร อโหสีตี ฯ ๓ ไป. อวฏฺฐาสิ ฯ

ทุกขนฺติ ขมณียํ เม อาวุโส โมคฺคลลฺลาน ยาศนียํ เม อาวุโส
โมคฺคลลฺลาน อปี จ เม สีเส โถกํ ทุกขนฺติ ฯ อจฺฉริยํ อาวุโส
สาริปฺปุตฺต อพฺภูตํ อาวุโส สาริปฺปุตฺต ยํ ๑ มหิทฺธิโก อายสฺมา
สาริปฺปุตฺโต มหानุภาโว อิธ เต อาวุโส สาริปฺปุตฺต อณฺเฑตโร
ยโกโข สีเส ปหาริ อทาสี ตาว มหาปหารโ อโหสิ อปี เตน
ปหารเรน สตฺตรตฺนํ วา อฏฺฐรตฺนํ วา นาคํ โอสาทฺเขยฺย มหนฺตํ
วา ปพฺพตฺตญฺ्ञํ วา ปทาเลยฺยชาติ ฯ อถ ปนายสฺมา สาริปฺปุตฺโต
เอวมาห ขมณียํ เม อาวุโส โมคฺคลลฺลาน ยาศนียํ เม อาวุโส
โมคฺคลลฺลาน อปี จ เม สีเส โถกํ ทุกขนฺติ อจฺฉริยํ อาวุโส
โมคฺคลลฺลาน อพฺภูตํ อาวุโส โมคฺคลลฺลาน ยํ ๒ มหิทฺธิโก
อายสฺมา มหาโมคฺคลลฺลानิ มหानุภาโว ยตฺร หิ นาม ยกฺขมฺปิ
ปสฺสิสฺสตี มยํ ปเนตฺรหิ ปัสฺสปีสาจกมฺปิ น ปสฺสสามาตี ฯ

[๕๖] อสฺโสสิ โข ภควา ทิพฺพาย สโตธธาตฺยา วิสุทฺธาย
อติกฺกนฺตมานุสิกาเย เตสํ อุกินฺนํ มหานาคานํ เอวรूपํ ๓
กถาสลฺลาปํ ฯ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ
อิมํ อุตฺถานํ อุตฺถาเนสิ

ยสฺส เสลฺลปมํ จิตฺตํ จิตฺตํ นานุปกมฺปติ
วิรตฺตํ รชฺณีเยสฺส โโกปเนยฺเยน กุปฺปติ
ยสฺเสวํ ภาวิตฺตํ จิตฺตํ กุโธ ตํ ทุกฺขเมสฺสตีติ ฯ จตฺตถํ ฯ

[๕๗] ๕ เอวมฺเม สุตฺติ ฯ เอกํ สมยํ ภควา โกสมฺพิยํ วิหฺรตี
#๑ โป. ย. ยํ ตฺวํ ฯ ม. ยาว ฯ ๒ โป. ม. ย. ยาว ฯ ๓ โป. ม. ย. อิมํ เอวรूपํ ฯ

โฆสิตารามะ ๑ เตน โข ปน สมเยน ภควา อากิญโญ วิหริติ
ภิกขุหิ ภิกขุณีหิ อุปาสเกหิ อุปาสิกาหิ ราชุหิ ราชมหามตฺเตหิ
ติตฺถิเยหิ ติตฺถิยสาวเกหิ อากิญโญ ทุกฺขํ น ผาสุ วิหริติ ๑
อถ โข ภควโต เอตทโหสิ อหํ โข เอตฺรหิ อากิญโญ วิหฺรามิ
ภิกขุหิ ภิกขุณีหิ อุปาสเกหิ อุปาสิกาหิ ราชุหิ ราชมหามตฺเตหิ
ติตฺถิเยหิ ติตฺถิยสาวเกหิ อากิญโญ ทุกฺขํ น ผาสุ วิหฺรามิ
ยณฺฺนุนาหํ เอโก คณฺมหา วุปกฺกฺโข วิหเรยฺยนฺติ ๑ อถ โข ภควา
ปฺพพฺพณฺฺสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย โโกสมพี ปิณฺฑาทาย
ปาวิสิ ๑ โโกสมพียํ ปิณฺฑาทาย จริตฺวา ปจฺจมาภตฺตํ ปิณฺฑาทปตฺตปฏิกฺกนฺโต
สามํ เสนาสนํ สํสามตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย
อนามนฺเตตฺวา อุปฏฺฐากํ อนปฺโลเกตฺวา ภิกขุสงฺฆํ เอโก อหฺตฺติโย
เยน ปาลีเลยฺยกํ เตน จาริกํ ปกฺกามิ อนฺุปฺพพฺเพน จาริกณฺฺจรมานो
เยน ปาลีเลยฺยกํ ตทวสฺริ ๑

[๕๘] ตตฺร สฺสํ ภควา ปาลีเลยฺยกเ วิหริติ รกฺขิตฺวานสณฺฺฑเ
ภทฺทสาลมฺเ ๑ อณฺฺตโรปี โข หตฺถินาโค อากิญโญ วิหริติ
หตฺถีหิ หตฺถินีหิ หตฺถิกฺพเกหิ ๑ หตฺถิจฺฉาเปหิ ฉินฺนํคฺคานิ เจว ตินฺนํ
ขาทติ โอกฺกโคภคฺคณฺฺจสฺส สาขาภงฺกํ ขาทนฺติ อาวิทานิ จ
ปานียานิ ปิวติ โอกาหา จสฺส อุตฺตติณฺณสฺส หตฺถินิโย กายํ
อุปนิขฺมฺสนฺติโย คจฺจนฺติ อากิญโญ ทุกฺขํ น ผาสุ วิหริติ ๑
อถ โข ตสฺส หตฺถินาคสฺส เอตทโหสิ อหํ โข เอตฺรหิ อากิญโญ
#๑ ม. หตฺถิกฺพเกหิ ๑ ย. หตฺถิกฺพเรหิ ๑

วิหรามิ หตฺถิหิ หตฺถินิหิ หตฺถิกุพเพหิ หตฺถิจฺฉาเปหิ ฉินฺนคฺคานิ
เจว ติณฺณานิ ขาทามิ โอบคฺคโคภคฺคณฺจ เม สาขาภงฺกํ ขาทนฺตฺติ
อาวิทานิ จ ปานียานิ ปิวามิ โอบคาหา จ เม อุตฺตติณฺณสฺส
หตฺถินิโย กายํ อุปนฺนํสนฺตฺติโย คจฺจนฺตฺติ อาภินฺนโณ ทุกฺขํ น
ผาสฺสู วิหรามิ ยนฺนุนาหํ เอโก คณฺมหา วุปกฺกฺกฺโข วิหเรยฺยนฺตฺติ ฯ
อถ โข โส หตฺถินาโค ยฺยูถา อปกฺกมฺม เยน ปาติเลยฺยกํ
รคฺคิตฺตวณฺสณฺโฑ ภาทฺทสาถมฺมถํ เยน ภควา เตนฺนุปฺสงฺกมิ
อุปฺสงฺกมิตฺตวา ตตฺตร สฺสทํ โส หตฺถินาโค ยสฺสมิ ปเทเส ภควา
วิหเรติ ตํ ปเทสํ อปฺหริตฺตณฺจ กโรติ โสณฺฑาย ๑ ภควโต
ปานียํ ปริโฆชนียํ อุปฺภูจฺจาเปติ ๒ ฯ

[๕๕] อถ โข ภควโต รโหคตฺตสฺส ปฏฺฐิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตฺโต
ปริวิตฺตโก อุทปาติ อหํ โข ปุพฺเพ อาภินฺนโณ วิหาสิ ภิกฺขุหิ
ภิกฺขุณิหิ อุปาสเกหิ อุปาสิกาหิ ราชฺฐหิ ราชมหามตฺเตหิ ติตฺตฺติเยหิ
ติตฺตฺติยสาวเกหิ อาภินฺนโณ ทุกฺขํ น ผาสฺสู วิหาสิ โสภฺมิ
เอตฺรหิ อนาภินฺนโณ วิหรามิ ภิกฺขุหิ ภิกฺขุณิหิ อุปาสเกหิ อุปาสิกาหิ
ราชฺฐหิ ราชมหามตฺเตหิ ติตฺตฺติเยหิ ติตฺตฺติยสาวเกหิ อนาภินฺนโณ
สฺสทํ ผาสฺสู วิหรามิตฺติ ฯ ตสฺส ๓ โข หตฺถินาคสฺส เอวํ เจตฺโต
ปริวิตฺตโก อุทปาติ อหํ โข ปุพฺเพ อาภินฺนโณ วิหาสิ หตฺถิหิ
หตฺถินิหิ หตฺถิกุพเพหิ หตฺถิจฺฉาเปหิ ฉินฺนคฺคานิ เจว ติณฺณานิ
ขาทํ โอบคฺคโคภคฺคณฺจ เม ขาทิสฺสู อาวิทานิ จ ปานียานิ ปีวํ ๔
#๑ ม. โสณฺฑาย จ ฯ ๒ ม. อุปฺภูจฺจาเปติ ฯ ๓ ม. ย. ตสฺสปี โข ฯ
#๔ ม. อปาวิ ย. ปีวสิ ฯ

โศคาหา จ เม อุตติณฺณสฺส หตฺถินิโย กายํ อุปนิฆฺมสนฺติโย
อคมฺสฺส อากินฺโณ ทุกฺขํ น ภาสฺส วิหาสี โสสมฺหิ เอตฺรหิ
อนากินฺโณ วิหฺรามิ หตฺถิหิ หตฺถินิหิ หตฺถิกุพฺเพหิ หตฺถิจฺญาเปหิ
อจฺฉินฺนคฺคานิ เจว ตินฺยานิ ขาทามิ โอบุคฺคโคภคฺคณฺจ เม สาขาภฺงกํ
น ขาทนฺติ อนาวิตานิ จ ปานิยานิ ปิวามิ โศคาหา จ เม
อุตติณฺณสฺส น หตฺถินิโย กายํ ๑ อุปนิฆฺมสนฺติโย คจฺฉนฺติ อนากินฺโณ
สฺสํ ภาสฺส วิหฺรามิตฺติ ฯ อถ โข ภควา อตฺตโน จ ปวิเวกํ
วิทิตฺวา ตสฺส จ หตฺถินาคสฺส เจตฺสา เจโตปฺริวิตฺกมฺมณฺยาย
ตายํ เวลา ยํ อิมํ อุทานํ อุทานนฺติ

เอตํ นาคสฺส นาคเน อีสาทนฺตสฺส หตฺถินิ

สเมตฺติ จิตฺตํ จิตฺเตน ยํ ๒ เอโก รมตี มโนติ ฯ ปญฺจมํ ฯ

[๑๐๐] ๖ เอวมเม สฺสํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถิยํ

วิหฺรติ เขตฺวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อารามे ฯ เตน โข ปน สมเยน
อายสฺมา ปิณฺฑโถลการทฺวาไซ ภควโต อวิหฺุเร นิสินฺโน โหติ
ปลฺลงกํ อากุชิตฺวา อุชฺฐํ กายํ ปณฺิชาย อารณฺณโก ๓ ปิณฺฑปาติโก
ปัสฺสูลิโก เตจิวฺริโก อปฺปิจฺจโณ สนฺตฺตฺจฺจโร ปวิวิตฺโต อัสฺสฏฺจโร
อารทฺทวิริโย ชฺฐวาทิ อธิจิตฺตมฺนุญฺจฺจโต ฯ อทฺทสา โข ภควา
อายสฺมณฺตํ ปิณฺฑโถลการทฺวาไซ อวิหฺุเร นิสินฺนํ ปลฺลงกํ อากุชิตฺวา
อุชฺฐํ กายํ ปณฺิชาย อารณฺณกํ ๔ ปิณฺฑปาติกํ ปัสฺสูลิกํ เตจิวฺริกํ
อปฺปิจฺจํ สนฺตฺตฺจฺจํ ปวิวิตฺตํ อัสฺสฏฺจํ อารทฺทวิริยํ ชฺฐวาทํ
#๑ ไป. ม. ย. น กายํ ฯ ๒ ม. ยเทโก รมตี มโนติ ฯ ๓ ไป. ม. อरणฺณโก ฯ
#๔ ไป. ม. อารณฺณกํ ฯ

อริจิตตมณฺยุตฺตํ ฯ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ

เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทานเนสึ

อนุปฺวาโท อนุปฺมาโต ปาติโมกฺเข จ สํวโร

มตฺตตณฺญาจ ภตฺตตสฺมึ ปตฺตตญจ ๑ สยนาสนํ

อริจิตฺเตจ อาโยโค เอตํ พุทฺธานสาสนนฺตึ ฯ ฦจํ ฯ

[๑๐๑] ๘ เวมเม สุตฺตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถึยํ

วิหฺรติ เขตฺวเน อนาถปฺณํทิกฺสฺส อารามे ฯ เตน โข ปน สมเยน

อายุสฺมา สารีปฺตฺโต ภควโต อวิทฺุเร นิสินฺโน โหติ ปฺลลงกํ

อาภุชิตฺวา อุขุํ กายํ ปณฺิชาเย อปฺปิจฺโณ สนฺตฺถุจฺโจะ ปวิวิทฺโต

อัสสฺถุจฺโจะ อารทฺุชวิริโย อริจิตฺตมณฺยุตฺโต ฯ อทฺุทสา โข ภควา

อายุสฺมนฺตํ สารีปฺตฺตํ อวิทฺุเร นิสินฺนํ ปฺลลงกํ อาภุชิตฺวา อุขุํ

กายํ ปณฺิชาเย อปฺปิจฺจํ สนฺตฺถุจฺจํ ปวิวิทฺตํ อัสสฺถุจฺจํ อารทฺุชวิริยํ

อริจิตฺตมณฺยุตฺตํ ฯ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ

อิมํ อุทานํ อุทานเนสึ

อริเจตฺโส อปฺปมชฺุชโต มฺุณินโน โมนปฺเถสุ สิกฺขโต

โสกา น ภวนฺติ ตาทินโน อุปฺสนฺตฺสฺส สทา สตีมโตติ ฯ สตฺตมํ ฯ

[๑๐๒] ๘ เวมเม สุตฺตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถึยํ

วิหฺรติ เขตฺวเน อนาถปฺณํทิกฺสฺส อารามे ฯ เตน โข ปน สมเยน

ภควา สกฺกโต โหติ ครุฑโต มานิตโต ปุชิตโต อปฺจิตโต ลาภี

#๑ ไป. ม. ปนฺตญจ ฯ

จีวรปิณฑปาตเสนาสนคิถานปัจฉยภสชชปริขารานํ ฯ ภิกขุสงฺโฆปิ
สกุโกโต โหติ ครุกโต มานิตโต ปุชิตโต อปจิตโต ลาภี

จีวรปิณฑปาตเสนาสนคิถานปัจฉยภสชชปริขารานํ ฯ อณฺณตติถุยา ปน
ปริพฺพาชกา อสกุถตา โหนฺติ อครุกตา อมานิตา อปุชิตา อนปจิตา
น ลาภีโน จีวรปิณฑปาตเสนาสนคิถานปัจฉยภสชชปริขารานํ ฯ

[๑๐๓] อถ โข ๑ อณฺณตติถุยา ปริพฺพาชกา ภควโต สกุการี
อสมมานา ภิกขุสงฺฆสฺส จ เยน สุนฺหรี ปริพฺพาชิกา เตนฺอุปสงฺกมียุ
อุปสงฺกमितฺวา สุนฺหรี ปริพฺพาชิกํ เอตทโวจฺจุ อุตฺสหสิ ภคินี ฉาตีนํ
อตุถํ กาคฺคฺนฺติ ฯ กุยาหํ อยฺยา กโรมิ ก็ มยา สกุกา ๒ กาคฺคฺ
ชีวิทมฺปิ เม ปริจฺจตุตฺถํ ฉาตีนํ อตุถายาติ ฯ เตน หิ ภคินี
อภิกฺขณฺ์ เชตวนํ กจฺฉาหีติ ฯ เอวํ อยฺยาติ โข สุนฺหรี ปริพฺพาชิกา
เตสํ อณฺณตติถุยานํ ปริพฺพาชกานํ ปฏฺฐิสฺสตุวา อภิกฺขณฺ์ เชตวนํ
อคุคฺมาสิ ฯ ยทา อณฺณตติถุยา ปริพฺพาชกา เต ๓
ทิฏฺฐา โข สุนฺหรี ปริพฺพาชิกา พหุชฺเณน อภิกฺขณฺ์ เชตวนํ กจฺฉตีติ ๔
อถ นํ ชีวิทา โวโรเปตฺวา ตตฺถเวว เชตวนสฺส ปริขุภากูเป ๕
นิกฺขณฺ์ติวา เยน ราชา ปเสนที โกสลโถ เตนฺอุปสงฺกมียุ
อุปสงฺกमितฺวา ราชานํ ปเสนที โกสลํ เอตทโวจฺจุ ยา สา มหาราช
สุนฺหรี ปริพฺพาชิกา สา โน น ทิสฺสตีติ ฯ กตฺถ ปน ตฺเมห
#๑ ม. ยฺ. เต ฯ ๒ ม. น สกุกา ฯ ๓ ม. โว ฯ อญฺจกถายํ โว ทิฏฺฐาติ ปาโจ
#ทิสฺสตี วิเสสโต ทิฏฺฐา พหุลํ ทิฏฺฐาติ จ วณฺณียเต ฯ ๔ ยฺ. อากจฺฉตีติ ฯ
#๕ ม. ปริขุภา กูเป นิกฺขิปีตฺวา ฯ ยฺ. ปริชาย กูเป ฯ

อาสภกถาติ ฯ เขตวเน มหาราชาติ ฯ เตน หิ เขตวานํ วิจันถาติ ฯ
อถ โข เต อณฺณตติถิยา ปริพฺพาชกา เขตวานํ วิจันติวา ยถานิกฺขิตฺตํ
ปริกฺษาภูปา อุทฺธริตฺวา มณฺจํ อาโรเปตฺวา สาวตฺถิ ๑ ปเวเสตฺวา
รติยาย รติยํ สิงฺฆาภูเกน สิงฺฆาภูกํ อุปสงฺกมิตฺวา มนุสฺเส อุชฺฌาเปตฺตุ
ปสฺสยฺยา สมณานํ สกฺขปฺตฺติยานํ กมฺมํ อลชฺชโน อิเม สมณา
สกฺขปฺตฺติยา ทฺสฺสีลา ปาปชฺมมา มุสสาวาทีโน อพฺรหฺมจารีโน
อิเม หิ นาม ชฺมฺมจารีโน สมจารีโน พฺรหฺมจารีโน สจฺจวาทีโน
สีลวนฺโต กฺลฺยาณชฺมมา ปฏฺิชาเนตฺสฺสนฺติ นตฺถิ อิเมตํ สามณฺณํ
นตฺถิ อิเมตํ พฺรหฺมณฺณํ นภฺจํ อิเมตํ สามณฺณํ นภฺจํ อิเมตํ
พฺรหฺมณฺณํ กุโธ อิเมตํ สามณฺณํ กุโธ อิเมตํ พฺรหฺมณฺณํ
อปคตา อิเม สามณฺณา อปคตา อิเม พฺรหฺมณฺณา กถณฺหิ
นาม ปฺริโส ปฺริสทิจจํ กริตฺวา อิตฺถิ จีวิตา โวโรเปสฺสตีติ ฯ

[๑๐๔] เตน โข ปน สมเยน สาวตฺถิยํ มนุสฺสา ภิกฺขุ
ทิสฺวา อสพฺภาหิ ผฺรฺสาหิ วาจาหิ อกฺโกสนฺติ ปฺริภาสนฺติ โรสนฺติ
วิหฺสนฺติ อลชฺชโน อิเม สมณา สกฺขปฺตฺติยา ทฺสฺสีลา ปาปชฺมมา
มุสสาวาทีโน อพฺรหฺมจารีโน อิเม หิ นาม ชฺมฺมจารีโน สมจารีโน
พฺรหฺมจารีโน สจฺจวาทีโน สีลวนฺโต กฺลฺยาณชฺมมา ปฏฺิชาเนตฺสฺสนฺติ
นตฺถิ อิเมตํ สามณฺณํ นตฺถิ อิเมตํ พฺรหฺมณฺณํ นภฺจํ อิเมตํ
สามณฺณํ นภฺจํ อิเมตํ พฺรหฺมณฺณํ กุโธ อิเมตํ สามณฺณํ
กุโธ อิเมตํ พฺรหฺมณฺณํ อปคตา อิเม สามณฺณา อปคตา
#๑ ไป. สาวตฺถิยํ ฯ

อิมะ พุรหุณณฺหา กถณฺหิ นาม ปุริโส ปุริสกิจฺจํ กริตฺวา
อิตฺถิ ธีวิตา โวโรเปสฺสตีติ ฯ

[๑๐๕] อถ โข สมฺพหุลา ภิกฺขุ ปุพฺพณฺหสมฺมํ นินฺวาเสตฺวา
ปตฺตจิวรมาทาย สวตฺถิ ปิณฺฑทาย ปวิสีสุ ฯ สวตฺถิยํ ปิณฺฑทาย
จริตฺวา ปจฺจนาภคฺคํ ปิณฺฑทปาทปฏิกฺกนฺตฺวา เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมฺมีสุ
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตฺตํ นิสีทิสฺสุ ฯ
เอกมฺนตฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจฺจํ เอตฺรหิ ภนฺเต
สวตฺถิยํ มนฺุสฺสา ภิกฺขุ ทิสฺวา อสพฺภาหิ ผฺรฺสาหิ วาจาหิ
อกฺโกสนฺติ ปรีภาสนฺติ โรสนฺติ วิหฺสนฺติ อลฺลขฺชินฺ อิมะ สมณฺา
สภฺยปตฺตฺติยา ทฺสฺสีลา ปาปชฺมมา มุสวาทินฺ อพฺรหฺมจารินฺ
อิมะ หิ นาม ชฺมมฺจารินฺ สมจารินฺ พุรหฺมจารินฺ สจฺจวาทินฺ
สีลวนฺโต กถฺยาณชฺมมา ปฏฺิชาณิสฺสนฺติ นตฺถิ อิมํ สํ สามณฺณํ
นตฺถิ อิมํ สํ พุรหฺมณฺณํ นภฺจํ อิมํ สํ สามณฺณํ นภฺจํ อิมํ สํ
พุรหฺมณฺณํ กุโต อิมํ สํ สามณฺณํ กุโต อิมํ สํ พุรหฺมณฺณํ
อปคฺตา อิมะ สามณฺณา อปคฺตา อิมะ พุรหฺมณฺณา กถณฺหิ
นาม ปุริโส ปุริสกิจฺจํ กริตฺวา อิตฺถิ ธีวิตา โวโรเปสฺสตีติ ฯ
เนโส ภิกฺขเว สทฺโท จิรํ ภวิสฺสตี สดฺดาหเมว ภวิสฺสตี สดฺดาหสฺส
อจฺจเยน อนฺตรธาณิสฺสตี เตน หิ ภิกฺขเว เย มนฺุสฺสา ภิกฺขุ
ทิสฺวา อสพฺภาหิ ผฺรฺสาหิ วาจาหิ อุกฺโกสนฺติ ปรีภาสนฺติ โรสนฺติ
วิหฺสนฺติ เต ตฺมเมห อิมาย คาถาย ปฏฺิโจเทถ

อฏตวาที นริยํ อุเปติ

โย วาปี ๑ กตฺวาน น กโรมีติ จาห

อุโภปี เต เปจฺจ สฺมา ภวนฺติ

นีหีนกมฺมา มนฺชา ปรตฺถาติ ฯ

[๑๐๖] อถ โข เต ภิกฺขุ ภควโต สฺนฺติเก อิมํ คาถํ
ปริยาปฺปณฺติวฺวา เย มนฺสฺสา ภิกฺขุ ทิสฺวา อสพฺภาหิ ผรฺุสฺสาหิ
วจาหิ อุกโกสนฺติ ปริภาสนฺติ โรสนฺติ วิหฺสนฺติ เต อิมาย
คาถาย ปฏฺิโจทฺนฺติ

อฏตวาที นริยํ อุเปติ

โย วาปี กตฺวาน น กโรมีติ จาห

อุโภปี เต เปจฺจ สฺมา ภวนฺติ

นีหีนกมฺมา มนฺชา ปรตฺถาติ ฯ

[๑๐๗] มนฺสฺसानํ เอตทโหสิ อการกา อิเม สมนฺา
สฺกฺยปฺตฺติยา น อิเมหิ กตํ ปาปฺนฺติเม สมนฺา สฺกฺยปฺตฺติยาติ ฯ
เนว โส สทฺโท จิรํ อโหสิ สตฺตฺาหเมว สทฺโท อโหสิ
สตฺตฺาหสฺส อจฺจเยน อนุตฺตรธาถิ ฯ อถ โข สมนฺพฺหฺลา ภิกฺขุ เยน
ภควา เตนฺุปสงฺกมฺีสุ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทฺตฺวา
เอกมนฺตํ นิสฺสีทิสฺุ ฯ เอกมนฺตํ นิสฺสินฺนา โข เต ภิกฺขุ ภควโต
เอตทโวจฺุ อจฺจริยํ ภนฺเต อพฺภูตํ ภนฺเต ยาว สฺุภาสิตฺถจิทฺุ
ภนฺเต ภควตา เนโส ภิกฺขเว สทฺโท จิรํ ภวิสฺสตี สตฺตฺาหสฺส
#๑ ยุ. จาปี ฯ ๒ ยุ. ยาว สฺุภาสิตฺุ โข จิทฺุ ฯ

อจฺเจเน อนฺตรธาณิสฺสตีติ อนฺตรหิตฺโต ภนฺเต โส สทฺโทติ ฯ

อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลาณํ อิมํ อุทานํ อุทานเนสิ

ตฺถนฺตฺติ วาจา ย ชนา อสณฺณตา

ปเรหิ ๑ สงฺคามคตฺว กุณฺชริ

สุตฺวาน วากุณฺยํ พฺรหฺมํ อูทฺติริตํ

อริวาสเย ภิกฺขุ อทฺถจฺจิตฺโตติ ฯ อภฺจฺจํ ฯ

[๑๐๘] ๕ เอวมฺเม สุตฺตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา ราชกเห วิหฺรติ

เวพฺพเวเน กลนฺทกนิวาเป ฯ อถ โข อายุสฺสมโต อุปฺเสนสฺส วงฺคนตฺตฺตฺตฺส

รโหคตสฺส ปฏฺิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตฺตโก อุทฺปาทิ

ลาภา วต เม สฺสทฺธิ วต เม สตฺถา จ เม ภควา อรหํ

สมฺมาสมฺพุทฺโธ สฺวาภฺขาเต จมฺหิ ธมฺมวินฺเย อการสฺมา

อนการิยํ ปพฺพชิตฺโต สพฺรหฺมจาริโน จ เม สีตวนฺโต กลฺยาณธมฺมา

สีเลสุ จมฺหิ ปริปุริการี สฺสมาหิตฺโต จมฺหิ เอกกฺคจิตฺโต อรหา

จมฺหิ ชีณาสโว มหิตฺธิโก จมฺหิ มหานุภาโว ภทฺทกํ เม ชีวิตํ

ภทฺทกํ มรณฺนฺตฺติ ฯ อถ โข ภควา อายุสฺสมโต อุปฺเสนสฺส

วงฺคนตฺตฺตฺส เจตโส เจตฺตปริวิตฺตกมฺณฺญา ย ตายํ เวลาณํ อิมํ

อุทานํ อุทานเนสิ

ยํ ชีวิตํ น ตปฺติ มรณฺนฺเต น โสจติ

สเจ ทิฏฺฐปโท ธีโร โสกมฺชเณ น โสจติ

#๑ ไป. ม. สเรหิ ฯ

อุจฉินฺนภวตณฺหสฺส สนฺตจิตฺตสฺส ภิกฺขุโน

วิกฺขิโณ ชาตีสํสโร นตฺถิ ตสฺส ปุณฺพภโวติ ฯ นวํ ฯ

[๑๐๕] ๑๐ เอวมฺเม สุตฺติ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สาวคฺคิยํ

วิหฺรติ เชตวนเณ อนาถปิณฺฑกฺกสฺส อารามे ฯ เตเน โข ปน สมเยน

อายุสฺมา สาริปฺพุโต ภควโต อวิหฺวเร นิสินฺโน โหติ ปลฺลงฺกํ

อภุชิตฺวา อุหฺมํ กายํ ปณฺธิชาย อตฺตโน อุปสมํ ปจฺจเวกฺขมาโน ฯ

อทฺทสา โข ภควา อายุสมฺมตฺตํ สาริปฺพุตํ อวิหฺวเร นิสินฺนํ ปลฺลงฺกํ

อภุชิตฺวา อุหฺมํ กายํ ปณฺธิชาย อตฺตโน อุปสมํ ปจฺจเวกฺขมานํ ฯ

อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายุํ อิมํ อุทานํ อุทาเนติ

อุปฺสนตฺตสนฺตจิตฺตสฺส เนตฺติจฉินฺนสฺส ภิกฺขุโน

วิกฺขิโณ ชาตีสํสโร มุตฺโต โส มารพฺนุชฺณาติ ฯ ทสฺมํ ฯ

เมฆิยวฺกุโค จตฺตฺโต ฯ

ตสฺสุทฺททานํ

เมฆิโย ๑ อุทฺธตา โคปาโล ชุณฺหา ๒ นาเคนน ปลฺลจมํ

ปิณฺฑโทโล สาริปฺพุโต จ สุนฺหรี ภวติ อฏฺฐมํ

อุปฺเสโน วสุคฺคตฺตฺโต สาริปฺพุโต จ เต รสาติ ฯ

#๑ โป. เมฆิย อุทฺธิกโต ปาณชฺฌหฺนาเคน ปลฺลจมํ ฯ ๒ ม. ยกุโโข ฯ

อุทาน ปณจโม โสณตเถรวคโค

[๑๑๐] ๑ เอวมเม สุตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ
เชตวนเ อนาถปฺปนฺนํ กุสฺส อารามे ฯ เตน โข ปน สมเยน ราชา
ปเสนทิ โกสโล มลฺลิกาย เทวียา สทฺธิ อฺปฺริปาสาทวรกโต โหติ ฯ
อถ โข ราชา ปเสนทิ โกสโล มลฺลิกํ เทวี เอตทโวจ อตฺถิ นุ
โห เต มลฺลิกเ โกจฺญโล อตฺตนา ปิยตโรติ ฯ นตฺถิ โข เม
มหाराช โกจฺญโล อตฺตนา ปิยตโร คฺยุหํ ปน มหाराช
อตฺถลฺโล โกจิ อตฺตนา ปิยตโรติ ฯ มยฺหมปฺปิ มลฺลิกเ นตฺถลฺโล
โกจิ อตฺตนา ปิยตโรติ ฯ อถ โข ราชา ปเสนทิ โกสโล ปาสาทา
โอโรหิตฺวา येन ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อฺปฺสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ
อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข ราชา
ปเสนทิ โกสโล ภควนฺตํ เอตทโวจ อิทาหํ ฆนฺเต มลฺลิกาย เทวียา
สทฺธิ อฺปฺริปาสาทวรกโต มลฺลิกํ เทวี เอตทโวจ อตฺถิ นุ โข เต
มลฺลิกเ โกจฺญโล อตฺตนา ปิยตโรติ เอวํ วุตฺเต มลฺลิกา
เทวี ๑ เอตทโวจ นตฺถิ โข เม มหाराช โกจฺญโล อตฺตนา
ปิยตโร คฺยุหํ ปน มหाराช อตฺถลฺโล โกจิ อตฺตนา ปิยตโรติ
เอวํ วุตฺเตหํ ฆนฺเต มลฺลิกํ เทวี เอตทโวจ มยฺหมปฺปิ โข มลฺลิกเ
นตฺถลฺโล โกจิ อตฺตนา ปิยตโรติ ฯ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ
วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทานสิ

#๑ ม. ย. มี ฯ

สพฺพา ทิสฺวา อนุปริกมฺม เจตฺสา

เนวชฺฌคฺคา ปิยตฺรมตฺตนา กฺวจิ

เอวฺมปี ๑ โส ปฺลฺล อตฺตฺตา ปเรสฺส

ตสฺมา น หีเส ปรี อตฺตกาโมติ ฯ สุตฺตํ ปจฺมํ ฯ

[๑๑๑] ๒ เอวฺมเม สุตฺตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถิยํ วิหฺรติ
เชตฺวนเน อนาถปิณฺฑทิกสฺส อารามे ฯ อถ โข อายสฺมา อานนฺโท
สายนฺุหสมยํ ปฏิสตฺถานา วุฏฺฐิตฺโต เยน ภควา เตนฺุปลสฺงกมิ
อุปลสฺงกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทฺตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสีทึ ฯ เอกมฺนฺตํ
นินฺินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทวโจ อจฺจริยํ ภนฺเต
อพฺภูตํ ภนฺเต ยาว อปฺปายุกา ทิ ภนฺเต ภควโต มาตา อโหสิ
สตฺตฺตาหฺชาเต ภควติ ภควโต มาตา กาลมกาสิ ตฺสิตฺตํ กายํ
อุปฺปชฺชตีติ ฯ เอวเมตํ อานนฺท เอวเมตํ ๒ อานนฺท อปฺปายุกา
ทิ อานนฺท โปธิสตฺตฺมาตโร โหนฺติ สตฺตฺตาหฺชาเตสฺสุ โปธิสตฺตฺเตสฺสุ
โปธิสตฺตฺมาตโร กาลํ กโรนฺติ ตฺสิตฺตํ กายํ อุปฺปชฺชนฺตีติ ฯ อถ
โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลา ยํ อิมํ อุทานํ อุทานฺสิ

เย เกจิ ภูตา ภวิสฺสฺสนฺติ เย จาปี ๓

สพฺเพ คมิสฺสฺสนฺติ ปหาย เทหํ

ตํ สพฺพชานีํ กุสโล วิทิตฺวา

อาตาปีโย พุรหฺมจฺริยํ จเรยฺยาติ ฯ พุติยํ ฯ

[๑๑๒] ๓ เอวฺมเม สุตฺตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา ราชกเห วิหฺรติ
#๑ โป. ม. เอวํ ปีโย ฯ ๒ โป. ม. ย. เอวเมตํ อานนฺทาทิ ปาสตฺตยํ นตฺถิ ฯ
#๓ โป. ม. เย วาปี ฯ

เวฬุวนเน กลนุทกนิวาเป ฯ เตน โข ปน สมเยน ราชคเห
สุปปพุทฺโธ นาม กุญฺฉิ มนุสฺสทลิตุโธ อโหสิ มนุสฺสกปโณ มนุสฺสวราโก ฯ
เตน โข ปน สมเยน ภควา มหติยา ปริสาย ปรีวฺโต
ธมฺมํ เทเสนฺโต นิสินฺโน โหติ ฯ อทฺทสา โข สุปปพุทฺโธ กุญฺฉิ
[๑] มหาชนกาโย ทูรโต ว สนนฺิปตฺติํ ทิสฺวานสฺส เอตทโหสิ นิสฺสํสยํ
โข เอตฺถ กิณฺจิ ขาทนียํ วา โภชนียํ วา ภาชียติ ยนฺนุนาหํ
เยน โส มหาชนกาโย เตนฺอุปสงฺกเมยฺยํ อปฺเปว นามेतฺถ
กิณฺจิ ขาทนียํ วา โภชนียํ วา ลเกยฺยนฺติ ฯ อถ โข สุปปพุทฺโธ
กุญฺฉิ เยน โส มหาชนกาโย เตนฺอุปสงฺกมิ ฯ อทฺทสา โข
สุปปพุทฺโธ กุญฺฉิ ภควนฺตํ มหติยา ปริสาย ปรีวฺตํ ธมฺมํ เทเสนฺตํ
นิสินฺนํ ทิสฺวานสฺส เอตทโหสิ น โข เอตฺถ กิณฺจิ ขาทนียํ วา
โภชนียํ วา ภาชียติ สมโณ อยํ โคตโม ปรีสติ ธมฺมํ เทเสติ
ยนฺนุนาหมฺปิ ธมฺมํ สฺุณฺเยยฺนฺติ ตตฺถเวว เอกมฺนตํ นิสีทิ อหมฺปิ
ธมฺมํ โสสฺสามิติ ฯ อถ โข ภควา สพฺพาวนฺตํ ปรีสํ เจตฺสา
เจโต ปรีจฺจ มนฺสากาสิ โโก นฺุ โข อิช ภพฺโพ ธมฺมํ วิญฺญาตฺนฺติ ฯ
อทฺทสา โข ภควา สุปปพุทฺธํ กุญฺฉิ ตสฺสํ ปริสายํ นิสินฺนํ
ทิสฺวานสฺส เอตทโหสิ อยํ โข อิช ภพฺโพ ธมฺมํ วิญฺญาตฺนฺติ ฯ
สุปปพุทฺธํ กุญฺฉิ อารพฺภ อนุปฺพุพิถลํ กเถสิ เสยฺยถิทํ
ทานถลํ สีลถลํ สกฺกถลํ กามานํ อาทีนํ โอคารํ สงฺกิเลสํ เนกฺขมฺเม ๒
จ อานิสฺสํ ปกาเสสิ ฯ ยทา ภควา อญฺญาสิ สุปปพุทฺธํ
#๑ ม. ย. ตํ ฯ ๒ โป. ย. นิกฺขเม จ ฯ ม. จสฺสทฺโท นตฺถิ ฯ

กฏฐี กถลจิตต์ มุทจิตต์ วินีวณจิตต์ อุทกจิตต์ ปสนนจิตต์
อด ยา พุทธานัน สามกัสิกา ธรรมเทศนา ตั ปกาเสสิ ทุกข์
สมุทย์ นิโรธ มคคิ ฯ เสยยถาปี นาม สุกุธิ วตถิ อปคตกาพกั
สมมเทว รชนัน ปฏิกุคณหย เอวเมว สุปปพุทสุส กฏฐิสสุส
ตสมิ เอว อาสเน วิรัช วิตมถิ ธรรมจกขุ อุทปาติ ยิ กิณจิ
สมุทยธมมิ สพพนตติ นิโรธธมมนติ ฯ

[๑๑๓] อด โข สุปปพุทสุ กฏฐี ทิฏฐธมโม ปตตธมโม
วิทิตธมโม ปรีโยคาพุทธมโม ตินณวิจิกิโน วิคตถงกโถ
เวสารชชปตโต อปรปัจจโย สตถุ สาสเน อุฏจายาสนา เยน
ภควา เตนุสสงกมิ อุปสงกมิตวา ภควนตติ อภิวาเทตวา
เอกมนตติ นิสิทธิ ฯ เอกมนตติ นิสินโน โข สุปปพุทสุ กฏฐี ภควนตติG
เอตทโวจ อภิกกนตติ ภนเต อภิกกนตติ ภนเต เสยยถาปี ภนเต
นิกกชชิตติ วา อุกกชชชย ปฏิจจนนัน วา วิวเรยย มุพหสุส
วา มคคิ อาจิกเขยย อนุทธการเว วา เตลปปัจชโชตติ ฐาเรยย จกขุมนโต
รูปานิ ทกขนตติ เอวเมว ๑ ภควตา อนนคปรียาเยน ธมโม
ปกาสิตโต เอสาหิ ภนเต ภควนตติ สรณัน คจจามิ ธรรมนจ กิกขุสงขมณจ
อุปาสกั มิ ภควา ฐาเรตตุ อชชตคคเค ปาณเปตติ สรณัน
คตตติ ฯ อด โข สุปปพุทสุ กฏฐี ภควตา ธรรมิยา กถาย
สนทสุสิโต สมหาปีโต สมตเตชิตโต สมปหสิโต ภควโต กาสิตติ
อภินนทิตวา อนุโมทิตวา อุฏจายาสนา ภควนตติ อภิวาเทตวา
#๑ ไป. ยู. เอวเมว ฯ

ปทกขิณั กตวา ปกุกามิ ฯ อถ โข อจิริปกกนตัง ๑ สุปปพุทฐิ
กุกุจึ คาวี ตรุณวจจา อธิปาเตตวา ๒ จีวิตา โวโรเปสิ ฯ อถ โข
สมพพุลา ภิกขุ เยน ภควา เตนุปลสงกมีสุ อุปสงกमितวา
ภควนตัง อภิวาเทตวา เอกมนตัง นิสีทิสู ฯ เอกมนตัง นิสินนา โข
เต ภิกขุ ภควนตัง เอตทโวจุง โย โส ภนเต สุปปพุทฐิ นาม
กุกุจึ ภควโต ฌมมिया กถาย สนุทสสิโต สมหทปีโต สมุตเตชิตโต
สมปหังสิตโต โส กาลกโต ตสส กา คติ โก อภิสมปราโยติ ฯ
ปณทิตโต ภิกขเว สุปปพุทฐิ กุกุจึ ปจจปาติ ฌมมสสถานุฌมม
น จ มัม ฌมมาธิกรณัม วิหเสสิ สุปปพุทฐิ ภิกขเว กุกุจึ
ติณณัม สลโลชนานัม ปริกขยา โสตาปนโน อวินิปาตฌมโม
นียโต สมโพธิปรายโนติ ฯ

[๑๑๔] เอวํ วุตเต อณตโร ภิกขุ ภควนตัง เอตทโวจ
โก นุ โข ภนเต เหตุ โก ปจจโย เยน สุปปพุทฐิ กุกุจึ ๓
มนุสสทลิตุโ อโหสิ มนุสสกปโณ มนุสสวราโกติ ฯ ภูตปุพพิ
ภิกขเว สุปปพุทฐิ กุกุจึ อิมสมิ เอว ราชคเห เสฏฐิปุตโต
อโหสิ ฯ โส อูยยานภูมิ นียยุโต อททส ตครสิชี ปจเจกพุทฐิ
นคเร ปิณทาย จรนตัง ทิสวานสส เอตทโหสิ กุวายํ ๔ กุกุจึ
วิจรตีติ นิฏฐิตวา ๕ อปพยามโต ๖ กริตวา ปกุกามิ ฯ โส ตสส
กम्मสส วิปาเคน พหุณี วสทานิ พหุณี วสสทานิ พหุณี วสสทสทานิ
พหุณี วสสตสทสทานิ นิริเย ปจิตถ ตสเสว กम्मสส
#๑ ย. อัย ปาโจ นตติ ฯ ๒ ม. อธิปติตวา ฯ ๓ ม. กุกุจึ อโหสิ มนุสสทลิตุโ ฯ
#๔ ป. โภทานิ อัย ฯ ๕ ป. นิฏฐิติตวา ฯ ม. ย. นิฏฐิติตวา ฯ
#๖ ม. อปสพยโต ฯ ย. อปสพยามโต ฯ

วิปากาวเสเสน อิมสฺมี เยว ราชคเห มนุสฺสทลิตฺโต อโหสิ
มนุสฺสทปโณ มนุสฺสวราโก โส ตถาคตฺตปเวทิตฺตํ ธมฺมวินยํ
อากมฺม สทฺธึ สมาทยิ ๑ สึลํ สมาทยิ สุตฺตํ สมาทยิ จาคํ
สมาทยิ ปญฺณํ สมาทยิ โส ตถาคตฺตปเวทิตฺตํ ธมฺมวินยํ อากมฺม
สทฺธึ สมาทยิตฺวา สึลํ สมาทยิตฺวา สุตฺตํ สมาทยิตฺวา จาคํ สมาทยิตฺวา
ปญฺณํ สมาทยิตฺวา กายสุสฺส เกทา ปรมฺมรณฺนา สุคตฺตี สกฺคํ
โลกํ อุปฺปนฺโน เทวานํ ตาวตฺตีสานํ สหพฺยตฺตํ โส ตตฺถ อญฺเณ
เทเว อติโรจติ วนฺณเณน เจว ยสฺสา จาติ ๑ อถ โข ภควา
เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายิ เวลายิ อิมํ อุทานํ อุทานนฺติ

จกฺขุมา วิสฺมานิว วิชฺชฺมานเณ ปรกฺกเม

ปณฺฑิตฺโต ชิวโลกสฺมี ปาปานิ ปรีวชฺชเยติ ๑ ตตฺถิยํ ๑

[๑๑๕] ๔ เอวมฺเม สุตฺตํ ๑ เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถุณฺนํ วิหริติ
เชตวนเณ อนาถปิตฺตํ กิสฺส อารามเณ ๑ เตน โข ปน สมเยน
สมฺพหุลา กุมารกา อนฺตรธา จ สวตฺถุณฺนํ อนฺตรธา จ เชตวนํ มจฺจเก
พาเรนฺติ ๒ ๑ อถ โข ภควา ปุพฺพณฺนสฺมยํ นีวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย
สวตฺถุณฺนํ ปิตฺตํ ทาย ปาวิสิ ๑ อทฺทสา โข ภควา เต สมฺพหุเล
กุมารเก อนฺตรธา จ สวตฺถุณฺนํ อนฺตรธา จ เชตวนํ มจฺจเก
พาเรนฺเต ทิสฺวาน เยน กุมารกา เตนฺนปฺสงฺกมิ อุปฺสงฺกมิตฺวา
เต กุมารเก เอตทโวจ ภายถ โว ตฺเมห กุมารกา
ทฺถุขสฺส อปฺปิยํ โว ทฺถุขนฺนํ ๑ เอวํ ภนฺเต ภายาม มยํ ภนฺเต
#๑ ม. สพฺพตฺถุ สมมาทียิตฺติ ทิสฺสติ ๑ ๒ โป. โปเรนฺติ ๑

ทุกขสฺส อปฺปิย โน ทุกฺขนฺติ ฯ อถ โข ภควา เอตมตฺถิ

วิทิตฺวา ตายิ เวลายิ อิมิ อุตานํ อุตานสิ

สเจ ภายถ ทุกฺขสฺส สเจ โว ทุกฺขมปฺปิยิ

มากตถ ปาปกํ กมฺมํ อาวิ วายทิ วา รโห

สเจ จ ๑ ปาปกํ กมฺมํ กริสฺสถ กโรถ วา

น โว ทุกฺขามุตฺตยตฺถิ อฺเปจจาปิ ปลาตฺนฺติ ๒ ฯ จตฺตถิ ฯ

[๑๖๖] ๕ เอวมฺเม สฺตํ ฯ เอกิ สมยิ ภควา สาวตฺถियิ วิหฺรติ

ปฺพุพพาราม มิคารมาตฺ ปาสาเท ฯ เตน โข ปน สมเยน ภควา

ตทหุโปสเถ ภิกฺขุสงฺฆปฺริวฺโต นิสิโน โหติ ฯ อถ โข आयสฺมา

อานนฺโท อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา นิกฺขนฺเต ๓ ปจฺเม ยาม อฏฺฐายาสนา

เอกํสํ จีวรํ ๔ กตฺวา येन ภควา เตนลฺชลิมนฺปณฺนามตฺวา

ภควนฺตํ เอตทโวจ อภิกฺกนฺตา ภนฺเต รตฺติ นิกฺขนฺโต

ปจฺโม ยโม จิรนิสิโน ภิกฺขุสงฺโฆ อุตฺทิสฺสฺส ภนฺเต ภควา

ภิกฺขุณํ ปาติโมกฺขนฺติ ฯ เอวํ วุตฺเต ภควา ตฺถนฺทึ อโหสิ ฯ

ทฺติยมฺปิ โข आयสฺมา อานนฺโท อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา นิกฺขนฺเต

มชฺฉิมฺเม ยาม อฏฺฐายาสนา เอกํสํ จีวรํ กตฺวา येन ภควา

เตนลฺชลิมนฺปณฺนามตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ อภิกฺกนฺตา ภนฺเต รตฺติ

นิกฺขนฺโต มชฺฉิมฺโม ยโม จิรนิสิโน ภิกฺขุสงฺโฆ อุตฺทิสฺสฺส

ภนฺเต ภควา ภิกฺขุณํ ปาติโมกฺขนฺติ ฯ ทฺติยมฺปิ โข ภควา ตฺถนฺทึ

อโหสิ ฯ ตฺติยมฺปิ โข आयสฺมา อานนฺโท อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา

#๑ ย. วาฯ ๒ โป. ปลาตฺนฺติฯ ๓ โป. นิกฺกมนฺเตฯ ๔ ม. อุตฺตราสฺงฺกิฯ

นิกุขนุเต ปจฺฉิเม ยามे อุตฺตเสต ๑ อรุณ นนฺทิมุขิยา รตฺติยา
อุฏฺฐายาสนา เอกํลํ จีวรํ กตฺวา เยน ภควา เตนฺนชฺฉลิมฺปณามตฺตวา
ภควนฺตํ เอตทโวจ อภิกฺกนฺตา ภนฺเต รตฺติ
นิกุขนฺโต ปจฺฉิมो ยามो อุตฺตโสต ๒ อรุโณ นนฺทิมุขี รตฺติ
จिरฺนินฺโน ภิกฺขุสงฺฆो อุตฺติสฺสฺส ภนฺเต ภควา ภิกฺขุณฺโณ ปาติโมกฺขนฺติ ฯ
อปฺริสฺสุทฺธา อานนฺท ปฺริสฺสํติ ฯ อถ โข อายสฺสมโต
มหาโมคฺคัลลานสฺส เอตทโหสิ กนฺนุ โข ภควา ปุคฺคํ สนฺชาย
เอวมาห อปฺริสฺสุทฺธา อานนฺท ปฺริสฺสํติ ฯ อถ โข อายสฺสมา มหาโมคฺคัลลาโน
สพฺพาวนฺตํ ภิกฺขุสงฺฆํ เจตฺสา เจโต ปฺริจฺจ
มนฺสากาสี ฯ อทฺทสา โข อายสฺสมา มหาโมคฺคัลลาโน ตํ ปุคฺคํ
ทฺสฺสึลํ ปาปฺชมฺมํ อสฺสจิสฺสํสฺสสฺสจฺจมาจฺจํ ปฺริจฺจจฺจนฺนํกมฺมนฺตํ อสฺสมณฺ
สมณปฺริญฺญํ อพฺรหฺมจฺจํ พฺรหฺมจฺจํปฺริญฺญํ อนฺโตปฺตึ
อวสฺสํตํ กสมฺพุกฺชาตํ มชฺเช ภิกฺขุสงฺฆสฺส นินฺนํ ทิสฺวาน
อุฏฺฐายาสนา เยน โส ปุคฺคโล เตนฺนปฺสงฺกมิ อฺปฺสงฺกมิตฺวา ตํ
ปุคฺคํ เอตทโวจ อุฏฺฐเหาวุโส ทิฏฺฐโหสิ ภควตา นตฺถิ เต
ภิกฺขุหิ สทฺธิํ สํวาโสติ ฯ อถ ๓ โข โส ปุคฺคโล ตฺถนฺทึ อโหสิ ฯ
ทฺติยมฺปิ โข โส อายสฺสมา มหาโมคฺคัลลาโน ตํ ปุคฺคํ เอตทโวจ
อุฏฺฐเหาวุโส ทิฏฺฐโหสิ ภควตา นตฺถิ เต ภิกฺขุหิ สทฺธิํ
สํวาโสติ ฯ ทฺติยมฺปิ โข โส ปุคฺคโล ตฺถนฺทึ อโหสิ ฯ ตฺติยมฺปิ โข
อายสฺสมา มหาโมคฺคัลลาโน ตํ ปุคฺคํ เอตทโวจ อุฏฺฐเหาวุโส
#๑ โป. อุตฺตเสต ฯ ๒ ย. อุตฺตโต ฯ ๓ ม. เอวํ วุตฺเต โส ปุคฺคโล ฯ

ทัญญูโรตี ภควตา นตฺถิ เต ภิกฺขุหิ สทฺธี สฺวาโสติ ฯ ตติยมฺปิ
โฆ โส ปุคฺคโล ตฺถุหิ อโหสิ ฯ อถ โฆ อายสฺมา มหาโมคฺคฺลฺลาโน
ตํ ปุคฺคํ ปาหาโย คเหตุวา พหิทฺวารโกฏฺฐกา นิกฺขามาตฺวา
สฺจจฺฉิกฺกํ ทตฺวา เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ เอตทโวจ นิกฺขามิโต ภนฺเต โส ปุคฺคโล มยา
ปริสฺสุทฺธา ปริสา อุทฺทิสฺสฺส ภนฺเต ภควา ภิกฺขุณฺํ ปาติโมกฺขนฺติ ฯ
อจฺฉริโย โมคฺคฺลฺลาน อพฺภูตํ โมคฺคฺลฺลาน ยาว ปาหาคณฺหาปี
นามโส โมจฺจปริโส อากมฺิสฺสตีติ ๑ ฯ อถ โฆ ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ
นทานาหํ ภิกฺขเว อโธ ปริ อุโปสฺถํ กริสฺสามิ ปาติโมกฺขํ
อุทฺทิสฺสฺสามิ ตฺเมห ๒ เหว ภิกฺขเว ๓ อโธ ปริ อุโปสฺถํ กรเยยฺยถ
ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสฺเสยฺยถ อฏฺฐานเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส ยํ
ตถาคโธ อปริสฺสุทฺธาย ปริสฺสาย อุโปสฺถํ กรเยยฺย ปาติโมกฺขํ
อุทฺทิสฺเสยฺยถาติ ฯ

[๑๑๗] อฏฺฐิเม ภิกฺขเว มหาสมฺมุทฺเท อจฺฉริยา อพฺภูตธมฺมา
เย ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมฺมุทฺเท อภิรมฺนฺติ กตฺเม อฏฺฐ

๑ มหาสมฺมุทฺโท ภิกฺขเว อนฺุพฺพุพฺพนินฺโน อนฺุพฺพุพฺโปโณ
อนฺุพฺพุพฺพุภาโร นายตฺเถเนว ๔ ปปาโต ยํ ๕ ภิกฺขเว มหาสมฺมุทฺโท
อนฺุพฺพุพฺพนินฺโน อนฺุพฺพุพฺโปโณ อนฺุพฺพุพฺพุภาโร นายตฺเถเนว ปปาโต
อโย ภิกฺขเว มหาสมฺมุทฺเท ปจฺโม อจฺฉริโย อพฺภูตธมฺโม ยํ
ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมฺมุทฺเท อภิรมฺนฺติ ฯ

#๑ ม. อากเมสฺสตีติ ฯ ๒ โป. ม. ย. ตฺเมหฺวทานิ ฯ ๓ ย. อโย ปาโจ นตฺถิ ฯ

#๔ โป. ม. สพฺพุตถ อายนเถเนวาทิ ทิสฺสตี ๕ โป. อยมฺปิ ฯ ม. ย. ยมฺปิ ฯ

๒ ปุณ จ ปริ ภิกขเว มหาสมุทโท จิตฺตมโม เวลฺลํ นาดิวตฺตติ
ยํ ภิกขเว มหาสมุทโท จิตฺตมโม เวลฺลํ นาดิวตฺตติ อยมฺปิ ๑
ภิกขเว มหาสมุทฺเต ทฺติโย อจฺฉริโย อพฺภูตฺตมโม ยํ ทิสฺวา
ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเต อภิรมฺนฺติ ฯ

๓ ปุณ จ ปริ ภิกขเว มหาสมุทโท น มเตน กุณฺเปณ ลํสฺสติ
ยํ โหติ มหาสมุทฺเต มตํ กุณฺเปํ ตํ จิปรฺเปเมว ตีริ วาเหติ
ถลํ อุตฺตสาเทติ ยมฺปิ ภิกขเว มหาสมุทโท น มเตน กุณฺเปณ
ลํสฺสติ ยํ [๒] มหาสมุทฺเต มตํ กุณฺเปํ ตํ จิปรฺเปเมว ตีริ วาเหติ
ถลํ อุตฺตสาเทติ อยมฺปิ ภิกขเว มหาสมุทฺเต ตฺติโย อจฺฉริโย
อพฺภูตฺตมโม ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเต อภิรมฺนฺติ ฯ

๔ ปุณ จ ปริ ภิกขเว ยา กาจิ มหานทฺติโย เสยฺยถิํ คจฺจกา
ยมนฺนา อจิรวตี สรณฺ มหิ ตา มหาสมุทฺทํ ปตฺตา ๓ ชหนฺติ ปริมาณิ
นามโคตฺตานิ มหาสมุทฺโท เตวว สงฺขยํ กจฺฉนฺติ ยํ ภิกขเว
ยา กาจิ มหานทฺติโย เสยฺยถิํ คจฺจกา ยมนฺนา อจิรวตี สรณฺ มหิ
ตา มหาสมุทฺทํ ปตฺตา ชหนฺติ ปริมาณิ นามโคตฺตานิ มหาสมุทฺโท
เตวว สงฺขยํ กจฺฉนฺติ อยมฺปิ ภิกขเว มหาสมุทฺเต
จตุคฺโค อจฺฉริโย อพฺภูตฺตมโม ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเต
อภิรมฺนฺติ ฯ

๕ ปุณ จ ปริ ภิกขเว ยา ๔ โลกฺ สวณฺติโย มหาสมุทฺเต ๕
อปฺเปเนติ ยา จ อนฺตลิกฺขา ธารา ปตฺนฺติ ๖ นเตน มหาสมุทฺทสฺส
#๑ โป. อยมฺปิ โข ฯ ๒ ม. โหติ ฯ ๓ ม. ปตฺวา ฯ ๔ โป. ยากาจิ ฯ
#ม. ย. ยา จ ฯ ๕ ม. ย. มหาสมุทฺทํ ฯ ๖ โป. ปวตฺตนฺติ ฯ

อุณตติ วา ปุรตติ วา ปญญาติ ยมปิ ภิกขเว ยา
จ โลกเ สวณฺติโย มหาสมุทฺเท อปฺเปนฺติ ยา จ อนฺตลิกฺขา
ธารา ปปตฺตฺติ น เตน มหาสมุทฺทสฺส อุณตติ วา ปุรตติ วา
ปญญาติ อยมฺปิ ภิกขเว มหาสมุทฺเท ปญจโม อจฺฉริโย
อพฺภูตธมฺโม ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมฺนฺติ ฯ

๖ ปุณ จ ปรี ภิกขเว มหาสมุทฺโท เอกรโส โลณฺรโส
ยมฺปิ ภิกขเว มหาสมุทฺโท เอกรโส โลณฺรโส อยมฺปิ ภิกขเว
มหาสมุทฺเท ฉฺฉฺโจ อจฺฉริโย อพฺภูตธมฺโม ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา
อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมฺนฺติ ฯ

๗ ปุณ จ ปรี ภิกขเว มหาสมุทฺโท พหุรตฺโน อนนฺกรตฺโน
ตฺตฺริมาณี รตฺนानी เสยฺยถิํ มุตฺตา มณฺิ เวพฺุริโย สงฺโข สิลลา
ปวาฬิ รชตฺติ ชาตฺรูปิ โลหิตฺงฺโก มสฺสารคฺคฺโล ๑ ยํ ภิกขเว
มหาสมุทฺโท พหุรตฺโน อนนฺกรตฺโน ตฺตฺริมาณี รตฺนानी เสยฺยถิํ
มุตฺตา มณฺิ เวพฺุริโย สงฺโข สิลลา ปวาฬิ รชตฺติ ชาตฺรูปิ โลหิตฺงฺโก
มสฺสารคฺคฺโล อยมฺปิ ภิกขเว มหาสมุทฺเท สตฺตโม อจฺฉริโย
อพฺภูตธมฺโม ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมฺนฺติ ฯ

๘ ปุณ จ ปรี ภิกขเว มหาสมุทฺโท มหตฺติ ภูตานิ อวาโส
ตฺตฺริเม ภูตานิ ติมิ ติมิงฺคโล ติมิติมิงฺคโล ๒ อสุรา นาคา คณฺุพฺพา
สนฺติ มหาสมุทฺเท โยชนสฺตีกาปิ อตฺตภาวา ทฺวิโยชนสฺตีกาปิ
อตฺตภาวา ติโยชนสฺตีกาปิ อตฺตภาวา จตุโยชนสฺตีกาปิ อตฺตภาวา
#๑ ม. มสฺสารคฺคฺลํ ฯ ๒ ไป. ติมิติมิงฺคลา ฯ ม. ติมิริมิงฺคลา ฯ ย. ติมิริมิงฺคโล ฯ

ปลงโยชนสติกาปี อุตตภาวา ยมปี ภิกขเว มหาสมุทโท महत्
ภูदानं อวาโส ตตุริเม ภูตา ติมิ ติมิงคโล ติมิติมิงคโล
อสุรา นาคา คนธพพา สนฺติ มหาสมุทเท โยชนสติกาปี อุตตภาวา
ทวิโยชนสติกาปี อุตตภาวา ติโยชนสติกาปี อุตตภาวา จตุโยชนสติกาปี
อุตตภาวา ปลงโยชนสติกาปี อุตตภาวา อยมปี ภิกขเว
มหาสมุทเท อฏฺฐโม อจฺจริโย อพฺภูตธมฺโม ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา
อสุรา มหาสมุทเท อภิรมนฺติ ฯ อิมे โข ภิกขเว [๑] มหาสมุทเท
อฏฺฐ อจฺจริยา อพฺภูตธมฺมา ये ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทเท
อภิรมนฺติ ฯ

[๑๑๘] เอวเมว โข ภิกขเว อิมสฺมี ธรรมวินเย อฏฺฐ อจฺจริยา
อพฺภูตธมฺมา ये ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกขุ [๒] ธรรมวินเย อภิรมนฺติ
กตเม อฏฺฐ

๑ เสยฺยถาปี ภิกขเว มหาสมุทโท อนฺุพฺพพฺพนินฺโน อนฺุพฺพพฺโปโณ
อนฺุพฺพพฺพกาโร นายตเกเนว ปปาโต เอวเมว โข
ภิกขเว อิมสฺมี ธรรมวินเย อนฺุพฺพพฺสสิกา อนฺุพฺพพฺกิริยา อนฺุพฺพพฺปฏิปทา
นายตเกเนว อณฺุณาปฺปฏิเวโร ยํ ภิกขเว อิมสฺมี ธรรมวินเย
อนฺุพฺพพฺสสิกา อนฺุพฺพพฺกิริยา อนฺุพฺพพฺปฏิปทา นายตเกเนว
อณฺุณาปฺปฏิเวโร อยํ ภิกขเว อิมสฺมี ธรรมวินเย ปจฺจโม อจฺจริโย
อพฺภูตธมฺโม ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกขุ อิมสฺมี ธรรมวินเย อภิรมนฺติ ฯ

๒ เสยฺยถาปี ภิกขเว มหาสมุทโท จิตฺธมฺโม เวลฺลํ นาตีวตฺตติ
#๑ ม. อฏฺฐ ฯ ๒ ม. อิมสฺมี ฯ

เอวเมว โข ภิกขเว ยัมมยา สวากานัง สีกขาปทัง ปญฺจตตํ ตํ
มม สวากา ชีวิตเหตุปี นาทิกกมฺนฺติ ยมฺปิ ภิกขเว มม
สวากานัง สีกขาปทัง ปญฺจตตํ ตํ มม สวากา ชีวิตเหตุปี
นาทิกกมฺนฺติ อยมฺปิ ภิกขเว อิมสฺมี ฌมฺมวินเย ทฺติโย อจฺจริโย
อพฺภูตชฺชโม ยัม ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขุ อิมสฺมี ฌมฺมวินเย
อภิรมนฺติ ฯ

๓ เสยฺยถาปี ภิกขเว มหาสมฺมุทโท น มเตน กุณฺเปน สํวสฺติ
ยัม โหติ มหาสมฺมุทเท มตํ กุณฺเป ตํ ขิปปเมว ตีริ วาเหติ ถลํ
อุสฺสาเทติ เอวเมว โข ภิกขเว โย โส ปุคฺคโล ทฺตฺสึโล ปาปชฺชโม
อสุจิสฺงกฺสฺสรสมาจาโร ปฏฺิจฺจนฺนกมฺมฺนฺโต อสฺสมโณ สมณปฏฺิจฺฉโล
อพฺรหฺมจารี พฺรหฺมจาริปฏฺิจฺฉโล อนฺโตปฺปติ อวสฺสุโต
กสมฺพุทฺธาโต น เตน สงฺฆมฺ สํวสฺติ อถ โข [๑] ขิปปเมว
สนฺนินฺปิตฺตฺวา อุกฺกขิปปติ กิณฺจาปี โส โหติ มชฺเฌ ภิกฺขุสงฺฆสฺส
นินฺนโน อถ โข โส อารกา จ สงฺฆมฺมหา สงฺฆมฺ จ เตน
ยมฺปิ ภิกขเว โย โส ปุคฺคโล ทฺตฺสึโล ปาปชฺชโม อสุจิสฺงกฺสฺสรสมาจาโร
ปฏฺิจฺจนฺนกมฺมฺนฺโต อสฺสมโณ สมณปฏฺิจฺฉโล อพฺรหฺมจารี
พฺรหฺมจาริปฏฺิจฺฉโล อนฺโตปฺปติ อวสฺสุโต กสมฺพุทฺธาโต น
เตน สงฺฆมฺ สํวสฺติ อถ โข ขิปปเมว สนฺนินฺปิตฺตฺวา อุกฺกขิปปติ
กิณฺจาปี โส โหติ มชฺเฌ ภิกฺขุสงฺฆสฺส นินฺนโน อถ โข โส
อารกา จ สงฺฆมฺมหา สงฺฆมฺ จ เตน อยมฺปิ ภิกขเว อิมสฺมี

#๑ ม. ย. นี้ ฯ

ธมมวินเย ตติโย อจฺจริโย อพฺภูตธมฺโม ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขุ
อิมสฺมี ธมฺมวินเย อภิรมฺนฺติ ฯ

๔ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยา กาจิ มหฺนฺติโย เสยฺยถิํ กงฺคา
ยมนฺนา อจิรวตี สรรุ มหิ ตา มหฺสมุทฺทํ ปตฺตา ชนฺนฺติ ปุริมานิ
นามโคตฺตานิ มหฺสมุทฺโท เตวว สงฺขยํ กจฺจนฺติ เอวเมว
โฆ ภิกฺขเว จตฺตาริ วณฺณา ขตฺติยา พุราหฺมณา เวสฺสา
สุทฺธา เต ตถาคตฺตปฺเวทิตฺเต ธมฺมวินเย อการสฺมา อนการิยํ
ปพฺพชิตฺวา ชนฺนฺติ ปุริมานิ นามโคตฺตานิ สมณฺา สกฺยปฺตฺติยา
เตวว สงฺขยํ ๑ กจฺจนฺติ ยมฺปี ภิกฺขเว จตฺตาริ วณฺณา ขตฺติยา
พุราหฺมณา เวสฺสา สุทฺธา เต ตถาคตฺตปฺเวทิตฺเต ธมฺมวินเย
อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชิตฺวา ชนฺนฺติ ปุริมานิ นามโคตฺตานิ
สมณฺา สกฺยปฺตฺติยา เตวว สงฺขยํ กจฺจนฺติ ยมฺปี ภิกฺขเว
อิมสฺมี ธมฺมวินเย จตฺตโร อจฺจริโย อพฺภูตธมฺโม ยํ ทิสฺวา
ทิสฺวา ภิกฺขุ อิมสฺมี ธมฺมวินเย อภิรมฺนฺติ ฯ

๕ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยา จ โลเก สวณฺฺติโย มหฺสมุทฺทํ
อปฺเปณฺติ ยา จ อนฺตลิกฺขา ธารา ปตฺนฺติ น เตนฺ มหฺสมุทฺทสฺส
อุนฺตํ วา ปุรฺตํ วา ปณฺณายติ เอวเมว โฆ ภิกฺขเว พหุปี ๒
ภิกฺขุ อนฺปาทิสฺสาย นิพฺพานธาคฺญา ปรีนิพฺพายนฺติ น เตน
นิพฺพานธาคฺญา อุนฺตํ วา ปุรฺตํ วา ปณฺณายติ ยมฺปี ภิกฺขเว
ภิกฺขุ อนฺปาทิสฺสาย นิพฺพานธาคฺญา ปรีนิพฺพายนฺติ น เตน
#๑ ม. ย. สพฺพตฺถ สงฺขณฺติ ทิสฺสติ ฯ ๒ ม. ย. พหุ เจปี ฯ

นิพพานธาตุยา อุณตุตฺตํ วา ปุรตุตฺตํ วา ปญญาติ อยมปิ ภิกฺขเว
อิมสฺมี ธมฺมวินเย ปญฺจโม อจฺจริโย อพฺภูตธฺมโม ยํ ทิสฺวา
ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมี ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ ฯ

๖ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท เอกรโส โถณฺรโส เอวเมว
โฆ ภิกฺขเว อัยํ ธมฺมวินโย เอกรโส วิมุตฺติโรโส ยมฺปิ ภิกฺขเว
อัยํ ธมฺมวินโย เอกรโส วิมุตฺติโรโส อยมปิ ภิกฺขเว อิมสฺมี
ธมฺมวินเย จฺญโจะ อจฺจริโย อพฺภูตธฺมโม ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา
ภิกฺขู อิมสฺมี ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ ฯ

๗ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท พหุรตโน อนนฺกรตโน
ตตฺริมานิ รตนาณี เสยฺยถิํ มุตฺตา มณิ เวพฺุริโย สงฺโฆ สีลา
ปวาฬิ รัชติ ชาตฺรูปิ โลหิตงฺโก มสารถฺโล เอวเมว โฆ ภิกฺขเว
อัยํ ธมฺมวินโย พหุรตโน อนนฺกรตโน ตตฺริมานิ รตนาณี
เสยฺยถิํ จตฺตาโร สติปญฺจานา จตฺตาโร สมนฺปฺปชานา จตฺตาโร
อิทฺธิปฺปาทา ปญฺจินฺทฺริยานิ ปญฺจ พลานิ สตฺต โพชฺฌงฺกา
อริโย อญฺจงฺกิกโก มคฺโค ยมฺปิ ภิกฺขเว อัยํ ธมฺมวินโย พหุรตโน
อนนฺกรตโน ตตฺริมานิ รตนาณี เสยฺยถิํ จตฺตาโร สติปญฺจานา
จตฺตาโร สมนฺปฺปชานา จตฺตาโร อิทฺธิปฺปาทา
ปญฺจินฺทฺริยานิ ปญฺจ พลานิ สตฺต โพชฺฌงฺกา อริโย อญฺจงฺกิกโก
มคฺโค อยมปิ ภิกฺขเว อิมสฺมี ธมฺมวินเย สตฺตโม อจฺจริโย
อพฺภูตธฺมโม ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมี ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ ฯ

๘ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท มหตฺ ภูตานิ อวาโส
 ตตฺริเม ภูตา ติมิ ติมิงฺคโล ติมิติมิงฺคโล อสุรา นาคา คนฺธพฺพา
 สนฺติ มหาสมุทฺเท โยชนสติกาปี อตฺตภาวา ทฺวิโยชนสติกาปี
 อตฺตภาวา ติโยชนสติกาปี อตฺตภาวา จตุโยชนสติกาปี อตฺตภาวา
 ปญฺจโยชนสติกาปี อตฺตภาวา เอวเมว โข ภิกฺขเว อัย ฌมฺมวินโย
 มหตฺ ภูตานิ อวาโส ตตฺริเม ภูตา โสตาปนฺโน โสตาปตฺติผลสจฺฉิกิริยา
 ปฏิปนฺโน สกทาคามิ สกทาคามิผลสจฺฉิกิริยา
 ปฏิปนฺโน อนาคามิ อนาคามิผลสจฺฉิกิริยา ปฏิปนฺโน อรหา
 อรหตฺตยา ปฏิปนฺโน ยมฺปิ ภิกฺขเว อัย ฌมฺมวินโย มหตฺ ภูตานิ
 อวาโส ตตฺริเม ภูตา โสตาปนฺโน โสตาปตฺติผลสจฺฉิกิริยา
 ปฏิปนฺโน สกทาคามิ สกทาคามิผลสจฺฉิกิริยา ปฏิปนฺโน อนาคามิ
 อนาคามิผลสจฺฉิกิริยา ปฏิปนฺโน อรหา อรหตฺตยา ปฏิปนฺโน
 อยมฺปิ ภิกฺขเว อิมสฺมี ฌมฺมวินเย อญฺจโม อจฺฉริโย อพฺภูตฌมฺโม
 ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมี ฌมฺมวินเย อภิรมฺนฺติ ฯ
 อิม โข ภิกฺขเว อิมสฺมี ฌมฺมวินเย อญฺจ อจฺฉริยา อพฺภูตฌมฺมา
 ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมี ฌมฺมวินเย อภิรมฺนฺตีติ ฯ
 อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลา ยํ อิมํ อุทฺธานํ
 อุทฺธานํ

ฉนฺนมนฺติวสฺสตี   วิวภูํ นาทิวสฺสตี
 ตสฺมา ฉนฺนํ วิวเรถ   เอวณฺตํ นาทิวสฺสตีติ ฯ ปญฺจํ ฯ

[๑๑๕] ๖ เอวมเม สุตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สาวตถิยํ วิหริติ
เขตวานเ อนาถปิณฑิกสฺส อารามे ฯ เตน โข ปน สมเยน
อายุสฺมา มหาจฺจาโน อวฺนตีสฺส วิหริติ กุรฺรเม ๑ ปวตฺเต
ปพฺพเต ฯ เตน โข ปน สมเยน โสโณ อุปาสโก โกฏิกณฺโณ ๒ อายุสฺมโต
มหาจฺจานสฺส อุฏฺฐาโก โหติ ฯ อถ โข โสณสฺส อุปาสกสฺส
โกฏิกณฺณสฺส รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตฺตโก
อุทฺปาที ขถา ขถา โข อโยโย มหาจฺจาโน รมฺมํ เทเสติ นยิทํ
สุกฺริ อการํ อชฺฌาวสตา เอกนฺตปริปฺณณํ เอกนฺตปริสุทฺธํ สงฺขลิจิตํ
พฺรหฺมจฺริยํ จริตฺตํ ขนฺนุนาหํ เกสมสฺสํ โอิหารเตวฺวา กาสายานี
วตฺถานี อจฺฉาเทตฺวา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพเชยฺยนฺติ ฯ
อถ โข โสโณ อุปาสโก โกฏิกณฺโณ เยนายสฺมา มหาจฺจาโน
เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา อายุสฺมนฺตํ มหาจฺจานํ อภิวาเทตฺวา
เอกมนฺตํ นิสีทึ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โสโณ อุปาสโก
โกฏิกณฺโณ อายุสฺมนฺตํ มหาจฺจานํ เอตทโวจ อึชฺ มยฺหํ ฆนฺเต
รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตฺตโก อุทฺปาที ขถา
ขถา โข อโยโย มหาจฺจาโน รมฺมํ เทเสติ นยิทํ สุกฺริ อการํ
อชฺฌาวสตา เอกนฺตปริปฺณณํ เอกนฺตปริสุทฺธํ สงฺขลิจิตํ พฺรหฺมจฺริยํ
จริตฺตํ ขนฺนุนาหํ เกสมสฺสํ โอิหารเตวฺวา กาสายานี วตฺถานี
อจฺฉาเทตฺวา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพเชยฺยนฺติ ปพฺพพาเชตฺตํ
#๑ ม. ย. กุรฺรเม ๒ โกฏิกณฺโณติปิ ฯ

ภนฺเต อโย โมหากจฺจาโนติ ฯ

[๑๒๐] เอวํ วุตฺเต อายสฺมา มหากจฺจาโน โสณํ อุปาสกํ
โกฏฺฐิกณฺณํ เอตทโวจ ทุกฺกรํ โข โสณ ยาวชีวํ เอกภตฺตํ เอกเสยฺยํ
พฺรหฺมจฺริยํ อิงฺฆ ตฺวํ โสณ ตตฺถเวว อคาริกภูโต สมานो
พฺพุธานํ สาสนํ อนุยฺยชฺช กาลยฺยตฺตํ เอกภตฺตํ เอกเสยฺยํ พฺรหฺมจฺริยนฺติ ฯ
อถ โข โสณสฺส อุปาสกสฺส โกฏฺฐิกณฺณสฺส โย อโหสิ
ปพฺพชฺชาภิสงฺขารो โส ปฏฺฐิปสฺสมภิ ฯ ทฺติยมฺปิ โข โสณสฺส
อุปาสกสฺส โกฏฺฐิกณฺณสฺส รโหคตสฺส ปฏฺฐิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส
ปรีวิตฺถโก อุทปาติ ยถา ยถา โข อโย โมหากจฺจาโน ธรรมํ
เทเสติ นยิทํ สุกฺกรํ อการํ อชฺฌาวสตา เอกนฺตปริปุณฺณํ
เอกนฺตปริสฺสุทฺธํ สงฺขลิจิตฺตํ พฺรหฺมจฺริยํ จริตฺตํ ยนฺนุนาหํ เกสมสฺสํ
โอหารเตวฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺญาเตวฺวา อการสฺมา อนการิยํ
ปพฺพชฺชยฺนฺติ ฯ ทฺติยมฺปิ โข โสโณ อุปาสโก โกฏฺฐิกณฺโณ
เยนายสฺมา มหากจฺจาโน เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา อายสฺมนฺตํ
มหากจฺจานํ อภิวาทเตวฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ ฯ เอกมนฺตํ
นินฺนโน โข โสโณ อุปาสโก โกฏฺฐิกณฺโณ อายสฺมนฺตํ มหากจฺจานํ
เอตทโวจ อิท มยฺหํ ภนฺเต รโหคตสฺส ปฏฺฐิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส
ปรีวิตฺถโก อุทปาติ ยถา ยถา โข อโย โมหากจฺจาโน ธรรมํ
เทเสติ นยิทํ สุกฺกรํ อการํ อชฺฌาวสตา เอกนฺตปริปุณฺณํ เอกนฺตปริสฺสุทฺธํ
สงฺขลิจิตฺตํ พฺรหฺมจฺริยํ จริตฺตํ ยนฺนุนาหํ เกสมสฺสํ

โอหารเตตวา กาสายานิ วตถานิ อจฺจาทเตตวา อการสฺมา อนคาริยํ
ปพฺพเชยฺยนฺติ ปพฺพาเชตฺตํ มํ ฆนฺเต อโยโย มหาจฺจาโนติ ฯ
ทฺติยมฺปิ โข อายสฺมา มหาจฺจาโน โสณํ อุปาสกํ โกฏิกณฺณํ
เอตทโวจ ทฺกฺกรํ โข โสณ ยาวชีวํ เอกภตฺตํ เอกเสยฺยํ พฺรหฺมจฺริยํ
อิจฺฉ มํ โสณ ตตฺถเวว อการิกฺกฺวโต สฺมานิ พุทฺธานํ สาสนํ
อนฺนุชฺช กาลยฺตฺตํ เอกภตฺตํ เอกเสยฺยํ พฺรหฺมจฺริยฺนฺติ ฯ ทฺติยมฺปิ
โข โสณสฺส อุปาสกสฺส โกฏิกณฺณสฺส โย อโหสิ ปพฺพชฺชาภิสงฺขารो
โส ปฏฺธิปสฺสมฺภิ ฯ ตฺติยมฺปิ โข โสณสฺส อุปาสกสฺส
โกฏิกณฺณสฺส รโหคตสฺส ปฏฺฐิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปรีวิตฺกโก
อุทฺปาธิ ยถา ยถา โข อโยโย มหาจฺจาโน ธมฺมํ เทเสติ นยิทํ
สฺกฺกรํ อการํ อชฺฉาวสตา เอกนฺตปริปฺปณฺณํ เอกนฺตปริสฺสุทฺธํ สงฺขลิจิ ตํ
พฺรหฺมจฺริยํ จริตฺตํ ยนฺนุนาหํ เกสมสฺสํ โอหารเตตวา
กาสายานิ วตถานิ อจฺจาทเตตวา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพเชยฺยนฺติ ฯ
ตฺติยมฺปิ โข โสณํ อุปาสกํ โกฏิกณฺณํ เยนายสฺมา
มหาจฺจาโน เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ มหาจฺจानํ
อภิวาทเตตวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โสณํ
อุปาสกํ โกฏิกณฺณํ อายสฺมนฺตํ มหาจฺจานํ เอตทโวจ อธิ
มยฺหํ ฆนฺเต รโหคตสฺส ปฏฺฐิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปรีวิตฺกโก
อุทฺปาธิ ยถา ยถา โข อโยโย มหาจฺจาโน ธมฺมํ เทเสติ นยิทํ
สฺกฺกรํ อการํ อชฺฉาวสตา เอกนฺตปริปฺปณฺณํ เอกนฺตปริสฺสุทฺธํ สงฺขลิจิ ตํ

พรหมจริย จริตุ ынุนนาหิ เกสมสสุ โอิหารेतวา
กาสายานิ วตถานิ อจฺจาทตฺวา อการสฺมา อนคาริยิ ปพฺพเชยฺยนฺติ
ปพฺพาเชตุ มํ ฆนฺเต อโยโย มหาจฺจาโนติ ฯ อถ โข อายสฺมา
มหาจฺจาโน โสณฺณํ อุปาสกํ โกฏิกณฺณํ ปพฺพาเชสิ ฯ

[๑๒๑] เตน โข ปน สมเยน อวฺนฺติทกฺขิณาปโถ ๑ อปฺปภิกฺขุโก
โหติ ฯ อถ โข อายสฺมา มหาจฺจาโน ติณฺณํ วสฺสานํ
อจฺจเยน กิจฺเจน กสิเรน ตโต ตโต ทสวคฺคํ ภิกฺขุสงฺฆํ
สนฺนินฺปาเตตฺวา อายสฺมนฺตํ โสณฺณํ อุปสมฺปาเทสิ ฯ อถ โข อายสฺมโต
โสณฺสส วสฺสํ วุฏฺฐสฺส รโหคตฺสส ปฏฺฐิตลฺลีนฺสส เอวํ เจตโส
ปริวิตกฺโก อุทปาธิ น โข เม โส ภควา สมฺมุขา ทิฏฺฐโ๓
อปี จ สฺวโต ยเว เม โส ภควา อีทิสฺส จ อีทิสฺส จาติ
สเจ มํ อุปชฺฌาโย อนฺุชานเยยฺย กจฺเจยฺยาหิ ตํ ภควนฺตํ
ทสฺสนาย อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธนฺติ ฯ อถ โข อายสฺมา โสโณ
สาณฺนหสมฺยํ ปฏฺฐิตลฺลานา วุฏฺฐิตฺโต ये นายสฺมา มหาจฺจาโน
เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา อายสฺมนฺตํ มหาจฺจาณํ อภิวาทตฺวา
เอกมนฺตํ นิสีทฺธิ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา โสโณ
อายสฺมนฺตํ มหาจฺจาณํ เอตทโวจ อิทฺ มยฺหิ ฆนฺเต รโหคตฺสส
ปฏฺฐิตลฺลีนฺสส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาธิ น โข เม โส
ภควา สมฺมุขา ทิฏฺฐโ๓ อปี จ สฺวโต ยเว เม โส ภควา
อีทิสฺส จ อีทิสฺส จาติ สเจ มํ อุปชฺฌาโย อนฺุชานเยยฺย
#๑ ไป. ย. อวฺนฺตีสฺส ทกฺขิณาปโถ

คจฺเจยฺยาหิ ตํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อรหฺนฺตํ สมนฺนาสมฺพุทฺทชนฺติ ฯ
สาธฺฐ สาธฺฐ โสณ คจฺฉ ตฺวํ โสณ ตํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย
อรหฺนฺตํ สมนฺนาสมฺพุทฺทชนฺติ ๑ ทกฺขิสฺสตี ตฺวํ โสณ ตํ ภควนฺตํ
ปาสาทิกํ ปาสาทนียํ สนฺตินฺทริยํ สนฺตมานสิ อุตฺตมสมถทมณฺณปฺตฺตํ
ทนฺตํ กุตฺตํ ยตินฺทริยํ นาคํ ทิสฺวาน มม วจฺเนน ภควโต
ปาเท สิริสา วนฺทาหิ อปฺปาพาริ อปฺปาตงฺกํ ลหฺภูจฺฉานํ พลฺล
ผาสฺสูหาริ ปุจฺฉตฺติ ฯ เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา โสโณ
อายสฺมโต มหากจฺจานสฺส ภาสิตํ อภินฺนทิตฺวา อนฺนโมทิตฺวา
อฺภูจฺจาสนา อายสฺมฺนฺตํ มหากจฺจานํ อภิวาทิตฺวา ปทกฺขินฺณํ กตฺวา
เสนาสนํ ตํสาเมตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย เยน สวตฺถิ เตน
จาริกํ ปกฺกามิ ฯ อนฺนปฺพุเพน จาริกถฺจฺจมาโน เยน สวตฺถิ
เชตวนํ อนาถปฺปณฺฑิกสฺส อาราโม เยน ภควา เตนฺนปฺสงฺกมิ
อฺปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสีติ ฯ เอกมฺนฺตํ
นินฺนโน โข อายสฺมา โสโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ อฺปชฺฉมาโย
เม ภนฺเต อายสฺมา มหากจฺจानโน ภควโต ปาเท สิริสา วนฺทติ
อปฺปาพาริ อปฺปาตงฺกํ ลหฺภูจฺฉานํ พลฺล ผาสฺสูหาริ ปุจฺฉตฺติติ ฯ
กจฺฉิ ภิกฺขุ ขมนียํ กจฺฉิ ยานียํ กจฺฉิปี อปฺปกิลมเถน อทฺธานํ
อากโต น จ ปิณฺฑทเกน กิลนฺโตสฺสีติ ฯ ขมนียํ ภควา ยานียํ
ภควา อปฺปกิลมเถน จาหิ ภนฺเต อทฺธานํ อากโต น จ
ปิณฺฑทเกน กิลนฺโตมฺหีติ ฯ
#๑ ม. อิตฺสทฺโท นตฺถิ ฯ

[๑๒๒] อถ โข ภควา อายสฺมนุตฺติ อานนฺทํ อามนฺเตสิ
อิมสฺसानนฺท อากนฺตฺกสฺส ภิกฺขุโน เสนาสนํ ปญฺญาเปหิติ ฯ
อถ โข อายสฺมโต อานนฺทสฺส เอตทโหสิ ยสฺส โข มํ ภควา
อาณาเปติ อิมสฺส อานนฺท อากนฺตฺกสฺส ภิกฺขุโน เสนาสนํ
ปญฺญาเปหิติ อิจฺจติ ภควา เตน ภิกฺขุณา สทฺธิ เอภวิหาเร วตฺถุ
อิจฺจติ ภควา อายสฺมตา โสณฺเนน สทฺธิ เอภวิหาเร วตฺถุนฺติ ฯ
ยสฺมี วิหาเร ภควา วิหฺรติ ตสฺมี วิหาเร อายสฺมโต โสณฺสฺส
เสนาสนํ ปญฺญาเปสิ ฯ อถ โข ภควา พหุเทว รตฺตี อพฺโปกกาเส
นิปฺชชาย ๑ วิติณามตฺวา ปาทะ ปกฺขาเลตฺวา วิหารํ ปาวิสิ ฯ
อายสฺมาปี โข โสโณ พหุเทว รตฺตี อพฺโปกกาเส นิปฺชชาย
วितिณามตฺวา ปาทะ ปกฺขาเลตฺวา วิหารํ ปาวิสิ ฯ อถ โข ภควา
รตฺติยา ปจฺจุสฺสมยฺมํ ปจฺจุจฺจาย อายสฺมนุตฺติ มหาโสณฺมํ อชฺฌเอสิ
ปฏฺิภาตฺตุ ตํ ภิกฺขุ ฐมฺมํ ภาสิตฺถุนฺติ ฯ เอวํ ฆนฺเตติ โข อายสฺมา
โสโณ ภควโต ปฏฺิสฺสุตฺวา โสพฺส อญฺจกวกฺคิกานิ สพฺพาเนว
สเรณ อภณฺนิ ฯ อถ โข ภควา อายสฺมโต โสณฺสฺสฺส สรภณฺณปรีโยसानะ
อพฺภานฺโมทิ สาธุ สาธุ ภิกฺขุ สุกฺคหิตานิ ภิกฺขุ
อญฺจกวกฺคิกานิ สุมฺนสิกฺคานิ สุปฺชาริตานิ กลฺยาณียาสิ วาจาย
สมนฺนาคโต วิสฺฐจาย อนเถย ๒ อตฺถสฺส วิญฺญาปฺนียา
กตฺิวสุโสสิ ตฺวํ ภิกฺขุติ ฯ เอกวสุโส อหํ ภควาติ ฯ กิสฺส ปน
#๑ ไป. ม. ย. นิสฺสชชาย ฯ ๒ ม. อนเถคถาย ฯ

ควัม ภิกขุ เอวํ จิรํ อกาสิตี ๑ จิรํ ทิฏฺฐโจะ เม ภนฺเต กามสฺสุ
อาทินโว อปี จ สมฺพาโธ ฆราวาโส พหุกิจฺโจ พหุกรณีโยตี ๑
อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ
อุทานนฺติ

ทิสฺวาอาทินวํ โลเก ฌตฺวา ธรรมํ นิรูปฺตี ๑

อริโย น รมตี ปาเป ปาเป น รมตี สฺสุจิติ ๑ ฉณฺจํ ๑

[๑๒๓] ๓ เอวมฺเม สฺสุตํ ๑ เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถึยฺ
วิหฺรตี เขตฺวเน อนาถปิณฺฑกิสฺส อารามे ๑ เตน โข ปน สมเยน
อายุสฺมา กงฺขารเวโต ภควโต อวิทุเร นิสินฺโน โหตี ปลฺลงกํ
อากฺขิตฺวา อุหฺมํ กายํ ปณฺธิชาย อตฺตโน กงฺขาวิตฺตรณฺวิสุทฺธี
ปจฺจเวกฺขมาโน ๑ อทฺทสา โข ภควา อายุสฺมนฺตํ กงฺขารเวตํ
อวิทุเร นิสินฺนํ ปลฺลงกํ อากฺขิตฺวา อุหฺมํ กายํ ปณฺธิชาย อตฺตโน
กงฺขาวิตฺตรณฺวิสุทฺธี ปจฺจเวกฺขมานํ ๑ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ
วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทานนฺติ

ยา กาจิ กงฺขา อิชฺ วา หุรํ วา

สกเวทียา วา ปฺรเวทียา วา

ฌายิโน ๒ ตา ปชฺชนฺติ สพฺพา

อาตปิโน พฺรหฺมจฺริยํ จรฺนฺตาตี ๑ สตฺตมํ ๑

[๑๒๔] ๔ เอวมฺเม สฺสุตํ ๑ เอกํ สมยํ ภควา ราชกเห

#๑ ไป. ม. นิรูปตี ๑ ๒ ม. เย ฌายิโน ๑

วิหริติ เวฬุเน กลนุทกนิวาเป ฯ เตน โข ปน สมเยน อายสุมา
อานนุโท ตทหุโปสเถ ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตุวา ปตฺตจิวรมาทาย
ราชคหํ ปิณฺฑทาย ปาวีสี ฯ อทฺทสา โข เทวทตฺโต อายสุมนฺตํ
อานนุทํ ราชคเห ปิณฺฑทาย จรณฺตํ ทิสฺวาน เยน อายสุมา
อานนุโท เตนุปลสงฺกมิ อุปลสงฺกมิตฺวา อายสุมนฺตํ อานนุทํ
เอตทโวจ อชฺชตฺตคฺเคทานาหํ อาวุโส อานนุท อณฺเฏเรว ภาควตา
อณฺเฏเร ภิภฺขุสงฺฆมา อุโปสถํ กริสฺสามิ สงฺฆมมฺมานิ จาติ ฯ
อถ โข อายสุมา อานนุโท ราชคเห ปิณฺฑทาย จริตฺวา
ปจฺจถตฺตํ ปิณฺฑทปาทปฏิกกนฺโต เยน ภาควา เตนุปลสงฺกมิ
อุปลสงฺกมิตฺวา ภาควนฺตํ อภิวาเทตุวา เอกมนฺตํ นิสีทิ ฯ เอกมนฺตํ
นินฺนโน โข อายสุมา อานนุโท ภาควนฺตํ เอตทโวจ อิทาหํ ภาเน
ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตุวา ปตฺตจิวรมาทาย ราชคหํ ปิณฺฑทาย
ปาวีสี อทฺทสา โข มํ ภาเน เทวทตฺโต ราชคหํ ปิณฺฑทาย
จรณฺตํ ทิสฺวาน เยนาหํ เตนุปลสงฺกมิ อุปลสงฺกมิตฺวา มํ
เอตทโวจ อชฺชตฺตคฺเคทานาหํ อาวุโส อานนุท อณฺเฏเรว ภาควตา
อณฺเฏเร ภิภฺขุสงฺฆมา อุโปสถํ กริสฺสามิ สงฺฆมมฺมานิ จาติ อชฺช
ภาเน เทวทตฺโต สงฺฆํ ภินฺทิสฺสติ อุโปสถณฺจ กริสฺสติ
สงฺฆมมฺมานิ จาติ ฯ อถ โข ภาควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ
เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

สุกริ สาธฺนา สาธฺ สาธฺ ปาเปน ทฺกกริ

ปาปํ ปาเปณ สุกริ ปาปมริเยหิ ทุกกรนฺติ ฯ อฏฺฐมํ ฯ

[๑๒๕] ๕ เอวมฺเม สุตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ
จาริกํ จรติ มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิํ ฯ เตน โข ปน สมเยน
สมฺพหุลา มาณวกา ภควโต อวิหฺวเร สทฺทายมานรฺupa ๑ อติกกมฺนฺติ ฯ
อทฺทสา โข ภควา สมฺพหุเล มาณเวก อวิหฺวเร สทฺทายมานรฺุเป
อติกกมฺนฺเต ฯ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลาญํ
อิมํ อุทานํ อุทานเสี

ปริมฺภูจฺจา ปณฺฑิตา ภาสา วาจาโคจรภาณินโน

ยาวิจฺจนฺติ มฺขายามํ เยน นีตานิ ตํ วิทฺติ ฯ นวมํ ฯ

[๑๒๖] ๑๐ เอวมฺเม สุตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถึยิ
วิหฺรติ เขตฺวเน อนาถปิตฺตํ สํส อารามे ฯ เตน โข ปน สมเยน
อายสฺมา จุพฺพนถโก ภควโต อวิหฺวเร นิสินฺโน โหติ ปลฺลงฺกํ
อาภุชิตฺวา อุหฺมึ กายํ ปณฺธิชาย ปริมฺขํ สตี อฺปฏฺฐเปตฺวา ฯ อทฺทสา
โข ภควา อายสฺมนฺตํ จุพฺพนถกํ อวิหฺวเร นิสินฺนํ ปลฺลงฺกํ
อาภุชิตฺวา อุหฺมึ กายํ ปณฺธิชาย ปริมฺขํ สตี อฺปฏฺฐเปตฺวา ฯ อถ
โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลาญํ อิมํ อุทานํ อุทานเสี

จิตฺเตน กายเณ จิตฺเตน เจตฺตสา

ติฏฺฐจํ นิสินฺโน อุท วา สยาโน

เอตํ สตี ภิกฺขุ อธิฏฺฐหาโน

#๑ โป. สทฺทายมานรฺupa ฯ ม. สทฺทายมานรฺupa ฯ

ลเถถ ปุพฺพปาปริย วิเสสํ

ลทฺธาน ปุพฺพปาปริย วิเสสํ

อทฺสสนํ มจฺจุราชสฺส คจฺเจติ ฯ

โสนฺตเถรวคฺโค ปญฺจโม ฯ

ตสฺสุทฺธานํ

ราชา อปฺปายุกา กุญฺฉิ กุมารกา จ อุโปสโถ

โสโณ จ เรวโต นนฺโท สทฺททายมานา ปนฺถเกน จาติ ฯ

อุทานนฺน จญฺโจะ ชจฺจนฺชวคฺโค

[๑๒๗] ๑ เอวมฺเม สฺมํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา เวสาลี+

วิหฺรติ มหาวเน กุญฺจาการสาลา ยํ ฯ อถ โข ภควา ปุพฺพพณฺหสมยํ

นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย เวสาลี ปิณฺฑทาย ปาวีสี ฯ

เวสาลี ยํ ปิณฺฑทาย จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑทปาตปฏิกฺกนฺโต

อายสฺมนนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ คณฺหาหิ อานนฺท นิสีทนํ เยน

ปาวาลเจตียํ ๑ เตนฺอุปสงฺกมิสฺสาม ๒ ทิวาวิหารายาติ ฯ เอวํ ภนฺเตติ

โฆ ๓ อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา นิสีทนํ อาทาย ภควนฺตํ

ปิฏฺจโธ ปิฏฺจโธ อุนฺพนฺธิ ฯ อถ โข ภควา เยน ปาวาลเจตียํ

เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺจคฺเต อาสเน นิสีทิตฺติ ฯ

#๑ สී. สพฺพวาเรสุ จาปาลเจตียํ ฯ ม. ยฺ. จาปาลํ เจตียํ ฯ

#๒ ยฺ. เตนฺอุปสงฺกมิสฺสามิ ฯ ๓ ยฺ. ปน ฯ

นินชช โข ภควา อายสฺมนุตฺตํ อานนุทํ อามนฺเตสิ รมณียา อานนุท
เวสาลี รมณียํ อุเทนํ เจตียํ ๑ รมณียํ โคตมกํ เจตียํ รมณียํ
สตตมฺพํ เจตียํ รมณียํ พหุปฺตํ เจตียํ รมณียํ สารนุทํ ๒
เจตียํ รมณียํ ปาวาลํ เจตียํ ๑ ยสฺส กสฺสจि อานนุท จตฺตารโ
อิทฺธิปาทา ภาวิตา พหุสีกตา ยานีกตา วตฺตูกตา อณฺเฏจิตา
ปริจิตา สฺสมารทฺธา โส อากงฺขมาโน กปฺปํ วา ติฏฺเฐย
กปฺปาวเสสํ วา ๑ ตถาคตสฺส โข อานนุท จตฺตารโ อิทฺธิปาทา
ภาวิตา พหุสีกตา ยานีกตา วตฺตูกตา อณฺเฏจิตา ปริจิตา
สฺสมารทฺธา โส ๓ อากงฺขมาโน อานนุท ตถาคโต กปฺปํ วา
ติฏฺเฐย กปฺปาวเสสํ วาติ ๑

[๑๒๘] เอวมฺปิ โข อายสฺมา อานนุโท ภควตา โอปาริเก
นินฺตเต กยิรฺมานเ ออปาริเก โอปาสเ กยิรฺมานเ นาสกฺจิ
ปฏฺวิษณฺติ น ภควนฺตํ ยาจิ ติฏฺฐตฺต ฆนฺเต ภควา กปฺปํ
ติฏฺฐตฺต สฺคโต กปฺปํ พหุชนหิตาย พหุชนสฺขาย โลกานุกมฺปาย
อตฺถาย หิตาย สฺขาย เทวมนุสฺसानนฺติ ยถาคํ มารเณ ปริยฺญจิตฺตฺโต ๑
ทฺคิยมฺปิ โข ภควา อายสฺมนุตฺตํ อานนุทํ อามนฺเตสิ
รมณียา อานนุท เวสาลี รมณียํ อุเทนํ เจตียํ รมณียํ
โคตมกํ เจตียํ รมณียํ สตตมฺพํ เจตียํ รมณียํ พหุปฺตํ
เจตียํ รมณียํ สารนุทํ เจตียํ รมณียํ ปาวาลํ ๑ ยสฺส
#๑ ม. อุเทนเจตียํ ๑ ปณฺจวาเรสุ เอวํ ๑ ๒ โป. ม. ย. สารนุทํ อานนุทเจตียํ ๑
#๓ ม. ย. อัย ปาโง น ทิสฺสติ ๑

กสฺสจฺจ อานนฺท จตุตฺตารอ อิทฺธิปาทา ภาวิตฺตา พหุสฺสีกตฺตา ยานิกตฺตา
วตฺตูกตฺตา อณฺเฏจฺจิตฺตา ปริจฺจิตฺตา สฺสุมารทฺฐา โส อากฺขมาโน
กปฺปํ วา ตฺถิเญยฺย กปฺปาวเสสํ วา ฯ ตถาคตฺตสฺส โข อานนฺท
จตุตฺตารอ อิทฺธิปาทา ภาวิตฺตา พหุสฺสีกตฺตา ยานิกตฺตา วตฺตูกตฺตา อณฺเฏจฺจิตฺตา
ปริจฺจิตฺตา สฺสุมารทฺฐา โส อากฺขมาโน อานนฺท ตถาคโต
กปฺปํ วา ตฺถิเญยฺย กปฺปาวเสสํ วาติ ฯ เอมฺปิ โข อายสฺมา
อานนฺโท ภควตา โอปาริเก นิมิตฺเต กยิรมาเน โอปาริเก โอปาสเ
กยิรมาเน นาสกฺขิ ปฏฺวิขมิตฺตํ น ภควนฺตํ ยาจิ ตฺถิจฺจ
ภนฺเต ภควา กปฺปํ ตฺถิจฺจ สฺสคโต กปฺปํ พหุชนหิตาย
พหุชนสฺสขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สฺสขาย เทวมนฺุสฺसानนฺติ
ยถาคํ มาเรณ ปริยญฺจิจฺจิจฺจโต ฯ ตตฺถิมฺปิ โข ภควา อายสฺมนฺตํ
อานนฺทํ อามนฺเตสฺสิ รมณียา อานนฺท เวสาลี รมณียํ
อุเทนํ เจตียํ รมณียํ โคตมกํ เจตียํ รมณียํ สตฺตมฺพํ เจตียํ
รมณียํ พหุปฺตํ เจตียํ รมณียํ สารนฺทํ เจตียํ รมณียํ
ปาวาลํ เจตียํ ฯ ยสฺส กสฺสจฺจ อานนฺท จตุตฺตารอ อิทฺธิปาทา
ภาวิตฺตา พหุสฺสีกตฺตา ยานิกตฺตา วตฺตูกตฺตา อณฺเฏจฺจิตฺตา ปริจฺจิตฺตา
สฺสุมารทฺฐา โส อากฺขมาโน กปฺปํ วา ตฺถิเญยฺย กปฺปาวเสสํ
วา ฯ ตถาคตฺตสฺส โข อานนฺท จตุตฺตารอ อิทฺธิปาทา ภาวิตฺตา
พหุสฺสีกตฺตา ยานิกตฺตา วตฺตูกตฺตา อณฺเฏจฺจิตฺตา ปริจฺจิตฺตา สฺสุมารทฺฐา
โส อากฺขมาโน อานนฺท ตถาคโต กปฺปํ วา ตฺถิเญยฺย

กปฺปาวเสสํ วาติ ฯ เอวมปิ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควตา โอฟาริเก
นิमितฺเต กยิรมาเน โอฟาริเก โอฟาเส กยิรมาเน นาสกฺขิ
ปฏฺวิษฺมิตฺตํ น ภควนฺตํ ยาจิ ติฏฺฐตฺตํ ฆนฺเต ภควา กปฺปํ ติฏฺฐตฺตํ
สุคโต กปฺปํ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย
หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानนฺติ ยถาคํ มาเรณ ปริยฺยจฺจิตฺโต ฯ

[๑๒๕] อถ โข ภควา อายสฺมณฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ คจฺฉ
ตฺวํ อานนฺท ชสฺสทานิ กาลํ มณฺณสีติ ฯ เอวํ ฆนฺเตติ โข
อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ ๑ ปฏฺิสฺสุตฺวา อุกฺขายาสนา ภควนฺตํ
อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา ภควโต อวิหฺวเร อณฺณตรสฺมี รุกฺขมฺเ
ณีสีทิ ฯ

[๑๓๐] อถ โข มาโร ปาปิมา อจฺริปกฺกนฺเต อายสฺมณฺเต
อานนฺเต เชน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา เอกมณฺตํ
อฏฺฐาสิ ฯ เอกมณฺตํ จิตฺโต โข มาโร ปาปิมา ภควนฺตํ
เอตทวโจ ปรีนฺิพฺพาทฺทานิ ฆนฺเต ภควา ปรีนฺิพฺพาทฺสุ สุกโต
ปรีนฺิพฺพานกาโลทานิ ฆนฺเต ภควโต ภาสิตา โข ปเนสา ฆนฺเต
ภควตา วาจา น ตาวาหํ ปาปิมา ปรีนฺิพฺพายิสฺสามิ ยาว เม ภิกฺขุ
น สาวกา ภวิสฺสนฺติ วิยตฺตา วินีตา วิสารทปฺตฺตา ๒ โยคกฺเขมกามา
พหุสฺสุตา ธรรมธรา ธรรมานุธรรมปฏฺิปนฺนา สามิจิปฏฺิปนฺนา
อนุธรรมจาริโน สกํ อจฺริยํ อุกฺคเหตฺวา อจฺจิกฺขิสฺสนฺติ เทสิสฺสนฺติ
ปณฺณเปสฺสนฺติ ปฏฺฐเปสฺสนฺติ วิวริสฺสนฺติ วิภชิสฺสนฺติ อุตฺตานีกริสฺสนฺติ
#๑ ม. ย. ภควโต ฯ ๒ ไป. วิสารทา ปตฺตโยคกฺเขมา ฯ ม. วิสารทา
#โยคกฺเขมกามาติ น ทิลฺลสฺติ ฯ ๓ ย. โยคกฺเขมา ฯ

อุปปนฺนํ ปรปฺปวาทํ สหฺมเมณฺ สุนิคุคฺคหิตํ นิคุคฺคเหตุว
สฺปฺปาฎิหาริยํ ฌมฺมํ เทสิสฺสนฺตฺติ เอตฺรหิ ๑ โข ปน ฆนฺเต ภิกฺขุ
ภควโต สวกา วิยตฺตา วินิตฺตา วิสารถฺปฺตฺตา โยคฺกฺเขมกามา
พหุสฺสุตา ฌมฺมชฺรา ฌมฺมานุฌมฺมปฺปฏิปฺนฺนา สามิจิปฺปฏิปฺนฺนา
อนุฌมฺมจาริโน สกํ อจฺริยํ อุกฺคเหตุว อจฺจิกฺขนฺติ เทเสนฺติ
ปฺล
ปรปฺปวาทํ สหฺมเมณฺ สุนิคุคฺคหิตํ นิคุคฺคเหตุว สฺปฺปาฎิหาริยํ ฌมฺมํ
เทเสนฺติ ฯ ปฺริณิพฺพาทฺถานิ ฆนฺเต ภควา ปฺริณิพฺพาทฺ สุกฺโต
ปฺริณิพฺพานกาโลทานิ ฆนฺเต ภควโต ภาสิตา โข ปเนสา ๒ ฆนฺเต ๓
ภควตา วาจา น ตาวาหํ ปาปิม ปฺริณิพฺพายิสฺสามิ ยาว เม
ภิกฺขุณีโย น ๔ สวิกา ภวิสฺสนฺติ วิยตฺตา วินิตฺตา วิสารถฺปฺตฺตา
โยคฺกฺเขมกามิณีโย พหุสฺสุตา ฌมฺมชฺรา ฌมฺมานุฌมฺมปฺปฏิปฺนฺนา
สามิจิปฺปฏิปฺนฺนา อนุฌมฺมจาริณีโย สกํ อจฺริยํ อุกฺคเหตุว
อจฺจิกฺขิสฺสนฺติ เทสิสฺสนฺติ ปฺล
อจฺจิกฺขิสฺสนฺติ เทสิสฺสนฺติ ปฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล
วิภิสฺสนฺติ อุตฺตานิกริสฺสนฺติ อุปปนฺนํ ปรปฺปวาทํ สหฺมเมณ
สุนิคุคฺคหิตํ นิคุคฺคเหตุว สฺปฺปาฎิหาริยํ ฌมฺมํ เทสิสฺสนฺตฺติ เอตฺรหิ
โข ปน ฆนฺเต ภิกฺขุณีโย ภควโต สวิกา วิยตฺตา วินิตฺตา
วิสารถฺปฺตฺตา โยคฺกฺเขมกามิณีโย พหุสฺสุตา ฌมฺมชฺรา ฌมฺมานุฌมฺมปฺปฏิปฺนฺนา
สามิจิปฺปฏิปฺนฺนา อนุฌมฺมจาริณีโย สกํ อจฺริยํ อุกฺคเหตุว
อจฺจิกฺขนฺติ เทเสนฺติ ปฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล
#๑ โป. ตํ โข ปน เอตฺรหิ ฯ ย. สนฺติ โข ปน ฆนฺเต เอตฺรหิ ฯ ๒ โป. อัย
#ปาโจ นตฺถิ ฯ ๓ ย. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๔ ย. นสทฺโท นตฺถิ ฯ

อุตตานิกรโณติ อุปฺปนฺนํ ปรปฺปวาทํ สหชฺมเมณฺ สุนิคุคฺคหิตํ
นิคุคฺคเหตุวา สปฺปาฎิหาริยํ ชมฺมํ เทเสนฺติ ฯ ปรินิพฺพาทฺตทานิ ฆนฺเต
ภควา ปรินิพฺพาทฺ สุกฺโต ปรินิพฺพานกาโลทานิ ฆนฺเต ภควโต
ภาสิตา โข ปเนสา ฆนฺเต ภควตา วาจา น ตาวาหํ ปาปิม
ปรินิพฺพายิสฺสามิ ยาว เม อุปาสกา น สาวกา ภวิสฺสนฺติ
วียตฺตา วินีตา วิสารทปฺปตฺตา โยคกฺขเมกามา พหุสฺสุตา
ชฺมมชฺรา ชฺมมานุชฺมมปฺปฺปิปนฺนา สามิจิปปฺปิปนฺนา อนุชฺมมจาริโน สกํ
อาจริยํ อุคฺคเหตุวา อาจิกฺขิสฺสนฺติ เทสิสฺสนฺติ ปฺลยเปสฺสนฺติ
ปฺภุจเปสฺสนฺติ วิวรฺตฺสนฺติ วิภิชฺตฺสนฺติ อุตตานิกริสฺสนฺติ อุปฺปนฺนํ
ปรปฺปวาทํ สหชฺมเมณฺ สุนิคุคฺคหิตํ นิคุคฺคเหตุวา สปฺปาฎิหาริยํ ชมฺมํ
เทสิสฺสนฺตฺติ เอตฺรหิ โข ปน ฆนฺเต อุปาสกา ภควโต สาวกา
วียตฺตา วินีตา วิสารทปฺปตฺตา โยคกฺขเมกามา พหุสฺสุตา ชฺมมชฺรา
ชฺมมานุชฺมมปฺปฺปิปนฺนา สามิจิปปฺปิปนฺนา อนุชฺมมจาริโน สกํ อาจริยํ
อุคฺคเหตุวา อาจิกฺขณฺติ เทเสนฺติ ปฺลยเปนฺติ ปฺภุจเปนฺติ วิวรฺนฺติ
วิภชฺนฺติ อุตตานิกรโณติ อุปฺปนฺนํ ปรปฺปวาทํ สหชฺมเมณฺ สุนิคุคฺคหิตํ
นิคุคฺคเหตุวา สปฺปาฎิหาริยํ ชมฺมํ เทเสนฺติ ฯ ปรินิพฺพาทฺตทานิ
ฆนฺเต ภควา ปรินิพฺพาทฺ สุกฺโต ปรินิพฺพานกาโลทานิ ฆนฺเต
ภควโต ภาสิตา โข ปเนสา ฆนฺเต ภควตา วาจา น ตาวาหํ
ปาปิม ปรินิพฺพายิสฺสามิ ยาว เม อุปาสิกา น สาวิกา
ภวิสฺสนฺติ วียตฺตา วินีตา วิสารทปฺปตฺตา โยคกฺขเมกามินิโย ชฺมมชฺรา

พหุสุตฺตา ฌมฺมานุฌมฺมปฏิปนฺนา สามิจิปฏิปนฺนา อนุฌมฺมจารินีโย
สํกั อัจฉริยกั อุกฺคเหตุวา อัจฉิขุสฺสนฺติ เทสฺสฺสนฺติ ปณฺณเปสฺสนฺติ
ปฏฺฐเปสฺสนฺติ วิวริสฺสนฺติ วิภชฺสฺสนฺติ อุตฺตานิกริสฺสนฺติ อฺปนฺนํ
ปรปฺปวาทํ สหฌมฺเมน สฺนิกฺคหิตํ นิกฺคเหตุวา สปฺปาฎิหาริยํ
ฌมฺมํ เทสฺสฺสนฺตฺติ เอตฺรหิ โข ปน ฆนฺเต อฺปาสิกา ฆควโต
สวิกา วิยตฺตา วินีตา วิสารถปฺตฺตา โยคฺกเขมกามินีโย
ฌมฺมชฺรา พหุสุตฺตา ฌมฺมานุฌมฺมปฏิปนฺนา สามิจิปฏิปนฺนา
อนุฌมฺมจารินีโย สํกั อัจฉริยกั อุกฺคเหตุวา อัจฉิขุสฺสนฺติ เทสฺสนฺติ
ปณฺณเปสฺสนฺติ ปฏฺฐเปสฺสนฺติ วิวริสฺสนฺติ วิภชฺสนฺติ อุตฺตานิกริสฺสนฺติ อฺปนฺนํ
ปรปฺปวาทํ สหฌมฺเมน สฺนิกฺคหิตํ นิกฺคเหตุวา สปฺปาฎิหาริยํ ฌมฺมํ
เทสฺสนฺติ ฯ ปรินิพฺพตฺตฺทานิ ฆนฺเต ฆควา ปรินิพฺพตฺตฺ สุกโต
ปรินิพฺพตฺตฺกาโลทฺตานิ ฆนฺเต ฆควโต ฆาสิตา โข ปเนสสา ฆนฺเต
ฆควตา วาจา น ตวาทํ ปาปิม ปรินิพฺพายิสฺสํ ยาว เม
อิทํ พุรฺหมจฺฉริยํ น อิทฺชญจ ฆวิสฺสตี ฆิตฺตญจ วิตฺถาริกํ พุชฺชญญํ
ปฺถุญฺจํ ยาว เทวมนฺนุสฺเสหิ สฺปฺปกาสิตฺตฺติ เอตฺรหิ โข ปน
ฆนฺเต ฆควโต พุรฺหมจฺฉริยํ อิทฺชญจ ฆิตฺตญจ วิตฺถาริกํ พุชฺชญญํ
ปฺถุญฺจํ ยาว เทวมนฺนุสฺเสหิ สฺปฺปกาสิตํ ฯ ปรินิพฺพตฺตฺทานิ
ฆนฺเต ฆควา ปรินิพฺพตฺตฺ สุกโต ปรินิพฺพตฺตฺกาโลทฺตานิ ฆนฺเต
ฆควโตติ ฯ

[๑๓๑] เอวํ วุตฺเต ฆควา มารํ ปาปิมนฺตํ เอตฺทโวจ

อโปโปสสุโก คุว ปาปิม โหหิ น จิริ ตถาคตสฺส ปรีนินุพานัน
ภวิสฺสตี อิตฺโต ตินฺณัน มาสํานัน อจฺจเยน ตถาคโต
ปรีนินุพายิสฺสตีตี ฯ อถ โข ภควา ปาวาลเจตียะ สโต สมุปชาโน
อายุสฺสงฺขาริ ออสฺสชฺชิตฺติ ฯ ออสฺสญฺเจ จ ภควตา อายุสฺสงฺขาระ
มหาญฺญิมิจาโล อโหสิ ภีสนโก โลมหํโส เทวทฺนุทฺทิกโย จ ผลีสุ ฯ
อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายิ เวลายิ อิมิ อุตานัน อุตานะสิ

ตุลฺมตุลฺลยจ สมภวา

ภวสฺสงฺขารมวสฺสชฺชิตฺติ มฺนินิ

อชฺชตฺตรโต สมหิตโต

อภินฺทิตฺติ กวจมิวตฺตสมภวนฺตฺติ ฯ สุตฺตํ ปจฺจํ ฯ

[๑๗๒] ๒ เอวมเม สุตฺติ ฯ เอกิ สมยิ ภควา สวตฺถุติยิ

วิหริตี ปุพฺพพารามะ มิคารมาตุ ปาสาทะ ฯ เตน โข ปน สมเยน
ภควา สายณฺหสมยิ ปฏิสฺสูลานา วุญฺจิตโต พหิตฺวารโกญฺจเก
นินฺนุโน โหตี ฯ อถ โข ราชา ปเสนทิตฺติ โกสลโล เยน ภควา
เตนุสฺสงฺกมิตฺติ อฺปสฺสงฺกมิตฺวา ภควนฺตฺติ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตฺติ
นินฺนุทิตฺติ ฯ เตน โข ปน สมเยน สุตฺต จ ชฺชิตฺตา สุตฺต จ นินฺนุถา
สุตฺต จ อเจลา ๑ สุตฺต จ เอกสาญฺญา สุตฺต จ ปรีพฺพชกา
ปฺรพฺพหจฺจณขโลมา ขาริวิวิธมาทาย ภควโต อวิทฺุเร อภิกฺกมฺนฺตฺติ ๒ ฯ
อทุทสา โข ราชา ปเสนทิตฺติ โกสลโล เต สุตฺต จ ชฺชิตฺเต สุตฺต
จ นินฺนุถะ สุตฺต จ อเจเล สุตฺต จ เอกสาญฺเฐ สุตฺต จ

#๑ ม. อเจลก --- เอกสาญฺญกา ฯ ๒ ม. ยฺ. อติภิกฺกมฺนฺตฺติ ฯ

ปริพพาชเก ปรุพุกจจนขโลเม ขารีวิวิธมาทาย ภควโต อวิทุเร
อภิกกมนเต ทิสวาน อฏฺฐายาสนา เอกังสํ อุตฺตฺราสงฺกํ กริตฺวาพ
ทกฺขินชาณฺมณฺฑลํ ๑ ปจฺวิยํ นิหนฺตฺวา เยน เต สตฺต จ ชฎิลา
สตฺต จ นิกฺคนฺดา สตฺต จ อเจลา สตฺต จ เอกสาณฺญา สตฺต จ
ปริพฺพาชกา เตนฺนชฺตมฺปณฺนามตฺวา ติกฺขตฺตํ นามํ สาเวสิ ราชานํ
ภนฺเต ปเสนฺที โกสลโธ ราชานํ ภนฺเต ปเสนฺที โกสลโธติ ฯ
อถ โข ราชานํ ปเสนฺที โกสลโธ อจิริปฺกนฺเตสุ เตสุ สตฺตสุ จ
ชฎิลฺลสุ สตฺตสุ จ นิกฺคนฺเตสุ สตฺตสุ จ อเจเลสุ สตฺตสุ จ
เอกสาณฺญสุ สตฺตสุ จ ปริพฺพาชเกสุ เยน ภควา เตนฺนปฺสงฺกมิ
อฺปฺสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสีทิ ฯ เอกมฺนฺตํ
นินฺนโน โข ราชานํ ปเสนฺที โกสลโธ ภควนฺตํ เอตทโวจ เย ๒ จ
เต ภนฺเต โลเก อรหนฺโต วา อรหฺตฺตมคฺคํ วา สฺมาปฺนฺนาเอเตตํ
อณฺตโรติ ฯ

[๑๓๓] ทุชฺชานํ โข เอตํ มหาราช ตยา กิหิณา กามโกคิณา ๓
ปฺคตฺสฺมพาสยนํ อชฺฌาวสนฺเตน กาสิกจฺนฺทนํ ปจฺจฺนุโกนฺเตน
มาลาคนฺธวิเลปนํ ธารยฺนฺเตน ชาตฺรฺฐปฺรชฺตํ สาทิยฺนฺเตน อิมํ วา
อรหนฺโต อิมํ วา อรหฺตฺตมคฺคํ สฺมาปฺนฺนาติ ฯ ๑ สํวาเสน โข
มหาราช สิลํ เวทิตพฺพิ ตถจ โข ทีฆเนน อทฺฐนา น ๔ อิตฺตเรน
มนสิกโรตา โน อมนสิกโรตา ๕ ปญฺจวตา โน ทุปฺปญฺเณน ฯ
๒ สํโวหารเนน โข มหาราช โสเจยฺย เวทิตพฺพิ ตถจ โข ทีฆเนน
#๑ ยฺ. ทกฺขินํ ฯ ๒ ม. เย โข ฯ ยฺ. เณ นุ เกจิ โข ฯ ๓ โป. กามกิทฺธา ฯ
#ยฺ. กามโกคิณา ฯ ๔ โป. ม. ยฺ. น อิตฺตฺริ ฯ ๕ โป. ยฺ. อมนสิการา ฯ

อทฐนา น อิตฺตเรน มนสิกโรตา โน อมนสิกโรตา ปญฺจวตา
โน ทุปฺปญฺเณน ๑ ๑ อาปทาสุ โข มหาราช ถาโม เวทิตฺตฺโพ
โส จ โข ทีฆเนน อทฐนา น อิตฺตเรน มนสิกโรตา โน
อมนสิกโรตา ปญฺจวตา โน ทุปฺปญฺเณน ๑ ๔ สากจฺฉาย โข
มหาราช ปญฺญา เวทิตฺตฺพา สจ จ โข ทีฆเนน อทฐนา น
อิตฺตเรน มนสิกโรตา โน อมนสิกโรตา ปญฺจวตา โน
ทุปฺปญฺเณนาติ ๑

[๑๓๔] อจฺฉริยํ ฆนฺเต อพฺภูตํ ฆนฺเต ยาว สุภาสิตฺตจฺจิํ
[๑] ภควตา ทฺชฺชานํ โข [๒] มหาราช ตยา คิหิณา กามโกคิณา
ปฺคฺคตสมฺพาสสยํ อชฺฉวาทสนฺเตน กาสิกจฺนฺทํ ปจฺจนฺนุโกนฺเตน มาลาคนฺชฺวิเลปนํ
ธารยฺนฺเตน ชาตฺรฺพรชฺติํ สาทิยฺนฺเตน อิมे วา อรหฺนฺโต
อิมे วา อรหฺตฺตมคฺคํ สฺมาปฺนฺนาติ ๑ สํวาเสน โข มหาราช
สีลํ เวทิตฺตฺพํ ตลฺลจ โข ทีฆเนน อทฐนา น อิตฺตเรน
มนสิกโรตา โน อมนสิกโรตา ปญฺจวตา โน ทุปฺปญฺเณน ๑
สํโวหาเรน โข มหาราช โสเจยฺยํ เวทิตฺตฺพํ ตลฺลจ โข ทีฆเนน อทฐนา
น อิตฺตเรน มนสิกโรตา โน อมนสิกโรตา ปญฺจวตา โน
ทุปฺปญฺเณน ๑ อาปทาสุ โข มหาราช ถาโม เวทิตฺตฺโพ โส จ
โข ทีฆเนน อทฐนา น อิตฺตเรน มนสิกโรตา โน อมนสิกโรตา
ปญฺจวตา โน ทุปฺปญฺเณน ๑ สากจฺฉาย โข มหาราช ปญฺญา
เวทิตฺตฺพา สจ จ โข ทีฆเนน อทฐนา น อิตฺตเรน มนสิกโรตา
#๑ ม. ฆนฺเต ๑ ๒ ม. เอตํ ๑

โน อมนสิกโรตา ปญจวตา โน ทุปฺปญเณนาติ ฯ เอเต ฆนฺเต
มม ปุริสา โจรา โจรกา ชนปทํ โอตริตฺวา อากจฺจนฺติ ๑ ฯ เตหิ
ปจฺมํ โอตินฺณํ อหํ ปจฺจมา โอตริสฺสามิ ๒ ฯ อิทานิ เต ฆนฺเต
ตํ รโชนฺถลํ ปวาเหตุวา สุนฺหาตา สุวิลิตฺตา กปฺปิตเกสฺมสฺสุ
โธทาวตฺถวสนา ปญฺจหิ กามคฺเชหิ สมนฺปปีตา สมนฺจิกฺกฺตา
ปริจาริยนฺตฺติ ๓ ฯ อถ โข ภควาเอตมฺคฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลาญํ อิมํ
อุทธานํ อุทาเนสิ

น วายาเมยฺย สพฺพตฺถ นานฺณสฺส ปุริโส ลียา

นานฺณํ นิสฺสาย ชีเวยฺย ฆมฺเมน น วณฺเณ ๔ จเรติ ฯ ทฺตฺติยํ ฯ

[๑๓๕] ๓ เอวมฺเม สฺตํ ฯ เอกํ สมนฺยํ ภควา สวาคฺถิยํ วิหฺรติ
เชตฺวเน อนาถปิณฺฑทิกสฺส อารามे ฯ เตน โข ปน สมนฺเยน ภควา
อตฺตโน อนเเก ปาปเก อกฺขเล ฆมฺเม ปหิเน ปจฺจเวกฺขมาโน
นินฺนโน โหติ อนเเก จ กฺขเล ฆมฺเม ภาวนาญ ๕ ปาริปุริกเต ฯ อถ
โข ภควา อตฺตโน อนเเก ปาปเก อกฺขเล ฆมฺเม ปหิเน วิทิตฺวา
อนเเก จ กฺขเล ฆมฺเม ภาวนาญ ปาริปุริกเต ตายํ เวลาญํ อิมํ
อุทธานํ อุทาเนสิ

อหุ ปุพฺเพ ตทา นานุ นานุ ปุพฺเพ ตทา อหุ

น จานุ น จ ภวิสฺสตี น เจตรหิ วิชฺชตีติ ฯ ตตฺติยํ ฯ

[๑๓๖] ๔ เอวมฺเม สฺตํ ฯ เอกํ สมนฺยํ ภควา สวาคฺถิยํ
วิหฺรติ เชตฺวเน อนาถปิณฺฑทิกสฺส อารามे ฯ เตน โข ปน สมนฺเยน
#๑ ม. คจฺจนฺติ ฯ ๒ โป. โอยายิสฺสามิ ฯ ม. โอสาริสฺสามิ ฯ ๓ โป.
#ปฺริหริสฺสนฺตฺติ ฯ ย. ปฺริจาริสฺสนฺตฺติ ฯ ม. ปฺริจเรสฺสนฺตฺติ ฯ ๔ โป.
#ม. วณฺเณ ฯ ๕ ม. ภาวนาปาริปุริกเต ฯ ย. ปาริปุริกเต ฯ

สมพหุลา นานาติตถิยา สมณพราหฺมณา ปรีพพาชกา สาวตถิยํ ๑
ปฏิวสนฺติ นานาทิฏฺฐิกา นานาขนฺติกา นานารุจิกา นานาทิฏฺฐินิสฺสยนิสฺสิตา ฯ
สนฺเตเก สมณพราหฺมณา เอวํวาทีโน เอวํทิฏฺฐิโน
๑ สสฺสโต โลโก อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺติ ปเนเก
สมณพราหฺมณา เอวํวาทีโน เอวํทิฏฺฐิโน ๒ อสสฺสโต โลโก
อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺเตเก สมณพราหฺมณา เอวํวาทีโน
เอวํทิฏฺฐิโน ๓ อนฺตวา โลโก อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯ
สนฺติ ปเนเก สมณพราหฺมณา เอวํวาทีโน เอวํทิฏฺฐิโน ๔ อนนฺตวา
โลโก อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺเตเก สมณพราหฺมณา
เอวํวาทีโน เอวํทิฏฺฐิโน ๕ ตํ ชีวํ ตํ สรีรํ อิทเมว สจฺจํ
โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺติ ปเนเก สมณพราหฺมณา เอวํวาทีโน เอวํทิฏฺฐิโน
๖ อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ สรีรํ อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯ
สนฺเตเก สมณพราหฺมณา เอวํวาทีโน เอวํทิฏฺฐิโน ๗ โหติ ตถาคโต
ปรมฺมรณา อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺติ ปเนเก
สมณพราหฺมณา เอวํวาทีโน เอวํทิฏฺฐิโน ๘ น โหติ ตถาคโต
ปรมฺมรณา อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺเตเก สมณพราหฺมณา
เอวํวาทีโน เอวํทิฏฺฐิโน ๙ โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต
ปรมฺมรณา อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺติ ปเนเก
สมณพราหฺมณา เอวํวาทีโน เอวํทิฏฺฐิโน ๑๐ เนว โหติ น น โหติ
ตถาคโต ปรมฺมรณา อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯ เต
#๑ ย. สาวตถิยํ ปิณฺฑทาย ปวิสฺสนฺติ ฯ

ภณฺชนชาตา กลหชาตา วิวาทาปนฺนา อณฺณมณฺณํ มุขสฺสดีหิ
วิตฺตุนฺดา วิหรนฺติ เอทิสฺส ธมฺโม เนทิสฺส ธมฺโม เนทิสฺส ธมฺโม
เอทิสฺส ธมฺโมติ ฯ

[๑๓๗] อถ โข สมฺพหุลา ภิกฺขุ ปุพฺพณฺนสมฺมํ นิวาเสตฺวา
ปตฺตจิวรมาทาย สวตฺถึ ปิณฺฑทาย ปาวีสึสุ ฯ สวตฺถึยฺย ปิณฺฑทาย
จริตฺวา ปจฺจภกตฺตํ ปิณฺฑทปาทปฏิกฺกนฺตา เยน ภควา
เตนฺอุปสงฺกมึสุ อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตฺตํ นิสึทึสุ ฯ
เอกมฺนตฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจฺจุ อึช ฆนฺเต
สมฺพหุลา นานาติตฺถึยา สมณฺพราหฺมณา ปรีพฺพาชกา สวตฺถึยฺย
ปฏิวสฺสนฺติ นานาทิฏฺฐิกา นานาฆนฺติกา นานารุจิกา นานาทิฏฺฐินิสฺสยนิสฺสิตา
สนฺเตเก สมณฺพราหฺมณา เอวฺวาทีโน เอวฺทิฏฺฐิโน
สสฺสโต โลโก อิทเมว สจฺจํ โมฆมฺมณฺณนฺติ สนฺติ ปเนเก
สมณฺพราหฺมณา เอวฺวาทีโน เอวฺทิฏฺฐิโน อสสฺสโต โลโก อิทเมว
สจฺจํ โมฆมฺมณฺณนฺติ สนฺเตเก สมณฺพราหฺมณา เอวฺวาทีโน
เอวฺทิฏฺฐิโน อนฺตฺวา โลโก อิทเมว สจฺจํ โมฆมฺมณฺณนฺติ สนฺติ ปเนเก
สมณฺพราหฺมณา เอวฺวาทีโน เอวฺทิฏฺฐิโน อนฺตฺวา โลโก
อิทเมว สจฺจํ โโมฆมฺมณฺณนฺติ สนฺเตเก สมณฺพราหฺมณา เอวฺวาทีโน
เอวฺทิฏฺฐิโน ตํ ชิวํ ตํ สรริํ อิทเมว สจฺจํ โโมฆมฺมณฺณนฺติ
สนฺติ ปเนเก สมณฺพราหฺมณา เอวฺวาทีโน เอวฺทิฏฺฐิโน อณฺณํ ชิวํ
อณฺณํ สรริํ อิทเมว สจฺจํ โโมฆมฺมณฺณนฺติ สนฺเตเก สมณฺพราหฺมณา

เต สพุเพ คเหตุวา เยน โส ราชา เตนุปลสงกมิ
อุปลสงกมิตฺวา ตํ ราชานํ เอตทโวจ สนนฺนิปาติตา โข เต เทว ยาวติกา
สาวตฺติยา ชฺจนฺธาติ ฯ เตน หิ ภณฺเ ชฺจนฺธานํ หตฺถิ
ทสฺเสหิตี ฯ เอวํ เทวตฺติ โข ภิกฺขเว โส ปุริโส ตสฺส รณฺโณ
ปฏฺิสฺสฺสฺวา ชฺจนฺธานํ หตฺถิ ทสฺเสสิ เอกจฺจานํ ชฺจนฺธานํ หตฺถิสฺส
สีลํ ทสฺเสสิ เอทิสฺส ชฺจนฺธา หตฺถิตฺติ ฯ เอกจฺจานํ [๑] หตฺถิสฺส
กณฺณํ ทสฺเสสิ เอทิสฺส ชฺจนฺธา หตฺถิตฺติ ฯ เอกจฺจานํ
ชฺจนฺธานํ หตฺถิสฺส ทนฺตํ ทสฺเสสิ เอทิสฺส ชฺจนฺธา หตฺถิตฺติ ฯ เอกจฺจานํ
ชฺจนฺธานํ หตฺถิสฺส โสณฺทํ ทสฺเสสิ เอทิสฺส ชฺจนฺธา
หตฺถิตฺติ ฯ เอกจฺจานํ ชฺจนฺธานํ หตฺถิสฺส กายํ ทสฺเสสิ เอทิสฺส
ชฺจนฺธา หตฺถิตฺติ ฯ เอกจฺจานํ หตฺถิสฺส ปาทํ ทสฺเสสิ เอทิสฺส
ชฺจนฺธา หตฺถิตฺติ ฯ เอกจฺจานํ ชฺจนฺธานํ หตฺถิสฺส ปิฎฺฐี ๒
ทสฺเสสิ เอทิสฺส ชฺจนฺธา หตฺถิตฺติ ฯ เอกจฺจานํ ชฺจนฺธานํ หตฺถิสฺส
นงฺคุญฺจํ ทสฺเสสิ เอทิสฺส ชฺจนฺธา หตฺถิตฺติ ฯ เอกจฺจานญ
ชฺจนฺธานํ หตฺถิสฺส วาลธฺวี ทสฺเสสิ เอทิสฺส ชฺจนฺธา หตฺถิตฺติ ฯ อถ
โข ภิกฺขเว โส ปุริโส ชฺจนฺธานํ หตฺถิ ทสฺเสตฺวา เยน โส
ราชา เตนุปลสงกมิ อุปลสงกมิตฺวา ตํ ราชานํ เอตทโวจ ทิฎฺฐโจ
โข เตหิ เทว ชฺจนฺเธหิ หตฺถิ ยสฺสทานิ กาลํ มณฺณถาติ ๓ ฯ
อถ โข ภิกฺขเว โส ราชา เยน เต ชฺจนฺธา เตนุปลสงกมิ
อุปลสงกมิตฺวา เต ชฺจนฺเธ เอตทโวจ ทิฎฺฐโจ โว ชฺจนฺธา
#๑ ไป. ม. ย. เอกจฺจานํ ชฺจนฺธานํ ฯ ๒ ม. สตฺถิ ฯ ๓ ม. ย. มณฺณสีติ ฯ

หตุถิติ ๑ เอว เทวติ ๑ ทิฏฺโฐ โน หตุถิติ วเทถ ชจฺจนฺธา
กิติโส หตุถิติ ๑ เยหิ ภิกฺขเว ชจฺจนฺเชหิ หตุถิสฺส สีสํ ทิฏฺฐํ
อโหสิ เต เอวมาหํสุ เอทิสฺส เทว หตุถิ เสยฺยถาปี กุมฺภโถติ ๑
เยหิ ภิกฺขเว ชจฺจนฺเชหิ หตุถิสฺส กณฺโณ ทิฏฺฐโ จ อโหสิ เต
เอวมาหํสุ เอทิสฺส เทว หตุถิ เสยฺยถาปี สุปฺโปติ ๑ เยหิ ภิกฺขเว
ชจฺจนฺเชหิ หตุถิสฺส ทนฺโต ทิฏฺฐโ จ อโหสิ เต เอวมาหํสุ เอทิสฺส
เทว หตุถิ เสยฺยถาปี ฆาโลติ ๑ ๑ เยหิ ภิกฺขเว ชจฺจนฺเชหิ หตุถิสฺส
โสณฺโฑ ทิฏฺฐโ จ อโหสิ เต เอวมาหํสุ เอทิสฺส เทว หตุถิ
เสยฺยถาปี นงฺคีสฺสชาติ ๑ เยหิ ภิกฺขเว ชจฺจนฺเชหิ หตุถิสฺส กาโย
ทิฏฺฐโ จ อโหสิ เต เอวมาหํสุ เอทิสฺส เทว หตุถิ เสยฺยถาปี
โกฏฺฐโ จติ ๑ เยหิ ภิกฺขเว ชจฺจนฺเชหิ หตุถิสฺส ปาโท ทิฏฺฐโ จ
อโหสิ เต เอวมาหํสุ เอทิสฺส เทว หตุถิ เสยฺยถาปี ฐฺโณติ ๑
เยหิ ภิกฺขเว ชจฺจนฺเชหิ หตุถิสฺส ปิฏฺฐิ ทิฏฺฐา อโหสิ เต
เอวมาหํสุ เอทิสฺส เทว หตุถิ เสยฺยถาปี อุกฺกขโลติ ๑ เยหิ ภิกฺขเว
ชจฺจนฺเชหิ หตุถิสฺส นงฺคฺฐํ ทิฏฺฐํ อโหสิ เต เอวมาหํสุ เอทิสฺส
เทว หตุถิ เสยฺยถาปี มุสโลติ ๑ เยหิ ภิกฺขเว ชจฺจนฺเชหิ หตุถิสฺส
วาลฺลทฺธิ ทิฏฺฐโ จ อโหสิ เต เอวมาหํสุ เอทิสฺส เทว หตุถิ เสยฺยถาปี
สมฺมุชฺชนฺติ ๑ เต เอทิสฺส หตุถิ เนทิสฺส หตุถิ เนทิสฺส หตุถิ
เอทิสฺส หตุถิติ อณฺณมณฺณํ มุฏฺฐิหิ สํยุชฺชีสุ ๒ ๑ เตน จ ปน
ภิกฺขเว โส ราชา อตุตฺตมโน อโหสิ ๑ เอวเมว โข ภิกฺขเว
#๑ โป. สลฺโล ๑ ม. จิโล ๑ ๒ โป. ม. สํสุมฺภิสฺส ๑

อณตติตติยา ปริพพาชกา อนฺธา อจฺกขุกา [๑] อตฺถํ น ชานนฺติ อนตฺถํ
น ชานนฺติ ฌมฺมํ น ชานนฺติ อฌมฺมํ น ชานนฺติ เต อตฺถํ
อชานนฺตา อนตฺถํ อชานนฺตา ฌมฺมํ อชานนฺตา อฌมฺมํ อชานนฺตา
ภณฺฑนชาตา กลหชาตา วิวาทาปนฺนา อณฺณมณฺณํ มุชฺสตฺตีหิ
วิทฺตฺตนา วิหรนฺติ เอทิสฺส ฌมฺโม เนทิสฺส ฌมฺโม เนทิสฺส
ฌมฺโม เอทิสฺส ฌมฺโมติ ฯ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา
ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทานนฺติ

อิมสฺส กิร สขฺชนฺติ เอเก สมณพฺรหฺมณา

วิกฺกยฺห นํ วิวทนฺติ ชนา เอกงฺกทสฺสสินฺติ ฯ จตฺตํ ฯ

[๑๗๕] ๕ เอวมฺเม สฺตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สวาคฺถิยํ

วิหรติ เขตฺวเน อนาถปิณฺฑกิสฺส อารามे ฯ เตน โข ปน สมเยน
สมฺพฺพลา นานาติตฺติยา สมณพฺรหฺมณา ปริพฺพาชกา สวาคฺถิยํ
ปฏฺิวสฺนฺติ นานาทิฏฺฐิกา นานาขนฺดิกา นานารุจิกา นานาทิฏฺฐินิสฺสยนิสฺสิตา ฯ
สนฺเตเก สมณพฺรหฺมณา เอวฺวาทีโน เอวฺทิฏฺฐิโน
๑ สสฺสโต อตฺตา จ โลโก จ อิทเมว สจฺจํ โมจฺมณฺณนฺติ ฯ
สนฺติ ปเนเก สมณพฺรหฺมณา เอวฺวาทีโน เอวฺทิฏฺฐิโน ๒ อสสฺสโต
อตฺตา จ โลโก จ อิทเมว สจฺจํ โมจฺมณฺณนฺติ ฯ สนฺเตเก
สมณพฺรหฺมณา เอวฺวาทีโน เอวฺทิฏฺฐิโน ๓ สสฺสโต จ อสสฺสโต
จ อตฺตา จ โลโก จ อิทเมว สจฺจํ โมจฺมณฺณนฺติ ฯ สนฺติ

#๑ ม. เต ฯ

ปเนเก สมณพราหมณา เอววาทีโน เอวทิฏฐิโน ๔ เนว สสโต
นาสสโต อตตะ จ โลโก จ อิทเมว สจฺจ โมฆมณฺณนฺติ ฯ
สนฺเตเก สมณพราหมณา เอววาทีโน เอวทิฏฐิโน ๕ สยงกโต อตตะ
จ โลโก จ อิทเมว สจฺจ โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺติ ปเนเก
สมณพราหมณา เอววาทีโน เอวทิฏฐิโน ๖ ปรงกโต อตตะ จ โลโก
จ อิทเมว สจฺจ โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺเตเก สมณพราหมณา
เอววาทีโน เอวทิฏฐิโน ๗ สยงกโต จ ปรงกโต จ อตตะ จ โลโก
จ อิทเมว สจฺจ โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺติ ปเนเก สมณพราหมณา
เอววาทีโน เอวทิฏฐิโน ๘ อสยงกาโร จ อปรงกาโร
จ อธิจฺจสมฺปฺปนฺโน อตตะ จ โลโก จ อิทเมว สจฺจ
โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺเตเก สมณพราหมณา เอววาทีโน เอวทิฏฐิโน
๙ สสสตํ สุขทุกฺขํ อตตะ จ โลโก จ อิทเมว สจฺจ โมฆมณฺณนฺติ ฯ
สนฺติ ปเนเก สมณพราหมณา เอววาทีโน เอวทิฏฐิโน
๑๐ อสสสตํ สุขทุกฺขํ อตตะ จ โลโก จ อิทเมว สจฺจ
โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺเตเก สมณพราหมณา เอววาทีโน เอวทิฏฐิโน
๑๑ สสสตณฺจ อสสสตณฺจ สุขทุกฺขํ อตตะ จ โลโก จ อิทเมว
สจฺจ โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺติ ปเนเก สมณพราหมณา เอววาทีโน
เอวทิฏฐิโน ๑๒ เนว สสสตํ นาสสสตํ สุขทุกฺขํ อตตะ จ
โลโก จ อิทเมว สจฺจ โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺเตเก สมณพราหมณา
เอววาทีโน เอวทิฏฐิโน ๑๓ สยงกตํ สุขทุกฺขํ อตตะ

จ โลโก จ อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺติ ปเนเก
สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน ๑๔ ปรํกตํ สุขทฺกขํ อตฺตา
จ โลโก จ อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺเตเก สมณพฺรหฺมณา
เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน ๑๕ สยงฺกตญจ ปรํกตญจ
สุขทฺกขํ อตฺตา จ โลโก จ อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯ
สนฺติ ปเนเก สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน ๑๖ อสยงฺการิ
จ อปรํการิ จ อธิจฺจสมฺปฺปนฺนํ สุขทฺกขํ อตฺตา จ โลโก จ
อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯ เต ภณฺฑนชาตา กลหชาตา
วิวาทาปนฺนา อณฺณมณฺณํ มุขสฺตฺตีหิ วิตุทฺตา วิหรนฺติ เอทิสฺ
ธมฺโม เนทิสฺ ธมฺโม เนทิสฺ ธมฺโม เอทิสฺ ธมฺโมติ ฯ

[๑๔๐] อถ โข สมฺพหฺลลา ภิกฺขุ ปุพฺพพณฺหสมฺมํ นิวาเสตฺวา
ปตฺตจิวรมาทาย สวตฺถิ ปิณฺฑทาย ปาวิสีสุ ฯ สวตฺถิยํ ปิณฺฑทาย
จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺตา เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมึสุ
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิสฺ ฯ
เอกมฺนตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจฺจํ อีธ ภนฺเต
สมฺพหฺลลา นานาติตฺถิยา สมณพฺรหฺมณา ปริพฺพาชกา สวตฺถิยํ
ปฏิวสนฺติ นานาทิฏฺฐิกา นานาขนฺติกา นานารุจิกา นานาทิฏฺฐินิสฺสยนิสฺสิตา
สนฺเตเก สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน สสฺสโต ๑
โลโก อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯเปฯ เต ภณฺฑนชาตา
#๑ สสฺสโต อตฺตา จ โลโกจาทิ อิมสฺส สุตฺตสฺส อาทิมฺหิ ปาโจ ทิสฺสติ ฯ

กลหชาตา วิวาทาปนุนา อญญมณฺณํ มุขสตุตีหิ วิตุทฺตนา วิหรนฺติ
เอทิสฺส ธมฺโม เนทิสฺส ธมฺโม เนทิสฺส ธมฺโม เอทิสฺส ธมฺโมติ ฯ
อญฺจติตฺถิยา ภิกฺขเว ปริพฺพชกา อนฺธา อจฺจุชฺชา อตุถํ น ชานนฺติ
อนตุถํ น ชานนฺติ ธมฺมํ น ชานนฺติ อธมฺมํ น ชานนฺติ เต
อตุถํ อชานนฺตา อนตุถํ อชานนฺตา ธมฺมํ อชานนฺตา อธมฺมํ
อชานนฺตา ภูทฺตนาชตา กลหชาตา วิวาทาปนุนา อญฺญมณฺณํ
มุขสตุตีหิ วิตุทฺตนา วิหรนฺติ เอทิสฺส ธมฺโม เนทิสฺส ธมฺโม
เนทิสฺส ธมฺโม เอทิสฺส ธมฺโมติ ฯ อถ โข ภควาเอตมตฺถํ วิทิตฺวา
ตายํ เวลาขํ อิมํ อุทานํ อุทานนฺติ

อิมสฺส กิร สขฺชนฺติ เอเก สมนฺนพฺราหฺมณา

อนฺตรา จ ๑ วิสึทฺตนา อปฺปตฺวา ว ตโมคฺชนฺติ ฯ ปญฺจํ ฯ

[๑๔๑] ๖ เอวมฺเม สุตฺติ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สวาคฺถิยํ วิหรติ
เชตวนเ อนาถปิณฺฑกิสฺส อารามे ฯ เตน โข ปน สมเยน
สมฺพหฺลลา นานาติตฺถิยา สมนฺนพฺราหฺมณา ปริพฺพชกา สวาคฺถิยํ
ปฏฺิวสฺสนฺติ นานาทิฏฺฐิกานานาขนฺติกานานารุจิกานานาทิฏฺฐินิสฺสยนิสฺสิตา ฯ
สนฺเตเก สมนฺนพฺราหฺมณา เอวํวาทีโน เอวํทิฏฺฐิโน
สสฺสโต อตฺตา จ โลโก จ อิทเมว สจฺจํ โมจฺจมณฺณนฺติ ฯ
สนฺติ ปเนเก สมนฺนพฺราหฺมณา เอวํวาทีโน เอวํทิฏฺฐิโน อสฺสโต
อตฺตา จ โลโก จ อิทเมว สจฺจํ โมจฺจมณฺณนฺติ ฯ สนฺเตเก
สมนฺนพฺราหฺมณา เอวํวาทีโน เอวํทิฏฺฐิโน สสฺสโต จ อสฺสโต
#๑ ไป. ม. ๖ ฯ

จ อตุตา จ โลโก จ อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺติ
ปเนเก สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน เนว สสฺสโต
นาสสฺสโต อตุตา จ โลโก จ อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯ
สนฺเตเก สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน สยงฺกโต อตุตา
จ โลโก จ อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺติ ปเนเก
สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน ปรงฺกโต อตุตา จ
โลโก จ อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺเตเก สมณพฺรหฺมณา
เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน สยงฺกโต จ ปรงฺกโต จ
อตุตา จ โลโก จ อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺติ
ปเนเก สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน อสยงฺกาโร จ
อปรงฺกาโร จ อธิจฺจสมุปฺปนฺโน อตุตา จ โลโก จ อิทเมว
สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺเตเก สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน
เอวํทิฏฺฐิโน สสฺสตี สุขทุกฺขํ อตุตา จ โลโก จ อิทเมว สจฺจํ
โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺติ ปเนเก สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน
อสสฺสตี สุขทุกฺขํ อตุตา จ โลโก จ อิทเมว สจฺจํ
โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺเตเก สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน
สสฺสตี จ อสสฺสตี จ สุขทุกฺขํ อตุตา จ โลโก จ อิทเมว
สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺติ ปเนเก สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน
เอวํทิฏฺฐิโน เนว สสฺสตี นาสสฺสตี สุขทุกฺขํ อตุตา จ โลโก จ
อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺเตเก สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน

เอวํทิกฺขิโน สยงกตํ สุขทุกฺขํ อตฺตา จ โลโก จ
อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺติ ปเนเก สมณพฺรหฺมณา
เอวํวาทีโน เอวํทิกฺขิโน ปรํกตํ สุขทุกฺขํ อตฺตา จ โลโก จ
อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺเตเก สมณพฺรหฺมณา
เอวํวาทีโน เอวํทิกฺขิโน สยงกตํ จ ปรํกตํ จ สุขทุกฺขํ อตฺตา
จ โลโก จ อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ ฯ สนฺติ ปเนเก
สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทีโน เอวํทิกฺขิโน อสยงการํ จ อปรํการํ
จ อธิจฺจสมุปฺปนฺนํ สุขทุกฺขํ อตฺตา จ โลโก จ อิทเมว สจฺจํ
โมฆมณฺณนฺติ ฯ เต ภูทนนฺชาตา กลหฺชาตา วิวาทาปนฺนา
อลฺลณฺณมณฺณํ มุขสฺตฺตีหิ วิคฺขทฺตา วิหรนฺติ เอทีโส ฌมฺโฆ เนทีโส
ฌมฺโฆ เนทีโส ฌมฺโฆ เอทีโส ฌมฺโฆติ ฯ

[๑๔๒] อถ โข สมฺพหฺลลา ภิกฺขุ ปุพฺพพฺนฺหสมยํ นิวาเสตฺวา
ปตฺตจิวรมาทาย สาวตฺถิ ปิณฺฑทาย ปาวิสีสุ ฯ สาวตฺถิยํ ปิณฺฑทาย
จริตฺวา ปจฺจนาทตฺตํ ปิณฺฑทปาทปฏิกฺกนฺตา เยน ภควา
เตนฺอุปสงฺกมมีสุ อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตฺตํ
นินิสีสิสุ ฯ เอกมฺนตฺตํ นินินฺนา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจฺจุ
อิธ ภูเต สมฺพหฺลลา นานาติตฺถิยา สมณพฺรหฺมณา ปริพฺพาชกา
สาวตฺถิยํ ปฏิวสนฺติ นานาทิกฺขิกา นานาขนฺติกา นานารุจิกา
นานาทิกฺขินิสฺสยนิสฺสิตา สนฺเตเก สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทีโน
เอวํทิกฺขิโน สสฺสโต อตฺตา จ โลโก จ อิทเมว สจฺจํ

โมกมณฺณนฺติ สนฺติ ปเนเก สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน
เอวํทิฏฺฐิโน อสฺสโต อตฺตา จ โลโก จ อิทเมว สจฺจํ
โมกมณฺณนฺติ สนฺเตเก สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน
สฺสโต จ อสฺสโต จ อตฺตา จ โลโก จ อิทเมว สจฺจํ
โมกมณฺณนฺติ สนฺติ ปเนเก สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน
เอวํทิฏฺฐิโน เนว สฺสโต นาสฺสโต อตฺตา จ โลโก จ อิทเมว
สจฺจํ โมกมณฺณนฺติ สนฺเตเก สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน
เอวํทิฏฺฐิโน สยงฺกโต ปรงฺกโต สยงฺกโต จ ปรงฺกโต จ
อสมฺภกาโร จ อปรงฺกาโร จ อธิจฺจสมฺภปฺนโน อตฺตา จ โลโก จ
อิทเมว สจฺจํ โมกมณฺณนฺติ สนฺเตเก สมณพฺรหฺมณา
เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน สฺสตํ สุขทฺถุํ อตฺตา จ โลโก จ อิทเมว
สจฺจํ โมกมณฺณนฺติ สนฺติ ปเนเก สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน
เอวํทิฏฺฐิโน อสฺสตํ สุขทฺถุํ อตฺตา จ โลโก จ
อิทเมว สจฺจํ โมกมณฺณนฺติ สนฺเตเก สมณพฺรหฺมณา
เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน สฺสตํ จ อสฺสตํ จ สุขทฺถุํ อตฺตา จ
โลโก จ อิทเมว สจฺจํ โมกมณฺณนฺติ สนฺติ ปเนเก สมณพฺรหฺมณา
เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน เนว สฺสตํ นาสฺสตํ สุขทฺถุํ
อตฺตา จ โลโก จ อิทเมว สจฺจํ โมกมณฺณนฺติ สนฺเตเก
สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน สยงฺกตํ สุขทฺถุํ อตฺตา
จ โลโก จ อิทเมว สจฺจํ โมกมณฺณนฺติ สนฺติ ปเนเก

สมณพราหมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน ปรงกตํ สุขทุกขํ อตฺตา
จ โลโก จ อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ สนฺเตเก สมณพราหมณา
เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน สยงกตํ จ ปรงกตํ จ สุขทุกขํ
อตฺตา จ โลโก จ อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ
สนฺติ ปเนเก สมณพราหมณา เอวํวาทิโน เอวํทิฏฺฐิโน สยงการํ
จ ปรงการํ จ อธิจฺจสมุปฺปนํ สุขทุกขํ อตฺตา จ โลโก จ
อิทเมว สจฺจํ โมฆมณฺณนฺติ เต ภณฺฑนชาตา กลหชาตา
วิวาทาปนฺนา อณฺณมณฺณํ มุขสตุตีหิ วิตุทฺนตา วิหรนฺติ เอทิสฺส ฌมฺโม
เนทิสฺส ฌมฺโม เนทิสฺส ฌมฺโม เอทิสฺส ฌมฺโมติ ฯ อณฺณตติตฺติยา
ภิกฺขเว ปริพฺพาชกา อนฺธา อจฺกขุกา อตฺถํ น ชานนฺติ อนตฺถํ
น ชานนฺติ ฌมฺมํ น ชานนฺติ อฌมฺมํ น ชานนฺติ เต อตฺถํ
อชานนฺตา อนตฺถํ อชานนฺตา ฌมฺมํ อชานนฺตา อฌมฺมํ อชานนฺตา
ภณฺฑนชาตา กลหชาตา วิวาทาปนฺนา อณฺณมณฺณํ มุขสตุตีหิ
วิตฺตฺนตา วิหรนฺติ เอทิสฺส ฌมฺโม เนทิสฺส ฌมฺโม เนทิสฺส
ฌมฺโม เอทิสฺส ฌมฺโมติ ฯ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา
ตํ เวลายุ อิมํ อุตฺถานํ อุตฺถาเนสิ

อหฺงการปฺสฺตํ ปชา ปรงการุปฺสฺสฺสิตา
เอตเตเก นาพฺภณฺณํ น นํ สลฺลนฺติ อทุทฺถํ
เอตตจ สลฺลํ ปฏฺิกจฺจ ๑ ปสฺสโต
อหํ กโรมีติ น ตสฺส โหติ

#๑ ไป. ม. ปฏิกจจ ฯ

ปโร กรโธตีติ น ตสฺส ๑ โหติ ฯ

มานุเปตา อัย ปชา มานคณฺธา มานวินิพฺพทฺธา ๒

ทิกฺขิสฺสุ พุยารมฺภกตา ๓ สํสารี นาติวตฺตตีติ ฯ ฉณฺจํ ฯ

[๑๔๓] ๗ เอวมฺเม สุตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหฺรติ
เชตวนเณ อนาถปิณฺฑทิกสฺส อารามเณ ฯ เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา
สฺสภูติ ภควโต อวิหฺเร นิสินฺโน โหติ ปลฺลงกํ อากฺขิตฺวา อุขฺํ กายํ
ปณฺิชาย อวิตกํ สมาริํ สมาปชฺชิตฺวา ฯ อทฺทสา โข ภควา
อายสฺมนตํ สฺสภูติ อวิหฺเร นิสินฺนํ ปลฺลงกํ อากฺขิตฺวา อุขฺํ กายํ
ปณฺิชาย อวิตกํ สมาริํ สมาปนฺนํ ฯ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ
วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทานเณสิ

ยสฺส วิตกฺกา วิฐฺปิตา

อชฺฉตฺตํ สฺวีกปฺปิตา อเสสา

ตํ สงฺกมตฺติจฺจ อรูปสฺสญฺญิ

จตุโยคาคิกโต น ชาตี เอตีติ ๔ ฯ สตฺตมํ ฯ

[๑๔๔] ๘ เอวมฺเม สุตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา ราชคฺเห วิหฺรติ
เวพฺพวนเณ กลนฺทกนิวาเป ฯ เตน โข ปน สมเยน ราชคฺเห เทว
ปฺปคา ๕ อญฺญตฺริสฺสา คณฺิกาย สारตฺตา โหนฺติ ปฏฺิพทฺชิตฺตา
ภณฺฑนชาตา กลหชาตา วิวาทาปนฺนา อญฺญมญฺญํ ปาณิหิปี

#๑ โป. นสฺส ฯ ๒ อญฺจกถายํ มานวินิพฺพทฺธา ฯ ๓ ม. สारมฺภกตา ฯ ย. พุยารมฺภกตา ฯ
#๔ โป. ม. ชาตฺตเมตีติ ฯ ๕ โป. สฺภา ฯ อญฺจกถายํ สฺภา ฯ

อุปกุกมนฺติ เลทฺฐุหิปี อุปกุกมนฺติ ทณฺเฑหิปี อุปกุกมนฺติ
สตฺเถหิปี อุปกุกมนฺติ เต ตตฺถ มรณฺมปี นิกจฺจนฺติ มรณฺมตฺตมปี
ทุกฺขํ ฯ อถ โข สมฺพหุลา ภิกฺขุ ปุพฺพณฺหสมฺมํ นิวาเสตฺวา
ปตฺตจิวรมาทาย ราชคหํ ปิณฺฑาทาย ปาวีสีสฺ ราชคเห ปิณฺฑาทาย
จริตฺวา ปจฺจนาถตฺตํ ปิณฺฑทปาทปฏิกฺกนฺตา เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิตฺสุ
อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตฺตํ นิสิตฺทิสฺ ๑
เอกมฺนตฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจฺจ อีธ ฆนฺเต
ราชคเห เทว ปุคา อณฺณตริสฺสา คณฺนิกาย สารตฺตา ปฏฺวิพทฺธจิตฺตา
ภณฺฑทนฺชาตา กลหฺชาตา วิวาทาปนฺนา อณฺณมณฺณํ ปาณฺิหิปี
อุปกุกมนฺติ เลทฺฐุหิปี อุปกุกมนฺติ ทณฺเฑหิปี อุปกุกมนฺติ
สตฺเถหิปี อุปกุกมนฺติ เต ตตฺถ มรณฺมปี นิกจฺจนฺติ มรณฺมตฺตมปี
ทุกฺขนฺติ ฯ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลาญํ อิมํ
อุทานํ อุทาเนสิ

ขณฺจ ปตฺตํ ขณฺจ ปตฺตพฺพํ อุภยเมตฺตํ ราชานุกิณฺณํ

อาตุรฺสฺसानุสสิทฺขโต

เย จ สิกฺขาสาธา สีสฺพตฺตํ จีวิตฺตํ พุรหฺมจฺริยํ อุปฺภูจฺานสาธา
อยมโก อนุโต ฯ

เย จ เอวฺวาทินฺน นตฺถิ กามสฺสุ โทโสติ อญฺํ ทฺุติโย อนุโต ฯ

อิจฺเจเต อุโภ อนุตา กฏฺสฺวิทฺตมฺนา กฏฺสฺสิโย ทิฏฺฐี ๑ วทฺตมฺนติ ฯ

เอเต เต อุโภ อนุเต อนภินฺณาย โอลิยนฺติ เอเก อติธาวนฺติ เอเก ฯ

#๑ ไป. ม. ทิฏฺฐี ฯ

เย จ โข เต อภิญญา ตตฺร จ นาเหสิ เตน จ อมณเฐสิ

วฏฺฐิ เตสิ นตฺถิ ปญญาปนายาติ ฯ อฏฺฐมํ ฯ

[๑๔๕] ๕ เอวมเม สุตฺติ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สาวคฺคิยํ

วิหฺรติ เชตวนเ อนาถปิณฺฑกิสฺส อารามे ฯ เตน โข ปน สมเยน
ภควา รตฺตนุชการตมิสายํ อพฺุโลกาส นิสินฺโน โหติ เตลปฺปทีเปสุ
ฌายมาเนสุ ฯ เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา อธิปาตกา เตสุ
เตลปฺปทีเปสุ อาปาตปริปาตํ อนนฺยํ อาปชฺชนฺติ พุยสนฺนํ อาปชฺชนฺติ
อนนยพฺยสนฺนํ อาปชฺชนฺติ ฯ อทฺทสา โข ภควา เต สมฺพหุเล
อธิปาตเก เตสุ เตลปฺปทีเปสุ อาปาตปริปาตํ อนนฺยํ อาปชฺชนฺเต
พฺยสนฺนํ อาปชฺชนฺเต อนนยพฺยสนฺนํ อาปชฺชนฺเต ฯ อถ โข ภควา
เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลาयํ อิมํ อุทานํ อุทานเถสิ

อุปาติชานฺติ น สารเมนฺติ

นํ นํ พนฺธนํ พฺุหฺยนฺติ

ปตฺนฺติ ปชฺโชตมิวาทิปาตา ๑

ทิฏฺฐเจ สฺสฺเต อิติเหเก นิวิฏฺฐาติ ฯ นวํ ฯ

[๑๔๖] ๑๐ เอวมเม สุตฺติ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สาวคฺคิยํ วิหฺรติ

เชตวนเ อนาถปิณฺฑกิสฺส อารามे ฯ อถ โข อายสฺมา อานนฺโท
เยน ภควา เตนุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา
เอกมฺนตฺตํ นิสีทิ ฯ เอกมฺนตฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ
เอตทโวจ ยาวกัฏฺฐจ ฆนฺเต ตถาคตา โลเก นุปฺปชฺชนฺติ อรหนฺโต
#๑ ม. ปชฺโชตมิวาทิปากตา ฯ

สมมาสมพุทฺธา ตาว อณฺฺตติตฺติยา ปริพฺพาชกา สกฺกตา โหนฺฺติ ڪรฺกตา
มานิตา ปุชฺิตา อปฺจิตา ลาภินฺ โฉวโรปฺนุชฺิตาตเสนาสนคิลาน-
ปจฺจยเกสชฺชปฺริกฺขารานํ ยโต จ โข ฆนฺเต ตถาคตา โลเก
อุปฺปชฺชนฺติ อรหฺนฺโต สมมาสมพุทฺธา อถ โข อณฺฺตติตฺติยา
ปริพฺพาชกา อสกฺกตา โหนฺฺติ อڪรฺกตา อมานิตา อปุชฺิตา อนปฺจิตา
น ลาภินฺ โฉวโรปฺนุชฺิตาตเสนาสนคิลานปจฺจยเกสชฺชปฺริกฺขารานํ
ภควา เจวทานิ ฆนฺเต สกฺกโต โหติ ڪรฺกโต มานิตो
ปุชฺิตो อปฺจิตो ลาภี โฉวโรปฺนุชฺิตาตเสนาสนคิลานปจฺจยเกสชฺชปฺริกฺขารานํ
ภิกฺขุสงฺโฆ จาติ ๑ เอวมตํ อานนฺท เอวมตํ ๑
อานนฺท ยาวกัณฺณจ อานนฺท ตถาคตา โลเก นุปฺปชฺชนฺติ
อรหฺนฺโต สมมาสมพุทฺธา ตาว อณฺฺตติตฺติยา ปริพฺพาชกา สกฺกตา
โหนฺฺติ ڪรฺกตา มานิตา ปุชฺิตา อปฺจิตา ลาภินฺ
โฉวโรปฺนุชฺิตาตเสนาสนคิลานปจฺจยเกสชฺชปฺริกฺขารานํ ยโต จ โข อานนฺท
ตถาคตา โลเก อุปฺปชฺชนฺติ อรหฺนฺโต สมมาสมพุทฺธา อถ โข
อณฺฺตติตฺติยา ปริพฺพาชกา อสกฺกตา โหนฺฺติ อڪรฺกตา อมานิตา
อปุชฺิตา อนปฺจิตา น ลาภินฺ โฉวโรปฺนุชฺิตาตเสนาสนคิลานปจฺจย-
เกสชฺชปฺริกฺขารานํ ตถาคโต ๒ เจวทานิ สกฺกโต โหติ ڪรฺกโต
มานิตो ปุชฺิตो อปฺจิตो ลาภี โฉวโรปฺนุชฺิตาตเสนาสนคิลานปจฺจย-
เกสชฺชปฺริกฺขารานํ ภิกฺขุสงฺโฆ จาติ ๑ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ
วิทฺตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทานสิ
#๑ โป. ม. ย. เอวมตํ อานนฺทาทิ ปาฐตฺถยํ น ทิสฺสติ ๑ ๒ โป. ตถาคโต วทานิ
#ฆนฺเต ๑ ม. ย. ตถาคโต วทานิ ๑

อถ โข อายสุมโต ลกฺขณจกภทฺทียสฺส อายสุมตา สาริปฺุตเตน
อนกปริยาเยน ฐมฺมียา กถาย สนฺทสฺสียมานสฺส สมหาทฺปิยามานสฺส
สมฺมุตเตชียมานสฺส สมนฺปหฺสียมานสฺส อนฺุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ
วิมฺจฺจิจิ ๑ อทฺทสา โข ภควา อายสฺมนฺตํ ลกฺขณจกภทฺทียํ
อายสุมตา สาริปฺุตเตน อนกปริยาเยน ฐมฺมียา กถาย
สนฺทสฺสียมานํ สมหาทฺปิยามานํ สมฺมุตเตชียมานํ สมนฺปหฺสียมานํ
อนฺุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมฺจฺจิจิ ๑ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ
วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทธานํ อุททาเนสิ

อุทฺธํ อโร ๑ สพฺพธิ วิปฺปมฺจฺจโต

อยมฺหมสมฺมิตฺติ อนานฺุปลสฺสึ

เอวํ วิมฺจฺจโต อุทตาริ โอฆํ

อติณฺณปฺพุทฺธิ อนฺุณพฺภวายาติ ๑ สฺจตฺตํ ปจฺจมํ ๑

[๑๔๘] ๒ เอวมฺเม สฺจตฺตํ ๑ เอกํ สมฺมํ ภควา สวาทฺถึยํ
วิหฺรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อารามे ๑ เตน โข ปน สมเยน
อายสฺมา สาริปฺุตโต อายสฺมนฺตํ ลกฺขณจกภทฺทียํ เสกฺโขติ ๒
มณฺญมาโน ภิกฺขุโยโส มตฺตตาย อนกปริยาเยน ฐมฺมียา กถาย
สนฺทสฺสเสติ สมหาทฺเปติ สมฺมุตเตเชติ สมนฺปหฺสเสติ ๑ อทฺทสา โข ภควา
อายสฺมนฺตํ สาริปฺุตตํ อายสฺมนฺตํ ลกฺขณจกภทฺทียํ เสกฺโขติ ๓
มณฺญมานํ ภิกฺขุโยโส มตฺตตาย อนกปริยาเยน ฐมฺมียา กถาย
สนฺทสฺสเสนฺตํ สมหาทฺเปนฺตํ สมฺมุตเตเชนฺตํ สมนฺปหฺสเสนฺตํ ๑ อถ โข
#๑ ยู. อโร จ ๑ ๒ ม. เสกฺโข ๑ ยู. เสโขติ มณฺญมานํ ๑ ๓ โป. เสกฺขมณฺญมานํ ๑

ภควา เอตมตถึ วิทิตฺวา ตายึ เวลายึ อิมึ อุทานึ อุทานนสิ

อจฺฉิขฺชึ ๑ วฏฺฏึ พุยคา ๒ นิราลึ

วิสุกฺขา สริตาน สนนฺทติ

ฉินฺนึ วฏฺฏึ น วตฺตติ

เอเสวนุโต ทุกฺขสฺสชาติ ฯ ทฺตึยึ ฯ

[๑๔๕] ๓ เอวมฺเม สฺตึ ฯ เอกึ สมนฺยึ ภควา สาวตฺถึยึ

วิหฺรติ เชตวนเ อนนาคปิณฺฑกิสฺส อารามे ฯ เตน โข ปน สมนเณ
สาวตฺถึยึ มนุสฺสา เขญฺยเณ กามสฺส อติเวลึ สตฺตา โหนฺติ ๓ รตฺตา
กิทฺธา คธิตา มุจฺฉิตา อชฺโฌปนฺนา ๔ สมนฺตฺตกฺขาตา ๕ กามสฺส
วิหฺรนฺติ ฯ อถ โข สมนฺพหฺลลา ภิกฺขุ ปุพฺพณฺหสมฺยึ นีวาเสตฺวา
ปตฺตจิวฺรมาทาย สาวตฺถึ ปิณฺฑาทาย ปาวิสีสุ ฯ สาวตฺถึยึ ปิณฺฑาทาย
จริตฺวา ปจฺจณฺทตฺตึ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺตา เณ ภควา
เตนฺอุปสงฺกมึสฺส อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตึ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตึ
นินิสีสุ ฯ เอกมนฺตึ นินินฺนา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตึ เอตทโวจฺจึ อึช
ภนฺเต สาวตฺถึยึ มนุสฺสา เขญฺยเณ กามสฺส อติเวลึ สตฺตา โหนฺติ
รตฺตา กิทฺธา คธิตา มุจฺฉิตา อชฺโฌปนฺนา สมนฺตฺตกฺขาตา กามสฺส
วิหฺรนฺตีติ ฯ อถ โข ภควา เอตมตถึ วิทิตฺวา ตายึ เวลายึ อิมึ
อุทานึ อุทานนสิ

กามสฺส สตฺตา กามสงฺกสฺตฺตา ๖-

ลึโยชเน วชฺชมนฺปสฺสมานา

- #๑ ไป. อจฺฉินฺนิตึ ฯ ม. อจฺฉิขฺชึ ฯ ๒ ไป. ม. พุยคา นิราลึ ฯ ๓ ไป. ม. อญฺ
- #ปาโจ นตฺติ ฯ ๔ ไป. อชฺโฌปนฺนา ฯ ๕ ย. สมนฺตฺตกฺขาตา ฯ ๖ ไป. กาม
- #สงฺกสฺตฺตา ฯ ย. กามสงฺกา สตฺตา ฯ

น หิ ชาตุ สโยชนสงคตดา

โอมนุตเรยฺย วิปฺลํ มหนฺตฺนฺติ ฯ ตติยํ ฯ

[๑๕๐] ๔ เอวมเม สุตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหฺรติ
เชตวนเ อนาถปิตฺตํ กสฺส อารามे ฯ เตน โข ปน สมเยน
สาวตฺถิยํ ๑ มนุสฺสา เขภฺยเยน กามสฺส สุตฺตา โหนฺติ รตฺตํ กิทฺธา
คธิตา มุจฺฉิตา อชฺโฆปนฺนา อนุชิกฺตา สมฺมตฺตกชาตา กามสฺส
วิหฺรนฺติ ฯ อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย
สาวตฺถิยํ ปิณฺฑาย ปาวิสิ ฯ อทฺทสา โข ภควา เต
สาวตฺถิยํ มนุสฺเส เขภฺยเยน กามสฺส สุตฺเต กิทฺเช คธิเต อชฺโฆปนฺเน
อนุชิกเต สมฺมตฺตกชาเต กามสฺส วิหฺรนฺเต ฯ อถ โข ภควา
เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทานเสิ

กามนฺธา ชาลสณฺณนา ๒ ตณฺหาจฺจนฺนาทิตา
ปมตฺตพนฺธนา ๓ พนฺธา ๔ มจฺฉาว กุมฺมินามฺเข
ชฺรามรณํ ๕ คจฺจนฺติ วุจฺโฆ ชีรปโกว มาตฺรนฺติ ฯ จตฺตํ ฯ

[๑๕๑] ๕ เอวมเม สุตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ
วิหฺรติ เชตวนเ อนาถปิตฺตํ กสฺส อารามे ฯ เตน โข ปน สมเยน
อายสฺมา ลกฺขณฺจกภทฺธิโย สมฺพหุลาณํ ภิกฺขุณฺํ ปิณฺฑิจิตฺโต ปิณฺฑิจิตฺโต
เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ ฯ อทฺทสา โข ภควา อายสฺมนตฺ
ลกฺขณฺจกภทฺธิยํ ทูรโตว สมฺพหุลาณํ ภิกฺขุณฺํ ปิณฺฑิจิตฺโต ปิณฺฑิจิตฺโต
อากจฺจนตฺ ทุพฺพณฺณํ ทฺททสฺสํ ๖ โอโกภฺมิกํ เขภฺยเยน ภิกฺขุณฺํ
#๑ โป. ม. สาวตฺถิยา ฯ ๒ โป. ชาลปฺริกฺคณา ฯ ๓ โป. ปมตฺตา พนฺธนา พทฺธา ฯ
#๔ ม. พทฺธา ฯ ๕ ม. ชฺรามรณมฺเนวฺนฺติ ฯ ๖ ม. ทฺททสฺสํ ฯ

ปริกขรูปั ทิสวาน ภิกขุ อามนเตสิ ปสสธ โน ตเมห ภิกขเว
เอตัง ภิกขุ ทูโรโตว สมพหุลานัง ภิกขุณัง ปิฎฺฐิตโต ปิฎฺฐิตโต
อากจณนตัง ทพพณณัง ทททสฺสีกัง โโอโกฏิมกัง เขภฺยุเขน ภิกขุณัง
ปริกขรูปนฺตติ ฯ เอวํ ภาวนเตติ ฯ เอโส ภิกขเว ภิกขุ มหิทฺธิโก
มหานุภาโว น จ สทา สฺมาปตฺติ สุตถรฺรปา ยา เตน ภิกขุณา
อสมปนนฺนปฺพพา ยสฺส จตฺถาย กุลปฺตฺตา สมมเทว อคารสฺมา
อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ ตทฺนตฺตรํ พุรหฺมจริยปริโยสานัง ทิฎฺฐเจว
ธมฺเม สยํ อภิญญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริตฺติ ฯ อถ โข
ภควา เอตมตฺถัง วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทานนฺติ

เนลฺลคโค ๑ เสตปจฺฉนาโท เอกาโร วตฺตตี รโถ

อนิฆํ ปสฺส อายนฺตัง ฉินฺนํ โสตัง อพฺนรฺชนนฺติ ฯ ปณฺจมํ ฯ

[๑๕๒] ๖ เอวมฺเม สฺตํ ฯ เอกัง สมยํ ภควา สวตฺถิยํ

วิหริตฺติ เขตฺวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อารามे ฯ เตน โข ปน สมเขน
อายสฺมา อณฺเฑตโกณฺฑลฺลโธ ๒ ภควโต อวิทุเร นิสินฺโน โหติ
ปลฺลงกํ อากฺขิตฺวา อุหฺงุ กายํ ปณฺิชาย ตณฺฺหาสงฺขยวิมุตฺตี
ปจฺจเวกฺขมาโน ฯ อทฺทสา โข ภควา อายสฺมนฺตัง อณฺเฑตโกณฺฑลฺลณฺ
อวิทุเร นิสินฺนํ ปลฺลงกํ อากฺขิตฺวา อุหฺงุ กายํ ปณฺิชาย
ตณฺฺหาสงฺขยวิมุตฺตี ปจฺจเวกฺขมานัง ฯ อถ โข ภควา เอตมตฺถัง
วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทานนฺติ

ยสฺส มฺลํ จมา นตฺถิ ปณฺเฑนา นตฺถิ กุโต ตตา

#๑ ย. เนลคโค ฯ ๒ ม. อณเฑตโกณฺฑลฺลโธ ฯ

ตั้ง ธีร พนธนา มุตต์ โภคํ นินฺทิตุมรหติ

เทวาปี นํ ปัสฺสนติ พุรหฺมุนาปี ปัสฺสีโตติ ฯ ฉฏฺฐํ ฯ

[๑๕๓] ๗ เอวมฺเม สุตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหฺรติ

เชตวนเ อนาถปิณฺฑทิกสุส อารามे ฯ เตน โข ปน สมเยน ภควา

อตุตฺโถ ปปฺลยจสฺสญาสงฺขาปหานํ ปจฺจเวกฺขมาโน นิสินฺโน โหติ ฯ

อถ โข ภควา อตุตฺโถ ปปฺลยจสฺสญาสงฺขาปหานํ วิทิตฺวา ตายํ

เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทานเสสิ

ยสฺส ปปฺลยจา ฐิติ ๑ จ นตฺถิ

สนฺธานํ ปลิฆํ จ วิทิตฺวาโต

น ๒ ตํ นิตฺถุหํ มุนี จรณตํ

นาวชานาติ สเทวโกปี โลโกติ ฯ สตุตฺตมํ ฯ

[๑๕๔] ๘ เอวมฺเม สุตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ

วิหฺรติ เชตวนเ อนาถปิณฺฑทิกสุส อารามे ฯ เตน โข ปน สมเยน

อายุสฺมา มหาจฺจฺจาโน ภควโต อวิหฺุเร นิสินฺโน โหติ ปลฺลยงฺกํ

อาภุชิตฺวา อุหฺุ กายํ ปณฺธิชาย กายคตฺตาย สติยา อชฺฌตฺตํ ปริมุขํ

สุปฺตัญฺจิตฺตาย ฯ อทฺทสา โข ภควา อายุสฺมนฺตํ มหาจฺจฺจํ

อวิหฺุเร นิสินฺนํ ปลฺลยงฺกํ อาภุชิตฺวา อุหฺุ กายํ ปณฺธิชาย กายคตฺตาย

สติยา อชฺฌตฺตํ ปริมุขํ สุปฺตัญฺจิตฺตาย ฯ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ

วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทานเสสิ

ยสฺส สติยา สพฺพทา สติ สตตํ กายคตา อุปฺญฺจิตา

#๑ ม. ยู. จิตี ฯ ๒ ม. นสทุโท นตฺถิ ฯ

โน จสฺส โน จ เม สฺยา น ภวิสฺสตี น จ เม ภวิสฺสตี

อนุปฺพุทฺทวิหารี ตตฺถ โส กาลเนว ตเร วิสฺตติกนฺตี ฯ อฏฺฐมํ ฯ

[๑๕๕] ๕ เอวมฺเม สฺตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา มลฺลเสฺส

จาริกญฺจรมาโน มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ เยน ฐนํ นาม มลฺลานํ
พฺรหฺมคคาโม ตทวสฺริ ฯ อสฺสโสสุํ โข ฐเนยฺยกา พฺรหฺมคคหปฺตีกา

สมณฺเ ขลฺล โภ โคตโม สกฺยปฺตฺโต สกฺยกุลา

ปฺพุทฺธิโต มลฺลเสฺส จาริกญฺจรมาโน มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ ฐนํ

อนุปฺตฺโตติ อุตฺปานํ ติณฺสฺส จ ภูสฺสฺส จ ยาว มุขโต ปฺรูเรสุํ

มา มุณฺฑกา สมณฺกา ปานีโย อํสฺสูติ ๑ ฯ

[๑๕๖] ๖ อถ โข ภควา มคฺคา โอกมฺม เยน อณฺตริ

รฺกขมฺมํ เตนฺุสฺงกมิ อฺุสฺงกมิตุวา ปณฺตเต อาสเน นิสีทิ ฯ

นิสฺชฺช โข ภควา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ อิงฺฆ เม ตวํ

อานนฺท เอตฺสฺมา อุตฺปาณา ปานีโย อหฺราติ ฯ เอวํ วุตฺเต

อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ อิทานิ โส ภนฺเต อุตฺปาโน

ฐเนยฺยเกหิ พฺรหฺมคคหปฺตีกหิ ติณฺสฺส จ ภูสฺสฺส จ ยาว มุขโต

ปฺรูโต มา มุณฺฑกา สมณฺกา ปานีโย อํสฺสูติ ฯ ทฺติยมฺปิ โข

ภควา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ อิงฺฆ เม ตวํ อานนฺทเอตฺสฺมา

อุตฺปาณา ปานีโย อหฺราติ ฯ ทฺติยมฺปิ โข อายสฺมา อานนฺโท

ภควนฺตํ เอตทโวจ อิทานิ โส ภนฺเต อุตฺปาโน ฐเนยฺยเกหิ

#๑ ไป. ม. อํสฺสูติ ฯ

พฺรหฺมณคหปติเกหิ ตินฺนสฺส จ ภูสฺสจ จ ยาว มฺขโต ปฺริโต มาเต
มฺนุทกา สมณกา ปานีโย อํสฺสติ ฯ ตติยมฺปิ โข ภควา อายสฺมนนฺตํ
อานนฺทํ อามนฺเตสิ อิงฺม เม ตฺวํ อานนฺท เอตสฺมา อูทปาณา
ปานีโย อหฺรติ ฯ เอวํ ฆนฺเตติ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต
ปฺฐิสฺสตุตฺวา ปตฺตํ คเหตุวา เยน โส อูทปาโน เตนุสฺสงฺกมิ ฯ
อถ โข อูทปาโน อายสฺมนนฺเต อานนฺเต อฺปสฺสงฺกมนฺเต สพฺพนฺตํ
ตินฺนจ ภูสฺนจ มฺขโต โอวมิตฺวา อจฺจสฺส อฺทกสฺส อนาวิลสฺส
วิปฺปสฺนฺนสฺส ยาว มฺขโต ปฺริโต วิสฺนฺทฺนฺโต มณฺเณ อฏฺฐาสิ ฯ
อถ โข อายสฺมโต อานนฺทสฺส เอตทโหสิ อจฺจริโย วต โภ
อพฺภูตํ วต โภ ตถาคตสฺส มหิตฺฐิกตา มหฺนุภาวกตา อยฺยหิ
โส อูทปาโน มยิ อฺปสฺสงฺกมนฺเต สพฺพนฺตํ ตินฺนจ ภูสฺนจ มฺขโต
โอวมิตฺวา อจฺจสฺส อฺทกสฺส อนาวิลสฺส วิปฺปสฺนฺนสฺส ยาว มฺขโต
ปฺริโต วิสฺนฺทฺนฺโต มณฺเณ จิตฺติ ฯ ปตฺเตน ปานีโย อาทาย
เยน ภควา เตนุสฺสงฺกมิ อฺปสฺสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ
อจฺจริโย ฆนฺเต อพฺภูตํ ฆนฺเต ตถาคตสฺส มหิตฺฐิกตา
มหฺนุภาวกตา อยฺยหิ โส ฆนฺเต อูทปาโน มยิ อฺปสฺสงฺกมนฺเต
สพฺพนฺตํ ตินฺนจ ภูสฺนจ มฺขโต โอวมิตฺวา อจฺจสฺส อฺทกสฺส
อนาวิลสฺส วิปฺปสฺนฺนสฺส ยาว มฺขโต ปฺริโต วิสฺนฺทฺนฺโต มณฺเณ
อฏฺฐาสิ ปิวตฺตุ ภควา ปานีโย ปิวตฺตุ สฺสโต ปานียนฺติ ฯ
อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายี เวลาโย อิมิ อูทานํ อูทาเนสิ

กัถยิรา อุทปาเนน อปา เจ สัพพทา สियุ

ตณฺหาย มุลโต เจตฺวา กิสฺส ปรีเยสนนฺจเรติ ฯ นวมํ ฯ

[๑๕๗] ๑๐ เอวมฺเม สุตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา โกสมฺพิย

วิหฺรติ โฆสิตารามे ฯ เตน โข ปน สมเยน รณฺโณ อุเทนสฺส
อุยฺยานคตสฺส อนฺเตปฺริ ททฺธํ โหติ ปณฺจ อิตฺถิสฺตานิ กาลกฺตานิ
โหนฺติ สามาวตีปฺมุขานิ ฯ อถ โข สมฺพหฺลทา ภิกฺขุ ปุพฺพณฺหสมยํ
นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวฺรมาทาย โกสมฺพี ปิณฺฑาย ปาวิสีสุ ฯ โกสมฺพิย
ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺจภคฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺตา เยน
ภควา เตนฺอุปสงฺกมီสุ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
เอกมนฺตํ นิสีทิสฺสุ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ
เอตทโวจฺจุ อิท ฆนฺเต รณฺโณ อุเทนสฺส อุยฺยานคตสฺส อนฺเตปฺริ
ททฺธํ ปณฺจ อิตฺถิสฺตานิ กาลกฺตานิ โหนฺติ สามาวตีปฺมุขานิ
ตาสํ ฆนฺเต อุปาสิกานํ คติ โก อภิสฺมฺปฺราโยติ ฯ สนฺเตตฺถ
ภิกฺขเว อุปาสิกาโย โสตาปนฺนา สนฺติ สกทาคามินิโย สนฺติ
อนาคามินิโย สัพฺพา ตา ภิกฺขเว อุปาสิกาโย อนิปุผลา
กาลกฺตาติ ฯ อถ โข ภควา เอตมฺตถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลา ยํ
อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

โมหสมฺพนฺธโน โลโก ภพฺพฺฐโปว ทิสฺสติ

อุปฺริพนฺธโน พาโล ตมฺสา ปรีวาริโต

สสุตไตริว ๑ ขายติ ปสสุโต นตฺถิ กิณฺณนฺนฺติ ฯ ทสมํ ฯ

อุพฺพกุโ ค สุตฺตโม ฯ

ตสฺสุทฺททานํ

โหนฺติ ๒ ทฺเว ตถา ภทฺทิยา โหนฺติ ทฺเว กามสฺสุ สุตฺตา

ลกุณฺโ จ ตณฺหาขโย จ ปปฺพจขโย จ

กจฺจาโน อุทฺปานํ อุเทโนติ ฯ

อุทานเ อฏฺฐโม ปาฏฺฐิกามิวคฺโค

[๑๕๘] ๑ เอวมฺเม สฺตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ

วิหฺรติ เขตฺวเน อนาถปิตฺตํ กสฺส อารามे ฯ เตน โข ปน สมเยน

ภควา ภิกฺขุณฺ ๓ นิพฺพานปฏฺฐิสฺยตฺตาย ฌมฺมียา กถาย สนฺทสฺเสติ

สมาทเปติ สมตฺเตเชติ สมปฺหํเสติ เต ๔ จ ภิกฺขุ อฏฺฐิกถฺวา

มนสิกถฺวา สพฺพญเจตฺโส สมนฺนาหริถฺวา โอิหิตฺโสตา ฌมฺมํ สฺวณฺนฺติ ฯ

อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลา ยํ อิมํ อุทานํ

อุทานสิ อตฺถิ ภิกฺขเว ตทายตฺนํ ยตฺถ เนว ปจฺวี น อาโป

น เตโซ น วาโย น อากาसानญจายตฺนํ น วิญฺญาณญจายตฺนํ

น อากิณฺจญฺจายตฺนํ น เนวสญฺยานาสญฺจายตฺนํ นายํ โลโก

น ปฺรโลโก น อุโภ จนฺทิมสฺสุริยา ตมฺหํ ๕ ภิกฺขเว เนว อาคตี

#๑ อฏฺฐกถายํ สสุตฺติ วิย ฯ ๒ ม. เทว ภทฺทิยา เทว จ สุตฺตา ลกุณฺทโก

#ตณฺหาขโย ปปฺพจขโย จ กจฺจาโน อุทฺปานญจ อุเทโนติ ฯ ๓ ม. ย. ภิกฺขุ ฯ

#๔ ม. เตช ภิกฺขุ อฏฺฐี กถฺวา ฯ ๕ อฏฺฐกถายํ ตตฺรปาหํ ฯ ม. ตตฺรปาหํ ฯ

วทามิ น คตี น จิตี น จูตี น อุปตตี อปตติฏฐิ อปวตตัม
อนารมมณเมว ตัม เอเสวนุโต ทุกขสสาตี ฯ สูตรตัม ปจมี ฯ

[๑๕๕] ๒ เอวมเม สูตริ ฯ เอกัม สมยัม ภควา สวตถึยัม
วิหริตี เขตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อารามे ฯ เตน โข ปน สมเยน [๑]
ภิกฺขุณฺํ นิพฺพานปฏิสฺสยฺตตาย ฌมฺมียา กถาย สนฺทสฺเสตี สมากเปตี
สมุตฺเตเชตี สมฺปหํเสตี ฯ เต จ ภิกฺขุ อฏฺฐจิกตฺวา มนสิกตฺวา
สพฺพญเจตโส สมฺนนาหริตฺวา โอิหิตโสตา ฌมฺมํ สฺขณฺฺตี ฯ อถ
โฆ ภควา เอตมตฺถัม วิทิตฺวา ตายี เวลายั อิมั อูทานั อูทานะสิ

ทุกฺทลั อนตัม นาม น หิ สจฺจัม สฺทสฺสนั

ปฏฺวิวิทฺธา ตณฺหา ซานโต ปสฺสโต นตฺถิ กิลฺยจณฺฺตี ฯ ทฺถียั ฯ

[๑๖๐] ๓ เอวมเม สูตริ ฯ เอกัม สมยัม ภควา สวตถึยัม
วิหริตี เขตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อารามे ฯ เตน โข ปน สมเยน
ภควา ภิกฺขุณฺํ นิพฺพานปฏิสฺสยฺตตาย ฌมฺมียา กถาย สนฺทสฺเสตี
สมากเปตี สมุตฺเตเชตี สมฺปหํเสตี ฯ เต จ ภิกฺขุ อฏฺฐจิกตฺวา
มนสิกตฺวา สพฺพญเจตโส สมฺนนาหริตฺวา โอิหิตโสตา ฌมฺมํ
สฺขณฺฺตี ฯ อถ โฆ ภควา เอตมตฺถัม วิทิตฺวา ตายี เวลายั อิมั
อูทานั อูทานะสิ อตฺถิ ภิกฺขเว อชาตัม อฏฺฐตัม อกตัม อสฺงฺขตัม โน
เจ ตัม ภิกฺขเว อภวิสฺส อชาตัม อฏฺฐตัม อกตัม อสฺงฺขตัม นยิธ ซาตสฺส
ภุตสฺส กตสฺส สฺงฺขตสฺส นิสฺสรณฺํ ปญฺญาเยถ ยสฺมา จ โฆ
ภิกฺขเว อตฺถิ อชาตัม อฏฺฐตัม อกตัม อสฺงฺขตัม ตสฺมา ซาตสฺส

#๑ ม. ภควา ฯ

ภูตสฺส กตสฺส สงฺขตสฺส นิสฺสรณํ ปญฺญาตติยํ ๗ ตติยํ ๗

[๑๖๑] ๔ เอวมฺเม สุตํ ๗ เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถิยํ วิหริติ
เชตวนเ อนาถปิณฑิกสฺส อารามे ๗ เตน โข ปน สมเยน ภควา
ภิกฺขุณฺํ นิพฺพานปฏิสฺยตุตฺตาย ฌมฺมिया กถาย สนฺทสฺเสติ สมากฺทเปติ
สมฺมุเตเชติ สมฺปหํเสติ ๗ เต จ ภิกฺขุ อญฺจิกตฺวา มนสิกตฺวา
สพฺพญเจตโส สมฺนนาหริตฺวา โอิหิตโสตา ฌมฺมํ สฺขณฺนติ ๗ อถ
โฆ ภควา เอตมฺตถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทานนฺตี
นิสฺสิตสฺส [๑] จลิตํ อนิสฺสิตสฺส จลิตํ นตฺถิ จลิตฺเต อสฺติ ปสฺสทฺธิ
ปสฺสทฺธิยา สติ รติ ๒ น โหติ รติยา ๓ อสฺติ อากคฺคิ น
โหติ อากคฺคิตฺยา อสฺติ จุจฺจปฺปาโต น โหติ จุจฺจปฺปาเต อสฺติ
เนวิธ น หุริ น ๔ อุภยมนฺตเร เอเสวนฺโต ทุกฺขสฺสาติ ๗ จตุตฺถํ ๗

[๑๖๒] ๕ เอวมฺเม สุตํ ๗ เอกํ สมยํ ภควา มลฺลเสสุ จาริกํ
จรมานो มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ เยน ปาวา ตทวสฺริ ๗
ตตฺตร สฺสํ ภควา ปาวายํ วิหริติ จุนฺทสฺส กมฺมารปฺตฺตสฺส
อมฺพวเน ๗ อสฺโสสิ โข จุนฺโท กมฺมารปฺตฺโต ภควา กิร มลฺลเสสุ
จาริกญจรมานो มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ ปาวมนฺปฺตฺโต ๕ ปาวายํ
วิหริติ มยฺหํ อมฺพวเนติ ๗ อถ โข จุนฺโท กมฺมารปฺตฺโต เยน
ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ ๗ เอกมนฺตํ นิสฺสินฺนํ โข จุนฺทํ กมฺมารปฺตฺตํ ภควา
#๑ โป. เจว ๗ ยฺ. จ ๗ ๒ อญฺจิกถายํ นติ นติยา ๗ ๓ ม. นติยา ๗ ๔ ม. น
#อุภยมนฺตเรน ๗ ๕ โป. เจตฺถิยํ อนฺนปฺตฺโต ๗ ยฺ. ปาวายํ ๗

ธมมียา กถาย สนฺทสฺเสสิ สฺมาทเปสิ สฺมุตฺเตเชสิ สฺมปฺหิเสสิ ฯ
อถ โข จุนฺโท กมฺมารปฺตุโต ภควตา ธมมียา กถาย สนฺทสฺสิโต
สฺมาทปฺโต สฺมุตฺเตชิตฺโต สฺมปฺหิสิโต ภควนฺตํ เอตทโวจ อธิวาเสตุ
เม ภนฺเต ภควา สุวตฺตนาถ ภคฺคํ สทฺธิํ ภิกฺขุสงฺฆเณนาติ ฯ
อธิวาเสติ ภควา ตฺถนฺหิภาวเณ ฯ อถ โข จุนฺโท กมฺมารปฺตุโต
ภควโต อธิวาสนํ วิทิตฺวา อฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกุกามิ ฯ อถ โข จุนฺโท กมฺมารปฺตุโต ตสฺสา
รตฺติยา อจฺจเยน สเก นินฺเวสเน ปณฺธิตํ ขาทนฺธิยํ โภชนฺธิยํ
ปฏฺธิยาทาเปตฺวา ปนฺหุตํ จ สฺวกรมทฺทวํ ภควโต กาลํ อาโรเจสิ ๑ กาโล
ภนฺเต นินฺฎิจิตํ ภคฺคตฺตฺติ ฯ อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ
นินฺวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิเณ จุนฺทสฺส กมฺมารปฺตุตฺตสฺส
นินฺเวสนํ เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน
นินฺสิทฺธิ ฯ นินฺสชฺช โข ภควา จุนฺทํ กมฺมารปฺตุตฺตํ อามนฺเตสิ ยนฺเต
จุนฺท สฺวกรมทฺทวํ ปฏฺธิยตฺตํ เตน มํ ปรีวีสิ ๒ ยํ ปนฺณณฺณํ ขาทนฺธิยํ
โภชนฺธิยํ ปฏฺธิยตฺตํ เตน ภิกฺขุสงฺฆํ ปรีวีสติ ฯ เอวํ ภนฺเตติ
โข จุนฺโท กมฺมารปฺตุโต ภควโต ปฏฺธิสฺสุตฺวา ยํ อโหสิ สฺวกรมทฺทวํ
ปฏฺธิยตฺตํ เตน ภควนฺตํ ปรีวีสิ ยํ ปนฺณณฺณํ ขาทนฺธิยํ
โภชนฺธิยํ ปฏฺธิยตฺตํ เตน ภิกฺขุสงฺฆํ ปรีวีสติ ฯ อถ โข ภควา
จุนฺทํ กมฺมารปฺตุตฺตํ อามนฺเตสิ ยนฺเต จุนฺท สฺวกรมทฺทวํ อวสิฏฺฐจํ
ตํ โสพฺเพ นินฺขณฺหาหิ นานนฺตํ จุนฺท ปสฺสามิ สเทเวเก โสเก
#๑ ม. ย. อาโรจาเปสิ ฯ ๒ โป. ม. ย. ปรีวีส ฯ

สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺราหฺมณฺเฌยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย
ยสฺส ตํ ปรีกฺขตํ สมฺมา ปริณามํ คจฺเจยฺย อณฺเฑตร
ตถาคตฺตฺสชาติ ๑ เอวํ ภนฺเตติ โข จุนฺโท กมฺมารปฺตฺโต ภควโต
ปฏฺิสฺสฺตฺวา ยํ อโหสิ สฺุกรมทฺทวํ อวสิญฺจํ [๑] โสพฺเพ นิชฺฌิตฺวา
เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
เอกมฺนฺตํ นิสีทึ ๑ เอกมฺนฺตํ นิสินฺนํ โข จุนฺทํ กมฺมารปฺตฺตํ
ภควา ธมฺมฺเฌยา ถาย สนฺทสฺเสตฺวา สฺมาทเปตฺวา สฺมุตฺเตเชตฺวา
สฺมปฺหิเสตฺวา อฺภูจฺยาสนา ปกฺกามิ ๑

[๑๖๓] อถ โข ภควโต จุนฺทสฺส กมฺมารปฺตฺตสฺส ภตฺตํ
ภฺตฺตาวิสฺส ขโร อาพาโธ อุปฺปชฺชิ โลหิตปฺกฺขนฺทิกา พาพฺหา ๒
เวทนา วตฺตนฺตี มรณฺนฺติกา ๓ ๑ ตตฺตร สฺทํ ภควา สโต สฺมปฺชาโน
อชฺิวาเสติ อวิหฺณฺณมาโน ๑ อถ โข ภควา आयสฺมนฺตํ อานนฺทํ
อามนฺเตสิ อายาแมนฺทฺ เยน กุสฺสินารา เตนฺอุปสงฺกมิสฺสฺสามาติ ๑
เอวํ ภนฺเตติ โข आयสฺมา อานนฺโท ภควโต ปจฺจุสฺโสสิ ๑

จุนฺทสฺส ภตฺตํ ภฺณฺชิตฺวา กมฺมารสฺสชาติ เม สฺตํ
อาพาธํ สฺมฺมุสิ ธีโร ปพาพฺหํ มรณฺนฺติกํ ๔ ๑

ภฺตฺตสฺส จ สฺุกรมทฺทเวณ
พฺยารึ ปพาโพฺห อฺทปาที สฺตฺถโน
วิริจฺจมาโน ภควา อโวจ
คจฺฉามหํ กุสฺสินารํ นฺครนฺติ ๑

#๑ ม. ย. ตํ ๑ ๒ ม. ปพาพฺหา ๓ ม. ย. มรณฺนฺติกา ๑ ๔ โป. กมฺมารปฺตฺตสฺส
#ปฺตฺตํ อาพาธํ ขโร โลหิตปฺกฺขนฺทิกํ พาพฺหํ มรณฺนฺติกํ ๑

[๑๖๔] อถ โข ภควา มคฺคา โอกฺกมฺม เยนญฺจตฺรํ

รูกฺขมฺมฺลํ เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมณฺตํ อานนฺทํ
อามนฺเตสิ อิงฺฆ เม ตฺวํ อานนฺท จตฺตคฺคณฺณํ สงฺฆาญฺ्ญํ ปญฺญาเปหิ
กิลนฺโตตฺสุมิ นิสิตฺตีสฺสามิตฺติ ฯ เอวํ ฆนฺเตติ โข อายสฺมา อานนฺโท
ภควโต ปฏฺฐิสฺสุตฺวา จตฺตคฺคณฺณํ สงฺฆาญฺ्ญํ ปญฺญาเปติ ๑ ฯ นิสิตฺติ ภควา
ปญฺจตฺเต อาสเน ฯ นิสชฺช โข ภควา อายสฺมณฺตํ อานนฺทํ
อามนฺเตสิ อิงฺฆ เม ตฺวํ อานนฺท ปานียํ อاهر ปิปาสิตฺโตตฺสุมิ
อานนฺท ปิวิสฺสามิตฺติ ฯ เอวํ วุตฺเต อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ
เอตทโวจ อิทานิ ฆนฺเต ปญฺจมตฺตานิ สกฺกฺขสฺตานิ อติกฺกนฺตานิ
ตํ จกฺกจฺฉินฺนํ อุทกํ ปริตฺตํ ลูพิตํ อาวิลํ สนฺทติ อัย ฆนฺเต
กุกฺกฺวา นทึ อวิทุเร อจฺโฆทกา สาทฺททกา สิตฺททกา เสตฺททกา
สุปฺติตฺตธา รณฺณียา เอตฺถ ภควา ปานียญฺจ ปิวิสฺสติ กตฺตานิ
จ สิตํ กริสฺสตีติ ฯ ทฺติยมฺปิ โข ภควา อายสฺมณฺตํ อานนฺทํ
อามนฺเตสิ อิงฺฆ เม ตฺวํ อานนฺท ปานียํ อاهر ปิปาสิตฺโตตฺสุมิ
อานนฺท ปิวิสฺสามิตฺติ ฯ ทฺติยมฺปิ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ
เอตทโวจ อิทานิ ฆนฺเต ปญฺจมตฺตานิ สกฺกฺขสฺตานิ อติกฺกนฺตานิ
ตํ จกฺกจฺฉินฺนํ อุทกํ ปริตฺตํ ลูพิตํ อาวิลํ สนฺทติ อัย ฆนฺเต
กุกฺกฺวา นทึ อวิทุเร อจฺโฆทกา สาทฺททกา สิตฺททกา เสตฺททกา
สุปฺติตฺตธา รณฺณียา เอตฺถ ภควา ปานียญฺจ ปิวิสฺสติ กตฺตานิ
จ สิตํ กริสฺสตีติ ฯ ตฺติยมฺปิ โข ภควา อายสฺมณฺตํ อานนฺทํ
#๑ ม. ย. ปญฺญาเปติ ฯ

อามนุเตสิ อิงฆ เม ตวั อานนุท ปานีย์ อاهر ปีปาสีโตสมิ
อานนุท ปีวิสุสามิติ ฯ เอวั ฆนุเตติ โข อายสุมา อานนุโท ภควโต
ปฏิสุตฺตวา ปตฺตํ คเหตุวา เยน สา นที เตนุปลงฺกมิ ฯ

[๑๖๕] อถ โข สา นที จกฺกจฺฉินฺนา ปริตฺตา ลุพิตา อาวिला
สนฺทมานา อายสุมนฺเต อานนุเท อุปลงฺกมนฺเต อจฺฉา
วิปฺปสนฺนา อนาวิลลา สนฺทติ ฯ อถ โข อายสุมโต อานนุทสฺส เอตทโหสิ
อจฺฉริยํ วัต โภ อพฺภูตํ วัต โภ ตถาคตสฺส มหิตฺธิกตา
มหานุภาวกตา อยฺฉหิ สา นที จกฺกจฺฉินฺนา ปริตฺตา ลุพิตา
อาวิลลา สนฺทมานา มยิ อุปลงฺกมนฺเต อจฺฉา วิปฺปสนฺนา อนาวิลลา
สนฺทตฺติ ฯ ปตฺเตน ปานีย์ อาทาย เยน ภควา เตนุปลงฺกมิ
อุปลงฺกमितฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ อจฺฉริยํ ฆนฺเต อพฺภูตํ ฆนฺเต
ตถาคตสฺส มหิตฺธิกตา มหานุภาวกตา อยฺฉหิ ฆนฺเต สา นที
จกฺกจฺฉินฺนา ปริตฺตา ลุพิตา อาวิลลา สนฺทมานา มยิ อุปลงฺกมนฺเต
อจฺฉา วิปฺปสนฺนา อนาวิลลา สนฺทติ ปีวตุ ภควา ปานีย์ ปีวตุ
สุคโต ปานีย์นฺติ ฯ อถ โข ภควา ปานีย์ อปาสี ๑ ฯ

[๑๖๖] อถ โข ภควา มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ เยน
กุกฺกุฏา นที เตนุปลงฺกมิ อุปลงฺกमितฺวา กุกฺกุฏํ นที อชฺโณคทาเหตุวา
นหาตุวา จ ปีวิตฺวา จ ปจฺจุตฺตริตฺวา เยน อมฺพวานํ
เตนุปลงฺกมิ อุปลงฺกमितฺวา อายสุมนฺตํ จฺนุทกํ อามนุเตสิ อิงฆ
เม ตวั จฺนุทก จตฺตฺกฺคณฺธิ สงฺฆาภี ปญฺญาเปหิ กิลนฺโตสมิ จฺนุทก
#๑ ม. อปายี ฯ

นิปชชิสสามีติ ฯ เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา จุนฺทโก ภควโต
ปฏิสฺสุตฺวา จตฺตคฺคณฺํ สงฺฆาภูํ ปณฺณาเปติ ฯ อถ โข ภควา
ทกฺขิณฺน ปสฺเสน สีหเสยฺยํ กปฺเปติ ปาเท ปาํ อจฺจาชาย
สโต สมฺปชาโน อฏฺฐานสยฺยํ มนสิกริตฺวา ฯ อายสฺมา ปน
จุนฺทโก ตตฺถเวว ภควโต ปุโรโต นิสีหิ ฯ

[๑๖๗] คนฺตุวาน พุทฺโธ นทิกํ กุญฺญํ

อจฺโหนทํ สาทอทํ วิปฺปสนฺนํ

โอบาหิ สตฺถา สุกฺกิลนฺตรูโป

ตถาคโต อปฺปฏฺวิโมช โลก

นหาตฺวา [๑] ปิวิตฺวา จ อุตฺตาริ ๒ สตฺถา

ปุรฺกขโต ภิกฺขุคณฺสฺส มชฺเฌ ฯ

สตฺถา ปวตฺตา ภควา อิธ ธมฺเม

อุปากมิ อมฺพวนํ มเหสี ฯ

อามนฺตฺยิ จุนฺทกํ นาม ภิกฺขุํ

จตฺตคฺคณฺํ สนฺถร เม นิปชฺชํ ฯ

โส โจทิตฺโต ภาวิตฺตเตน จุนฺโท

จตฺตคฺคณฺํ ปตฺถริ ขิปปเมว ฯ

นิปชฺชิ สตฺถา สุกฺกิลนฺตรูโป ฯ

จุนฺโทปี ตตฺถ ปมฺุเข นิสีหิติ ฯ

[๑๖๘] อถ โข ภควา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ สียา

#๑ ม. ย. จ ฯ ๒ ม. จุทตาริ ฯ

โฆ ปนानนุท จุนฺทสฺส กมฺมารปฺตฺตสฺส โภจิ วิปฺปฏิสําริ
 อุปฺปาทเหฺยย ๑ ตสฺส เต อาวุโส จุนฺท อถาภา ตสฺส เต [๒] ทฺลลทฺธิ
 ยสฺส เต ตถาคโต ปจฺฉิมิ ปิณฺฑปาทํ ปรีกฺขชิตฺวา ปรีนินฺพุโตติ ฯ
 จุนฺทสฺส อานนุท กมฺมารปฺตฺตสฺส [๑] วิปฺปฏิสําริ ปฏฺวิโนเทตฺตพฺโพ
 ตสฺส เต อาวุโส จุนฺท อถาภา ตสฺส เต สฺลทฺธิ ยสฺส เต
 ตถาคโต ปจฺฉิมิ ปิณฺฑปาทํ ปรีกฺขชิตฺวา ปรีนินฺพุโต สมนฺมุขํ
 เม ตํ อาวุโส จุนฺท ภควโต สฺตํ สมนฺมุขํ ปฏฺกคฺคหิตํ เทวเม
 ปิณฺฑปาทา สมนฺมปฺผลา ๔ สมนฺมวิปากา อตีวีย อณฺเณหิ ปิณฺฑปาทะหิ
 มหปฺผลตฺรา จ มหานิสฺสตฺรา จาติ กตฺเม เทว ยณฺจ
 ปิณฺฑปาทํ ปรีกฺขชิตฺวา ตถาคโต อนฺนุตฺตรํ สมนฺมัสสมฺโพธิ
 อภิสมฺพุชฺฌติ ยณฺจ ปิณฺฑปาทํ ปรีกฺขชิตฺวา อนฺนปาทิเสสย
 นินฺพุพานธาคฺยา ปรีนินฺพุพายติ อิมะ เทว ปิณฺฑปาทา สมนฺมปฺผลา
 สมนฺมวิปากา อตีวีย อณฺเณหิ ปิณฺฑปาทะหิ มหปฺผลตฺรา จ
 มหานิสฺสตฺรา จ อายสฺวตฺตนิกํ อายสฺมตา จุนฺเทน กมฺมารปฺตฺเตน
 กมฺมํ อุปฺจิตํ วณฺณสฺวตฺตนิกํ อายสฺมตา จุนฺเทน กมฺมารปฺตฺเตน
 กมฺมํ อุปฺจิตํ สฺขสฺวตฺตนิกํ อายสฺมตา จุนฺเทน กมฺมารปฺตฺเตน
 อุปฺจิตํ สกฺคสฺวตฺตนิกํ อายสฺมตา จุนฺเทน กมฺมารปฺตฺเตน กมฺมํ
 อุปฺจิตํ ยสฺสสฺวตฺตนิกํ อายสฺมตา จุนฺเทน กมฺมารปฺตฺเตน กมฺมํ
 (อุปฺจิตํ อธิปฺเตยฺยสฺวตฺตนิกํ อายสฺมตา จุนฺเทน กมฺมารปฺตฺเตน
 กมฺมํ อุปฺจิตฺนติ ฯ จุนฺทสฺส อานนุท กมฺมารปฺตฺตสฺส เอว
 #๑ โป. อุปฺปาทเหฺยย ฯ ๒ ย. อาวุโส ฯ ๓ ม. เอว ฯ ๔ โป. สมนฺมปฺผลา
 #สมนฺมวิปากา ฯ ย. สมนฺมปฺผลา สมนฺมวิปากา ฯ

วิปปฏิสาโร ปฏิวินโนเทตพุโติ ฯ อถ โข ภควา เอตมตถิ วิทิตวา
ตายิ เวลายิ อิมิ อุทานิ อุทานเอสิ

ททโต ปุณณิ ปวทุตติ สยณมโต ๑ เวัริ น จียติ ๒

กุตโต จ ชหาคิ ปาปกิ รากโทสโมหกุชยา ปรีนิพุโติติ ๓ ฯ ปณจัม ฯ

[๑๖๕] ๖ เอวมเม สุตติ ฯ เอกิ สมยิ ภควา มคเชตุ

จาริกณจรมานโน มหตา ภิกขุสงฺฆเณ สทุธิ เยน ปาฏลิกามิ

ตทวสริ ฯ อสฺโสสุ โข ปาฏลิกามิยา อุปาสกา ภควา กิร มคเชตุ

จาริกณจรมานโน มหตา ภิกขุสงฺฆเณ สทุธิ ปาฏลิกามิ

อนุปฺตฺโตติ ฯ อถ โข ปาฏลิกามิยา อุปาสกา เยน ภควา

เตนฺอุปฺสงฺกมิตฺวา อุปฺสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ

นีสิตฺวา ฯ เอกมฺนฺตํ นิสินฺนา โข ปาฏลิกามิยา อุปาสกา ภควนฺตํ

เอตทโวจฺจุ อธิวาเสตุ โน ภนฺเต ภควา อวสธาการนฺติ ฯ

อธิวาเสติ ภควา ตณฺหิภาเวน ฯ อถ โข ปาฏลิกามิยา อุปาสกา

ภควโต อธิวาสนํ วิทิตฺวา อฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา

ปทกฺขิณํ กตฺวา เยน อวสธาการํ เตนฺอุปฺสงฺกมิตฺวา อุปฺสงฺกมิตฺวา

สพฺพสนฺถริ อวสธาการํ สนฺถริตฺวา อาสนานิ ปณฺญาเปตฺวา

อุทกมณฺธิกํ ปตฺติจฺจาเปตฺวา เตลปฺปทีปํ อาโรเปตฺวา เยน

ภควา เตนฺอุปฺสงฺกมิตฺวา อุปฺสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา

เอกมฺนฺตํ อฏฺฐจฺจุ ฯ เอกมฺนฺตํ จิตา โข ปาฏลิกามิยา อุปาสกา

ภควนฺตํ เอตทโวจฺจุ สพฺพสนฺถริ สนฺถติ ภนฺเต อวสธาการํ

#๑ ย. ม. สัมมโต ฯ ๒ ไป. น วิชชติ ฯ ๓ ม. สนิพุโติ ฯ

อาสนานิ ปณฺณตฺตานิ อุทกมณิกํ ๑ ปตฺติจฺจาปีตํ เตลปฺปทีโป
อาโรปีโต ยสฺสทานิ ฆนฺเต ภควา กาลํ มณฺณตีติ ๒ ฯ อถ โข
ภควา ปุพฺพพฺพหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย สทฺธิํ ภิกฺขุสงฺฆเณ
เณ อาวสธาคาริํ เตนฺนปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ปาทะ
ปฺกฺขาลตฺตฺวา อาวสธาคาริํ ปวิสิตฺวา มชฺฌิมํ ฅมฺภิํ นิสฺสาย
ปฺรตฺตถาภิมฺโข นิสฺสีติ ฯ ภิกฺขุสงฺโฆปี โข ปาทะ ปฺกฺขาลตฺตฺวา
อาวสธาคาริํ ปวิสิตฺวา ปจฺฉิมํ ภตฺตี นิสฺสาย ปฺรตฺตถาภิมฺโข นิสฺสีติ
ภควนฺตํ เยว ปฺรภฺจิตฺวา ฯ ปาฏฺฐลิกามียาปี โข อุปาสกา ปาทะ
ปฺกฺขาลตฺตฺวา อาวสธาคาริํ ปวิสิตฺวา ปฺรตฺตถิมํ ภิตฺตี นิสฺสาย
ปฺจฺฉิมานิฆฺมุขา นิสฺสีทิสฺสุ ภควนฺตํ เยว ปฺรภฺจิตฺวา ฯ

[๑๗๐] อถ โข ภควา ปาฏฺฐลิกามียะ อุปาสเก อามนฺเตสิ
ปณฺณจิมะ คหปตโย อาทินฺวา ทฺสฺสีลสฺส สิลวิปฺปตฺติยา กตเม
ปณฺจ ๑ อธิ คหปตโย ทฺสฺสีโล สิลวิปฺปนฺโน ปมาทาทิกรณํ
มหตี โภกฺขานี นิคจฺฉติ อัยฺ ปจฺโม อาทินฺโว ทฺสฺสีลสฺส
ซิลวิปฺปตฺติยา ฯ ๒ ปฺน จ ปฺริ คหปตโย ทฺสฺสีลสฺส สิลวิปฺปนฺนสฺส
ปาปโก กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต อัยฺ ทฺติโย อาทินฺโว ทฺสฺสีลสฺส
ซิลวิปฺปตฺติยา ฯ ๓ ปฺน จ ปฺริ คหปตโย ทฺสฺสีโล สิลวิปฺปนฺโน
ยณฺณทเว ๓ ปฺริสํ อุปสงฺกมตี ยทิ ขตฺติยปฺริสํ ยทิ พฺราหฺมณปฺริสํ
ยทิ คหปติปฺริสํ ยทิ สมณปฺริสํ อวิสารโท อุปสงฺกมตี
มจฺจฺญโต อัยฺ ตติโย อาทินฺโว ทฺสฺสีลสฺส สิลวิปฺปตฺติยา ฯ

#๑ ม. ย. อุทกมณิกโก ปตฺติจฺจาปีโต ฯ ๒ ม. มณฺณตีติ ฯ ๓ โป. ยทิทเว ฯ

#ม. ย. ยทเว ฯ

๔ ปุณ จ ปริ คหปตโย ทุสสีโล สีลวิปฺปนโน สมนฺมุโพห กาลิ
กโรติ อัย จตุตฺโต อาทินโว ทุสสีลสฺส สีลวิปฺตติยา ฯ
๕ ปุณ จ ปริ คหปตโย ทุสสีโล สีลวิปฺปนโน กายสฺส เกทา
ปรมฺมรณา อปายิ ทุคฺคตี วินิปาติ นิริยิ อุปฺปชฺชติ อัย
ปญฺจโม อาทินโว ทุสสีลสฺส สีลวิปฺตติยา ฯ อิเม โข คหปตโย
ปญฺจ อาทินวา ทุสสีลสฺส สีลวิปฺตติยา ฯ ปญฺจิเม คหปตโย
อานิสฺสา สีลวโต สีลสมฺปทาย กตเม ปญฺจ ๑ อธิ คหปตโย
สีลวา สีลสมฺปนฺโน อปฺปมาทาธิกรณิ มหนฺตํ โภกฺกขนฺนํ
อธิคฺจฺจติ อัย ปจฺจโม อานิสฺโส สีลวโต สีลสมฺปทาย ฯ ๒ ปุณ
จ ปริ คหปตโย สีลวโต สีลสมฺปนฺนสฺส กฺลฺยาณิ กิตฺติสทฺโท
อพฺภุคฺคจฺจติ อัย ทฺติโย อานิสฺโส สีลวโต สีลสมฺปทาย ฯ
๓ ปุณ จ ปริ คหปตโย สีลสมฺปนฺโน ชลฺลนฺเทว ปริสฺสํ อุปฺสงฺกมฺติ
ยฺทิ ขตฺติยปริสฺสํ ยฺทิ พุราหฺมณฺปริสฺสํ ยฺทิ คหปติปริสฺสํ ยฺทิ สมนฺปริสฺสํ
วิสารโท อุปฺสงฺกมฺติ อมฺงฺกุฏโต อัย ตติโย อานิสฺโส สีลวโต
สีลสมฺปทาย ฯ ๔ ปุณ จ ปริ คหปตโย สีลวา สีลสมฺปนฺโน
อสมฺมุโพห กาลิ กโรติ อัย จตุตฺโต อานิสฺโส สีลวโต
สีลสมฺปทาย ฯ ๕ ปุณ จ ปริ คหปตโย สีลวา สีลสมฺปนฺโน
กายสฺส เกทา ปรมฺมรณา สุกฺคตี สกฺคํ โลกํ อุปฺปชฺชติ อัย
ปญฺจโม อานิสฺโส สีลวโต สีลสมฺปทาย ฯ อิเม โข คหปตโย
ปญฺจิเม อานิสฺสา สีลวโต สีลสมฺปทายาติ ฯ

[๑๗๑] อถ โข ภควา ปาฏลิกามิเย อุปาเสเก พหุเทเว รตติโย ๑
ธมฺมียา กถาย สนนุสเสตฺวา สมากเพตฺวา สมุตเตเชตฺวา
สมปหํเสตฺวา อโยเชติ อภิกฺกนฺตา โข คหปตโย รตติ
ยสฺสทานิ กาลํ มลฺลธถาติ ฯ อถ โข ปาฏลิกามิยา อุปาเสกา
ภควโต ภาสีตํ อภินฺนุทิตฺวา อนฺนโมทิตฺวา อญฺจายาสนา ภควนฺตํ
อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกมึสุ ฯ อถ โข ภควา
อจฺริปกฺกนฺเตสุ ปาฏลิกามิเยสุ อุปาเสเกสุ สุลฺลาการํ ปาวีสี ฯ

[๑๗๒] เตน โข ปน สมเยน สุนิธฺวสฺสการา มคฺชมฺหามตฺตา
ปาฏลิกามเ นกริ มาเปนฺติ วชฺชินิ ปฏฺิพาหาย ฯ เตน โข ปน
สมเยน สมพฺพุลา เทวตาโย สหสฺเสว ๒ ปาฏลิกามเ วตฺถุณี
ปริกฺคณฺหนฺติ ยสฺมี ปเทเส มหฺสกฺขา เทวตา วตฺถุณี ปริกฺคณฺหนฺติ
มหฺสกฺขานํ ตตฺถ รมฺณํ ราชมฺหามตฺตานํ จิตฺตานิ นมนฺติ
นิเวสนานิ มาเปตฺุ ฯ ยสฺมี ปเทเส มชฺฉิมมา เทวตา วตฺถุณี
ปริกฺคณฺหนฺติ มชฺฉิมานํ ตตฺถ รมฺณํ ราชมฺหามตฺตานํ จิตฺตานิ
นมนฺติ นิเวสนานิ มาเปตฺุ ฯ ยสฺมี ปเทเส นิจา เทวตา วตฺถุณี
ปริกฺคณฺหนฺติ นิจานํ ตตฺถ รมฺณํ ราชมฺหามตฺตานํ จิตฺตานิ นมนฺติ
นิเวสนานิ มาเปตฺุ ฯ อทฺทสา โข ภควา ทิพฺเพน จกฺขุณา
วิสุทฺเธน อตฺติกฺกนฺตมานุสเกน ตา เทวตาโย สหสฺเสว ปาฏลิกามเ
วตฺถุณี ปริกฺคณฺหนฺติโย ยสฺมี ปเทเส มหฺสกฺขา เทวตา วตฺถุณี
ปริกฺคณฺหนฺติ มหฺสกฺขานํ ตตฺถ รมฺณํ ราชมฺหามตฺตานํ จิตฺตานิ
#๑ ม. ย. รตติ ฯ ๒ ม. ย. สหสฺสเสว ฯ

นมนฺติ นิเวสนานิ มาเปตฺติ ฯ ยสฺมี ปเทเส มชฺฉิมา เทวตา
วตฺถุณี ปริกฺขณฺหนฺติ มชฺฉิมาํ ตตฺถ รมณฺ์ ราชมฺหามตฺตานํ
จิตฺตานิ นมนฺติ นิเวสนานิ มาเปตฺติ ฯ ยสฺมี ปเทเส นีจา เทวตา
วตฺถุณี ปริกฺขณฺหนฺติ นีจันํ ตตฺถ รมณฺ์ ราชมฺหามตฺตานํ
จิตฺตานิ นมนฺติ นิเวสนานิ มาเปตฺติ ฯ อถ โข ภควา ตสฺสา
รตฺติยา ปจฺจุสฺสมเย ปจฺจุจฺจาย อายสฺมณฺฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ
โก นุโข อานนฺท ปาฏฺฐิกาเม นคฺริ มาเปตฺติติ ฯ สุนีชฺวสฺสการา
ภนฺเต มคฺชมฺหามตฺตา ปาฏฺฐิกาเม นคฺริ มาเปนฺติ วชฺชินํ
ปฏฺิพาหยาติ ฯ เสยฺยถาปี อานนฺท เทเวหิ ตาวตฺิเสหิ สทฺธิ
มฺนฺเตตฺวา เอวเมว โข อานนฺท สุนีชฺวสฺสการา มคฺชมฺหามตฺตา
ปาฏฺฐิกาเม นคฺริ มาเปนฺติ วชฺชินํ ปฏฺิพาหยา ฯ อิธํ อานนฺท
อทฺทลํ ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสฺสุเชน อตฺถิกนฺตฺมานุสเกน สมฺพหฺลลา
เทวตาโย สหสฺเสว ปาฏฺฐิกาเม วตฺถุณี ปริกฺขณฺหนฺติโย ยสฺมี
ปเทเส มหฺสกฺขา เทวตา วตฺถุณี ปริกฺขณฺหนฺติ มหฺสกฺขานํ
ตตฺถ รมณฺ์ ราชมฺหามตฺตานํ จิตฺตานิ นมนฺติ นิเวสนานิ มาเปตฺติ ฯ
ยสฺมี ปเทเส มชฺฉิมา เทวตา วตฺถุณี ปริกฺขณฺหนฺติ มชฺฉิมาํ
ตตฺถ รมณฺ์ ราชมฺหามตฺตานํ จิตฺตานิ นมนฺติ นิเวสนานิ มาเปตฺติ ฯ
ยสฺมี ปเทเส นีจา เทวตา วตฺถุณี ปริกฺขณฺหนฺติ นีจันํ ตตฺถ
รมณฺ์ ราชมฺหามตฺตานํ จิตฺตานิ นมนฺติ นิเวสนานิ มาเปตฺติ ฯ
ยวตา อานนฺท อริยํ อายตฺนํ ยวตา วณฺิปปโถ อิทํ

อคุณคร ภวิสสุติ ปุณฺณเกทนี ๑ ฯ ปาณฺณิปปุตฺตสฺส โข อานนฺท ตโย
อนุตฺตรายา ภวิสฺสุตฺติ อคฺคิโต วา อุกทโต วา มิณฺณเกทโต วาติ ฯ

[๑๗๓] อถ โข สุนิธฺวสุสการา มคฺชมฺหามตฺตา เยน ภควา
เตนฺอุปสงฺกมิมิสฺสุ อุปสงฺกमितฺวา ภควตา สทฺธิ สมฺโมทิมิสฺสุ สมฺโมทนีย
กถํ สาราณียํ วิตฺติสวเรตฺวา เอกมฺนตํ อฏฺฐังสุ ฯ เอกมฺนตํ จิตา
โข สุนิธฺวสุสการา มคฺชมฺหามตฺตา ภควนฺตํ เอตทโวจํ อธิวเสตฺ
โน ภวํ โคตโม อชฺชตฺตนาถ ฆตฺตํ สทฺธิ ฆิกฺขุสงฺฆเณนาติ ฯ
อธิวเสติ ภควา ตฺถนฺทีกาเวน ฯ อถ โข สุนิธฺวสุสการา
มคฺชมฺหามตฺตา ภควโต อธิวสนํ วิทิตฺวา เยน สโก อวสโต
เตนฺอุปสงฺกมิมิสฺสุ อุปสงฺกमितฺวา สเก อวสเถ ปณฺธิตํ ขาทนีย
โกชนียํ ปฏฺิยาทาเปตฺวา ภควโต กถํ อารโจะสิ กาลิ โภ
โคตม นินฺนุจितํ ฆตฺตนฺติ ฯ อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นินฺวาเสตฺวา
ปตฺตจิวรมาทาย สทฺธิ ฆิกฺขุสงฺฆเณ เยน สุนิธฺวสุสการานํ
มคฺชมฺหามตฺตานํ อวสโต เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา
ปญฺญตฺเต อาสเน นิสิตฺติ ฯ อถ โข สุนิธฺวสุสการา มคฺชมฺหามตฺตา
พุทฺธรูปมฺขํ ฆิกฺขุสงฺฆํ ปณฺธิเตน ขาทนียเณ โภชนียเณ สหตฺถา
สนฺตปฺเปตฺวา สมฺปริวเรสิ ฯ อถ โข สุนิธฺวสุสการา
มคฺชมฺหามตฺตา ภควนฺตํ ฆตฺตาวี โอนิตปตฺตปาณิ อญฺญตรํ นิจ
อาสนํ คเหตุวา เอกมฺนตํ นิสิติมิสฺสุ ฯ เอกมฺนตํ นิสินฺเน โข
สุนิธฺวสุสกาเร มคฺชมฺหามตฺเต ภควา อิมahi คถาหิ อนฺนโมทิ

#๑ ม. ปาณฺณิปปุตฺตํ ปุณฺณเกทนี ฯ

ยสฺมี ปเทเส กปฺเปติ วาสํ ปณฺทิตชาตโย
สีลวณฺเตตฺถ โภเชตฺวา สยฺยเต พุรหฺมจารีโน ๕
ยา ตตฺถ เทวตา อาสุํ ตาสํ ทกฺขิณมาทิสเ
ตา ปุชิตา ปุชยฺนติ มานิตา มานยฺนติ นํ
ตโต นํ อนุกมฺปฺนติ มาตา ปุตฺตํว โอรสํ ๕
เทวตานุกมฺปิโต โปโส สทา ภทฺรานิ ปสฺสตีติ ๕

[๑๗๔] อถ โข ภควา สุนิรฺวสฺสการานํ มคฺชมฺหามตฺตานํ
อิมาหิ คถาหิ อนุโมทิตฺวา อุกฺขายาสนา ปกฺกามิ ๕ เตน โข
ปนฺ สมเยน สุนิรฺวสฺสการา มคฺชมฺหามตฺตา ภควนฺตํ ปิฎฺฐจฺโถ
ปิฎฺฐจฺโถ อนุพฺนฺธา ๑ โหนฺติ เยนชฺช สมโณ โคตโม ทฺวารเณ
นิกฺขมิตฺสฺสติ ตํ โคตมทฺวารํ นาม ภวิสฺสตีติ ๕ เยน ติตฺถเณน กงฺคํ
นที ตริสฺสตีติ ตํ โคตมติตฺถํ นาม ภวิสฺสตีติ ๕ อถ โข ภควา
เยน ทฺวารเณ นิกฺขมิตํ ตํ โคตมทฺวารํ นาม อโหสิ ๕ อถ โข
ภควา เยน กงฺคา นที เตนฺอุปสฺงกฺมิ ๕ เตน โข ปนฺ สมเยน
กงฺคา นที ปุรา โหติ สมติตฺตติกา กากเปยฺยา ๕ อปฺเปกฺจฺเจ
มนฺุสฺสา นาวํ ปริเยสนฺติ อปฺเปกฺจฺเจ อฺพุมฺปิ ปริเยสนฺติ
อปฺเปกฺจฺเจ กุลฺลํ พนฺธนฺติ อปารา ปารี คนฺตุกามา ๕ อถ โข
ภควา เสยฺยถาปี นาม พลฺวา ปุริโส สมฺมิณฺุชิตํ วา พาทํ
ปสาเรยฺย ปสาร์ตํ วา พาทํ สมฺมิณฺุชเยยฺย เอวเมวํ กงฺกาย
นทียา โอริมตีรา อนุตฺรหิโต ปาริมตีเร ปจฺจุจฺจาสี สทฺฐี
#๑ ยฺ. อนุพฺนฺธา ๕

ภิกขุสงฺฆเณ ๑ อทฺทสา โข ภควา เต มนุสฺเส อปฺเปกฺกเจ นาวํ
ปริเยสนฺเต อปฺเปกฺกเจ อุพฺมุปี ปริเยสนฺเต อปฺเปกฺกเจ กุลฺลํ
พฺนฺชฺเต อปารา ปารี คนฺตฺกามา ๑ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ
วิทฺตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทานเสี

เย ตฺรณฺติ อณฺณวํ สริ
เสตฺถํ กตฺวาน วิสขฺช ปรฺลตฺตานิ
กฺกุลฺลยฺหิ ชโน พฺนฺชฺติ ๑
ติณฺณา เมธาวิโน ชนาติ ๑ ฉฏฺฐํ ๑

[๑๗๕] ๗ เอวมฺเม สฺตํ ๑ เอกํ สมยํ ภควา โโกสเลสุ
อทฺธานมคฺคปฺปฏิปฺนโน โหติ อายสฺมตา นาคสมาเลน ปจฺจาสมเณน ๑
อทฺทสา โข อายสฺมา นาคสมาโล อนฺตรามคฺเค ทฺวิธาปถํ
ทิสฺวาน ภควนฺตํ เอตทโวจ อยํ ภนฺเต ภควา ปนฺโถ อิมินา
คจฺจามาติ ๑ เอวํ วุตฺเต ภควา อายสฺมนฺตํ นาคสมาลํ
เอตทโวจ อยํ นาคสมาล ปนฺโถ อิมินา คจฺจามาติ ๑ ทฺติยมฺปิ
โข อายสฺมา นาคสมาโล ภควนฺตํ เอตทโวจ อยํ ภนฺเต ภควา
ปนฺโถ อิมินา คจฺจามาติ ๑ ทฺติยมฺปิ โข ภควา อายสฺมนฺตํ
นาคสมาลํ เอตทโวจ อยํ นาคสมาล ปนฺโถ อิมินา คจฺจามาติ ๑
ตฺติยมฺปิ โข อายสฺมา นาคสมาโล ภควนฺตํ เอตทโวจ อยํ ภนฺเต
ภควา ปนฺโถ อิมินา คจฺจามาติ ๑ ตฺติยมฺปิ โข ภควา
อายสฺมนฺตํ นาคสมาลํ เอตทโวจ อยํ นาคสมาล ปนฺโถ อิมินา
#๑ ม. ปพฺนฺชฺติ ๑

คจณามาติ ฯ อถ โข อายสุมา นาคสมาโล ภควโต ปตฺตจิวริ
ตตฺถเวถ ฉมายิ นิกฺขิปิตฺวา ปกฺกามิ อิทํ ภนฺเต ภควา ปตฺตจิวรฺนฺติ ฯ
อถ โข อายสุมโต นาคสมาลสฺส เตน ปนฺเถน
คจฺจนตฺสฺส อนฺตรามคฺเค โจรา นิกฺขมิตฺวา หตฺถเอหิ วา ปาเทหิ วา
อาโกญฺเฐสุ ปตฺตตฺถจ ภิณฺทีสุ สงฺฆาภฺยฺจ วิปฺผาเลสุ ฯ อถ โข
อายสุมา นาคสมาโล ภิณฺเนน ปตฺเตน วิปฺผาลิตาย สงฺฆาภฺยิ
เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
เอกมฺนตํ นิสีหิ ฯ เอกมฺนตํ นิสินฺโน โข อายสุมา นาคสมาโล
เอตทวโจ อิท มยฺหิ ภนฺเต เตน ปนฺเถน คจฺจนตฺสฺส อนฺตรามคฺเค
โจรา นิกฺขมิตฺวา หตฺถเอหิ จ ปาเทหิ จ อาโกญฺเฐสุ ปตฺตตฺถจ
ภิณฺทีสุ สงฺฆาภฺยฺจ วิปฺผาเลสฺนฺติ ฯ อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา
ตายิ เวลายิ อิมิ อุทานิ อุทานนฺติ

สทฺธิ จรเมกโต วสฺสิ มิสฺโส อลฺลชเนน เวทฺถ

วิทิตฺวา ปชหาติ ปาปกิ โกลฺโยจ ชिरปโกว นินฺนคฺนฺติ ฯ สตฺตมํ ฯ

[๑๗๖] ๘ เอวมฺเม สฺตํ ฯ เอกิ สมฺยิ ภควา สวาคฺถิยิ

วิหฺรติ ปุพฺพพาราเม มิคฺคารมาตุ ปาสาเท ฯ เตน โข ปน สมเยน
วิสาขาย มิคฺคารมาตุยา นตฺตา กาลกตา โหติ ปิยา มนาปา ฯ
อถ โข วิสาขา มิคฺคารมาตา อลฺลวตฺถา อลฺลเกสา ทิวาทิวสฺส
เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
เอกมฺนตํ นิสีหิ ฯ เอกมฺนตํ นิสินฺนํ โข วิสาขิ มิคฺคารมาตฺริ ภควา

เอตทโวจ หนนท กุโธ นุ ตฺวํ วิสาเข อากจฺฉสิ อลฺลวตฺถา อลฺลเกสา
อิฐฺปสงฺกนฺตา ทิวาทิวสฺสาติ ฯ นตฺตา เม ฆนฺเต ปิยา
มนนาปา กาลกตา เตนาหิ อลฺลวตฺถา อลฺลเกสา อิฐฺปสงฺกนฺตา
ทิวาทิวสฺสาติ ฯ อิจฺเจยฺยาสิ ตฺวํ วิสาเข ยาวตฺติกา สาวตฺถิยา
มนุสฺสา ตาวตฺติเก ปฺตฺเต จ นตฺตาโร จาติ ฯ อิจฺเจยฺยาหิ ฆนฺเต
ภควา ยาวตฺติกา สาวตฺถิยา มนุสฺสา ตาวตฺติเก ปฺตฺเต จ นตฺตาโร
จาติ ฯ กิํ พหุกา ปน วิสาเข สาวตฺถิยา มนุสฺสา เทวสิกํ
กาลํ กโรนฺตีติ ฯ ทสปี ฆนฺเต สาวตฺถิยา มนุสฺสา เทวสิกํ กาลํ
กโรนฺติ นวปี ฆนฺเต สาวตฺถิยา มนุสฺสา เทวสิกํ กาลํ กโรนฺติ
อฏฺฐปี ฆนฺเต สาวตฺถิยา มนุสฺสา เทวสิกํ กาลํ กโรนฺติ สตฺตปี
ฆนฺเต สาวตฺถิยา มนุสฺสา เทวสิกํ กาลํ กโรนฺติ ฉปี ฆนฺเต
สาวตฺถิยา มนุสฺสา เทวสิกํ กาลํ กโรนฺติ ปญฺจปี ฆนฺเต
สาวตฺถิยา มนุสฺสา เทวสิกํ กาลํ กโรนฺติ จตฺตาโรปี ฆนฺเต
สาวตฺถิยา มนุสฺสา เทวสิกํ กาลํ กโรนฺติ ตโยปี ฆนฺเต สาวตฺถิยา
มนุสฺสา เทวสิกํ กาลํ กโรนฺติ เทวปี ฆนฺเต สาวตฺถิยา มนุสฺสา
เทวสิกํ กาลํ กโรนฺติ เอโกปี ฆนฺเต สาวตฺถิยา มนุสฺโส
เทวสิกํ กาลํ กโรติ อวิวิตฺตา ฆนฺเต สาวตฺถิยา มนุสฺเสหิ
กาลํ กโรนฺเตหิติ ฯ ตํ กิํ มณฺณสิ วิสาเข อปี นุ ตฺวํ กทาจิ
กรหฺจि อลฺลวตฺถา วา ภเวยฺยาสิ อลฺลเกสา วาติ ฯ โน เหน้
ฆนฺเต อลํ เม ฆนฺเต ตาว พหุเกหิ ปฺตฺเตหิ จ นตฺตาเรหิ จาติ ฯ

เยถ โข วิสาขे สत्तं ปิยานิ สत्तं เตถ์ ทุกุขานิ เยถ์ นวุติ
ปิยานิ นวุติ เตถ์ ทุกุขานิ เยถ์ อสีติ ปิยานิ อสีติ เตถ์ ทุกุขานิ
เยถ์ สत्ตติ ปิยานิ สत्ตติ เตถ์ ทุกุขานิ เยถ์ สฏฐิ
ปิยานิ สฏฐิ เตถ์ ทุกุขานิ เยถ์ ปญญาถ์ ปิยานิ ปญญาถ์
เตถ์ ทุกุขานิ เยถ์ จตุตาฬิถ์ ปิยานิ จตุตาฬิถ์ เตถ์ ทุกุขานิ
เยถ์ ตีถ์ ปิยานิ ตีถ์ เตถ์ ทุกุขานิ เยถ์ วิถ์ ปิยานิ วิถ์ เตถ์
ทุกุขานิ เยถ์ ทส ปิยานิ ทส เตถ์ ทุกุขานิ เยถ์ นว ปิยานิ
นว เตถ์ ทุกุขานิ เยถ์ อฏฐ ปิยานิ อฏฐ เตถ์ ทุกุขานิ
เยถ์ สत्ต ปิยานิ สत्ต เตถ์ ทุกุขานิ เยถ์ จ ปิยานิ จ เตถ์
ทุกุขานิ เยถ์ ปญจ ปิยานิ ปญจ เตถ์ ทุกุขานิ เยถ์ จตุตาริ
ปิยานิ จตุตาริ เตถ์ ทุกุขานิ เยถ์ ตีถมิ ปิยานิ ตีถมิ เตถ์
ทุกุขานิ เยถ์ เทว ปิยานิ เทว เตถ์ ทุกุขานิ เยถ์ เอกิ ปิย
เอกิ เตถ์ ทุกุขัง เยถ์ นตถิ ปิย นตถิ เตถ์ ทุกุขัง อโสกา เต
วิรัชชา อนุปายาสาติ วทามิถิ ฯ อถ โข ภควา เอตมตถถ์ วิทิตฺวา
ตายั เวลาถั อิมิ อุทานั อุทานลล

เยถจจิ โสกา ปรีเทวิททา วา๔

ทุกุขา จ [๑] โลกสุมี อเนกรูปา

ปิย ปฏิจจ ภาวนติ เอเต

ปิเย อสนุเต น ภาวนติ เอเต

ตสฺมา หิ เต สุขิโน วิตโสกา

#๑ ไป. เต ฯ

เยสํ ปิยํ นตฺถิ กุหิณฺจ โลกํ

ตสฺมา อโศกํ วิรชํ ปตฺถยาโน

ปิยํ น กยิราถ กุหิณฺจ โลกํติ ฯ อฏฺฐมํ ฯ

[๑๗๗] ๕ เอวมฺเม สุตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห

วิหริติ เวพฺพเน กลนฺทกนิวาเป ฯ อถ โข อายสฺมา ทพฺโพ มลฺลปฺตฺโต

เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา

เอกมนฺตํ นิสีทึ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา ทพฺโพ มลฺลปฺตฺโต

ภควนฺตํ เอตทโวจ ปรีนิพฺพานกาโล เมทานิ สุกตาทิ ฯ

ยสฺสทานิ ตฺวํ ทพฺพ กาลํ มลฺลยสีติ ฯ อถ โข อายสฺมา ทพฺโพ

มลฺลปฺตฺโต อฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา

เวหาสํ อพฺภุกฺคนตฺวา อากาเส อนฺตลิกฺเข ปลฺลงฺเกน นิสีทึ เตโชธาตุํ

สมาปชฺชิตฺวา วุฏฺฐหิตฺวา ปรีนิพฺพายิ ฯ อถ โข อายสฺมโต

ทพฺพสฺส มลฺลปฺตฺตสฺส เวหาสํ อพฺภุกฺคนตฺวา อากาเส อนฺตลิกฺเข

ปลฺลงฺเกน นิสีทิตฺวา เตโชธาตุํ สมาปชฺชิตฺวา วุฏฺฐหิตฺวา ปรีนิพฺพตฺสฺส

สรีรสฺส ฉายมานสฺส ทฺยหฺมานสฺส เนว ฉาริกา

ปญฺญาติ น มลฺล ๑ ฯ เสยฺยถาปี นาม สปิปีสฺส วา เตลสฺส วา

ฉายมานสฺส ทฺยหฺมานสฺส เนว ฉาริกา ปญฺญาติ น มลฺล

เอวเมว อายสฺมโต ทพฺพสฺส มลฺลปฺตฺตสฺส เวหาสํ อพฺภุกฺคนตฺวา

อากาเส อนฺตลิกฺเข ปลฺลงฺเกน นิสีทิตฺวา เตโชธาตุํ สมาปชฺชิตฺวา

วุฏฺฐหิตฺวา ปรีนิพฺพตฺสฺส สรีรสฺส ฉายมานสฺส ทฺยหฺมานสฺส เนว

#๑ ไป. น ปสฺสิ ฯ

ฉาริกา ปณณายิตถ น มลิตี ฯ อถ โข ภควา เอตมตถถ

วิทิตวา ตาย เวลาย อิม อุตาน อุตานล

อเกทิกาย นิโรธ สญญา เวทนาปีตทหสู ๑ สพพา

วูปสมีสู สงขารว วิญญาณอตุถมากมาติ ฯ นวม ฯ

[๑๗๘] ๑๐ เอวมเม สุต ฯ เอก สมย ภควา สวตถึย

วิหริติ เขตวเน อนาถปิตทิกสส อาราม ฯ ตตร โข ภควา ภิกขุ

อามนเตสิ ภิกขไวติ ฯ กทนเตติ เต ภิกขุ ภควโต ปจจสโตสู ฯ

ภควา เอตทโวจ ทพพสส ภิกขเว มลลปุตตสส เวหาล

อพุกุกนตวา อากาเส อนตลิกเข ปลลลงเกน นิสีทิตวา เตโชธาตุ

สมาปชชิตวา วุฏฐหิตวา ปรีนิพพุตสส สรีรสส ฉายมานสส

ทยหมานสส เนว ฉาริกา ปณณายิตถ น มลิตี เสยฺยถาปี นาม

สปีสส วา ฉายมานสส ทยหมานสส เนว ฉาริกา ปณณายติ

น มลิตี เอวมเว ภิกขเว ทพพสส มลลปุตตสส เวหาล

อพุกุกนตวา อากาเส อนตลิกเข ปลลลงเกน นิสีทิตวา เตโชธาตุ

สมาปชชิตวา ปรีนิพพุตสส สรีรสส ฉายมานสส ทยหมานสส เนว

ฉาริกา ปณณายิตถ น มลิตี ฯ อถ โข ภควา เอตมตถถ วิทิตวา

ตาย เวลาย อิม อุตาน อุตานล

อโยฆนหตสเสว ชลโต ชาตเวทสส ๒

อนุปพพูปสนตสส ยถา น ฉายเต คติ

#๑ วณณนาย เวทนาสีติภวิสู ฯ ๒ ม. ชาตเวทโส ฯ

เอวํ สมนฺวามิตฺตํ กามพนฺโชนฺตารินํ
ปญฺญาเปตฺติ คฺคิ นคฺคิ ปตฺตํ อจลํ สฺขนฺติ ฯ ทสมํ ฯ
ปาฏลิกามิยวคฺโค อฏฺฐโม ฯ

ตสฺสุทฺถานํ

นิพฺพานา จตุโร วุตฺตา จฺนุโท ปาฏลิกามิยา
ทฺวิธาปโถ วิสาขา จ ทพฺเพน จ สห เต ทสฺสตี ฯ

วคฺคิมิํ ปจฺมํ วรโพธิ

วคฺคิมิํ ทฺติโย มุจฺจลินฺโท

นนฺทกวคฺควโร ตติโย

เมฆิยวคฺควโร จตฺตโถ

ปญฺจมวคฺควรฺนฺติ โสโณ

ฉฏฺฐมวคฺควรฺนฺติ ชจฺจนฺโธ

สตฺตมวคฺควรฺนฺติ จ จูโป

ปาฏลิกามิยวรฺณฺจฺจวคฺโค ฯ

อสีติอนฺนํ กสฺสฺตวารี ๑

วคฺคิมิทฏฺฐมํ สุวิภคฺตํ

ทสฺสตีจํ จกฺขุมตา วิมเลน

สทฺธา ๒ หิ ตํ อุทฺธานนฺติทมาหฺวตี ฯ

อุทฺธานํ สมคฺตํ ฯ

#๑ ม. อสีติอนฺนํ กสฺสฺตวารี ฯ ๒ ม. อุทฺธา ฯ

สูตรนุติปฏิเก ขุททกนิกายสูตร

อิติวุตตกัม

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

เอกนินปาตสฺส ปจฺมวคฺโค

[๑๗๕] ๑ วุตฺตํ เหติ ภควา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ
เอกธมฺมํ ภิกฺขเว ปชฺหถ อหํ โว ปาฎิโกโก อนาคามิตาย กตมํ
เอกธมฺมํ โลกํ ภิกฺขเว เอกธมฺมํ ปชฺหถ อหํ โว ปาฎิโกโก
อนาคามิตายาติ ฯ เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ อิติ
วุจฺจติ

เยน โลเกน ลุทฺธาเส สตฺตา คจฺจนฺติ ทฺถกฺคิ

ตํ โลกํ สมฺมทญฺญาเย ปชฺหนฺติ วิปฺสฺสิโน

ปฺหาย น ปฺุนายนฺติ อิมํ โลกํ กุทาจนฺติ ฯ

อยมฺปิ อตฺถโต วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ ปจฺมํ ฯ

[๑๗๖] ๒ วุตฺตํ เหติ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ
เอกธมฺมํ ภิกฺขเว ปชฺหถ อหํ โว ปาฎิโกโก อนาคามิตาย
กตมํ เอกธมฺมํ โทสํ ภิกฺขเว เอกธมฺมํ ปชฺหถ อหํ โว

ปาฏิโกโค อนาคามิตายาติ ฯ เอตมตฺถิ ภควา อโวจ ฯ

ตตฺถเตตฺติ อิติ วุจฺจติ

เยน โทเสน ทฎฺฐาเส สตฺตทา คจฺจนฺติ ทฺกคฺคตี

ตํ โทสํ สมนฺมทญฺญาเย ปชฺชนฺติ วิปฺสฺสึโน

ปฺหาย น ปฺุนายนฺติ อิมํ โลกํ กุทาจนฺติ ฯ

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สฺตฺนฺติ ฯ ทฺตฺติยํ ฯ

[๑๘๑] ๓ วุตฺติ เหน้ ภควตา วุตฺตมรฺหตาติ เม สฺตฺติ

เอกขมฺมํ ภิกฺขเว ปชฺชถ อหํ โว ปาฏิโกโค อนาคามิตาย กตมํ

เอกขมฺมํ โมหํ ภิกฺขเว เอกขมฺมํ ปชฺชถ อหํ โว ปาฏิโกโค

อนาคามิตายาติ ฯ เอตมตฺถิ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเตตฺติ อิติ

วุจฺจติ

เยน โมเหน มฺพฺหาเส สตฺตทา คจฺจนฺติ ทฺกคฺคตี

ตํ โมหํ สมนฺมทญฺญาเย ปชฺชนฺติ วิปฺสฺสึโน

ปฺหาย น ปฺุนายนฺติ อิมํ โลกํ กุทาจนฺติ ฯ

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สฺตฺนฺติ ฯ ตตฺติยํ ฯ

[๑๘๒] ๔ วุตฺติ เหน้ ภควตา วุตฺตมรฺหตาติ เม สฺตฺติ

เอกขมฺมํ ภิกฺขเว ปชฺชถ อหํ โว ปาฏิโกโค อนาคามิตาย กตมํ

เอกขมฺมํ โภธํ ภิกฺขเว เอกขมฺมํ ปชฺชถ อหํ โว ปาฏิโกโค

อนาคามิตายาติ ฯ เอตมตฺถิ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเตตฺติ อิติ

วุจฺจติ

เยน โภเชน กุฑธาเส สตุตา คจฺจนฺติ ทุกฺคตี
ตํ โภชํ สมนฺทญฺญาเย ปชฺหนฺติ วิปฺสฺสิโน
ปฺหาย น ปุณฺยานฺติ อิมํ โลกํ กุฑาจนฺติ ฯ
อยมฺปิ อตุโธ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ จตฺตถํ ฯ
[๑๘๓] ๕ วุตฺตํ เหน้ ภควตา วุตฺตมรฺหตาติ เม สุตฺตํ
เอกธมฺมํ ภิกฺขเว ปชฺหถ อหํ โว ปาฎิโกโค อนาคามิตาย
กตมํ เอกธมฺมํ มกฺขํ ภิกฺขเว เอกธมฺมํ ปชฺหถ อหํ โว
ปาฎิโกโค อนาคามิตาตาติ ฯ เอตมฺตถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ
อิติ วุจฺจติ

เยน มกฺเขน มกฺขิตาเส ๑ สตุตา คจฺจนฺติ ทุกฺคตี
ตํ มกฺขํ สมนฺทญฺญาเย ปชฺหนฺติ วิปฺสฺสิโน
ปฺหาย น ปุณฺยานฺติ อิมํ โลกํ กุฑาจนฺติ ฯ
อยมฺปิ อตุโธ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ ปญฺจมํ ฯ
[๑๘๔] ๖ วุตฺตํ เหน้ ภควตา วุตฺตมรฺหตาติ เม สุตฺตํ
เอกธมฺมํ ภิกฺขเว ปชฺหถ อหํ โว ปาฎิโกโค อนาคามิตาย กตมํ
เอกธมฺมํ มานํ ภิกฺขเว เอกธมฺมํ ปชฺหถ อหํ โว ปาฎิโกโค
อนาคามิตายาติ ฯ เอตมฺตถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ อิติ วุจฺจติ

เยน มาเนน มตฺตาเส สตุตา คจฺจนฺติ ทุกฺคตี
ตํ มานํ สมนฺทญฺญาเย ปชฺหนฺติ วิปฺสฺสิโน
ปฺหาย น ปุณฺยานฺติ อิมํ โลกํ กุฑาจนฺติ ฯ
#๑ ไป. ม. ย. มกฺขาเส ฯ

อยมปิ อตุโถ วุตโต ภควตา อิติ เม สุตุนติ ฯ ฌฏฐิ ฯ

[๑๘๕] ๗ วุตติ เหติ ภควตา วุตตมรหตาติ เม สุตติ สัพพ
ภิกขเว อนภิกขานํ อปริชานํ ตตถ จิตติ อวิราชยํ ๑ อปฺปชหํ อภพฺโพ
ทุกฺขกฺขยาย สพฺพนฺจ โข ภิกขเว อภิกขานํ ปริชานํ ตตถ จิตติ
วิราชยํ ปชหํ ภพฺโพ ทุกฺขกฺขยายติ ฯ เอตมตฺถิ ภควา อโวจ ฯ
ตตฺถเอตํ อิติ วุจฺจติ

โย สพฺพํ สพฺพโต ฌตฺวา สพฺพตฺถสฺส นรชชติ
สเว สพฺพํ ๒ ปริณฺหา โส สพฺพํ ทุกฺขํ ๓ อฺปปจฺจกาติ ฯ
อยมปิ อตุโถ วุตโต ภควตา อิติ เม สุตุนติ ฯ สตฺตมํ ฯ

[๑๘๖] ๘ วุตติ เหติ ภควตา วุตตมรหตาติ เม สุตติ มานํ
ภิกขเว อนภิกขานํ อปริชานํ ตตถ จิตติ อวิราชยํ อปฺปชหํ
อภพฺโพ [๔] ทุกฺขกฺขยาย มานนฺจ โข ภิกขเว อภิกขานํ ปริชานํ
ตตถ จิตติ วิราชยํ ปชหํ ภพฺโพ ทุกฺขกฺขยายติ ฯ เอตมตฺถิ
ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ อิติ วุจฺจติ

มานุเปตา อยํ ปชา มานคนฺธา ภเวรตา
มานํ อปริชานนฺตา อากนฺตาโร ปฺนพฺภวํ
เย จ มานํ ปหนฺตฺวาน วิมุตฺตา มานสงฺขเย
เต มานคนฺธาภิกฺขโน สพฺพํ ๕ คนฺถิ อฺปปจฺจกฺขุนฺติ ฯ

อยมปิ อตุโถ วุตโต ภควตา อิติ เม สุตุนติ ฯ อฏฐมํ ฯ

[๑๘๗] ๙ วุตติ เหติ ภควตา วุตตมรหตาติ เม สุตติ โสภิ
#๑ โป. อวิราชยํ ๑ ๒ ม. สพฺพปริณฺหา โส ๑ ๓ ม. ทุกฺขมฺปปจฺจกาติ ฯ
#๔ โป. เอตฺถนฺตเร โส ๑ ๕ ม. สพฺพทุกฺขมฺปปจฺจกฺขุนฺติ ๑ ย. สพฺพทุกฺขมฺ-- ๑

ภิกฺขเว อนภิกฺขานํ อปฺริชานํ ตตฺถ จิตฺตํ อวิราชยํ อปฺปชหํ อภพฺโพ
ทฺถกฺขกฺขาย โสภณฺจ โข ภิกฺขเว อภิกฺขานํ ปฺริชานํ ตตฺถ จิตฺตํ
วิราชยํ ปชหํ ภพฺโพ ทฺถกฺขกฺขายาติ ฯ เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ
ตตฺถเถตํ อิติ วุจฺจติ

เยน โสภณ ทฺถจฺจาเส สตฺตา กจฺจนฺติ ทฺถกฺคตี

ตํ โสภํ สมฺมทณฺณาย ปชหนฺติ วิปฺสฺสิน

ปฺหาย น ปฺนายนฺติ อิมํ โสภํ กฺทาจนฺติ ฯ

อยมฺปิ อตฺถโธ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สฺตฺนฺติ ฯ นวมํ ฯ

[๑๘๘] ๑๐ วุตฺตํ เหนฺติ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สฺตฺ

โทสํ ภิกฺขเว อนภิกฺขานํ อปฺริชานํ ตตฺถ จิตฺตํ อวิราชยํ อปฺปชหํ
อภพฺโพ ทฺถกฺขกฺขาย โสภณฺจ โข ภิกฺขเว อภิกฺขานํ ปฺริชานํ
ตตฺถ จิตฺตํ วิราชยํ ปชหํ ภพฺโพ ทฺถกฺขกฺขายาติ ฯ เอตมตฺถํ
ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเถตํ อิติ วุจฺจติ

เยน โทเสน ทฺถจฺจาเส สตฺตา กจฺจนฺติ ทฺถกฺคตี

ตํ โทสํ สมฺมทณฺณาย ปชหนฺติ วิปฺสฺสิน

ปฺหาย น ปฺนายนฺติ อิมํ โสภํ กฺทาจนฺติ ฯ

อยมฺปิ อตฺถโธ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สฺตฺนฺติ ฯ ทสมํ ฯ

ปาฏิกฺกควคฺโค ปจฺโม ฯ

ตสฺสุทฺธานํ

รากโทสา ๑ อถ โมโห

#๑ ไป. ราโค โทโส ฯ

โกธมกขามาณํ สพฺพํ
มานโต รากโธสา ปุณ เทว
ปกาสิตา วคฺคมาหุ ๑ ปจฺมนฺติ ฯ

อิติวุตฺตเก เอกนิปาตสฺส ทุตฺติยวคฺโค

[๑๘๕] ๑ วุตฺตํ เหน้ ภาควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺตํ โมหํ
ภิกฺขเว อนภิกฺขานํ อปฺริชานํ ตตฺถ จิตฺตํ อวิราชยํ อปฺปชหํ
อภพฺโพ ทฺกฺขกฺขยาเย โมหญฺจ โข ภิกฺขเว อภิกฺขานํ ปฺริชานํ ตตฺถ
จิตฺตํ วิราชยํ ปชหํ ภพฺโพ ทฺกฺขกฺขยาเยติ ฯ เอตมตฺถํ ภาควา
อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ อิติ วุจฺจติ

เยน โมหเหน มฺพฺพหาเส สตฺตวา คจฺจนฺติ ทฺกฺคตฺตี

ตํ โมหํ สมฺมทญฺญาเย ปชฺชนฺติ วิปฺสฺสิโน

ปฺหาย น ปุณฺยานฺติ อิมํ โลกํ กฺุทาจนฺติ ฯ

อยมฺปิ อตฺถโถ วุตฺโต ภาควตา อิติ เม สุตฺตฺนฺติ ฯ ปจฺมํ ฯ

[๑๘๖] ๒ วุตฺตํ เหน้ ภาควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺตํ โภธํ
ภิกฺขเว อนภิกฺขานํ อปฺริชานํ ตตฺถ จิตฺตํ อวิราชยํ อปฺปชหํ
อภพฺโพ ทฺกฺขกฺขยาเย โภธญฺจ โข ภิกฺขเว อภิกฺขานํ ปฺริชานํ ตตฺถ
จิตฺตํ วิราชยํ ปชหํ ภพฺโพ ทฺกฺขกฺขยาเยติ ฯ เอตมตฺถํ ภาควา
อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ อิติ วุจฺจติ

#๑ ม. ย. วคฺคมาหุ ฯ

เยน โภเชน กุฑธาเส สตุตา คจฺจนฺติ ทุกฺคตี

ตํ โภชํ สมฺมทณฺเณน ปชฺหนฺติ วิปฺสฺสีโน

ปฺหาย น ปฺุนายนฺติ อิมํ โลกํ กุฑาจนฺติ ฯ

อยมฺปิ อตุโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ ทุตฺติยํ ฯ

[๑๕๑] ๓ วุตฺตํ เหนฺติ ภควตา วุตฺตมรฺหตาติ เม สุตฺตํ มกฺขํ

ภิกฺขเว อนภิกฺขานํ อปฺริชานํ ตตฺถ จิตฺตํ อวิราชยฺม อปฺปชหํ

อภพฺโป ทุกฺขกฺขยาเย มกฺขญฺจ โข ภิกฺขเว อภิกฺขานํ ปฺริชานํ ตตฺถ

จิตฺตํ วิราชยฺม ปชหํ ภพฺโป ทุกฺขกฺขยาเยติ ฯ เอตมฺตถํ ภควา

อโวจ ฯ ตตฺถเถตํ อิติ วุจฺจติ

เยน มกฺเขน มกฺขิตาเส สตุตา คจฺจนฺติ ทุกฺคตี

ตํ มกฺขํ สมฺมทณฺเณน ปชฺหนฺติ วิปฺสฺสีโน

ปฺหาย น ปฺุนายนฺติ อิมํ โลกํ กุฑาจนฺติ ฯ

อยมฺปิ อตุโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ ตุตฺติยํ ฯ

[๑๕๒] ๔ วุตฺตํ เหนฺติ ภควตา วุตฺตมรฺหตาติ เม สุตฺตํ นานํ

ภิกฺขเว อญฺฉํ เอกนិวรณฺมฺปิ สมฺนุสฺสํสามิ เยน นิวรณฺน

นิวุตา ปชา ทิฆมฺรตฺตํ สนฺธาวนฺติ สฺสรนฺติ ยถฺยิทํ ภิกฺขเว

อวิชฺชานิวรณฺมํ อวิชฺชานิวรณฺนํ หิ ภิกฺขเว นิวุตา ปชา ทิฆมฺรตฺตํ

สนฺธาวนฺติ สฺสรนฺตีติ ฯ เอตมฺตถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเถตํ

อิติ วุจฺจติ

นตฺถญฺโถ เอกธฺมโมปิ เยเนวฺ นิวุตา ปชา

สัสนนติ อโหระตติ ยถา โมเหน อาวฐา
เยจ โมหิ ปหนุตวาน ตโมกขนุธิ ปทาลย
น เต ปุณ สัสนนติ เหตุ เตสึ น วิชชตีติ ฯ
อยมปิ อตุโถ วุตโต ภควตา อิติ เม สุตตติ ฯ จตุตถิ ฯ

[๑๕๓] ๕ วุตติ เหติ ภควตา วุตตมรหตาติ เม สุตติ นานิ
ภิกขเว อญญิ เอกัสสโยชนมปิ สมนุปัสสามิ เยนว ๑ สัสโยชเนน
สัยุตตา สตุตา ทิมรตติ สนุชานนติ สัสนนติ ยถยิทธิ ภิกขเว
ตณฺหาสัสโยชนิ ตณฺหาสัสโยชเนน หิ ภิกขเว สัยุตตา สตุตา
ทิมรตติ สนุชานนติ สัสนนตีติ ฯ เอตมตถิ ภควา อโวจ ฯ
ตตุเถตติ อิติ วุจจติ

ตณฺหาทุติโย ปุริโส ทิมมทุชาน สัสริ
อิตถมภาวญญถาภาว ๒ สัสริ นาคิวตตติ
เอตมาทินว ๓ ญตุวา ตณฺหิ ทุกขสฺส สมภว
วิตตโณห อนาทาโน สโต ภิกขุ ปรีพพเชติ ฯ
อยมปิ อตุโถ วุตโต ภควตา อิติ เม สุตตติ ฯ ปญจมี ฯ

[๑๕๔] ๖ วุตติ เหติ ภควตา วุตตมรหตาติ เม สุตติ
เสขสฺส ภิกขเว ภิกขุโน อปฺปตฺตมานสสฺส อนุตฺตริ โยคกฺเขมมิ
ปตฺถยมานสฺส วิหโรโต อชฺชตฺติกิ องฺกนฺติ กริตฺวา น อญญิ เอกงฺกมปิ
สมนุปัสสามิ เอว พหุการิ ยถยิทธิ ภิกขเว โยนิโส มนสิกาโร
โยนิโส ภิกขเว ภิกขุ มนสิกาโรนฺโต อกฺสลํ ปชฺหติ กุสลํ
#๑ โป. ย. เยนว ฯ ม. เยน ฯ ๒ โป. ม. ย. อิตถภาวญญถาภาว ฯ
#๓ ย. เอวมาทินว ฯ

ภาเวตีติ ฯ เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเตตํ อิติ วุจฺจติ

โยนิโส มนสิกาโร ฌมฺโม เสขสุส ภิกฺขุโน

นตฺถลโย เอวํ พหุกาโร อุตฺตมตฺถสุส ปตฺติยา

โยนิโส ปทหํ ภิกฺขุ ขยํ ทุกฺขสุส ปาปุณฺเติ ฯ

อยมฺปิ อตฺถโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ ฉฏฺฐํ ฯ

[๑๕๕] ๗ วุตฺตํ เหน้ํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺ

เสขสุส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อปฺปตฺตมานสสุส อนฺตฺตรํ โยคกฺเขมํ

ปตฺถยมานสฺส วิหโรโต พาหิโร องฺคนฺติ กริตฺวา น อณฺณํ เอกงฺกมฺปิ

สมนฺนุสฺสามิ เอวํ พหุกาโร ยถยิทํ ภิกฺขเว กลฺยาณมิตฺตตา

กลฺยาณมิตฺโต ภิกฺขเว ภิกฺขุ อกฺขลํ ปชหติ กฺขลํ ภาเวตีติ ฯ

เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเตตํ อิติ วุจฺจติ

กลฺยาณมิตฺโต โย ภิกฺขุ สปฺปติสฺโส สการโว

กรํ มิตฺตานวจนํ ๑ สมฺปชาโน ปติสฺสโต

ปาปุณฺเ อนฺนุปฺพุเพน สพฺพสํโยชนกฺขยฺนฺติ ฯ

อยมฺปิ อตฺถโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ สตฺตมํ ฯ

[๑๕๖] ๘ วุตฺตํ เหน้ํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺ เอกธมฺโม

ภิกฺขเว โลเก อฺปฺปชฺชมาโน อฺปฺปชฺชติ พหุชฺชาหิตาย พหุชฺชาสุขาย

พหุโน ชนฺสุส อนฺตฺถาย อหิตาย ทุกฺขาย เทวมนฺนุสฺसानํ

กตโม เอกธมฺโม สงฺฆเกโท สงฺฆเ โข ปน ภิกฺขเว ภินฺเน

อณฺณมณฺณํ ภณฺณานํ เจว โหนฺติ อณฺณมณฺณํ ปริภาสา จ

#๑ ไป. ม. ย. มิตฺตานํ วจนํ ฯ

โหนติ อลฺลวมลฺลํ ปริกฺเขปา จ โหนติ อลฺลวมลฺลํ
ปฺริจฺจนา จ โหนติ ตตฺถ อปฺปสนฺนา เจว นปฺปสีทฺนติ
ปสนฺนानนฺจ เอกจฺจันํ อลฺลถตฺตํ โหตีติ ฯ เอตมตฺถํ ภควา
อโวจ ฯ ตตฺถเถตํ อิติ วุจฺจติ

อาปาโยโก เนรโยโก กปฺปฏฺโฐ สงฺฆเมทโก
วคฺคารามो อธมฺมฏฺโฐ โยคกฺเขมโต ๑ ฐีตติ
สงฺฆํ ๒ สมคฺคํ เกตฺวาน กปฺปํ นีรยฺมฺหิ ปจฺจตีติ ฯ
อยมฺปิ อตฺถโต วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนติ ฯ อฏฺฐมํ ฯ

[๑๕๗] ๕ วุตฺตํ เหน้ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺ
เอกธมฺโม ภิกฺขเว โลเก อปฺปชฺชมาโน อปฺปชฺชติ พหุชนหิตาย
พหุชนสุขาย พหุโน ชนสฺส อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानํ
กตโม เอกธมฺโม สงฺฆสฺส สามคฺคิ สงฺฆे โข ปน ภิกฺขเว
สมคฺเค น เจว อลฺลวมลฺลํ ภณฺฑานานิ โหนติ น จ
อลฺลวมลฺลํ ปฺริภาสา โหนติ น จ อลฺลวมลฺลํ ปริกฺเขปา โหนติ
น จ อลฺลวมลฺลํ ปฺริจฺจนา โหนติ ตตฺถ อปฺปสนฺนา เจว ปสีทฺนติ
ปสนฺนानนฺจ ภิกฺขเว โหตีติ ฯ เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ
ตตฺถเถตํ อิติ วุจฺจติ

สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคิ สมคฺคานนฺจนุคฺคโห
สมคฺครโต ธมฺมฏฺโฐ โยคกฺเขมา น ฐีตติ
สงฺฆํ สมคฺคํ เกตฺวาน กปฺปํ สคฺคมฺหิ โมทตีติ ฯ
อยมฺปิ อตฺถโต วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนติ ฯ นวมํ ฯ

#๑ ม. โยคกฺเขมา ปฐีตติ ฯ ๒ โป. สงฺฆสมคฺคิ ฯ

[๑๕๘] ๑๐ วุตต์ เहीं ภควตา วุตตมรหตาติ เม สุตต์
อิธาหิ ภิกขเว เอกจจํ ปุคฺคํ ปทุญฺจจิตฺตํ เอวํ เจตสา เจโต
ปริจฺจ ปชานามิ อิมฺมฺหิ จายํ สมเย ปุคฺคโล กาลํ กเรยฺย
ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นริเย ตํ กิสฺส เหตุ จิตฺตณฺ्हิสฺส
ภิกขเว ปทุญฺจํ เจโตปโทสเหตุ โข ปน ภิกขเว เอวมิเชกฺจเจ
สตุตา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณา อปายํ ทฺวคฺคตี วินิปาตํ นริยํ
อุปฺปชฺชนฺตีติ ฯ เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ อิติ วุจฺจติ

ปทุญฺจจิตฺตํ ฌตฺวาน เอกจจํ อิธ ปุคฺคํ
เอตมตฺถํ พุยากาลิ พุทฺโธ ภิกฺขุณ สนฺติเก
อิมฺมฺหิ จายํ สมเย กาลํ กยิราถ ปุคฺคโล
นริยํ อุปฺปชฺเชยฺย จิตฺตณฺ्हิสฺส ปทุสิตํ
ยถา หริตฺวา นิกฺขิเปยฺย เอวเมว ตถาวิโธ
เจโตปโทสเหตุ หิ สตุตา กจฺจนฺติ ทฺวคฺคตินฺติ ฯ
อยมฺปิ อตฺถโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺตฺนฺติ ฯ ทสมํ ฯ
ทฺติยวคฺโค ทฺติโย ฯ
ตสฺสุทฺธานํ
โมหโกธา ๑ อถ มกฺโข โมหกามา เสกฺขา ทฺเว
เกทโมทา ปุคฺคโล จ วคฺคมาหุ ทฺติยนฺติ วุจฺจติ ฯ

#๑ ม. โมโห โภโธ ฯ

อติวุตตเก เอกนิปาตสส ตติยวคฺโค

[๑๕๕] ๑ วุตฺตํ เหติ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺตํ อิธาหํ
ภิกฺขเว เอกจฺจํ ปุคฺคํ ปสนฺนจิตฺตํ เอวํ เจตสา เจโต ปริจฺจ
ปชานามิ อิมฺมฺหิ จายํ สมเย ปุคฺคโล กาลํ กเรยฺย ยถาภตฺตํ
นิกฺขิตฺโต เอวํ สกฺเค ตํ กิสฺส เหตุ จิตฺตณฺ्हิสฺส ภิกฺขเว ปสนฺนํ
เจโตปสาทเหตุ โข ปน ภิกฺขเว เอวมิเชกฺจเจ สตฺตา กายสฺส
เกทา ปรมฺมรณา สุกฺตี สกฺกํ โลกํ อุปฺปชฺชนฺฺตฺติ ฯ เอตมตฺถํ
ภควา อโวจ ๑ ตตฺถเอตํ อิติ วุจฺจติ

ปสนฺนจิตฺตํ ฌตฺวาน   เอกจฺจํ อิธ ปุคฺคํ
เอตมตฺถํ พุยากาลิ   พุทฺโธ ภิกฺขุณฺ สนฺฺติเก
อิมฺมฺหิ จายํ สมเย   กาลํ กยิราถ ปุคฺคโล
สुकฺตี อุปฺปชฺเชยฺย   จิตฺตณฺ्हิสฺส ปสาทิตฺตํ
ยถา หริตฺวา นิกฺขิเปยฺย   เอวเมว ตถาวิโร
เจโตปสาทเหตุ ฺหิ   สตฺตา คจฺจนฺฺติ สุกฺคินฺฺติ ฯ
อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา   อิติ เม สุตฺนฺฺติ ฯ ปรมํ ฯ

[๒๐๐] ๒ วุตฺตํ เหติ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺตํ มา
ภิกฺขเว ปุณฺณานํ ภายิตฺถ สฺขสฺเสตํ ภิกฺขเว อธิวจฺนํ อิกฺกุสฺส
กนฺฺตสฺส ปิยสฺส มนาปสฺส ยทิทํ ปุณฺณานิ ฯ อภิชานามิ โข
ปนาหํ ภิกฺขเว ทิฆรตฺตํ กตानํ ปุณฺณานํ ทิฆรตฺตํ อิกฺกุจฺจํ กนฺฺตํ
ปิยํ มนาปํ วิปากํ ปจฺจนฺฺนฺตํ ฯ สตฺต วสฺसानิ เมตฺตจิตฺตํ ภาเวตฺวา

สตุต สัฏฐัญญิวินญญกปเป นยิมิ โลกั ปุณรคมาสี สัฏฐัญญาเน
สุทฺธิ ภิกขเว กปเป อากสฺสรูปโค โหมิ วิญญูญาเน กปเป
สุญฺญิ พุรหุมวิมานิ อุปฺปชฺชามิ ฯ ตตฺร สุทฺธิ ภิกขเว พุรหุมา
โหมิ มหาพุรหุมา อภิกฺขุ อนภิกฺขุโต อญฺญตฺตถุทโส วสวตฺติ
ฉตฺตีสฺสกฺขตฺตํ โข ปนาหิ ภิกขเว สกฺโก อโหสี เทวานมินฺุโท อนกสฺตกฺขตฺตํ
ราชา อโหสี จกฺกวตฺติ ฐมฺมิโก ฐมฺมราชา จาตุรฺนฺุโต
วิชิตาวิ ชนปทตฺถถาวริยปฺปตฺโต สตฺตรตฺนสมนฺุนาคโต โโก ปน
วาโท ปเทสฺรชฺชสฺส ฯ ตสฺส มยฺหิ ภิกขเว เอตทโหสี กิสฺส
นฺุ โข เม อิหิ กมฺมสฺส ผลํ กิสฺส กมฺมสฺส วิปาโก เยนานิ
เอตฺรหิ เอวฺมทิตฺธิโก เอวฺมทานุภาโวติ ฯ ตสฺส มยฺหิ ภิกขเว
เอตทโหสี ตินฺุณฺิ โข เม อิหิ กมฺมานิ ผลํ ตินฺุณฺิ กมฺมานิ
วิปาโก เยนานิ เอตฺรหิ เอวฺมทิตฺธิโก เอวฺมทานุภาโวติ เสยฺยถิหิ
ทานสฺส ทมสฺส สญฺญมสฺสาติ ฯ เอตมตฺถิ ภาควา อโวจ ฯ
ตตฺถเถถิ อิติ วุจฺจติ

ปุญฺญเมว โส สิกฺขเขยฺย อายตคฺคํ สุขุทฺธยํ
ทานนฺุจ สมจฺริยนฺุจ เมตฺตจิตฺตนฺุจ ภาวเย
เอเต ฐมฺเม ภาวยิตฺวา ตโย สุขสมฺมุตฺตเย
อพฺยาปชฺชํ สุขํ โลกั ปนฺุจทิตฺโต อุปฺปชฺชตฺติ ๑ญ
อยมฺปิ อตฺถโถ วุตฺโต ภาควตา อิติ เม สุตฺตนิ ๑ ทฺติยํ ๑

[๒๐๑] ๓ วุตฺตํ เหน้ ภาควตา วุตฺตมฺรหฺตาคิ เม สุตฺตํ เอกฐมฺโม
#๑ ย. สุชินฺุทฺธิยํ ๑

ภิกขเว ภาวีโต พหุสีกโต อุโก อตุเถ สมชิกุคยห ตัญจติ
ทัญจธมมิกถเจว อตุถิ สมปรายิกถจ กตโม เอกธมโม อปฺปมาโท
กุสเลสุ ธมฺเมสุ ฯ อัย โข ภิกขเว เอกธมโม ภาวีโต
พหุสีกโต อุโก อตุเถ สมชิกุคยห ตัญจติ ทัญจธมมิกถเจว อตุถิ
สมปรายิกถจติ ฯ เอตมตุถิ ภควา อโวจ ฯ ตตุเถตติ อิติ วุจจติ

อปฺปมาทํ ปัสสนติ ปุณฺณกิริยาสุ ปณฺฑิตา
อปฺปมตฺโต อุโก อตุเถ อชิกุคณฺหาติ ปณฺฑิตो
ทัญฺเจ ธมฺเม จ โย อตุถิ โย จตุถิ สมปรายิก
อตุถาภิสมยา ชีโร ปณฺฑิตติ ปวฺจจตีติ ฯ
อยมฺปิ อตุถิ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺตฺนฺติ ฯ ตติยํ ฯ

[๒๐๒] ๔ วุตฺติ เหน้ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺติ เอกปฺกฺกถสฺส
ภิกขเว กปฺปํ สนฺชาวโต สัสนฺโต ลียา เอวํ มหา
อญฺจิกงฺกโล อญฺจิปุณฺโฆ อญฺจิราสี ยถายํ เวปฺปฺลปพฺพโต สเจ
สัสนฺโต อสฺส สมภตถจ น วินสฺเสยฺยาติ ฯ เอตมตุถิ ภควา
อโวจ ฯ ตตุเถตติ อิติ วุจจติ

เอกสฺเสเคน กปฺเปน ปฺกฺกถสฺสญฺจิสถจโย
ลียา ปพฺพตสโม ราสี อิติ วุตฺติ มहेสีนา
โส โข ปนายํ อกฺขาโต เวปฺปฺลโล ปพฺพโต มหา
อตุถโร คิชฺฌญฺญสฺส มคฺชานํ คิริพฺพเช
ยโต จ อริยสจฺจานิ สมมฺปฺปญฺญา ย ปสฺสตี

ทุกขํ ทุกขสมุปาทำํ   ทุกขสฺส จ อติทุกมํ
อริยญฺจฏฺฐจฺจกิกํ มกฺคํ   ทุกขุปสมคามินํ
ส สตฺตทุกขตฺตํ ปรมํ   สนฺธาวิตฺวาน ปุคฺคโล
ทุกขสฺสนฺตกโร โหติ   สพฺพสํโยชนกฺขยาติ ฯ

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา   อิติ เม สฺตฺนฺติ ฯ จตฺตํ ฯ

[๒๐๓] ๕ วุตฺตํ เหนฺติ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สฺตํ เอกธมฺมํ
อติตสฺส ภิกฺขเว ปุริสปุคฺคตสฺส นานํ ตสฺส กิณฺจิ ปาปกมฺมํ
อกรณฺียนฺติ วทามิ กตมํ เอกธมฺมํ ยถฺยิทํ ภิกฺขเว
สมฺปชานมฺสาวาโหติ ฯ เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ อิติ
วฺจฺจติ

เอกธมฺมํ อติตสฺส   มฺสาวาทิสฺส ชนฺตฺโน
วิตฺถนฺปรโลกสฺส   นตฺถิ ปาปํ อการิยนฺติ ฯ

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา   อิติ เม สฺตฺนฺติ ฯ ปญฺจํ ฯ

[๒๐๔] ๖ วุตฺตํ เหนฺติ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สฺตํ เอวญฺเจ
ภิกฺขเว สตฺตา ชานญฺญํ ทานสํวิภาคสฺส วิปากํ ยถาหํ ชานามิ
น อทตฺวา ภูณฺเชยฺยํ น จ เนสํ มจฺจนฺธมฺลํ จิตฺตํ ปรียาทาย
ติฏฺฐเจยฺย โยปี เนสํ อสฺส จริโม อาโลโป จริมํ กพลํ ตโตปี
น อสํวิภชิตฺวา ภูณฺเชยฺยํ สเจ เนสํ ปฏิกฺคาหกา อสฺสุ ฯ ยสฺมา
จ โข ภิกฺขเว สตฺตา น เอวํ ชานนฺติ ทานสํวิภาคสฺส วิปากํ
ยถาหํ ชานามิ ตสฺมา อทตฺวา ภูณฺชนฺติ มจฺจนฺธมฺลญฺจ เนสํ

จิตต์ ปริยาทาย ติฏฐตีติ ฯ เอตมตถิ ภควา อโวจ ฯ ตตถเถตติ
อิติ วุจจติ

เอวณเจ สตตะตา ชานเนยฺยึ ยถาวุตติ มहेสิณา
วิปากํ สํวิภาคสฺส ยถา โหติ มหปฺผลํ
วินยฺย มจฺเจรมลํ วิปฺปสนฺเนน เจตสา
ทชฺชํ กาเถน อริเยสฺส ยตฺถ ทินฺนํ มหปฺผลํ
อนฺนณฺจ ทตฺวาน ๑ พหุโน ทกฺขิณฺเยเยสฺส ทกฺขิณฺ
อิโต จุตฺตา มนุสฺสตฺตะตา สกฺกํ กจฺจนฺติ ทายกา
เต จ สกฺกคฺคตา ๒ ตตฺถ โมทนฺติ กามกามิโน
วิปากํ สํวิภาคสฺส อนฺุโกนฺติ อมจฺจฺราติ ฯ
อยมฺปิ อตฺถิโต วุตฺโต ภควตา อิติ เม สฺตฺตฺนฺติ ฯ ฉฏฺฐํ ฯ

[๒๐๕] ๙ วุตติ เหติ ภควตา วุตตมรหตฺตาติ เม สฺตติ ยานิ
กานิจิ ภิกฺขเว โอปธิกานิ ปุณฺณกิริยวตฺถุณิ ๓ สพฺพานิ ตานิ
เมตฺตตาย เจโตวิมุตฺติยา กลํ นาคฺฆนฺติ โสฬสี เมตฺตตา ยเว
ตานิ เจโตวิมุตฺติ อธิคฺคเหตฺวา ภาสเต จ ตปเต จ วิโรจเต
จ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยากาจิ ตารกรูปานํ ปภา สพฺพา ตา
จฺนฺทปฺปภาย กลํ นาคฺฆนฺติ โสฬสี จฺนฺทปฺปภายเว ตานิ ๔ อธิคฺคเหตฺวา
ภาสเต จ ตปเต จ วิโรจเต จ เอวเมว โข ภิกฺขเว
ยานิ กานิจิ โอปธิกานิ ปุณฺณกิริยวตฺถุณิ สพฺพานิ ตานิ เมตฺตตาย
เจโตวิมุตฺติยา กลํ นาคฺฆนฺติ โสฬสี เมตฺตตา ยเว ตานิ เจโตวิมุตฺติ
#๑ ม. ย. ทตฺวา ฯ ๒ ย. สกฺกคฺคตา ฯ ๓ โป. ม. ย. ปุณฺณกิริยวตฺถุณิ ฯ
#๔ ม. ย. ตา ฯ

อธิกุกเหตุวา ภาสเต จ ตปเต จ วิโรจเต จ ฯ เสยฺยถาปี
 ภิกฺขเว วสุสาณํ ปจฺฉิเม มาเส สรทสมเย วิทูเร ๑ วิคฺตวาหเก
 เทเว อาทิจฺโจ นภํ อพฺภูสฺสกุมาโน สพฺพํ อากาสํ ๒ ตมคตํ อภิหจฺจ
 ภาสเต จ ตปเต จ วิโรจเต จ เอวเมว โข ภิกฺขเว ยานี
 กานิจิ โอปธิกานี ปุณฺณกิริยาวตฺถุนี สพฺพานิ ตานี เมตฺตาย เจโตวิมุตฺติยา
 กถํ นาคฺฆนฺตํ โสฬสี เมตฺตา ยเว ตานี เจโตวิมุตฺติ
 อธิกุกเหตุวา ภาสเต จ ตปเต จ วิโรจเต จ ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว
 รตฺติยา ปจฺจฺจสสมยํ โอสธิตารกา ภาสเต จ ตปเต จ วิโรจเต จ
 เอวเมว โข ภิกฺขเว ยานี กานิจิ โอปธิกานี ปุณฺณกิริยาวตฺถุนี
 สพฺพานิ ตานี เมตฺตาย เจโตวิมุตฺติยา กถํ นาคฺฆนฺตํ โสฬสี
 เมตฺตา ยเว ตานี เจโตวิมุตฺติ อธิกุกเหตุวา ภาสเต จ ตปเต
 จ วิโรจเต จาติ ฯ เอตมคฺถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเถตํ อิติ
 วุจฺจติ

โย [๓] เมตฺตํ ภาวยติ อปฺปมาณํ ปฏิสฺสโต
 ตนฺน ๔ สํโยชนา โหนฺติ ปสฺสโต อฺุปธิกฺขยํ
 เอกมฺปิ เจ ปาณมทฺถุจฺจิตฺโต
 เมตฺตายติ กุสโล เตน โหติ
 สพฺเพ จ ปาณ มนฺसानุกมฺปิ
 พหุตมริโย ๕ ปกโรติ ปุณฺณํ
 เย สตฺตสณฺฑํ ปจฺวี วิชิตฺวา

#๑ ย. วิสุทูเร ฯ ๒ ม. ย. อากาสคตํ ฯ ๓ ม. ย. จ ฯ ๔ โป. ย. ตนฺ ฯ
 #๕ ม. ย. ปหุตมริโย ฯ

ราชิสโย ๑ ยชมานานุปรียคา

(อสุตเมธึ ปุริสเมธึ

สมมาปาสิ วาชเปยยังิ นีรคคัพ)

เมตตสฺส จิตตสฺส สุภาวิตสฺส

กถมปิ เต นานุกวนฺติ โสพสี

(จนฺทปฺปภา ตารคณาว สพฺเพ)

โย น หนฺติ น ฆาเตติ น ชินาติ น ชาปเย

เมตตํโส สพฺพภูเตสุ เวรํ ตสฺส น เกนจิติ ฯ

อยมปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ สตฺตมํ ฯ

ตติยวฺกฺโก ตติโย ฯ

ตสฺสทฺทานํ

จิตฺตํ ฌายี ๒ อฺโก อตฺเถ ปุณฺณํ เวปฺปุลลปพฺพตํ

สมฺปชานมฺสาวาทิ ทานญจ เมตฺตภาวญจ

สตฺติมานิ จ สุตฺตานิ ปุริมานิ จ วิสติ

เอกธมฺเมสุ สุตฺตฺนฺตา สตฺตวิสติ สงฺคหาติ ฯ

เอกนิปาโต นิฏฺฐจิติ ฯ ๓

#๑ โป. ม. ราชิสโย ฯ ๒ ม. จิตฺตํ เมตฺตํ ฯ ๓ โป. ยฺ. อิติ ปรี เทว ธมฺเม

#อนุกฺกฏิตฺติ ทิสฺสนฺติ ฯ

อิติวุตฺตเก ทุกนินปาตสฺส ปรมวคฺโค

[๒๐๖] ๑ วุตฺตํ เหติ ภาควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺตํ ทฺวีหิ
ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม ทุกํ วิหริตี
สฺวิฆาตํ สอฺปายาสํ สปริพาหํ กายสฺส เกทา ปรมฺมรณา
ทุกฺคตฺติ ปาฏิกงฺขา กตเมหิ ทฺวีหิ อินฺทฺริเยสฺส อคฺคตฺตทวารตาย
จ โภชนเ อมตฺตตฺถนฺตตาย จ อิมหิ โข ๑ ภิกฺขเว ทฺวีหิ ธมฺเมหิ
สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม ทุกํ วิหริตี สฺวิฆาตํ
สอฺปายาสํ สปริพาหํ กายสฺส เกทา ปรมฺมรณา ทุกฺคตฺติ
ปาฏิกงฺขาทิ ฯ เอตมตฺถํ ภาควา อโวจ ฯ ตตฺถเถตํ อิตี วุจฺจติ

จกฺขุโสตฺถจ ฆานนฺจ ชิวฺหา กาโย ตถา มโน
เอตานิ ยสฺส ทวารานิ อคฺคตฺตานิ ๒ จ ภิกฺขุโน
โภชนมฺหิ อมตฺตตฺถนฺต อินฺทฺริเยสฺส อสํวโต
กายทุกํ เจโตทุกํ ทุกํ โส อธิคฺจจฺจติ
ทฺยหฺมาเนน กาเยน ทฺยหฺมาเนน เจตสา
ทิวา วายทิ วารตฺตี ทุกํ วิหริตี ตาทิโสตี ฯ

อยมฺปิ อคฺโถ วุตฺโต ภาควตา อิตี เม สุตฺตนิ ฯ ปรมํ ฯ

[๒๐๗] ๒ วุตฺตํ เหติ ภาควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺตํ ทฺวีหิ
ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สฺขํ วิหริตี
อวิฆาตํ อนฺุปายาสํ อปริพาหํ กายสฺส เกทา ปรมฺมรณา สฺคตฺติ
#๑ โป. ย. โขสทฺโท นตฺถิ ฯ ๒ ม. ย. อคฺคตฺตานิธ ฯ

ปาฏิกงฺขา กตเมหิ ทวีหิ อินฺทฺริเยสุ กุตฺตทวารตาย จ โภชเน
มตฺตลฺลตฺตตาย จ อิมฺหิ โข ภิกฺขเว ทวีหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต
ภิกฺขุ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สฺขํ วิหฺรติ อวิมาตํ อนฺุปายาสํ อปริพาหํ
กายสฺส เกทา ปรมฺมรณา สฺคฺติ ปาฏิกงฺขาทิ ฯ เอตมตฺถํ ภควา
อโวจ ฯ ตตฺถเตตํ อิติ วุจฺจติ

จกฺขุโสตฺตจ ฆานนฺจ ชิวฺหา กาโย อโธ ๑ มโน
เอตานิ ยสฺส ทวารานิ สฺคฺคตฺตานิ จ ภิกฺขุโน
โภชนมฺหิ จ มตฺตลฺลตฺต อินฺทฺริเยสุ จ สํวฺโต
กายสฺขํ เจโตสฺขํ สฺขํ โส อธิกฺจฺจติ
อทฺยหฺมาเนน กายเณน อทฺยหฺมาเนน เจตสา
ทิวา วายทิ วารตฺตี สฺขํ วิหฺรติ ตาทิโสติ ฯ

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สฺคฺคนฺติ ฯ ทฺติยํ ฯผ

[๒๐๘] ๓ วุตฺตํ เหน็ด ภควตา วุตฺตมรฺหตาติ เม สฺคฺคํ เทวเม
ภิกฺขเว ธมฺมา ตปฺนียา กตเม เทว อธิ ภิกฺขเว เอกฺจฺโจ
อกตฺกฺลฺยาณ โหติ อกตฺกฺสฺโต อกตฺภีรฺคฺคฺตาณ กตปาโป กตฺลฺทฺโร ๒
กตฺกิพฺพิโส โส อกตํ เม กฺลฺยาณนฺติปิ ตปฺปติ กตํ เม
ปาปนฺติปิ ตปฺปติ อิมฺ โข ภิกฺขเว เทว ธมฺมา ตปฺนียาติ ฯ
เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเตตํ อิติ วุจฺจติ

กายทฺวจฺจริตํ กตฺวา วจฺิทฺวจฺจริตานิ วา ๓

#๑ ม. ย. ตถา ฯ ๒ ย. กตฺตฺถทฺโร ฯ ๓ ม. จ ฯ

มโนหุจจริตํ กตฺวา ยถฺยถฺยํ โทสสณฺหิตํ ๑

อกตฺวา กุสฺลกมฺมํ กตฺวานา กุสฺลํ พหุํ

กายสฺส เกทา หุปฺปญฺโณ นิรยํ โส อุปฺปชฺชตีติ ฯ

อยมฺปิ อตุโธ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ ตติยํ ฯ

[๒๐๕] ๔ วุตฺตํ เหน้ ภาควตา วุตฺตมฺรหฺตาติ เม สุตฺตํ เทวเม

ภิกฺขเว ฐมฺมา อตฺปฺนียา กตฺเม เทว อธิ ภิกฺขเว เอกจฺโจ

กตฺกฺลฺยาโณ โหติ กตฺกุสฺโล กตฺภีรฺวตฺตาโณ อกตฺปาโป อกตฺลฺหุโธ

อกตฺกิพฺพิโส โส กตฺตํ เม กฺลฺยาณฺนฺติปิ น ตปฺปติ อกตฺตํ

ปาปฺนฺติปิ น ตปฺปติ อิม โข ภิกฺขเว เทว ฐมฺมา

อตฺปฺนียาติ ฯ เอตฺมตฺถํ ภาควตา อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ อิติ วุจฺจติ

กายหุจจริตํ หิตฺวา วจฺจิหุจจริตานิ วา

มโนหุจจริตํ หิตฺวา ยถฺยถฺยํ โทสสณฺหิตํ

อกตฺวา ๒ อกุสฺลํ กมฺมํ กตฺวาน กุสฺลํ พหุํ

กายสฺส เกทา สปฺปญฺโณ สกฺกํ โส อุปฺปชฺชตีติ ฯ

อยมฺปิ อตุโธ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ จตุตฺถํ ฯ

[๒๑๐] ๕ วุตฺตํ เหน้ ภาควตา วุตฺตมฺรหฺตาติ เม สุตฺตํ

ทฺวิหิ ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปุคฺคโล ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต

เอวํ นิรเย กตฺเมหิ ทฺวิหิ ปาปฺเกน จ สีเลน ปาปิกาย จ

ทิกฺขุจฺยา อิมหิ โข ภิกฺขเว ทฺวิหิ ฐมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปุคฺคโล

ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ นิรयेติ ฯ เอตฺมตฺถํ ภาควตา อโวจ ฯ

#๑ ยู. โทสสณฺหิตํ ฯ ๒ ม. ยู. อกตฺวา กุสฺลํ ฯ

ตตเถตํ อิติ วุจจติ

ปาปเกน จ สีเลน ปาปีกาย จ ทิฏฐิยา
เอเตหิ ทวีหิ ธมฺเมหิ โย สมนฺนาคโต นโร
กายสฺส เกทา ทุปฺพลฺโล นิริยํ โส อุปฺปชฺชตีติ ฯ
อยมฺปิ อตุโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ ปญจมํ ฯ

[๒๑๑] ๖ วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ ทวีหิ
ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปุคฺคโล ยถาภตํ นิกฺขิตฺโต เอวํ
สกุเค กตเมหิ ทวีหิ ภทฺทเกน จ สีเลน ภทฺทิกาย จ ทิฏฐิยา
อิมหิ โข ภิกฺขเว ทวีหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปุคฺคโล ยถาภตํ
นิกฺขิตฺโต เอวํ สกุเคติ ฯ เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ ตตเถตํ
อิติ วุจจติ

ภทฺทเกน จ สีเลน ภทฺทิกาย จ ทิฏฐิยา
เอเตหิ ทวีหิ ธมฺเมหิ โย สมนฺนาคโต นโร
กายสฺส เกทา สุปฺพลฺโล สกฺกํ โส อุปฺปชฺชตีติ ฯ
อยมฺปิ อตุโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ ฌฏฺฐํ ฯ

[๒๑๒] ๗ วุตฺตํ เหตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตํ อนาคตาปี
ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนาคตปฺปี อภพฺโพ สมฺโพธาย อภพฺโพ
นิพฺพานาย อภพฺโพ อนุตฺตรสฺส โยคกฺเขมสฺส อธิคฺมาย อาตาปี
โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ โอตฺตปฺปี ภพฺโพ สมฺโพธาย ภพฺโพ นิพฺพานาย
ภพฺโพ อนุตฺตรสฺส โยคกฺเขมสฺส อธิคฺมายาติ ฯ เอตมตฺถํ ภควา

อโวจ ๑ ตตฺเถตฺ อิติ วุจฺจติ

อนาตาปี อโนตปปี กุสีโต หีนวีริโย

โย ถีนมิทฺฐพฺหุโล อหิริโก อนาทรโ

อกพฺโพ ตาทีโส ภิกฺขุ ฌฏฺฐํ สมฺโพธิมุตฺตมํ

โย จ สติมา นิปกโ ฉายี

อาตาปี โอตตปปี จ อปฺปมตฺโต

สญฺโฆชนํ ชาตฺติชราย ๑ เจตฺวา

อิเชว สมฺโพธิมฺนุตฺตรํ ฌเสตี ๑

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนติ ๑ สตฺตมํ ๑

[๒๑๓] ๘ วุตฺตํ เหนฺติ ภควตา วุตฺตมรฺหตาตี เม สุตฺตํ นยฺตี

ภิกฺขเว พฺรหฺมจฺริยํ วุสฺสตี ชนฺกุหนตฺถํ น ๒ ชนฺลปฺนตฺถํ น ๒

ลาภสฺสการฺสีโลกานิสฺสตฺถํ น ๒ อิติ มํ ชโน ชานาตุตี อถ โข

อิทํ ภิกฺขเว พฺรหฺมจฺริยํ วุสฺสตี สํวรตฺถญฺเจว ปฺหानตฺถญฺจาตี ๑

เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ๑ ตตฺเถตฺ อิติ วุจฺจติ

สํวรตฺถํ ปฺหานตฺถํ พฺรหฺมจฺริยํ อนีตีหํ

อเทสยฺ โส ภควา นิพฺพาโนคฺชคามินํ

เอส มกุโธ มหตฺเตหิ ๓ อนฺญาโต มเหสีภิ ๔

เย เย ตํ ปฏฺิปปชฺชนฺติ ยถา พุทฺเธน เทสิตํ

ทฺฤชฺสสนฺตํ กริสฺสสนฺติ สตฺถุ สาสนการฺิโนติ ๑

#๑ โป. ชาตฺติชรานํ ๑ ๒ อฏฺุจฺจถายํ น ทิสฺสสนฺติ ๑ ยฺน สทฺุโท น ทิสฺสตี

#๓ ม. ยฺ. มหตฺเตหิ ๑ ๔ ยฺ. มเหสีโน ๑

อยมปิ อตุโถ วุตโต ภควตา อิติ เม สุตุนติ ฯ อญจัม ฯ

[๒๑๔] ๕ วุตต์ เหติ ภควตา วุตตมรหตาติ เม สุตฺ นยิทํ
ภิกฺขเว พุรหุมจริยํ วุสฺสติ ชนฺกฺหนตฺถํ น ชนฺลปฺนตฺถํ น
ลาภสฺสการสิโลกานิสฺสตฺถํ น อิติ มํ ชโน ชานาตุติ อถ โข อิทํ
ภิกฺขเว พุรหุมจริยํ วุสฺสติ อภิญฺญตฺถญฺเจว ปริญฺญตฺถญฺจาติ ฯ
เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ อิติ วุจฺจติ

อภิญฺญตฺถํ ปริญฺญตฺถํ พุรหุมจริยํ อนีติหิ
อเทสยิ โส ภควา นิพฺพาโนคฺชคามินิ
เอส มคฺโค มหตฺถเอหิ อนฺญาโต มहेสิภิ
เย เย ตํ ปฏิปฺชชฺนติ ยถา พุทฺเธน เทสิตํ
ทูกฺขสฺสฺสนฺติ กสิสฺสฺสนฺติ สตฺถุ สาสนการิโนติ ฯ

อยมปิ อตุโถ วุตโต ภควตา อิติ เม สุตุนติ ฯ นวมํ ฯ

[๒๑๕] ๑๐ วุตต์ เหติ ภควตา วุตตมรหตาติ เม สุตฺ ทฺวิหิ
ภิกฺขเว ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ภิกฺขุ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สุขโสมนฺสฺสพฺพุโล
วิหฺรติ โยนิโส อารทฺุโร โหติ อาสวานํ ขยายาติ ๑
กตเมหิ ทฺวิหิ สํเวชนิเยสุ จาเนสุ สํเวชนน สํเวคฺสฺส ๒ จ โยนิโส
ปฺชานน อิเมหิ โข ภิกฺขเว ทฺวิหิ ฐมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต ภิกฺขุ
ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สุขโสมนฺสฺสพฺพุโล วิหฺรติ โยนิโส อารทฺุโร โหติ
อาสวานํ ขยายาติ ฯ เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ อิติ วุจฺจติ

สํเวชนิเยสุ จาเนสุ สํวิชฺเชถว ปญฺฑิตโต

#๑ ม. ย. อิติสทฺุโท น ทิสฺสติ ฯ ๒ ม. สํวิคฺคฺสฺส ฯ

อาตาลี นิปโก ภิกขุ ปญญา สมเวกขี
เอว วิหารี อาตาลี สนตวุตติ อนุทฐโต
เจโตสมณนุยุตโต ขยั ทุกขสุส ปาปุณเติ ฯ
อยมปิ อตุโล วุตโต ภควตา อิติ เม สุตุนติ ฯ ทสมั ฯ
วคฺโค ปจโม ฯ
ตสฺสุทฺธานัน
เทวเม ภิกขุ ตปณียา ตปณียา ปรตฺเถหิ
อาตาลี น ๑ กุหนา จ โสมนสฺเสน เต ทสฺสตี ฯ

อติวุตฺตเก ทุกนิปาตสฺส ทุติยวคฺโค

[๒๑๖] ๑ วุตฺติ เหติ ภควตา วุตฺตมรฺหตฺตี เม สฺตฺติ ตถาคตฺติ
ภิกฺขเว อรหนตฺติ สมนฺนสฺสมฺพุทฺธิ เทว วิตฺกกา พหุลฺลี สมนฺนทจฺจรฺนติ
เขโม จ วิตฺกโก วิเวโก ๒ จ ฯ อพฺยาปชฺฌมฺมาราโม ภิกฺขเว
ตถาคโต อพฺยาปชฺฌมฺรโต ตเมนนํ ภิกฺขเว ตถาคตฺติ
อพฺยาปชฺฌมฺรามัน อพฺยาปชฺฌมฺรตฺติ เอเสว วิตฺกโก พหุลฺลี สมนฺนทจฺจรฺติ
อิมายาหิ อิริยาย น กิณฺจิ พฺยาพาเชมิ ตสฺสิ วา ถาวรํ วาติ ฯ
ปวิเวการาโม ภิกฺขเว ตถาคโต ปวิเวกรโต ตเมนนํ ภิกฺขเว
ตถาคตฺติ ปวิเวการามัน ปวิเวกรตฺติ เอเสว วิตฺกโก พหุลฺลี
สมนฺนทจฺจรฺติ ยิ อุกฺสลฺลี ตํ ปหีนฺนติ ฯ ตสฺมา ติห ภิกฺขเว ตฺตฺเมหฺปิ
#๑ ม. น กุหนา เทว ฯ ๒ ย. ปรีเวโก ฯ

อพฺยาปชฺฌารามา วิหฺรธ อพฺยาปชฺฌรตา เตสํ โว ภิกฺขเว
คฺมุหํ อพฺยาปชฺฌารามานํ วิหฺรตํ อพฺยาปชฺฌรตานํ เอเสว
วิตกฺโก พหุลํ สมฺมาจฺริสฺสติ อิมาย มยํ อิริยาย น กิณฺจ
พฺยาพาเชม ตสํ วา ถาวรํ วาติ ฯ ปวิเวการามา ภิกฺขเว วิหฺรธ
ปวิเวกรตา เตสํ โว ภิกฺขเว คฺมุหํ ปวิเวการามานํ วิหฺรตํ
ปวิเวกรตานํ เอเสว วิตกฺโก พหุลํ สมฺมาจฺริสฺสติ ก็ อกุสลํ
ก็ อปฺปหีนํ ก็ ปชฺหามาติ ฯ เอตมคฺคํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ
อิติ วุจฺจติ

ตถาคตํ พุทฺธํ อสยฺหสาหิณํ
เทว วิตกฺกา สมฺมาจฺรณฺติ น
เขโม วิตกฺโก ปจฺจโม อุทฺธิริโต
ตโต วิเวโก ทฺติโย ปกาสิโต ฯ
ตโมนุทํ ปารคตํ มहेสี
ตํ ปคฺคตํ วสิมํ อนาสวํ
วิสนฺตรํ ตณฺหกฺขเย วิมุตฺตํ
ตํ เว มุนี อนฺติมเทหฺชาริ
มารชหํ พุรุมิ ชฺราย ปารคํ ฯ
สเล ยถา ปพฺพตมฺพฺพทฺธิญฺจโธ
ยถาปี ปสฺเส ชนตํ สมฺนตฺโต
ตถูปมํ ธมฺมมยํ สฺเมโธ

ปาสาทมารุห สมณฑจกขุ

โสกาวัตติณฺณ ชนตมมเปตโสโก ๑

อเวกขติ ชาติชราภิกฺขุตนฺติ ฯ

อยมฺปิ อตุโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ ปจฺมํ ฯ

[๒๑๗] ๒ วุตฺติ เหติ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺ

ตถาคตฺสฺส ภิกฺขเว อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส เทว ฌมฺมเทสฺนา

ปริยาเยน ภวนฺติ กตฺมา เทว ปาปํ ปาปกโต ปสฺสเถติ อยํ

ปจฺมา ฌมฺมเทสฺนา ปาปํ ปาปกโต ทิสฺวา ตตฺถ นิพฺพินฺนถ

วิรัชฺชถ วิมฺจฺจเถติ อยมฺปิ ๒ ทฺติยา ฌมฺมเทสฺนา ตถาคตฺสฺส

ภิกฺขเว อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส อีมา เทว ฌมฺมเทสฺนา ปริยาเยน

ภวนฺติ ฯ เอตฺมตฺถํ ภควา อโวจฺ ฯ ตตฺถเถติ อิติ วุจฺจติ

ตถาคตฺสฺส พุทฺธสฺส สพฺพญฺตานุกมฺปิโน

ปริยาเวจฺจํ ปสฺส เทว จ ฌมฺมา ปกาสิตา

ปาปกํ ปสฺสเถ เณกา ๓ ตตฺถ ปาปํ ๔ วิรัชฺชถ

ตโต วิรตฺตจิตฺตาเส ทฺกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสเถติ ฯ

อยมฺปิ อตุโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ ทฺติยํ ฯ

[๒๑๘] ๓ วุตฺติ เหติ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺ อวิชฺชา

ภิกฺขเว ปุพฺพญฺคฺมา อฺกฺขลํ ฌมฺมานํ สฺมาปตฺติยา อนฺวเทว

อหิริกํ อโนตฺตปฺปํ วิชฺชา จ โข ภิกฺขเว ปุพฺพญฺคฺมา อฺกฺขลํ

#๑ ม. ชนตมมเปตโสโก ฯ ย. ชนตํ อเปตโสโก ๒ ม. ย. ปิสฺสทฺโท นตฺถิ ฯ

#๓ ม. เจตํ ฯ ย. เจกํ ฯ ๔ ม. ย. จาปี ฯ

ธมมานันฺ สมปาตติยา อนนฺวเทว หิโรตฺตปฺปนฺติ ฯ เอตมตฺถํ

ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเถตํ อิติ วุจฺจติ

ยา กาจิมมา ทุกฺคตฺติโย อสฺมี โลกเ ปรมฺหิจ

อวิขฺขามฺลิกา ๑ สพฺพา อิจฺฉาโลกสมฺมุสฺสยา

ยโตจ โหติ ปาปิจฺจโน อหิริโก ๒ อนาทโร

ตโต ปาปํ ปสวติ อปายํ เตน กจฺจติ ฯ

ตสมฺมา ฉนฺนทณฺจ โลกณฺจ อวิขฺชณฺจ วิราชยํ

วิขฺขํ อุปฺปาทยํ ภิกฺขุ สพฺพา ทุกฺคตฺติโย ชฺหติ ฯ

อยมฺปิ อตฺถโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ ตตฺถิยํ ฯ

[๒๑๕] ๔ วุตฺตํ เหนฺติ ภควตา วุตฺตมฺรหฺตาทิ เม สุตฺตํ เต

ภิกฺขเว สตฺตา สฺปริหีนา เย อริยาย ปญฺณาย ปรีหีนา เต

ทิกฺกุเจ เจว ๓ ธมฺเม ทุกฺขํ วิหรนฺติ สวิจฺจํ สอุปายาสํ สปริพาหํ

กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺมา ทุกฺคตฺติ ปาฏิกงฺขา ฯ เต ภิกฺขเว สตฺตา

อปรีหีนา เย อริยาย ปญฺณาย อปรีหีนา เต ทิกฺกุเจ เจว

ธมฺเม สุกฺขํ วิหรนฺติ อวิจฺจํ ออุปายาสํ อปริพาหํ กายสฺส เกทา

ปรมฺมรณฺมา สุกฺคตฺติ ปาฏิกงฺขาติ ฯ เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ

ตตฺถเถตํ อิติ วุจฺจติ

ปญฺณาย ปรีหานนํ ปสฺส โลกํ สเทวํ

นิวิจฺจํ นามรูปสฺมี อิทํ สจฺจนฺติ มณฺณติ ฯ

ปญฺณา หิ เสฏฺฐา โลกสฺมี ยายํ นิพฺเพชคามินิ

#๑ ม. อวิขฺขามฺลิกา ฯ ๒ ม. ย. อหิริโก ฯ ๓ ม. ทิกฺกุเจว ฯ

สา ๑ จ สมมา ปชานาติ ชาติภวปริกขยั

เตสั เทวา มนุสสา จ สมพุทธานั สติมัตถิ

ปีหณนุติ หาสปญญานัน ๒ สรริรณุตติมธารินนุติ ฯ

อยมปิ อตุโถ วุตโต ภควตา อิติ เม สุตตุนุติ ฯ จตุตถั ฯ

[๒๒๐] ๕ วุตตั เหติ ภควตา วุตตมรหตาติ เม สุตั เทวมเม
ภิกขเว สุกกา ธมมา โลกั ปาเลนุติ กตเม เทว หิริ ๓
จ โอตตปป์ จ ฯ อิม เจ ภิกขเว เทว สุกกา ธมมา โลกั
น ปาเลยฺย นยิธ ปญญาเยถ มาตาติ วา มาตจฺจนาติ วา
มาตูลานีติ วา อจริยภิริยาติ วา ครุณัน ทาราติ วา สมภทั
โลกิ อคมิสฺส ยถา อเชพกา กุกกุฏสูกรรา โสณสิงคาลา ฯ
ยสุมา จ โข ภิกขเว อิม เทว สุกกา ธมมา โลกั ปาเลนุติ
ตสุมา ปญญาเยถ ๔ มาตาติ วา มาตจฺจนาติ วา มาตูลานีติ วา
อจริยภิริยาติ วา ครุณัน ทาราติ วาติ ฯ เอตมตฺถั ภควา อโวจ ฯ
ตตฺถเอตั อิติ วุจจติ

เยสั เจ หิริโอตตปป์ สพุพทา จ น วิชฺชติ

โวกุกนุตตา สุกกมฺมุลา เต ชาติมรณคามิโน ฯ

เยสญจ หิริโอตตปป์ สทา สมมา อุปฺภุจिता

วิรูพฺพหฺพหุมจริยา เต สนฺโต ชินฺปนฺนพฺภวาติ ฯ

อยมปิ อตุโถ วุตโต ภควตา อิติ เม สุตตุนุติ ฯ ปญจมนั ฯ

[๒๒๑] ๖ วุตตั เหติ ภควตา วุตตมรหตาติ เม สุตั อตุถิ

#๑ ไป. สา จ ยสุมา ฯ ม. ยาย สมมา ฯ ย. ยา ฯ ๒ ย. สปญญานัน ฯ

#๓ ม. หิริ ฯ ๔ ม. ย. ปญญาเยติ ฯ

ภิกขเว อชาตํ อภุตํ อกตํ อสงขตํ โน เจตํ ภิกขเว อภวิสส
อชาตํ อภุตํ อกตํ อสงขตํ นยิธ ชาตสฺส ภูตสฺส กตสฺส สฺงขตสฺส
นิสฺสรณํ ปญญาเยถ ๑ ยสฺมา จ โข ภิกขเว อตฺถิ อชาตํ
อภุตํ อกตํ อสงขตํ ตสฺมา ชาตสฺส ภูตสฺส กตสฺส สฺงขตสฺส
นิสฺสรณํ ปญญาเยถาติ ๑ ๑ เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ๑ ตตฺถเอตํ
อิติ วุจฺจติ

ชาตํ ภูตํ สมุปรุปนํ กตํ สฺงขตมทฐวํ
ชรามรณสฺงขตํ โรคนิทฺธิ ปภงฺกณฺ ๒
อาหารเนตฺติปรุภวํ นาลิ ตทภินนุทิตฺตุ
ตสฺส นิสฺสรณํ สนฺตํ อตฺถกาวจริ ฐวํ
อชาตํ อสมุปรุปนํ อโสถํ วิรัชํ ปทํ
นิโรโธ ทฺถกขมฺมานํ สฺงขารุปรสโม สฺโขติ ๑

อยมฺปิ อตฺถโธ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สฺตฺถนฺติ ๑ ฉญฺจ ๑

[๒๒๒] ๑ วุตฺตํ เหน้ติ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สฺตฺถ เทวมา
ภิกขเว นิพฺพานธาตฺโวย กตมา เทว สฺอุปาทิเสสา จ
นิพฺพานธาตฺ อนุปรุทิสฺสา จ นิพฺพานธาตฺ ๑ กตมา จ ภิกขเว
สฺอุปาทิเสสา นิพฺพานธาตฺ อธิ ภิกขเว ภิกฺขุ อรหํ โหติ ชินฺนาสโว
วฺสิตฺวา กตกรณฺโวย โอิหิตถาโร อนุปรุปรตฺตสทตฺโธ ปริกฺขินภวสฺโขชโน
สมมทญฺญา วิมุตฺโต ตสฺส ตฺถิฏฺฐนฺเตว ปญฺจินฺทฺริยานิ
เยสํ อวิฆาตตฺตา ๓ มนาปามนาปี ปจฺจนฺโภติ สฺขทฺถกฺขํ
#๑ ม. ปญฺญาเยตฺติ ๑ ๒ ม. ปภงฺกฺริ ๑ ๓ โป. อธิคตฺตฺตา ๑๑

ปฏิสัเวทยติ ๑ ตสฺส โย รากุขโย โทสกุขโย โมหกุขโย อัย
 วุจฺจติ ภิกฺขเว สอุปาทิเสสา นิพฺพานชาตุ ฯ กตมา จ ภิกฺขเว
 อนุปาติเสสา นิพฺพานชาตุ อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรหํ โหติ จีณาสโว
 วุสิตวา กตกรณีโย โอิหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทฺตฺโต ปริกฺขิณภวสัโยชโน
 สมฺมทญฺญา วิมุตฺโต ตสฺส อีเชว ภิกฺขเว
 สพฺพเวทยิตานิ อนภินฺนุทิตานิ สีตภวิสฺสนฺติ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว
 อนุปาติเสสา นิพฺพานชาตุ ฯ อีมา โข ภิกฺขเว เทว นิพฺพานชาตุโยติ ฯ
 เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ อิติ วุจฺจติ

เทว อีมา จกฺขุมตา ปกาสิตา
 นิพฺพานชาตุ อนิสฺสิเตน ตาทินา
 เอกา ทิ ชาตุ อีธ ทิฏฺฐธมฺมิกา
 สอุปาทิเสสา ภวเนตฺติสงฺขยา
 อนุปาติเสสา ปน สมฺปฺรายิกา
 ยมฺหิ นิรุชฺฌนฺติ ภวานิ สพฺพโส ฯ
 เย เอตทญฺญา ย ปทํ อสงฺขตํ
 วิมุตฺตจิตฺตฺตา ภวเนตฺติสงฺขยา
 เต ธมฺมสाराธิกมฺกฺขเย ๒ รตา
 ปหิสฺส เต สพฺพภวานิ ตาทิโนติ ฯ

อยมฺปิ อตฺถโล วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ สตฺตมํ ฯ

[๒๒๓] ๘ วุตฺตํ เหน้ ภาควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺตํ ปฏิสฺสฺถานารามา

#๑ โป. ย. ปฏิสัเวทยติ ฯ ๒ ม. ย. ธมฺมสाराธิกมา ขเย ฯ

สลุถนารามา ภิกขเว วิหระถ ปฏิสลุตานรตา อชฺฌตฺตํ เจโตสมถมนุยุตฺตา
อนิรอกตชฺฌานา วิปสฺสนาย สมนฺนาคตา พุรุเหตา
สุลฺลวการานํ ฯ ปฏิสลุตานารามานํ ภิกขเว วิหระตํ ปฏิสลุตานรตานํ
อชฺฌตฺตํ เจโตสมถมนุยุตฺตานํ อนิรอกตชฺฌานานํ
วิปสฺสนาย สมนฺนาคตานํ พุรุเหตานํ สุลฺลวการานํ ทฺวินฺนํ
ผลานํ อลฺลวตฺรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม อลฺลวา สติ วา
อุปาทิสเส อนาคามิตาติ ฯ เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเถตํ
อิติ วุจฺจติ

เย สนฺตจิตฺตา นิปกา สติมนฺโต จ ฉายิโน
สมฺมา ฌมฺมํ วิปสฺสนติ กามesu อนเปกฺขิโน
อปฺปมาทฺรตา สนฺตา ปมาเท ภยทสฺสึโน
อกพฺพา ปฺริหานาย นิพฺพานสฺเสว สนฺติเกติ ฯ

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สฺตฺนติ ฯ อภฺฐมํ ฯ

[๒๒๔] ๕ วุตฺตํ เหติ ภควตา วุตฺตมฺรหตาติ เม สฺตํ สิกฺขานิสฺสา
ภิกขเว วิหระถ ปญฺญตฺตรา วิมุตฺติสารา สตาธิปเตยฺยา ฯ
สิกฺขานิสฺसानํ ภิกขเว วิหระตํ ปญฺญตฺตรานํ วิมุตฺติสารานํ สตาธิปเตยฺยานํ
ทฺวินฺนํ ผลานํ อลฺลวตฺรํ ผลํ ปาฏิกงฺขํ ทิฏฺฐเจว
ฌมฺเม อลฺลวา สติ วา อุปาทิสเส อนาคามิตาติ ฯ เอตมตฺถํ
ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเถตํ อิติ วุจฺจติ

ปริปฺนฺณเสกฺขํ ๑ อปฺหานฌมฺมํ

#๑ โป. อปริปฺนฺณเสกฺขํ อปฺริหานฌมฺมํ ฯ ม. ... สิกฺขํ ฯ ย. ... เสขํ ฯ

ปณฺณตฺตรํ ชาตฺยขนฺตทสฺสึ

ตํ เว มุนี อนุตฺตมเทหธารี

มารณชหํ ๑ พุริมิ ชราย ปารคฺคํ ๑

ตสฺมา สทา ฆานรตา สมหิตา

อาดาปีโน ชาตฺยขนฺตทสฺสึโน

มารํ สเสนํ อภิกฺขุยฺย ภิกฺขโว

ภวถ ชาตฺยมรณสฺส ปารคาคิ ๑

อยมปิ อตฺโต วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนติ ๑ นวมํ ๑

[๒๒๕] ๑๐ วุตฺตํ เหนฺติ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺตํ

ชาครโร จสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุ วิหเรยฺย สโต สมฺปชาโน สมหิตโต

ปมฺหิตโต วิปฺปสนฺโน จ ตตฺถ กาลวิปฺสฺสึ จ กุสเลสุ ฌมฺเมสุ ๑

ชาครสฺส ภิกฺขเว ภิกฺขุโน วิหโร สติมโต ๒ สมฺปชานสฺส สมหิตสฺส

ปมฺหิตสฺส วิปฺปสนฺนสฺส ตตฺถ กาลวิปฺสฺสึโน กุสเลสุ

ฌมฺเมสุ ทฺวินฺนํ ผลานํ อญฺจตรํ ผลํ ปาฎิกงฺขํ ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม

อญฺญา สติ วา อูปาทิสฺเสส อนาคามิตาติ ๑ เอตมตฺถํ ภควา

อโวจ ๑ ตตฺถเอตํ อิติ วุจฺจติ

ชาครนฺตา สฺสณาเถตํ เย สุตฺตา เต ปพฺพชฺฉถ

สฺสุตฺตา ชาคริตํ เสยฺโย นตฺถิ ชาครโต ภยํ ๑

โย ชาครโร จ สติมา สมฺปชาโน

สมฺหิตโต มฺหิตโต วิปฺปสนฺโน จ

#๑ ย. มานณชหํ ๑ ๒ ม. ย. สตสฺส ๑

กาเลน โส สมมา ฌมัม ปริวีมัสมาโน

เอโกทิกุโต วิหเน ตมัม โส ฯ

ตสุมา หเว ชาคริยัม ภเชถ

อาดาปี ภิกขุ นิปโก ฌานตาภิ

สัโยชนัม ชาติชราย เจตวา

อิเชว สมุโพธิมมุตตัม สุเสติ ฯ

อยมปิ อตุโถ วุตโต ภควตา อิติ เม สุตตนิ ฯ ทสมัม ฯ

[๒๒๖] ๑๑ วุตตัม เหติ ภควตา วุตตมรหตาติ เม สุตตัม

เทวมเม ภิกขเว อาปาเยกา เนรยิกา อิทมปฺปหาย ๑ กตเม เทว

โย [๒] อพฺรหฺมจารี พฺรหฺมจารีปฺปฏิญฺโฬ โย จ ปริปฺปณฺณํ ปริสุทฺธํ

พฺรหฺมจริยัม จรณตัม อมฺมุลเกน อพฺรหฺมจริเยน อนฺนทฺธํเสติ ฯ อิมเม

โฆ ภิกขเว เทว อาปาเยกา เนรยิกา อิทมปฺปหายาติ ฯ เอตมมคฺคํ

ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเถตํ อิติ วุจฺจติ

อภูตวาที นิริยัม อูปเตติ

โย จาปี ๓ กตฺวาน กโรมิจฺจาห

อุโภปี เต เปจฺจ สฺมา ภวานฺติ

นิหีนกมฺมา มนฺุชา ปฺรคฺคตฺ ฯ

กาสาวกณฺฐจา พหโว ปาปธมฺมา อสฺสยฺลตา

ปาปา ปาเปหิ กมฺเมหิ นิริยัม เต อูปปชฺชเร

เสยฺโย อโยคฺุโพ ภูตฺโต ตตฺโต อคฺุคิสิชฺุปโม

#๑ ม. ย. อิทมปฺปหาย ฯ ๒ ม. จ ฯ ๓ ม. ย. วาปี ฯ โย วาปี กตฺวาน กโรมิติ

#จาหาติ อุทานเ อาคตัม ฯ

ยณเจ ภูณเชยยุ พุสสีโล รุญจปีณำ อสณณโตติ ฯ

อยมปิ อตุโถ วุตโต ภควตา อิติ เม สุตุนติ ฯ เอกาทสมํ ฯ

[๒๒๗] ๑๒ วุตต์ เหต์ ภควา วุตตมรหตาติ เม สุตฺ ทุวีหิ
ภิกฺขเว ทุญฺจิกเตหิ ปรียญฺจिता เทวมนุสฺสา โอลิยนฺติ เอเก
อติชวานฺติ เอเก จกฺขุมนฺโต จ ปสฺสนฺติ ฯ กถญจ ภิกฺขเว
โอลิยนฺติ เอเก ภวารามา ภิกฺขเว เทวมนุสฺสา ภวรรตา ภวสมฺมุทิตา
เตสํ ภวนิโรธาย ธรรมเม เทสียมานเณ จิตฺตํ น
ปกฺขนฺทติ น สมฺปสฺสียติ น สนฺติญฺจติ นาธมฺมจฺจติ เอวํ [๑] ภิกฺขเว
โอลิยนฺติ เอเก ฯ กถญจ ภิกฺขเว อติชวานฺติ เอเก ภเวเนว
โฆ ปเนเก อญฺญิยมาณา หรายมาณา ชิกฺขจฺจมาณา วิภวํ อภินนฺทนฺติ
ยโต กิร โภ อยํ อตุตา ๒ กายสฺส เกทา ปรมฺมรณฺนา
อฺจฺฉิขฺชติ วินสฺสติ น โหติ ปรมฺมรณฺนา เอตํ สนฺตํ เอตํ ปณฺตีตํ
เอตํ ยถาวนฺติ เอวํ โฆ ภิกฺขเว อติชวานฺติ เอเก ฯ กถญจ
ภิกฺขเว จกฺขุมนฺโต ปสฺสนฺติ อธิ ภิกฺขุ ญฺตํ ญฺตโต ปสฺสติ
ญฺตํ ญฺตโต ทิสฺวา ญฺตสฺส นินฺพิทาย วิรคาย นโรธาย ปฏฺฐปฺนโน
โหติ เอวํ โฆ ภิกฺขเว จกฺขุมนฺโต จ ปสฺสนฺตีติ ฯ เอตมตฺถํ
ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ อิติ วุจฺจติ

โย ๓ ญฺตํ ญฺตโต ทิสฺวา ญฺตสฺส จ อติกฺกมํ

ยถาญฺตํ ๔ วิมฺจฺจนฺติ ภวตณฺหาปริกฺขยา

สเจ ญฺตํ ปรินฺโถ โส วิตตโนห ภวาทเว

#๑ ม. ย. โฆ ฯ ๒ ย. อตุโถ ฯ ๓ ม. ย. เย ฯ ๔ ม. ย. ยถาญเต ฯ

ภูตสฺส วิทวา ภิกฺขุ นาคจฺจนฺติ ปุณฺพทวนฺติ ฯ
อยมฺปิ อตุโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ ทฺวาทสมํ ฯ
วคฺโค ทฺติโย ฯ
ตสฺสุทฺธานํ
เทว อินฺทฺริยา เทว ตปฺนียา สีเลน อปฺเร เทว
อโนตฺตปฺปี ๑ กุหนา เทว จ สํเวชนียเณ เต ทส
วิตกฺกา เทสฺนา วิชฺชา ปญฺญา ธมฺเมน ปญฺจํ
อชาติ ชาติ สลฺลาณํ สิกฺขา ชาคริเณ จ
อปาย ทิฏฺฐิยาเยว ๒ พาวีสฺติ ปกาตีตาตี ฯ
ทฺกนิปาโต นิฏฺฐิโต ฯ

อติวุตฺตเก ติกนิปาตสฺส ปจฺมวคฺโค

[๒๒๘] ๑ วุตฺตํ เหน้ ภควตา วุตฺตมฺรหฺตาตี เม สุตฺตํ ตีณิมาณี
ภิกฺขเว อกฺขลฺมฺลานิ กตฺมานิ ตีณิ โลโก อกฺขลฺมฺลํ
โทโส อกฺขลฺมฺลํ โมหโ อกฺขลฺมฺลํ ฯ อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ
อกฺขลฺมฺลานีตี ฯ เอตฺมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ อิติ วุจฺจตี
โลโก โทโส จ โมหโ จ ปุริสํ ปาปเจตสํ
หีสนฺติ อตฺตสมฺภูตา ตจฺจสาร์ว สมฺพลนฺติ ฯ
อยมฺปิ อตุโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ ปจฺมํ ฯ
#๑ ม. อโนตฺตปฺปี ฯ ๒ ม. ย. ทิฏฺฐิยา เจว ฯ

[๒๒๕] ๒ วุตฺตํ เหนฺติ ภกฺวตา วุตฺตมฺรหฺตาคี เม สุตฺตํ ติสฺสโส
อิมมา ภิกฺขเว ชาตุโย กตฺมา ติสฺสโส รูปฺชาตุ อรูปฺชาตุ นิโรธฺชาตุ ฯ
อิมมา โข ภิกฺขเว ติสฺสโส ชาตุโยติ ฯ เอตมฺตถํ ภกฺวา
อโวจ ฯ ตตฺตถตถํ อิติ วุจฺจติ

รูปฺชาตุปริยฺณาย ๑ อรูปฺเปสฺส อสณฺจิตา
นิโรธฺเย วิมฺวฺจฺจนฺติ เต ชนา มจฺจุหฺายิโน ฯ
กาเยน อมตํ ชาตุํ ผุสฺสยิตฺวา ๒ นิรูปฺธี
อุปฺธิปฺปฏินิสฺสคฺกํ สจฺฉนิกฺตฺวา อนาสโว
เทเสติ สมฺมาสมฺพุทฺโธ อโสกํ วิรชํ ปทฺนฺติ ฯ
อยมฺปิ อตุโถ วุตฺโต ภกฺวตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ ทฺติยํ ฯ

[๒๓๐] ๓ วุตฺตํ เหนฺติ ภกฺวตา วุตฺตมฺรหฺตาคี เม สุตฺตํ ติสฺสโส
อิมมา ภิกฺขเว เวทนา กตฺมา ติสฺสโส สุขา เวทนา ทฺกฺขา
เวทนา อทุกฺขมฺสุขา เวทนา ฯ อิมมา โข ภิกฺขเว ติสฺสโส
เวทนาติ ฯ เอตมฺตถํ ภกฺวา อโวจ ฯ ตตฺตถตถํ อิติ วุจฺจติ

สมฺมาหิตฺโต สมฺปชาโน สโต พุทฺธสฺส สาวโก
เวทนา จ ปชานาติ เวทฺนानนฺจ สมฺภวํ
ยตฺถ เจตา นิรุชฺฌนฺติ มกฺคณฺจ ขยคามินํ
เวทฺนानํ ขยา ภิกฺขุ นิจฺฉาโต ปรีนิพฺพุโตติ ฯ
อยมฺปิ อตุโถ วุตฺโต ภกฺวตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ ตติยํ ฯ

[๒๓๑] ๔ วุตฺตํ เหนฺติ ภกฺวตา วุตฺตมฺรหฺตาคี เม สุตฺตํ ติสฺสโส

#๑ ม. รูปฺชาตุํ ฯ ๒ ม. ผุสฺยิตฺวา ฯ ๓. ผุสฺยิตฺวา ฯ

อิมา ภิกขเว เวทนา กตมา ติสฺโส สฺวา เวทนา ทฺกฺขา
เวทนา อทุกขมสฺวา เวทนา ๑ สฺวา ภิกขเว เวทนา ทฺกฺขโต
ทฺกฺขพฺพา ทฺกฺขา เวทนา สลฺลโต ทฺกฺขพฺพา อทุกขมสฺวา
เวทนา อนิจฺจโต ทฺกฺขพฺพา ๑ ยโต จ ๑ โข ภิกขเว ภิกฺขุโน สฺวา
เวทนา ทฺกฺขโต ทฺกฺกา โหติ ทฺกฺขา เวทนา สลฺลโต ทฺกฺกา
โหติ อทุกขมสฺวา เวทนา อนิจฺจโต ทฺกฺกา โหติ อัย วุจฺจติ
ภิกขเว ภิกฺขุ อริโย สมฺมทฺทโส อจฺเจจฺฉิ ๒ ตณฺหํ วิวตฺตยิ
ตัโยชนํ สมฺมามานาภิสฺมยา ๓ อนตฺตมกาสี ทฺกฺขสฺสาติ ๑ เอตฺมตฺถํ
ภควา อโวจ ๑ ตตฺถเตตํ อิติ วุจฺจติ

โย สฺขํ ทฺกฺขโต อทฺทกฺขิ ๔ ทฺกฺขมทฺทกฺขิ สลฺลโต

อทุกขมสฺขํ สนฺตํ อทฺทกฺขิ น อนิจฺจโต

ส เว สมฺมทฺทโส ภิกฺขุ ยโต ตตฺถ วิมฺวจฺจติ

อภิณฺญาโวสีโต สนฺโต ส เว โยคาคิโค มฺนินฺติ ๑

อยมฺปิ อตฺถโต วุจฺจโต ภควตา อิติ เม สฺวตฺนฺติ ๑ จตฺตํ ๑

[๒๓๒] ๕ วุจฺจํ เหน้ ภาควตา วุจฺจตฺมรหฺตาคิ เม สฺวตฺ ติสฺโส

อิมา ภิกขเว เอสนา กตมา ติสฺโส กามเสนา ภเวสนา
พฺรหฺมจฺริเยสนา ๑ อิมา โข ภิกขเว ติสฺโส เอสนาติ ๑ เอตฺมตฺถํ
ภควา อโวจ ๑ ตตฺถเตตํ อิติ วุจฺจติ

สมาหิตํ สมฺปชาโน สโต พุทฺธสฺส สาวโก

#๑ ม. ย. จสทฺโท นตฺถิ ๑ ๒ ย. อจฺเจชฺชิ ๑ ๓ โป. สมฺมทฺทโส มานา - ๑

#๔ ม. อทฺท ๑

เอสนา จ ปชานาติ   เอสนานนญจ สมภวั
ยตุถ เจตา นิรุชฌนุติ   มคฺคณฺจ ขยคามินิ
เอสนานิ ขยา ภิกฺขุ   นิจฺฉาโต ปรินิพฺพุโตติ ฯ

อยมฺปิ อตุโถ วุตฺโต ภควตา   อิติ เม สุตฺนุติ ฯ ปญฺจมี ฯ

[๒๓๓] ๖ วุตฺติ เหติ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺติ ติสฺโส
อิมา ภิกฺขเว เอสนา กตมา ติสฺโส กามเสนา ภเวสนา
พฺรหฺมจฺริเยสนา ฯ อิมา โข ภิกฺขเว ติสฺโส เอสนาติ ฯ เอตมตฺถํ
ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเถติ อิติ วุจฺจติ

กามเสนา ภเวสนา   พฺรหฺมจฺริเยสนา สห
อิติ สจฺจปรามาโส   ทิฏฺฐิจฺญานา สมฺมุตฺตยา
สพฺพราควิตฺตสฺส   ตณฺหกฺขยวิมุตฺติโน
เอสนาปฺถินิสฺสฏฺฐา   ทิฏฺฐิจฺญานา สมฺมุตฺตา
เอสนานิ ขยา ภิกฺขุ   นิราโส อกถงฺกถิติ ฯ

อยมฺปิ อตุโถ วุตฺโต ภควตา   อิติ เม สุตฺนุติ ฯ ฉนฺจ ฯ

[๒๓๔] ๗ วุตฺติ เหติ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺติ ตโยเม
ภิกฺขเว อาสวา กตเม ตโย กามาสโว ภวาสโว อวิชฺชาสโว ฯ
อิม โข ภิกฺขเว ตโย อาสวาติ ฯ เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ
ตตฺถเถติ อิติ วุจฺจติ

สมาหิโต สมฺปชาโน   สโต พุทฺธสฺส สาวโก
อาสเว จ ปชานาติ   อาสวานนญจ สมภวั

ยตุถ เจตา นิรุชฌนฺติ มกุคณฺจ ขยคามินํ

อาสวานํ ขยา ภิกฺขุ นิจฺจนาโต ปรินิพฺพุโตติ ฯ

อยมฺปิ อตุโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ สตุตฺมํ ฯ

[๒๓๕] ๘ วุตฺติ เหน้ ภควตา วุตฺตมรหฺตาติ เม สุตฺ ตโยเม
ภิกฺขเว อาสวา กตเม ตโย กามาสโว ภวาสโว อวิชฺชาสโว ฯ
อิเม โข ภิกฺขเว ตโย อาสวาติ ฯ เอตมฺตฺถํ ภควา อโวจ ฯ
ตตุเถตฺติ อิติ วุจฺจติ

ยสฺส กามาสโว จิโณ อวิชฺชา จ วิราชาติ

ภวาสโว ปริกฺขิโณ วิปฺปมฺตฺโต นิรุปริ

ชารฺติ อนฺติมํ เทหิ เชตฺวา มาริ สวาหนฺนฺติ ฯ

อยมฺปิ อตุโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ อฏฺฐมํ ฯ

[๒๓๖] ๙ วุตฺติ เหน้ ภควตา วุตฺตมรหฺตาติ เม สุตฺ ติสฺโส
อิมา ภิกฺขเว ตณฺหา กตมา ติสฺโส กามตณฺหา ภวตณฺหา
วิภวตณฺหา ฯ อิมา โข ภิกฺขเว ติสฺโส ตณฺหาติ ฯ เอตมฺตฺถํ
ภควา อโวจ ฯ ตตุเถตฺติ อิติ วุจฺจติ

ตณฺหาโยเคน ลฺยตุตา รตุตฺตจิตฺตา ภวาภเว

เต โยคฺยตุตา มารสฺส อโยคฺกฺเขมิโน ชนา

สตุตา คจฺจนฺติ ลฺลสาร์ ชาติมรณฺคามิโน

เย จ ตณฺหํ ปฺหนฺตฺวาน วิตตณฺหา ภวาภเว

เต ๑ เว ปารคฺตา โลเก เย ปตุตา อาสวฺกฺขยฺนฺติ ฯ

#๑ ยู. เต จ ปารงฺคตา ฯ

อยมฺปิ อตุโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนติ ฯ นวมํ ฯ

[๒๓๗] ๑๐ วุตฺตํ เหนฺติ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺตํ ตีหิ
ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อติกกมฺม มารเชยฺย อาทิจฺโจว
วิโรจติ กตเมหิ ตีหิ อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อเสกฺขเนน สีสกฺขนฺเรน
สมนฺนาคโต โหติ อเสกฺขเนน สมาริกฺขนฺเรน สมนฺนาคโต โหติ
อเสกฺขเนน ปญฺญากฺขนฺเรน สมนฺนาคโต โหติ ฯ อิเมหิ โข ภิกฺขเว
ตีหิ ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อติกกมฺม มารเชยฺย อาทิจฺโจว
วิโรจตีติ ฯ เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ อิติ วุจฺจติ

สีลสมาธิปญฺญา ๑ จ ยสฺส เอเต สฺภาวิตา

อติกกมฺม มารเชยฺย อาทิจฺโจว วิโรจตีติ ฯ

อยมฺปิ อตุโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนติ ฯ ทสมํ ฯ

วคฺโค ปจฺโม ฯ

ตสฺสุทฺธานํ

มฺลชาตฺถ อถ เวทนา ทฺเว

เอสนา จ ทฺเว อาสวา ทฺเว

ตณฺหาโต [๒] อถ มารเชยฺยโต

วคฺคมาหุ ปจฺมนติ มุตฺตมนติ ฯ

#๑ ม. ย. สีสํ สมาธิ ปญฺญา จ ฯ ๒ ไป. ม. ย. จ ฯ

อิติวุตตะเก ติกนิปาตสฺส ทุตติยวคฺโค

[๒๓๘] ๑ วุตฺตํ เหน้ ภาวตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺตํ ตีณิมาณี
ภิกฺขเว ปุณฺณกิริยาวตฺถุณี กตมานิ ตีณิ ทานมยํ ปุณฺณกิริยาวตฺถุ
สีลมยํ ปุณฺณกิริยาวตฺถุ ภาวนามยํ ปุณฺณกิริยาวตฺถุ ฯ
อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ ปุณฺณกิริยาวตฺถุณีติ ฯ เอตมตฺถํ ภาว
อโวจ ฯ ตตฺถเถตํ อิติ วุจฺจติ

ปุณฺณเมว โส สิกฺขเขยฺย อายตคฺคํ สุชินฺนุทฺธิยํ ๑
ทานนฺจ สมจฺริยนฺจ เมตฺตจิตฺตนฺจ ภาวเย
เอเต ธมฺเม ภาวียตฺวา ตโย สุขสมฺมุตฺตเย
อพฺยาปชฺฌํ สุขํ โลกํ ปณฺทิตฺโต อุปปชฺชตีติ ฯ
อยมฺปิ อตฺถโถ วุตฺโต ภาวตา อิติ เม สุตฺตนิติ ฯ ปจฺมํ ฯ

[๒๓๙] ๒ วุตฺตํ เหน้ ภาวตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺตํ ตีณิมาณี
ภิกฺขเว จกฺขุณี กตมานิ ตีณิ มํสจกฺขุ ทิพฺพจกฺขุ ปญฺญาจกฺขุ ฯ
อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ จกฺขุณีติ ฯ เอตมตฺถํ ภาว
อโวจ ฯ ตตฺถเถตํ อิติ วุจฺจติ

มํสจกฺขุ ๒ ทิพฺพจกฺขุ ปญฺญาจกฺขุ อนุตฺตรํ
เอตานิ ตีณิ จกฺขุณี อกฺขาสิ ปุริสุตฺตโม
มํสจกฺขุสฺส อุปฺปาโท มคฺโค ทิพฺพสฺส จกฺขุโน
ยโต ฌานํ อุทปาติ ปญฺญาจกฺขุ อนุตฺตรํ

#๑ ม. สุขุทฺธิยํ ฯ ๒ โป. มํสจกฺขุ ทิพฺพจกฺขุ ปญฺญาจกฺขุ ฯ

ยสฺส จกฺขุสฺส ปฏฺฐิตาภา สพฺพทฺทฺทฺชา วิมฺจฺจตีติ ฯ

อยมฺปิ อตุโธ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ ทฺติยฺ ฯ

[๒๔๐] ๓ วุตฺตํ เหนฺติ ภควตา วุตฺตมรฺหตาติ เม สุตฺตํ ตีณิมาณี
ภิกฺขเว อินฺทฺริยานิ กตฺมานิ ตีณิ อนนฺยตฺถนฺยสฺสามิตีนฺทฺริยํ ๑
อนฺยณฺทฺริยํ อนฺยถาธาวิณฺทฺริยํ ฯ อิมานิ โข ภิกฺขเว
ตีณิ อินฺทฺริยานีติ ฯ เอตฺมตฺถํ ภควา อโวจฺ ฯ ตตฺถเถตฺตํ อิติ
วฺจฺจตี

เสกฺขสฺส สิกฺขมานสฺส อฺชฺชมฺกคานฺุสสาริโน
ขยฺสฺมี ปจฺมํ ถาณํ ตโต อนฺยถา อนนฺตรธา
ตโต อนฺยถา วิมฺตฺตสฺส ถาณํ เว โหติ ตาทีโน
อกุปฺปา เม วิมฺตฺตตีติ ภวสฺส โยชนกฺขยา
สเจ ๒ อินฺทฺริยสมฺปนฺโน สนฺโต สนฺติปเท รโต
ธารีติ อนฺติมี เทหิ เขตฺวา มาริ สวาหนฺนฺติ ฯ
อยมฺปิ อตุโธ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ ตฺติยฺ ฯ

[๒๔๑] ๔ วุตฺตํ เหนฺติ ภควตา วุตฺตมรฺหตาติ เม สุตฺตํ ตโยเม
ภิกฺขเว อทฺธา กตฺเม ตโย อตีโต อทฺธา อนาคโต อทฺธา
ปจฺจุปฺปนฺโน อทฺธา อิม โข ภิกฺขเว ตโย อทฺธาติ ฯ เอตฺมตฺถํ
ภควา อโวจฺ ฯ ตตฺถเถตฺตํ อิติ วฺจฺจตี

อกฺเขยฺยสฺสณฺณิโน สตฺตา อฺกฺเขยฺยสฺมี ปตฺติฏฺฐิตา
อกฺเขยฺยํ อปริณฺถาย โยคฺมายนฺติ มจฺจุโน

#๑ ม. ย. อนนฺยตฺถนฺยสฺสามิตีนฺทฺริยํ ฯ ๒ ม. ย. ส เส ฯ

อกุเขยฺย จ ปริณาย อกฺขาทาริ น มณฺณติ

พฺภุโจ วิโมกฺโข มนสา สนฺติปทมนฺตุตฺริ

ส เว อกฺเขยฺยสมฺปนฺโน สนฺโต สนฺติปเท รโต

สงฺขาย เสวี ธมฺมภฺโจ สงฺขยฺ ๑ โนเปติ เวทฺตุติ ฯ

อยมฺปิ อตุโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนติ ฯ จตุตฺถํ ฯ

[๒๔๒] ๕ วุตฺตํ เหน้ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺตํ ตีณิมาณี
ภิกฺขเว ทฺวจฺจริตานิ กตฺมานิ ตีณิ กายทฺวจฺจริตํ วจิทฺวจฺจริตํ
มโนทฺวจฺจริตํ ฯ อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ ทฺวจฺจริตานิติ ฯ เอตมตฺถํ
ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเถตฺถํ อิติ วุจฺจติ

กายทฺวจฺจริตํ กตฺวา วจิทฺวจฺจริตานิ จ

มโนทฺวจฺจริตํ กตฺวา ยถฺยถฺยํ โทสสณฺหิตํ

อกตฺวา กุสลํ กมฺมํ กตฺวานากุสลํ พหุํ

กายสฺส เกทา ทฺปฺปฺลฺโย นิรยํ โส อฺปปชฺชตีติ ฯ

อยมฺปิ อตุโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนติ ฯ ปญจมํ ฯ

[๒๔๓] ๖ วุตฺตํ เหน้ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺตํ ตีณิมาณี
ภิกฺขเว สฺจฺจริตานิ กตฺมานิ ตีณิ กายสฺจฺจริตํ วจิสฺจฺจริตํ
มโนสฺจฺจริตํ ฯ อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ สฺจฺจริตานิติ ฯ เอตมตฺถํ
ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเถตฺถํ อิติ วุจฺจติ

กายสฺจฺจริตํ หิตฺวา วจิสฺจฺจริตานิ จ

มโนสฺจฺจริตํ หิตฺวา ยถฺยถฺยํ โทสสณฺหิตํ

#๑ ไป. สงฺขํ น อฺเปติ เวทฺตุ ฯ

อกตวา กุสลํ ๑ กมมํ กตวาน กุสลํ พหุ

กายสุส เกทา สปปญโย สกคํ โส อุปปชชตีติ ฯ

อยมปิ อดุโธ วุตโต ภควตา อิติ เม สุตุนติ ฯ ฉฏฐํ ฯ

[๒๔๔] ๗ วุตตํ เหน้ ภควตา วุตตมรหตาติ เม สุตํ
ตีณิmani ภิกขเว โสเจยยานิ กตmani ตีณิ กายโสเจยยํ
วจิโสเจยยํ มโนโสเจยยํ ฯ อิมานิ โข ภิกขเว ตีณิ โสเจยยานีติ ฯ
เอตมตถํ ภควา อโวจ ฯ ตตถเอตํ อิติ วุจจติ

กายสุจิจิ วาจาสุจิจิ ๒ เจโตสุจิมนาสวํ

สุจิจิ โสเจยยสมปนฺนํ อากุ สพพพหายินนติ ฯ

อยมปิ อดุโธ วุตโต ภควตา อิติ เม สุตุนติ ฯ สตตมํ ฯ

[๒๔๕] ๘ วุตตํ เหน้ ภควตา วุตตมรหตาติ เม สุตํ
ตีณิmani ภิกขเว โมนะยยานิ กตmani ตีณิ กายโมนะยยํ
วจิโมนะยยํ มโนโมนะยยํ ฯ อิมานิ โข ภิกขเว ตีณิ โมนะยยานีติ ฯ
เอตมตถํ ภควา อโวจ ฯ ตตถเอตํ อิติ วุจจติ

กายมุนี วาจามุนี ๓ มโนมุนิมนาสวํ

มุนี โมนะยยสมปนฺนํ อากุ นินฺหาตปาปกนฺติ ๔ ฯ

อยมปิ อดุโธ วุตโต ภควตา อิติ เม สุตุนติ ฯ อฏฐมํ ฯ

[๒๔๖] ๙ วุตตํ เหน้ ภควตา วุตตมรหตาติ เม สุตํ ยสุส
กสฺสจิจิ ภิกขเว ราโค อปฺปหีนโน โทโส อปฺปหีนโน โมห
อปฺปหีนโน อยํ วุจจติ ภิกขเว พนฺโธ ๕ มารสุส ปฏิมุกกสฺส

#๑ โป. อกตวา อกุสลํ ฯ ๒ ม. วจิสฺสิจิ ฯ ๓ ม. วจิมุนี ฯ ๔ โป. นินฺโหตปาปกํ ฯ

#๕ ม. พทฺโธ ฯ

มารปาโส ยถากามกรณีโย จ ๑ ปาปิมโต ฯ ยสฺส กสฺสจิจิ ภิกฺขเว
ราโค ปหีนโน โทโส ปหีนโน โมโห ปหีนโน อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อพฺนุโ
มารสฺส โอมุกฺกสฺส มารปาโส น ยถากามกรณีโย จ ปาปิมโตติ ฯ
เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ อิติ วุจฺจติ

ยสฺส ราโค จ โทโส จ อวิชฺชา จ วิวาชิตา
ตํ ภาวิตตฺตตฺตณฺณตฺรํ พุรหฺมภูตํ ตถาคตํ
พุทฺธํ เวรภยาคีตํ อาหุ สพุพฺพหายินฺนติ ฯ

อยมปี อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนติ ฯ นวมํ ฯ

[๒๔๗] ๑ วุตฺตํ เหน้ํ ภควตา วุตฺตมรหฺตาคี เม สุตฺตํ
ยสฺส กสฺสจิจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุสฺส วา ภิกฺขุณฺเีย วา ราโค อปฺปหีนโน
โทโส อปฺปหีนโน โมโห อปฺปหีนโน อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว น
อตฺริ สมฺมทฺทํ สอุมิ สวีจิจิ สาวณฺณํ สกทํ สรภฺขลํ ฯ ยสฺส กสฺสจิจิ
ภิกฺขเว ภิกฺขุสฺส วา ภิกฺขุณฺเีย วา ราโค ปหีนโน โทโส ปหีนโน
โมโห ปหีนโน อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อตฺริ สมฺมทฺทํ สอุมิ สวีจิจิ
สาวณฺณํ สกทํ สรภฺขลํ ตินฺนโณ ปารจฺจโต ๒ เถเล ตินฺนจฺจติ พุรหฺมโณติ ฯ
เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ อิติ วุจฺจติ

ยสฺส ราโค จ โทโส จ อวิชฺชา จ วิวาชิตา
โสมี สมฺมทฺทํ สกทํ สรภฺขลํ
สอุมิภยํ พุคฺคตฺรํ อจฺจตาริ
สงฺกาคีโค มจฺจุชโห นิรูปฺธิ

#๑ ม. จสทฺโท นตฺถิ ฯ ๒ ม. ย. ปารจฺจโต ฯ

ปหาสี ทุกข์ อปฺนพุกวาย

อตฺถงฺกโต โส น สมานเมติ ฯ

อโหมยิ มจฺจฺราชนฺติ พุริมฺติ ฯ

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ ทสมํ ฯ

วคฺโค ทฺติโย ฯ

ตสฺสุทฺธานํ

ปฺลณฺณํ จกฺขุ อธินฺทฺริยา ๑

อทฺธา ๒ จริตฺ ทุเว สฺจ

มฺเน ๓ อถ ราก ทุเว

ปฺน วคฺคมาหุ ทฺติยมตฺตมฺนฺติ ฯ

อิติวุตฺตเก ติกนิปาตสฺส ตติยวคฺโค

[๒๔๘] ๑ วุตฺตํ เหนือ ภควตา วุตฺตมรหฺตาคิ เม สุตฺติ ทิฏฺฐา
มยา ภิกฺขเว สตฺตา กายทฺวจฺริเตน สมฺนฺนาคตา วจฺิทฺวจฺริเตน
สมฺนฺนาคตา มโนทฺวจฺริเตน สมฺนฺนาคตา อริยานํ อฺปฺวาทกา
มิจฺฉาทิฏฺฐิจกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา เต กายสฺส เกทา
ปรมฺมรณา อปายํ ทฺคฺคตฺ วิณีปาตํ นิรยํ อฺปฺปฺนฺนา ฯ ตํ โข ปฺนาหํ
ภิกฺขเว นาณฺณสฺส สมณฺสฺส วา พฺราหฺมณฺสฺส วา สุตฺวา วทามิ
ทิฏฺฐา มยา ภิกฺขเว สตฺตา กายทฺวจฺริเตน สมฺนฺนาคตา วจฺิทฺวจฺริเตน
#๑ โป. ม. อถ อธินฺทฺริยานิ จ ฯ ย. อถ อธินฺทฺริยา ฯ ๒ ม. อทฺธา จ จริตฺ ทุเว
#โสจ ๑ ๓ โป. มฺนี ฯ

สมนุทธา มโนหุจฺจเรเตน สมนุทธา อริยานํ อุปฺวาทกา
มิจฺฉาทิฏฺฐิกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมุสมาทานา เต กายสุส เกทา
ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตี วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปนฺนา ฯ อปี จ
ภิกฺขเว ยเทว สามํ ฌาตํ สามํ ทิฏฺฐิํ สามํ วิทิตํ ตเทวาทํ
วทามิ ทิฏฺฐา มยา ภิกฺขเว สุตฺตา กายหุจฺจเรเตน สมนุทธา
วชิหุจฺจเรเตน สมนุทธา มโนหุจฺจเรเตน สมนุทธา อริยานํ
อุปฺวาทกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมุสมาทานา เต กายสุส
เกทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตี วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปนฺนาติ ฯ
เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ อิติ วุจฺจติ

มิจฺฉามนํ ปณิธาย มิจฺฉาวาจํ ๑ อภาสีย
มิจฺฉากมฺมานิ กตฺวาน กายเณ อีธ ปุคฺคโล
อปฺปสฺสุโต อปฺปญฺจกโร อปฺปสฺมี อีธ ชีวิท
กายสุส เกทา ทุปฺปญฺจโย นิริยํ โส อุปฺปชฺชติติ ฯ
อยมฺปิ อตฺถโต วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ ปจฺมํ ฯ

[๒๔๕] ๒ วุตฺตํ เหน้ติ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺติ ทิฏฺฐา
มยา ภิกฺขเว สุตฺตา กายสุจฺจเรเตน สมนุทธา วชิสุจฺจเรเตน
สมนุทธา มโนสุจฺจเรเตน สมนุทธา อริยานํ อฺนุปฺวาทกา
สมฺมาทิฏฺฐิกา สมฺมาทิฏฺฐิกมฺมุสมาทานา เต กายสุส เกทา
ปรมฺมรณา สุกฺคตี สกฺคํ โลกํ อุปฺปนฺนา ฯ ตํ โข ปนาหํ ภิกฺขเว
นาญฺญสุส สมณฺณสุส วา พฺราหฺมณฺณสุส วา สุตฺวา วทามิ ทิฏฺฐา
#๑ ม. มิจฺฉาวาจญฺจ ภาสีย ฯ

มยา ภิกขเว สตุตา กายสุจริเตน สมณฺนาคตา วจีสุจริเตน
สมณฺนาคตา มโนสุจริเตน สมณฺนาคตา อริยานํ อนุปฺวาทกา
สมฺมาทิฏฺฐิกา สมฺมาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา เต กายสุส เกทา
ปรมฺมรณฺนา สุคฺคิ สกฺคํ โลกํ อุปฺปนฺนา ฯ อปี จ [๑] ยเทว
ภิกขเว สามํ ฅาตํ สามํ ทิฏฺฐิํ สามํ วิทิตํ ตเทวาทิ วทามิ
ทิฏฺฐา มยา ภิกขเว สตุตา กายสุจริเตน สมณฺนาคตา วจีสุจริเตน
สมณฺนาคตา มโนสุจริเตน สมณฺนาคตา อริยานํ อนุปฺวาทกา
สมฺมาทิฏฺฐิกา สมฺมาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา เต กายสุส เกทา
ปรมฺมรณฺนา สุคฺคิ สกฺคํ โลกํ อุปฺปนฺนาติ ฯ เอตมตฺถํ ภควา
อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ อิติ วุจฺจติ

สมฺมามนํ ปณฺิชาย สมฺมาวาจํ อภาสิย
สมฺมากมฺมานิ กตฺวาน กาเยน อิช ปุคฺคโล
พหุสฺสุโต ปุณฺณกโร อปฺปสฺมี อิช ชีวิท
กายสุส เกทา สปฺปฺลโย สกฺคํ โส อุปฺปชฺชตีติ ฯ
อยมฺปิ อตฺถโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนติ ฯ ทฺติยํ ฯ

[๒๕๐] ๓ วุตฺตํ เหน้ติ ภควตา วุตฺตมรฺหตาติ เม สุตํ ติสฺโส
อิมา ภิกขเว นิสฺสรณฺิยา ธาตุโย กตฺมา ติสฺโส กามานเมตํ
นिसฺสรณฺํ ยทิตํ เนกขมฺมํ รูปานเมตํ นิสฺสรณฺํ ยทิตํ อารูปํ
ยํ โข ปน กิณฺจิจิ ฎฺฐิตํ สงฺขตํ ปฏิจฺจสมุปฺปนฺนํ นิโรธํ ตสฺส
นिसฺสรณฺํ ฯ อิมา โข ภิกขเว ติสฺโส นิสฺสรณฺิยา ธาตุโยติ ฯ

#๑ ม. ย. ภิกขเว ฯ

เอตมตฺถิ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตฺถิ อิติ วุจฺจติ

กามนิสฺสรณํ ฌตฺวา รุปานนฺจ อติกฺกมฺม ๑

สพฺพสขฺวารสมถิํ สุสํ ๒ อาตปิ สพฺพทา

ส เว สมฺมทฺทโส ภิกฺขุ ยโต ตตฺถ วิมฺจฺจติ

อภิณฺญาโวสีโต สนฺโต ส เว โยคาติโก มฺনীติ ฯ

อยมฺปิ อตุโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ ตติยํ ฯ

[๒๕๑] ๔ วุตฺตํ เหน้ํ ภควตา วุตฺตมฺรหฺตาติ เม สุตฺตํ รุเปหิ

ภิกฺขเว อรุปา สนฺตฺตรา อรุเปหิ นิโรโธ สนฺตฺตโรติ ฯ

เอตมตฺถิ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตฺถิ อิติ วุจฺจติ

เย จ รุปฺปกาสฺส ตตฺตา เย จ อรุปฺภฺจายิโน

นิโรธิ อปฺปชานนฺตา อากนฺตาโร ปฺนพฺภวํ ฯ

เย จ รูปे ปริณฺฌาย อรุเปสฺส อสณฺจिता

นิโรเธ ये วิมฺจฺจนฺติ เต ชนา มจฺจุหฺายิโน ฯ

กาเยน อมตํ ชาติํ สุสฺสยิตฺวา นิรูปฺธิ ๓

อุปฺธิปฺปฺภินิสฺสํ กํ สจฺฉิกตฺวา อนาสโว

เทเสติ สมฺมาสมฺพุทฺโธ อโสภํ วิรชํ ปทฺนฺติ ฯ

อยมฺปิ อตุโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ จตฺตํ ฯ

[๒๕๒] ๕ วุตฺตํ เหน้ํ ภควตา วุตฺตมฺรหฺตาติ เม สุตฺตํ ตโยเม

ภิกฺขเว ปฺตฺตา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี กตฺเม ตโย

อติชาโต อนฺชาโต อวชาโตติ ฯ

#๑ ม. ย. อติกฺกมํ ฯ ๒ โป. ปสฺส ฯ ๓ ม. ย. นิรูปฺธิ ฯ

๑ กถณจ ภิกขเว ปุตุโต อติชาโต โหติ อธิ ภิกขเว
ปุตุตตส มาตาปิตโร โหนติ น พุทฺธํ สรณํ คตา น ฌมมํ สรณํ
คตา น สงฺฆํ สรณํ คตา ปาณาติปาตา อปฺปฏิวริตา อทินฺนาทานา
อปฺปฏิวริตา กามสฺส มิจฺฉาจารา อปฺปฏิวริตา มุสาวาทา
อปฺปฏิวริตา สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา อปฺปฏิวริตา ทุสฺสีลา
ปาปชฺชมา ฯ ปุตุโต จ เนถิ โหติ พุทฺธํ สรณํ คโต ฌมมํ
สรณํ คโต สงฺฆํ สรณํ คโต ปาณาติปาตา ปฏฺวิโร [๑]
อทินฺนาทานา ปฏฺวิโร กามสฺส มิจฺฉาจารา ปฏฺวิโร มุสาวาทา
ปฏฺวิโร สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา ปฏฺวิโร สิวา
กถฺยณชฺชโม เอวํ โข ภิกขเว ปุตุโต อติชาโต โหติ ฯ

๒ กถณจ ภิกขเว ปุตุโต อุนฺชาโต โหติ อธิ ภิกขเว
ปุตุตตส มาตาปิตโร โหนติ พุทฺธํ สรณํ คตา ฌมมํ สรณํ
คตา สงฺฆํ สรณํ คตา ปาณาติปาตา ปฏฺวิโร อทินฺนาทานา
ปฏฺวิโร กามสฺส มิจฺฉาจารา ปฏฺวิโร มุสาวาทา ปฏฺวิโร
สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา ปฏฺวิโร สิวนฺโต กถฺยณชฺชมา ฯ
ปุตุโต ๒ จ เนถิ โหติ พุทฺธํ สรณํ คโต ฌมมํ สรณํ คโต สงฺฆํ
สรณํ คโต ปาณาติปาตา ปฏฺวิโร อทินฺนาทานา ปฏฺวิโร
กามสฺส มิจฺฉาจารา ปฏฺวิโร มุสาวาทา ปฏฺวิโร
สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา ปฏฺวิโร สิวา กถฺยณชฺชโม
เอวํ โข ภิกขเว ปุตุโต อุนฺชาโต โหติ ฯ

#๑ ไป. โหติ ฯ ๒ ม. ย. ปุตุโตปี เนถิ ... ฯ

๓ กถญจ ภิกขเว ปุตุโต อวชาโต โหติ อธิ ภิกขเว
 ปุตุตสฺส มาตาปิตโร โหนฺติ พุทฺธํ สรณํ คตา ฌมฺมํ สรณํ คตา
 สงฺฆํ สรณํ คตา ปาณาติปาตา ปฎิวิรตา อทินฺนาทานา
 ปฎิวิรตา กามสฺสุ มิจฺฉาจารา ปฎิวิรตา มุสาวาทา ปฎิวิรตา
 สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา ปฎิวิรตา สีลวนฺโต กถฺยณชฺชมา ฯ
 ปุตุโต จ เนสํ โหติ น พุทฺธํ สรณํ คโต น ฌมฺมํ สรณํ คโต
 น สงฺฆํ สรณํ คโต ปาณาติปาตา อปฺปฎิวิรโต อทินฺนาทานา
 อปฺปฎิวิรโต กามสฺสุ มิจฺฉาจารา อปฺปฎิวิรโต มุสาวาทา
 อปฺปฎิวิรโต สุราเมรยมชฺชปมาทญฺจานา อปฺปฎิวิรโต ทุสฺสีโล
 ปาปชฺชโม เอวํ โข ภิกขเว ปุตุโต อวชาโต โหติ ฯ อิมํ โข
 ภิกขเว ตโย ปุตุตา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมินฺติ ฯ เอตมตฺถํ
 ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ อิติ วุจฺจติ

อติชาติ อนุชาติ ปุตุตมิจฺฉนฺติ ปณฺหิตา
 อวชาตํ น อิจฺฉนฺติ โย โหติ กุลกนฺธโน ฯ
 เอเต โข ปุตุตา โลกสฺมี เย จ ๑ ภวานฺติ อูปาสกา
 สทฺธาสิเลน สมฺปนฺนา วทญฺญู วิตมจฺฉรา
 จนฺโท อพฺภมฺนา มุตุโต ปริสาสุ วิโรจเรติ ฯ
 อยมฺปิ อตฺถโก วุตุโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ ปญฺจมํ ฯ

[๒๕๓] ๖ วุตุตํ เหน้ ภควตา วุตุตมรหตาติ เม สุตํ
 ตโยเม ภิกขเว ปุคฺคลา สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี กตเม ตโย
 #๑ ม. ย. จสทฺโท นตฺถิ ฯ

อฏฐกสิโม ปเทสวสสี สพพตถาภิวสสี ฯ

๑ กถญจ ภิกขเว ปุคฺคโล อฏฐกสิโม โหติ อธิ ภิกขเว
เอกจฺโจ ปุคฺคโล สพฺเพสญฺเฌว น ทาตา โหติ สมณพฺรหฺมณ-
กปณทฺธิกวนิพฺพกยาจกานํ อนฺนํ ปานํ วตฺถํ ยานํ มาลาคนฺธํ วิเลปนํ
เสยฺยาวสถํ ปทีเปยฺยํ เอวํ โข ภิกขเว ปุคฺคโล อฏฐกสิโม
โหติ ฯ

๒ กถญจ ภิกขเว ปุคฺคโล ปเทสวสสี โหติ อธิ ภิกขเว
เอกจฺโจ ปุคฺคโล เอกจฺจานํ ทาตา โหติ เอกจฺจานํ น ทาตา [๑]
สมณพฺรหฺมณกปณทฺธิกวนิพฺพกยาจกานํ อนฺนํ ปานํ วตฺถํ ยานํ
มาลาคนฺธํ วิเลปนํ เสยฺยาวสถํ ปทีเปยฺยํ เอวํ โข ภิกขเว
ปุคฺคโล ปเทสวสสี โหติ ฯ

๓ กถญจ ภิกขเว ปุคฺคโล สพฺพตถาภิวสสี โหติ อธิ
ภิกขเว เอกจฺโจ ปุคฺคโล สพฺเพสํ ๒ เทติ สมณพฺรหฺมณ-
กปณทฺธิกวนิพฺพกยาจกานํ อนฺนํ ปานํ วตฺถํ ยานํ มาลาคนฺธํ วิเลปนํ
เสยฺยาวสถํ ปทีเปยฺยํ เอวํ โข ภิกขเว [๑] สพฺพตถาภิวสสี
โหติ ฯ อิมํ โข ภิกขเว ตโย ปุคฺคโล สนฺโต สํวิชฺชมานา
โลกสฺมินฺติ ฯ เขตฺตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ อิติ วุจฺจติ

น สมณ น พฺรหฺมณ น ๔ กปณทฺธิเก น วนิพฺพเก
ลทฺธานํ สํวิภาเชติ ๕ อนฺนปानญจ โภชนํ
ตํ เว อฏฐกสิโมติ อามุ นํ ปุริสาธมํ ฯ

#๑ ม. ย. โหติ ฯ ๒ สพฺเพสํ ฯ ๓ ม. ย. ปุคฺคโล ฯ ๔ น กปณทฺธิกวนิพฺพเก ฯ
#๕ ไป. สํวิชฺชติ ฯ

เอกจจัน น ททาติ   เอกจจัน ปเวจจติ
ตัม เว ปเทสวสุสีติ   อาหุ เมธาวิโน ชนา ฯ
สุภิกขวาโจ ปุริโส   สพพภูตานุภมโปโก
อาโมทมาโน ปกิเรติ   เทถ เทถาติ ภาสติ
ยถาปี เมโฆ ถนยิตฺวา   กชชยิตฺวา ปวสุสติ
ถลัม นิมนฺนญจ ปุเรติ   อภิสนฺนุโต จ ๑ วารินา
เอวเมว อิเชกฺโข   ปุคฺคโล โหติ ตาทิโส
ธมฺเมน สัหริตฺวาน   อฏฺฐจฺจนาธิตฺถํ ฐนํ
ตปฺเปติ อนฺนปาเนน   สมฺมา ปตฺเต วนิพฺพเกติ ฯ
อยมฺปิ อตุโธ วุตฺโต ภควตา   อิติ เม สุตฺนติ ฯ ฉนฺจ ฯ

[๒๕๔] ๗ วุตฺตัม เหน้ติ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺตัม
ตีณฺเฒานิ ภิกฺขเว สุขานิ ปตฺถยมาโน สีลํ รกฺเขยฺย ปณฺฑิโต
กตมานิ ตีณฺเฒ ปัสสา เม อากจฺจตุติ สีลํ รกฺเขยฺย ปณฺฑิโต
โภกา เม อุปฺปชฺชนฺตุติ สีลํ รกฺเขยฺย ปณฺฑิโต กายสุส เกทา
ปรมฺมรณฺา สุคตฺตี สกฺคํ โลกํ อุปฺปชฺชิสฺสามิติ สีลํ รกฺเขยฺย
ปณฺฑิโต ฯ อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณฺเฒ สุขานิ ปตฺถยมาโน สีลํ
รกฺเขยฺย ปณฺฑิโตติ ฯ เอตมฺตถึ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ อิติ
วฺจจติ

สีลํ รกฺเขยฺย เมธาวิ   ปตฺถยาโน ตโย สุเข
ปัสสํ วิตฺตลาภญจ   เปจฺจ สกฺเค ปโมทณํ ฯ

#๑ ม. ๖ ฯ

อกโรนุโตปิ เจ ปาปี กโรนุตมฺปเสวติ
ตงฺกิโอ โหติ ปาปสฺมี อวณฺโณ จสฺส รุหฺติ ฯ
ยาทิสฺส กุรุเต มิตฺตํ ยาทิสฺส ๑ จุปเสวติ
ส เว ตาทิสโก โหติ สหวาโส หิตาทิสो ฯ
เสวมาโน เสวมานํ สมฺมุจฺโจ สมฺมุสฺสํ ปรี
สโร ทฺมุจฺโจ กลาปิว อลิตฺตมฺปติมฺปติ ฯ
อุปลเภภยา ธีโร เนว ปาปสขา สียา ฯ
ปฺุตติมจฺฉํ กุสฺสคฺเคน โย นโร อุปนยฺหติ
กุสฺสปี ปฺุตติ วายนฺติ เอวํ พาลุปเสวนา ฯ
ตคฺครณฺจ ปลาเสน โย นโร อุปนยฺหติ
ปตฺตปิ สฺสุริ วายนฺติ เอวํ ธีรูปเสวนา ฯ
ตสฺมา ปตฺตปฺฏสฺเสว ๒ ฉตฺวา สมฺปากมตฺตโน
อสนฺเต นฺุปลเสเวยฺย สนฺเต เสเวยฺย ปณฺหิตโต ฯ
อสนฺโต นิริยํ เนนฺติ สนฺโต ปาเปนฺติ สฺสุตฺตินฺติ ฯ
อยมฺปิ อตฺถโธ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สฺสุตฺนฺติ ฯ สตฺตมํ ฯ
[๒๕๕] ๘ วุตฺตํ เหน้ ภควตา วุตฺตมฺรหฺตาทิ เม สฺสุตฺ
ภินฺุทฺนฺตฺยํ ภิกฺขเว กาโย วิญฺญาณํ วิราคฺชมฺมํ สพฺเพ อุปฺธิ
อนิจฺจา ทฺุกฺขา วิปริณามชฺชมาติ ฯ เอตมฺคฺถํ ภควา อโวจ ฯ
ตตฺถเอตํ อิติ วุจฺจติ
กายณฺจ ภินฺุทฺนฺตํ ฉตฺวา วิญฺญาณณฺจ ปภงฺกฺกณฺ ๓
#๑ โป. ยาทิสฺมฺปเสวติ ฯ ม. ยาทิสฺส จุปเสวติ ฯ ๒ ยฺ. ปลาสปฺฏสฺเสว ฯ๔
#๓ ม. วิราคฺฉนฺ ๑ ยฺ. วิราคฺฉนฺ ๑

อุปฐิสฺส ภยํ ทิสฺวา ชาติมรณมชฺชกา

สมฺปตฺวา ปรมํ สนฺตึ กาลํ กงฺขติ ภาวิตฺโตติ ๑ ฯ

อยมฺปิ อตฺโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สฺตฺนฺติ ฯ อฏฺฐมํ ฯ

[๒๕๖] ๕ วุตฺตํ เหนฺติ ภควตา วุตฺตมรหฺตาทิ เม สฺตฺตํ ชาตฺุโสว ๒

ภิกฺขเว สตฺตา สตฺเตหิ สทฺธี สํสฺนฺหนฺติ สเมฺนฺติ หีนาธิมฺตฺติกา

สตฺตา หีนาธิมฺตฺติเกหิ สตฺเตหิ สทฺธี สํสฺนฺหนฺติ สเมฺนฺติ

กฺลฺยาณาธิมฺตฺติกา สตฺตา กฺลฺยาณาธิมฺตฺติเกหิ สตฺเตหิ สทฺธี

สํสฺนฺหนฺติ สเมฺนฺติ ฯ อตีตมฺปิ ภิกฺขเว อทฺธานํ ชาตฺุโสว สตฺตา

สตฺเตหิ สทฺธี สํสฺนฺทิสฺส สมีสฺส หีนาธิมฺตฺติกา สตฺตา หีนาธิมฺตฺติเกหิ

สตฺเตหิ สทฺธี สํสฺนฺทิสฺส สมีสฺส กฺลฺยาณาธิมฺตฺติกา สตฺตา

กฺลฺยาณาธิมฺตฺติเกหิ สตฺเตหิ สทฺธี สํสฺนฺทิสฺส สมีสฺส ฯ อนาคตมฺปิ

ภิกฺขเว อทฺธานํ ชาตฺุโสว สตฺตา สตฺเตหิ สทฺธี สํสฺนฺทิสฺส สเมสฺส สนฺติ

หีนาธิมฺตฺติกา สตฺตา หีนาธิมฺตฺติเกหิ สตฺเตหิ สทฺธี สํสฺนฺทิสฺส สนฺติ

สเมสฺส สนฺติ กฺลฺยาณาธิมฺตฺติกา สตฺตา กฺลฺยาณาธิมฺตฺติเกหิ สตฺเตหิ

สทฺธี สํสฺนฺทิสฺส สนฺติ สเมสฺส สนฺติ ฯ เอตฺรหิปี ภิกฺขเว ปจฺจุปฺปนฺนํ

อทฺธานํ ชาตฺุโสว สตฺตา สตฺเตหิ สทฺธี สํสฺนฺหนฺติ สเมฺนฺติ หีนาธิมฺตฺติกา

สตฺตา หีนาธิมฺตฺติเกหิ สตฺเตหิ สทฺธี สํสฺนฺหนฺติ สเมฺนฺติ

กฺลฺยาณาธิมฺตฺติกา สตฺตา กฺลฺยาณาธิมฺตฺติเกหิ สตฺเตหิ สทฺธี สํสฺนฺหนฺติ

สเมฺนฺตฺติ ฯ เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ อิติ วุจฺจติ

สํสฺสกา วนโถ ชาโต อสํสฺสเคน นิชฺชติ

#๑ ไป. ภาวิตฺโตติ ๑ ๒ ไป. ม. ย. วสทฺโท นตฺถิ ฯ

ปริตต์ ทารุमारुห ยถา สีเท มหณณเว

เอวํ กุสิตมาคम्म สาธุชีวีปี สีทติ ฯ

ตสฺมา ตํ ปรีวชเชยฺย กุสิตํ หีนวีริยํ

ปวีวิตฺเตหิ อริเยหิ ปหิตตฺเตหิ ฌายิกิ

นิจฺจํ อารทฺธวีริเยหิ ปณฺฑิตฺเตหิ สหาวเสติ ฯ

อยมฺปิ อตุโล วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺตุนฺติ ฯ นวมํ ฯ

[๒๕๗] ๑๐ วุตฺตํ เหน้ํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺตํ ตโยเม
ภิกฺขเว ฌมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน ปรีหานาย สํวตฺตุนฺติ กตเม
ตโย อีช ภิกฺขเว เสโช ภิกฺขุ กมฺมาราโม โหติ กมฺมรโต
กมฺมารามตมฺนุยฺตุโต ภสฺสาราโม โหติ ภสฺสรโต ภสฺสารามตมฺนุยฺตุโต
นินฺทาทาราโม โหติ นินฺทาทารโต นินฺทาทารามตมฺนุยฺตุโต
อิม โช ภิกฺขเว ตโย ฌมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน ปรีหานาย
สํวตฺตุนฺติ ฯ ตโยเม ภิกฺขเว ฌมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน อปรีหานาย
สํวตฺตุนฺติ กตเม ตโย อีช ภิกฺขเว เสโช ภิกฺขุ น กมฺมาราโม
โหติ น กมฺมรโต น กมฺมารามตมฺนุยฺตุโต น ภสฺสาราโม
โหติ น ภสฺสรโต น ภสฺสารามตมฺนุยฺตุโต น นินฺทาทาราโม โหติ
โหติ น นินฺทาทารโต น นินฺทาทารามตมฺนุยฺตุโต อิม โช ภิกฺขเว
ตโย ฌมฺมา เสขสฺส ภิกฺขุโน อปรีหานาย สํวตฺตุนฺตีติ ฯ
เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเถตํ อิติ วุจฺจติ

กมฺมาราโม ภสฺสรโต ๑ นินฺทาทาราโม จ อุตฺตโต

#๑ ม. ภสฺสาราโม ฯ

อภพโพ ตาทีโส ภิกขุ ฌฏฺฐั สมโพธิมุตตมัม ฯ
ตสฺมา หิ อปฺปกิจฺจสฺส อปฺปมิตฺโธ อนฺนุทฺธโต
ภพโพ โส ตาทีโส ภิกขุ ฌฏฺฐั สมโพธิมุตตมนฺติ ฯ
อยมฺปิ อตุโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ ทสมัม ฯ
วคฺโค ตติโย ฯ

ตสฺสุทฺธานัน

เทว ทิฏฺฐี นิสฺสรณัน รุปํ ปุตฺโต อวฺภูจิกเณ จ
สุขา จ ภินฺทนา ๑ ชาตุ ปริหานเณ เต ทสาติ ฯ

อติวุตฺตเก ติกนินปาตสฺส จตฺตถวคฺโค

[๒๕๘] ๑ วุตฺตํ เหนฺติ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺตํ ตโยเม
ภิกฺขเว อกฺขลา วิตกฺกา กตเม ตโย อนวณฺณตฺติปฺภิสฺสยฺตฺโต
วิตกฺโก ลาภสฺสการสิโลกปฺภิสฺสยฺตฺโต วิตกฺโก ปฺรานุทฺทยตาปฺภิสฺสยฺตฺโต
วิตกฺโก อิมเ โข ภิกฺขเว ตโย อกฺขลา วิตกฺกาติ ฯ

เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ อิติ วุจฺจติ

อนวณฺณตฺติสณฺณตฺโต ลาภสฺสการการโว
สหนฺนฺที ๒ อมจฺเจหิ อารา สํโยชนกฺขยา
โยธ ๓ ปุตฺเต ๔ ปลฺลํ หิตฺวา วิวาโส ๕ สจฺกหานี ๖ จ

ภพโพ โส ตาทีโส ภิกขุ ฌฏฺฐั สมโพธิมุตตมนฺติ ฯ ปจฺมัม ฯ

#๑ โป. ภิกฺขรา ชาตุ ฯ ม. ภิกฺขโร ฯ ๒ ม. สหนฺนฺที ฯ ๓ ม. ยฺ. โย จ ฯ

#๔ ม. ปุตฺตปลฺลํ ฯ ๕ โป. ม. วิวาเห ฯ ๖ ม. สํหรานี จ ฯ

[๒๕๕] ๒ ทิฏฐา มยา ภิกฺขเว สตฺตา สกฺกาเรน อภิกฺขตา
ปริยาทินฺนจิตฺตา กายสุส เภทา ปรมฺมรณฺา อปายํ ทฺคฺคตี วินิปาตํ
นิริยํ อุปฺปนฺนา ทิฏฺฐา มยา ภิกฺขเว สตฺตา อสกฺกาเรน อภิกฺขตา
ปริยาทินฺนจิตฺตา กายสุส เภทา ปรมฺมรณฺา อปายํ ทฺคฺคตี วินิปาตํ
นิริยํ อุปฺปนฺนา ทิฏฺฐา มยา ภิกฺขเว สตฺตา สกฺกาเรน จ
อสกฺกาเรน จ ตฺตฺถเยน อภิกฺขตา ปริยาทินฺนจิตฺตา กายสุส เภทา
ปรมฺมรณฺา อปายํ ทฺคฺคตี วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปนฺนา ฯ ตํ โข
ปฺนาหิ ภิกฺขเว นาถฺยสุส สมณฺสุส วา พฺราหฺมณฺสุส วา สุตฺวา
วทามิ ทิฏฺฐา มยา ภิกฺขเว สตฺตา สกฺกาเรน อภิกฺขตา
ปริยาทินฺนจิตฺตา กายสุส เภทา ปรมฺมรณฺา อปายํ ทฺคฺคตี วินิปาตํ
นิริยํ อุปฺปนฺนา ทิฏฺฐา มยา ภิกฺขเว สตฺตา อสกฺกาเรน อภิกฺขตา
ปริยาทินฺนจิตฺตา กายสุส เภทา ปรมฺมรณฺา อปายํ ทฺคฺคตี วินิปาตํ
นิริยํ อุปฺปนฺนา ทิฏฺฐา มยา ภิกฺขเว สตฺตา สกฺกาเรน จ
อสกฺกาเรน จ ตฺตฺถเยน อภิกฺขตา ปริยาทินฺนจิตฺตา กายสุส เภทา
ปรมฺมรณฺา อปายํ ทฺคฺคตี วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปนฺนา ฯ อปิ จ
ภิกฺขเว ยทฺเว เม สามํ ฅาตํ สามํ ทิฏฺฐํ สามํ วิทิตํ ตทฺเวาหิ
วทามิ ทิฏฺฐา มยา ภิกฺขเว สตฺตา สกฺกาเรน อภิกฺขตา
ปริยาทินฺนจิตฺตา กายสุส เภทา ปรมฺมรณฺา อปายํ ทฺคฺคตี วินิปาตํ
นิริยํ อุปฺปนฺนา ทิฏฺฐา มยา ภิกฺขเว สตฺตา อสกฺกาเรน อภิกฺขตา
ปริยาทินฺนจิตฺตา กายสุส เภทา ปรมฺมรณฺา อปายํ ทฺคฺคตี วินิปาตํ

นิริยํ อุปปนฺนา ทิฏฺฐา มยา ภิกฺขเว สตุตา สกฺกาเรน จ
อสกฺกาเรน จ ตทฺภเยน อภิกฺขตา ปรียาทินฺนจิตฺตา กายสฺส เกทา
ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตี วินิปาตํ นิริยํ อุปปนฺนาติ ฯ

ยสฺส สกฺการิยมาณสฺส ๑ อสกฺกาเรน จฺญยํ
สมาธิ น วิกรมฺปติ อุปฺปมาทวิหาริโน
ตํ ฌายินํ สาทตฺถิกํ สุขุมทิสฺสจิวิปสฺสํ
อุปาทานกฺขยารามํ อาหุ สปุริโส อิตฺติ ฯ ทุตฺติยํ ฯ

[๒๖๐] ๓ ตโยเม ภิกฺขเว เทเวสุ เทวสทฺธา นิจฺจรรนฺติ สมยา
สมยํ อุปาทาย กตเม ตโย ๑ ยสฺมี ภิกฺขเว สมเย อริยสาวโก
เกสมสฺสํ โอหารตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อการสฺมา
อนคาริยํ ปพฺพชฺชาย เจเตติ ตสฺมี [๒] สมเย เทเวสุ
เทวสทฺโท นิจฺจรรติ เอโส อริยสาวโก มาเรน สทฺธี สงฺคามาย
เจเตตีติ อยํ ภิกฺขเว ปจฺโม เทเวสุ เทวสทฺโท นิจฺจรรติ สมยา
สมยํ อุปาทาย ฯ ๒ ปฺน จ ปรี ภิกฺขเว ยสฺมี สมเย
อริยสาวโก สตุตฺตุนํ โพรธิปกฺขิยานํ รมฺมานํ ภาวนาโนโยคมนฺนุยุตฺโต
วิหฺรติ ตสฺมี ภิกฺขเว สมเย เทเวสุ เทวสทฺโท นิจฺจรรติ เอโส
อริยสาวโก มาเรน สทฺธี สงฺคามเตตีติ อยํ ภิกฺขเว ทุตฺติโย เทเวสุ
เทวสทฺโท นิจฺจรรติ สมยา สมยํ อุปาทาย ฯ ๓ ปฺน จ ปรี
ภิกฺขเว ยสฺมี สมเย อริยสาวโก อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตี
ปญฺญาวิมุตฺตี ทิฏฺฐเจว รมฺเม สยํ อภิลฺลภา สจฺฉนิกตฺวา
#๑ ม. ย. สกฺกริยมาณสฺส ฯ ๒ ย. ภิกฺขเว ฯ

อุปสมปชช วิหริติ ตสฺมี ภิกฺขเว สมเย เทเวสุ เทวสทฺโท นิจฺจรติ
เอโส อริยสาวโก วิชิตสงฺคามโม ตเมว สงฺคามสึสํ อภิวิชย
อชฺฌาวสตีติ อัย ภิกฺขเว ตติโย เทเวสุ เทวสทฺโท นิจฺจรติ
สมยา สมยํ อุปาทาย ฯ อิม โข ภิกฺขเว ตโย เทเวสุ
เทวสทฺทา นิจฺจรณฺติ สมยา สมยํ อุปาทายาติ ฯ

ทิสฺวา วิชิตสงฺคามํ   สมฺมาสมฺพุทฺธสาวกํ
เทวตาปี นมสฺสนฺติ   มหนตฺตํ วิตฺสารทํ
นโม เต ปุริสาชฺฌณฺ   โย ตวํ พุชฺชยมชฺฌณฺ ๑
เชตฺวาน มจฺจุโน เสนํ   วิโมกฺเขน อนาวาริ ๒
อิตฺติเหตํ นมสฺสนฺติ   เทวตา ปตฺตมานสึ
ตณฺหิ ตสฺส นมสฺสนฺติ   เยน มจฺจุวถิ วเชติ ฯ ตติยํ ฯ

[๒๖๑] ๔ ขทา ภิกฺขเว เทโว เทวกาเย จวนธฺโม โหติ
ปญฺจสฺส ปุพฺพนิมิตฺตานิ ปาตุภวนฺติ มาลา มิลาณฺติ วตฺถานิ
กิลิฺสฺสนฺติ กจฺเจหิ เสทา มุจฺจนฺติ กาเย พุพฺพณฺณิยํ
โอกุภมฺติ สเก เทโว เทवासเน นาภิรมตีติ ฯ ตเมนํ ภิกฺขเว
เทวา จวนธฺโม อัย เทวปฺตุโตติ อิติ วิทิตฺวา ตีหิ วาจาหิ
อนฺุโมทนฺติ อิตฺโต โภ สุกฺตี กจฺจ สุกฺตี กนฺตุวา สุลทฺธลาภํ
ลภ สุลทฺธลาภํ ลภิตฺวา สุปฺติญฺจฺจิตฺ ภาวหิตี ฯ

[๒๖๒] เอวํ วุตฺเต อณฺฺตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ
กิณฺุ โข ภนฺเต เทวานํ สุกฺตฺคฺมนสงฺขาตํ กิณฺุจิ ภนฺเต เทวานํ
#๑ โป. พุชฺชยมชฺฌณฺยํ ๒ โป. อนาสวํ ฯ

สุทธุทธลภสงฆาติ กิ ปน ภนุเต เทวานัน สุปติญฺจิตสงฆาตุนฺติ ฯ
มนุสฺสตุตฺติ โข ภิกฺขเว ๑ เทวานัน สุกตฺติคฺคมนสงฆาติ ยํ มนุสฺสญฺโถ
สมาโน ตถาคตฺตปฺปเวทิตฺเต ชฺมมวฺวินเย สทฺธํ ปฏฺฐิตฺติ อิทํ โข
ภิกฺขเว เทวานัน สุทธุทธลภสงฆาติ สว โข ปนสฺส สทฺธา
นินฺวิญฺญา โหติ มฺลชาตา ปติญฺจิตา ทพฺพา อสิหริยา สมณฺณ
วา พุราหฺมณฺณ วา เทเวณ วา มารเณ วา พุรหฺมณา วา เณจ
วา โลกสฺมี อิทํ โข ภิกฺขเว เทวานัน สุปติญฺจิตสงฆาตุนฺติ ฯ

ยทา เทโว เทวกาเย จวติ อายุสงฺขยา
ตโย สทฺธา นินฺจ
อิตฺโต โภ สุกตฺติ คจฺฉ มนุสฺสทานัน สหพฺยตฺติ
มนุสฺสญฺโถ สทฺธชฺมเม ลภ สทฺธํ อนฺตฺตฺติ
สว เต สทฺธา นินฺวิญฺจ
ยวชฺชิวํ อสิหริยา สทฺธชฺมเม สุปเวทิตฺเต ฯ
กายทฺวจฺจ
มโนทฺวจฺจ
กาเยน กุสลํ กตฺวา วาจาเยน กุสลํ พหุ
มนสา กุสลํ กตฺวา อปฺปมาณํ นินฺรูปชฺชิตํ ฯ
ตโต โอปริทํ ปุณฺณํ กตฺวา ทานเณน ตํ พหุ
อญฺญเปปี มจฺเจ สทฺธชฺมเม พุรหฺมจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
อิมาย อนุกมฺปาย เทวา เทว ยทา วิทู

#๑ ม. ภิกฺขุ ฯ ๒ ย. นินฺเวสเย ฯ

จวนต์ อนุโมทนติ เอहि เทว ปุณปุณนติ ฯ จตุตถิ ฯ

[๒๖๖] ๕ ตโยเม ภิกฺขเว ปุคฺคตา โลเก อุปฺปชฺชมานา
อุปฺปชฺชนติ พุชฺชนหิตาย พุชฺชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย
หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानํ กตฺเม ตโย ๑ อธิ ภิกฺขเว
ตถาคโต โลเก อุปฺปชฺชติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน
สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตุถา เทวมนุสฺसानํ
พุทฺโธ ภควา โส ฌมฺมํ เทเสติ อาทิกฺลฺยาณํ มชฺฌกฺลฺยาณํ
ปริโยสานกฺลฺยาณํ สาคถิ สพฺยณฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ
ปริสุทฺธิ พุรหฺมจริยํ ปกาเสติ อมฺภิ ภิกฺขเว ปจฺจิม ปุคฺคโล
โลเก อุปฺปชฺชมาโน อุปฺปชฺชติ พุชฺชนหิตาย พุชฺชนสุขาย
โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानํ ฯ ๒ ปุณ จ ปริ
ภิกฺขเว ตสฺเสว สตุถฺโน สวาโก อรหํ โหติ ชีณาสโว วุสิตวา
กตกรณฺเอย โอิหิตภาโร อนุปฺปตฺตสทฺตโต ปริกฺขิณภวสํโยชน
สมฺมทญฺญา วิมุตฺโต โส ฌมฺมํ เทเสติ อาทิกฺลฺยาณํ มชฺฌกฺลฺยาณํ
ปริโยสานกฺลฺยาณํ สาคถิ สพฺยณฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ
ปริสุทฺธิ พุรหฺมจริยํ ปกาเสติ อมฺภิ ภิกฺขเว ทฺติโย ปุคฺคโล
โลเก อุปฺปชฺชมาโน อุปฺปชฺชติ พุชฺชนหิตาย พุชฺชนสุขาย
โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानํ ฯ ๓ ปุณ จ ปริ
ภิกฺขเว ตสฺเสว สตุถฺโน สวาโก เสกฺโข โหติ ปาฎิปปโท พุทฺธสุโต
สึลวตฺตูปนฺโน โสปี ฌมฺมํ เทเสติ อาทิกฺลฺยาณํ มชฺฌกฺลฺยาณํ

ปริโยสานกถยาณํ สาคถํ สพฺพญฺชนํ เกวลปฺริปฺณณํ ปฺริสุทฺธํ
พฺรหฺมจฺริยํ ปกาเสติ อยมฺปิ ภิกฺขเว ตติโย ปุคฺคโล โลก
อุปฺปชฺชมาโน อุปฺปชฺชติ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย
อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानํ ฯ อิม โข ภิกฺขเว ตโย
ปุคฺคลา โลก อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชนฺติ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย
โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानนฺติ ฯ

สตฺถา หิ โลก ปจ โม มเหสี
ตสฺสทฺวโย สาวโก ภาวิตฺตโต
อถาปโร ปาฎิปปโทปิ เสกฺโข
พหุสฺสุโต สิวตฺตูปฺปนฺโน ฯ
เอเต ตโย เทวมนุสฺสเสฏฺฐา
ปภงฺกรา ธมฺมมูทึรียนฺตา ๑
อปาปฺรณฺติ ๒ อมตฺสฺส ทวาริ
โยคา ปโมจฺนติ พหุชนํ เต ฯ
เย สตฺถวาเห นนฺตฺเรน
สุเทสีตํ มกฺคมนฺกมฺนฺติ
อิเชว ทฺกฺขสฺส กโรนฺติ อนฺตํ
เย อปฺปมตฺตา สุกตฺสฺส สาสเนติ ฯ ปญฺจมํ ฯ

[๒๖๔] ๖ อสุภานุปัสสี ภิกฺขเว กายสฺมี วิหฺรต อานาปานสฺสติ
จ โว อชฺฌตฺตํ ปฺริมฺขํ สฺปติภูจฺจिता โหตุ สพฺพสงฺขารสฺสุ
#๑ ม. ย. ธมฺมมูทึรียนฺตา ฯ ๒ ย. อปาณนฺติ ฯ

อนิจจานุปสฺสโน วิหรต ฯ อสุภานุปสฺสโน ภิกฺขเว กายสฺมี วิหรตฺ
โย สุภาย ธาตุยา รากานุสโย โส ปหียติ ฯ อานาปานสุตฺติยา
อหฺมตฺตํ ปริมุขํ สุปฺปฏิจิตฺตํ ๑ เย พาหิรา วิตฺกกาเสยา วิฆาตปฺกฺขิกา
เต น โหนฺติ ฯ สพฺพสงฺขารेषु อนิจฺจานุปสฺสโน วิหรตฺ
ยา อวิชฺชา สา ปหียติ ยา วิชฺชา สา อุปฺปชฺชตีติ ฯ

อสุภานุปสฺสโน กายสฺมี อานาปานเน ปฺปฏิสฺสโต
สพฺพสงฺขารสมถํ ปสฺสํ อาตาปี สพฺพทา ฯ
ส เว สมฺมทฺทโส ภิกฺขุ ยโต ตตฺถ วิมุจฺจติ
อภิณฺเฒาโวสีโต สนฺโต ส เว โยคาคิโค มฺนินฺติ ฯ ฌฏฺฐิ ฯ

[๒๖๕] ๑ ฌมฺมานุฌมฺมปฺปฏิปนฺนสฺส ภิกฺขุโน อยมฺนุฌมฺโม โหติ
เวยฺยากรณาย ฌมฺมานุฌมฺมปฺปฏิปนฺนโนยฺนฺติ ภาสฺมาโน ฌมฺมณฺเฒเว
ภาสฺติ โน อหฺมมํ วิตฺกกยฺมาโน ปน ๒ ฌมฺมวิตฺกกณฺเฒเว วิตฺกเกติ
โน อหฺมมวิตฺกกํ ตทฺถกฺย [๑] อภินิเวชฺเชตฺวา อุปฺกฺขโก วิหรติ สโต
สมฺปชาโนติ ฯ

ฌมฺมาราโม ฌมฺมรโต ฌมฺมํ อนุวิจฺจิตฺยํ
ฌมฺมํ อนุสฺสรั ภิกฺขุ สทฺทฌมฺมา น ปริหายติ ฯ
จรั วา ยทิ วา ติฏฺฐิ นิสินฺโน อุตฺวา สยํ
อหฺมตฺตํ สมยํ จิตฺตํ สนฺติเมวาธจฺจตีติ ฯ สตฺตมํ ฯ

[๒๖๖] ๘ ตโยเม ภิกฺขเว อกุสฺสวิตฺกกา อนฺธกรณา อจฺกฺขุกรณา
อณฺเฒาณกรณา ปณฺเฒานิโรธิกา วิฆาตปฺกฺขิกา อนิพฺพานสํวตฺตนิกา

#๑ ย. สุปฺปฏิจิตฺตํ ๑ ๒ ม. ย. วา ๑ ๓ ม. วา ปน ๑

กตเม ตโย กามวิตกโก ภิกขเว อนนฺธกรโณ
อจฺจุกรโณ อณฺณกรโณ ปญฺณานิโรธิโก วิฆาตปฺกฺขิโก
อนิพฺพานสํวตฺตนิโก ฯ พยาปาทวิตกโก ภิกขเว อนนฺธกรโณ
อจฺจุกรโณ อณฺณกรโณ ปญฺณานิโรธิโก วิฆาตปฺกฺขิโก
อนิพฺพานสํวตฺตนิโก ฯ วิหีสาวิตกโก ภิกขเว อนนฺธกรโณ
อจฺจุกรโณ อณฺณกรโณ ปญฺณานิโรธิโก วิฆาตปฺกฺขิโกp
อนิพฺพานสํวตฺตนิโก ฯ อิเม โข ภิกขเว ตโย อกุสลา วิตกฺกา
อนนฺธกรณา อจฺจุกรณา อณฺณกรณา ปญฺณานิโรธิกา
วิฆาตปฺกฺขิกา อนิพฺพานสํวตฺตนิกา ฯ

[๒๖๗] ตโยเม ภิกขเว กุสลา วิตกฺกา อนนฺธกรณา จฺจุกรณา
ณฺณกรณา ปญฺณาวุทฺธิกา อวิฆาตปฺกฺขิกา นิพฺพานสํวตฺตนิกา
กตเม ตโย เนกขมฺมวิตกโก ภิกขเว อนนฺธกรโณ
จฺจุกรโณ ณฺณกรโณ ปญฺณาวุทฺธิโก อวิฆาตปฺกฺขิโก นิพฺพานสํวตฺตนิโก ฯ
อพยาปาทวิตกโก ภิกขเว อนนฺธกรโณ จฺจุกรโณ
ณฺณกรโณ ปญฺณาวุทฺธิโก อวิฆาตปฺกฺขิโก นิพฺพานสํวตฺตนิโก ฯ
อวิหีสาวิตกโก ภิกขเว อนนฺธกรโณ จฺจุกรโณ ณฺณกรโณ
ปญฺณาวุทฺธิโก อวิฆาตปฺกฺขิโก นิพฺพานสํวตฺตนิโก ฯ อิเม โข
ภิกขเว ตโย กุสลา วิตกฺกา อนนฺธกรณา จฺจุกรณา ณฺณกรณา
ปญฺณาวุทฺธิกา อวิฆาตปฺกฺขิกา นิพฺพานสํวตฺตนิกาติ ฯ

ตโย วิตกฺเก กุสเล วิตกฺกเย

ตโย ปน อกุสเส นิราการ

ส เว วิตถกานิ วิจาริตานิ

สเมติ วุฏฐีว รชัง สมุหัง

ส เว วิตถกุปสเมน เจตสา

อิเชว โส สนุติปัท สมชชคาคิ ฯ อฏฐมัม ฯ

[๒๖๘] ๕ ตโยเม ภิกขเว อนุตตรา มลา อนุตตรา อมิตตา
อนุตตรา สปัตตา อนุตตรา วรกา อนุตตรา ปจจตถิกา กตเม
ตโย โลโก ภิกขเว อนุตตรา มโล อนุตตรา อมิตโต อนุตตรา
สปัตโต อนุตตรา วรโก อนุตตรา ปจจตถิโก ฯ โทโส ภิกขเว
อนุตตรา มโล อนุตตรา อมิตโต อนุตตรา สปัตโต อนุตตรา วรโก
อนุตตรา ปจจตถิโก ฯ โมโห ภิกขเว อนุตตรา มโล อนุตตรา
อมิตโต อนุตตรา สปัตโต อนุตตรา วรโก อนุตตรา ปจจตถิโก ฯ
อิเม โข ภิกขเว ตโย อนุตตรา มลา อนุตตรา อมิตตา อนุตตรา
สปัตตาอนุตตรา วรกาอนุตตรา ปจจตถิกาคิ ฯ

อนตถชนโน โลโก โลโก จิตตปโปโกปโน

ภยมนุตรโต ชาตัม คัม ชโน นาวพุชฌติ ฯ

ลุมุโธ อตถัม น ชานาคิ ลุมุโธ ฐมัม น ปสฺสติ

อนุชตมัม ตทา โหติ ยัม โลโก สหเต นรํ ฯ

โย จ โลกัม ปหนตฺวาน โลกนญฺเย น ลุพฺภติ

โลโก ปหิยฺยเต ตมฺหา อุตฺพินฺนุว ๑ โปกฺขรา ฯ

#๑ ไป. ม. อุตฺพินฺนุว ฯ

อนตถชนโน โทโส   โทโส จิตตปโปโกปโน
ภยมนตรโต ชาตัง   ตัง ชโน นาวพุชฺชติ ฯ
ทฺฐโธ อตถัง น ชานาติ   ทฺฐโธ ฌมมํ น ปสฺสติ
อนฺธตมํ ตทา โหติ   ยํ โทโส สหเต นรํ ฯ
โย จ โทสํ ปหนฺตฺวาน   โทสเนยฺเย น ทฺสฺสติ
โทโส ปหิยฺยเต ตมฺหา   ตาลปุกฺกัว พนฺธนา ฯ
อนตถชนโน โมโห   โมโห จิตตปโปโกปโน
ภยมนตรโต ชาตัง   ตัง ชโน นาวพุชฺชติ ฯ
มุโฬห อตถัง น ชานาติ   มุโฬห ฌมมํ น ปสฺสติ
อนฺธตมํ ตทา โหติ   ยํ โมโห สหเต นรํ ฯ
โย จ โมหํ ปหนฺตฺวาน   โมหเนยฺเย น มฺยฺหติ
โมหํ วิหนฺติ โส สพฺพิ   อาทิจฺโจวฺทฺยํ ตมนฺติ ฯ นวมํ ฯ

[๒๖๕] ๑๐ ตีหิ ภิกฺขเว อสทฺธมฺเมหิ อภิกฺขโต ปรียาทินฺนจิตฺโต
เทวทฺตโต อาปาโยโก เนรโยโก กปฺปญฺโง อเตกฺโข โน กตเมหิ
ตีหิ ปาปิจฺจตฺตาย ภิกฺขเว อภิกฺขโต ปรียาทินฺนจิตฺโต เทวทฺตโต
อาปาโยโก เนรโยโก กปฺปญฺโง อเตกฺโข โน ฯ ปาปมิตฺตตฺตาย ภิกฺขเว
อภิกฺขโต ปรียาทินฺนจิตฺโต เทวทฺตโต อาปาโยโก เนรโยโก
กปฺปญฺโง อเตกฺโข โน ฯ สติ โข ปน อุตฺตริ กรณฺเย โอรมตฺตเกน
วิเสสธคฺคเมน จ ๑ อนฺตรํ วาสาณํ อาปาติ ฯ อิมหิ โข ภิกฺขเว
ตีหิ อสทฺธมฺเมหิ อภิกฺขโต ปรียาทินฺนจิตฺโต เทวทฺตโต อาปาโยโก
#๑ ม. จสทฺโท นตฺถิ ฯ

เนรยโก กปปญโจ อเตกจิโนติ ฯ

มา ชาตุ โกจิ โลกสุมี ปาปิโจอุ อุปปชชถ
 ตหิมินาปี ชานาถ ปาปิจนัน ยถา คติ ฯ
 ปณฺหิโตติ สมณฺญาโต ภาวิตฺโตติ สมฺมโต
 ชลํ วยสสา อตุถา เทวทฺโตติ เม ๑ สุตํ ฯ
 โส ปมาทมนฺจฺฉโน อาสชฺช นํ ตถาคตํ
 อวีจฺฉนฺธิ ปตฺโต จตุทวารํ ภูยานํ ฯ
 อทฺฐสฺส หิ โย ทฺพเก ปาปกมมํ อกฺุพฺพโต
 ตเมว ปาปํ สฺสเสติ ๒ ทฺฐจฺฉิตฺตํ อนาทรํ ฯ
 สมฺมทํ วิสกฺุเมณ โย มณฺเวยย ปทฺฐิตํ ๓
 น โส เตน ปทฺฐเสยฺย ตสฺมา หิ อฺุทธิ มหา ฯ
 เอวเมตํ ตถาคตํ โย วาเทน วิหีสติ
 สมฺมกฺุคตํ สนฺตจฺฉิตฺตํ วาโท ตมฺหิ น ฐหติ ฯ
 ตาทิสํ มิคตํ กฺุพฺเพถ ตณฺจ เสเวยฺย ปณฺหิโต
 ยสฺส มกฺุคานฺุโค ภิกฺุขุ ขยํ ทฺกฺุขสฺส ปาปฺุณฺเติ ฯ
 อยมฺปิ อคฺุโถ วุคฺุโต ภควตา อิติ เม สฺุตนฺติ ฯ ทสมํ ฯ

วคฺุโค จตุคฺุโถ ฯ

ตสฺสุทฺุทานํ

วิตกฺุค สกฺุการ สทฺุท จวมาน โลเก อสุภํ
 ธมมํ อนฺุทธการ มลํ เทวทฺุเตน ทสาติ ฯ

#๑ ม. วิสฺุโต ฯ ๒ ม. สฺุติ ฯ ๓ โป. ปทฺฐิตํ ฯ

อติวุตตะกเถติกนิปาตสูตร ปณฺจมวคฺโค

[๒๓๐] ๑ วุตฺตํ เหนฺติ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺตํ ตโยเม
ภิกฺขเว อคฺคปฺปสาทา กตเม ตโย ยาวตา ภิกฺขเว สตฺตา
อปาทา วา ทฺวิปาทา วา จตฺตปฺปทา วา พหุปฺปทา วา รูปีโน
วา อรูปีโน วา สลฺยณีนโน วา อสลฺยณีนโน วา เนวสลฺยณีนาสลฺยณีนโน
วา ตถาคโต เตสํ อคฺคมกฺขายติ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ เย
ภิกฺขเว พุทฺเธ ปสนฺนา อคฺเค เต ปสนฺนา อคฺเค โข ปน
ปสนฺนानํ อคฺโค วิปาโก โหติ ฯ ยาวตา ภิกฺขเว ฐมา สงฺขตา
วา อสงฺขตา วา วิราโค เตสํ อคฺคมกฺขายติ ยทิตฺถ มทนิมฺมทโน
ปิปาสวินโย อาลยสมฺมุจฺจาโต วฏฺฏปจฺเจโท ตณฺหกฺขโย
วิราโค นิโรธो นิพฺพานํ เย ภิกฺขเว วิราเก ฐมา ปสนฺนา
อคฺเค เต ปสนฺนา อคฺเค โข ปน ปสนฺนानํ อคฺโค วิปาโก
โหติ ฯ ยาวตา ๑ ภิกฺขเว สงฺขตา ฐมา อริโย อฏฺฐจฺงคฺโค
มคฺโค เตสํ อคฺคมกฺขายติ เสยฺยถิตฺถ สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป
สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมฺนฺโต สมฺมาอาชีโว สมฺมาวาชาโม
สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ เย ภิกฺขเว อริยมกฺคฐมา ปสนฺนา
อคฺเค เต ปสนฺนา อคฺเค โข ปน ปสนฺนानํ อคฺโค วิปาโก
โหติ ฯ ยาวตา ภิกฺขเว สงฺขตา วา คณา วา ตถาคตสาวกสงฺโฆ
เตสํ อคฺคมกฺขายติ ยทิตฺถ จตฺตาริ ปุริสยฺกานิ อฏฺฐ
#๑ ไป. ม. ย. ยาวตา ภิกฺขเว สงฺขตา ฐมาติ อาทิวจฺฉนํ นตฺถิ ฯ

ปริสบุคคทา ๑ เข ภิกขเว สงฺฆे ปสฺนฺนา อคฺเค เต ปสฺนฺนา
อคฺเค โข ปน ปสฺนฺนํ อคฺโค วิปาโก โหติ อิม โข
ภิกขเว ตโย อคฺคปฺปสาทาติ ฯ เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ
ตตฺถเตตํ อิติ วุจฺจติ

อคฺคโต เว ปสฺนฺนํ อคฺคํ ธรรมํ วิชานตํ
อคฺเค พุทฺเธ ปสฺนฺนํ ทกฺขิณฺนเย อนุตฺตเร
อคฺเค ธรรมे ปสฺนฺนํ วิราจฺจปสฺเม สุขे
อคฺเค สงฺฆे ปสฺนฺนํ ปุณฺณกฺเขตฺเต อนุตฺตเร
อคฺคสมฺมึ ทานํ ททตํ อคฺคํ ปุณฺณํ ปวทฺสฺสตี
อคฺคํ อายุ จ วณฺโณ จ ยโส กิตฺติ สุขํ พลํ ฯ
อคฺคสฺส ทาทา เมธาวิ อคฺคธรรมสมาหิตो
เทวภูโต มนุสฺสโส วา อคฺคปฺปตฺโต ปโมทสีติ ฯ

อยมฺปิ อตฺถโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺนฺติ ฯ ปรมํ ฯ

[๒๙๑] ๒ อนฺตมิมิํ ภิกขเว ชีวีกานํ ยทิมิํ ปิณฺโฑลยํ
อภิลปายํ ภิกขเว โลกสมฺมึ ปิณฺโฑโล วิจฺรลฺลิตํ ปตฺตปาณิตี ฯ ตถจ
โฆ เอตํ ภิกขเว กุลปฺตฺตา อูเปเนติ อตฺถวสิกา อตฺถวสํ ปฏิจฺจ
เนว ราชานินฺดา น โจรานินฺดา น อธิญฺญา ๒ น ภยญฺญา ๓
อาชีวิกา ปกตา ๔ อปี จ โฆ โอตินฺนมหา ชาตียา ชรามรณน
โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อูปาयाเสหิ ทุกฺโขตินฺนา ๕
#๑ โป. ม. ย. เอส ภควโต ฯลฯ โลกสฺส ฯ ๒ อธิญฺจาทิปิ ฯ ๓ ภยญฺจาทิปิ ฯ
#๔ อญฺจกถายํ น อาชีวิกา ปกตา ฯ ๕ ย. ทุกฺขาตินฺนา ฯ

ทุกขเปรตา อปุเปว นาม อิมสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส
อนฺตกิริยา ปญฺญาเยถาติ ฯ เอวํ ปพฺพชิตฺโต จายํ ภิกฺขเว
กฺกุลปฺตฺโต โหติ ๑ อภิขฺฌาณํ กามสฺส ติพฺพสํวาราโค พฺยาปนฺนจิตฺโต
ปทฺถจฺจนนสงฺกปฺโป มฺภูจฺจสฺสติ อสมฺปชาโน อสมฺมาหิตฺโต วิพฺภนฺตจิตฺโต
ปากคินฺนทฺริโย ฯ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ฉวาลาตํ อุภโต ปทิตฺตํ
มชฺฌเม กฺกุณฺตํ ๒ เนว กามม กฺกุณฺตํ ปรติ น อรณฺเย
ตถูปมาหํ ภิกฺขเว อิมํ ปุคฺคํ วทามิ คิหิโกคา จ ๓ ปรีหิโน
สํมณฺณตถณฺจ น ปรีปฺเรตฺติ ฯ เอตมฺตํ ภควา อโวจ ฯ
ตตฺถเตตํ อิติ วุจฺจติ

คิหิโกคา จ ปรีหิโน สํมณฺณตถณฺจ ทฺพภโก
ปรีชฺสมาโน ปกิเรติ ฉวาลาตํ ๔ วินสฺสติ ฯ [๕]
เสยฺโย อโยคฺโว ภูตฺโต ตตฺโต อคฺคิสฺสูปโม
ยณฺเจ ภูณฺเชยฺย ทฺสฺสีโล รณฺจปฺภนฺทํ อสณฺณโตติ ฯ ทฺตฺติยํ ฯ

[๒๗๒] ๓ สงฺฆาณฺณณฺเน เจปี ภิกฺขเว ภิกฺขุ กเหตุวา
ปิณฺณจิตฺโต ปิณฺณจิตฺโต อนฺนพฺนฺโธ อสฺส ปาเท ปาหํ นิภฺขิปฺนฺโต โส จ
โหติ อภิขฺฌาณํ กามสฺส ติพฺพสํวาราโค พฺยาปนฺนจิตฺโต ปทฺถจฺจนนสงฺกปฺโป
มฺภูจฺจสฺสติ อสมฺปชาโน อสมฺมาหิตฺโต วิพฺภนฺตจิตฺโต
ปากคินฺนทฺริโย อถ โข โส อารกา ว มยฺหํ อหณฺจ ตสฺส ฯ
ตํ กิสฺส เหตุ ฐมฺมํ หิ โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ปสฺสติ ฐมฺมํ
#๑ ม. ย. โส จ โหติ ฯ ๒ กฺุรคตฺนฺตฺติปี ฯ ๓ โป. ม. จสทฺโท นตฺติ ฯ
#๔ โป. ม. ย. ฉวาลาตํวินสฺสติ ฯ ๕ กาสาวกณฺณา พหโว ปาปฐมฺมา อสณฺณตา
#ปาปา ปาเปหิ กมฺเมหิ นิริยํ เต อุปปชฺชเร ฯ

อปสฺสนฺโต มํ ๑ น ปสฺสตี โยชนสฺเต เจปิ โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ
วิหเรยฺย โส จ โหติ อนภิชฺฌาตุ กามสฺสุ น ติพฺพสํวาราโค
อพฺยาปนฺนจิตฺโต อปฺปทฺถุจมนฺสงฺกปโป อฺปฺภุจิตฺตตี สมฺปชาโน
สมาหิตฺโต เอกกฺคจิตฺโต สํวตฺตินฺทฺริโย อถ โข โส สฺนฺตฺติเกว
มยฺหํ อหฺลจฺจ ตสฺส ฯ ตํ กิตฺสฺส เหตุ ฌมฺมํ หิ โส ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ปสฺสตี ฌมฺมํ ปสฺสฺสนฺโต มํ ปสฺสตีตี ฯ

อนฺพฺนฺโรปิ เจ อสฺส มหิจฺจโน ว ๒ วิฆาตวา
เอชานฺุโค อนฺชสฺส นฺิพฺพตฺสฺส อนฺิพฺพโต
กิทฺุโร โส วิตฺเคธสฺส ๓ ปสฺส ยาวลฺจ อารกา ฯ
โย จ ฌมฺมมภฺินฺณาย ฌมฺมมลฺณาย ปณฺุทฺติโต
รหฺโถว นฺิวาโต จ อนฺโช วุปฺสมมฺติ
อนฺโช โส อนฺชสฺส นฺิพฺพตฺสฺส จ นฺิพฺพโต
อกิทฺุโร วิตฺเคธสฺส ปสฺส ยาวลฺจ สฺนฺตฺติเกติ ฯ ตตฺถิยฺ ฯ

[๒๗๓] ๔ ตโยเม ภิกฺขเว อคฺคิ กตฺเม ตโย รากคฺคิ
โทสคฺคิ โมหคฺคิ ฯ อิม โข ภิกฺขเว ตโย อคฺคิตี ฯ

รากคฺคิ ทหฺติ มจฺเจ รตฺเต กามสฺสุ มุจฺฉิตฺเต
โทสคฺคิ ปน พฺยาปนฺเน นเร ปาณาติปาติโน
โโมหคฺคิ ปน สมฺมุเพห อริยฌมฺเม อโกวิทฺเท ฯ
เอเต อคฺคิ อชานนฺตา สกฺกายาภฺิรตา ปชา
เต วทฺถมฺยนฺติ นฺิรยฺ คฺิริจฺฉานลฺจ โยนิโย

#๑ ม. ย. น มํ ปสฺสตี ฯ ๒ โป. ม. จ ฯ ๓ โป. วิตฺโรธสฺส ฯ

อสุริ ปิตติวิสยจ ๑ อมุตตา มารพนุชนา ฯ
 เยจ รตติณทิวา ยุตตา สมมาสมพุททสาสเน
 เต นิพพาเปนุติ รากคฺคิ นิจจํ อสุภสณฺณิโน
 โทสคฺคิ ปน เมตตาย นิพพาเปนุติ นรุตตมา
 โมหคฺคิ ปน ปญฺญา ยายํ นิพเพชคามินี ฯ
 เต นิพพาเปตฺวา นิปกา รตติณทิวมตฺนุทิตา
 อเสถํ ปรินิพฺพนฺติ อเสถํ ทุกฺขมชฺฌคฺคิ ๒ ฯ
 อริยทฺทสา เวทฺคฺโน สมฺมทลฺลยาย ปญฺชิตฺตา
 ชาตีกฺขมภิญฺญา ย นากจฺจนฺติ ปฺนพฺภวณฺติ ฯ จตฺตถํ ฯ

[๒๗๔] ๕ ตถา ตถา ภิกฺขเว ภิกฺขุ อฺปปริกฺเขยฺย ยถา
 ยถา ๑ อฺปปริกฺขโต พหิทฺธา จสฺส วิญฺญาณํ อวิกฺขิตฺตํ [๔] อวิสฺฐํ
 อชฺฌตฺตํ อสณฺจิตํ อนุปาทาย [๕] อปริตสฺสโต อายตี
 ชาตฺชราวมรณทูกฺขสมฺมทสมฺภโว น โหตีติ ฯ

สตฺตสํกปหีนสฺส เนตฺติจฺฉินฺนสฺส ภิกฺขุโน
 วิกฺขิโณ ชาตีสฺสาโร นตฺถิ อสฺส ๖ ปฺนพฺภโวติ ฯ ปญฺจมํ ฯ

[๒๗๕] ๖ ติสฺโส อีมา ภิกฺขเว กามฺมปฺปตฺติโย กตฺมา
 ติสฺโส ปจฺจุปฺภุจิตกามา นิมนฺนารตฺติโน ปฺรนิมนฺนิตวสวตฺติโน ฯ
 อีมา โข ภิกฺขเว ติสฺโส กามฺมปฺปตฺติโยติ ฯ

ปจฺจุปฺภุจิตกามา จ เย เทวา วสวตฺติโน
 นิมนฺนารตฺติโน เทวา เย จญฺเณ กามโภกฺติโน

#๑ ม. ย. เปตฺติวิสยจ ๑ ๒ โป. ทูกฺขมชฺฌคฺคิ ๑ ๑ โป. ม. ยถาสฺส ฯ
 #๔ ย. โหตี ๑ ๕ ม. น ปฺริตสฺสเสยฺย ๑ พหิทฺธา ภิกฺขเว วิญฺญาณํ อวิกฺขิตฺเต
 #อวิสฺฐ สติ อชฺฌตฺตํ อสณฺจิตเต อนุปาทาย ๑ ๖ โป. ม. ย. ตสฺส ๑

อิตถภาวณณถาภาว [๑] กามโกเคสุ ปณฺหิตา ๒

สพฺเพ ปริจฺเจส กามเย เย ทิพฺพา เย จ มานุสา

ปิยรูปสาคคหิตํ เณฺตฺวา โสถํ ทฺวฺรจฺจยํ

อเสถํ ปรินิพฺพนฺติ อเสถํ ทฺกฺขมชฺฌคฺคํ

อริยทฺทสา เวทฺคฺโน สมนฺทณฺณาย ปณฺหิตา

ชาติกฺขยมนฺทณฺณาย นาคจฺจนฺติ ปฺนพฺภวานฺติ ฯ ฉณฺฐํ ฯ

[๒๗๖] ๓ กามโยคยฺตุโต ภิกฺขเว ภวโยคยฺตุโต อากามี
โหติ อากนฺตฺวา ๓ อิถฺถตฺตํ ฯ กามโยควิสฺสยฺตุโต ภิกฺขเว ภวโยคยฺตุโต
อนากามี โหติ อนากนฺตฺวา อิถฺถตฺตํ ฯ กามโยควิสฺสยฺตุโต
ภิกฺขเว ภวโยควิสฺสยฺตุโต อรหํ โหติ จินฺนสวฺโหติ ฯ

กามโยเคน สยฺตฺตา ภวโยเคน จฺจยํ

สยฺตฺตา จฺจนฺติ สํสาร์ ชาติมรณคามินฺนฺติ ๔ ฯ

เย จ กามเย ปนฺตฺวาน อปฺปตฺตา อาสวกฺขยํ

ภวโยเคน สยฺตฺตา อนากามีติ วุจฺจเร ฯ

เย จ โข จินฺนสํสยา จินฺนมานปฺนพฺภวา

เต เว ปารคฺตา โลเก เย ปตฺตา อาสวกฺขยมนฺติ ฯ สยฺตมํ ฯ [๕]

[๒๗๗] ๔ กลฺยาณสํโถ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กลฺยาณธมฺโม
กลฺยาณปญฺโญ อิมสฺมี ธมฺมวินฺเย เกวลี วุสฺสิตฺวา อุตฺตมปุริโสติ วุจฺจติ ฯ

#๑ สํสาร์ นาคิวตฺตเร เอตฺมาทีนํ ๓ ๒ โป. สุสณฺฐิตา ฯ ม. ยฺ. ปณฺหิตา ฯ

#๓ ม. ยฺ. อากนฺตา ฯ ๔ ม. ยฺ. อณฺฐกถายํ ชาติมรณคามินฺโน ฯ

#๕ โป. ม. ยฺ. ตติยภาณวารํ ฯ

๑ กถณจ ภิกขเว ภิกขุ กุลยามสีโล โหติ อธิ ภิกขเว
 ภิกขุ สีลวา โหติ ปาฏิโมกขสัวรสูโต วิหริติ อาจารย์โคจรสมุปนโน
 อณุมตเตสุ วชเชสุ ภยทสสาวิ สมาทาย สิกขติ สิกขาปเทสุ
 เอวံ โข ภิกขเว ภิกขุ กุลยามสีโล โหติ ฯ อิติ
 กุลยามสีโล ฯ ๒ กุลยามชฺโม จ กถิ โหติ อธิ ภิกขเว ภิกขุ
 สตุตตฺตีสโพธิปักขิกัน ๑ ชฺมานัน ภาวนานุโยคมนุยุตฺโต วิหริติ เอวံ
 โข ภิกขเว ภิกขุ กุลยามชฺโม โหติ ฯ อิติ กุลยามสีโล
 กุลยามชฺโม ฯ ๓ กุลยามปญฺโถ จ กถิ โหติ อธิ ภิกขเว
 ภิกขุ อาสวานัน ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตี ปญฺญาวิมุตฺตี ทิฏฺฐเจว
 ชฺมเม สยํ อภิญญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมปชฺช วิหริติ เอวံ โข
 ภิกขเว ภิกขุ กุลยามปญฺโถ โหติ ฯ อิติ กุลยามสีโล
 กุลยามชฺโม กุลยามปญฺโถ อิมสฺมี ชฺมมวินเย เกวลี
 วุสิตวา อุตฺตมปริโสติ วุจฺจติติ ฯ

ยสฺส กาเยน วาจาเย มนสา นตฺถิ ทุกฺกัณฺฐิ
 ตํ เว กุลยามสีโลติ อาหุ ภิกขุํ หิริมตํ ฯ
 ยสฺส ชฺมมา สุภาวิตา ปตฺตสมโพธิคามิโน ๓
 ตํ เว กุลยามชฺโมติ อาหุ ภิกขุํ อานุสฺสทํ ฯ
 โย ทุกฺขสฺส ปชานาติ อิชฺเว ขยมตฺตโน
 ตํ เว กุลยามปญฺโถติ อาหุ ภิกขุํ อนาสวํ
 เตหิ ชฺมเมหิ สมุปนฺนํ อนินฺนํ ฉินฺนํ สยํ

#๑ ม. ย. สตุตตนุ นั โพธิปักขิยานัน ฯ ๒ ไป. ม. หิริมนัน ฯ

#๓ ม. สตุตตสมโพธิคามิโน ฯ

อสีติ สัพพโลกสุส อามุ สัพพปหายินนติ ฯ อฏฐมัม ฯ

[๒๓๘] ๘ เทวmani ภิกขเว ทานานิ อามิสทานัน จ
ธมมทานัน จ เอตทคัคคัม ภิกขเว อิมัสสิ ทูวินัน ทานานัน ยถิทถิ
ธมมทานัน ฯ เทวเม ภิกขเว สัมวิภาคา อามิสสัมวิภาโค จ
ธมมสัมวิภาโค จ เอตทคัคคัม ภิกขเว อิมัสสิ ทูวินัน สัมวิภาคานัน ยถิทถิ
ธมมสัมวิภาโค ฯ เทวเม ภิกขเว อนุกคฺคหา อามิสานุกคฺคโห จ
ธมมานุกคฺคโห จ เอตทคัคคัม ภิกขเว อิมัสสิ ทูวินัน อนุกคฺคหานัน
ยถิทถิ ธมมานุกคฺคโหติ ฯ

ยมาหุ ทานัน ปรมัน อนุกคฺคริ

ยัม สัมวิภาคัม ภควา อวณฺณยิ

อคฺคกมฺหิ เขตตมฺหิ ปสฺสนนจิตฺโต

วิญญู ปชานัน โโก น ยเชถ กาลे ฯ

เย เจว ภาสนนฺติ สฺสนนฺติ จูภยัม

ปสฺสนนจิตฺตา สุกตสุส สาสเน

เตสสิ โส อตฺถิโต ปรมโ วิสุชฺฌติ

เย อปฺปมตฺตา สุกตสุส สาสเนติ ฯ นวมัม ฯ

[๒๓๙] ๑๐ ธมฺเมนาหิ ภิกขเว เตวิชฺฐัน พุราหฺมณัน
ปญฺญาเปมิ นานฺถณัน ลปิตฺตาปนมตฺเตน ฯ กถญฺจาหิ ภิกขเว ธมฺเมน
เตวิชฺฐัน พุราหฺมณัน ปญฺญาเปมิ นานฺถณัน ลปิตฺตาปนมตฺเตน ฯ
๑ อธิ ภิกขเว ภิกขุ อนเภาวิทิตฺตํ ปุพฺเพนิวาสัน อนุสฺสรติ เสยฺยถิทถิ

เอกมฺปิ ชาตี เทวปี ชาตโย ติสฺโสปี ชาตโย จตฺสฺโสปี ชาตโย
ปณฺจปี ชาตโย ทสปี ชาตโย วิสฺมปี ชาตโย คีสมฺปิ ชาตโย
จตุตาฬีสฺมปี ชาตโย ปณฺญาสมฺปิ ชาตโย ชาตีสตมฺปิ ชาตีสหฺสฺสมฺปิ
ชาตีสตสหฺสฺสมฺปิ อนนฺเกปี สํวณฺณกปฺเป อนนฺเกปี วิวณฺณกปฺเป
อนนฺเกปี สํวณฺณวิวณฺณกปฺเป อมฺตฺราสี เอวฺนาโม เอวฺโคตฺโต เอวฺวณฺโณ
เอวฺมาหาโร เอวฺสุขทุภฺขปฺปฏิสํเวที เอวฺมายฺปรียนฺโต โส
ตโต จูโต อมฺตฺร อุทปาที ตตฺราปาสี เอวฺนาโม เอวฺโคตฺโต เอวฺวณฺโณ
เอวฺมาหาโร เอวฺสุขทุภฺขปฺปฏิสํเวที เอวฺมายฺปรียนฺโต โส
ตโต จูโต อิฐฺปนฺโนติ อิติ สากาโร สอุทฺเทสํ อนนฺกวิหิตํ
ปฺพุเพณิวัตํ อนฺนสฺสรติ อยมฺสฺส ปจฺมา วิชฺชา อธิคฺตา โหติ
อวิชฺชา วิหตา วิชฺชา อุปฺปนฺนา ตโม วิหโต อาโลโก
อุปฺปนฺโน ยถาคํ อปฺปมตฺตสฺส อาตาปีโน ปหิตตฺตสฺส วิหโรโต ฯ
๒ ปฺน จ ปรี ภิกฺขเว ภิกฺขุ ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสฺสเกน
สตุเต ปสฺสติ จวฺมานเณ อุปฺปชฺชวฺมานเณ หิเน ปณฺีเต
สุวณฺเณ ทฺพพณฺเณ สุกเต ทฺกคฺเต ยถากมฺมุปฺเค สตุเต
ปชานาติ อิมเณ วต โภณฺโต สตุตา กายทฺวจฺริเตน สมฺนฺนาคตา
วจฺีทฺวจฺริเตน สมฺนฺนาคตา มโนทฺวจฺริเตน สมฺนฺนาคตา อริยานํ
อุปฺวาทกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกมฺมสมาทานา เต กายสฺส
ภทฺทา ปรมฺมรณฺนา อปายํ ทฺกคฺตี วินิปาตํ นิรยํ อุปฺปนฺนา อิม
วา ปน โภณฺโต สตุตา กายสฺวจฺริเตน สมฺนฺนาคตา วจฺีสฺวจฺริเตน

สมนฺนาคตา มโนสุจริเตน สมนฺนาคตา อริยานํ อนุปฺวาทกา
สมฺมาทิฏฺฐิกิภา สมฺมาทิฏฺฐิกิมฺมสมาทานา เต กายสุสฺส เกทา
ปรมฺมรณฺนา สุคฺคิ สุกฺคํ โลกํ อุปฺปนฺนาติ อิติ ทิพฺเพน จกฺขุณา
วิสุทฺเธน อติกฺกนฺตมานุสเกน ฯเปฯ ยถากมฺมุเปเค สคฺเต
ปฺชานาติ อยมฺสุสฺส ทุตฺติยา วิชฺชา อธิคฺตา โหติ อวิชฺชา วิหตา
วิชฺชา อุปฺปนฺนา ตโม วิหโต อาโลโก อุปฺปนฺโน ยถาคํ
อฺปฺมตฺตสุสฺส อาตาปีโน ปหิตตฺตสุสฺส วิหโรโต ฯ ๓ ปฺน จ ปรี
ภิกฺขเว ภิกฺขุ อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมฺตฺติ ปญฺญาวิมฺตฺติ
ทิฏฺฐเจว ฌมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปฺสมฺปชฺช วิหริ
อยมฺสุสฺส ตุตฺติยา วิชฺชา อธิคฺตา โหติ อวิชฺชา วิหตา วิชฺชา
อฺปฺปนฺนา ตโม วิหโต อาโลโก อุปฺปนฺโน ยถาคํ อฺปฺมตฺตสุสฺส
อาตาปีโน ปหิตตฺตสุสฺส วิหโรโต ฯ เอวํ โข อหํ ภิกฺขเว
ฌมฺเมน เตวิชฺชํ พุราหุณฺณํ ปญฺญาเปมิ นานฺณํ ลปิตฺลาปนฺนตฺเตนาติ ฯ

ปฺพุเพณิวาสํ โย เวทิ ๑ [๒] สคฺคาปายญฺจ ปสุสฺติ
อถ ๓ ชาตฺถิกขยํ ปตฺโต อภิญฺญาโวสีโต มุนิ
เอตาหิ ตีหิ วิชฺชาหิ เตวิชฺโซ โหติ พุราหุณฺโณ
ตมํหํ วทามิ เตวิชฺชํ นานฺณํ ลปิตฺลาปนฺนตฺติ ฯ
อยมฺปิ อตฺถโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺตฺติ ฯ ทสมํ ฯ
วคฺโค ปญฺจโม ฯ

- #๑ ม. เวติ ฯ ๒ ย. ปฺพุเพณิวาสํ โย เวทิ สคฺคาปายญฺจ พุราหุณฺณํ
- # ปญฺญาเปมิ น จ อญฺณํ ลปิตฺลาปนฺนตฺเตน ฯ
- #๓ ม. อโถ ฯ

ตสสุททานัน

ปาสาทชีวิต สงฆาญิ อคฺคิ อุปปริกฺขยา
อุปปตฺติ กาม กลฺยาณัน ทานัน ธมฺเมน เต ทสชาติ ฯ
ติกนิปาโต นิฏฺฐิตो ฯ

อติวุตฺตเก จตฺตูกนิปาโต

[๒๕๐] ๑ วุตฺตํ เหนฺตํ ภควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺตํ
อหฺมสฺมิ ภิกฺขเว พุราหุมนฺน ยาจโยโค สทา ปยตปาณินฺน อนฺติมเทหโร
อนฺตฺตโร ภิสโก สลฺลทฺตฺโต ตสฺส เม ตฺเมห ปฺตฺตา
โอรสา มฺขโต ชาตา ธมฺมชา ธมฺมนิมฺมิตา ธมฺมทายาทา โน
อามิสทายาทา ฯ เทวฺมานิ ภิกฺขเว ทานานิ อามิสทานญจ
ธมฺมทานญจ เอตทคฺคํ ภิกฺขเว อิมสฺสํ ทุวินฺนํ ทานานํ ยทิตฺถํ
ธมฺมทานัน ฯ เทวฺเม ภิกฺขเว สํวิภาคา อามิสสํวิภาโค จ ธมฺมสํวิภาโค
จ เอตทคฺคํ ภิกฺขเว อิมสฺสํ ทุวินฺนํ สํวิภาคานัน ยทิตฺถํ
ธมฺมสํวิภาโค ฯ เทวฺเม ภิกฺขเว อนฺนคฺคหา อามิสานฺนคฺคโห จ
ธมฺมานฺนคฺคโห จ เอตทคฺคํ ภิกฺขเว อิมสฺสํ ทุวินฺนํ อนฺนคฺคหานัน
ยทิตฺถํ ธมฺมานฺนคฺคโห ฯ เทวฺเม ภิกฺขเว ยาคา อามิสยาโค จ
ธมฺมยาโค จ เอตทคฺคํ ภิกฺขเว อิมสฺสํ ทุวินฺนํ ยาคานัน ยทิตฺถํ
ธมฺมยาโคติ ฯ เอตมตฺถํ ภควา อโวจ ฯ ตตฺถเอตํ อติ วุจฺจติ

โย ธมฺมยาคํ อยซี ๑ อมจฺฉริ

ตถาคโต สพฺพสตฺตานุกมฺปี ๒

ตํ ตาทิสํ เทวมนุสฺสเสฏฺฐิ

สตฺตา นมสฺสนฺติ ภาวสฺส ปารกฺขนฺติ ฯ

อยมฺปี อตุโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สฺตฺนฺติ ฯ ปจฺมํ ฯ

[๒๘๑] ๒ จตฺตาริมาณี ภิกฺขเว อปฺปานิ เจว สฺลภาณี จ
ตานิ จ อนวชฺชานี กตฺมานิ จตฺตาริ ปัสฺสูลํ ภิกฺขเว จีวรานิ
อปฺปณฺจ สฺลภณฺจ ตณฺจ อนวชฺชํ ฯ ปิณฺฑิตยาโลโป ภิกฺขเว
โกชนานิ อปฺปณฺจ สฺลภณฺจ ตณฺจ อนวชฺชํ ฯ รุกฺขมฺถํ ภิกฺขเว
เสนาสนานิ อปฺปณฺจ สฺลภณฺจ ตณฺจ อนวชฺชํ ฯ ปุตฺติมุตฺตํ
ภิกฺขเว เกสชฺชานํ อปฺปณฺจ สฺลภณฺจ ตณฺจ อนวชฺชํ ฯ อิมานิ
โข ภิกฺขเว จตฺตาริ อปฺปานิ เจว สฺลภาณี จ ตานิ จ
อนวชฺชานี ฯ ยโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อปฺเปน จ ตฺถุโจ โหติ สฺลเกน
จ อนวชฺเชน จ อิมสฺสาคํ อลฺลตฺตรํ สามณฺณจฺจนฺติ วทามิตี ฯ

อนวชฺเชน ตฺถุจฺจสฺส อปฺเปน สฺลเกน จ

น เสนาสนมารพฺภ จีวรํ ปานโกชนํ

วิมาโต โหติ จิตฺตสฺส ทิสานปฺปฎิหณฺณติ ฯ

เยปสฺส ๓ ธมฺมา อกฺขาตา สามณฺณสฺसानุโลมิกา

อธิคฺคหิตา ตฺถุจฺจสฺส อปฺปมตฺตสฺส ภิกฺขุโนติ ฯ ทุตฺติยํ ฯ

[๒๘๒] ๓ ชานโต อหํ ภิกฺขเว ปสฺสโต อาสวานํ ขยํ

#๑ ไป. อสฺสยิ ฯ ๒ ม. ย. สพฺพสตฺตานุกมฺปี ฯ ๓ ม. ย. เยจฺจสฺส ฯ

วทามิ โน อชานโต โน อปสฺสโต ฯ กิณฺจ ภิกฺขเว ชานโต
ก็ ปสฺสโต อาสวานํ ขโย โหติ ฯ อิทํ ทุกฺขนฺติ ภิกฺขเว ชานโต
ปสฺสโต อาสวานํ ขโย โหติ ฯ อัยํ ทุกฺขสมุทโยติ ภิกฺขเว
ชานโต ปสฺสโต อาสวานํ ขโย โหติ ฯ อัยํ ทุกฺขนิโรชฺหติ ภิกฺขเว
ชานโต ปสฺสโต อาสวานํ ขโย โหติ ฯ อัยํ ทุกฺขนิโรธคามินิ
ปฏฺฐิปทาติ ภิกฺขเว ชานโต ปสฺสโต อาสวานํ ขโย โหติ ฯ
เอวํ โข ภิกฺขเว ชานโต เอวํ ปสฺสโต อาสวานํ ขโย โหตีติ ฯ

เสกฺขสฺส สิกฺขมานสฺส อฺชฺมกฺคานุสาริโน
ขยสฺมี ปจฺมํ ฉานํ ตโต อณฺณา อนฺนุตฺตรา ฯ
ตโต อณฺณา วิมุตฺตสฺส วิมุตฺติฉานมุตฺตมํ
อฺปฺปชฺชติ ขเย ฉานํ จินฺนา สํโยชนา อิติ ฯ
น เคววิทํ กุสีเตน พาเลนฺนวิชานตา
นิพฺพานํ อธิคฺนตพฺพิ สพฺพคฺนถปโมจฺจนฺติ ฯ ตติยํ ฯ

[๒๘๓] ๔ เย ๑ เกจิ ภิกฺขเว สมณฺหา วา พุราหฺมณฺหา วา
อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถากฺกุตํ นปฺปชานนฺติ อัยํ ทุกฺขสมุทโยติ ยถากฺกุตํ
นปฺปชานนฺติ อัยํ ทุกฺขนิโรชฺหติ ยถากฺกุตํ นปฺปชานนฺติ อัยํ
ทุกฺขนิโรธคามินิ ปฏฺฐิปทาติ ยถากฺกุตํ นปฺปชานนฺติ ฯ น เม เต
ภิกฺขเว สมณฺหา วา พุราหฺมณฺหา วา สมณฺเสสุ วา สมณฺสมฺมตา
พุราหฺมณฺเสสุ วา พุราหฺมณฺสมฺมตา น จ ปเนเต อายสฺสมนฺโต
สามณฺยตฺถิ วา พุราหฺมณฺยตฺถิ วา ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยิ อภิญฺญา
#๑ ม. ย. เย หิ ฯ

สจฺฉิกถวา อูปสมฺปชฺช วิหรนฺติ ฯ เย จ โข เกจิ ภิกฺขเว สมณ
วา พุราหฺมณา วา อิทํ ทฺวณฺติ ยถาภูตํ ปชานนฺติ อัยฺ ทฺวณฺสมฺทโยติ
ยถาภูตํ ปชานนฺติ อัยฺ ทฺวณฺนิโรชฺโติ ยถาภูตํ ปชานนฺติ
อัยฺ ทฺวณฺนิโรชคามินิ ปฏฺฐิปทาติ ยถาภูตํ ปชานนฺติ ฯ เต จ ๑
โฆ เม ภิกฺขเว สมณ วา พุราหฺมณา วา สมณฺเสสุ เจว สมณสมฺมตา
พุราหฺมณฺเสสุ จ พุราหฺมณสมฺมตา เต จ ปนายสมฺนุโต
สามณฺตถตถจ พุราหฺมณฺตถตถจ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สยฺ อภิญฺญา
สจฺฉิกถวา อูปสมฺปชฺช วิหรนฺตีติ ฯ

เย ทฺวณฺํ นปฺปชานนฺติ อโถ ทฺวณฺสฺส สมภวํ
ยตถ จ สพฺพโส ทฺวณฺํ อเสถํ อฺปรชฺชตฺติ
ตถจ มคฺคํ น ชานนฺติ ทฺวณฺูปสมคามินํ
เจโตวิมุตฺติหิณา เต อโถ ปณฺณาวิมุตฺติยา
ภพฺพา เต อนตฺตกิริยาย เต เว ชาตฺชรูปคฺคา ฯ
เย จ ทฺวณฺํ ปชานนฺติ อโถ ทฺวณฺสฺส สมภวํ
ยตถ จ สพฺพโส ทฺวณฺํ อเสถํ อฺปรชฺชตฺติ
ตถจ มคฺคํ ปชานนฺติ ทฺวณฺูปสมคามินํ
เจโตวิมุตฺติสมฺปนฺนา อโถ ปณฺณาวิมุตฺติยา
ภพฺพา เต อนตฺตกิริยาย น เต ชาตฺชรูปคฺคาติ ฯ จตฺตถํ ฯ

[๒๘๔] ๕ เย เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ สีสสมฺปนฺนา สมาริสมฺปนฺนา
ปณฺณาสมฺปนฺนา วิมุตฺติสมฺปนฺนา วิมุตฺติธมฺมทสฺสนสมฺปนฺนา
#๑ ม. ย. จสทฺโท นตฺถิ ฯ

โอบาทกา วิญญาปกา สนุทสุสกา สมาทปกา สมุตเตชกา
 สมุปรหัสกา อลัม สมกขาตาโร สทุทธมมุตส ฯ ทสุสนมปรหิ ภิกขเว
 เตลลัม ภิกขุณัณ พหุการิ ๑ วทามิ สวณมปรหิ ภิกขเว เตลลัม ภิกขุณัณ
 พหุการิ วทามิ อุปสงกมณมปรหิ ภิกขเว เตลลัม ภิกขุณัณ พหุการิ
 วทามิ ปยิริปาสนมปรหิ ภิกขเว เตลลัม ภิกขุณัณ พหุการิ วทามิ
 อนุสสุตติมปรหิ ๒ ภิกขเว เตลลัม ภิกขุณัณ พหุการิ วทามิ อนุปรพพชชมปรหิ
 ภิกขเว เตลลัม ภิกขุณัณ พหุการิ วทามิ ฯ ตัม กิสสุส เหตุ
 ตถารูเป ภิกขเว ภิกขุ เสวโต ภชโต ปยิริปาสโต อปริปุโรปิ
 สीलกขณุโธ ภาวนาปาริปุริ คจจติ อปริปุโรปิ สมาธิกขณุโธ
 ภาวนาปาริปุริ คจจติ อปริปุโรปิ ปณณากขณุโธ ภาวนาปาริปุริ
 คจจติ อปริปุโรปิ วิมุตติกขณุโธ ภาวนาปาริปุริ คจจติ
 อปริปุโรปิ วิมุตติธมทสุสนกขณุโธ ภาวนาปาริปุริ คจจติ
 เอวรูปา จ เต ภิกขเว ภิกขุ สตุถาโรติปิ วุจจนติ สตุถวาหาติปิ
 วุจจนติ รณณชหาติปิ วุจจนติ ตโมนุทหาติปิ วุจจนติ อาโลกกราติปิ
 วุจจนติ โอบาสกราติปิ วุจจนติ ปชชชตกราติปิ
 วุจจนติ [๗] ปภงกราติปิ วุจจนติ อุกกาธาราปิ วุจจนติ
 อริยาติปิ วุจจนติ จกขุมนุโตติปิ วุจจนติติ ฯ

ปาโมชชกรณญจัน ๔ เอตัม ๕ โหติ วิชานตัม

ยทิตถั ภาวิตตุตานัน อริยานัน ธรรมชีวินัน ฯ

เต ชยิตยุนติ สทุทธมมัม ภาสยุนติ ปภงกรา

#๑ โป. พหุการิ ฯ ม. ย. พหุปรการิ ฯ ๒ ม. ย. อนุสสุตติมปรหิ ฯ ๓ ม. ย.

#อุกกาธาราติปิ วุจจนติ ฯ ๔ โป. ปาโมชชกรณญจัน ฯ ม. ปาโมชชกรณญจัน จัน ฯ

#ย. ปาโมชชกรณญจัน ฯ ๕ ย. เอว ฯ

อาโลกกรณาธีรา จกขุมนุโต รณชหา ฯ
เยสั เว สาสนั สูตรวา สมมทณาย ปณทิตา
ชาติกขยมภินาย นากจณนติ ปุนพทวนนติ ฯ ปณจมี ฯ

[๒๘๕] ๖ จตฺตาโรเม ภิกฺขเว ตณฺหุปฺปาทา ยตถ ภิกฺขุโน
ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ ฯ กตเม จตฺตาโร จีวรเหตุ
วา ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ ปิณฺฑปาตเหตุ
วา ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ
เสนาสนเหตุ วา ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ
อิตฺติ ภวาทเหตุ วา ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา
อุปฺปชฺชติ ฯ อิม โข ภิกฺขเว จตฺตาโร ตณฺหุปฺปาทา ยตถ
ภิกฺขุโน ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชตฺติ ฯ

ตณฺหาทฺติโย ปฺริโส ทิมมทฺธาน สัสร
อิตฺถภาวณฺณถาภาว สัสร นาทิวตฺตติ ฯ
เอตมาทินว ๑ ๗๓๖ ตณฺหา ทฺกขสฺส สมภว
วิทตโณห อนาทาโน สโต ภิกฺขุ ปฺริพฺพเชติ ฯ

[๒๘๖] ๗ สพฺรหฺมกานิ ภิกฺขเว ตานิ กฺุลาณิ เยสั ปฺตุตฺตานั
มาตาปิตโร อชฺฐมาคาระ ปุชิตา โหนฺติ ฯ สปุพฺพเทวตานิ ภิกฺขเว
ตานิ กฺุลาณิ เยสั ปฺตุตฺตานั มาตาปิตโร อชฺฐมาคาระ ปุชิตา
โหนฺติ ฯ สปุพฺพวาจฺริยานิ ภิกฺขเว ตานิ กฺุลาณิ เยสั ปฺตุตฺตานั
มาตาปิตโร อชฺฐมาคาระ ปุชิตา โหนฺติ ฯ สาหุเนยฺยานิ ๒ ภิกฺขเว
#๑ ยู. เอวมาทินว ฯ ๒ โป. ม. ยู. สาหุเนยฺยกานิ ฯ

ตานิ กุลานิ เยสํ ปุตฺตานํ มาตาปิตโร อชฺฌมาการเ ปุชิตา
โหนติ ฯ พุรหฺมาติ ภิกฺขเว มาตาปิตูนํ เอตํ อธิวณฺํ ฯ ปุพฺพเทวดาติ
ภิกฺขเว มาตาปิตูนํ เอตํ อธิวณฺํ ฯ ปุพฺพาจริยาติ
ภิกฺขเว มาตาปิตูนํ เอตํ อธิวณฺํ ฯ อาหุเนยฺยาติ ภิกฺขเว มาตาปิตูนํ
เอตํ อธิวณฺํ ฯ ตํ กิสฺส เหตุ พหุการา ๑ ภิกฺขเว
มาตาปิตโร ปุตฺตานํ อาปาทกา โปสกา อิมสฺส โลกสฺส ทสฺเสตาโรติ ฯ

พุรหฺมาติ มาตาปิตโร ปุพฺพาจริยาติ วุจฺจเร
อาหุเนยฺยา จ ปุตฺตานํ ปชาย อนุกมฺปกา ฯ
ตสฺมา หิ เน นมสฺเสยฺย สกฺกเรยฺย จ ปณฺฑิโต
อนฺเณน อโถ ปาเนน วตฺถเนน สยเนน จ
อจฺฉาทเนน นฺหาปเนน ปาทานํ โชวเนน จ ฯ
ตาย นํ ปาริจริยา ย มาตาปิตฺตฺส ปณฺฑิตา
อิเชว นํ ปัสฺสนฺติ เปจฺจ สกฺเค ปโมทตีติ ฯ สตฺตมํ ฯ

[๒๘๗] ๘ พหุการา ภิกฺขเว พุราหฺมณคหปติกา ตุมฺหากํ
เย เต ๒ ปจฺจุปฏฺฐิตา จิวรปิญฺชปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเกสชฺช-
ปริกฺษาเรหิ ฯ ตุมฺเหปปี ภิกฺขเว พหุการา พุราหฺมณคหปติกานํ
ยํ เนสํ ธมฺมํ เทเสถ อาทิกฺลฺยาณํ มชฺฌกฺลฺยาณํ ปรีโยสานกฺลฺยาณํ
สาตถิ สพฺยณฺชนํ เกวลปรีปฺพณฺณํ ปรีสุทฺธิ พุรหฺมจริยํ
ปกาสเสถ ฯ เอวมิทํ ภิกฺขเว อลฺยมมณฺณํ นิสฺสา ย พุรหฺมจริยํ วุสฺสตี
โอฆสฺส นิตฺถรณฺตถาย สมฺมาทูกฺขสฺส อนฺตกิริยาธาติ ฯ

#๑ โป. ย. พหุปการา ฯ ๒ ม. ย. โว ฯ

สาคารา อนาคารา จ อุโภ อญโณณณนิสฺสิตา
 อาราชฺชนฺติ สทฺธมฺมํ โยคกฺเขมฺมํ อนฺตฺตรํ
 สาคาเรสุ จ จีวรํ ปจฺจยํ สยนาสนํ
 อนาคารา ปฏิจฺจนฺติ ปรีสฺสยวิโนทนํ ฯ
 สุกคฺคํ ปน นิสฺสาย คหฺนฺจฺจา ชฺรเมสฺสโน
 สทฺทหฺนา ๑ อรหฺตํ อริยปฺลฺลย ฌายีโน
 อีช ฐมฺมํ จริตฺวาน มคฺคํ สุกคฺคิคามินํ
 นนฺทินอ เทวโลกสฺมี โมทฺนฺติ กามกามิโนติ ฯ อภฺจฺมํ ฯ

[๒๘๘] ๕ เย เกจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กฺุหา ถทฺธา ลปา สิงฺคิ
 อุณฺนพา อสมฺมาหิตา ฯ น เม เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ มามกา
 อปฺคตา จ เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมสฺมา ฐมฺมวินยา น จ เต [๒]
 อิมสฺมี ฐมฺมวินเย วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ เวปฺลฺลํ อปฺชชฺนฺติ ฯ เย จ
 โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ นิกฺกุหา นิลฺลปา ธีรา อถทฺธา สฺสฺมาหิตา
 เต จ ๓ โข เม ภิกฺขเว ภิกฺขุ มามกา อนปฺคตา จ เต ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ อิมสฺมา ฐมฺมวินยา อิมสฺมี ๔ จ เต ฐมฺมวินเย วุฑฺฒิ
 วิรุฬฺหิ เวปฺลฺลํ อปฺชชฺนฺติติ ฯ

กฺุหา ถทฺธา ลปา สิงฺคิ อุณฺนพา อสมฺมาหิตา
 น เต ฐมฺเม วิรุฬฺหฺนฺติ สมฺมาสมฺพุทฺธเทสฺสิตเต ฯ
 นิกฺกุหา นิลฺลปา ธีรา อถทฺธา สฺสฺมาหิตา
 เต เว ฐมฺเม วิรุฬฺหฺนฺติ สมฺมาสมฺพุทฺธเทสฺสิตเตติ ฯ นวมํ ฯ

#๑ สทฺทหฺนฺตา ฯ ๒ โป. ยฺ. ภิกฺขเว ฯ ๓ ม. จสทโท นตฺถิ

#๔ ม. เต จ อิมสฺมี ... ฯ ยฺ. เต จ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมสฺมี ... ฯ

[๒๘๕] ๑๐ เสยยถาปี ภิกขเว ปุริโส นทียา โสเตน โอยูเยหุย
 ปิยรูปสาตรูปเน ตเมณ จกขมา ปุริโส ตีเร จิตโต ทิสวา
 เอว วเทยย ภิกขเวปี โข ตวั อมโก ปุริส นทียา โสเตน
 โอยูหสิ ปิยรูปสาตรูปเน อตถิ เจตถ เหฏฐา รหโท สอุมิ
 สาวภูณฺโณ สคโห สรกขโส ยิ ตวั อมโก ปุริส รหทำ
 ปาปฺณิตฺวา มรณํ วา นิกจฺจสิ มรณมตฺตํ วา ทุกฺขนฺติ ฯ อถ
 โข โส ภิกขเว ปุริโส ตสฺส ปุริสสฺส สทฺทํ สุตฺวา หตฺเถหิ จ
 ปาทะหิ จ ปฏฺิโสติ วายเมยฺย ฯ อุปมา โข เม อຍิ ภิกขเว
 กตา อตฺถสฺส วิญญาปนาย ฯ อยญฺเจเวตฺถ ๑ อตฺถิ นทียา ๒
 โสเตนาติ โข ภิกขเว ตณฺหาเยติ อธิวจฺนํ ปิยรูปสาตรูปเนาติ ๓
 โข ภิกขเว จฺนเนนํ อชฺชตฺติกานํ อายตนาณํ อธิวจฺนํ เหฏฐา
 รหโทติ โข ภิกขเว ปณฺจณฺนํ โอรมภาคิยานํ สํโยชนานํ อธิวจฺนํ
 สอุมิติ ๔ โข ภิกขเว โกรฐปายาสสฺเสตํ อธิวจฺนํ สาวภูณฺโณติ ๕ โข
 ภิกขเว ปณฺจณฺเนนํ กามคฺฌานํ อธิวจฺนํ สคโห ๖ สรกขโสติ โข
 ภิกขเว มาตุคามสฺเสตํ อธิวจฺนํ ปฏฺิโสตนฺติ ๗ โข ภิกขเว
 เนกขมฺมสฺเสตํ อธิวจฺนํ หตฺเถหิ จ ปาทะหิ จ วายาโมติ โข ภิกขเว
 วิริยารมฺภสฺเสตํ อธิวจฺนํ จกขมา ปุริโส ตีเร จิตฺติ โข
 ภิกขเว ตถาคตฺสฺเสตํ อธิวจฺนํ อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสาติ ฯ

สหาลี ทุกฺเขน ชหะยฺย กามะ

โยคกฺเขมํ อายตี ปตฺถยาโน

- #๑ ม. ย. อยญฺเจตฺถ ฯ ๒ ม. ย. นทียา โสโตติ ฯ ๓ ม. ปิยรูปี สาตรูปี ฯ ย.
- #ปิยรูปสาตรูปี ฯ ๔ ม. อุมิภยฺนฺติ ฯ ๕ ม. อวภูณฺนฺติ ๖ ม. คหฺรกขโสติ ฯ
- #๗ ม. ย. ปฏฺิโสโตติ

สมมุปปชาโน สุวิมุตตจิตโต

วิมุตติยา ผสเสย ตตถ ตตถ

ส เวทญ วุสิตพุมหจริโย

โลกนตญ ปารคโตติ วุจจตีติ ฯ ทสมํ ฯ

[๒๕๐] ๑๑ จรโต เจปี ภิกขเว ภิกขุโน อุปฺปชฺชติ กามวิตกฺโก
 วา พยาปาทวิตกฺโก วา วิหีสาวิตกฺโก วา ตณฺเจ [๑]
 ภิกขุ อธิวาเสติ นปฺปชฺหติ น วิโนเทติ น พุยนฺตีกโรติ น อนภาวํ
 คเมติ จรมปี ภิกขเว ภิกขุ เอวํญโต อนาตาปี อโนตฺตปปี ๒
 สตตํ สมิตํ กุสีโต หีนวิริโยติ วุจจติ ฯ จิตฺตสฺส เจปี
 ภิกขเว ภิกขุโน อุปฺปชฺชติ กามวิตกฺโก วา พยาปาทวิตกฺโก วา
 วิหีสาวิตกฺโก วา ตณฺเจ ภิกขุ อธิวาเสติ นปฺปชฺหติ น
 วิโนเทติ น พุยนฺตีกโรติ น อนภาวํ คเมติ จิตฺตปปี ภิกขเว ภิกขุ
 เอวํญโต อนาตาปี อโนตฺตปปี สตตํ สมิตํ กุสีโต หีนวิริโยติ
 วุจจติ ฯ นิสินฺนสฺส เจปี ภิกขเว ภิกขุโน อุปฺปชฺชติ กามวิตกฺโก
 วา พยาปาทวิตกฺโก วา วิหีสาวิตกฺโก วา ตณฺเจ
 ภิกขุ อธิวาเสติ นปฺปชฺหติ น วิโนเทติ น พุยนฺตีกโรติ น อนภาวํ
 คเมติ นิสินฺนปปี ภิกขเว ภิกขุ เอวํญโต อนาตาปี
 อโนตฺตปปี สตตํ สมิตํ กุสีโต หีนวิริโยติ วุจจติ ฯ สยานสฺส เจปี
 ภิกขเว ภิกขุโน ชาครสฺส อุปฺปชฺชติ กามวิตกฺโก วา พยาปาทวิตกฺโก
 วา วิหีสาวิตกฺโก วา ตณฺเจ ภิกขุ อธิวาเสติ
 #๑ ม. ย. ภิกขเว ฯ ๒ ม. อโนตฺตาปี ฯ

นปฺปชหติ น วิโนเทติ น พุยนฺตีกโรติ น อนภาวํ คเมติ สยาโนปิ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชาคโร เอวํภูโต อนาตาปี อนฺตฺตปปี สตตํ สมิตํ
กุสีโต หีนวิริโยติ วุจฺจติ ฯ

[๒๕๑] จรโต เจปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อุปฺปชฺชติ กามวิตฺตโก
วา พฺยาปาทวิตฺตโก วา วิหีสาวิตฺตโก วา ตณฺเจ ภิกฺขุ น
อริวาเสติ ปชหติ วิโนเทติ พุยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ จรมฺปิ ภิกฺขเว
ภิกฺขุ เอวํภูโต อาตาปี โอตฺตปปี ๑ สตตํ สมิตํ อารทฺธวิริโย ปหิตฺตฺโตติ
วุจฺจติ ฯ จิตฺตสฺส เจปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อุปฺปชฺชติ กามวิตฺตโก
วา พฺยาปาทวิตฺตโก วา วิหีสาวิตฺตโก วา ตณฺเจ ภิกฺขุ น ๒
อริวาเสติ ปชหติ วิโนเทติ พุยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ จิโตปิ
ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํภูโต อาตาปี โอตฺตปปี สตตํ สมิตํ อารทฺธวิริโย
ปหิตฺตฺโตติ วุจฺจติ ฯ นิสินฺนสฺส เจปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
อุปฺปชฺชติ กามวิตฺตโก วา พฺยาปาทวิตฺตโก วา วิหีสาวิตฺตโก
วา ตณฺเจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น อริวาเสติ ปชหติ วิโนเทติ
พุยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ นิสินฺนโนปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํภูโต อาตาปี
โอตฺตปปี สตตํ สมิตํ อารทฺธวิริโย ปหิตฺตฺโตติ วุจฺจติ ฯ
สยานสฺส เจปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน ชาครสฺส อุปฺปชฺชติ กามวิตฺตโก
วา พฺยาปาทวิตฺตโก วา วิหีสาวิตฺตโก วา ตณฺเจ ภิกฺขุ น
อริวาเสติ ปชหติ วิโนเทติ พุยนฺตีกโรติ อนภาวํ คเมติ
สยาโนปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ชาคโร เอวํภูโต อาตาปี โอตฺตปปี สตตํ
#๑ ม. โอตฺตปปี ฯ ๒ ม. ยฺ. นาริวาเสติ ฯ

สมิต อารทวิริโย ปหิตตโตติ วุจติ ๑ ฯ

จรั วายที วา ตัญญุํ นิสินฺโน อุทวา สยํ

โย วิตกํ วิตกเกติ ปาปกํ เคนิสฺสตีติ

กมุคฺคํ ปฏฺฐปนฺโน โส โมหเนยฺเยสุ มุจฺฉโต

อกพฺโพ ตาทีโส ภิกฺขุ ฺขุญฺจํ สมฺโพธิมุตฺตมํ ฯ

โย ๒ จรั วายที วา ตัญญุํ นิสินฺโน อุทวา สยํ

วิตกํ สมยิตฺวาน วิตกฺกุปสเม รโต

ภพฺโพ โส ตาทีโส ภิกฺขุ ฺขุญฺจํ สมฺโพธิมุตฺตมนฺติ ฯ เอกาทสมํ ฯ

[๒๕๒] ๑๒ สมฺปนฺนสี่ลา ภิกฺขเว โหถ ๑ สมฺปนฺนปาติโมกฺขา
 ปาติโมกฺขสํวรสํวตา วิหฺรถ อจารโจรสมฺปนฺนา อณฺมตฺเตสุ วชฺเชสุ
 ภยทสฺสาวิโน ๔ สมาทาย สิกฺขถ สิกฺขาปเทสุ ฯ สมฺปนฺนสี่ลานํ [๕]
 ภิกฺขเว ภวตี ๖ สมฺปนฺนปาติโมกฺขานํ ปาติโมกฺขสํวรสํวตानํ
 วิหฺรตี อจารโจรสมฺปนฺนानํ อณฺมตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวิโน
 สมาทาย สิกฺขตี สิกฺขาปเทสุ กิมสฺส ๗ ภิกฺขเว อุตฺตริ ฺกรณียํ
 จรโต เจปี ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อภิขฺฉมา วิกตา โหติ พยาปาโท
 วิกโต โหติ ถีนมิทฺฐํ วิกตี โหติ อุตฺตจฺจกฺกจฺจํ วิกตี โหติ
 วิจิกฺจฉา ปหีนา โหติ อารทวิริยํ ๘ โหติ อสฺสสินํ อฺปฏฺฐิตา
 สติ อปฺปมฺภูจฺา ๙ ปสฺสทฺโร กาโย อสฺารทฺโร สมฺมาหิตํ จิตฺตี
 #๑ ม. ย. วุจติตีติ ฯ ๒ ม. โย จ จรั วา ตัญญุํ วา ฯ ย. โย จรั วา
 #โย ตัญญุํ วา ฯ ๓ ม. ย. วิหฺรถ ฯ ๔ ย. ภยทสฺสาวิ ฯ ๕ ม. โว ฯ
 #๖ ม. ย. วิหฺรตี ฯ ๗ ม. กิมสฺส อุตฺตริ ฺกรณียํ ฯ ย. กิณฺจสฺส ฯ ๘ ม. ย.
 #อารทฺธํ โหติ วิริยํ ฯ ๙ ส. ม. ย. อสมฺมฺภูจฺา ฯ

เอกคัคค์ จรปี ภิกขเว ภิกขุ เอวัญโตะ อาตาปี โอตตปปี สตตํ
สมิตํ อารทฐวิริโย ปหิตตโตติ วุจจติ ฯ จิตตสฺส เจปี ภิกขเว
ภิกขุโน อภิขฺฌา วิคตา โหติ พยาปาโท วิคโต โหติ ถีนมัทธํ
วิกตํ โหติ อุทฺทจฺจกุกฺกัจจํ วิกตํ โหติ วิจิจฺจฺจมา ปหีนา โหติ
อารทฺธํ โหติ วิริยํ อสฺสฺสณฺํ อุปฺปญฺจิตา สติ อปฺปมฺมฺญา
ปสฺสทฺโท กาโย อสฺสทฺโท สฺมาหิตํ จิตตํ เอกคัคค์ จิตฺตปี ภิกขเว
ภิกขุ เอวัญโตะ อาตาปี โอตตปปี สตตํ สมิตํ อารทฐวิริโย
ปหิตตโตติ วุจจติ ฯ นิสินฺนสฺส เจปี ภิกขเว ภิกขุโน อภิขฺฌา
วิคตา โหติ พยาปาโท วิคโต โหติ ถีนมัทธํ วิกตํ โหติ
อุทฺทจฺจกุกฺกัจจํ วิกตํ โหติ วิจิจฺจฺจมา ปหีนา โหติ อารทฺธํ
โหติ วิริยํ อสฺสฺสณฺํ อุปฺปญฺจิตา สติ อปฺปมฺมฺญา ปสฺสทฺโท
กาโย อสฺสทฺโท สฺมาหิตํ จิตตํ เอกคัคค์ นิสินฺนโนปี ภิกขเว
ภิกขุ เอวัญโตะ อาตาปี โอตตปปี สตตํ สมิตํ อารทฐวิริโย
ปหิตตโตติ วุจจติ ฯ สยานสฺส เจปี ภิกขเว ภิกขุโน ชาครสฺส
อภิขฺฌา วิคตา โหติ พยาปาโท วิคโต โหติ ถีนมัทธํ วิกตํ
โหติ อุทฺทจฺจกุกฺกัจจํ วิกตํ โหติ วิจิจฺจฺจมา ปหีนา โหติ
อารทฺธํ โหติ วิริยํ อสฺสฺสณฺํ อุปฺปญฺจิตา สติ อปฺปมฺมฺญา
ปสฺสทฺโท กาโย อสฺสทฺโท สฺมาหิตํ จิตตํ เอกคัคค์ สยานโนปี
ภิกขเว ภิกขุ ชาครโ เอวัญโตะ อาตาปี โอตตปปี สตตํ สมิตํ
อารทฐวิริโย ปหิตตโตติ วุจจติติ ฯ

ยตฺ จเร ยตฺ ติฏฺเฐ ยตฺ อจฺเณ ยตฺ สเย
 ยตฺ สมฺมิณฺชเย ภิกฺขุ ยตฺเมณํ ปสฺสारे
 อุตฺถิ ติริยิ อปาจันฺ ยาวตา ชคโต คติ
 สมเวกฺขิตา จ ๑ ธมฺมานํ ขนฺธานํ อุตฺถยพฺพยํ
 เอวํ วิหาริมาทาปี สนฺตวฺตุตฺตี อนฺนุทฺธตฺ
 เจโตสมถสํมิจฺจํ สิกฺขมฺมานํ สทา สตํ
 สตตํ ปหิตตฺโตติ อามุ ภิกฺขุํ ตถาวิชนฺติ ฯ ทฺวาทสมี ฯ

[๒๕๓] ๑๓ วุตฺตํ เหน็ด ภาควตา วุตฺตมรหตาติ เม สุตฺ โลกโก
 ภิกฺขเว ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺโธ โลกสุมา ตถาคโต วิสฺสยฺตุโต
 โลกสมฺพุทฺโธ ภิกฺขเว ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺโธ โลกสมฺพุทฺโธ ตถาคตฺสฺส
 ปหีนฺ โลกนิโรธํ ภิกฺขเว ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺโธ โลกนิโรธํ
 ตถาคตฺสฺส สจฺฉิกโต โลกนิโรธคามินิ ปฏฺฐิปทา ภิกฺขเว
 ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา โลกนิโรธคามินิ ปฏฺฐิปทา ตถาคตฺสฺส
 ภาวิตา ฯ ยํ ภิกฺขเว สเทวกฺสุส โลกฺสุส สมารกฺสุส สพฺรหฺมกฺสุส
 สสุสมณฺพฺราหฺมณฺนิยา ปชาย สเทวมฺนฺสุสาย ทิฏฺฐิจฺจํ สุตฺ มุตฺ
 วิญฺญาตํ ปตฺตํ ปริเยสิตํ อนฺนฺวิจฺจิตํ มนฺสา ยสุมา ตํ ตถาคเตน
 อภิสมฺพุทฺธํ ตสุมา ตถาคโตติ วุจฺจติ ฯ ยถจ ภิกฺขเว รตฺตี
 ตถาคโต อนฺนฺตฺตรํ สมฺมาสมฺโพธิ อภิสมฺพุทฺธมฺติ ยถจ รตฺตี
 อนฺนฺปาทีเสสาย นิพฺพานธาตฺยา ปรีนิพฺพายติ ยเมตฺสฺมี อนฺนฺตเร
 ภาสติ ลภติ นิทฺทิสติ สพฺพนฺตํ ตเถว โหติ โน อญฺญถา ตสุมา
 #๑ ยู. ๖ ฯ

ตถาคโตติ วุจฺจติ ฯ ยถาวาที ภิกฺขเว ตถาคโต ตถากาโร ยถากาโร ๑
ตถาวาที อิติ ยถาวาที ตถากาโร ยถากาโร ตถาวาที
ตสฺมา ตถาคโตติ วุจฺจติ ฯ สเทวเก ภิกฺขเว โลเก สมารเก
สพฺรหฺมเก สสุสมณพฺรหฺมณฺเฌ ปชาย สเทวมนุสฺสาย ตถาคโต
อภิกฺขุ อนภิกฺขุโต อณฺเวยทตฺตฺตฺวโต วสวตฺตี ตสฺมา ตถาคโตติ
วุจฺจตีติ ฯ เอตมตฺถํ ภควา อโวจฺจ ฯ ตตฺถเอตํ อิติ วุจฺจติ

สพฺพโลกํ อภิญฺเฌาย   สพฺพโลกे ยถาคถํ
สพฺพโลกวิสัยตฺโต   สพฺพโลกे อณฺุโปโม ๒
สพฺเพ ๓ สพฺพาทภิกฺขุ ธีโร   สพฺพกนฺุถปโปโมจโน ฯ
ศุภฺจสฺส ๔ ปฺรมา สนฺุติ   นิพฺพานํ อกุโถภยํ ฯ
เอส ชินฺนสโว พุทฺโธ   อนินฺโฆ ฉินฺนสํสโย
สพฺพกมฺมกฺขยํ ปตฺโต   วิมุตฺโต อฺุปฺพิสํขเย
เอส โส ภควา พุทฺโธ   เอส สีโห อณฺุตฺตโร
สเทวกสฺส โลกสฺส   พฺรหฺมจกฺกํ ปวตฺตยิ ฯ
อิติ เทวา มนุสฺสจ   เย พุทฺธํ สรณํ คตา
สจฺกมฺมํ ตํ นมสฺสสนฺุติ   มหนฺตํ วิตฺสารทํ ฯ
ทนฺุโต ทมยตํ เสฏฺโฐ   สนฺุโต สมยตํ อิติ
มุตฺโต โมจยตํ อกุโธ   ตินฺนุโณ ตารยตํ วโร ฯ
อิติ เหนฺตํ นมสฺสสนฺุติ   มหนฺตํ วิตฺสารทํ ฯ

#๑ ย. ยถาวาที ตถาคโต ตถาวาที ฯ ๒ อภฺุจกถายํ สนฺุสโย ฯ ม. อณฺุโปโย ฯ
#๓ ม. ส เว ฯ ๔ ม. ศุภฺจสฺส ฯ

สเทวกสมัย โลกสมัย นตถิ เต ปฏิปุคฺคโลติ ฯ
อยมฺปิ อตุโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม สุตฺตฺนฺติ ฯ เทรสมํ ฯ
จตุกฺกนิปาโต นิฏฺฐิตो ฯ

ตสฺสุทฺธานํ

พฺรหฺมณา ๑ จตฺตารี ชานํ สมณสีลา ตณฺหา พฺรหฺมา
พหุการา กุหนา ๒ ปฺริสา จริ ๓ สมฺปนฺนโลเกน เทรสชาติ ฯ
อิติวุตฺตเก ทฺวาทสํวาทสํวาทสํวาทสํวาทสํวาท
อิติวุตฺตํ นิฏฺฐิตํ ฯ

สตฺตฺวิเสกนิปาตํ

ทูกํ พาวีสสุตฺตสํกฺหิตํ
สมปฺลฺยวสมถ ติกํ
เตรส จตุกฺกณฺจ อิติ ยมิทํ
ทฺวิทฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
สํคายิตฺวา สมหาทํสํ ปฺรา
อรหนฺโต จิรญฺจิตฺยา
ตมาหุ นามน อิติวุตฺตฺนฺติ ฯ
อิติวุตฺตกปาฬิ นิฏฺฐิตา ฯ
อิทํ มรฺมม โปตฺถเก อากตํ ฯ

#๑ ม. พฺรหฺมณฺสฺลภา ฯ ๒ ม. กุหปฺริสา ฯ ๓ ม. จรสมฺปนฺน ... ฯ

สูตรตตปิฎก ขุททกนิกายสุส

สูตรตนิปาโต

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

ปจโม อูรควคฺโค

ปจมํ อูรคฺคตฺตํ

[๒๕๔] ๑ โย เว ๑ อฺุปฺปติตฺตํ วิเนติ โภจํ

วิสํ วิสํ วิสํ วิสํ ๒

โส ภิกฺขุ ชหติ โอรปารํ

อูรโค ชินฺณมิมิ ตจํ ปุราณํ ฯ

โย รากมฺุทจฺุณิทา อเสถํ

ภิสํปฺปํ ๓ สโรรฺุหํ วิคยฺุห

โส ภิกฺขุ ชหติ โอรปารํ

อูรโค ชินฺณมิมิ ตจํ ปุราณํ ฯ

โย ตณฺุหมฺุทจฺุณิทา อเสถํ

สริตํ สีฆสริ วิโสสยิตฺวา

#๑ ม. ย. เวสทโท นตฺถิ ฯ ๒ ม. โอสเชหิ ฯ ๓ ม. ย. ภิสํปฺปํ ฯ

โส ภิกขุ ชหาติ โอรปาริ
อุรโค ชินฺณมิมิ ตัง ปุราณํ ฯ
โย มานมุตพุทธิ อเสสิ
นพเสตตว สุตพุพลฺลิมโหโฆ
โส ภิกขุ ชหาติ โอรปาริ
อุรโค ชินฺณมิมิ ตัง ปุราณํ ฯ
โย นาชฌคมา ภเวสุ สารี
วิจันฺ ปุปฺผิมิ อุมฺพเรสุ
โส ภิกขุ ชหาติ โอรปาริ
อุรโค ชินฺณมิมิ ตัง ปุราณํ ฯ
ยสฺสนฺตรโต น สนฺติ โโกปา
อิตฺติ ภวาทตฺตจ วิทิวตฺโต
โส ภิกขุ ชหาติ โอรปาริ
อุรโค ชินฺณมิมิ ตัง ปุราณํ ฯ
ยสฺส วิตกฺกา วิฐฺปิตา
อชฺชตฺตํ สุวิกปฺปิตา อเสสา
โส ภิกขุ ชหาติ โอรปาริ
อุรโค ชินฺณมิมิ ตัง ปุราณํ ฯ
โย นาจฺจสารี น ปจฺจสารี
สพฺพิ อจฺจคมา ๑ อิมํ ปปญฺจ

#๑ ม. ย. อจฺจคมา ฯ

โส ภิกฺขุ ชหาติ โอรปาริ
อฺรโค ชิณฺณมिव ตจฺจํ ปุราณํ ฯ
โย นาจฺจสาริ น ปจฺจสาริ
สพฺพํ วิตถมิตฺตุนฺติ ฅตฺวา ๑ โลก

โส ภิกฺขุ ชหาติ โอรปาริ
อฺรโค ชิณฺณมिव ตจฺจํ ปุราณํ ฯ
โย นาจฺจสาริ น ปจฺจสาริ
สพฺพํ วิตถมิตฺตุนฺติ วิตฺถโลโก

โส ภิกฺขุ ชหาติ โอรปาริ
อฺรโค ชิณฺณมिव ตจฺจํ ปุราณํ ฯ
โย นาจฺจสาริ น ปจฺจสาริ
สพฺพํ วิตถมิตฺตุนฺติ วิตฺถราโค

โส ภิกฺขุ ชหาติ โอรปาริ
อฺรโค ชิณฺณมिव ตจฺจํ ปุราณํ ฯ
โย นาจฺจสาริ น ปจฺจสาริ
สพฺพํ วิตถมิตฺตุนฺติ วิตฺถโทโส

โส ภิกฺขุ ชหาติ โอรปาริ
อฺรโค ชิณฺณมिव ตจฺจํ ปุราณํ ฯ
โย นาจฺจสาริ น ปจฺจสาริ
สพฺพํ วิตถมิตฺตุนฺติ วิตฺถโมโห

#๑ ม. ฅตฺวา ฯ

โส ภิกฺขุ ชหาติ โอรปาริ
อฺรโค ชิณฺณมิว ตจฺ ปุราณํ ฯ
ยสุสฺสาณฺสยา น สนฺติ เกจิ
มฺลทา [๑] อฺกฺสฺสา สมหฺตาเส
โส ภิกฺขุ ชหาติ โอรปาริ
อฺรโค ชิณฺณมิว ตจฺ ปุราณํ ฯ
ยสุสฺ ทฺรธชา น สนฺติ เกจิ
โอรฺ อากฺมนาย ปจฺจยาเส
โส ภิกฺขุ ชหาติ โอรปาริ
อฺรโค ชิณฺณมิว ตจฺ ปุราณํ ฯ
ยสุสฺ วนฺธชา น สนฺติ เกจิ
วินิพนฺธาย ภวาย เหตุกปฺปา
โส ภิกฺขุ ชหาติ โอรปาริ
อฺรโค ชิณฺณมิว ตจฺ ปุราณํ ฯ
โย นีวเรณ ปหาย ปญฺจ
อนิโฆ ตินฺนณกถงฺกโถ วิสฺลฺโล
โส ภิกฺขุ ชหาติ โอรปาริ
อฺรโค ชิณฺณมิว ตจฺ ปุราณนฺติ ฯ
อฺรคฺคฺสุตฺติ ปจฺมํ ฯ

สุตตนิปาเต อรควคคสฺส ทุติยฺ ฌนียสุตฺตํ

[๒๕๕] ๒ ปกุกโกทโน ทุกขจีโรหมสฺมิ (อติ ฌนีย โคโป)

อนฺตุเร มหียา สมานวาโส

ฉนฺนา กุฏฺฐิ อหิตฺโต คินิ

อถ เจ ปตฺถยสี ปวสฺส เทว ๑

อุกโกทโน วิคตฺขิลโหมสฺมิ (อติ ภควา)

อนฺตุเร มหิเยกรตฺตวาโส

วิวฺฆา กุฏฺฐิ นิพฺพุตฺโต คินิ

อถ เจ ปตฺถยสี ปวสฺส เทว ๑

อนฺชกมกสา น วิชฺชเร (อติ ฌนีย โคโป)

กจฺเจ รุพฺพหิตฺเตน จรฺนติ กาโว

วฺภูจิมฺปิ สหฺยฺยุมาคตฺ

อถ เจ ปตฺถยสี ปวสฺส เทว ๑

ภทฺธา หิ ๑ ภิสี สฺสขฺขตา (อติ ภควา)

ติณฺโณ ปารคฺโต วิเนยฺย โอฆํ

อตุโถ ภิสฺสียา น วิชฺชติ

อถ เจ ปตฺถยสี ปวสฺส เทว ๑

โคปี มม อสฺสวา อโลตา (อติ ฌนีย โคโป)

ทีฆรตฺตํ สํวาสิยา มนาปา

#๑ ม. ภทฺธาสิ ๑

ตสฺสา น สฺณามิ กิณฺจิ ปาปํ

อถ เจ ปตฺถยสี ปวสฺส เทว ๑

จิตฺตํ มม อสฺสวํ วิมุตฺตํ (อติ ภาว)

ทีฆมฺรตฺตํ ปริภาวิทํ สฺทนนฺตํ

ปาปํ ปน เม น วิชฺชติ

อถ เจ ปตฺถยสี ปวสฺส เทว ๑

อตฺตเวตฺตนภโตะหมสฺมิ (อติ ฌนฺโฆ โคโป)

ปฺุตฺตา จ เม สมานียา อโรคา

เตสํ น สฺณามิ กิณฺจิ ปาปํ

อถ เจ ปตฺถยสี ปวสฺส เทว ๑

นาหํ ภตฺโตสฺมิ กสฺสจฺจิ (อติ ภาว)

นิพฺพิณฺฺเจน จรามิ สพฺพโลเก

อตฺถิโต ภตฺติยา น วิชฺชติ

อถ เจ ปตฺถยสี ปวสฺส เทว ๑

อตฺถิ วสา อตฺถิ เชนฺฺปา (อติ ฌนฺโฆ โคโป)

โคจรณฺโฆ ปเวณฺโฆปิ อตฺถิ

อฺสโภปิ ควฺมปฺตี ๑ จ อตฺถิ

อถ เจ ปตฺถยสี ปวสฺส เทว ๑

นตฺถิ วสา นตฺถิ เชนฺฺปา (อติ ภาว)

โคจรณฺโฆ ปเวณฺโฆปิ นตฺถิ

#๑ ม. ยฺ. สพฺพตฺถ ควฺมปฺตีธาติ ทิสฺสตี ๑

อุสโกปี ความปติ จ นตถิ
อถ เจ ปตถยสี ปวสุส เทว ฯ
จีตา นิชาตา อสมปเวที (อติ ธนโย โคโป)
ทามา มุณฺชฌยา นวา สุสณฺจนา
น หิ สกฺขินฺตฺติ เชนฺุปาปี เจตฺตุ
อถ เจ ปตถยสี ปวสุส เทว ฯ
อุสโกริว เจตฺวา ๑ พนฺุชนานี (อติ ภควา)
นาโค ปุตฺติลตฺว ทาลยิตฺวา
นาหิ ปฺน ๒ อุเปสฺสึ กพฺภเสยฺย
อถ เจ ปตถยสี ปวสุส เทว ฯ
นินฺนณฺจ ถลณฺจ ปฺรยณฺโต
มหาเมโฆ ปาวสุสิ ตาวเทว
สุตฺวา เทวสุส วสุสโต
อิมมตฺถึ ธนโย อภาสถ
ลาภา วต โน อนปฺปกา
เย มยฺ ภควนฺตฺติ อทุทสาม
สรณฺ์ ตํ อุเปม จกฺขุม
สตุถา โน โหหิ ๓ มหามุณี ฯ
โคปี จ อหณฺจ อสุสวา
พฺรหฺมจริยํ สุกเต จรามเส

#๑ ม. ยู. เจตฺวา ฯ ๒ ม. ปฺนุเปสฺสึ ฯ โป. อุเปยฺย ฯ ๓ โป. ม. ยู. ตฺวํ ฯ

ชาติมรณสุส ปารคา ๑

ทุกขสุสนตกรา ภวามเส ฯ

นนุทติ ปุตุเตหิ ปุตุติมา (อติ มาโร ปาปีมา)

โคปิโก ๒ โคหิ ตเถว นนุทติ

อุปฐิหิ นรสุส นนุทนา

น หิ โส นนุทติ โย นิรูปฐิ ฯ

โสจติ ปุตุเตหิ ปุตุติมา (อติ ภควา)

โคปิโก โคหิ ตเถว โสจติ

อุปฐิหิ นรสุส โสจนา

น หิ โส โสจติ โย นิรูปฐิติ ฯ

ธนียสุตตํ ทุตติยํ ฯ

สุตตนิปาเต อุรควกคสุส ตติยํ ขคฺควิสานสุตตํ

[๒๕๖] ๑ สพฺเพสุ ญฺเตสุ นิธาย ทณฺฑํส

อวิหฺเรยฺ อญฺจตรมฺปิ เตสํ

น ปุตุตฺตมิจฺเจยฺย กุโธ สหํยํ

เอโก จเร ขคฺควิสานกปฺโป ฯ

ลัสคฺคชาตสุส ภวนฺติ เสฺนหา

#๑ ม. ปารคฺ ๑ ๒ โป. โคปิโก ฯ ม. โคมา. ฯ ย. ลี. โคมิโก ฯ

เสฺนหนฺวยํ ทุกฺขมิตฺ ปรโหติ
อาทีนํ เสฺนหํ เปกฺขมาโน
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปโป ๑
มิตฺเต สฺหชฺเช อนุกมฺปมาโน
หาเปติ อตุถํ ปฏฺิพทุจฺจโต
เอตํ ภยํ สนฺถเวเปกฺขมาโน ๑
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปโป ๑
วิโส วิสาโล ว ยถา วิสฺสโต
ปฺุตเตสฺส ทาเรสฺส จ ยา อเปกฺขา
วิสากพีโร ๒ ว อสชฺชมาโน
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปโป ๑
มิโค อรณฺณมฺหิ ยถา อพทฺุโร ๓
เยนิจฺฉกํ คจฺฉติ โคจฺราย
วิญฺญฺ นโร เสริตํ เปกฺขมาโน
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปโป ๑
อามนฺตนา โหติ สหายมชฺชเม
วาเส จาเน คมเน จาริกาย
อนภิชฺฉิตํ เสริตํ เปกฺขมาโน
เอโก จเร ขคฺควิสาณกปโป ๑

#๑ ม. ยฺ. สนฺถเว เปกฺขมาโนติปิ ๑ ๒ โป. วิสกพีโรว ๑ ม. วิสกุกพีโรว ๑

#๓ ม. ยฺ. อพทฺุโร ๑

จิจฺจาทา รติ โหติ สหાયมชฺเฌ
ปฺตุเตสุ จ วิปฺลํ โหติ เปมํ
ปิยวิปฺปโยคํ วิชฺคฺจฺจมาโน
เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกปโป ๑
จาทุทฺธิโส อปฺปฏฺธิโม จ โหติ
สนฺตฺตฺสมาโน อิตฺริตเรน
ปฺริสฺสยานํ สหิตา อณฺมฺภิ
เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกปโป ๑
ทฺตฺสจฺจหา ปพฺพชิตาปี เอเก
อโถ คหฺภูจฺจา ฆรมาวสนฺตา
อปฺโปสฺสโก ปฺรปฺตุเตสุ หุตฺวา
เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกปโป ๑
โอโรปยิตฺวา คิหิพฺยณฺชนานิ
สณฺฉินฺนปฺตฺโต ๑ ยถา โกวิพาโร
เฉตฺวาน ธีโร คิหิพฺนฺชนานิ
เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกปโป ๑
สเจ ลเถถ นิปกํ สหายํ
สทฺธีจฺริ สาทฺฐฺวิหารีจฺริ
อภิกฺขุยฺย สพฺพานิ ปฺริสฺสยานิ
จเรยฺย เตนฺตฺตฺมโน สติมา ๑

#๑ ย. สํสึนฺนปฺตฺโต ๑

โน เจ ลภถ นิปกั สหายั

สทฐีจรั สาทฐิวาริธีรั

ราชาว รฎุจ วัชิตั ปหาย

เอโก จเร มาตงฺครณฺเวยว นาโค ฯ

อทฺธา ปัสสาม สหายสมฺปทั

เสฏฺฐา สมา เสวิตพุพา สหายา

เอเต อลทฺธา อนวชฺชโกชี

เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกปโป ฯ

ทิสฺวา สุวณฺณสุส ปภสฺสรานิ

กมฺมารปฺตฺเตน สุนิฏฺฐิตานิ

สงฺฆมฺภูมฺมานานิ ทฺเว ภุชสฺมี

เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกปโป ฯ

เอวั ทฺติเยน สหามมสุส

วาจาภิลาโป อภิสชฺชนา วา

เอตํ ภยํ आयติ เปกฺขมาโน

เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกปโป ฯ

กามา หิ จิตฺรา มชฺฐรา มโนรมา

วิรูปรูเปน มเถนฺติ จิตฺตํ

อาทีนํว กามคฺเชสุ ทิสฺวา

เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกปโป ฯ

อิตี จ คณฺโฑ จ อุปทฺทโว จ
โรโค จ สลฺลณฺจ ภยณฺจ เมตฺ
เอตฺ ภยํ กามคฺเณสุ ทิสฺวา
เอโก จเร ขคฺควิสานกปโป ๑
สีตณฺจ อุณฺหณฺจ ขุทฺ ปิปาสํ
วาตาดเป ทํสสรีสเป ๑ จ
สพฺพานิเปตานิ อภิสมฺภวิตฺวา
เอโก จเร ขคฺควิสานกปโป ๑
นาโคว ยฺยถานิ วิวชฺชยิตฺวา
สณฺชาตกขนฺโธ ปทุมิ อฺพาโร
ยถาภिरนฺตํ วิหริ ๒ อรณฺเณ
เอโก จเร ขคฺควิสานกปโป ๑
อญฺจานํ ตํ สงฺกณฺการตสฺส
ยํ ผุสฺสเย ๓ สามยิกํ วิมุตฺตํ
อาทิจฺจนฺนรฺตสฺส วโจ นิสมฺม
เอโก จเร ขคฺควิสานกปโป ๑
ทิกฺขีวิสูกานิ อฺปาติวตฺโต
ปตฺโต นิชามํ ปฏฺฐิตทฺธมคฺโค
อฺปฺปนฺนณฺวาโณมฺหิ อนนฺถเนยฺโย
เอโก จเร ขคฺควิสานกปโป ๑

#๑ โป. ม. ทํสสรีสเป ๑ ๒ ยฺ. วิหเร ๑ ๓ ม. ยฺ. ผุสฺสเย ๑

นิลโลลุปโป นิกุกุโห นิปปิปาโส
นิมมกุโข นิตฺถนุตฺตสาวโมโห
นिरาสโย สพุพโลเก ภวิตฺวา
เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกปโป ฯ
ปาปํ สหายํ ปรีวชฺชเยถ
อนตฺตทสฺสี วิสเม นิวิฏฺฐํ
สยํ น เสเว ปสฺสุตํ ปมตฺตํ
เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกปโป ฯ
พหุสฺสุตํ ธมฺมธรี ภเชถ
मितฺตํ อุพาริ ปฏฺฐิภาณวนตฺตํ
อณฺณาย อตฺตานิ วิเนยฺย กงฺขํ
เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกปโป ฯ
ขิฑฺฑํ รัตติ กามสฺสุขญฺจ โลก
อนลฺงกริตฺวา อนเปกฺขมาโน
วิฏฺฐสนฺนฺจฺจานา วิรโต สจฺจวาที
เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกปโป ฯ
ปฺปฺตฺตญฺจ ทาริ ปิตฺรญฺจ มาตริ
ธฺนานิ ธฺณฺณานิ จ พนฺธวานิ ๑
หิตฺวาน กามานิ ยโลธิกานิ
เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกปโป ฯ

#๑ ยู. พนฺธวานิ จ ฯ

สงฺโก เอโส ปริตฺตเมตฺถ โสขุํ
อปฺปสุสํโท ทฺวขเมตฺถ กิโยโย
คณฺโฑ ๑ เอโส อิติ ฌตฺวา มติมา ๒
เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกปฺโป ๑
สนฺทาลยิตฺวาน สํโยชนานิ
ชาลํ ว ฌตฺวา ๓ สลิตมฺพฺจารี
อคฺคิวั ททฺธํ อนิวตฺตมาโน
เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกปฺโป ๑
โอกุขิตฺตจกฺขุ ๔ น จ ปาทโลโล
คฺคตฺตินฺทริโย รกฺขิตฺตมานสาโน
อนวสุตฺโต อปฺริทฺยหฺมาโน
เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกปฺโป ๑
โอาหารยิตฺวา คิหิพฺยลฺชนานิ
สณฺณินฺนปฺตฺโต ๕ ยถา ปาริฉตฺโต
กาสาวยตฺโต อภินิกฺขมิตฺวา
เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกปฺโป ๑
รเสสฺสฺสฺส อกริ อโลโล
อนนฺยลโปสี สปฺทานจารี
กฺกุเล กฺกุเล อปฺปปฏิพฺทจิตฺโต
เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกปฺโป ๑

#๑ ม. ย. คโพ ๑ ๒ ม. ย. มติมา ๑ ๓ โป. ภาตฺวา ๑ ๔ โป. ม. ย.

#โอกุขิตฺตจกฺขุ ๑ ๕ ม. สณฺณินฺนปฺตฺโต ๑

ปหาย ปญจาวรณานิ เจตโส
อุปกิเลสเส พุยปนุชช สพุเพ
อนิสฺสิตโต เณตฺวา สีนหฺโทสํ
เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกปโป ฯ
วิปฏิจิกคฺวาน สฺขํ ทฺกฺขณฺจ
ปฺพุเพว จ โสมนสฺสโทมนสฺสํ
ลทฺธานุเปกฺขํ สมถํ วิสุทฺธํ
เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกปโป ฯ
อารทฺธวิริโย ปรมตฺตปตฺติยา
อลีนจิตฺโต อกฺุสฺสิตวฺตุตฺติ
ทพฺพฺหนิกฺกโม ตามพฺลฺลปฺนโน
เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกปโป ฯ
ปฺปฏิสฺลฺลทฺตานํ ฌานมฺริยฺจมาโน
ธมฺเมสฺสุ นิจฺจํ อนฺนธมฺมจารี
อาทึนํวํ สมฺมุสฺสิตา ภเวสฺสุ
เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกปโป ฯ
คณฺหกฺขํ ปตฺถยํ อปฺปมตฺโต
อนลฺมฺภูโก สฺตฺวา สติมา
สงฺขาตธมฺโม นียโต ปธานวา
เอโก จเร ขคฺคฺวิสาณกปโป ฯ

สีโหว สหุเทสุ อสนฺตสนฺโต
วาโตว ชาลมุหิ อสชฺชมาโน
ปทุมํว โตเยน อลิปฺปมาโน ๑
เอโก จเร ขคฺควิสานกปโป ๑
สีโห ยถา ทาฐพลี ปสยฺห
ราชา มิคานํ อภิกฺขุยฺจาริ
เสเวถ ปนฺตานิ เสนาสนานิ
เอโก จเร ขคฺควิสานกปโป ๑
เมตฺตํ อุเปกฺขํ กรุณฺ วิมุตฺตํ ๒
อาเสวมาโน มุทิตฺตจฺ กาลे
สพฺเพน โลเกน อวิรุชฺฌมาโน
เอโก จเร ขคฺควิสานกปโป ๑
รากลฺจ โทสลฺจ ปหาย โมหํ
สนฺทาลยิตฺวาน สํโยชนานิ
อสนฺตสํ ชีวิตสงฺขมฺหิ
เอโก จเร ขคฺควิสานกปโป ๑
ภขฺนฺติ เสวฺนฺติ จ การณฺตฺถา
นิกฺกการณา ทูลฺลภา อชฺช มิตฺตา
อตุตฺตฺถปญฺญา อสุจิ มนฺุสฺสา
เอโก จเร ขคฺควิสานกปโป ๑
ขคฺควิสานสุตฺตํ ตติยํ ๑

#๑ ม. ยฺ. อลิปฺปมาโน ๑ ๒ ม. ยฺ. วิมุตฺตํ ๑

สูตรนินปาเต อรัควคคสุส จตุตถิ กสิการทวาชสุตติ

[๒๕๗] ๔ เอวมเม สุตติ ฯ เอกิ สมยิ ภควา มคเชสุ

วิหริติ ทกขินาสิริสุมิ เอภนาพายิ พุราหุมนคคามे ฯ เตน โข ปน
 สมเยน กสิการทวาชสุส พุราหุมนสุส ปญจมตตานิ นงคตตานิ
 ปยุตตานิ โหนติ วปกาเล ฯ อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยิ
 นิวาเสตุวา ปตฺตจิวรมาทาย येन กสิการทวาชสุส พุราหุมนสุส
 กम्मุนฺโต เตนฺปสงฺกมิ ฯ เตน โข ปน สมเยน กสิการทวาชสุส
 พุราหุมนสุส ปรีเวสนา วตฺตติ ฯ อถ โข ภควา
 येन ปรีเวสนา เตนฺปสงฺกมิ อฺปสงฺกมิตุวา เอกมฺนฺตํ อฏฺฐาสิ ฯ
 อทฺทสา โข กสิการทวาชํ พุราหุมนฺ โภควนฺตํ ปิณฺฑาทาย จิตฺ
 ทิสฺวาน ภควนฺตํ เอตทโวจ อหิ โข สมณ กสामी จ วปฺปामी
 จ กสิตุวา จ วปฺปิตฺวา จ ภูฏชामी ฯ ตวมฺปิ สมณ กสสุ
 จ วปฺปสฺสุ จ กสิตุวา จ วปฺปิตฺวา จ ภูฏชาหิตี ๑ ฯ อหฺมฺปิ
 โข พุราหุมน กสामी จ วปฺปामी จ กสิตุวา จ วปฺปิตฺวา
 จ ภูฏชामीติ ฯ น โข ปน ๒ สมณ ปสฺสาม โภโต โคตมสุส
 ยุกิ วา นงคฺลํ วา ผาลํ วา ปาจันํ วา พลิปฺพเช ๓ วา อถ
 จ ปน ภวํ โคตโม เอวมมาห อหฺมฺปิ โข พุราหุมน กสामी จ
 #๑ ม. ย. ภูฏชสุสตี ฯ ๒ โป. ม. ย. ปน มยิ ฯ ๓ ม. ย. พลิปฺพเท ฯ

วปฺปามิ จ กสิตฺวา จ วปฺปิตฺวา จ ภูณฺชามิตฺติ ฯ อถ โข

กสิถารทฺวาโช พฺราหฺมณฺโณ ภควนฺตํ คาย อชฺฌภาสิ

[๒๕๔] กสฺสโก ปฏฺิชานาสิ น จ ปสฺสาม เต กสิ

กสิ โน ปุจฺฉิตฺโต พุริหิ ยถา ชาเนมฺม เต กสิ ฯ

สทฺธา พิซํ ตโป วุฏฺฐิ ปญฺญา เม ยฺคนนฺจลฺลํ

หิริ อีสํ มโน โยคฺตํ สติ เม ผลปจันํ ฯ

กายคฺคฺโต วจฺจคฺคฺโต อหารเร อฺทเร ยโต

สจฺจํ กโรมิ นินฺทฺธานํ โสฺรจฺจมฺเม ปโมจันํ ฯ

วิริยํ เม ชฺรโชรยหํ โยคกฺเขมาธิวาทนํ

กจฺฉติ อนินฺวตฺตนฺตํ ยตฺถ กนฺตฺวาน น โสจติ ฯ

เอวํ เม สํ กสิ กญฺจา สํ โหติ อมตปฺผลา

เอตํ กสิ กสิตฺวาน สพฺพทฺกฺขา ปมฺุจฺฉิตฺติ ฯ

[๒๕๕] อถ โข กสิถารทฺวาโช พฺราหฺมณฺโณ มหฺตียา

กํสฺปาตียา ปายาสํ วทฺฒเตตฺวา ภควโต อฺปนาเมสิ ภูณฺชตฺถ ภาวํ

โคตโม ปายาสํ กสฺสโก ภาวํ ยณฺหิ ภาวํ โคตโม อมตปฺผลํ

กสิ กสฺสิตฺติ ฯ

คถาภิกิถมฺเม อโฆชเนยฺยํ

สมฺปสฺสตํ พฺราหฺมณฺน เนส ฐมฺโฆ

คถาภิกิถํ ปนฺทนฺติ พุทฺธา

ฐมฺเม สติ พฺราหฺมณ ๑ วุคฺติเรสา ฯ

#๑ ไป. พฺราหฺมณสฺส ฯ

อณฺเณน จ เกวลินํ มเหสี

จีณาสวํ กุกฺกัจฺจวฺปสนฺตํ

อนฺเนน ปาเนน อฺปญฺจหสฺส

เขตฺตณฺหิ ตํ ปุณฺณเปกฺขสฺส โหตีติ ฯ

[๓๐๐] อถ กสฺส จาหํ โภ โคตม อิมํ ปายาสํ ทมฺมิตี ฯ

น ขวาทํ ตํ พุราหุณฺณ ปสฺสามิ สเทวเก โลเก สมารเก สพุรหุณฺณเก
สสฺสมณฺณพุราหุณฺณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย เยน ๑ โส
ปายาโส กุตฺโต สมฺมา ปริณามํ กจฺเจยฺย อณฺเณตฺร ตถาคตสฺส
วา ตถาคตสาวกสฺส วา เตน หิ ตวํ พุราหุณฺณ ตํ ปายาสํ
อปฺปหริเต วา ฉนฺนเทหิ อปฺปาณเก วา อุตฺเท โอปิลาเปหิตี ฯ
อถ โข กสิการทฺวาโซ พุราหุณฺโณ ตํ ปายาสํ อปฺปาณเก อุตฺเท
โอปิลาเปสิ ฯ อถ โข โส ปายาโส อุตฺเท ปกฺขิตฺโต จิจฺจิญฺายติ
จิจฺจิญฺายติ สํฐฺมายติ ๒ สมฺปฐฺมายติ ฯ เสยฺยถาปี นาม อโยคุโล
ทิวสฺสนุตฺโต ๓ อุตฺเท ปกฺขิตฺโต จิจฺจิญฺายติ จิจฺจิญฺายติ
สํฐฺมายติ สมฺปฐฺมายติ เอวเมว โส ปายาโส อุตฺเท ปกฺขิตฺโต
จิจฺจิญฺายติ จิจฺจิญฺายติ สํฐฺมายติ สมฺปฐฺมายติ ฯ

[๓๐๑] อถ โข กสิการทฺวาโซ พุราหุณฺโณ สํวิคุโธ โลมหญฺจชาโต
เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อฺปสงฺกมิตฺวา ภควโต ปาเทสุ
สิรสา นิปตฺติตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม

#๑ ม. ย. ยสฺส ฯ ๒ ม. ย. สนฺฐฺปายติ สมฺปฐฺปายติ ฯ ๓ ม. ทิวสํ สนุตฺโต ฯ ๑๘

อภิกุณฺโฑ โภ โคตม ๑ เสยฺยถาปี โภ โคตม นิกุชฺชิตฺติ วา
อุกกุชฺชเชยฺย ปฏิจฺจนฺนํ วา วิวเรยฺย มุพฺพหสฺส วา มคฺคํ
อาจิกุชฺชเยยฺย อนุทธาเร วา เตลปชฺชิตฺติ ธาเรยฺย จกฺขมฺนโต
รูปานิ ทกฺขณฺตฺติ เอวเมว โภตา โคตเมน อนนฺกปริยาเยน ธมฺโม
ปกาสีโต ๑ เอสาหิ ภวนฺตํ โคตมํ สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมณฺจ
ภิกฺขุสงฺฆณฺจ อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ธาเรตุ อชฺชตคฺคเ
ปาณฺสเปตํ สรณํ คตํ ๑ ลภเยยฺยาหิ โภโต โคตมสฺส สนฺติเก
ปพฺพชฺชํ ลภเยยฺย อุปสมฺปนฺนํ ๑ อลตฺถ โข กสิการทฺวาไซ
พฺรหฺมณฺโณ ภกฺวโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ อลตฺถ อุปสมฺปทํ ๑
อจฺรูปสมฺปนฺโน โข ปนายสฺมา ภาเรทฺวาไซ เอโก วูปกฺกฺโข
อปฺปมตฺโต อาตาปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต นจฺริสฺเสว ยสฺสตฺถาย
กฺลปฺตฺตา ธมฺมเทว อการสฺมา อนนฺคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ ตทฺนตฺตรํ
พฺรหฺมจฺริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉนิกตฺวา
อุปสมฺปชฺช วิหาสิ จิณฺหา ชาติ วุสฺสิตํ พฺรหฺมจฺริยํ กตํ กรณฺิยํ
นาปริ อิตฺถตฺถายาติ อพฺภณฺณาสี ๑ อณฺณตโร โข ๑ ปนายสฺมา
ภาเรทฺวาไซ อรหฺตํ อโหสิตี ๑

กสิการทฺวาชฺสูตฺตํ จตฺตถิ ๑

#๑ ม. จ ๑ ยู. จ โข ๑

สุตตนิปาเต อรควคคสส ปณจัม จุนทสุตตี

[๓๐๒] ๕ ปุจฉามิ มุณี ปหุตปณณั (อิติ จุนโท กมมารปุตโต)

พุทธี ธมมสุต้ามิ วิตตณหิ

ทิปทุตตัม ๑ สารถินั ๒ ปวริ

กติ โลเก สมณา ตทิม พุรุหิ ๑

จตุโร สมณา ปณจมตติ ๓ (จุนทาติ ภควา)

เต เต อาวิกโรมิ สกขิปุญ्ञุโจ

มคฺคชโน มคฺคเทสโก จ

มคฺเค ชีวติ โย จ มคฺคทูลี ๑

กมฺมคฺคชินั ๔ วทนฺติ พุทฺธา (อิติ จุนโท กมมารปุตโต)

มคฺคชฌายี ๕ อตุโลย โหติ

มคฺเค ชีวติ เม พุรุหิ ปุญ्ञุโจ

อถ เม อาวิกโรหิ มคฺคทูลี ๑

โย ตินฺณกถงฺกโถ วิสลฺโล

นิพฺพานาภิริโต อนานฺนุทฺโท

โลกสฺส สเทวกสฺส เนตา

ตาที มคฺคชินั วทนฺติ พุทฺธา ๑

ปรมฺมํ ปรมฺนฺติ โยธ ฌตฺวา

#๑ ม. ทวิปทุตตัม ๑ ๒ ไป. สารถินั ๑ ๓ ย. น ปณจโมตติ ๑ ๔ ไป. ม.

#กัมคฺคชินั ๑ ๕ ไป. ม. มคฺคกฺขายี กถิ ๑ ย. มคฺคชฌายี กถิ ๑

อกุขาติ วิภชติ ๑ อิธเว ธมฺมํ
ตํ กงฺขจฺเจทํ ๒ มฺนี อนเนชํ
ทฺตยํ ภิกฺขุณฺมาหุ มคฺคเทสี ๑
โย ธมฺมปเท สฺสเทสึเต
มคฺคเ ชีวติ สลฺยตฺโต สติมา
อนวชฺชปทานิ เสวมาโน
ตตยํ ภิกฺขุณฺมาหุ มคฺคชีวี ๑
ฉทนต์ กตฺวาน สฺสพฺพตํ
ปคฺขณฺที กฺลทฺสโก ปคพฺโก
มายาวี อสฺลยตฺโต ปลาโป
ปฏฺฐึรฺเปน จ จริ ส มคฺคทฺตึ ๑
เอเต จ ปฏฺฐึวิชฺฌิ โย คหฺภูโจ
สฺสทฺวา อริยสวโก สปลฺยโณ
สพฺเพ เน ตาทิสาคี ๓ ฉตฺวา
อิตฺติ ทิสฺวาน หาเปติ ตสฺส สทฺธา
กถณฺหิ ทฺฐฺเจน อสมฺปทฺฐจํ
สฺสทฺธํ อสฺสทฺธเณ สมนํ กเรยฺยาติ ๑
จฺนฺทสฺสจฺจํ ปณฺจมนํ ๑

#๑ ม. วิภชเต ๑ ๒ โป. กงฺขจฺเจทํ ๑ ๓ โป. ม. ย. เนตาทิสาคี ๑

สุตตนิปาเต อรรควคคสฺส ฌฏฺฐิ ปราภวสุตฺตํ

[๓๐๓] ๖ เอวมฺเม สฺตํ ฯ เอกิ สมฺมยํ ภควา สวาคฺถิยํ
วิหฺรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อารามे ฯ อถ โข
อณฺฺยตฺรา เทวตา อภิกฺกนฺฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺฺตวณฺฺณา เกวลกปฺปํ
เชตวนํ โอภาเสตฺวา เยน ภควา เตนฺฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺฺตํ อภิวาทตฺวา เอกมนฺฺตํ อญฺฺจาตี ฯ เอกมนฺฺตํ จิตา โข
สา เทวตา ภควนฺฺตํ คาถาย อชฺฌภาตี

[๓๐๔] ปฺราภวณฺฺตํ ปุริสํ มยํ ปุจฺฉาม โคตมํ ๑

ภควนฺฺตํ ปุญฺฺจมาคมฺมํ ก็ ปฺราภวโต มุขํ ฯ
สุวิขาโน ภวํ โหติ ทูวิขาโน ปฺราภโว
ธมฺมกาโม ภวํ โหติ ธมฺมเทสฺสี ปฺราภโว
อิตฺติ เหนฺตํ วิขานาม ปจฺโม โส ปฺราภโว ฯ
ทฺติยํ ภควา พุรุหิ ก็ ปฺราภวโต มุขํ ฯ
อสนฺฺตสฺส ปิยา โหนฺติ สนฺฺเต น กุรุเต ปิยํ
อสฺตํ ธมฺมํ โรเจติ ตํ ปฺราภวโต มุขํ
อิตฺติ เหนฺตํ วิขานาม ทฺติโย โส ปฺราภโว ฯ
ตฺติยํ ภควา พุรุหิ ก็ ปฺราภวโต มุขํ ฯ
นินฺฺทาสาสีลี สภาสีลี อญฺฺจาทา จ โย นโร
อลโส โกชปญฺฺญาโณ ตํ ปฺราภวโต มุขํ

#๑ ไป. ม. โคตม ฯ

อิตติ เหต์ วิชานาม ตติโย โส ปราภโว ฯ
จตุตถํ ภควา พุรุหิ ก็ ปราภวโต มุขํ ฯ
โย มาตริ वा ๑ ปีตริ वा ชिन्नुकं कटोपुपुनं
ปहुสนุโต न भ्रति ตं प्राภवโต मुखं
อิตติ เหต์ วิชานาม จตุตถโถ โส ปราภโว ฯ
ปญจมํ ภควา พุรุหิ ก็ ปราภวโต มุขํ ฯ
โย พุราหุมนํ वा ๒ สมณं वा อญญं वाปี वनिपुपुगं
मुसावातेन वल्लजेति ตं प्राภवโต मुखं
อิตติ เหต์ วิชานาม ปญจโม โส ปราภโว ฯ
ฉฏฐมํ ภควา พุรุหิ ก็ ปราภวโต มุขํ ฯ
ปहुตวิตุโต ๓ ปริโธ สหिरณโธ สโกชโน
เอโก ภุณชติ สาธุनि ตं प्राภवโต मुखं
อิตติ เหต์ วิชานาม ฉฏฐโม โส ปราภโว ฯ
สตุตมํ ภควา พุรุหิ ก็ ปราภวโต มุขํ ฯ
ชาติถุโธ ธนถุโธ โคตตุถุโธ จ โย นโร
สญญาตี อติมญญเอติ ตं प्राภवโต मुखं
อิตติ เหต์ วิชานาม สตุตโม โส ปราภโว ฯ
อฏฐมํ ภควา พุรุหิ ก็ ปราภวโต มุขํ ฯ
อิตถิธตุโต สุราธตุโต อกขธตุโต จ โย นโร
ลทุธิ ลทุธิ วินาเสติ ตं प्राภवโต मुखं

#๑-๒ ม. วาสทโท นตุถิ ฯ ๓ ม. ย. ปहुตวิตุโต ฯ

อิตติ เหต์ วิชานาม อฏฺฐโม โส ปราภโว ฯ
นวมํ ภควา พุรุหิ ก็ ปราภวโต มุขํ ฯ
เสหิ ทาเรหิ อสนตุญฺโโจ เวลียาสุ ปทุสฺสติ ๑
ทุสฺสติ ๒ ปธาเรสุ ตํ ปราภวโต มุขํ
อิตติ เหต์ วิชานาม นวโม โส ปราภโว ฯ
ทสมํ ภควา พุรุหิ ก็ ปราภวโต มุขํ ๒
อดีตโยพฺพน โปโส อานติ ติมฺพฺรุตฺถนึ
ตสฺสา อิสฺसान สฺปติ ตํ ปราภวโต มุขํ
อิตติ เหต์ วิชานาม ทสโม โส ปราภโว ฯ
เอกาทสมํ ภควา พุรุหิ ก็ ปราภวโต มุขํ ฯ
อิตฺถึ ๓ โสณฺฑี วิกิริณึ ปฺริสํ วาปี ตาทิสํ
อิสฺสรียสฺมี จเปติ ๔ ตํ ปราภวโต มุขํ
อิตติ เหต์ วิชานาม เอกาทสโม ปราภโว ฯ
ทฺวาทสมํ ภควา พุรุหิ ก็ ปราภวโต มุขํ ฯ
อปฺปโกโค มหาตโณห ขตฺติเย ชายเต กฺุเล
โส ๕ จ รชฺชํ ปตฺถยติ ตํ ปราภวโต มุขํ ฯ
เอเต ปราภเว โลเก ปณฺฑิตो สมเวกฺขิย
อริยทสฺสนสมฺปนฺโน ส โลกํ ภชเต สิวฺนติ ฯ

ปฺราภวสุตฺตํ ฉฺฉจฺจํ ฯ

#๑ ย. ปทิสฺสติ ฯ ๒ ย. ทิสฺสติ ฯ ๓ ย. อิตฺถึโสณฺฑี ฯ ๔ ย. จาเปติ ฯ

#๕ ย. โสธ ฯ

สุตตนิปาเต อรควคคสฺส สุตตมํ วสสสุตฺตํ

[๓๐๕] ๙ เอวมฺเม สุตฺ ๑ เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหฺรติ
เชตวนเ อนาถปิณฑิกสฺส อารามे ๑ อถ โข ภควา ปุพฺพณฺ्हสมยํ
นิวาเสตฺวา ปตฺตจิวรมาทาย สาวตฺถิ ปิณฑาย ปาวิสิ ๑
เตน โข ปน สมยเณ อคฺคิกภารทฺวาชฺส พฺราหฺมณฺ्हสฺส นิเวสเณ
อคฺคิ ปชฺชลิโต โหติ อาหุติ ๑ ปคฺคหิตา ๑ อถ โข ภควา
สาวตฺถิยํ สปทานํ ปิณฑาย จรมาโน เณ อคฺคิกภารทฺวาชฺส
พฺราหฺมณฺ्हสฺส นิเวสนํ เตนฺอุปสงฺกมิ ๑ อทฺทสา โข อคฺคิกภารทฺวาโ
พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ ทฺวโรโต ว อากจฺฉนฺตํ ทิสฺวาน
ภควนฺตํ เอตทโวจ อเตฺรว ๒ มฺณฺฑก อเตฺรว ๒ สมณฺณ อเตฺรว ๒
วสสทคฺคิฏฺฐาหิตี ๑

เอวํ วุตฺเต ภควา อคฺคิกภารทฺวาชฺ พฺราหฺมณฺ्हํ เอตทโวจ
ชานาสิ ปน ตฺวํ พฺราหฺมณฺ्ह วสสํ วา วสสกรณเ วา ธมฺเมติ ๑
น ขฺวาทํ โภ โคตม ชานามิ วสสํ วา วสสกรณเ วา ธมฺเม
สาธฺว เม ภวํ โคตโม ตถา ธมฺมํ เทเสตฺถุ ยถาหิ ชานเณยฺยํ วสสํ
วา วสสกรณเ วา ธมฺเมติ ๑ เตน หิ พฺราหฺมณฺ्ह สฺฐณาหิ ๓ สาธฺวกํ
มนสิทโรหิ ภาสิสฺสามิตี ๑ เอวํ โภติ โข อคฺคิกภารทฺวาโ
พฺราหฺมโณ ภควโต ปจฺจสฺสโสสิ ๑ ภควา เอตทโวจ

[๓๐๖] โภโรโน อุปนาหิ จ ปาปมกฺขิ จ โย นโร
#๑ โป. ม. อาหุติ ๑ ๒ ม. ย. ตเตรว ๑ ๓ โป. สฺโณหิ ๑

วิปนนทิกฺขิ มายาวี   ตํ ชญญา วสโล อิติ ฯ ๑
เอกขั วา ทิวขั ๑ วาปี   โยธ ปาณั วิหีสติ
ยสฺส ปาณเ ทยา นตฺถิ   ตํ ชญญา วสโล อิติ ฯ ๒
โย หนตฺติ อุปรุณฺเชติ ๒   กามานิ นิคมานิ จ
นิกฺคาหโก สมญฺญาโต   ตํ ชญญา วสโล อิติ ฯ ๓
คามเ วา ยทิ วารญฺเณ   ยั ปเรถั มมายิต्तํ
เถยฺยา อทินฺนั อานตฺติ ๓   ตํ ชญญา วสโล อิติ ฯ ๔
โย หเว อਿณฺมาทาย   ภูณฺชมาโน ปลายติ
น หิ เต อิณฺมตฺถิตฺติ   ตํ ชญญา วสโล อิติ ฯ ๕
โย เว กิณฺจิกฺขกมฺยตา   ปนฺถสฺมี วชตฺ ชนั
หนฺตา กิณฺจิกฺขมาเทติ   ตํ ชญญา วสโล อิติ ฯ ๖R
โย อตฺตเหตุ ปรเหตุ   ธนเหตุ จ โย นโร
สกฺขิปฺปฺกุโจ มุสา พฺรุติ   ตํ ชญญา วสโล อิติ ฯ ๗
โย ฉาตึนั สขีนั วา   ทาเรสุ ปฏฺธิสฺสติ
สทฺสา ๔ สมฺปิเณ วา   ตํ ชญญา วสโล อิติ ฯ ๘
โย มาตรั วา ปีตรั วา   ชินฺณกั คตโยพฺพนั
ปฺหุสฺนุโต น ภรติ   ตํ ชญญา วสโล อิติ ฯ ๙
โย มาตรั วา ปีตรั วา   ภาตรั ภคินี สสุ ๕
หนฺติ โรเสติ วาจา ย   ตํ ชญญา วสโล อิติ ฯ ๑๐
โย อตฺถั ปุจฺฉิโต สนฺโต   อนตฺถมฺนุสาสติ

#๑ ย. ทิวขั ฯ ๒ ม. ย. ปริรฺรฺนุชฺติ ฯ โป. อุปรฺรฺนุชฺติ ฯ ๓ ม. อทินฺนมาเนติ ฯ

#ย. อทินฺนั อาทิยติ ฯ ๔ ม. สทฺสา ฯ ๕ โป. สขี ฯ

ปฎิจจนเนน มนุเตติ ตํ ชลญา วสโล อิติ ฯ ๑๑
โย กตุวา ปาปกํ กมมํ มา มํ ชลญาติ อิจจติ
โย ปฎิจจนนุกมมุนโต ตํ ชลญา วสโล อิติ ฯ ๑๒
โย เว ปรกฺกํ คนฺตฺวา ภูตฺวา ๑ จ สฺวจิโกชนํ
อาคตํ นปฺปฎิปุเชติ ตํ ชลญา วสโล อิติ ฯ ๑๓
โย พุราหฺมณํ วา สมนํ วา อญฺญํ วาปี วณิพฺพกํ
มุสาวาเทน วญฺเจติ ตํ ชลญา วสโล อิติ ฯ ๑๔
โย พุราหฺมณํ วา สมนํ วา ภูตฺตกาเล อฺปปฎิจิเต
โรเสติ วาจา น จ เทติ ตํ ชลญา วสโล อิติ ฯ ๑๕
อสตํ โยธ ปพฺรุตฺติ โมเหน ปฺลิกฺกฺจฺจิตฺโต
กิลฺลิจฺจํ นิชฺชีสาโน ตํ ชลญา วสโล อิติ ฯ ๑๖
โย จตฺตานํ สมฺภกํเส ปเร ๒ จ อวชานติ
นิหิโน เสน มาเนน ตํ ชลญา วสโล อิติ ฯ ๑๗
โรสโก กทริโย จ ปาปิจุโณ มจฺจรี สโจ
อหิริโก อนฺตตฺตปฺปิตํ ตํ ชลญา วสโล อิติ ฯ ๑๘
โย พุทฺธํ ปรีภาสติ อถ วา ตสฺส สวากํ
ปรีพฺพาชกํ ๓ คหฺภูจฺจํ วา ตํ ชลญา วสโล อิติ ฯ ๑๙
โย เว อนรหํ ๔ สนฺโต อรหํ ปฎิขานติ ๕
โจโร สพุรหฺมเก โลเก เอโส ๖ โข วสลาธโม ฯ ๒๐
เอเต โข วสลา วุตฺตา มยา เย เต ปกาสิตา ฯ

#๑ ม. ย. ภูตฺวาน สฺวจิโกชนํ ฯ ๒ ม. ปเร จ มวชานาติ ฯ ย. ปรีพฺพจ มวชานาติ ฯ

#๓ ม. ย. ปรีพฺพาชํ ฯ ๔ ย. อนรหา ฯ ๕ ม. ปฎิขานาติ ฯ ๖ โป. เอโส โข

#วสโลธโม. ฯ ย. เอส โข วสลาธโม ฯ

น ชจจา วสโล โหติ   น ชจจา โหติ พุราหุมนโณ
 กมมุนา วสโล โหติ   กมมุนา โหติ พุราหุมนโณ ฯ
 ตมมินาปี ชานาถ   ยถา เมทํ นิตฺตสนํ
 จณฺหาตปฺตฺโต โสปาโก   มาตงฺโก อิติ วิสฺสุโต
 โส ยสฺปฺรมปฺตฺโต ๑   มาตงฺโก ยํ สฺตุลฺลภํ
 อากจฺฉ ๒ ตสฺสฺปฺฏจฺฉานํ   ขตฺติยา พุราหุมนฺนา พหุ ฯ
 โส ๓ เทวยานํ อภิริยุห   วิรชํ โส มหาปถํ
 กามรํคํ วิราเชตฺวา   พุรหุมนฺโลกฺุปโก อหุ ฯ
 น นํ ชาติ นีวาเรติ   พุรหุมนฺโลกฺุปตฺติยา ฯ
 อชฺฌายิกฺกุเล ๔ ชาตา   พุราหุมนฺนา มนฺตพฺนฺธฺวา
 เต จ ปาเปสฺส กมฺเมสฺส   อภินฺนํ หมฺปทิสฺสเร
 ทิฏฺฐเจว ธมฺเม การยฺหา   สมฺปฺราเย จ ทฺกคฺคิ ฯ
 น เน ชาติ นีวาเรติ   ทฺกคฺคจฺจา ๕ กรหาย วา ฯ
 น ชจจา วสโล โหติ   น ชจจา โหติ พุราหุมนโณ
 กมมุนา วสโล โหติ   กมมุนา โหติ พุราหุมนโณติ ฯ

[๓๐๗] เอวํ วุตฺเต อคฺคิกถารทฺวาไซ พุราหุมนโณ ภควนฺตํ
 เอตทโวจ อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม
 เสยฺยถาปี นิกฺกชฺชิตํ วา อุกฺกชฺชเยยฺย ปฏิจฺฉนฺนํ วา วิวเรยฺย
 มุพฺพหฺสฺส วา มคฺคํ อจิกฺเขยฺย อนฺธการเ วา เตลปฺชฺชิตํ
 ธาเรยฺย จกฺขมฺนฺโต รูปานิ ทกฺขนฺตํ อเวมวํ อเนกปริยาเยน โภตา
 #๑ ม. ย. ยถํ ปรมํ ปตฺโต ฯ ๒ โป. ม. อากจฺฉ ๑ ๓ ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ
 #๔ ม. ย. อชฺฌายิกฺกุเล ฯ ๕ ม. ทฺกคฺคฺคยา ฯ

โคตเมน ฐมโม ปกาสิโต เอสาหิ ภวนตัม โคตมัม สรณัม
คจฺฉามิ ฐมฺมณฺจ ภิกฺขุสงฺฆณฺจ อุปาสกัม มัม ภวฺ โคตโม ชาเรตุ
อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตัม สรณัม คตฺนฺติ ฯ
วสฺลสุตฺตัม สุตฺตมัม ฯ

สุตตนิปาเต อรรควคฺคสุตฺต อฏฺฐมัม เมตฺตสุตฺตัม
[๓๐๘] ๘ กรณียมตฺถกฺุสเลน

ยฺนตัม สนฺตัม ปทํ อภิสเมจฺจ
สภโก อชฺช จ สุหฺช ๑ จ
สุวโจ จสฺส มฺหุ อนฺติมานิ ฯ
สนฺตฺตสฺสโก จ สฺภโร จ
อปฺปภิจฺโจ จ สลฺลหฺกฺวตฺติ
สนฺตินฺทฺริโย จ นิปโก จ
อปฺปคพฺโก กฺุเลสุ อนฺนฺคิทฺโธ ฯ
น จ ขุทฺทํ สฺมาจเร ภินฺนิจิ
เย น วิญฺญฺ ปเร อุปวเทยฺยํ ฯ
สุขิโน วา ๒ เขมิโน โหนฺตฺ
สพฺเพ ๓ สตฺตา ภวนฺตฺ สุขิตฺตฺตา
เย เกจि ปาณฺฏตฺติ

#๑ ย. สุชฺช จ ฯ ๒ ม. สุขิโน ว ฯ ๓ ม. สพฺพสตฺตา ฯ

ตสา วา ถาวรา ๑ วา อนนเสสา
ทีฆา วา เย ๒ มหนตา วา
มชฺฌิมา รสฺสกา อณฺณกฺกตา
ทีฏฺฐา วา เย ๓ จ อทีฏฺฐา
เย ๔ จ ทูเร วสนฺติ อวิทูเร
ภูตา วา สมฺภเวสี วา ๕
สพฺเพ สตฺตา ภวนฺตุ สฺขิตฺตฺตา ฯ
น ปโร ปริ นิกุพฺเพถ
นาติมณฺเฑถ กตฺถจิ ๖ น กณฺจि
พฺยาโรสนา ปฏฺิฆสฺสณา
นาณฺณมณฺณสฺส ทฺกขมิจฺเจยฺย ฯ
มาตา ยถา นิชฺฌ ปฺตฺตํ
อายุสา เอกปฺตฺตมฺนฺรฺกฺเข
เอวมปี สพฺพภูเตสุ
มานสมฺภาวเย ๗ อปริมาณํ
เมตฺตลฺลจฺ สพฺพโลกสฺมี
มานสมฺภาวเย ๗ อปริมาณํ
อุทฺธํ อโร จ ติริยลฺลจ
อสมฺพาริ อเวริ อสปฺตฺตํ
ติฏฺฐณฺจริ นิสินฺโน วา ๘

#๑ ม. ถาวรา อนนเสสา ฯ ๒ ม. เยว มหนตา ฯ ๓ ม. เยว อทีฏฺฐา ฯ ๔. เย วา

#อทีฏฺฐา ฯ ๔ ม. เยว ... ฯ ๕ ม. ภูตา ว สมฺภเวสี ว ฯ ๖ ม. น กณฺจิ ฯ

#๗ ม. มานสิ ... ฯ ๘ ม. นิสินฺโน ว ฯ

สยาโน ๑ วา ยาว ตสฺส วิคตมิทฺโธ ฯ

เอตํ สตี อธิญฺเจยฺย

พฺรหฺมเมตํ วิหาริ อธิมาหุ ฯ

ทิจฺฉินฺจ อนุปคมฺม สีลวา

ทสฺสเนน สมฺปนฺโน

กาเมสุ วิเนยฺย เคธิ

น हि ชาตุ กพฺภเสยฺย ปฺนเรตีติ ฯ

เมตตฺตฺตํ อญฺจมิ ฯ

สุตตนิปาเต อฺรควกฺคตฺส นวมิ เหมวตฺตํ

[๓๐๕] ๕ อชฺช ปณฺณโร อโปสโถ (อติ สาคาคิโร ยฺกฺโข)

ทิจฺฉินฺจ อธิญฺจิตา

อนมฺนามิ สตุถาริ หนฺท ปสฺสาม โคตมิ ฯ

กจฺฉิ มโน สฺปณฺนิหิต (อติ เหมวโต ยฺกฺโข)

สพฺพญฺเตสุ ตาทิโน

กจฺฉิ อธิญฺเจ อนิญฺเจ จ สงฺกปฺปสฺส วสีกตา ฯ

มโน จสฺส สฺปณฺนิหิต (อติ สาคาคิโร ยฺกฺโข)

สพฺพญฺเตสุ ตาทิโน

อโถ อธิญฺเจ อนิญฺเจ จ สงฺกปฺปสฺส วสีกตา ฯ

#๑ ม. สยาโน ยาวตาสฺส วิคตมิทฺโธ ฯ ๒ ม. ทิจฺฉินฺจ ฯ

กจจิ อทินัน นาทียติ (อติ เหมวโต ยกุโ)

กจจิ ปาณสุ สณฺณโต

กจจิ อารา ปมาทมฺหา กจจิ ฌานัน น ริณฺจติ ฯ

น โส อทินัน อาทียติ (อติ สาทาคิโร ยกุโ)

อโถ ปาณสุ สณฺณโต

อโถ อารา ปมาทมฺหา พุทฺโธ ฌานัน น ริณฺจติ ฯ

กจจิ มุสา น ภณฺติ (อติ เหมวโต ยกุโ)

กจจิ น จินฺนพฺยปโปถ

กจจิ เวณฺฑิตฺยํ ๑ นาห กจจิ สมฺมํ น ภาสติ

มุสา จ โส น ภณฺติ (อติ สาทาคิโร ยกุโ)

อโถ น จินฺนพฺยปโปถ

อโถ เวณฺฑิตฺยํ นาห มนฺตา อตฺถํ จ ๒ ภาสติ ฯ

กจจิ น รชฺชติ กามฺสุ (อติ เหมวโต ยกุโ)

กจจิ จิตฺตํ อนาวิลํ

กจจิ โมหํ อติกฺกนฺโต กจจิ ฌมฺเมสุ จกฺขุมา ฯ

น โส รชฺชติ กามฺสุ (อติ สาทาคิโร ยกุโ)

อโถ จิตฺตํ อนาวิลํ

สพฺพโมหํ อติกฺกนฺโต พุทฺโธ ฌมฺเมสุ จกฺขุมา ฯ

กจจิ วิชฺชาย สมฺปนฺโน (อติ เหมวโต ยกุโ)

กจจิ สํสุทฺธจารโณ

#๑ ป. เวณฺฑิตฺยมนฺนาห ฯ ๒ โป. ส ฯ

กจจิสฺส อาสวา ชีณา กจจि นตฺถิ ปุณฺพภโว ๑

วิชฺชาเยว ๑ สมฺปนฺโน (อติ สาทาคิโร ยกุโข)

อโธ สํสุทฺธจารโณ

สพฺพสฺส อาสวา ชีณา นตฺถิ ตสฺส ปุณฺพภโว ๑

สมฺปนฺนํ มุณีโน จิตฺตํ กมฺมุนา ๒ พุยฺยปฺเปณ จ

วิชฺชาจรณสมฺปนฺนํ ธรรมโต นํ ปัสสตี

สมฺปนฺนํ มุณีโน จิตฺตํ กมฺมุนา พุยฺยปฺเปณ จ

วิชฺชาจรณสมฺปนฺนํ ธรรมโต อนุโมทตี

สมฺปนฺนํ มุณีโน จิตฺตํ กมฺมุนา พุยฺยปฺเปณ จ

วิชฺชาจรณสมฺปนฺนํ หนฺต ปสฺสาม โคตมํ ๑

เอณิขงฺฆํ กิสิ ๓ ธีริ อปฺปาหาริ อโลลฺลปิ

มุณี วนสฺมี ฉายนฺตํ เอหิ ปสฺสาม โคตมํ ๑

สีหิ เอกจริ นาคิ กามสฺส อนเปกฺจินิ

อุปสงฺกมฺม ปุจฺฉาม มจฺจุปาสโปมจนิ ๑

อกฺขาตาริ ปวตฺตาริ สพฺพธมฺมานปารคฺคู

พุทฺธิ เวรภยาตีตํ มยฺยํ ปุจฺฉาม โคตมํ ๑

กิสฺมี โลโก สมฺปนฺโน (อติ เหมวโต ยกุโข)

กิสฺมี กุพฺพติ สนฺถวํ

กิสฺส โลโก อุปาทาย กิสฺมี โลโก วิหณฺณติ ๑

#๑ ย. วิชชา เมว ๑ ๒ ย. กมฺมุนา ๑ ๓ ม. กิสิ ธีริ ๑

ฉสุ โลโก สมุปปโน (เหมวตาคี ภควา)

ฉสุ กุพพิ สนถว

ฉนุนเมว อุปาทาย ฉสุ โลโก วิหณณติ ฯ

กตมมุต อุปาทานัน ยตถ โลโก วิหณณติ

นียยานัน ปุจฺฉิต พุรุหิ กถิ ทุกฺขา ปมฺมุจฺจติ ฯ

ปฺลจ กามคฺฉนา โลเก มโนจฺจุจฺจา ปเวทิตา

เอตถ ฉนุํ วิราเชตฺวา เอวํ ทุกฺขา ปมฺมุจฺจติ ฯ

เอตํ โลกสฺส นียยานัน อกฺขาคํ โว ๑ ยถาคถิ

เอตํ โว อหฺมกฺขามิ เอวํ ทุกฺขา ปมฺมุจฺจติ ฯ

โกสุธฺ ตรีติ โอฆํ โกธฺ ตรีติ อณฺณว

อปฺปติฏฺเฐ อนาลมฺเพ โก คมฺภีเร น สีทติ ฯ

สพฺพทา สีลสมฺปโน ปฺลววา สฺสมาหิต

อชฺชตฺตสฺสณฺนิ ๒ สติมา โอฆํ ตรีติ ทฺตฺตรํ ฯ

วิโรท กามสฺสณฺยาย สพฺพสํโยชนาติโก ๓

นनुทิกฺวปริกฺชีโณ โส คมฺภีเร น สีทติ ฯ

คมฺภีรปฺลณฺนิ นฺปนฺนตฺถทสฺสี

อภินฺจัน กามภเว อสคฺตํ

ตํ ปสฺสถ สพฺพธิ วิปฺปมฺตํ

ทิเพย ปเถ กมฺมานํ ๔ มเหสี

อโนมนามํ นฺปนฺนตฺถทสฺสี

#๑ โป. เต ฯ ๒ ม. ย. อชฺชตฺตจินฺตี ฯ ๓ โป. สพฺพโยชนาติโต ฯ ๔ โป.

#ม. ย. กมฺมานํ ฯ

ปณฺณาททำ กามาลเย อสตุตฺ

ตํ ปสฺสถ สพฺพวิทฺสุเมธํ

อริเย ปเถ กมฺมานํ ๑ มเหสี ๑

สุทฺธิจฺจํ วัต โน อชฺชํ   สุปฺปภาตํ สุหฺภูจฺจิตํ

ยํ อทฺทสาม สมฺพุทฺธํ   โอมตฺถนฺนมนาสวํ ๑

อิมํ ทสฺสตยฺกฺขา ๒   อิทฺธิมนฺโต ยสฺสสิโน

สพฺเพ ตํ สรณํ ยนฺติ   ตวํ โน สตุถา อนฺตุตฺโร ๑

เต มยํ วิจริสฺสาม   กามา คามํ นคานคํ

นมนสฺสมานา สมฺพุทฺธํ   ธมฺมสฺส จ สฺสธมฺมตฺนฺติ ๑

เหมวตฺตสุตฺตํ นวมํ ๑

สุตตนิปาเต อฺรควกฺกสฺส ทสมํ อาพวกฺสุตฺตํ

[๓๑๐] ๑๐ เอวมฺเม สฺตํ ๑ เอกํ สมยํ ภควา อาพวียํ

วิหฺรติ อาพวกฺสฺส ยฺกฺขสฺส ภวเน ๑ อถ โข อาพวโก ยฺกฺโข

เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อฺปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ

นิกฺขม สมณฺาติ ๑ สาธาธุโสติ ภควา นิกฺขมิ ๑ ปวิส สมณฺาติ ๑

สาธาธุโสติ ภควา ปาวิสี ๑ ทฺติยมฺปิ โข อาพวโก ยฺกฺโข

ภควนฺตํ เอตทโวจ นิกฺขม สมณฺาติ ๑ สาธาธุโสติ ภควา นิกฺขมิ ๑

ปวิส สมณฺาติ ๑ สาธาธุโสติ ภควา ปาวิสี ๑ ตฺติยมฺปิ โข

โส ๓ อาพวโก ยฺกฺโข ภควนฺตํ เอตทโวจ นิกฺขม สมณฺาติ ๑

#๑ ไป. ม. ย. กมฺมานํ ๑ ๒ ม. ย. ทสฺสตา ยฺกฺขา ๑ ๓ ม. ย. อยํ ปาโง นตฺถิ ๑

สาธาวุโสติ ภควา นิกขมิ ฯ ปวิส สมณชาติ ฯ สาธาวุโสติ ภควา
ปาวีสี ฯ จตุตถมปิ โข อापวโก ยกฺโข ภควนฺตํ เอตทโวจ นิกขม
สมณชาติ ฯ น ขวาทิ อาวุโส นิกขมิสฺสามิ ยนฺเต กรณีย
ตํ กโรหีติ ฯ ปญฺหนตํ สมณ ปุจฺฉิสฺสามิ สเจ เม น
พฺยากริสฺสตี จิตฺตํ วา เต จิปีสฺสามิ ททฺยํ วา เต ผาเลสฺสามิ ๑
ปาเทสฺ วา คเหตุวา ปารคฺงคาย จิปีสฺสามีติ ฯ น ขวาทนฺตํ [๒]
ปสฺสามิ สเทวเก โลเก สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺรหฺมณียา
ปชาย สเทวมนุสฺสาย โย เม จิตฺตํ วา จิเปยฺย ททฺยํ วา
ผาเลยฺย ปาเทสฺ วา คเหตุวา ปารคฺงคาย จิเปยฺย อปี จ
ตฺวํ อาวุโส ปุจฺฉ ยทาภงฺขสีติ ฯ อถ โข อापวโก ยกฺโข
ภควนฺตํ คถาย อชฺฌภาสี

[๓๑๑] ก็ สุข วิตต์ ปริสสฺส เสฏฺจ

ก็ สุข สุจฺฉินฺณํ สุขมวาทติ

ก็ สุข หเว สารุตรํ รสานํ

กถํชีวี ชีวิตมาหุ เสฏฺจ ฯ

สทฺธิช วิตต์ ปริสสฺส เสฏฺจ

ธมฺโม สุขจฺฉินฺโน สุขมวาทติ

สจฺจํ หเว สารุตรํ รสานํ

ปญฺญาชีวี ชีวิตมาหุ เสฏฺจ ฯ

กถํ สุข ตรีติ โอนํ   กถํ สุข ตรีติ อณฺณวํ

#๑ ไป. ผาลิสฺสามิ ฯ ๒ ม. ย. อาวุโส ฯ

กถิ สฺ ทุกฺขมจฺเจติ   กถิ สฺ ปริสุชฺฆติ ฯ
 สทฺทชาย ตฺรติ โอิฆํ   อปฺปมาเทน อณฺณวํ
 วิริเยน ๑ ทุกฺขมจฺเจติ   ปญฺญา ย ปริสุชฺฆติ ฯ
 กถิ สฺ ลภเต ปญฺญํ   กถิ สฺ วินฺทเต ฐนํ
 กถิ สฺ กิตุตฺถิ ปปฺโปติ   กถิ มิตฺตานิ กนฺถติ
 อสฺมา โลกา ปรี โลกํ   กถิ เปจฺจ น โสจติ ฯ
 สทฺทหาโน อรหตฺติ   ฐมฺมํ นิพฺพานปตฺติยา
 สฺสสฺสํ ๒ ลภเต ปญฺญํ   อปฺปมตฺโต วิจฺกฺขโณ
 ปฏฺฐิรูปการิ ฐฺรวา   อฏฺฐาตา วินฺทเต ฐนํ
 สจฺเจน กิตุตฺถิ ปปฺโปติ   ททํ มิตฺตานิ กนฺถติ ฯ
 ยสฺเสเต จตุโร ฐมฺมา   สทฺทสฺส ฆฺรเมสิโน
 สจฺจ ฐมฺโม ฐิติ จาโก   ส ๓ เว เปจฺจ น โสจติ ฯ
 อิงฺฆ อณฺเณปี ปุจฺจสฺส   ปุณฺณ สมณพฺราหฺมणे
 ยถิ สจฺจา ทมา จาคา   ขนฺตุยา ภิยฺโยธ วิชฺชติ ฯ
 กถิ นฺุทานิ ปุจฺเจยฺย   ปุณฺณ สมณพฺราหฺมणे
 โยหํ ๔ อชฺช ปชานามิ   โย อตฺโต ๕ สมฺปฺรายิโก
 อตฺถาย วต เม พุทฺโธ   วาสายาพฺวิมาคมา ฯ
 โยหํ ๔ อชฺช ปชานามิ   ยตฺถ ทินฺนํ มหปฺพลํ
 โส อหํ วิจฺริสฺสามิ   คามา คามํ ปุรา ปุริ
 นมสฺสมาโน สมฺพุทฺธิ   ฐมฺมสฺส จ สฺฐมฺมตฺนฺติ ฯ
 อาพวกฺสุตฺตํ ทสฺมํ ฯ

#๑ ม. วิริเยน ฯ ๒ ย. สฺสสฺสํ ฯ ๓ ป. โส ฯ ๔ ย. โสหํ ฯ ๕ ป. โย จตฺโต ฯ

สูตรนิปาเต อรควคคตส เอกาทสมํ วิชยสูตรํ

[๓๑๒] ๑๑ จริ วายทิ วา ตัญจํ   นิสินฺโน อุต วา สยํ
 สมฺมิชฺเชติ ๑ ปสาเรติ   เอสา กายสฺส อิญฺชนา ฯ
 อญฺจินฺหารุหิ ๒ สยฺตุโต   ตจฺมํสาวเลปนํ
 จฺวิยา กาโย ปฏิจฺจนฺโน   ยถาภูตํ น ทิสฺสติ
 อนตฺปุโร อุตฺรปุโร   ยกเปพฺสส ๑ วตฺติโน
 หทยสฺส ปปฺผาสฺส   วกฺกสฺส ปิหฺกสฺส จ
 สิงฺฆาณิกาย เชลสฺส   เสทฺสส จ เมทฺสส จ
 โลหิตสฺส ลลิกาย   ปิตฺตสฺส จ วสาย จ ฯ
 อถสฺส นวหิ โสเตหิ   อสฺสจํ สวติ สพฺพทา
 อกฺขิมฺหา อกฺขิณฺณโก   กณฺณมฺหา กณฺณณฺณโก
 สิงฺฆาณิกา จ นาสโต   มุขฺเนน วมเตกทา
 ปิตฺตํ เสมฺหํ จ วมติ   กายมฺหา เสทฺชลฺลิกา ฯ
 อถสฺส สฺสสิริ สีสํ   มตฺถลฺลฺกสฺส ปฺริตํ
 สฺภโต นํ มณฺณติ พาโล   อวิชฺชาย ปฺรฺกฺขโต ฯ
 ยทา ๔ จ โส มโต เสติ   อุตฺตฺรมาโต วินิลโก
 อปฺวิญฺโจะ สฺสสานสฺมี   อนเปกฺขา โหนฺติ ณาตโย ฯ
 ขาทนฺติ นํ สุวาณา จ ๕   สิงฺคาลา ๖ จ วกา กิมิ

#๑ ม. สมฺมิชฺเชติ ฯ ๒ ม. ยฺ. อญฺจินฺหารุสยฺตุโต ฯ ๓ ม. ยกนเปพฺสส ฯ
 #๔ โป. ยถา ฯ ๕ ยฺ. สฺวาณา จ ฯ ๖ ยฺ. สิงฺคาลา ฯ

กาคา คิชฌมา จ ขาทนต์ิ เย จญเณ สนฺติ ปาณินอ ๑
สุตฺวาน พุทฺธวณฺเณ ภิกฺขุ ปรุณฺณณวา อธิ
โส โข นํ ปรินานาติ ยถาภูตญหิ ปสฺสตี ๑
ยถา อิทํ ตถา เอตํ ยถา เอตํ ตถา อิทํ
อชฺฌตฺตญจ พหิทฺธา จ กายเณ นนฺทํ วิราชเย ๑
นฺนทฺรควิรตฺโต โส ภิกฺขุ ปรุณฺณณวา อธิ
อชฺฌคคา อมตํ สนฺตี นิพฺพานปทฺมจฺจุตํ ๑ ๑
ทิวาทโกยํ ๒ อสุจิ ทุคฺคนฺโธ ปรินิหิตตี ๓
นนานากุณฺปปรินฺุโร วิสฺสวณฺโตะ ตโต ตโต ๑
เอตาทีเสน กายเณ โย มญฺเณ อญฺณเมตเว
ปริ วา อวชานเณย กิมญฺลตฺร อทสฺสนาติ ๑
วิชยสุตฺตํ เอกาทสํ ๑

_____6

สุตตนิปาเต อฺรควคฺคสฺส ทฺวาทสํ มฺนิสุตฺตํ
[๓๑๓] ๑๒ สนฺถวาโต ภยฺ ชาตํ กิเกตา ชายเต รโช
อนิเกตมสนฺถวํ เอตํ เว มฺนิทสฺสนํ ๑
โย ชาตมฺจฺฉิซฺช น โรปเยย
ชายนฺตมสฺส นานุปฺปเวจฺเณ
ตมาหุ เอกํ มฺนินํ จรณฺตํ

#๑ โป. ม. นิพฺพานํ ปทฺมจฺจุตํ ๑ ๒ ม. ทิวิปาทโกยํ ๑ ๓ ม. ปรินิหารตี ๑

อททกฺขิ โส สนฺติปํ มเหสิ ฯ
สงฺขาย วตฺถุณี ปมาย ๑ พิชํ
สิเนหฺมสฺส นานุปฺปเวจฺเจ
ส เว มุณี ชาตฺธิยฺนตฺตสฺสี
ตฺกุกํ ปหาย น อฺเปติ สงฺขํ ฯ
อณฺณาย สพฺพานิ นิเวสนานิ
อนิกามยํ อณฺณตรมฺปิ เตถํ
ส เว มุณี วิตฺเทโ อภิฑฺโธ
นายฺหติ ปารคฺโต หิ โหติ ฯ
สพฺพาภิภูํ สพฺพวิทฺตุํ สุเมธํ
สพฺเพสุ ธมฺเมสุ อณฺุปลิตฺตํ
สพฺพลชฺหํ ตณฺหกฺขเย วิมุตฺตํ
ตํ วาปี ธีรา มุณี ๒ เวทฺยนฺติ ฯ
ปญฺญาพลํ สีวลคฺคฺคฺคฺคฺค
สมาหิตํ ฌานรตํ สติมํ
สงฺคา ปมฺตตํ อชิลํ อนาสวํ
ตํ วาปี ธีรา มุณี ๔ เวทฺยนฺติ ฯ
เอกํ จรณฺตํ มุณี ๓ อปฺปมฺตตํ
นินฺทาปัสฺสาสุ อเวธฺมานํ
สีหํ สพฺเพสุ อสนฺตสนฺตํ

#๑ ไป. ปหาย ฯ ๒-๓ ๔ ยู. มุณี ฯ

वाद्व चालमृहि असुचमानं
पठुम्व १ टोयेन ओलिपमानं २
नेदारमण्येसमन्येनय्यं
दं वापि चिरा मुनि वेथयन्ति १
यो ओकहणे ण्मोरोवागिषायति
यसुमिं प्रे वाजाप्रियन्तं वण्णति
दं वित्ताकं सुसमाहितिनुरियं
दं वापि चिरा मुनि वेथयन्ति १
यो वे जित्तुत्तोत्तरं उखुं ३
खिज्जन्ति कममहि पापगेहि
विमसमानो विमं समज्ज
दं वापि चिरा मुनि वेथयन्ति १
यो सल्लत्तत्तोत्तं न गरोत्ति पापं
तहरो ज मखुं ज मुनि यत्तत्तोत्तं
ओरोसनेयुयो न ४ रोसेत्ति कण्णि
दं वापि चिरा मुनि वेथयन्ति १
यत्तत्तोत्तं मखुंत्तं सेत्तत्तोत्तं वा
पिण्णं लगेत्तं प्रत्तत्तुप्पिणी
नालं तुत्तं नापि ५ निपज्जवात्ति
दं वापि चिरा मुनि वेथयन्ति १

#१ म. पठुम्व १ २ पो. म. यु. ओलिपमानं १ ३ पो. म. उखुं १ ४ म.

#न तो रोसेत्ति १ यु. तो न रोसेत्ति १ ५ म. यु. नोपि १

มุนี จรนตํ วิตตํ เมถุนสฺมา
โย โยพฺพเน น ๑ อุปนิกฺขมเต กฺวจิ
มทปฺปมาทา วิตตํ วิปฺปยุตฺตํ
ตํ วาปี ธีรา มุนิ เวทยนฺติ ฯ
อณฺเวย โลกํ ปรมตฺถทสฺสี
โอมํ สมฺมทํ อติตริย ตาที
ตํ ฉินฺนคนฺถํ อสิตํ อนาสวํ
ตํ วาปี ธีรา มุนิ เวทยนฺติ ฯ
อสมฺมา อุโก ทูรวิหารวฺตุติโน
คิหิ ๒ ทารโปสี อมโม จ สฺพพฺโต
ปรปณฺโรธาย คิหิ อสณฺณโต
นิจฺจํ มุนิ รกฺขติ ปาณิเน ยโต ฯ
สิจิ ยถา นีลคิโว ๓ วิหงฺกโม
หํสสฺส โนเปติ ชวํ กุทาจัน
เอวํ คิหิ นานุกโรติ ภิกฺขุโน
มุนิโน วิวิตฺตสฺส วนมฺหิ ฉายโตติ ฯ
มุนิสฺสุตฺตํ ทฺวาทสมํ ฯ
อฺรควคฺโค ปจฺโม
ตสฺสทฺทานํ

อฺรโค ธนฺโโย ขคฺค ๔ วิสาโณ กสิ ๕ จุนฺท จ

#๑ ม. โน ฯ ๒ ย. คิหิ ฯ ๓ ย. นีลคิโว ฯ ๔ ม. ย. เจว ฯ ๕ ม. ย.

#วิสณฺณจ ตถา กสิ ฯ

ปราภโว วสโล เมตต เหมวตาพวโก อถ
วิชขิ มุณี อรค วคคิ วทนุติ พารส ฯ

สุตตนิปาเต ทุติโย จุพวคโค

ปจมี รตนสุตติ

[๓๑๔] ๑ ยานีธภูตานิ สมากตานิ

ภุมมานิ วา ยานี ว อนุตติกฺเข
สพฺเพว ภูตา สุมนา ภวนตุ
อโถปี สกฺกจฺจ สฺจนฺตุ ภาสิตี
ตสฺมา หิ ภูตา นิสამเถ สพฺเพ
เมตฺตํ กโรธ มานุสิยา ปชาย ฯ
ทิวา จ รตฺโต จ หรฺนติ เย พลี
ตสฺมา หิ เน รกฺขถ อปฺปมตฺตา ฯ
ยิ กิณฺจิ วิคฺติ อิชฺ วา หุริ วา
สกุเลสุ วา ยิ รตนํ ปณฺตี
น โน สมิ อคฺติ ตถาคเตน(
อิทมฺปิ พุทฺเธ รตนํ ปณฺตี ฯ
เอเตน สจฺเจน สุวคฺติ โหตุ ฯ
ขยิ วิราคิ อมตํ ปณฺตี

ยทชฎคา สกยมนี สมหิโต
น เตน ธมเมน สมตฺถิ กิณฺจ
อิทฺมปิ ธมฺเม รตนํ ปณฺธิตํ ฯ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ ฯ
ยมฺพทุทฺธเสฏฺโฐ ๑ ปรีวณฺณยิ สฺสึ
สมาธิมานนฺตริกณฺณมาหุ
สมาธินา เตน สโม น วิชฺชติ
อิทฺมปิ ธมฺเม รตนํ ปณฺธิตํ ฯ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ ฯ
เย ปุคฺคลา อฏฺฐสฺตํ ปสฺสฺฐา
จตฺตารี เอตานิ ยูกานิ โหนฺติ
เต ทกฺขิณฺณยฺยา สฺสคฺคสฺส สวากาธ
เอเตสฺส ทินฺนนานิ มหปฺพลานิ
อิทฺมปิ สจฺเจ รตนํ ปณฺธิตํ ฯ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ ฯ
เย สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
นิกฺกามิโน โคตฺมสาสนมฺหิ
เต ปตฺติปตฺตา อมตํ วิคฺยฺห
ลทฺธา มฺธา นิพฺพุตี ภูณฺชมานา
อิทฺมปิ สจฺเจ รตนํ ปณฺธิตํ ฯ

#๑ ม. ยี่ ... ฯ

เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ ฯ
ยถินุทฺธิโล ปจฺวี สีโต สียา
จตุพฺภิ วาเตภิ อสมฺปกมฺปิโย
ตถูปมํ สปฺปุริสํ วทามิ
โย อริยสจฺจานิ อเวจฺจ ปสฺสตี
อิทฺมฺปิ สงฺฆเ รตนํ ปณีตํ ฯ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ ฯ
เย อริยสจฺจานิ วิภาวณฺตี
คมภีรปฺพณฺเณน สุเทสิตานิ
กิลฺลจาปี เต โหนฺตี ภูสฺปฺมตฺตา
น เต ภวํ อฏฺฐมมาทียนฺตี
อิทฺมฺปิ สงฺฆเ รตนํ ปณีตํ ฯ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ ฯ
สหาवสุส ทสฺสนสมฺปทาย
ตยสฺสุ ธมฺมา ชหิตา ภวานฺตี
สภฺกายทิกฺกุจฺจิ วิจิกิฉฺฉิตฺตจ
สีลพฺพตํ วาปี ยทตฺถิ กิลฺลจि
จตุหฺปาเยหิ จ วิปฺปมฺตฺโต
ฉ ๑ จาภิจานานิ อภพฺโพ ๒ กาคู
อิทฺมฺปิ สงฺฆเ รตนํ ปณีตํ ฯ

#๑ ม. จจฺจาภิจานานิ ฯ ๒ ม. อภพฺพ กาคู ฯ

เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ ฯ
กิญฺจาปี โส กมฺมํ ๑ กโรติ ปาปกํ
กาเยน วาจาเยน เจตสา วา
อกฺขโง โส ตสฺส ปญฺจิทฺถาย
อกฺขพฺพตา ทิฏฺฐปทสฺส วุตฺตา
อิทฺมฺปิ สจฺเจม รัตนํ ปณฺธิตํ ฯ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ ฯ
วนปฺปคฺคุมฺเพ ยถา ผุสฺสิตคฺเค
กิมฺหानมาเส ปจฺมสมฺมํ กิมฺเห
ตถูปมํ ธมฺมวารี อเทสยิ
นิพฺพานคามิํ ปรมํ หิตาย
อิทฺมฺปิ พุทฺเธ รัตนํ ปณฺธิตํ ฯ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ ฯ
วโร วรณฺญ วรโท วราหโร
อนุตฺตโร ธมฺมวารี อเทสยิ
อิทฺมฺปิ พุทฺเธ รัตนํ ปณฺธิตํ ฯ
เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ ฯ
ชีณํ ปุราณํ นวํ นตฺถิ สมฺภวํ
วิรตฺตจิตฺตายติเก ๒ ภาวสมฺมํ
เต ชีณพีชา อวิรุพฺพหิณฺนทา

#๑ ม. กम्म ฯ ๒ โป. ย. วิรตฺตจิตฺตา आयติเก ฯ

นิพฺพนฺติ ธีรา ยถายมฺปทีโป ๑

อิทฺมปี สจฺเจม รตนํ ปณีตํ ฯ

เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ ฯ

ยานีธ ภูตานิ สมากตานิ

ภุมฺมานิ วา ยานิ ว อนฺตลิกฺเข

ตถาคตํ เทวมนุสฺสปุชิตํ

พฺพุธํ นมสฺสาม สุวตฺถิ โหตุ ฯ

ยานีธ ภูตานิ สมากตานิ

ภุมฺมานิ วา ยานิ ว อนฺตลิกฺเข

ตถาคตํ เทวมนุสฺสปุชิตํ

ธมฺมํ นมสฺสาม สุวตฺถิ โหตุ ฯ

ยานีธ ภูตานิ สมากตานิ

ภุมฺมานิ วา ยานิ ว อนฺตลิกฺเข

ตถาคตํ เทวมนุสฺสปุชิตํ

สงฺฆํ นมสฺสาม สุวตฺถิ โหตุ ฯ

รตนสุตฺตํ ปรมํ ฯ

สุตตนิปาเต ทุตติยสุต จุฬาคุคสุต ทุตติย อามคณฺฐสุตต์

[๓๑๕] ๒ สามากจิงฺกุลกจันกานิ ๑ จ

ปตฺตปฺผลํ มฺลปฺผลํ คฺวิปฺผลํ
ธมฺเมน ลทฺธิํ สตมฺสุสฺमानา
น กามกามา อลิกํ ภณฺนฺติ ฯ
ยทสฺสฺมาโน สุกตํ สฺนฺนิฏฺฐิตํ
ปเรหิ ทินฺนํ ปยตํ ปณฺธิตํ
สาลีนมฺนํ ปรีฏฺฐมาโน
โส ฏฺฐชฺตี ๒ กสฺสป อามคณฺธิํ ฯ
น อามคณฺโธ มม กปฺปตีติ
อิจฺเจว ตฺวํ ภาสฺติ พฺรหฺมพฺนฺธ
สาลีนมฺนํ ปรีฏฺฐมาโน
สฺกนฺตมฺเสหิ สฺสจฺขเตหิ ฯ
ปฺจุจฺฉามิ ตํ กสฺสป เอตมฺตถํ
กถํปกาโร ตว อามคณฺโธ
ปาณาติปาโต วรฺเขตฺตพฺนฺธํ
เถยฺยํ มุสฺสาวาโท นิกฺคิ วญฺจนาณิ จ
อชฺฌณฺนกุตฺตํ ๓ ปฺรทารเสวนา
เอสามคณฺโธ น หิ มํสโกชนํ ฯ

#๑ ม. ... จิงฺกุลก ... ฯ ยู. สามากจิงฺกุลกจันกานิ จ ฯ ๒ ยู. ฏฺฐชฺตี ฯ

#๓ ยู. อชฺเชน กุชฺชํ ฯ

เย อธิ กาเมสุ อสยฺยตา ชนา
รเสศฺ คิทฺธา ๑ อสุจิกมิตฺตตา ๒
นตฺถิกทิกฺขี ๓ วิสมา ทูรณฺยา
เอสามคฺนฺโห น หิ มํสโกชนํ ฯ
เย ลฺลขตา ทารุณ ๔ ปิกฺขิมิตฺกา
มิตฺตทฺทฺโน นิกฺกรณฺตานิโน
อทานสีลา น จ เทนฺติ กสฺสจ
เอสามคฺนฺโห น หิ มํสโกชนํ ฯ
โกโร มโท ฅมฺโก ปจฺจุฏฺฐาปนา ๕ จ
มายา อุตฺตยา ๖ ภสฺสสมฺมุตฺตโย จ
มานาติมาโน จ อสพฺภิ สนฺถโว
เอสามคฺนฺโห น หิ มํสโกชนํ ฯ
เย ปาปสีลา อธิมา จ สฺวจกา ๗
โวหารกฺขฺยา อธิ ปาฏฺฐิรฺปกา
นรารมา เยธ กโรนฺติ กิพฺพิสํ
เอสามคฺนฺโห น หิ มํสโกชนํ ฯ
เย อธิ ปาณฺสุ อสยฺยตา ชนา
ปเรสมาทาย วิหฺสมฺมยฺยตา
ทฺตฺสึลลฺลทฺธา ผรฺฐตา อนาทรา

- #๑ โป. เศธา ฯ ๒ โป. อสุจิกามิตฺตตา ฯ ม. อสุจิกามิตฺตตา ฯ
#๓ อสุจิกมิตฺตตา ฯ ๓ ม. นตฺถิกทิกฺขี ฯ ย. นตฺถิกทิกฺขี ฯ
#๔ โป. ม. ย. ทารุณา ฯ ๕ โป. ม. ปจฺจุฏฺฐาปนา ฯ ๖ โป. ย. อุตฺตยา ฯ
#๗ อุตฺตยา ฯ ๗ โป. ม. ย. อธิมาตฺตจกา ฯ

เอสามคนุโธ น หิ มัสโกชนัน ๑
เอเตสุ กิฑฐา วิรุฑฐาติปาติโน
นิจฺจุยฺยุตา เปจฺจ ตมํ วชนฺติ เย
ปตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
เอสามคนุโธ น หิ มัสโกชนัน ๑
น มจฺจนฺมัสสิ ๑ นานาสกคฺคตฺตํ
น นคฺคิยฺย (น ๒ มุณฺฑิยฺย ชฎา ๓ ชลฺลํ
ขราชินานิน) นาคคฺคิหุตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
เย วาปี โลกเ อมรา พหุ ตปา
มนฺตาทุตี ยลฺลณฺมุตฺตฺตฺตฺต
โสเชนฺตฺตฺต มจฺจํ อวิตฺตฺตฺตฺต กงฺขํ ๑
โย ๕ เตสุ กุตฺตฺต วิทิตฺตฺตฺตฺตโย จเร
ธมฺเม จิตฺต อชฺชววมทฺตฺตเว รโต
สงฺกาทิตฺต สพฺพทฺตฺตฺตฺตปฺปหิโน
น ลิมฺปตฺต ทิฏฺฐสฺสเตสฺส ธีโร ๑
อิจฺเจตมตฺตํ ภควา ปุณฺปฺปฺปํ
อกฺขาสิน น เวทฺย มนฺตปารคฺค
จิตฺตราหิ คาทาหิ มุณฺปิปกาสยิ ๖
นिरามคนุโธ อสิโต ทุรฺนฺนโย ๑
สุตฺตฺตวณ พุทฺธสฺส สฺสภาสิตํ ปทํ

#๑ ม. น มจฺจนฺมัสานมฺนาสกคฺคตฺต ๒ ยฺ. นสทฺโท นตฺถิ ๓ โป. น มุณฺฑิยฺย ชฎา น
#ชลฺลตา ๑ ๔ โป. ... อคฺคิหุตฺตฺตฺตฺตฺตฺต ๑ ยฺ. ขราชินานินวา นาคคฺคิหุตฺตฺตฺตฺต
#ยา ๑ ๕ ยฺ. โส ๑ ๖ ม. มุณี ๑

นिरामคन्ธु สัพพทุกขปฺปนฺหํ ๑

นีจมนโน วนฺทิตถาคตฺตสฺส

ตตฺตเถว ปพฺพชฺชวมโรจยิตฺถาติ ฯ

อามคन्ธสุตฺตํ ทุตฺติยํ ฯ

สุตตนิปาเต ทุตฺติยสฺส จุฬาคคฺคสฺส ตตฺติยํ หิริสุตฺตํ

[๓๑๖] ๓ หิรินฺตรนฺตํ วิชฺคฺจฺจนฺมานํ

สขามสฺสมิ ๒ อิติ ภาสฺมานํ

สยฺหานิ กมฺมานิ อนาทิยนฺตํ

เนโส มมนฺติ อิติ นํ วิชฺญณา ฯ

อนนฺวํ ยํ ปิยํ วาจํ โย มิตฺเตสฺส ปกฺกพฺพติ

อกโรนฺตํ ภาสฺมานํ ปรีชานนฺติ ปณฺทิตา ฯ

น โส มิตฺโต โย สทา อปฺปมตฺโต

เกทาสงฺกิ รนฺธเมวานุปลฺลสี

ยสฺมี จ เสติ อฺรสีว ปฺตฺโต

ส เว มิตฺโต โย ปเรหิ อภฺชฺโช ๓ ฯ

ปามฺชฺชกรณฺมฺ จานํ ปลฺลสฺวหฺนํ สฺขํ

ผลานิสฺโส ภาเวติ วหฺนฺโต โปริสฺสํ ชฺฐํ ฯ

ปวิเวกรสฺสํ ปิตฺวา รสฺสํ อฺปสมสฺส จ

#๑ ม. ย. สัพพทุกขปฺปนฺหํ ฯ ๒ โป. ตวามสฺสมิ ฯ ม. ตวามสฺสมิ ฯ

#๓ โป. อภฺชฺโช ฯ

อนากุลา จ กมฺมนฺตา   เอตมฺมํกุลมุตฺตมํ
ทานญจ ธมฺมจริยา จ   ฌาตกานญจ สงฺคโห
อนวชฺชานี กมฺมานี   เอตมฺมํกุลมุตฺตมํ ๑
อารตี วิรติ ปาปา   มชฺชปानา จ สลฺยโม
อปฺปมาโท จ ธมฺเมสุ   เอตมฺมํกุลมุตฺตมํ ๑
การโว จ นิวาโต จ   สนฺตุฎฺฐี ๑ จ กตฺถลฺลตา
กาเลน ธมฺมสฺสวานํ   เอตมฺมํกุลมุตฺตมํ ๑
ขนฺตี จ โสวจสฺสตา   สมณานญจ ทสฺสนํ
กาเลน ธมฺมสากจฺฉา   เอตมฺมํกุลมุตฺตมํ ๑
ตโป จ พุรฺหมจฺริยญจ ๒   อริยสจฺจานทสฺสนํ
นิพฺพานสจฺฉิกิริยา จ   เอตมฺมํกุลมุตฺตมํ ๑
มุฏฺฐสฺส โลกธมฺเมหิ   จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ
อโสภํ วิรชํ เขมํ   เอตมฺมํกุลมุตฺตมํ ๑
เอตาทิสานี กตฺวาน   สพฺพตฺถมปฺราชิตา
สพฺพตฺถ โสตฺถี กจฺฉนฺติ   ตฺนฺเตสํ มํกุลมุตฺตมฺนฺติ ๑
มํกุลสฺสคฺคํ จคฺคตฺถิ ๑ พ

#๑ ม. สนฺตุฎฺฐี ๑ ๒ ย. พุรฺหมจฺริยา จ ๑

สุตตนิปาเต ทุคฺยสุต จุพฺพคฺคสุต ปณฺจมํ สุจฺฉิโลมสุตฺตํ

[๓๑๕] ๕ เอวมเม สุตฺตํ ๑ เอกํ สมยํ ภควา คยายํ วิหฺรติ
 ภูงฺกิตมณฺเฑ สุจฺฉิโลมยฺกฺขสุต ๑ ภวเน ๑ เตน โข ปน สมเยน
 ขโร จ ยฺกฺโข สุจฺฉิโลโม จ ยฺกฺโข ภควโต อวิหฺเร อติกฺกมฺนฺติ ๑
 อถ โข ขโร ยฺกฺโข สุจฺฉิโลมํ ยฺกฺขํ เอตทโวจ เอโส สมโณติ ๑
 เนโส สมโณ สมณโก เอโส ยาว ๒ อหํ ปชานามิ ยถิ วา [๓]
 สมโณ ยถิ วา [๔] สมณโกติ ๑ อถ โข สุจฺฉิโลโม ยฺกฺโข येन
 ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต กายํ อุปนามสฺสี ๑
 อถ โข ภควา กายํ อุปนามสฺสี ๑ อถ โข สุจฺฉิโลโม ยฺกฺโข ภควนฺตํ
 เอตทโวจ ภายสฺสี มํ สมณฺณติ ๑ น ขวฺหาหนฺตํ อวฺสุโส ภายามิ อปี
 จ [๕] เต สมฺพสุโส ปาปโกติ ๑ ปณฺหนฺตํ สมณฺ ปุจฺฉิสฺสํ สเจ
 เม น พุยาภาสฺสี จิตฺตํ วา เต จิปฺปสฺสํ หทยํ วา เต
 ฆาเลสฺสํ ปาเทสุ วา คเหตุวา ปารคฺงคฺาย จิปฺปสฺสํติ ๑
 น ขวฺหาหนฺตํ อวฺสุโส ปสฺสํ สเทวเก โลเก สมารเก สพุรหฺมเก
 สสฺสมณฺพุรหฺมณฺนิยา ปชาย สเทวมฺนฺสุสฺสาย โย เม จิตฺตํ วา
 จิเปยฺย หทยํ วา ฆาเลยฺย ปาเทสุ วา คเหตุวา ปารคฺงคฺาย
 จิเปยฺย อปี จ ตฺวํ อวฺสุโส ปุจฺฉ ยทาถฺงฺขสฺสีติ ๑ อถ โข
 สุจฺฉิโลโม ยฺกฺโข ภควนฺตํ คถาย อชฺฌภาสฺสี

[๓๒๐] ราโค จ โทโส จ กุโตนิทานา

#๑ ม. ย. สุจฺฉิโลมสุต ยฺกฺขสุต ๑ ๒ ม. ยาวาหํ ๑ ย. ยาว ชานามิ ๑

#๓ ๔ ม. ย. โส ๑ ๕ ย. โข ๑

อรตี รติ โลมหังโส กุโตชา

กุโต สมภูจาย มโน วิตกกา

กุมารกา ชงกมิโวสฺสชนฺติ ๑ ฯ

ราโค จ โทโส จ อิตฺนินทานา

อรตี รติ โลมหังโส อิตฺชา

อิตฺ สมภูจาย มโน วิตกกา

กุมารกา ชงกมิโวสฺสชนฺติ ๒ ฯ

เสนฺหชา อตฺตสมฺภูตา นิโครฺชสฺเสว ขนฺธชา

ปฺปญฺ วิสฺตฺตา กามสฺส มาลฺวาว วิตฺตา วเน ฯ

เย นํ ปชานนฺติ ยโตนินทานํ

เต นํ วินนฺเทนฺติ สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส

ตฺตฺตฺตฺตฺตฺ ๓ โอมมิมิ ตฺรนฺติ

อติณฺณปฺปพฺพิ อปฺนพฺภวายาติ ฯ

สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส

สุตตนิปาเต พุคฺคิยสฺส จฺหวคฺคสฺส นฺนฺจํ ธมฺมจฺริยสฺสฺสฺส

[๓๒๑] ๖ ธมฺมจฺริยํ พฺรหฺมจฺริยํ เอตฺทาหุ วสฺสฺสฺส

ปฺปพฺพิโตปี เจ โหติ อการสฺมา ๔ อนการิยํ ฯ

โส เจ มฺขรชาติโก วิหฺสฺสฺสฺสฺสฺส

#๑-๒ ยฺ. วฺงก ... ฯ ๓ โป. ตฺตฺตฺตฺตฺตฺ ฯ ม. ยฺ. เต พฺตฺตฺตฺตฺตฺ ๔ ม. อการา ฯ

#๕ ม. ยฺ. มโค ฯ

ชีวิตต สุตส ปาปิโย   รัง วฑฺฒเตติ อตุตโน ๑
กลหาภิรโต ภิกขุ   โมหธมฺเมน อาวุโต ๑
อกุขาตมฺปิ น ชานาติ   ธมฺมํ พุทฺเธน เทสิตํ ๑
วิเหลสิ ภาวิตตฺตานํ   อวิชฺชชย ปฺรกุขโต
สงฺกิลลํ น ชานาติ   มคฺคํ นิริยคามินํ
วินิปาตํ สฺมาปฺนโน   คพฺภา คพฺภํ ตมา ตมํ
ส เว ตาทิสโก ภิกขุ   เปจฺจ ทุกฺขํ นิคฺคจฺจติ ๑
คฺุฏฺโปกฺ ๒ ยถา อสุส   สมฺปฺณฺโณ คณวสุสิโก
โย จ เอวรฺูโป อสุส   ทฺุพฺพิโสโร หิ สงฺคโณ ๑
ยํ เอวรฺูปํ ชานาถ   ภิกฺขโว เคหนิสฺสิตํ
ปาปิจฺฉํ ปาปสงฺกปฺปํ   ปาปอาจารโคจฺริ ๑
สพฺเพ สฺมคฺคา หุตฺวาน   อภินิพฺพิชฺชชยาถ ๓ นํ
กรณฺฑํ ๔ ว นิตฺถมถ   กสมฺพพ อวกสุสถ ๕
ตโต ปลาเส ๖ วาเหถ   อสุสมณฺเณ สมนฺมานิเน ๑
นิตฺถมิตฺวาน ปาปิจฺฉเ   ปาปอาจารโคจฺเร
สุทฺธา สุทฺเธหิ สํวาสํ   กปฺปยโวห ปตฺติสฺสตา ๗
ตโต สฺมคฺคา นิปกา   ทฺุภฺขสฺสนฺตํ กริสฺสถาติ ๑

ธมฺมจฺริยสุตฺตํ ฉฺฉจฺจ ๑

#๑ ย. อาวโฏ ๑ ๒ ม. ย. คฺุฏฺโปกฺ ๑ ๓ ม. อภินิพฺพิชฺชชยาถ ๑ ย. อภินิพฺพิชฺชชยาถ ๑

#๔ โป. การณฺฑํ ๑ ม. ย. การณฺฑํ ๑ ๕ ม. ย. อปฺกสุสถ ๑ ๖ ม. ย. ปลาเป ๑

#๗ โป. ปตฺติสฺสวา ๑

สุตตนิปาเต ทุตยสส จุฬกคสส

สตุตมํ พุราหุณณมมิกสุตตํ

[๓๒๒] ๙ เอวมเม สุตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สวาคุถีย
 วิหริติ เขตวเน อนาถปิณฑิกสส อารามे ฯ อถ โข สมพหุลา
 โกสลกา พุราหุณณมหาสาธา ชิณณา วุฑุฒา มหุลลกา อทุชคตา
 วโย อนุปปตฺตา येन ภควา เตนุสสงกมိสุ
 อุปสงกมิตฺวา ภควตา สทฺธี สมโหมทีสุ สมโหมทนียํ กถํ สาราณียํ
 วีติสารेतฺวา เอกมนตํ นิสีทีสุ ฯ เอกมนตํ นิสินฺนา โข เต
 พุราหุณณมหาสาธา ภควนตํ เอตทโวจํ สนฺทิสฺสนฺติ นฺ โข โภ
 โคตม เอตฺรหิ พุราหุณณา โปราณานํ พุราหุณณานํ พุราหุณณมเมติ ฯ
 น โข พุราหุณณา สนฺทิสฺสนฺติ เอตฺรหิ พุราหุณณา
 โปราณานํ พุราหุณณานํ พุราหุณณมเมติ ฯ สาธุ โน ภวํ [๑]
 โคตโม โปราณานํ พุราหุณณานํ พุราหุณณมมํ ภาสตุ สเจ
 โภโต โคตมสฺส อกรุติ ฯ เตน หิ พุราหุณณา สุณาถ สาธุกํ
 มนสิกโรถ ภาสิสฺสามิติ ฯ เอวํ โภติ โข เต พุราหุณณมหาสาธา
 ภควโต ปจฺจสฺโสสุํ ฯ ภควา เอตทโวจ

[๓๒๓] อีสโย ปุพฺพกา อาสุํ สลฺยตตฺตฺตา ตปฺสฺสิโน

ปญจ กามคฺเช หิตฺวา อตฺตทตฺถมจาริสฺสุ

น ปฺสฺว พุราหุณณานาสฺสุ น หิรลฺลํ น ธานียํ

สชฺฌายชนชฺฌณาสฺสุ พุรหุํ นีธี อปาลยฺ ๒

#๑ โป. โส ฯ ๒ โป. พุรหุมนิธิมปาลยฺ ฯ ม. ย. พุรหุมนิธิมปาลยฺ ฯ

ย เนลั ปกตึ อาสิ ทวารภคตึ อุปภูจิต्तึ
สทฐาปกตเมसानัน ทาทเว ตทมณณลิสึ ๑
นानารตเตหิ วตฺเถหิ สยเนหาवสเถหิ จ
ผิตา ชนปทา รภูจธา เต นมสฺสึสุ พุราหุมนเ ๑
อวชฺฐา พุราหุมนเ อาสิ อเชยยา ธมฺมรกฺขิตา
น เน โกจิ นิวาเรสิ กุลทฺวาเรสุ สพุพโส ๑
อภูจจตฺตาพิตฺ วสฺसानิ (โกมาร) พุรหุมนจริยิ จริสฺ เต
วิชชาจรณปริเยภูจึ ๑ อจฺรุ พุราหุมนเ ปุเร ๑
น พุราหุมนเ อณณมคมม นปี ภริยิ กิณฺสิเต
สมปิเยเนว สฺวาถึ สงฺกนฺตฺวา สมโรจยฺ ๑
อณณตฺร ตมฺหา สมยา อุตุเวรณณิปติ ๒
อนตฺรา เมณฺณัน ธมฺมํ นาสฺสุ กจฺจนฺติ พุราหุมนเ ๑
พุรหุมนจริยลจ สิลลจ อชฺชวํ มทฺทวํ ตปี
โสฺรจจํ อวิหีสลจ ขนฺติลจจาปี อวณฺณยฺ ๑
โย เนลั ปฺรโม อาสิ พุรหุมา ทพุหปรกฺกโม
ส วาปี เมณฺณัน ธมฺมํ สฺปิณนฺเตน ๓ นาคมา ๑
ตสฺส วตฺตมณฺณสิกฺขนฺตา อิเชเก วิณฺญชาตिका
พุรหุมนจริยลจ สิลลจ ขนฺติลจจาปี อวณฺณยฺ ๑
ตณฺฑลํ สยนํ วตฺถิ สปิปีเตลลจ ยาจिय
ธมฺเมน สโมธานตฺวา ๔ ตโต ยณณมกปฺปยฺ

#๑ ย. ... ปริเยภูจึ ๑ ๒ ไป. อุตุเวรณณิปติ ๓ ไป. ม. สฺปิณนฺเตปี

#๔ ย. สมฺทานตฺวา ๑

อุปฏฺฐิตสฺมี ยถฺยสฺมี   นาสุสุ คาโว หนึสุ เต ฯ
ยถา มาตา ปิตา ภคตา   อญฺเฆ วาปี จ ฉาตกา
คาโว โน ปรมมา มิตฺตา   ยาสุ ษายนฺติ โอสถา ฯ
อนฺนทา พลทา เจตา   วณฺณทา สุขทา ตถา
เอตมตฺถวสํ ญตฺวา   นาสุสุ คาโว หนึสุ เต ฯ
สุขุมาลา มหากาเย   วณฺณวณฺโตะ ยสฺสสิโน-
พฺรหฺมณา เสหิ ธมฺเมหิ   กิจฺจากิจฺเจสุ อุตฺตกา๑
ยาย ๑ โลก อวตฺตีสฺสุ   สุขเมธิตฺถยมฺปชา ฯ
เตสํ อาสิ วิปลฺลาโส   ทิสฺวาน อญฺโตะ อณฺณ
ราชิโน จ วียาการิ   นาริโย จ สมลฺงกตา
รเถ จาษญฺยตฺถยฺเต   สุกเต จิตฺรสิพฺพเน
นิเวสเน นิเวเส จ   วิกตฺเต ภาคโส มิเต
โคมณฺฑลปริพฺพุพฺพิ ๒   นาริวรคณายุตฺ
อุพาริ มานุสํ โภกํ   อภิษณฺายีสฺสุ พฺรหฺมณา ฯ
เต ตตฺถ มนฺเต คนฺเถตฺวา   โอกฺกาก็ ตพฺปากมม
ปฺหุตฺชนธญฺโวลิ
(ยชฺสฺสุ พหฺ เต วิตฺตํ)   ยชฺสฺสุ พหฺ เต ฐนํ ฯ
ตโต จ ราชสา สญฺยตฺโต   พฺรหฺมณฺเหหิ รเถสโภ
อสุสเมธํ ปฺริสเมธํ (สมฺมาปาถํ)   วาชเปยฺยํ นิริคฺคพิ ฯ

#๑ ไป. ม. ยาว ฯ ๒ ย. ปริพฺพุพฺพิ ฯ

เอเต ยาคะ ชชิตฺวาน พุราหุมนานํ อทา ฐนํ
คาโว สยณญจ วตฺถญจ นาริโย จ สมลฺงกตา
รเถ จาชณฺณสํยุตฺเต สุกเต จิตฺรสีพฺพเน ๑
นิเวสนานิ รมฺมานิ สุวิกิตฺตานิ สพฺพโส ๒
นानาชณฺณสฺส ปุเรตฺวา พุราหุมนานํ อทา ฐนํ ๑
เต จ ตตฺถ ฐนํ ลทฺธา สนนฺธิ สมนโรจฺยุ
เตสํ อิจฺฉาวตฺถินฺณานํ กิโย ตณฺหา ปวทฺตมถ
เต ตตฺถ มนฺเต คนฺถेतฺวา โอกฺกาคํ ปุณฺมปาคมม ๑
ยถา อาโป จ ปจฺวี จ หิรณฺณํ ฐนฺธานิยํ
เอวํ คาโว มนฺุสฺसानํ ปริกฺขาโร โส หิ ปาณินํ
ยชฺสฺสุ พหุ เต วิคฺคํ ยชฺสฺสุ พหุ เต ฐนํ ๑
ตโต จ ราชฯ สณฺณตฺโต พุราหุมนเณหิ รเถสโก
เนกา สตสหฺสฺสึโย คาโว ยณฺเณ อฆาตยิ ๑
น ปาทา น วิสาณน นาสฺสุ หีสฺนติ เกนจิ
คาโว เอพฺกสมานา โสรตา กุมฺภทฺทหนา
ตา วิสาณน คเหตุวาน ราชฯ สตฺถน ฆาตยิ ๑
ตโต จ เทวา ปิตโร อินฺโท อสุรฺรกฺขสา
อธมฺโม อติ ปกฺกนฺทํ ยํ สตฺถํ นิปฺตี คเว ๑
ตโย โรคา ปุเร อาลึ อิจฺฉา อนสนฺณชฺรา
ปฺสูณญจ สมารมฺภา อฏฺฐานวฺติมากมม ๑

#๑ ม. สพฺพตฺถ จิตฺตสีพฺพเนติ ทิสฺสติ ๑ ๒ ม. ย. ภาค โส ๑

เอส อธมโม ทณฺทานํ โอกกนฺโต ปุโรโณ ๑ อหุ ๒
 อทฺฐิกาโย ๓ หนฺณนฺติ ธมฺมา ธฺสนฺติ ยาชกา ๔
 เอวมโส อนุธมฺโม ปุโรโณ วิญญฺครหิโต
 ยตฺถ เอทิสํ ปสฺสตี ยชํ ๔ ครหตี ชโน ๕
 เอว ธมฺเม วียาปนฺเน วิภินฺนา สุทฺทเวสฺสิกา
 ปุณฺณ วิภินฺนา ขตฺติยา ปตี ภริยา ๕ อวมณฺณถ ๖
 ขตฺติยา พุรหฺมพฺนฺธ จ เย จณฺเณ โคตฺตรกฺขิตา
 ชาตีวาทิ นฺริงฺกตฺวา กามานํ วสฺมุปาคนฺติ ๖ ๗

[๓๒๔] เอวํ วุตฺเต เต พุราหฺมณฺมมหาสาธา ภควนฺตํ
 เอตทโวจํ อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม
 เสยฺยถาปี โภ โคตม นิกฺกชฺชิตํ วา อุกฺกชฺเชยฺย ปฏฺิจจฺจนฺนํ วา
 วิวเรยฺย มฺพฺุหฺสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺเขยฺย อนุชกาเร วา
 เตลปชฺชโชตํ ชาเรยฺย จกฺขุมนฺโต รุปานิ ทกฺขนฺตีติ เอวมวํ
 โภตา โคตเมเน อเนกปริยาเยเน ธมฺโม ปกาสิโต เอเต มยํ
 ภวณฺตํ โคตมํ สรณํ กจฺฉาม ธมฺมณฺจ ภิกฺขุสงฺฆณฺจ อุปาเสเก
 โน ภวํ โคตโม ชาเรตุ อชฺชตฺถเก ปาณฺุเปเต สรณฺจฺกเตติ ๗
 พุราหฺมณธมฺมิกสฺสฺตํ สตฺตมํ ๗

#๑ ม. ปุโรโณ ๗ ๒ ไป. ย. อหุ ๗ ๓ ไป. อทฺฐิกา เย ๔ ไป. ยาชกํ ๗ ม. ย. อาชกํ ๗
 #๕ ม. ปตี ภริยาวมณฺณถ ๗ ๖ ไป. กามานํ วสฺมาคมม ๗ ม. วสฺมนฺวคฺคฺนฺติ ๗

สุตตนิปาเต ทุตฺยสฺส จุพฺพกฺกสฺส อฏฺฐมํ นาวาสุตฺตํ

[๓๒๕] ๘ ยสฺมา หิ ฌมฺมํ ปุริโธ วิชฺฌณา

อินฺทวํ นํ เทวตา ปุชฺเชยฺย

โธ ปุชฺโธ ตสฺมี ปสฺนุนจิตฺโต

พหุสฺสุโต ปาตุกโรติ ฌมฺมํ ฯ

ตทฺฐจิกตฺวาน นิสฺมม ธีโร

ฌมฺมานุฌมฺมํ ปฏิปชฺชมาโน

วิญฺญู วิภาวี นิปุโณ จ โหติ

โย ตาทิสฺส ภชติ อปฺปมตฺโต ฯ

ขุทฺททฺถจ พาลํ อุปเสวมาโน

อนาคตฺตถฺถจ อสุยฺยกถฺถจ

อิเชว ฌมฺมํ อวิภาวยิตฺวา

อวิตินฺณกฺโข มรณํ อุเปติ ฯ

ยถา นโร อาปคํ โอตริตฺวา

มโหทกํ สลิลํ สีฆสฺสโต

โธ วุขฺหมาโน อนฺุโสตคามิ(

กึ โธ ปเร สกฺขติ ตารเยตฺถุ ฯ

ตถฺเวว ฌมฺมํ อวิภาวยิตฺวา

พหุสฺสุตฺตานํ อนิสามยตฺถํ

สยฺ อชานํ อวิตินฺณกฺโข

กี โส ปเร สกขติ นิชฌเปตุ ๑
ยถาปี นาวี ทพุหมารุหิตวา
ปีเยนริตเตน สมงฺกิกฺโขโต
โส ตารเย ตตถ พหุปี อญฺเณ
ตตฺรूपยญฺญ กุสโล มติมา ๑
เอวมฺปิ โย เวทคุ ภาวิตฺโต
พหุสฺสุโต โหติ อเวธมฺโม
โส โข ปเร นิชฌปเย ปชานํ
โสตาธานานิสูปฺปนฺเน ๑
ตสฺมา หเว สปฺปริตี ภาเชถ
เมธาวิณญฺเจว พหุสฺสุตญฺจ
อญฺญาเย อตฺถํ ปฏฺฐิพชฺชมาโน
วิญฺญาตธมฺโม ส ๒ สฺขํ ลเภถาติ ๑
นาวาสุตฺตํ อฏฺฐมํ

สุตตนิปาเต พุคฺคิยสฺส จุพฺพกฺคสฺส นวมํ กีสีลสุตฺตํ
[๑๒๖] ๕ กีสีโล กีสมาจาโร กานิ กมฺมานิ พุรุหยัง
นโร สมฺมานิวิญฺจสฺส อุตฺตมตฺถญฺจ ปาปุณฺเณ ๑
วฺขุทฺธมาปจายี อนุสฺสุยโก ลียา

#๑ ม. ย. มุติมา ๑ ๒ ย. โส ๑

กาลณญ จสฺส คุรุณี ๑ ทสฺสนาย
ธมฺมี กถิ เอรยิตฺติ ขณณญ
สุณฺณเยย สกุกจฺจ สุภาสิตานิ ๑
กาเลน คจฺเจ คุรุณี ๑ สกาสฺสิ(
ถมฺภิ นินฺจกตฺวา นินฺวาตฺตฺตฺติ
อตุถิ ธมฺมํ สํยมิ ๒ พุรฺหมจฺริยํ
อนฺุสฺสเร เจว สฺมาจเร ๓ จ ๑
ธมฺมาราโม ธมฺมรโต
ธมฺเม จิตฺโต ธมฺมวินิจฺจนณญ
เนวฺจเร ธมฺมสนฺโทสวาทิ
ตจฺเจหิ นีเยถ สุภาสิตานิ ๑
ทสฺสํ จ ๔ ขปฺปิ ปริเทวํ ปโทสํ
มายากตฺติ กุหนํ ๕ กิฑฺธิมานํ
สวามฺภกฺกุกสฺสกสวามฺจฺฉิ ๖
หิตฺวา จเร วิตฺมโท จิตฺตฺโต ๑
วิญฺญาตสวาราณิ สุภาสิตานิ
สุตฺตฺจ วิญฺญาต สฺมาธิสวํ
น ตสฺส ปญฺญา จ สุตฺตฺจ วฑฺฒติ
โย สวาทฺโส โหติ นโร ปมตฺโต ๑
ธมฺเม จ เย อริยปฺปเวทิตฺเต รตา

#๑ ม. คุรุณี ๑ ย. คุรุณี ๑ ๒ ย. สลฺยณมํ ๑ ๓ ม. ย. สฺมาจเร ๑ ๔ ม. ย.

#จสทฺโท น ทิสฺสติ ๑ ๕ ม. ย. กุหนํ ๑ ๖ ม. สวามฺภิ กุกสฺสิ กสวามฺจ มฺจฺฉิ ๑

อนุตฺตรา เต วจสา มนสา กมฺมฺนา จ

เต สนฺติโสรัจฺจสมาธิสฺสจฺจिता

สุตฺตส ปญฺญา ย จ สारมชฺชกฺขิตฺติ ฯ

กัถิตฺตสุตฺตํ นวมํ ฯ

สุตตนิปาเต ทุตฺติยสฺส จุฬวคฺคสฺส ทสฺมํ อฏฺฐจฺฉานสุตฺตํ

[๓๒๘] ๑๐ อฏฺฐจฺฉน นิสีทถ โก อตุโถ สุปิเตน โว

อาตุรานํ หิ กา นินฺททา สลฺลวิทฺธาน รุปรปฺตี ฯ

อฏฺฐจฺฉน นิสีทถ ทพฺหํ สิกฺขถ สนฺติยา

มา โว ปมตฺเต วิญฺญา ย (มจฺจุราชา) อโฆยิตฺถ วसानุเค ฯ

ยาย เทวา มนุสฺสา จ สิตา ติฏฺฐนฺติ อตุถิกา

ตฺรเถตํ วิสตุตฺติกํ ขโณ โว ๑ มา อฺปจฺจกา

ขณาตฺติตา หิ โสจฺนติ นิริยมฺหิ สมปฺปิตา ฯ

ปมาโท รโฆ ปมาทา ๒ ปมาทานุปฺติโต รโฆ

อฺปปมาเทน วิชฺชาย อพฺพุพฺเห ๓ สลฺลมตฺตโนติ ฯ

อฏฺฐจฺฉานสุตฺตํ ทสฺมํ ฯ

#๑ ม. ย. เว ฯ ๒ ม. ปมาโท ฯ ย. อัย ปาโจ นตุถิ ฯ ๓ ม. ย. อพฺพุเห ฯ

สุตตนิปาเต ทุติยสุส จุพวกุคสุส เอกาทสมัม รามุสสุตติ

[๓๒๘] ๑๑ กจฺจิ อภินฺหสฺวาสา นาวชานาสิ ปณฺฑิตํ

โอกุกาธาโร ๑ มนุสฺसानํ กจฺจิ อปฺจิตฺตยา ฯ

นาหํ อภินฺหสฺวาสา อวชานามิ ปณฺฑิตํ

โอกุกาธาโร ๒ มนุสฺसानํ นิจฺจํ อปฺจิตฺตมยา ฯ

ปณฺจ กามคฺเชน หิตฺวา ปิยรूपे มโนเร

สทฺธาย ฆรา นิกฺขมฺม ทุกฺขสฺสนฺตกโร ภว ฯ

मितฺเต ภขสฺสุ กถฺยาเณ ปนฺตณฺจ ๓ สยนาสนํ

วิวิตฺตํ อปฺปนฺนิกฺโขมฺสํ มตฺตณฺญ โหหิ โภชนเ ฯ

จิเวเร ปินฺชปาเต จ ปจฺจเย สยนาสเน

เอเตสุ ตณฺหมากาสิ ๔ มา โลกํ ปุณฺรคามิ

สฺวฺโต ปาติโมกฺขสฺมี อินฺทฺริเยสุ จ ปณฺจสุ

สตี กายคตา ตฺยตฺถ นินฺพิทาพหุโล ภว ฯ

นิमितฺตํ ปรีวชเชหิ สฺภํ รากุปฺสณฺหิตํ

อสฺุภาย จิตฺตํ ภาเวหิ เอกคฺคํ สฺสมาหิตํ

อนิमितฺตณฺจ ภาเวหิ มานานุสยมุชฺชห

ตโต มานาภิสฺมยา อุปฺสนฺโต จริสฺสสีติ ฯ

อิตุถิ สฺุทํ ภควา อายสฺมนฺตํ รามุถิ อิมานิ คาถาหิ อภินฺหํ โอวทิตฺติ ฯ(

รามุสสุตติ เอกาทสมัม ฯ

#๑-๒ ม. ย. อุกุกาธาโร ฯ ๑ ปตฺตณฺจจาติปิ ปาโร ฯ ๔ ตณฺหํ มากาสีติปิ ฯ

สูตรนินปาเต ทุคยสฺส จุพวคฺคสฺส ทฺวาทสมํ วงฺคีสฺสสูตรํ ๑

[๓๒๕] ๑๒ เอวมเม สูตรํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา อาพวียํ วิหริตี
อคฺคาพเว เจตียे ฯ เตน โข ปน สมเยน आयสุมโต วงฺคีสฺส
อุปชฺฌาโย นิโครชฺคปโป นาม เถโร อคฺคาพเว เจตียे
อจฺริปรินิพฺพุโต โหตี ฯ อถ โข आयสุมโต วงฺคีสฺส รโหคตสฺส
ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกโก อุทปาตี ปรินิพฺพุโต นฺ โข
เม อุปชฺฌาโย อุทาหุ โน ปรินิพฺพุตตี ฯ อถ โข आयสุม
วงฺคีสฺส สายณฺ्हสมยํ ปฏิสลฺลณานา วุฏฺฐิตเ ยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสีตี ฯ เอกมฺนตํ
นินฺนโน โข आयสุมว วงฺคีสฺส ภควนฺตํ เอตทโวจ อธิ
มยฺหํ ภนฺเต รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกโก
อุทปาตี ปรินิพฺพุโต นฺ โข เม อุปชฺฌาโย อุทาหุ โน ปรินิพฺพุตตี ฯ
อถ โข आयสุมว วงฺคีสฺส อุฏฺฐายาสนา เอกํสํ จิวริ
กตฺวา येन ภควา เตนฺนชฺลิมฺปณฺาเมตฺวา ภควนฺตํ คาถาย
อชฺฌภาสี

[๓๓๐] ปุจฺฉาม สตฺถาริ อโนมปณฺณํ

ทิฏฺฐเจว ฐมเม โย วิจิจฺฉณานํ

เจตฺตา อคฺคาพเว กาลมกาสี ภิกฺขุ

ถาโต ยสฺสสึ อภินิพฺพุตฺตโต ฯ

#๑ ม. นิโครชคปปสูตรํ ฯ

นิโครธกโป โย อิติ ตสฺส นามํ
ตยา กตํ ภควา พุราหุณฺณสฺส
โส ตํ นมสฺสํ อจรี มุตฺตยเปกฺโข
อารทฺธวิริโย ทพฺพหฺมมทสฺสี ฯ
ตํ สวากํ สกฺก มยฺมปี สพฺพเพ
อณฺณาตฺตมิจฺฉาม สมนฺตจกฺขุ
สมวทฺฐิตา โน สวนาย โสตา
คฺควํ โน สตฺถา ตฺวมนฺตฺตโรตี ฯ
ฉินฺทเว โน วิจิกิจฺฉํ พฺรหฺมิ เมตํ
ปรินิพฺพุตํ เวทย ภูริปฺลฺล
มชฺเชจ ๑ โน ภาส สมนฺตจกฺขุ
สกโกว เทวานํ สหสฺสเนตฺโต ฯ
เย เกจิ คณฺธา อีธ โมหฺมคฺคา
อณฺณาณปฺกฺขา วิจิกิจฺฉานา
ตถาคตํ ปตฺวาน เต ภวฺนฺติ
จกฺขุํ หิ เอตํ ปรมํ นรานํ ฯ
โน เจ หิ ชาตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
วาโต ยถา อพฺภกฺขนํ วิหान
ตโมวสฺส นินฺวาโต สพฺพโลโก

น โชติมนุโตปี นรา ตเปยฺยํ ๑
ธีรา จ ปชฺชโชตกรา ภวานุติ
ตํ ตํ อหํ ธีร ตเถว มณฺเณ
วิปสฺสสินํ ชานมฺปากมฺมห
ปรีสาสุ โน อาวิกโรหิ กปฺปํ ๑
จิปฺปํ คิริ เอรย วคฺคํ วคฺคํ
หํสาว ๑ ปคฺคยฺห สณฺฑี ๒ นิฏฺฐช ๓
พินฺทุสฺสเรณ สุวิกปฺปิเตน
สพฺเพว เต อชฺชชฺคตา สุโณม ๑
ปหีนชาติมรณํ อเสถํ
นิคฺคยฺห โชนํ วเทสฺสามิ ธมฺมํ
น กามกาโร หิ ปุณฺณชฺชนานํ
สงฺเขยฺยกาโร จ ตถาคตानํ ๑
สมฺปนฺนเวยฺยากรณํ ตวฺยิทํ ๔
สมฺมุชฺชปฺลยฺยสฺส ๕ สมฺมุคฺคหิตํ
อยมณฺชลี ปจฺฉิโม สฺสฺสฺสปณฺณามิโต
มา โมหิยํ ชานมฺโนมปฺลย ๑
ปโรวริ อริยธมฺมํ วิทิตฺวา
มา โมหิยํ ชานมฺโนมวิริ
วาริ ยถา ฆมฺมณิ ฆมฺมตฺตโต

#๑ ม. หํโสว ๑ ๒ ม. สณฺฑิกํ ๑ ๓ ม. ย. นิฏฺฐช ๑ ๔ ม. ตเวทํ ๑ ๕ ม. ย.

#สมฺมุชฺชปฺลยฺยสฺส ๑

สุตตนิปาเต ทุตยสุต จุพวคคสุต

เตรสมิ สมนมาปริพพชานิยสุตติ

[๓๓๑] ๑๓ ปุจฉามิ มุณี ปหุตปณณิ

ติณณิ (ปารคต ๑-) ปรีนิพพุต จิตตติ

นิกขมม ฌรา ปนุชช กาม

กถิ (ภิกขุ) สมนมา โส โลเก ปริพพชเยย ฯ

ยสุต มงคลา สมหตา (ติ ภควา)

อุปปาตา ๒ สุปีนา จ ลกขณา จ

ส ๓ มงคลโทสวิปปหิโน

(ภิกขุ) สมนมา โส โลเก ปริพพชเยย ฯ

ราคิ วินเยถ มานุเสสุ

ทิพเพสุ กามเส จาปี ภิกขุ

อติกกมม ภาวิ สเมจจ ฌมมิ

สมนมา โส โลเก ปริพพชเยย ฯ

วิปีฎจิกคฺวา ๔ เปสฺซานิ

โกธิ กทริยิ ชเหยย ภิกขุ

อนุโรทวิโรทวิปปหิโน

สมนมา โส โลเก ปริพพชเยย ฯ

#๑ ม. ปารี คต ฯ ๒ ย. อุปปาตา ฯ ๓ ม. โส ฯ ๔ ม. วิปีฎจิกคฺวาน ฯ

#โป. วิปีฎจกริตฺวา ฯ

หิตฺวาน ปิยญจ ๑ อปฺปิยญจ
อนฺุปาทาย อนิสฺสึโต กุหิณฺจ
สฺโยชนิเยหิ วิปฺปมฺตฺโต
สมฺมา โส โลกฺ ปริพฺพเชยฺย ๕
น โส อฺปฺริสฺสุ สारเมติ
อาทาเนสฺสุ วิเนยฺย ฉนฺุทราคํ
โส อนิสฺสึโต อนนฺุณเมยฺโย
สมฺมา โส โลกฺ ปริพฺพเชยฺย ๕
วจฺสา มนฺสา จ กมฺมฺนา จ
อวิรุทฺโธ สมฺมา วิทิตฺวา ฐมฺมํ
นิพฺพานปทาภิพฺตฺถยาโน
สมฺมา โส โลกฺ ปริพฺพเชยฺย ๕
โย วนฺุทติ มนฺติ น ๒ อฺนฺุณเมยฺย
อฺกฺกุโจปี น สนฺุชฺเชถ ภิกฺขุ
ลทฺธา ปฺร โภชนํ น มชฺเช
สมฺมา โส โลกฺ ปริพฺพเชยฺย ๕
โลภญฺจ ภวญฺจ วิปฺปหาย
วิร โต เจทนพนฺุชฺชนโต ๓ ภิกฺขุ
โส คิณฺุณกถงฺกโต วิสฺสุโล
สมฺมา โส โลกฺ ปริพฺพเชยฺย ๕

#๑ ไป. ปิยญฺเจว ๕ ๒ ม. นฺุณเมยฺย ๕ ๓ ม. เจทนพนฺุชฺชนา จ ๕

สารูปปมตฺตโน วิทิตฺวา
น ๑ จ ภิกฺขุ หีเสยฺย กณฺจ โลก
ยถาคถิ ๒ ธมฺม วิทิตฺวา
สมฺมา โส โลก ปริพฺพชเยยฺ ๑
ยสุสฺสานุสฺยา น สฺนฺติ เกจ
มฺลฺลา ๓ อกฺุสฺสา สฺมฺหฺตาเส
โส นีราสฺโส ๔ อนาสฺสาโน
สมฺมา โส โลก ปริพฺพชเยยฺ ๑
อาสวชีโน ปหีนฺมาโน
สพฺพิ รากปถิ อฺุปาติวตฺโต
ทนฺโต ปรีนฺิพฺพุโต จิตฺตฺโต
สมฺมา โส โลก ปริพฺพชเยยฺ ๑
สทฺโธ สุตฺวา นียามทฺสฺสี
วคฺคกเตสฺสุ น วคฺคสฺสาร์
ธีโร โลกิ โทสฺ วิเนยฺย ปฏฺิณฺ
สมฺมา โส โลก ปริพฺพชเยยฺ ๑
สฺสฺสุทฺทชชีโน วิวญฺจฺนฺโท
ธมฺเมสฺสุ วสฺสี ปารคฺคฺ อเน โช

#๑ ม. โน ๑ ๒ ม. ย. ยถาคถิ ๑ ๓ ม. มฺลฺลา จ ๑ ๔ วมฺณนํ นีราสฺ ๑

#ม. นีราสฺ อนาสฺสาโน ๑ ย. นีราสโย อนาสฺสาโน ๑

สงฺขารนโรชฌาณกุสโล
สมฺมา โส โลกํ ปริพฺพชเยยฺย ๑
อตีเตสุ อนาคเตสุ จาปี
กปฺปาคีโต อติจฺจุสฺสทฺธิปญฺโญ
สพฺพายตเนหิ วิปฺปมฺมุคฺโต
สมฺมา โส โลกํ ปริพฺพชเยยฺย ๑
อณฺเวย ปทํ สเมจฺจ ฌมฺมํ
วิวัฏฺฐํ ทิสฺวาน ปหานมาสวานํ
สพฺพปฺปฉีนํ ปริกฺขยา โน ๑
สมฺมา โส โลกํ ปริพฺพชเยยฺย ๑
อทฺธา หิ ภควา ตเถว เอตํ
โย โส เอวํวiharิ ทนฺโต ภิกฺขุ
สพฺพสํโยชนิเย วิตีวตฺโต
สมฺมา โส โลกํ ปริพฺพชเยยฺย ๑
สมฺมาปริพฺพชานิยสฺสตุตฺติ เตรสฺมํ ๑

สูตรนินปาเต ทุคฺคิยสฺส จุพฺพกุกฺคสฺส จุทฺทสฺมํ ฌมฺมิกสฺสตุตฺติ

[๓๓๒] ๑๔ เอวมฺเม สฺตุติ ๑ เอกํ สมฺมํ ภควา สาวตฺถิยํ
วิหฺรติ เชตวนเณ อนาถปฺปญฺฑิกสฺส อารามเณ ๑ อถ โข ฌมฺมิโก
#๑ ยฺ. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑

อุปาสโก ปญจหิ อุปาสกสเทหิ สทฐี เยน ภควา เตนุปสงกมิ
อุปสงกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ นิสีหิ ฯ
เอกมณฺตํ นิสินฺโน โข ฌมฺมิโก อุปาสโก ภควนฺตํ กาถาย
อชฌภาสิ

[๓๓๓] ปุจฺจามิตํ โคตม ฐุริปญฺญ

กถฺกโร สาวโก สาธุ โหติ

โย วา อคารา อนคารเมติ

อการินฺโน วา ปนฺุปาสกาเส ฯ

ตฺวณฺหิ โลกสฺส สเทวกสฺส

คตฺถิ ปชานาสิ ปรายนญจ

น ๑ ตตฺถิ ตฺวโลย นิปฺุณตฺถทสฺสึ

ตฺวณฺหิ พุทฺธํ ปวริ วทนฺติ ฯ

สพฺพิ ตฺวํ ฌาณมเวจฺจ ฌมฺมิ

ปกาสสิ สตฺเต อนุกมฺปมาโน

วิวญฺจณฺโทสิ สมฺนตฺตจกฺขุ

วิโรจสิ วิมโล สพฺพโลเก ฯ

อกจฺฉิ เต สนฺติเก นาคราชา

เอราวโณ นาม ชิโนติ สุตฺวา

โสปี ตยา มนฺตยิตฺวาชฌคมา

สาธฺวติ สุตฺวาน ปตฺติตฺรฺุโป ฯ

#๑ ม. น จตฺถิ ฯ โป. นตฺถิ ฯ

ราชาปี ตัม เวสฺสวโณ กุเวโร
อุเปติ ธมฺมํ ปริปุจฺจมาโน
ตสฺสาปี ตฺวํ ปุจฺฉิตฺตํ พุริสฺสี ๑
โส จาปี สุตฺวาน ปตฺติธฺรโป ๑
เย เกจฺเม ติตฺถิยา วาทสีลา
อาชีวกา วา ยถิ วา นิกฺคนฺธา
ปญฺญา ย ตัม นาติตฺรนฺติ สพฺเพ
จฺโถ วชนฺตํ วิย สีมฺคามิ ๑
เย เกจฺเม พุราหฺมณา วาทสีลา
วฺจฺจมา วาปี ๒ พุราหฺมณา สนฺติ เกจฺ
สพฺเพ ตยิ อตฺถพทฺธา ภวนฺติ
เย จาปี ๓ อญฺเฐ วาทีโน มญฺญมาณา ๑
อญฺญหิ ธมฺโม นิปฺโปณํ สุโข จ
โยยฺย ตยา ภควา สุปฺปวฺตฺโต
ตเมว สพฺเพ ๔ มยฺ สุตฺสูสมาณา ๕
ตัม โน วท ๖ ปุจฺฉิตฺตํ พุทฺธเสฏฺฐ ๑
สพฺเพปิเม ภิกฺขโว สนฺนินฺนินา
อุปาสกา จาปี ตตฺถเวว โสคฺ
สุณฺนตฺถ ธมฺมํ วิมเลนาณฺพทฺธ

#๑ ม. ย. พุริสฺสี ๑ ๒ ม. ย. จาปี ๑ ๓ ย. วาปี จญฺเฐ ๑ ๔ ม. สพฺเพปิ ๑

#๕ ม. ย. สุตฺสูสมาณา ๑ ๖ ย. ตวนฺโน ๑

สุภาสิตํ วัสวสุเสว เทวา ฯ
สุณาถ เม ภิกขโว สวยามิ ๑ โว
ธมฺมํ ฐตฺถํ ตถจ จราถ ๒ สพุเพ
อิริยาปถํ ปพฺพชิตานูโลมิกํ
เสเวถ นํ อตฺถทสฺสี มติมา ๓ ฯ
โน เว วิกาเล วิจเรยฺย ภิกขุ
คามे จ ปิณฺฑทาย จเรยฺย กाले
อกาลจารีํ หิ สชนฺติ สงฺคา
ตสฺมา วิกาเล น จรณฺติ พุทฺธา ฯ
รूपํ จ สทฺธา จ รสา จ กนฺธา
ผสฺสา จ ये สมฺมทยนฺติ สตฺเต
เอเตสุ ธมฺเมสุ วินेยฺย ฉนฺทํ
กาเลน โส ปวิเส ปาตฺราลํ ฯ
ปิณฺฑํ จ ภิกขุ สมเยน ลทฺธา
เอโก ปฏิกฺกมฺม รโห นิสีเท
อชฺฉตฺตจินฺตี น มโน พหิทฺธา
นิจฺฉารये สงฺคหิตตฺตภาโว ฯ
สเจปี โส สลฺลเป สวเกน
อญฺเณน วา เกนจิ ภิกขุณา วา

#๑ โป. สวยามิโว ฯ ม. สวยิสฺสามิ ฯ ๒ ย. ฐราถ ฯ ๓ ม. ย. มุติมา ฯ

ธมมัม ปณิตัม ตมุตทาหเรย
น เปสฺสุมิ โนปิ ปฐุปวาทำ ฯ
วาทญหิ เอเก ปฏิเสณินฺนติ
น เต ปัสสาม ปริตฺตปญฺเณ
ตโต ตโต เน ปสฺชนฺติ สงฺกา
จิตฺตญหิ เต ตตฺถ กเมณฺติ ทูเร ฯ
ปิณฺฑัม วิหาริ สยนาสนญจ
อาปญจ สงฺฆาฏฺฐิรชูปวาหนิ
สุตฺวาน ธมมัม สุกเตน เทสิตัม
สงฺขาย เสเว วรปญฺญสวโก ฯ
ตสฺมา หิ ปิณฺฑเต สยนาสเน จ
อาเป จ สงฺฆาฏฺฐิรชูปวาหนे
เอเตสุ ธมฺเมสุ อญฺฺปติตฺโต
ภิกฺขุ ยถา โปกฺขเร วาริพินฺทุ ฯ
คหฺภูจฺวตฺตัม ปน โว วทามิ
ยถากโร สวโก สาธุ โหติ
น เหส ลพฺภา สปริคฺคเหน
ผสฺเสตฺตฺ โย เกวโล ภิกฺขุธมฺโม ฯ
ปาณิ น หเน น จ มาตเยย
น จานุชญฺญา หนตัม ปเรสํ

สพฺเพสุ ญฺเตสุ นิธาย ทนฺทํ
เย ถาวรา เย จ ตสา สนนฺติ โลกํ ฯ
ตโต อทินฺนํ ปรีวชฺชเยยฺย
กิลฺยจิ กฺวจิ สาวโก พุชฺฌมาโน
น หารเย หรตํ นานุชฌณา
สพฺพิ อทินฺนํ ปรีวชฺชเยยฺย ฯ
อพฺรหฺมจริยํ ปรีวชฺชเยยฺย
องฺคารกาสุํ ชลิตํ วิญฺญ
อสมฺภุณฺณโต ปน พฺรหฺมจริยํ
ปรสฺส ทาริ นาทิกุกเมยฺย ฯ
สภคฺคโต วา ปรีสคฺคโต วา
เอกสฺส เจโก น มุสา ภณฺเยย
น ภาณเย ภณฺตํ นานุชฌณา
สพฺพิ อญฺตํ ปรีวชฺชเยยฺย ฯ
มชฺชชญฺจ ปาณํ น สมาจเรยฺย
ธมฺมํ อิทํ ไรฺจเย โย คหฺภูโจ
น ปายเย ปวีตํ ๑ นานุชฌณา
อุมฺมาทนนฺตํ อิติ นํ วิทิตฺวา ฯ
มทา หิ ปาปานิ กโรนฺติ พาลา
กาเรนฺติ จญฺเณปี ชเน ปมตฺเต

#๑ ม. ปาวตํ ฯ ย. ปีปาดํ ฯ

เอตํ อปฺลฺยณายตํ วิวชฺชเย
อุมฺมาทํ โมหํ พาลกนฺตํ ฯ
ปาณํ น หเน น จาทินฺนมาทียะ
มุสา น ภาเส น จ มชฺชโป สียา
อพฺรหฺมจฺริยา วิรเมยฺย เมธุนา
รตฺตี น ภูณฺเชยฺย วิกาลโกชนํ
มถํ น ธาเร น จ คนฺธมาจเร
มณฺเจ ฉมายํ ว สเยถ สนฺถเต
เอตํ หิ อฏฺฐจฺจิกมาหุโปสถํ
พฺพุเรน ทฺถกฺขนฺตคฺคฺนา ปกาสิตํ ฯ
ตโต จ ปกฺขสฺสุปฺวสฺสุโปสถํ
จาคฺคฺทสฺสี ปฺลจทสิณฺจ อฏฺฐจมี
ปาฎิหาริกปฺกขณฺจ ปสนฺนมานโส
อฏฺฐจฺจุเปตํ สฺสมตฺตรูปํ ฯ
ตโต จ ปาโต อฺปวฺภูจฺจโปสโถ
อนฺเนน ปาเนน จ ภิกฺขุสงฺฆํ
ปสนฺนจิตฺโต อนฺโมทมาโน
ยถารหํ สํวิภเชถ วิณฺญํ ฯ
ธมฺเมน มาตาปิตโร ภเรยฺย
ปโยชเย ธมฺมิกํ โส วณฺชิชฺชํ

เอตํ กิหิวตฺตยมปฺปมตฺโต

สยฺมปฺเภ นาม อุเปติ เทเวติ ฯ

ธมฺมิกสุตฺตํ จุทฺทสมํ ฯ

จฺหวกฺโก ทฺติโย ฯ

ตสฺสุทฺธานํ

รตฺนามคฺนฺโร หิริ จ

มฺงคฺลํ สฺวจิโณเมน กปิโธ พฺราหฺมโณปิ จ

นาวา กิสิลอุฏฺฐาโน ราหุโธ ปฺน วฺงฺกิโธ

ปฺริพฺพาชนิโย ตถา ธมฺมิกถจ วิทฺโน อหุ

จฺหวกฺถถหิ จุทฺทสาตี ฯ

สุตฺตนิปาเต ตติโย มหาวกฺโก

ปจฺมํ ปพฺพชาสุตฺตํ

[๓๕๔] ๑ ปพฺพชฺชํ กิตฺตยิสฺสามิ ยถา ปพฺพชฺชิ จกฺขุมา

ยถา วิมฺสฺมานโน โส ปพฺพชฺชํ สมโรจยิ ฯ

สมฺพาโรยํ ๑ ฆรราวาโส รชสฺสายตฺนํ อิติ

อพฺโปกกาโส จ ปพฺพชฺชา อิติ ทิสฺวาน ปพฺพชฺชํ

ปพฺพชฺชิตฺวาน กาเยน ปาปกมฺมํ วิวชฺชยิ

#๑ โป. สมฺพาธาเย ฯ

วชิทฺถจฺริตฺติ หิตฺวา อาชีวํ ปรีโสธยิ ฯ
อคฺมา ราชคหํ พุทฺโธ มคฺชานํ คิริพฺพชํ
ปิณฺฑทาย อภิหารเสสิ อากิณฺณวรสกฺขโณ ฯ
ตมทฺทสา พิมฺพิสาโร ปาสาทสฺมี ปติภฺจฺจิโต
ทิสฺวา ลกฺขณสมฺปนฺนํ อิมมตฺถํ อภาสถ
อิมํ โภจนฺโต นิสามถ อภิรฺวโป พุรหฺมา สุจि
จรณฺน เจว สมฺปนฺโน ยุกมตฺตลฺลจ เปกฺขติ
โอกฺขิตฺตจกฺขุ สติมา นายํ นิจฺกุลามิว
ราชทฺฐตาภิธาวนฺตุ กุหิํ ภิกฺขุ คมิสฺสติ ฯ
เต เปสฺสิตา ราชทฺฐตา ปิภฺจฺจิโต อนุพฺนฺธิสฺสุ
กุหิํ คมิสฺสติ ภิกฺขุ กตฺถ วาโส ภวิสฺสติ ฯ
สฺปนฺนํ จรมาโน กุตฺตทฺฐวโร สฺสํวฺโต
จิปฺปํ ปตฺตํ อปฺุเรสิ สมฺปชาโน ปติสฺสโต ฯ
ส ๑ ปิณฺฑทจาร์ จริตฺวา นิภฺขมฺม นคฺรา มฺนิ
ปณฺฑทวํ อภิหารเสสิ เอตฺถ วาโส ภวิสฺสติ ฯ
ทิสฺวาน วาสฺวปคตํ ตโย ทฺฐตา อฺุปาวิสฺสุ
เอโก ๒ จ ทฺฐโต อากนฺตุวา ราชิโน ปฏฺิเวทยิ
เอส ภิกฺขุ มหาราช ปณฺฑทวสฺส ปฺุรกฺขโต ๓
นิตฺติโน พฺยคฺขุสโถว สึโหว คิริคพฺภเร ฯ

#๑ ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๒ ม. เตสฺสุ เอโกว อากนฺตุวา ฯ ๓ ม. ยฺ. ปฺุรตฺถโต ฯ

สุตวาน ทูตวจนั ภัทธานเนน ๑ ขตติโย
ตรมานรูปุ นียยาสี เยน ปณฺทวปพฺพโต ๑
ส ยานญฺมึ ยยิตฺวา ยานา โอรุยฺห ขตติโย
ปตฺติโก อุปสงฺกมฺม อาสชฺช นั อุปาวีสี ๑
นิตชฺช ราชา สมฺโมทึ กถั สาราณียํ ตโต
กถั โส วิตฺติสารถฺวา อิมฺมคฺถั อภาสถ
ยฺว จ ททโร จาปี ปจฺมุปฺปตฺติโต ๒ สฺสุ
วณฺณาโรเหน สมฺปนฺโน ชาติมา วีย ขตติโย
โสภยฺนโต อนีกคฺคั นาคสงฺฆปรกฺขโต
ททามิ โภเก ญฺจชฺสฺส ชาติ อุกฺขาหิ ปุจฺฉิตโต ๑
อุชฺฐุ ชนปโท ราช หิมวณฺตสฺส ปสฺสโต
ธนวิริเยน สมฺปนฺโน โกสเลสฺส ๓ นิเกติโน
อาทิจฺจา ๔ นาม โคตฺเตน สากิยา นาม ชาติยา
ตมฺหา กฺลา ปพฺพชฺชิตโต (มฺหิ) น กามे อภิปฺตถยั
กามेสฺวาทีนํ วิสฺวา เนกขมฺมํ ทฏฺฐุ เขมโต
ปธานาย คมิสฺสามิ เอตฺถ เม รณฺชตี มโนติ ๑
ปพฺพชฺชาสฺสคฺคั ปจฺมํ ๑

#๑ ม. ย. ภัทธานเนน ๑ ๒ ม. ย. ปจฺมุปฺปตฺติโก สฺสุ ๑ ๓. ม. ย. โกสเลสฺส ๑

#๔ โป. ม. อาทิจฺโจ ๑

สูตรตนิปาเต ตติยสูตร มหาวคฺคสูตร ทุติย ปธานสูตรตํ

[๓๕๕] ๒ ตํ มํ ปธานปหิตตตํ นที เนรณฺชรมปติ

วิปรกฺกมฺม ฌายนฺตํ โยคกฺกเขมสฺส ปตฺติยา

นมุจฺจิ กรุณฺณ วาจํ ภาสมาโน อุปาคมิ

กึโส ตฺวมฺสึ ทุพฺพณฺโณ สนฺตึเก มรณฺณํ ตว ๑

สทฺสสฺสกาโก มรณฺสฺส เอกํโส ตว จีวิตํ

จีวโต ๑ จีวิตํ เสยฺโย จีวํ ปุณฺณานิ กาทฺสึ ๑

จรโต จ เต พุรฺหมจฺริยํ อคฺคิหุตฺตญจ ชฺหโต

ปฺหุตํ จียเต ปุณฺณํ กึ ปธานเนน กาทฺสึ ๑

ทฺกฺโค มกฺโค ปธานาย ทฺกฺกโร ทฺรภิสฺมภโว

อิมํ คถาภาณํ มาโร อญฺญา พุทฺธสฺส สนฺตึเก ๑

ตํ ตถาวาทินํ มารํ ภควา เอตทฺพฺรวิ

ปมตฺตพฺนฺธฺ ปาปมฺ เยนตฺเถน อีธาตโต

อณฺมตฺโตปปี ๒ ปุณฺณเณน อตฺถิโก มยฺหํ น วิชฺชติ

เยสญจ อตฺถิโก ปุณฺณเณน เต มาโร วตฺตุมฺรหติ ๑

อตฺถิ สทฺธา ตโป ๓ วิริยํ ปุณฺณวา จ มม วิชฺชติ

เอวํ มํ ปหิตตตํปปี กึ จีวมนฺุปฺจฺจลฺสิ ๑

นทีนฺมฺปิ โสทานิ อยํ วาโต วิโสสเย

#๑ ม. ยฺ. จีว โภ ๑ ๒ ยฺ. อณฺมตฺเตนปี ๑ ๓ ม. ตถา ๑ ยฺ. ตโต ๑

กิลฺย เม ปหิตตตฺสส โลหิตํ นฺนุสฺสสเย ฯ
โลหิตเต สฺสสฺสมานมฺหิ ปิตฺตํ เสมฺหณฺจ สฺสสฺสตี
มฺเสสฺส ชีเยมาเนสฺส ภฺยโย จิตฺตํ ปสฺสีทตี
ภฺยโย สตี จ ปญฺญา จ สฺมาธึ มม ติฏฺฐตี ฯ
ตสฺส เมวํ วิหฺรโต ปตฺตตสฺสฺสฺสฺสฺสฺสวณฺโณ
กาเม ๑ นาเปกฺขเต จิตฺตํ ปสฺส สฺสฺสฺสฺส สฺสฺสฺสฺสํ ฯ
กาเมา เต ปจฺมา เสนา ทฺตฺติยารตี วุจฺจตี
ตตียา ขุปฺปิปาสา เต จตฺตตี ตณฺหา ปวฺจฺจตี
ปญฺจํ ถินมิตฺทฺนเต นฺนุจฺจา ภีรฺว ปวฺจฺจตี
สฺสฺสฺสํ ๒ วิจิกฺกฺขา เต มกฺโข ฏมฺโภ เต อฏฺฐโม
ลาภो ลีโลโก สกฺกาโร มิจฺฉา ลทฺโธ จ โย ยโส
โย จตฺตานํ สฺมกฺกํเส ปเร จ อวฺชานตี
เอสา นฺนุจฺเต เสนา กณฺหสฺสฺสภิปฺปหารินี
น นํ อสฺสุโร ชินาตี เชตฺวา จ ลภเต สฺสํ ฯ
เอส มุญฺชํ ปรีหเร ชีรตฺถ มม ๓ ชีวตี
สงฺกामเม เม มตฺตํ เสยฺโย ยญฺเจ ชีเว ปฺราชิโต ฯ
ปกาพฺพา เอตฺถ น ทิสฺสนฺตี เอเก สฺมณฺพฺราหฺมณา
ตญฺจ มกฺกํ น ชานนฺตี เยน กจฺฉนฺตี สฺสฺสฺสฺสํ ฯ
สฺมนฺตา ธชฺฉินี ทิสฺวา ยุตฺตํ มารี สวาหนํ
ยฺทฺธาย ปจฺจกฺกฺขามิ มา มํ จานา อจาวยิ ฯ

#๑ ม. ย. กามสฺส ๑ ๒ โป. สตฺตมา ๑ ๓ ย. อธิ ๑

ยเนเต ตัม นปฺปสหติ เสนํ โลโก สเทวโก
ตเนเต ปญญาเย เวจฺจามิ ๑ อามํ ปกุกัว ๒ อมฺหนา ๑
วลี ๓ กริตฺวา สงฺกปฺปี สติญจ สุปฺติญฺจิตฺตํ
รณฺฺจ รณฺฺจ วิจริสฺสํ สวเก วินยํ ปุณฺฺ ๑
เต อปฺปมตฺตา ปหิตตฺตา มม สาสนการกา
อกามสฺส เต คมิสฺสนฺฺติ ยตฺถ คนฺฺตฺวา น โสจเร ๑
สตฺต วสฺसानิ ภควนฺฺตํ อณฺฺพนฺฺธี ปทาปํ
โอดาริ นาริคฺจนิสฺสํ สมฺพุทฺธสฺส สิริมโต ๑
เมทวณฺฺณว ปาสาณิ วายโส อณฺฺปรียคา
อเปตฺถ มุํ วินฺฺเทม อปี อสฺสาทนา สียา ๑
อลทฺธา ตตฺถ อสฺสาทํ วายเสตฺโต อปฺกุกมิ
กาโกว เสถิ อาสชฺช นิพฺพิชฺชาเปม โคตมํ ๑
ตสฺส โสภปเรตสฺส วิณา กจฺจนา อภสฺสถ
ตโต โส ทุมฺมโน ยกฺโข ตตฺถเววนฺฺตรชายถาติ ๑
ปฺธานสฺสุตฺตํ ทฺติยํ ๑

สุตตนิปาเต ตติยสฺส มหาวคฺคสฺส ตติยํ สฺภาสิตสฺสุตฺตํ

[๓๕๖] ๓ เอวมฺเม สฺสุตฺตํ ๑ เอกิ สมยํ ภควา สวตฺถิยํ
วิหฺรติ เขตวเน อนาถปิณฺฺฑิกสฺส อารามे ๑ ตตฺร โข ภควา
#๑ ม. เกจฺจามิ ๑ ย. กจฺจามิ ๑ ๒ ม. ย. ปตฺตํ ๑ ๓ ม. วลีกริตฺวา ๑

ภิกขุ อามนฺเตสิ ภิกขโวติ ฯ ภทฺนฺเตติ เต ภิกขุ ภควโต
ปจฺจสฺสโสสุ ฯ ภควา เอตทโวจ จตฺตฺหิ ภิกขเว อํเเกหิ สมนฺนาคตา
วจา สุภาสิตา โหติ น พุพฺพาสิตา อนวชฺชา จ อนนฺวชฺชา จ
วิญญฺนํ กตเมหิ จตฺตฺหิ อีธ [๑] สุภาสิตญฺเวย ภาสติ โน
พุพฺพาสิตํ ธรรมญฺเวย ภาสติ โน อธมฺมํ ปิยญฺเวย ภาสติ
โน อปฺปิยํ สจฺจญฺเวย ภาสติ โน อลิกํ ฯ อิมหิ โข
ภิกขเว จตฺตฺหิ อํเเกหิ สมนฺนาคตา วจา สุภาสิตา โหติ น ๒
พุพฺพาสิตา อนวชฺชา จ อนนฺวชฺชา จ วิญญฺนนฺติ ฯ

อิทมโวจ ภควา อิทํ วตฺวาน สุกโต

อถาปรี เอตทโวจ สตฺถา

สุภาสิตํ อุตฺตมมาหุ สนฺโต

ธมฺมํ ภณฺเน น ๓ อธมฺมํ ตํ ทุตฺติยํ

ปิยํ ภณฺเน น อปฺปิยํ ๓ ตํ ตติยํ

สจฺจํ ภณฺเน นาลิกนฺตํ จตฺตฺถนฺติ ฯ

[๓๕๗] อถ โข อายสฺมา วงฺกิสฺส อุกฺกจายาสนา เอกํสํ
จีวรํ กตฺวา เยน ภควา เตนฺนชฺชลิมนฺปณฺนามตฺวา ภควนฺตํ
เอตทโวจ ปฏฺิภาติ มํ ภควา ปฏฺิภาติ มํ สุกตฺาติ ฯ ปฏฺิภาตุ
ตํ วงฺกิสฺสชาติ ภควา อโวจ ฯ อถ โข อายสฺมา วงฺกิสฺส [๔] สมนฺนุชา
सारูปฺปาหิ คาทาหิ อภิตฺถวิ

ตเมว วาจํ ภาเสยฺย ยายตฺตานํ น ตาปเย

#๑ ม. ย. ภิกขเว ภิกขุ ฯ ๒ ม. โน ฯ ๓ ม. ย. นามมํ นาปปิย ฯ

#๔ ม. ย. ภควนฺตํ ฯ

ปเร จ น วิหีเสยฺย   สฺวา เว วาจา สุภาสิตา ฯ
 ปิยวาจเมว ภาเสยฺย   ยา วาจา ปตินนุทิตา
 ยํ อนาทาย ปาปานิ   ปเรสํ ภาสเด ปิยํ ฯ
 สจฺจํ เว อมตา วาจา   เอส ธมฺโม สนนฺตโน
 สจฺเจ อตฺเต จ ธมฺเม จ   อหุ สนฺโต ปตฺถิจิตา ฯ
 ยํ พุทฺโธ ภาสตี วาจํ   เขมํ นิพฺพานปตฺติยา
 ทุกฺขสฺส นตฺติริยาย   สฺวา เว วาจา นมุตฺตมาตี ฯ
 สุภาสิตสูตรํ ตตฺถิยํ ฯ

สูตรนิปาเต ตตฺถิยสฺส มหาวคฺคสฺส จตฺตถิ สุนฺทริกสูตรํ

[๓๕๘] ๔ เอวมเม สูตรํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา โกสเลสุ
 วิหริตี สุนฺทริกาย นทียา ตีเร ฯ เตน โข ปน สมเยน สุนฺทริกภารทฺวาไซ
 พฺราหฺมโณ สุนฺทริกาย นทียา ตีเร อคฺคิ ชฺหติ
 อคฺคิหุตฺตํ ปริจฺรตี ฯ อถ โข สุนฺทริกภารทฺวาไซ พฺราหฺมโณ อคฺคิ
 ชฺหิตฺวา อคฺคิหุตฺตํ ปริจฺรติวฺวา อฏฺฐายาสนา สมนฺตา จตฺตทิสฺวา
 อนฺนวิไลเกสิ โโก นฺน โข อิมํ หพฺยเสสํ ภุญฺชเยยฺยตี ฯ อทฺทสา โข
 สุนฺทริกภารทฺวาไซ พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ อวิทฺุเร อณฺดรสุมี
 รุกฺขมฺมูเล สสีสํ ปารุตฺตํ นิสินฺนํ ทิสฺวาน วาเมเนน หตฺถेเนน หพฺยเสสํ
 คเหตฺวา ทกฺขิเณเนน หตฺถेเนน กมณฺฑลล [๑] เยเนน ภควา เตนฺนปสงฺกมิ ฯ
 อถ โข ภควา สุนฺทริกภารทฺวาชฺส พฺราหฺมณฺสฺส ปทสทฺเทน
 #๑ ม. ย. คเหตฺวา ฯ

สีล วิวริ ฯ อถ โข สุนทริกการทวาไซ พุราหุมนโณ มุณโฑ
อัย ภวั มุณทโก อัย ภวนติ ตโต ปุณ นิวตติตกาโม อโหสิ ฯ
อถ โข สุนทริกการทวาชสส พุราหุมนสส เอตทโหสิ มุณทาปี
หิเชกจเจ พุราหุมนา ภวนติ ยนฺนุนาหิ อุปสงกมิตฺวา ชาตี
ปุจฺเจยฺยนฺติ ฯ อถ โข สุนทริกการทวาไซ พุราหุมนโณ เยน
ภควา เตนฺอุปสงกมิ อุปสงกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ กิञฺจโจ
ภวนติ ฯ อถ โข ภควา สุนทริกการทวาञฺช พุราหุมนํ คถาย ๑
อชฌภาสิ

[๓๕๕] น พุราหุมนโณ โนมฺหิ น ราชปฺตโต

น เวสฺสายโน อุต โกจิ โนมฺหิ

โคตฺตํ ปริญฺณาย ปุจฺชชานนํ

อภิญฺจโน มนฺต จรามิ โลเก

สงฺฆาฎิวาสี อคโห จรามิ

นิวตฺตเกโส อภินิพฺพุตฺโต

อลิมฺปมาโน อีธ มาณเวหิ

อกลฺลํ ๒ มํ (พุราหุมน) ปุจฺจสิ โคตฺตปญฺหิ

ปุจฺจนฺติ เว โภ พุราหุมนา พุราหุมนฺเหหิ

สท พุราหุมนโณ โน ภวนติ ฯ

พุราหุมนโณ เจ ตฺวํ พฺรุสิ มญฺจ พฺรุสิ อพุราหุมนํ

ตํ ตํ สวาตฺตึ ปุจฺจามิ ติปํ จตฺวีสตกฺขรํ ฯ

#๑ ม. ย. คถาหิ ฯ ๒ โป. ย. ออกลล ฯ

ก็ นิสิตา อีสโย มนุชา
ขตติยา พุราหุมนา เทวตานัน
ยถมกปปีสุ ปุณฺฐ โลก ๑
ยทนฺตฺถ เวทฺถ ยถกกาล
ยสุสาหุตี ลเก ตสฺสชฺเชติ พุริมิ ๑
อทฺธา หิ ตสฺส หุตฺมิชฺเช (ติ พุราหุมน)
ยํ ตาทิสํ เวทฺถ อทฺทสาม
คฺมฺหาทิสานนฺทํ อทฺทสเนน
อถฺโถ ชโน ภูทฺชติ ปุรพาสํ ๑
ตสฺมา ติห ตฺวํ พุราหุมน อตฺถเนน
อตฺถโก อฺปสงฺกมฺม ปุจฺฉ
สนฺตํ วิฐมํ อนิฆํ นิราสํ
อปฺเปวิธ อภิวิญฺเฑ สฺเมธํ
ยถฺเว รโตหํ ๑ (โก โภคฺม) ยถฺถ ยญฺจกาโม ๒
นาหํ ปชานามิ อฺนุสาสฺตุมํ ภวํ
ยตฺถ หุตํ อิชฺชเต พุริหิ เมตํ ๑
เตน หิ ตฺวํ พุราหุมน โอทฺทสฺส โสตํ
ธมฺมํ เต เทสิสฺสามิ
มา ชาตี ปุจฺฉ ๓ จรณฺนจ ปุจฺฉ
กญฺจา หเว ชายติ ชาตเวโท

#๑ ย. รตํ ๑ ๒ ย. ยญฺจกาโม ๑ ๓ ม. ปุจฺฉิ ๑

นีจากูลีโนปี มุณี ธิตีมา
อาชานิโย โหติ หิริณีเสโธ ฯ
สจฺเจน ทนฺโต ทมสา อุเปโต
เวทนฺตถุ วุสิตพฺรหฺมจฺริโย
กาเลน ตมฺหิ หพฺยํ ปเวจฺเณ
โย พฺรหฺมโณ ปฺลฺลฺลเปกฺโข ยเชถ ฯ
เย กามे หิตฺวา อคฺหา จรฺนฺติ
สุสฺสณฺตตฺตา ตสฺสว อฺชฺชํ ๑
กาเลน เตสฺส หพฺยํ ปเวจฺเณ
โย พฺรหฺมโณ ปฺลฺลฺลเปกฺโข ยเชถ ฯ
เย วิตฺรคฺคา สุสฺมาหิตินฺทฺริยา
จฺนฺโทว ราหุคฺคหฺมา ปมฺตฺโต ๒
กาเลน เตสฺส หพฺยํ ปเวจฺเณ
โย พฺรหฺมโณ ปฺลฺลฺลเปกฺโข ยเชถ ฯ
อาสขฺชฺมานา วิจฺรนฺติ โลก
สทา สตา หิตฺวา มฺมายิตานิ
กาเลน เตสฺส หพฺยํ ปเวจฺเณ
โย พฺรหฺมโณ ปฺลฺลฺลเปกฺโข ยเชถ ฯ
โย กามे หิตฺวา อภิกฺขยฺจาริ
โย เวทิ ชาตีมฺรณฺสฺส อนฺตํ
ปฺรินิพฺพุโต อุทฺทกรฺหฺโทว สีโต
ตถาคฺโต อรฺหฺติ ปฺรพาสิ ฯ

#๑ โป. ย. อฺชฺชํ ฯ ๒ โป. ม. ย. ปมฺตฺตา ฯ

สโม สเมหิ วิสเมหิ พุเร
ตถาคโต โหติ อนนุตตปญฺโญ
อนุปติตฺโต อิท วา หุริ วา
ตถาคโต อรหติ ปุรพาสํ ฯ
ยมุหิ น มายา วสตี น มาโน
โย วิตฺโต โภ อมโม นิราโส
ปนฺนุนโก โช อภินิพฺพุตฺโต
โย พุราหุมนฺโณ โสกมถํ อหาสี
ตถาคโต อรหติ ปุรพาสํ ฯ
นิเวสนํ โย มนโส อหาสี
ปริกฺกหา ยสฺส น สนฺติ เกจิ
อนุปาทิยาโน อิท วา หุริ วา
ตถาคโต อรหติ ปุรพาสํ ฯ
สมาหิตो โย อุทตาริ โฉมฺปิ
ธมฺมณฺจ ฉาสี ๑ ปรมาย ติฏฺฐิจฺยา
จิณฺสาโว อนฺติมเทหฺชาริ
ตถาคโต อรหติ ปุรพาสํ ฯ
ภวาสวา ยสฺส วจิ ขรา จ
วิธูปิตา อตฺถกตา น สนฺติ
ส เวทฺธู สพฺพธิ วิปฺปมฺตฺโต

#๑ ม. ธมฺมํ จญฺฉาสี ฯ

ตถาคโต อรหติ ปุรพาส์ ฯ
สงคาติโก ยสฺส น สนฺติ สงฺกา
โย มานสฺสเดสฺส อมานสฺสโต
ทุกฺขํ ปริณฺณาย สฺเขตฺตวตฺถุ
ตถาคโต อรหติ ปุรพาส์ ฯ
อาสํ อนิสฺสาย วิเวกทสฺสี
ปรเวทียํ ทิฏฺฐิมุปาตีวตฺโต
อารมฺมณา ยสฺส น สนฺติ เกจิ
ตถาคโต อรหติ ปุรพาส์ ฯ
ปโรปรา ยสฺส สเมจฺจ ฐมฺมา
วิฐฺปิตา อตฺถกตา น สนฺติ
สนฺโต อุปาทานกฺขเย วิมุตฺโต
ตถาคโต อรหติ ปุรพาส์ ฯ
สํโยชนํ ชาติขยฺนตทสฺสี
โย ปานฺนํ ราคปถํ อเสสํ
สุทฺโธ นิทฺโทโส วิมโล อกาโม ๑
ตถาคโต อรหติ ปุรพาส์ ฯ
โย อตฺตนาตฺตานํ ๒ นานุปสฺสติ
สมาหิตो อหฺมุคฺโต จิตฺตฺโต
ส เว อนเนโห อวิโล ๓ อกฺโข

#๑ ม. ยู. อกาโ ๑ ๒ ม. อตฺตโน อตฺตานํ ๑ ๓ โป. อวิโล ๑

ตถาคโต อรหติ ปุรพาสั ฯ

โมहनุตรา ยสุส น สนฺติ เกจิ

สพฺเพสุ ฐมฺเมสุ จ ฉานทสฺสี

สรีรณฺจ อนฺติมํ ชาเรติ

ปตฺโต จ สมฺโพธิมฺนฺตฺตฺรํ สิวํ

เอตฺตาวตา ยกฺขสุสฺ สุทฺธิ

(ตถาคโต ๑ อรหติ ปุรพาสั ฯ)

หุตฺตญฺจ มยฺหํ หุตฺมตฺตฺตฺรํ สจฺจิ

ยํ ตาทิสํ เวทฺตุนํ อลตฺถํ

พฺรหฺมา หิ สกฺขิ ปฏฺิณฺหาตุ เม ภควา

ภฺยฺชตุ เม ภควา ปุรพาสั ฯ

คาคาภิกิํตํ เม อโกชนเยยฺยํ

สมฺพฺสฺสํตํ พฺรหฺมณฺ เนส ฐมฺโม

คาคาภิกิํตํ ปนฺนทฺตฺติ พุทฺธา

ฐมฺเม สติ พฺรหฺมณฺ วุตฺติเรสา ฯ

อญฺเณน จ เกวลินํ มเหสี

ชีณาสวํ กุกฺกฺจฺจวฺปสนฺตํ

อนฺเนน ปาเนน อุปฺภุจฺหสฺสุ

เขตฺตฺตฺตฺตฺติ ตํ ปุณฺณเปกฺขสุสฺ โหติ ฯ

#๑ ยู. อัย ปาโจ ทิสฺสติ ฯ

สาธาหิ ภควา ตถา วิชณฺณิ

โย ทกฺขิณฺณิ ภูณฺนุชฺชเยย มาทิสฺสส

ยิ ยณฺณกาเล ปรีเยสฺมาโน

ปฺปปุยฺย ตว สาสนํ ฯ

สارมฺภา ยสฺส วิคฺตา จิตฺตํ ยสฺส อนาวิลิ

วิปฺปมฺจฺจโต จ กามฺเหติ ถินิ ยสฺส ปนฺนุทิตํ

สิมฺนฺตานิ วินตาริ ชาติมฺรณโกวิทํ

มฺหึ โมนฺนยฺยสมฺปนฺนํ ตาทิตํ ยณฺณมาคฺคํ

ภกฺขุ วิณฺยิตฺวาน ปณฺชลิกา นมฺสฺส

ปฺปูเชถ อนฺนปานิเนน เหวํ อิชฺฉนฺนติ ทกฺขิณา ฯ

พฺพุโธ ภวํ อรหฺติ ปฺรูพาสํ ปุณฺณกฺเขตฺตมฺนฺนฺตฺริ

อายาโค สพฺพโลกฺสฺมี ๑ โภโต ทินฺนํ มหฺปฺผลนฺติ ฯ

[๓๖๐] อถ โข สุนฺทริกถารทฺวาโช พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ
เอตทโวจ อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม
เสยฺยถาปิ โภ โคตม นิกฺกฺชฺชิตํ วา อุกฺกฺชฺชเยย ปฺฏิจฺฉนฺนํ วา
วิวเรยฺย มฺพฺพหฺสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺกฺชฺชเยย อนฺธกาเร วา
เตลปฺชฺชิตํ ชาเรยฺย จกฺขุมฺนฺโต รูปานิ ทกฺขนฺตฺติ เหวเมวํ
โภตา โคตเมน อนฺนปฺริยาเยน ธมฺโม ปกาสิโต เอสาหิ ภวณฺตํ
โคตมํ สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมณฺจ ภิกฺกฺชฺชสงฺฆณฺจ ลภฺยยาหิ โภโต
โคตมสฺส สนฺติเก ปพฺพชฺชํ ลภฺยํ อุปสมฺปทฺนฺติ ฯ อลฺลถ
#๑ ม. ย. สพฺพโลกฺสฺส ฯ

โฆ สุนทริกการทวาโซ พุราหุมโณ ภควโต สนฺติเก ปพพชฺช
อลคฺค อุปสมฺปทํ ฯ ฯเปฯ อลฺลตโร โฆ ปนายสฺมา
สฺนฺทริกการทวาโซ อรหํ อโหสีติ ฯ

สฺนฺทริกการทวาชฺสุตฺตํ จตฺตํ ฯ

สุตตนิปาเต ตติยสฺส มหาวคฺคสฺส ปณฺจมํ มามฺสุตฺตํ

[๓๖๑] ๕ เอวมฺเม สฺตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา ราชคฺเห
วิหริติ กิञฺฉณฺเณ ปพฺพเต ฯ อถ โฆ มาโฆ มาณโว เยน
ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ สมฺโมทิตฺวา
สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิตฺวา เอกมนฺตํ
นินฺนุโน โฆ มาโฆ มาณโว ภควนฺตํ เอตทโวจ อหฺลหิ โภ
โคตม ทายโก ทานปติ วทลฺลญฺ ยาจโยโค ฌมฺเมน โภเค
ปริเยสํมิ ฌมฺเมน โภเค ปริเยสิตฺวา ฌมฺมลทฺเชหิ โภเคหิ
ฌมฺมาธิกเตหิ เอกสฺสปี ททามิ ทฺวินฺนํมฺปี ททามิ ตินฺนํมฺปี ททามิ
จตฺนํมฺปี ททามิ ปณฺจนํมฺปี ททามิ ฉนฺนํมฺปี ททามิ
สจฺจนํมฺปี ททามิ อฏฺฐนํมฺปี ททามิ นวณฺนํมฺปี ททามิ
ทสนฺนํมฺปี ททามิ วิสายปี ททามิ ตีสายปี ททามิ จตฺตาฬีสายปี
ททามิ ปณฺญาสายปี ททามิ สจฺจสฺสปี ททามิ กิยฺโยปี ททามิ
กจฺจําหํ ๑ โภ โคตม เอวํ ททนฺโต เอวํ ยเชนฺโต ๒ พหุํ ปุณฺณํ
#๑ โป. สกฺกจฺจําหํ ฯ ๒ ม. ย. สพฺพคฺคยฺชนฺโตติ ทิสฺสตีติ ฯ

ปสวามีติ ฯ ตคฺขมฺ ตฺวํ มาณว เหวํ ททฺนโต เหวํ ยเชนฺโต
พหุํ ปุณฺณํ ปสวตี ฯ โย โข มาณว ทายโก ทานปตี วทณฺณ
ยาจโยโค ธมฺเมน โภเค ปรีเยสตี ธมฺเมน โภเค ปรีเยสตีวา
ธมฺมตฺเทหิ โภเคหิ ธมฺมาธิตฺเทหิ เอกสฺสปี ททาตี ฯเปฯ สตสฺสปี
ททาตี ภียโยปี ททาตี พหุํ โส ปุณฺณํ ปสวตีติ ฯ อถ
โย มาโฆ มาณโว ภควนฺตํ คถาย อชฺฌภาสิ

[๓๖๒] ปุจฺฉามหิ โคตมํ วทณฺณ (อติ มาโฆ มาณโว)

กาสายวาลี อคฺหํ ๑ จรฺนตํ

โย ยาจโยโค ทานปตี คหฺนุโ

ปุณฺณตฺถิโก ยชตี ปุณฺณเปกฺโข

ททํ ปเรสํ อธิ อนฺนปानํ

กถิ หุตํ ยชฺมานสฺส สฺขุเม ฯ

(โย) ยาจโยโค ทานปตี คหฺนุโ (มาฆาติ ภควา)

ปุณฺณตฺถิโก ยชตี ปุณฺณเปกฺโข

ททํ ปเรสํ อธิ อนฺนปानํ

อาราชเย ทกฺขิณฺเอยฺเยหิ ตาเท ฯ

(โย) ยาจโยโค ทานปตี คหฺนุโ (อติ มาโฆ มาณโว)

ปุณฺณตฺถิโก ยชตี ปุณฺณเปกฺโข

ททํ ปเรสํ อธิ อนฺนปานํ

อกฺขาหิ เม ภควา ทกฺขิณฺเอยฺเย ฯ

#๑ ไป. อภินฺหํ ฯ ย. อคฺหิ ฯ

เย เว อลคฺคา ๑ วิจฺรนฺติ โสเก
อภิญญา เกวลีโน ยตฺตฺตา
กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเจ
โย พุราหฺมโณ ปุณฺณเปกฺโข ยเชถ ๑
เย สพฺพสํโฆชนพนฺธจฺฉิทฺทา
ทนต์ฺตา วิมุตฺตา อนิฆฺมา นิราสา
กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเจ
โย พุราหฺมโณ ปุณฺณเปกฺโข ยเชถ ๑
เย สพฺพสญฺโฆชนวิปฺปมุตฺตา
ทนต์ฺตา วิมุตฺตา อนิฆฺมา นิราสา
กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเจ ๑
รากลฺลจฺ โทสลฺลจฺ ปหาย โมหํ
จฺฉินฺทาสฺวา วุสิตฺพุรหฺมจฺฉริยา
กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเจ ๑
เยสุ น มายา วสตี น มาโน
จฺฉินฺทาสฺวา วุสิตฺพุรหฺมจฺฉริยา
กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเจ ๑
เย วิตฺตโลภา อมฺมา นิราสา
จฺฉินฺทาสฺวา วุสิตฺพุรหฺมจฺฉริยา
กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเจ ๑

#๑ ม. ยฺ. อสฺตฺตา ๑

เย เว น ตณฺหาสุ อุปาติปฺนนา ๑

วิตเรยฺย โอมํ อมฺมา จรฺนฺติ

กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเจ ๑

เยสํ [๒] ตณฺหา นตฺถิ กุหิณฺจิ โลเก

ภวาภวาย อិธ วา หุริ วา

กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเจ ๑

เย กามे หิตฺวา อคฺหา จรฺนฺติ

สุสณฺณตตฺตา ตสฺสว อฺชฺชํ

กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเจ ๑

เย วิตราคา สุสฺมาหิตินฺทฺริยา

จฺนฺโตว ราหุคฺคหฺมา ปมฺตุโต

กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเจ ๑

สมิตาวิโน วิตราคา อโกปา

เยสํ คตฺติ นตฺถิ อិธ วิปฺปฺหาย

กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเจ ๑

ชฺเหตฺวา ชาติมฺรณํ อเสสํ

กถฺงกถํ สพฺพมฺุปาติวตฺตา

กาเลน เตสุ หพฺยํ ปเวจฺเจ ๑

เย อตฺตทึปา วิจรฺนฺติ โลเก

อภิญฺจนา สพฺพฺธิ วิปฺปมฺุตฺตา

#๑ โป. เย วิตตณฺหาสุ อุปาติวตฺตา ๑ ๒ ย. ตฺ ๑

กาเลน เตสุ หพฺยึ ปเวจฺเจ ๑
เย เหตุถ ชานนฺติ ยถาตถา อิทํ
อยมนฺติมา นตฺถิ ปุณฺณโกวติ
กาเลน เตสุ หพฺยึ ปเวจฺเจ ๑
โย เวทฺถุ ฌานรโต สตีมา
สมโพธิปโต สรณํ พหุณฺณํ
กาเลน เตสุ หพฺยึ ปเวจฺเจ
โย พุราหุมนโณ ปุณฺณเปกฺโข ยเชถ ๑
อทฺธา อโฆมา มม ปุจฺจนา อหุ
อกฺขาสิ เม ภควา ทกฺขิณฺเอยเย
ตฺวํ เหตุถ ชานาสิ ยถาตถา อิทํ
ตถา หิ เต วิทิตฺโต เอส ธมฺโม ๑
(โย) ยาจโยโค ทานปตี คหฺภูโจ (อติ มาโฆ มาณโว)
ปุณฺณตฺถิโก ยชติ ปุณฺณเปกฺโข
ททํ ปเรสํ อิช อนฺนปानํ
อกฺขาหิ เม ภควา ยถุสฺสมฺปทํ ๑
ยชฺสฺสุ ยชฺมาโน มาฆาติ ภควา
สพฺพตฺถ จ วิปฺปสาเทหิ จิตฺตํ
อารมฺมณํ ยชฺมานสฺส ยถุโล
เอตฺถ ปตฺติจฺจาย ชหาติ โทสํ

โส วีตราโค จ วินยฺย โทสั
เมตฺตจิตฺตํ ภาวํ อปฺปมาณํ
รตฺตินทิวํ สตตํ อปฺปมตฺโต
สพฺพา ทิสฺสา ผเรเต อปฺปมณฺณํ ฯ
โก สุขุณฺตี มฺลจฺติ พฺชฺณตี จ
เกนตฺตนา คจฺจติ พุรหฺมโลกํ
อชานโต เม มฺนิ พุรฺหิ ปุณฺโณ
ภควา หิ เม สกฺขิ พุรหฺมชฺช ทิณฺโณ
ตฺวณฺหิ ๑ โน พุรหฺมสโมสิ สจฺจํ
กถํ อปฺปชฺชติ พุรหฺมโลกํ (ชฺฐิม ๒-) ฯ
โย ยชฺติ ติวริชฺชํ ยณฺณสมฺปทํ (มาฆาติ ภควา)
อาราธเย ทกฺขิณฺเยยฺหิ ตาหิ
เอวํ ยชฺติวฺวา สมฺมา ยาจโยโก
อุปฺปชฺชติ พุรหฺมโลกนฺติ พุรฺมีติ ฯ

[๓๖๓] เอวํ วุตฺเต มาโฆ มาณโว ภควนฺตํ เอตทโวจ
อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม ฯเปฯ อชฺชตฺตคฺเค ปาณฺนเปตฺติ สรณฺจกตฺนฺติ ฯ
มาฆสฺสจฺจํ ปณฺจมํ

สูตรตนิปาเต ตติยสูตร มหาวคคสูตร ญจจ สกยสูตรตี

[๓๖๔] ๖ เอวมเม สูตริ ฯ เอกิ สมยิ ภควา ราชคเห

วิหริติ เวพฺพเน กลนฺทกนิวาเป ฯ เตน โข ปน สมเยน สกยิสฺส
 ปริพฺพาชกฺขสฺส ปฺรารณฺสาโลหิตาย เทวตาย ปญฺหา อุทฺธิจฺจา โหนฺติ
 โย เต สกยิ สมโณ วา พฺรารุหมโณ วา อิมิ ปญฺเฬห ปุญฺโจ
 พฺยากโรติ ตสฺส สนฺติเก พฺรหฺมจริยิ จเรยฺยาสีติ ฯ อถ โข
 สกยิ ปริพฺพาชโก ตสฺสา เทวตาย สนฺติเก [๑] ปญฺเฬห อุกฺคเหตฺวา
 เย เต สมณพฺรารุหมณา สงฺฆิโน คณฺโณ คณาจริยา ฅาตา
 ยสฺสฺสีโน ติตฺถกรรา สารุสมฺมตา พหุชนสฺส เสยฺยถิทํ ปฺรูโณ
 กสฺสโป มกฺขลิติ โคสาโล อชิโต เกสกมฺพโล ๒ ปกฺุโธ ๓ กจฺจาโน
 สลฺยชโย เวพฺพจฺปฺตโต ๔ นิกฺนโถ นาฏจฺปฺตโต เต อุปสงฺกมิตฺวา
 เต ปญฺเฬห ปุจฺฉติ ฯ เต สกยเณ ปริพฺพาชเกณ ปญฺเฬห ปุจฺฉา
 น สมฺปายนฺติ อสมฺปายนฺตา โโกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺยญฺจ
 ปาตฺกโรนฺติ อปิ จ สกยิ ๕ ปริพฺพาชกํ ปญฺฉิปุจฺฉนฺติ ฯ อถ
 โข สกยิสฺส ปริพฺพาชกสฺส เอตทโหสิ ย โข เต โจนฺโต
 สมณพฺรารุหมณา สงฺฆิโน คณฺโณ คณาจริยา ฅาตา ยสฺสฺสีโน
 ติตฺถกรรา สารุสมฺมตา พหุชนสฺส เสยฺยถิทํ ปฺรูโณ กสฺสโป ฯเปฯ
 นิกฺนโถ นาฏจฺปฺตโต เต มยา ปญฺเฬห ปุจฺฉา น สมฺปายนฺติ
 อสมฺปายนฺตา โโกปญฺจ โทสญฺจ อปฺปจฺยญฺจ ปาตฺกโรนฺติ
 #๑ โป. ม. ยฺ. เอตฺถนฺตเร เตติ ทิสฺสตี ฯ ๒ ยฺ. เกสกมฺพลิติ ฯ ๓ ม. ปกฺุโธ
 #กจฺจาโน ฯ ยฺ. ปกฺุโธ ฯ ๔ ม. เพลฏฺจฺปฺตโต ฯ ยฺ. เพลฏฺจฺปฺตโต ฯ
 #๕ ม. ยฺ. สกยิณฺเณว ฯ

อปี จ มณเฑเวตถ ปฎิปุจจนฺติ ยนฺนุนาหิ หีนายาวตฺติตฺวา
กามะ ปริภุญฺเชยฺยนฺติ ฯ อถ โข สภียสฺส ปรีพฺพาชกสฺส
เอตทโหสิ อัย ๑ โข สมโณ โคตโม สงฺฆิ เจว คณิ จ
คณาจริโย ฌาโต ยสฺสตี ติตฺถกโร สาธุสมฺมโต พหุชนสฺส ฯ
ยนฺนุนาหิ สมณิ โคตมํ อุปสงฺกมิตฺวา อิมะ ปญฺเฬห ปุจฺเจยฺยนฺติ ฯ
อถ โข สภียสฺส ปรีพฺพาชกสฺส เอตทโหสิ เย ๒ โข เต โภณฺโต
สมณพฺรหฺมณา ชินฺณา วุฑฺฒา มหาลุกา อทฺธคตา วโย
อนุปฺปตฺตา เถรา รตฺตลฺลยฺ จีรปฺพชิตา สงฺฆิโน คณิโน คณาจริยา
ฌาตา ยสฺสตีโน ติตฺถกรา สาธุสมฺมตา พหุชนสฺส เสยฺยถิทํ
ปุโรโณ กสฺสโป ฯเปฯ นิกฺโขโต นาฏฺฐปฺตฺโต เตปี ๓ มยา ปญฺเฬห
ปุญฺจา น สมฺปายนฺติ อสมฺปายนฺตา โภปฺลจ โทสฺลจ
อปฺปจฺจยฺลจ ปาตุกโรนฺติ อปี จ มณเฑเวตถ ปฎิปุจจนฺติ ฯ
กิ ปน เม สมโณ โคตโม อิมะ ปญฺเฬห ปุญฺโจ พฺยากริสฺสตี ฯ
สมโณ หิ โคตโม ททโร เจว ชาติยา นโว จ ปฺพพฺพชยาติ ฯ
อถ โข สภียสฺส ปรีพฺพาชกสฺส เอตทโหสิ สมโณ โข
โคตโม ๔ ททโรติ น อญฺฌาตพุโป น ปรีโภตพุโป ๕ ททโรปี
เจ สมโณ โหติ โส จ มหิทฺธิโก โหติ มหानุภาโว ฯ ยนฺนุนาหิ
สมณิ โคตมํ อุปสงฺกมิตฺวา อิมะ ปญฺเฬห ปุจฺเจยฺยนฺติ ฯ
#๑ ม. อยมฺปี ฯ ๒ ม. เยปี ฯ ๓ ย. ปีสทฺโท นตฺถิ ฯ ๔ ม. อัย ปาโง
#นตฺถิ ฯ ๕ อิตฺ ปรี มรฺมมโปตฺถเก ททโรปี เจส สมโณ โคตโม มหิทฺธิโก
#โหติ มหानุภาโวติ ทิสฺสตี ฯ

อด โข สกฺโข ปริพฺพาชโก เยน ราชคหิ เตน จาริกํ ปกฺกามิ
อนฺุพฺพุเพน จาริกญฺจรมาโน เยน ราชคหิ เวพฺพวนํ กลนฺุทกนิวาโป
เยน ภควา เตนฺุปลสงฺกมิ อุปลสงฺกมิตฺวา ภควตา สทุธิ สฺมุโมทิตฺ
สฺมุโมทนิยฺยํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสารถฺวา เอกมฺนฺุตํ นิสิตฺติ ฯ
เอกมฺนฺุตํ นิสินฺุโน โข สกฺโข ปริพฺพาชโก ภควนฺุตํ คาถาย อชฺฌภาสิตฺ

[๑๖๕] กงฺขี เวจฺจิกจฺฉี อากมฺ (อิตฺติ สกฺโข)

ปฺลฺเห พฺุจฺฉิตฺตุ อภิกงฺขมาโน
เตสฺนฺุตกโร ภวาทิ ปฺลฺเห เม พฺุญฺุจ
อนฺุพฺพุพฺพิ อนฺุชฺชมมํ พฺุยาถโรหิ เม ฯ
ทฺุรโต อากโตสฺติ สกฺขียาทิ ภควา
ปฺลฺเห พฺุจฺฉิตฺตุ อภิกงฺขมาโน
เตสฺนฺุตกโร ภวามิ ปฺลฺเห เต พฺุญฺุจ
อนฺุพฺพุพฺพิ อนฺุชฺชมมํ พฺุยาถโรมิ เต ฯ
พฺุจฺฉ มํ สกฺขีย ปฺลฺหํ ยงฺกิลฺลจฺฉิ มนฺุสิจฺฉลฺลิตฺติ
ตสฺส ตสฺเสว ปฺลฺหสฺส อหํ อนฺุตํ กโรมิ เตตฺติ ฯ๕

[๑๖๖] อด โข สกฺขิสฺสฺส ปริพฺพาชกสฺส เอตทโหสิ อจฺฉริยฺย
วต โภ อพฺุฏฺุติ วต โภ ยํ วตาทิ อญฺุญฺุสฺส สฺมณฺุพฺุราหฺมณฺุสฺส
โอกาสกมฺมมตฺตมฺปิ นาลตฺถํ ตมฺเม อิทํ สฺมณฺุเนน โคตเมน
โอกาสกมฺมํ กตฺตุนฺุติ อตฺตมโน ปมฺุทิตฺ ๑ อฺุทกฺุโค ปิตฺติสฺโสมนฺุสฺสชาโต
#๑ ยฺุ. โมทิตฺ ๑

ภควนตํ ปณฺหํ อปฺจฺจติ

กีปตฺตินมาหุ ภิกฺขุณฺํ (อติ สภโย)

โสธตํ เกณ กถณฺจ ทนฺตมาหุ

พฺพุชฺเชติ กถํ ปวฺจฺจติ

ปฺภุโจ เม ภควา พฺยากรโหํ ๑ ฯ

ปชฺเชน กเตน อตฺตนา (สภียาติ ภควา)

ปรินิพฺพานคโต วิติณฺณกฺโข

วิภวณฺจ ภวณฺจ วิปฺปหาย

วฺสูตวา ชีณฺปนฺนพฺภโว ส ภิกฺขุ ฯ

สพฺพตฺถ อฺเปกฺขโก สตีมา

น โส หีสติ กณฺจ สพฺพโลเก

ติณฺโณ สมฺโณ อนาวิโล

อฺสุสทา ยสฺส น สนฺติ โสธโต โส

ยสฺสินฺทุริยานิ ภาวิตานิ

อชฺฉตฺตํ พหิทฺธา จ สพฺพโลเก

นิพฺพิชฺชิมิ ๒ ปรณฺจ โลกํ

กาลํ กงฺขติ ภาวิตो ส ทนฺโต ฯ

กปฺปานิ วิเจยฺย เกวลานิ

สํสารํ ทฺภยํ ๓ จฺจฺจปฺปาคํ

#๑ ย. วยากโรหิ ฯ ๒ ม. นิพพิชช อิมิ ฯ ๓ วณฺณนายํ ตทฺภยํ ฯ

วิคตรชมนงคณ วิสุทฐ

ปตตํ ชาตักขยํ ตมาหุ พุทฺธนฺตํ ฯ

[๓๖๗] อถ โข สภิโย ปริพฺพาชโก ภควโต ภาสิตํ
อภินนฺทิตฺวา อนฺุโมทิตฺวา อตฺตมโน ปมฺุทิตฺ ๑ อุกฺกุโก
ปิตฺโตสมนสฺสชาโต ภควนฺตํ อุตฺตริํ ปญฺหํ อปฺุจฺฉิ

กึปตฺตนิมาหุ พฺุราหฺมณฺ (อติ สภิโย)

สมณฺ์ เกน กถญจ นฺุหาตโกติ

นาโกติ กถํ ปฺุจฺฉติ

ปฺุญฺโ จ เม ภควา พฺุยากรโหสิ ฯ

พาเหตุวา ๒ สพฺุพปาปกานิ (สภิยาติ ภควา)

วิมโล สารฐสมานิติ จิตฺตฺโต

สํสารมตฺติจฺจ เกวตี โส

อนิสฺสิติโต ๓ ตาเท ปฺุจฺฉเต ส ๔ พฺุรหฺมา ฯ

สมิตาวิ ปหาย ปฺุญฺณปาปี

วิโรช ญตฺวา อิมํ ปฺุรญจ โลกํ

ชาติมฺรณฺ์ อฺุปาตีวตฺโต

สมโณ ตาเท ปฺุจฺฉเต ตถตฺตา ฯ

นินฺนหาย สพฺุพปาปกานิ

อชฺฉตฺตญจ ๕ พหิทฺธา จ สพฺุพโลเก

#๑ ยฺ. ปโมทิตฺ ๑ ๒ โป. ม. พาหิตฺวา ๑ ๓ ม. ยฺ. อสิโต ๑ ๔ ยฺ. อยฺ

#ปาโ จ นตฺติ ๑ ๕ ม. จสฺสุโท นตฺติ ๑

เทวมนุสเสสุ กปปีเยสุ
กปปี เนติ ตมาหุ นุหาคโกติ ฯ
อาคัง น กโรติ กิณฺจ โลก
สพฺพสํโยเค วิสชช พนฺธนา
สพฺพตถ น สชชตี วิปฺมุตฺโต ๑
นาโค ตาที ปวฺจเจเต ตถตฺตา ฯ

[๓๖๘] อถ โข สกฺโข ปริพฺพาชโก ฯเปฯ ภควนฺตํ อุตฺตรี
ปณฺหํ อปฺจฺฉิ

กํ เขตฺตชฺฉินฺ วนฺตติ พุทฺธา (อิตฺติ สกฺโข)
กุสํ เกน กถญจ ปณฺหิตฺติ
มฺนิ นาม กถํ ปวฺจจติ
ปฺภุโจ เม ภควา พฺยาโรหิ ฯ
เขตฺตานิ วิเจยฺย เกวลานิ (สกฺยาคี ภควา)
ทิพฺพิ ๒ มานุสฺสญจ พฺรหฺมเขตฺตํ
(สพฺพ) เขตฺตมฺลพฺนฺธนา ปฺมุตฺโต
เขตฺตชฺฉินฺ ตาที ปวฺจเจเต ตถตฺตา ฯ
โกसानิ วิเจยฺย เกวลานิ
ทิพฺพิ มานุสฺสญจ พฺรหฺมโกสํ
(สพฺพ) โกสมฺลพฺนฺธนา ปฺมุตฺโต
กุสโล ตาที ปวฺจเจเต ตถตฺตา ฯ

#๑ ม. ย. วิมฺตฺโต ฯ ๒ โป. ทิพฺยํ ฯ ย. ทิวํ ฯ

ทูกยานิ วิเจยย ปณฺหารานิ
อชฺฌตฺตํ พหิทฺธา จ สฺพุทฺทปญฺโญ
กณฺ्हสฺสกํ อฺปาตีวตฺโต
ปณฺทิตฺโต ตาที ปวฺจเจเต ตถตฺตา ฯ
อสตณฺจ สตณฺจ ฌตฺวา ธมฺมํ
อชฺฌตฺตํ พหิทฺธา จ สฺพุทฺโถเก
เทวมนุสฺเสหิ ปุชฺชโย ๑ โส
สงฺกขาลมตฺติจฺจ โส มฺนฺตีติ ฯ

[๓๖๕] อถ สกฺกิโย โข ปริพฺพาชโก ฯเปฯ ภกฺวณฺตํ อุตฺตริ
ปญฺหํ อปฺปจฺฉิ

กิปฺตฺตินมาหุ เวทกฺขุ (อิตฺติ สกฺกิโย)
อนฺุวิทฺตํ เกณ กถณฺจ วิริยวาทิ
อาชานิโย กิณฺติ นาม โหติ
ปฺปญฺโจ เม ภควา พุยากรโหติ ฯ
เวทานิ วิเจยย เกวลานิ (สกฺกิยาติ ภควา)
สมณฺณํ ยานิปฺตฺติ ๒ พุราหุมนฺณํ
สฺพุทฺทเวทนาสุ วิตฺตราโค
สฺพุทฺพิ เวทมตฺติจฺจ เวทกฺขุ โส ฯ
อนฺุวิจฺจ ปปฺปณฺจนามรูปํ

#๑ ปุชฺชิตฺตปิ ปาโฐ ฯ โป. ม. ปุชฺชนิโย ฯ ๒ โป. ยานิมตฺติ ฯ ม. ยานิธตฺติ ฯ

อนินฺมํ สพฺพธมฺมาหุ โสตุตฺติโยติ ฯ
เฉตฺวา อาลยานิ อาสวานิ ๑
วิทฺวา โส น อุเปติ คพฺภเสยฺย
สณฺณํ ติวริชํ ปนฺนุชฺช ปงฺกํ
กปฺปํ เนติ ตมาหุ อริโยติ ฯ
โย อิช จรณฺเสฏฺ ปตฺตติปตฺโต
กุสโล สพฺพทา อชานิ ๒ ฌมฺมํ
สพฺพตฺถ น สชฺชตี วิมุตฺตจิตฺโต
ปฏฺฐิมา ยสฺส น สนฺนติ จรณฺวา โส ฯ
ทุกฺขเวปกุกํ ยทตฺถิ กมฺมํ
อุทฺธํ อโร ติริยญฺจาปี ๓ มชฺฌ
ปริพฺพาชยิตฺวา ๔ ปริญฺญจारी
มายํ มานมโลปี โลภโกธํ
ปริยญฺตมกาสิ นามรูปํ
ตํ ปริพฺพาชกมาหุ ปตฺตติปตฺตนฺนฺติ ฯ

[๓๗๑] อถ โข สภฺมิโย ปริพฺพาชโก ภควโต ภาสิตํ อภินฺนุทิตฺวา
อนฺนโมทิตฺวา อตฺตมโน อุทฺทโค ปมฺุทิตฺโต ปิตฺติโสมนสฺสชาโต
อุฏฺฐายาสนา เอกํสํ อุตฺตตราสงฺกํ กริตฺวา เยน ภควา เตนฺนชฺชลิมนฺปณาเมตฺวา
ภควนฺตํ สมฺมุขา สารูปฺปาหิ คาทาหิ อภิตฺถวิ
#๑ ม. ย. อาสวานิ อาลยานิ ฯ ๒ โป. ม. อาชานาติ ฯ ๓ โป. ม. ติริยํ วาปี ฯ
#๔ ย. ปริวชฺชยิตฺวา ฯ

ยานิ จ ตีณิ ยานิ จ สฎฺฐิ ๑

สมณปฺปวาทนิสฺสิตานิ ๒ ฎฺฐิปลฺลย

สณฺณกฺขรสณฺณนิสฺสิตานิ

โอสรรณานิ วินยฺย โอมตมกา

อนฺตคฺคฺติ ปารคฺคฺติ ๓ ทฺกฺขสฺส

อรหาตี (สมฺมาสมฺพุทฺโธ) จีณาสํ ตํ ๔ มณฺเณ

ชฺฐติมา มติมา ปหฺตปฺลโย

ทฺกฺขสฺสสนฺตกริ ๕ อตาเรตี มํ ๑

ยํ เม กงฺกฺขิตมณฺเณวาทิ วิจิกิจฺจํ ๖ มํ อตารยิ

นโม เต (มุณี) โมนปฺเถสฺส ปตฺตติปตฺต

อชิตาทิจฺจพฺนฺธ ๗ โสโรโตตี ๑

ยา เม กงฺขา ปฺเร อาตี ตมฺเม พฺยาภาตี จกฺขุมา

อทฺธา มุณีสี สมฺพุทฺโธ นตฺถิ นีวรณา ตว ๑

อุปายาสา จ เต สพฺเพ วิทฺธสฺสตา วินพิกตา

สีตฺธิกุโธ ทมปฺปตฺโต ธีติมา สจฺจนิกฺกโม ๑

ตสฺส เต นาคนาคสฺส มหาวีรสฺส ภาสโต

สพฺเพ เทวา อนฺุโมทฺนฺติ อุโภ นารทปฺพุพฺตา ๑

นโม เต ปฺริสาชณฺณ นโม เต ปฺริสฺสฺตตม

สเทวกสฺมี โลกสฺมี นตฺถิ เต ปฺฏิปฺกฺคโต ๑

#๑ ไป. เตสฎฺฐิ ๑ ๒ ม. ย. สมณปฺปวาทนิสฺสิตานิ ๑ ๓ ม. ย. ปารคฺค ๑

#๔ ไป. จีณาสวฺนฺติ มณฺเณ ๑ ๕ ม. ย. ทฺกฺขสฺสสนฺตกร ๑ ๖ ไป. วิจิกิจฺจ ๑

#ม. วิจิกิจฺจา มํ ตารยิ ๑ ๗ ม. ย. อชิตอาทิจฺจพฺนฺธ ๑

คำ พุทโธ คำ สตุธา คำ มารากิภู มุณี
 คำ อนุสเย เตตวา ตินฺโน ตาเรสิมฺ ปชํ ฯ
 อุปธิ เต สมตักกนฺตา อาสวา เต ปทาลิตา
 สีโหสิ อนุปาทาโน ปหีนภยเถรว
 ปุณฺฑริกํ ยถา วคฺคฺ โทเย น อุปลิมฺปติ
 เอวํ ปุณฺเณ จ ปาเป จ อุกเย ตวํ น ลิมฺปสิ
 ปาเท วีร ปสارهิ สภियो วนฺทติ สตุถฺโนติ ฯ

[๓๗๒] อถ โข สภियो ปริพฺพาชโก ภควโต ปาเทสุ สิริสา
 นิปตติววา ภควนฺตํ เอตทโวจ อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต
 เสยฺยถาปิ ภนฺเต นิกฺกชฺชิตํ วา อุกฺกชฺเชยฺย ปฏฺิจฺฉนฺนํ วา
 วิวเรยฺย มุพฺพหฺสฺส วา มคฺคํ อากฺกชฺเชยฺย อนุธกาเร วา เตลปฺชฺโชตํ
 ชาเรยฺย จกฺขุมนฺโต รุปานิ ทกฺขนฺตฺติ เอวเมวํ ภควตา
 อนกปริยาเยน ฆมฺโม ปกาสิโต เอสาหิ ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉามิ
 ฆมฺมณฺจ ภิกฺขุสงฺฆณฺจ ลเภยฺยาหิ ภนฺเต ภควโต สนฺตฺติเก
 ปพฺพชฺชํ ลเภยฺยํ อุปสมฺปทนฺติ ฯ โย โข สภियो อณฺณตฺตฺถิยปฺพทโ
 อิมสฺมี ฆมฺมวินเย อากฺขติ ปพฺพชฺชํ อากฺขติ อุปสมฺปทํ
 โส จตฺตาโร มาเส ปริวสฺติ จตฺนฺนํ มาसानํ อจฺเจเยน
 ปริวฺจฺจปริวาสํ ๑ อารทฺชจิตฺตา ภิกฺขุ ปพฺพชฺเชนฺติ อุปสมฺปาเทนฺติ
 ภิกฺขุภาวาย อปี เจตฺถ ๒ ปุคฺคฺลเวมตฺตตฺตา วิทิตาติ ฯ สเจ ภนฺเต
 อณฺณตฺตฺถิยปฺพทวา อิมสฺมี ฆมฺมวินเย อากฺขนฺตา ปพฺพชฺชํ
 #๑ โป. ม. ยฺ. อัย ปาโธ นตฺถิ ฯ ๒ โป. ม. ยฺ. อปีจ เมตฺถ ฯ

อากงขนตา อุปสมปท จตุตโร มาเส ปริวสนติ จตุนัน มาสานัน
อจฺเจน ปริวฺจฺจปรีวาเส อารทฺชจิตฺตา ภิกฺขุ ปพฺพาเชนฺติ อุปสมปาเทนฺติ
ภิกฺขุภาวาย ฯ อหิ จตฺตารี วสุตานิ ปรีวสามิ
จตุนัน วสุตานัน อจฺเจน ปริวฺจฺจปรีวาสิ อารทฺชจิตฺตา ภิกฺขุ
ปพฺพาเชนฺตุ อุปสมปาเทนฺตุ ภิกฺขุภาวายาติ ฯ อลตฺถ โข สภิโย
ปรีพฺพาชโก ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺช อลตฺถ อุปสมปท ฯ
อจฺริปสมฺปนฺโน โข ปนายสฺมา สภิโย เอโก วูปกฺกฺโข อปฺปมตฺโต
อาตปิ ปหิตตฺโต วิหรนฺโต น จิสฺเสว ยสฺสตฺถาย กุลปฺตฺตา
สมฺมเทว อการสฺมา อนการิยํ ปพฺพชฺชนฺติ ตทฺนตฺตฺริ พฺรหฺมจฺริยปรีโยสานัน
ทิกฺกุเจว ธมฺเม สยํ อภินฺถา สจฺฉิกตฺวา อุปสมปชฺช
วิหาสิ จินฺนา ชาติ วุสฺสิตํ พฺรหฺมจฺริยํ กตํ กรณิยํ นาปรี
อิตฺตตฺตฺยาติ อพฺภณฺณาสิ ฯ อณฺณตโร โข ปนายสฺมา สภิโย
อรหฺตํ อโหสิตี ฯ

สภิยสุตฺตํ ฉนฺนํ ฯ

สูตรนิปาเต ตติยสฺส มหาวคฺคสฺส สตฺตมํ เสลสุตฺตํ

[๓๗๓] ๗ เอวฺวมเม สฺตํ ฯ เอกิ สมฺยํ ภควา องฺคฺตฺตราเปสฺสุ
จาริกิ จรฺมาโน มหตา ภิกฺขุสงฺฆเณน สทฺธิ อจฺจตฺเตเรเสหิ ๑ ภิกฺขุสฺเตหิ
เยน อาปณฺณํ นาม องฺคฺตฺตราปานํ นิคโม ตทวสฺริ ฯ
#๑ อยํ ปาโง อจฺจตฺเตพฺสอติปิ อจฺจตฺเตลสอติปิ วลฺลชฺชิตฺติ ฯ

อสุโสสิ โข เกณีย โชฎิโโล สมโณ ขลุ โภ โคตโม สกยปุตโต
 สกยกุลลา ปพพชิต องคตตราเปส จาริก จรมาโน มหตา ภิกขุสงฆเม
 สทฐี อพตเตเรเสหิ ภิกขุสเดหิ อาปณิ อนุปุตโต ฯ ตั
 โข ปน ภวนตฺ โคตมึ เอวํ กลยาโณ กิตติสทโท อพุกคโต
 อิติปี โส ภควา อรหํ สมมาสมพุทฺโธ วิชชาจรณสมปนฺโน สุกโต
 โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตุถา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ
 ภควา ๑ โส อิมํ โลกํ สเทวํ สมารํ สพุรหุมํ สสุสมณพุราหุณฺนิ
 ปชํ สเทวมนุสฺสํ สยํ อภิญญา สจฺฉิกตฺวา ปเวเทติ
 โส ฌมฺมํ เทเสติ อาทิกุลยาณํ มชฺฌกกุลยาณํ ปรีโยสานกกุลยาณํ
 สาคถํ สพฺพยชนํ เกวลปรีปฺณณํ ปรีสุทฺธํ พุรหุมจริยํ ปกาเสติ
 สาธุ โข ปน ตถารูปานํ อรหตํ ทสฺสนํ โหตีติ ฯ อถ โข
 เกณีย โชฎิโโล เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา
 ภควตา สทฐี สมฺโมทมิ สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสเรตฺวา
 เอกมนฺตํ นิสิตฺติ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข เกณีย โชฎิโโล ภควา
 ฌมฺมียา กถาย สนฺทสฺเสสิ สมาทเปสิ สมุตฺเตเชสิ สมฺปหํเสสิ ฯ
 อถ โข เกณีย โชฎิโโล ภควตา ฌมฺมียา กถาย สนฺทสฺสิตฺโต
 สมาทปีโต สมุตฺเตชิตฺโต สมฺปหํสิตฺโต ภควนตฺ เอตทโวจ อธิวาเสตุ
 เม ภวํ โคตโม สุวาตนาย ภตฺตํ สทฐี ภิกขุสงฆเมนาติ ฯ

[๓๗๔] เอวํ วุตเต ภควา เกณีย โชฎิโโล เอตทโวจ มหา
 โข เกณีย ภิกขุสงฺโฆ อพตเตเรसानิ ภิกขุสตานิ ตฺวญจ [๒]
 #๑ ม. ภควาติ ฯ ๒ ย. โข ฯ

พราหมณะสุ อภิปปสนโนติ ฯ ทุตติยมปิ โข เกณียชชฎิลโล
ภควนตํ เอตทโวจ กิลญาปี โภ โคตม มหา ภิกขุสงฺฆโ อทฺตมเตรธานี
ภิกขุสตานี อหฺลจ พราหมณะสุ อภิปปสนโน อธิวาเสตุ
เม ภวํ โคตโม สุวาตนาย ภตฺตํ สทฺธิ ภิกขุสงฺฆเณนาติ ฯ
ทุตติยมปิ โข ภควา เกณียชชฎิลลํ เอตทโวจ มหา โข เกณีย
ภิกขุสงฺฆโ อทฺตมเตรธานี ภิกขุสตานี ตฺวลจ พราหมณะสุ อภิปปสนโนติ ฯ
ตติยมปิ โข เกณียชชฎิลโล ภควนตํ เอตทโวจ
กิลญาปี โภ โคตม มหา ภิกขุสงฺฆโ อทฺตมเตรธานี ภิกขุสตานี
อหฺลจ พราหมณะสุ อภิปปสนโน อธิวาเสตุ เม ภวํ โคตโม
สุวาตนาย ภตฺตํ สทฺธิ ภิกขุสงฺฆเณนาติ ฯ อธิวาเสตี ภควา ตฺตุนฺหิภาเวณ ฯ
อถ โข เกณียชชฎิลโล ภควโต อธิวาสนํ วิทิตฺวา
อุฏฺฐายาสนา เยน สโก อสฺสโม เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา
मितฺตามจฺเจ ฅาติสาโลหิตเต อามนฺเตตี สฺตฺตุนฺตฺตฺ เม โภนฺโต ๑
मितฺตามจฺจา ฅาติสาโลหิตา สมนฺ เม โคตโม นิมนฺติโต
สุวาตนาย ภตฺตํ สทฺธิ ภิกขุสงฺฆเณน เยน เม กายเวยฺยาวุฏฺฐิกํ
กเรยฺยาถาติ ฯ เอวํ โภติ โข เกณียชชฎิลลํ สฺตฺตุนฺตฺตฺ มิตฺตามจฺจา
ฅาติสาโลหิตา เกณียชชฎิลลํ สฺตฺตุนฺตฺตฺ ปฏฺฐิสฺสฺตฺวา อปฺเปกฺจฺเจ อุตฺทธานี
ขณฺนติ อปฺเปกฺจฺเจ กฏฺฐานี ฅาเลนฺนติ อปฺเปกฺจฺเจ
ภาชฺชานี โชรฺวนฺติ อปฺเปกฺจฺเจ อุตฺทกมณฺธิกํ ปตฺติฏฺฐาเปนฺติ อปฺเปกฺจฺเจ
อาสนานี ปญฺญาเปนฺติ ฯ เกณียชชฎิลโล ปน ชฎิลโล สามํ เขว
#๑ ไป. ม. ภควนโต ฯ

มณฑลมาลี ปฏियाเทติ ฯ

[๓๗๕] เตน โข ปน สมเยน เสโล พุราหุมนโณ อาปณ
ปฏิวสติ ตินณิ เวทานิ ปารคู สนิชณชุกกุณานิ สากุขรูปเปทานิ
อิติหาสปญจมานิ ปทโก เวยยากรโณ โลกายตมหาปริสทกขณเส
อนวโย ตีณิ จ มาณวกสตานิ มนุเต วาเจติ ฯ
เตน โข ปน สมเยน เกณียโ ชฎิลโ เสเล พุราหุมนเ อภิปปสนุโน
โหติ ฯ อถ โข เสโล พุราหุมนโณ ตีหิ มาณวกสเทหิ
ปริวโต ชงฆาวิหาริ อนุจกมมาโน อนุวิจรมาโน เยน
เกณียสส ชฎิลสส อสสโม เตนุปลสงกมิ ฯ อททสา โข เสโล
พุราหุมนโณ เกณียสส ๑ ชฎิลสส อสสเม อปเปกจเจ อุทธานานิ
ขณนเต ฯเปฯ อปเปกจเจ อาसनานิ ปลญาเปนเต เกณียิ
ปน ชฎิลิ สามิ เยว มณฑลมาลี ปฏियाเทนติ ทิสวาน เกณียิ
ชฎิลิ เอตทโวจ ก็ นุ โข โภโต เกณียสส อาวาโห วา ภวิสสติ
วิวาโห วา ภวิสสติ มหายญโโล วา ปจจุปฏิจโต ราชา
วา มากโร เสนियो พิมพิสาโร นิมนติโต สุวตนาย สทฐิ พลกาเยนาติ ฯ
น เม โภ เสล อาวาโห วา ภวิสสติ นปี ๒
วิวาโห ภวิสสติ นปี ราชา มากโร เสนियो พิมพิสาโร
นิมนติโต สุวตนาย สทฐิ พลกาเยน ฯ อปี จ โข เม มหายญโโล
ปจจุปฏิจโต อตุติ สมโณ โคตโม สกยปุตโต สกยกุล
ปพพชิตอ องกุตตราเปสุ จาริกิ จรมาโน มหตา ภิกขุสงฆเม สทฐิ
#๑ ย. เกณียสสมิเย ชฎิเล ฯ ๒ โป. ม. วิวาโห วา นปี ราชา ฯ

อหุตมเตรเสหิ ภิกขุสเทหิ อาปณฺ อนุปฺปตฺโต ตํ โข ปน ภวนฺติ
โคตมํ เอวํ กลยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต อิติปิ โส ภควา
ฯเปฯ พุทฺโธ ภควาติ ฯ โส เม นิมนฺติโต สุวตฺตนาถ ภาตฺตํ

สทฺธี ภิกขุสงฺฆเมนาติ ฯ พุทฺโธติ โภ เกณฺธิย วเทสิ ฯ พุทฺโธติ
โภ เสถ วทามิ ฯ พุทฺโธติ โภ เกณฺธิย วเทสิ ฯ พุทฺโธติ โภ
เสถ วทามิติ ฯ อถ โข เสถสฺส พุราหุณฺณสฺส เอตทโหสิ โฆโสปี
โข เอโส ทฺถลฺโล โลกสฺมี ยทิตฺถํ พุทฺโธติ ฯ อากตานิ
โข ปน อสฺมาภํ ๑ มนฺเตสฺส ทฺถตฺตีส ๒ มหาปุริสฺสทฺถกฺขณานิ เยหิ
สมนฺนาคตฺสส มหาปุริสฺสทฺส เทวว คติโย ภวนฺติ อนนฺตนาถ สเจ
อการํ อชฺฌาวสฺติ ราชา โหติ จกฺกวัตฺติ ชมฺมิโก ชมฺมราชา
จาทฺตฺตฺตฺต วิชิตฺตาวี ชนปทฺตฺตฺตวริยปฺปตฺโต สตฺตฺตฺตตฺตสมนฺนาคโต
ตฺตฺตฺตฺตmani สตฺตฺตตฺตนาถิ ภวนฺติ เสยฺยถิตฺถํ จกฺกตฺตตฺตํ หตฺตฺตฺตตฺตํ
อสฺสฺสตฺตตฺตํ มณฺธิรตฺตตฺตํ อิตฺตฺตฺตตฺตํ คหปตฺตฺตตฺตํ ปรีณายกฺตตฺตตฺตเมว
สตฺตตฺตํ ฯ ปโรสทฺสฺส โข ปนสฺส ปฺตฺตฺตทา ภวนฺติ ๓ สุราวิรฺงฺกรฺรปา
ปรเสนปฺปมทฺทนา ฯ โส อิมํ ปจฺวี สากฺกรปรีณตฺตํ อทฺตฺตเจทฺน
อสฺตฺตเถน ชมฺเมน อภिवิชิย อชฺฌาวสฺติ ฯ สเจ โข ปน อการสฺมา
อนการิยํ ปพฺพชฺติ อรหํ โหติ สมฺมาสมฺพุทฺโธ โลก
วิภูจฺจทฺโท ๔ ฯ กทํ ปน โภ เกณฺธิย เอตฺตริหิ โส ภวํ โคตโม
#๑ โป. ปนสฺมาภํ ฯ ม. ปนมหากํ ฯ ๒ พตฺตฺตีสทฺตปี ปาโจ ฯ ๓ โป. สนฺติ ฯ
#๔ อิตฺตฺตทฺโท อิทฺถ ภาวิตฺถํ วภูจฺจติ ฯ

วิหริต อรหํ สมมาสมพุทโธติ ฯ

[๓๗๖] เอวํ วุตเต เณณิโย ชฎิลो ทกขิณํ พาหํ ๑ ปคฺคเหตฺวา
เสลํ พุราหุณํ เอตทโวจฺ เยนเสา โภ เสล นีลวนราชิตี ฯ
อถ โข เสโล พุราหุณโณ ตีหิ มาณวกสเตหิ สทฺธิ เยน ภควา
เตนุปลสงฺกมิ ฯ อถ โข เสโล พุราหุณโณ เต มาณวเก อามนฺเตสิ
อปฺปสทฺทา โภนฺโต อากจฺจนฺตุ ปเท ปทํ นิกฺขิปนฺตา
ทฺวราสทา หิ เต ภวนฺโต ๒ สีหาว เอกจฺรา ยทา จาหํ โภ
สมเณน โคตเมน สทฺธิ มนฺเตยฺยํ มา เม โภนฺโต อนฺตรนฺตรา
กถํ โอปาเตถ กถาปริโยसानํ เม ภวนฺโต อากเมนฺตฺตฺติ ฯ
อถ โข เสโล พุราหุณโณ เยน ภควา เตนุปลสงฺกมิ อุปลสงฺกमितฺวา
ภควตา สทฺธิ สมฺโมทิตี สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ
วิตฺตฺสารถฺวา เอกมนฺตํ นิสิตี ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข เสโล
พุราหุณโณ ภควโต กายे ทฺวตฺตีส มหาปุริสลกฺขณานิ สมฺมนฺเนสิ ฯ
อทฺทสา โข เสโล พุราหุณโณ ภควโต กายे ทฺวตฺตีส มหาปุริสลกฺขณานิ
เยภฺยฺเยน จเปตฺวา เทว ทฺวิสุ มหาปุริสลกฺขณेषु
กงฺขติ วิจิกิจฺจติ นาธิมุจฺจติ น สมฺปสึทิตี โภโสหิตे
จ วตฺถกฺขเยห ปหุตฺตฺวิหฺตฺตาย จ ๓ ฯ อถ โข ภควโต เอตทโหสิ
ปลฺสฺสติ โข เม อຍฺ เสโล พุราหุณโณ ทฺวตฺตีส มหาปุริสลกฺขณานิ
เยภฺยฺเยน จเปตฺวา เทว ทฺวิสุ มหาปุริสลกฺขณेषु กงฺขติ
วิจิกิจฺจติ นาธิมุจฺจติ น สมฺปสึทิตี โภโสหิตे จ วตฺถกฺขเยห
#๑ โป. ม. พาหุํ ๑ ๒ ม. ย. ภควนฺโต ๑ ๓ โป. ม. จาติ ฯ

ปหุตชีวหาย จาติ ๑ อถ โข ภควา ตถารูปิ อิทฐาภิสุงขาริ
 อภิสุงขาระสิ ๑ ยถา อททส เสโต พุราหุมนโณ ภควโต โกโสหิตัง
 วตถคฺยุหิ ๑ อถ โข ภควา ชิวหิ นินฺนาเมตฺวา อุโภปิ
 กณฺณโสตานิ อนุมฺสิ ปฏิมฺสิ อุโภปิ นาสิกโสตานิ อนุมฺสิ ปฏิมฺสิ
 เกวลมฺปิ นลาณฺมณฺจลํ ชิวหาย ฉาเทสิ ๑ อถ โข เสตฺส
 พุราหุมนฺสฺส เอตทโหสิ สมฺนฺนาคโต โข สมโณ โคตโม
 ทฺวตฺตีสา ย ๒ มหาปฺริสฺตกฺขณฺเหสิ ปฺริปฺญฺณฺเหสิ โน อปฺริปฺญฺณฺเหสิ โน
 จ โข นํ ชานามิ พุทฺโธ วา โน วา ๑ สฺตํ โข ปเนตํ ๓ พุราหุมนํ
 วุฑฺฒนํ มหฺลลกนํ อจฺริยปาจฺริยานํ ภาสฺมานนํ เย เต
 ภควนฺโต ๔ อรหฺนฺโต สมฺมาสมฺพุทฺธา เต สเก วณฺเณ ภณฺณมานเ
 อตฺตานํ ปาตฺกโรนฺตีติ ยนฺนุนาหิ สมณฺสิ โคตมํ สมฺมุขา
 สารุปฺปาหิ คาถาหิ อภิตฺถเวยฺยนฺติ ๑ อถ โข เสโต พุราหุมนโณ
 ภควนฺตํ สมฺมุขา สารุปฺปาหิ คาถาหิ อภิตฺถวิ

ปฺริปฺญฺณกาโย สฺรุจฺจิ สฺฐาโต จารุทฺสฺสโน
 สฺวณฺณวณฺโณสิ ภควา สฺสุกฺกทาโฆสิ ๕ วิริยวา
 นรฺสฺส หิ สฺฐาตฺสฺส เย ภวานฺติ วิยฺยชฺนา
 สพฺเพ เต ตว กายสฺมี มหาปฺริสฺตกฺขณฺวา ๑
 ปสฺนุนเนตฺโต สฺมุโข พุรฺหา อฺชฺช ปตาปวา

#๑ ม. ยฺ. อภิสุงขาริ ๑ ๒ โป. ม. ยฺ. ทฺวตฺตีสมฺมหาปฺริสฺตกฺขณฺเหสิ ๑ ๓ ม. ยฺ.

#ปน เมตํ ๑ ๔ ม. ยฺ. ภวานฺติ ๑ ๕ สฺสุกฺกทาโรสฺตีปิ ๑

มชฺเฒ สมณสงฺฆสฺส อาทิจฺจิว วิโรจสิ ฯ
กฺลฺยณทสฺสโน ภิกฺขุ กาลฺยณสนฺนิภตฺโต ๑
กิณฺเด สมณภาเวน เอวํ อุตฺตมวณฺณิโน ฯ
ราชา อรหฺสิ ภวิตฺถ จกฺกวตฺตํ รเถสฺสโก
จาดฺรณฺโต วิชิตฺวา ฅมฺพุสณฺทสฺส อิตฺสโร
ขตฺติยา โภชราชาโน ๒ อนุยฺนตา ๓ ภวนฺติ เต
ราชาภิราชา มนุชฺชินฺโท รชชํ กอารฺหิ โคตม ฯ

[๓๗๗] ราชาหมฺสมิ เสลา (ติ ภควา) ฅมฺมราชา อนุตฺตโร

ฅมฺเมน จกฺกํ วตฺเตมิ จกฺกํ อปฺปติวตฺติยํ ฯ
สมฺพุทฺโธ ปฏฺิชานาสิ (อิตฺติ เสโล พฺราหฺมณฺ)

ฅมฺมราชา อนุตฺตโร

ฅมฺเมน จกฺกํ วตฺเตมิ อิตฺติ ภาสฺสิ โคตม
โก นฺุเสนาปฺตี โภโต สาวโก สตฺถุรฺนฺวโย ๔
โก เต อิมํ อนุวตฺเตติ ๕ ฅมฺมจกฺกํ ปวตฺติตํ ฯ
มยา ปวตฺติตํ จกฺกํ (เสลาติ ภควา) ฅมฺมจกฺกํ อนุตฺตรํ
สาริปฺพุตฺโต อนุวตฺเตติ อนุชาโต ตถาคตํ ฯ
อภิญฺเญยฺยํ อภิญฺณาตํ ภาวตฺตพฺพญจ ภาวิตํ
ปฺหตฺตพฺพิ ปหีนฺมเม ตสฺมา พุทฺโธสมิ พฺราหฺมณ
วินยสฺสุ มยิ กงฺขํ อธิมฺจุจฺจสฺสุ ๖ พฺราหฺมณ
ทฺลลภํ ทสฺสนํ โหติ สมฺพุทฺธานํ อภิญฺหสฺโส ฯ

#๑ ไป. ม. ย. กฺลฺยณ ... ฯ ๒ ไป. โภค ... ฯ ม. โภคิ ... ฯ ๓ ย.

#อนุยฺนตา ฯ ๔ ย. สตฺถทฺนฺวโย ฯ ๕ ไป. โภ เต มํ อนุวตฺติติ ฯ ม. ...

#ตมฺนฺวตฺเตติ ฯ ๖ ไป. ม. ย. อธิมฺจุจฺจสฺสุ ฯ

ยสฺส ๑ เว พุทฺธโก โลเก ปาตุภาโว อภินฺหโร
โสหิ พุราหฺมณ สมฺพุทฺโธ สลฺลกตฺโต อนฺุตฺโตโร ฯ
พุรหฺมณฺโตะ อติคฺุโล มารเสนปฺปมทฺทโน
สพฺพามิตฺเต วสีกตฺวา โมทามิ อฏฺุโตภโย ฯ
อิมิ โภณฺโตะ ๒ นิสาเมถ ยถา ภาสติ จกฺขุมา
สลฺลกตฺโต มหาวิโร สีโหว นทตี วเน ฯ
พุรหฺมณฺโตะ อติคฺุลฺลํ มารเสนปฺปมทฺทนํ
โก ทิสฺวา นปฺปสีเทยฺย อปี กณฺหาภิชชาติโก ฯ
โย มํ อิจฺฉติ อเนวตฺตุ โย วา นิจฺฉติ กจฺฉตฺตุ
อิธํ ปพฺพชิสฺสามิ วรปฺลยสฺส สนฺติเก ฯ
เอวํ เจ ๓ รุจฺฉติ โภโตะ สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ๔
มยฺมปี ปพฺพชิสฺสาม วรปฺลยสฺส สนฺติเก ฯ
พุราหฺมณา ติสฺตา อิเม ยาจฺนติ ปฺลยชฺลิกตา
พุรหฺมจฺริยิ จริสฺสาม ภควา ตว สนฺติเก ฯ
สุวากุขาตํ พุรหฺมจฺริยิ (เสลาติ ภควา) สนฺทิฏฺฐิกิ อกาลิกิ
ยตฺถ อโมฆา ปพฺพชฺชา อปฺปมตฺตสฺส สิภฺขโตติ ฯ

[๓๗๘] อลฺลตฺถ โข เสโล พุราหฺมโณ สปริโส ภควโต
สนฺติเก ปพฺพชฺชํ อลฺลตฺถ อฺปสมฺปทํ ฯ อล โข เกณฺโฆ ชฺฉฺฉิโล
#๑ โป. โย ส เว .. ฯ ม. เยสํ เว .. ฯ ย. เยสํ เว ฯ ๒ ม. ภวณฺโตะ ฯ
#๓ ย. เอตฺถเจ ฯ ๔ โป. ม. .. สาสเน ฯ

ตสสา รตติยา อจฺเจน สเก อสฺสเม ปณฺธิํ ขาทนียํ โภชนียํ
ปฏฺยทาเปตฺวา ภควโต กาลิํ อาโรจาเปสิ กาลโ โล โภ โคตม
นิกฺขิตํ ภตฺตุนฺติ ฯ อถ โข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นีวาเสตฺวา
ปตฺตจิวรมาทาย เยน เกณียสฺส ชฺฉิลสฺส อสฺสโม เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีหิ สทฺธิํ ภิกฺขุสงฺฆเณน ฯ อถ
โ ข เกณีย ชฺฉิลโ พุทฺธปรฺมมํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปณฺธิเตน ขาทนียเณ
โภชนียเณ สหตฺถา สนฺตปฺเปสิ สมฺปวาเรสิ ฯ อถ โข เกณีย
ชฺฉิลโ ภควนฺตํ ภูตฺตาวี โอนิตปตฺตปาณิํ อญฺจตรํ นิจํ อาสนํ
คเหตฺวา เอกมฺนตํ นิสีหิ ฯ เอกมฺนตํ นิสินฺนํ โข เกณีย ชฺฉิล
ภควา อิมานิ คาทานิ อนฺุโมทิติ

อถฺกิหฺตํ มุขานํ ยถา สาวิตฺติ ฉนฺทโส มุขํ
ราชา มุขํ มนุสฺसानํ นทีนํ สาคโร มุขํ ฯ
นภขตฺตานํ มุขํ จนฺโท อาทิจฺโจ ตปตํ มุขํ
ปุญฺญมาภฺกขมานานํ สงฺโฆ เว ยชตํ มุขนฺติ ฯ

[๓๗๕] อถ โข ภควา เกณีย ชฺฉิล อิมานิ คาทานิ อนฺุโมทิตฺวา
อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ ฯ อถ โข อายสฺมา เสโล
สปริโส เอโก วุปกฺกฺโข อปฺปมตฺโต อาตปิ ปหิตตฺโต วิหรนฺโต
น จิรสฺเสว ยสฺสตฺถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อการสฺมา อนการีย
ปพฺพชนฺติ ตทนฺตฺตรํ พุรหฺมจฺริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สย
อภิญญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสิ จีณาชาติ วุสิตํ

พฺรหฺมจริยํ กตํ กรณียํ นาปริ อิตถตฺตยาติ อพฺภณฺณาสี ฯ
อณฺฺตโร โข ปนายสฺมา เสโล สปริโส อรหฺโต อโหสิ ฯ อถ
โฆ อายสฺมา เสโล สปริโส เยน ภควา เตนฺฺปสงฺกมิ อฺุปสงฺกมิตฺวา
เอกํสํ จีวรํ กตฺวา เยน ภควา เตนฺฺชลิมนฺฺปณาเมตฺวา
ภควนฺฺตํ คาถาย ๑ อชฺฌภาสิ

ยนฺฺตํ สรณฺฺมคฺคมฺ ๒ อิตฺโ อฏฺฐมิ จกฺขุม ๓
สत्ตฺรตฺตฺเตน ภควา ทนฺฺตมฺหา ๔ ตว สาสเน ฯ

ตฺวํ พุทฺโธ ตฺวํ สตฺถา ตฺวํ มาราภิฏฺ มุนิ
ตฺวํ อนฺฺสเย ๕ เมตฺวา ตินฺฺนโณ ตาเรสิมํ ปชํ
อฺุปฐิ เต สมตฺถิกนฺฺดา อาสวา เต ปทาสิตา
สิโหสิ อนฺฺปาทาโน ปหิณฺฺภยเกรโว
ภิกฺขโว ติสตา อิเม ตินฺฺจุนฺฺติ ปณฺฺชลิกตา
ปาเท วิร ปสारेหิ นาคา วนฺฺทนฺฺตฺ สตฺถุโนติ ฯ
เสลสุตฺตํ สตฺตมํ ฯ

สุตตนิปาเต ตติยสฺส มหาวคฺคสฺส อฏฺฐมํ สลฺลสุตฺตํ
[๓๘๐] ๘ อนิมิตฺตมนฺฺณวาทํ มจฺจานํ อิธ ชีวิทํ
กสิรณฺจ ปรีตฺตณฺจ ตณฺจ ทุกฺเขน สลฺลนฺฺตํ ๖ ฯ
น หิ โส อฺุปกฺกโม อตฺถิ เยน ชาตานิ มียฺเยเร
#๑ ยฺ. คาถาหิ ฯ ๒ ม. ยฺ. สรณฺฺคมฺห ฯ ๓ โป. ม. จกฺขุม ฯ ๔ ม. ยฺ.
#ทนฺฺตมฺหา ฯ ๕ โป. อกฺุสเล ฯ ๖ โป. ม. สํยฺตํ ฯ

ธรรมปิ ปตุวา มรณัง   เอวัธมมา หิ ปาณินโน ฯ
 ผลานมิว ปกุกานัง   ปาโต ปตนโต ๑ ภยั
 เอวั ชาตानมจฺจानัง   นิจฺจํ มรณโต ภยั ฯ
 ยถาปี กุมฺภการสฺส   กตา มตฺตติกภาชนา
 สพฺเพ เกทปริยนฺตา ๒   เอวั มจฺจान ชีวิทํ ฯ
 ทหฺรา จ มหนฺตา จ   เย พาลา เย จ ปณฺทิตา
 สพฺเพ มจฺจวสฺสึ ยนฺติ   สพฺเพ มจฺจูปฺราयนา ฯ
 เตสํ มจฺจูปเรตानัง   คจฺจตํ ปฺรโลกโต
 น ปิตา ตายเต ปฺตฺตํ   ฌาตี วา ปน ฌาตเก ฯ
 เปกฺขตํ เยว ฌาตีนัง   ปสฺส ลาลปฺปตํ ปุณฺ
 เอกเมโก ว มจฺจानัง   โควชฺโฆ วิย นียฺยติ
 เอวมพฺภาหโต โลโก   มจฺจนา จ ชฺราย จ
 ตสฺมา ชีรํ น โสจฺนติ   วิทิตฺวา โลกปริยาโย ฯ
 ยสฺส มกฺคํ น ชานาสิ   อากตสฺส คตสฺส วา
 อุโก อนฺเต อสมฺปสฺสํ   นีรตฺถํ ปฺริเทวสิ
 ปฺริเทวมาโน เจ   กิณฺจิทตฺถํ ๓ อุทพฺพเห
 สมฺมุโพรห หนีสมตฺตานัง   กยิร ๔ เจนํ วิจกฺขโฆ ฯ
 น หิ รุณฺเณน โสเกน   สนฺตี ปฺปโปติ เจตโส
 ภยฺยสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส   สรีริ จุปฺหณฺยติ ฯ
 กิโส วิวณฺโณ ภวติ   หนีสมตฺตานมตฺตนา ๕

#๑ ยู. ปตนา ฯ ๒ ม. ยู. เกทปริยนฺตา ฯ ๓ ม. ยู. กิณฺจิทตฺถํ ฯ ๔ ม.

#กยิรา ฯ ๕ โป .. มตฺตโน ฯ

น เตน เปตา ปาเลนุติ นีรตุถา ปรีเทวนา ฯ
โสกรมปฺปชหิ ชนตุ กิโยโย ทุกุขํ นิกจฺจติ
อนฺตุถุนฺนโต กาลกตฺติ โสภสฺส วสมนฺวถุ ฯ
อญฺเณปี ปสฺส คมฺมิเน ยถากมฺมุเปเต นเร
มจฺจุโน วสมากมฺม ฆนฺทฺนฺเตวิธ ปาณินฺน ฯ
เยน เยน หิ มญฺจณฺติ ตโต ตํ โหติ อญฺจถา
เอตาทีโส วินาภาโว ปสฺส โลกสฺส ปรียายิ ฯ
อปี ๑ วสฺสสตํ ชีเว กิโยโย วา ปน มาณโว
ฉาติสงฺฆา วินา โหติ ชหาติ อธิ ชีวิทํ ฯ
ตสฺมา อรหโต สฺตุวา วินยฺย ปรีเทวิทํ
เปตํ กาลกตํ ทิตฺวา ๒ เนโส ลพฺภา มยา อิติ ฯ
ยถา สรรณมาทิตฺติ วารินา ปรีนิพฺพเย
เอวมฺปิ ธีโร สปฺปญฺโณ ปญฺทิตฺโต กุสโล นโร
จิปฺปมฺมุปฺปติตํ โสภํ วาโต ตฺถว ๓ ฐสฺเย ฯ
ปรีเทวํ ปชฺชปฺปญฺจ โทมนสฺสญฺจ อตฺตโน
อตฺตโน สุขเมสฺसानฺน อพฺพเพห ๔ สลฺลมตฺตโน
อพฺพเพหสลฺโล อสิโต สนฺตี ปปฺปยุย เจตโส
สพฺพิ โสภํ อติกกนฺโต อโสโก โหติ นินฺพุตฺติ ฯ

สลฺลสฺสตํ อฏฺฐมํ ฯ

#๑ ยู. อปี เจ ฯ ๒ โป. ม. ยู. ทิสฺวา ฯ ๓ ม. ยู. ตฺถว ฯ ๔ ม. ยู. อพฺพเพ

สุตตนิปาเต ตติยสุต มหาวคฺคสุต นวมํ วาเสฏฺฐสุตฺตํ

[๓๘๑] ๕ เอวมเม สุตฺติ ๑ เอกํ สมยํ ภควา อิจฺฉานงฺคเล
 วิหริติ อิจฺฉานงฺคถวนสณฺฑเท ๑ เตน โข ปน สมเยน สมพฺพุลา
 อภิญญาตา ๑ พุราหุณฺณมหาสาธา อิจฺฉานงฺคเล ปฏิวสฺนติ
 เสยฺยถิํ จงฺกิ พุราหุณฺโณ ตารุกฺโข พุราหุณฺโณ โปกฺขรสาติ
 พุราหุณฺโณ ชาณฺสุโสณิ พุราหุณฺโณ โตเทยฺยพุราหุณฺโณ อณฺเณ
 จ อภิญญาตา พุราหุณฺณมหาสาธา ๑ อถ โข วาเสฏฺฐการทฺวาชานํ
 มาณวานํ ชงฺฆาวิหาริ อนฺจงฺกมนฺตานํ อนฺวิจฺรณฺตานํ ๒
 อยมฺนตฺรากธา อุทฺปาที กถํ โภ พุราหุณฺโณ โหตีติ ๑ [๓]
 การทฺวาโซ มาณโว เอวมมาห ยโต โข โภ อุภโต สุชาโต [๔]
 มาติโต จ ปิตีโต จ สํสุทฺธคหณิโก ยาว สตฺตมา ปิตามหฺยกา
 อกฺขิตโต อนฺอุปฺกฺกุโง ชาตีวาเทน เอตฺตาวตา โภ พุราหุณฺโณ
 โหตีติ ๑ วาเสฏฺฐโง มาณโว เอวมมาห ยโต โข โภ สีลฺวาจ โหติ
 วตฺตสมฺปนฺโน จ เอตฺตาวตา โข โภ พุราหุณฺโณ โหตีติ ๑
 เนว โข อสฺกฺขิ การทฺวาโซ มาณโว วาเสฏฺฐจฺจ มาณวํ
 สลฺยณาเปตฺติ น ปน อสฺกฺขิ ๕ วาเสฏฺฐโง มาณโว การทฺวาจฺจ มาณวํ
 สลฺยณาเปตฺติ ๑ อถ โข วาเสฏฺฐโง มาณโว การทฺวาจฺจ มาณวํ
 อามฺนเตสิ อยํ [๖] โภ การทฺวาช สมโณ โคตโม สกฺยปฺตฺโต
 #๑ ม. ย. สพฺพตฺถวาเร อาเมณฺฑิถิํ ๑ ๒ ย. อนฺจงฺกมฺมานานํ อนฺวิจฺรณฺมานานํ ๑
 #๓ โป. ม. ตํ ๑ ๔ ม. ย. โหติ ๑ ๕ โป. น ปน สกฺขิ ๑ ๖ ม. ย. โข ๑

สกุยกถา ปพพิชิต อิจฺฉานงฺคเเล วิหฺรติ อิจฺฉานงฺคลวณสณฺฑเฑ ตั
โฆ ปน ภวนฺตํ โคตมํ เอวํ กถยาโณ กิตฺติสทฺโท อพฺภุคฺคโต
อิตฺติปี โส ภควา ฯเปฯ พุทฺโธ ภควาติ อายาม [๑] ภาเรทฺวาช
เยน สมโณ โคตโม เตนฺอุปสงฺกมิตฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา [๒]
เอตมตฺถํ ปุจฺฉิตฺตํ ยถา โน สมโณ โคตโม พุยากริสฺสตี ตถา
นํ ฐาเรตฺตํมาติ ฯ เอวํ โภติ โฆ ภาเรทฺวาช มาณโว
วาเสฏฺฐสฺส มาณวสฺส ปุจฺฉิตฺตํ โสสิ ฯ อถ โฆ วาเสฏฺฐภาเรทฺวาชมาณวา
เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิตฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา
สทฺธี สมฺโมทิตฺตํ สมฺโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺติสเรตฺวา
เอกมนฺตํ นิสิตฺตํ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โฆ วาเสฏฺฐโฆ มาณโว
ภควนฺตํ คาถาหิ อชฺฉณภาสิ

[๓๘๒] อนฺนุญฺจาตปฏฺิณฺญาตวา เตวฺชชา มยฺมสฺสุ โภ

อหํ โปกฺขรสาติสฺส ตารุกฺขสฺสาย มาณโว ฯ

เตวฺชชานํ ยทกฺขาตํ ตตฺตร เกวลินฺนสมฺเส

ปทกฺสฺมา เวยฺยากรณา จ ๓ ชปฺเป อจฺริยสาทิสฺสา ฯ

เตสนฺโน ชาตฺวาทมฺหิ วิวาโท อตฺถิ โคตม

ชาตฺยา พุราหฺมโณ โหติ ภาเรทฺวาช อิตฺติ ภาสตี

อหฺลจ กมฺมฺนา พุรุหิ เอวํ ชานาหิ จกฺขุม ฯ

เต น สกฺโกม สลฺยวาคู ๔ อลฺยมณฺณํ มยฺ อูโภ

ภวนฺตํ ปุญฺจฺมาคมฺหา สมฺพุทฺธํ อิตฺติ วิสฺสุตํ ฯ

#๑ ม. ย. โภ ฯ ๒ ม. ย. สมณํ โคตมํ ฯ ๓ ม. ย. จสทฺโท นตฺถิ ฯ ๔ ม.

#สลฺยวาเปตฺติ ฯ

จนฺทํ ยถา ขยาตีตํ เปจฺจ ปญฺชลิกา ชนา
วณฺทมานา นมสฺสฺสนฺติ เอวํ โลกสฺมิ โคตม ๑
จกฺขุํ โลกํ สมุปฺปนฺนํ มยํ ปุจฺฉาม โคตมํ
ชาติโต พุราหุมนฺ โหติ อุทาทุ ภาวติ กมฺมุนา
อชานตํ โน ปพฺรุหิ ยถา ชานมฺหุ พุราหุมนํ ๑
เตสํ โวหํ พุยกฺขิสฺสํ
(วาเสฏฺฐชาติ ภาควา) อนุปฺพุพฺพํ ยถาตถํ
ชาติวิวงฺกํ ปาณานํ อญฺญมมฺญญา หิ ชาติโย ๑
ติณฺรูกฺเขปี ชานาถ น จาปี ปฏฺิชาเน
ลิ่งคํ ชาติมยํ เตสํ อญฺญมมฺญญา หิ ชาติโย ๑
ตโต กิณฺเณ ปฏฺิวงฺเก จ ยาว กุณฺถกิปฺปิลฺลิกะ
ลิ่งคํ ชาติมยํ เตสํ อญฺญมมฺญญา หิ ชาติโย ๑
จตุปฺปเทปี ชานาถ ๑ ขุทฺทเก จ มหฺลลเก
ลิ่งคํ ชาติมยํ เตสํ อญฺญมมฺญญา หิ ชาติโย ๑
ปาทฺุทเรปี ชานาถ อฺุรเก ทีฆปฺิฏฺิจิกะ
ลิ่งคํ ชาติมยํ เตสํ อญฺญมมฺญญา หิ ชาติโย ๑
ตโต มจฺเณปี ชานาถ อฺุทเก ๒ วาริโกจเร
ลิ่งคํ ชาติมยํ เตสํ อญฺญมมฺญญา หิ ชาติโย ๑
ตโต ปกฺขิปี ชานาถ ปตฺตยาเน วิหงฺกเม
ลิ่งคํ ชาติมยํ เตสํ อญฺญมมฺญญา หิ ชาติโย ๑

#๑ ไป. จตุปฺปเท วิชานาถ ๑ ๒ ม. ย. โอทเก ๑

ยถา เอตาสฺว ชาตีสฺว   ลิงฺคํ ชาติมยํ ปฺนุ
เอวํ นตฺถิ มนุสฺเสสฺส   ลิงฺคํ ชาติมยํ ปฺนุ ฯ
น เกเสหิ น สีเสหิ ๑   น กณฺเณหิ น อภฺจิจฺหิ
น มุขเณ น นาสาย   น โอิฏฺฐเจหิ ภมฺมฺหิ วา
น คีวาย น อํเสหิ   น อุตฺเรน น ปิฏฺฐจฺจียา
น โสณฺณิยาน อูรสา   น สมฺพาธา น เมถฺนนา ๒
น หตฺถฺเถหิ น ปาเทหิ   น อํกุลฺลิตฺถิ นฺเขหิ วา
น ชงฺฆมาหิ น อูรฺฐหิ   น วณฺเณน สเรน วา

ลิงฺคํ ชาติมยํ เณว   ยถา อณฺณวาสฺว ชาตีสฺว ฯ
ปจฺจตฺตํ สตรฺีเรสฺส ๓   มนุสฺเสสฺเสวตฺตํ น วิชฺชตฺติ
โวการณฺจ มนุสฺเสสฺส   สมณฺณวาย ปวฺจจฺจติ ฯ
โย หิ โภจฺจि มนุสฺเสสฺส   โครกฺขํ อฺปชีวตฺติ
เอวํ วาเสฏฺฐจฺจ ชานาหิ   กสฺสโก โส น พุราหฺมโณ ฯ
โย หิ โภจฺจิ มนุสฺเสสฺส   ปฺนุสฺสิปฺเปน ชีวตฺติ
เอวํ วาเสฏฺฐจฺจ ชานาหิ   สิปฺปิโก โส น พุราหฺมโณ ฯ
โย หิ โภจฺจิ มนุสฺเสสฺส   โวหารํ อฺปชีวตฺติ
เอวํ วาเสฏฺฐจฺจ ชานาหิ   วาณฺโฆ โส น พุราหฺมโณ ฯ
โย หิ โภจฺจิ มนุสฺเสสฺส   ปฺรเปสฺเสน ชีวตฺติ
เอวํ วาเสฏฺฐจฺจ ชานาหิ   เปสฺสิโก โส น พุราหฺมโณ ฯ
โย หิ โภจฺจิ มนุสฺเสสฺส   อทินฺนํ อฺปชีวตฺติ

#๑ ม. ย. สีเสน ฯ ๒ ไป. ม. ย. น สมฺพาธา น เมถฺเนน ฯ ๓ ไป. ม.

#ปจฺจตฺตณฺจ สตรฺีเรสฺส ฯ

เอวฺ วาเสฏฺฐ ชานาหิ โจโร เอโส น พุราหุมนโณ ฯ
โย หิ โกจิ มนุสฺเสสุ อิสฺสตุถิ อูปชีวติ
เอวฺ วาเสฏฺฐ ชานาหิ โยธาซีโว ๑ น พุราหุมนโณ ฯ
โย หิ โกจิ มนุสฺเสสุ โปโรหิจฺเจน ชีวติ
เอวฺ วาเสฏฺฐ ชานาหิ ยาชโก โส น พุราหุมนโณ ฯ
โย หิ โกจิ มนุสฺเสสุ คามิ รฏฺฐณฺจ ภูณฺชติ
เอวฺ วาเสฏฺฐ ชานาหิ ราชา เอโส น พุราหุมนโณ ฯ
น จาหิ พุราหุมนํ พุริมิ โยนิชฺ มตฺติกสมฺภวํ
โกวาทิ นาม โส โหติ ส เว โหติ สกิลฺจโน
อภิลฺจนํ อนาทานํ ตมฺหิ พุริมิ พุราหุมนํ ฯ
สพฺพํ สํโยชนํ เฉตุวา โย เว นปริตฺสฺสติ
สงฺกาคิถิ ๒ วิถฺยฺตุตฺติ ตมฺหิ พุริมิ พุราหุมนํ ฯ
ฉेतฺวา นทฺธี วรตฺตณฺจ สนฺธานํ สหนฺนุกมํ
อุกฺขิตฺตฺตฺปฺลิฆํ พุทฺธํ ตมฺหิ พุริมิ พุราหุมนํ ฯ
อกฺโกสํ วรพฺนฺธณฺจ อทฺฏฺโจ โย ติตฺติกฺขติ
ขนฺตี พฺลานิกํ ตมฺหิ พุริมิ พุราหุมนํ ฯ
อกฺโกธนํ วตฺตวนฺตํ สีลวนฺตํ อนุสฺสทํ
ทนฺตํ อนฺตมฺสาร์ริ ตมฺหิ พุริมิ พุราหุมนํ ฯ
วาริ โปกฺขรปฺตฺเตว อารกฺเคริว สาสโป
โย น ลิมฺปติ กามฺเส ตมฺหิ พุริมิ พุราหุมนํ ฯ

#๑ ไป. โยโธติ โส .. ๑ ๒ ไป. สงฺกาคิตฺ ๑

โย ทุกขสฺส ปชานาติ อิวะ ขยมตฺตโน
ปนฺนการี วิสฺยุตฺตํ ตมห์ พุรุมิ พุราหุมนํ ฯ
คมฺภีรปฺลณฺ์ เมธาวิ มคฺคามคฺคสฺส โกวิทํ
อฺตุตมตฺถํ อนุปฺปตฺตํ ตมห์ พุรุมิ พุราหุมนํ ฯ
อัสฺสฏฺฐจํ คหฺภูเจหิ อนาคาเรหิ จูภยํ
อโนกสารี อปฺปิจฺจํ ตมห์ พุรุมิ พุราหุมนํ ฯ
นิธาย ทณฺ์ ภูเตสฺส ตเสสฺส ถาวเรสฺส จ
โย น หนฺติ น ฆาเตติ ตมห์ พุรุมิ พุราหุมนํ ฯ
อวิรุทฺธํ วิรุทฺเธสฺส อตฺตทณฺ์เทสฺส นิพฺพุตํ
สาทาเนสฺส อนาทานํ ตมห์ พุรุมิ พุราหุมนํ ฯ
ยสฺส ราโค จ โทโส จ มาโน มกฺโข จ ปาติโต ๑
สาสโปริว อารคฺคา ตมห์ พุรุมิ พุราหุมนํ ฯ
อกกฺกสฺส วิญญาปนี กิรี สจฺจํ อูทิเรเย
ยาย นาทิสเซ กิณฺจิ ๒ ตมห์ พุรุมิ พุราหุมนํ ฯ
โย ๓ จ ทิฆนฺจ รสฺสํ วา อณฺณณฺุถฺถํ สฺภาสฺสํ
โลเก อทินฺนํ นาทิยติ ตมห์ พุรุมิ พุราหุมนํ ฯ
อาสา ยสฺส น วิชฺชนฺติ อสฺมี โลเก ปรมฺหิ จ
นิราสยํ ๔ วิสฺยุตฺตํ ตมห์ พุรุมิ พุราหุมนํ ฯ
ยสฺสาลยา น วิชฺชนฺติ อญฺญาเย อกถฺงกฺถิ
อมโตคฺธํ อนุปฺปตฺตํ ตมห์ พุรุมิ พุราหุมนํ ฯ

#๑ โป. โอิหิโต ฯ ๒ โป. ตํปี ฯ ๓ ม. โยธ ทิฆํ ๖ ฯ ๔ โป. ม. นิราสาถํ ฯ

โย ๑ จ ปุณฺณจ ปาปญจ อุโภ สงฺกํ อุปจจคา
อโสภํ วิรชํ สุทฺธํ ตมฺหํ พุทฺธมํ พุราหุณฺณํ ๑
จนฺทว วิมลํ สุทฺธํ วิปฺปสฺสนมฺมนาวิลํ
นฺนทิกวปริกฺขิณฺณํ ตมฺหํ พุทฺธมํ พุราหุณฺณํ ๑
โย อิมํ ๒ ปลิปถิํ ทุคฺคํ สํสาร์ โมหมจจคา
ติณฺโณ ปารคโต ฉายี อนนฺโช อกถงฺกถิ
อนฺุปาทาย นิพฺพุโต ตมฺหํ พุทฺธมํ พุราหุณฺณํ ๑
โยช กาม ปหนฺตฺวาน อนาคาโร ปริพฺพเช
กามราคปริกฺขิณฺณํ ตมฺหํ พุทฺธมํ พุราหุณฺณํ ๑
โยช ตณฺหํ ปหนฺตฺวาน อนาคาโร ปริพฺพเช
ตณฺหาภวปริกฺขิณฺณํ ตมฺหํ พุทฺธมํ พุราหุณฺณํ ๑
หิตฺวา มานุสฺสํ โยคํ ทิพฺพํ โยคํ อุปจจคา
สพฺพโยควิสํยุตฺตํ ตมฺหํ พุทฺธมํ พุราหุณฺณํ ๑
หิตฺวา รติญจ อรติญจ สีตฺถิณฺตุํ นิรุปรี
สพฺพโลกาภิกฺขุ วิริํ ตมฺหํ พุทฺธมํ พุราหุณฺณํ ๑
จฺจตี โย เวทิ สดฺตํ อปฺปตฺติญจ สพฺพโส
อสตฺตํ สุกตํ พุทฺธํ ตมฺหํ พุทฺธมํ พุราหุณฺณํ ๑
ยสฺส คตฺตี น ชานนฺติ เทวา กนฺธพฺพมานุสา
ชีณาสวํ อรหนฺตํ ตมฺหํ พุทฺธมํ พุราหุณฺณํ ๑
ยสฺส ปุเร จ ปจฺจนา จ มชฺฌเณ จ นตฺถิ กิณฺจนฺนท

#๑ ม. ยู. โยช ๑ ๒ ม. โยมิ ๑

อภิญจนัน อนาทานัน ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมนัน ฯ
อุสภัน ปวริ ธีริ มहेสี วิชิตาวันัน
อเนช นุหาคกั พุทฺธิ ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมนัน ฯ
ปฺพุเพนิवासั โย เวทิตี สกฺคาปายญจ ปสฺสตี
อโถ ชาตีกุขยั ปตฺโต ตมห์ พุรัมมิ พุราหุมนัน ฯ
สมณฺญา เหาสา โลกสมฺมึ นามโคตฺตํ ปกปฺปิตํ
สมฺมจฺจา สมฺมทาคตํ ตตฺถ ตตฺถ ปกปฺปิตํ ฯ
ทีฆมฺรตฺตมฺนุสยิตํ ทีฎฺฐิจิตฺตมฺชานตํ
อชานนฺดา โน ปฺพุรวฺนฺตติ ๑ ชาตียา โหตี พุราหุมนฺ ๑
น ชจฺจา พุราหุมนฺ โหตี น ชจฺจา โหตี อพุราหุมนฺ
กมฺมฺนา ๒ พุราหุมนฺ โหตี กมฺมฺนา โหตี อพุราหุมนฺ ๑
กสฺสโก กมฺมฺนา โหตี สิปฺปิโก โหตี กมฺมฺนา
วาณิไซ กมฺมฺนา โหตี เปสฺสิโก โหตี กมฺมฺนา
โจโรปี กมฺมฺนา โหตี โยธาซีโวปี กมฺมฺนา
ยาชโก กมฺมฺนา โหตี ราชาปี โหตี กมฺมฺนา ๑
เอวเมตฺติ ยถาภูตํ กมฺมํ ปสฺสนฺตติ ปณฺฑิตา
ปฏฺฐิจสมฺมปฺปาททสฺสา กมฺมวิปากโกวิทา ๑
กมฺมฺนา วตฺตตี โลโก กมฺมฺนา วตฺตตี ปชา
กมฺมฺนิพนฺธนา สตฺตา รตฺสฺสาณิว ยายโต ๑
ตเปน พุราหุมนฺจเรณ สณฺณเมณ ทเมณ จ

#๑ โป. อชานนฺโต นาม พุราหุมนฺ ๑ ม. ย. ปพุรวฺนฺตติ ๑ ๒ ย. สพุพตฺถวาเรสุ
#กมฺมฺนาติ ทิสฺสตี ๑

เอเตน พุราหุมนโณ โหติ เอตํ พุราหุมนมุตตมํ
ดีหิ วิชฺชาหิ สมฺปนฺโน สนฺโต จินฺปนฺนพุกโว
เอวํ วาเสฏฺฐ ชานาหิ พุรหุมา สกฺโก วิชานตฺนฺติ ฯ

[๓๘๓] เอวํ วุตฺเต วาเสฏฺฐการทฺวาชา มาณฺวา ภควนฺตํ
เอตทโวจํ อภิกฺกนฺตํ โภ โคตมฺ ฯเปฯ อุปาสเก โน ภวํ
โคตโม ชาเรตุ อชฺชตฺตเค ปาณฺเปเต สรณฺจฺกเตติ ๑ ฯ
วาเสฏฺฐสุตฺตํ นวมํ ฯ

สุตตนิปาเต ตติยสฺส มหาวคฺคสฺส ทสฺมํ โกกาลิกสุตฺตํ ๒

[๓๘๔] ๑๐ เอวมฺเม สฺตํ ฯ เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ
วิหฺรติ เชตวนเ อนาถปิณฺฑิกสฺส อารามे ฯ อถ โข โกกาลิโกฝ
ภิกฺขุ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
เอกมนฺตํ นิสีหิ ฯ เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข โกกาลิโก ภิกฺขุ
ภควนฺตํ เอตทโวจ ปาปิจฺฉา ภนฺเต สาริปฺตฺตโมคฺคฺคฺลลานา ปาปิกัน
อิจฺฉานํ วสงฺกตาติ ฯ

[๓๘๕] เอวํ วุตฺเต ภควา โกกาลิกํ ภิกฺขุํเอตทโวจ มา เหวํ
โกกาลิก มา เหวํ โกกาลิก ปสาเทหิ โกกาลิก สาริปฺตฺตโมคฺคฺคฺลลานเสุ
จิตฺตํ เปสลา สาริปฺตฺตโมคฺคฺคฺลลานาติ ฯ ทฺติยมฺปี
โข โกกาลิโก ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ กิณฺจาปี เม ภนฺเต ภควา
สทฺธาโยโก ปจฺจโยโก อถ โข ปาปิจฺฉา ว ๓ สาริปฺตฺตโมคฺคฺคฺลลานา
#๑ โป. ปาณฺเปตํ สรณฺจฺกเต ฯ ยู. ... สรณฺจฺกเต ฯ ๒ โป. ยู. สพฺพตฺถวาเรสุ
#โกกาลียสุตฺตฺนฺติปี โกกาลีโยติปี ทิสฺสนฺติ ฯ ๓ โป. จ ฯ

ปาปีกานัง อิจฺฉานัง วสฺสคตาคี ฯ ทุติยมฺปิ โข ภควา โกกาลิกัง
ภิกฺขุํ เอตทวโจ มา เหวํ โกกาลิก มา เหวํ โกกาลิก ปสาเทหิ
โกกาลิก สารีปุตฺตโมคฺคฺคตฺตนาเนสุ จิตฺตํ เปสฺสา สารีปุตฺตโมคฺคฺคตฺตนาเนติ ฯ
ตติยมฺปิ โข โกกาลิกโก ภิกฺขุ ภาวนนฺตํ เอตทวโจ
ภิกฺขุจายี เม ภาเนต ภาควา สทฺธาโยโก ปจฺฉยโยโก อถ โข ปาปีจฺฉา
ว สารีปุตฺตโมคฺคฺคตฺตนา ปาปีกานัง อิจฺฉานัง วสฺสคตาคี ฯ
ตติยมฺปิ โข ภควา โกกาลิกัง ภิกฺขุํ เอตทวโจ มา เหวํ โกกาลิก

มา เหวํ โกกาลิก ปสาเทหิ โกกาลิก สารีปุตฺตโมคฺคฺคตฺตนาเนสุ
จิตฺตํ เปสฺสา สารีปุตฺตโมคฺคฺคตฺตนาเนติ ฯ อถ โข โกกาลิกโก
ภิกฺขุ อุกฺกฺขายาสนา ภาวนนฺตํ อภิวาทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา
ปฏฺกามิ ฯ อจิริปฏฺกนฺตสฺเสว ๑ โกกาลิกสฺส ภิกฺขุโน สาสปมตฺตาคี ๒
ปีพฺภาหิ สพุโป กาโย ฌฺญโ ๓ อโหสิ ฯ สาสปมตฺตโย หุตฺวา
มฺภคฺคตฺตโย อหฺลํ ฯ มฺภคฺคตฺตโย หุตฺวา กพายมตฺตโย อหฺลํ ฯ
กพายมตฺตโย หุตฺวา โภพฺภจิมตฺตโย อหฺลํ ฯ โภพฺภจิมตฺตโย
หุตฺวา โกลมตฺตโย อหฺลํ ฯ โกลมตฺตโย หุตฺวา อามลกมตฺตโย
อหฺลํ ฯ อามลกมตฺตโย หุตฺวา เวพฺพวสฺสาฎกมตฺตโย อหฺลํ ฯ
เวพฺพวสฺสาฎกมตฺตโย หุตฺวา วิลลมตฺตโย ๔ อหฺลํ ฯ วิลลมตฺตโย
หุตฺวา ปภิชฺชีสุ ฯ ปุพฺพพฺลจ โลหิตฺตฺตจ ปคฺขมรีสุ ฯ อถ โข
โกกาลิกโก ภิกฺขุ เตเนวาพาเรน กาลมกาสี ฯ กาลกโต ๕ จ โกกาลิกโก
ภิกฺขุ ปทฺมฺนิริยํ ๖ อูปปชฺชติ สารีปุตฺตโมคฺคฺคตฺตนาเนสุ จิตฺตํ
#๑ ม. ย. อจิริปฏฺกนฺตสฺส จ ฯ ๒ ม. ย. สาสปมตฺตาคี ฯ ๓ ม. ฌ. โ ๔ โป.
#พิลลมตฺตโย ฯ ม. ย. พิลลมตฺตโย .. ฯ ๕ โป. ม. กาลกโต ฯ ๖ โป.
#ปทฺมฺนิริเย ฯ ม. ปทฺมํ นิริยํ ฯ

อาฆาตเตตฺวา ฯ อถ โข พุรหฺมา สหฺมปฺติ อภิกฺกนฺตยา รตฺติยา
อภิกฺกนฺตวณฺโณ เกวลกปฺปี เชตวนฺ โอภาเสตฺวา เยน ภควา
เตนุปลสงฺกมิ อุปลสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ
อฏฺฐาสิ ฯ เอกมฺนฺตํ จิตฺโต โข พุรหฺมา สหฺมปฺติ ภควนฺตํ
เอตทโวจ โกกาลีโก ภนฺเต ภิกฺขุ กาลกโต กาลกโต จ ภนฺเต
โกกาลีโก ภิกฺขุ ปทุมฺนिरยํ อุปลนฺโน สาริปฺตฺตโมคฺคฺคตฺตานีสฺสุ จิตฺตํ
อาฆาตเตตฺวาติ ฯ อิทมโวจ พุรหฺมา สหฺมปฺติ อิทํ วตฺวา [๑]
ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา ตตฺถเวณฺตฺรชายี ฯ อถ โข ภควา ตสฺสา รตฺติยา
อจฺจเยน ภิกฺขุ อามนฺเตสิ อิมํ ภิกฺขเว รตฺตี พุรหฺมา สหฺมปฺติ
อภิกฺกนฺตยา รตฺติยา ฯเปฯ อิทมโวจ ภิกฺขเว พุรหฺมา
สหฺมปฺติ อิทํ วตฺวา [๒] ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา ตตฺถเวณฺตฺรชายีติ ฯ

[๑๘๖] เอวํ วุตฺเต อณฺตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ
กิวทึณฺมํ นฺ โข ภนฺเต ปทุมฺนिरเย อายุปฺปมาณฺนฺติ ฯ ทึณฺมํ โข
ภิกฺขุ ปทุมฺนिरเย อายุปฺปมาณฺนํ ตํ น สุกฺริํ สงฺขาตุํ เอตฺตกาณิ
วสฺसानิ อิติ วา เอตฺตกาณิ วสฺสสตฺตานิ อิติ วา เอตฺตกาณิ
วสฺสสทฺสฺตานิ อิติ วา เอตฺตกาณิ วสฺสสทฺสทฺสฺตานิ อิติ วาติ ฯ
สทฺกกา ปน ภนฺเต อุปมํ กาคฺคฺนฺติ ฯ สทฺกกา ภิกฺขุติ ภควา อโวจ
เสยฺยถาปี ภิกฺขุ วิสฺตฺติขาริโก โกสลโก ติลวาโห ตโต ปุริโส
วสฺสสทฺสฺส [๑] วสฺสสทฺสฺสทฺสฺส วสฺสสทฺสทฺสทฺสทฺสทฺส อจฺจเยน เอกเมกฺกํ
ติลฺลํ อุทฺทเรยฺย ขิปฺปตฺริ โข โส ภิกฺขุ วิสฺตฺติขาริโก โกสลโก
#๑-๒ ม. ย. ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ฯ ๑ ไป. ม. ย. อจฺจเยน ฯ

ติลวาโห อิมินา อุปกุกเมน [๑] ปริยาทานัน กจฺเจยฺย น เตวว
เอโก อพฺพุโท นริโย เสยฺยถาปี ภิกฺขุ วิสฺติ อพฺพุทา นริยา
เอวเมโก นริพฺพุโท นริโย เสยฺยถาปี ภิกฺขุ วิสฺติ นริพฺพุทา
นริยา เอวเมโก อพฺโพ นริโย เสยฺยถาปี ภิกฺขุ วิสฺติ
อพฺพา นริยา เอวเมโก อหโห นริโย เสยฺยถาปี ภิกฺขุ วิสฺติ
อหหา นริยา เอวเมโก อฏฺโฏ นริโย เสยฺยถาปี ภิกฺขุ
วิสฺติ อฏฺฐา นริยา เอวเมโก กุมฺโท นริโย เสยฺยถาปี ภิกฺขุ
วิสฺติ กุมฺทา นริยา เอวเมโก โสคนฺธิโก นริโย เสยฺยถาปี
ภิกฺขุ วิสฺติ โสคนฺธิกา นริยา เอวเมโก อุปฺปลโก นริโย
เสยฺยถาปี ภิกฺขุ วิสฺติ อุปฺปลกา นริยา เอวเมโก ปุณฺฑริโก
นริโย เสยฺยถาปี ภิกฺขุ วิสฺติ ปุณฺฑริกา นริยา เอวเมโก
ปทุโม นริโย ปทุม ๒ โข ปน ภิกฺขุ นริยํ โกกาลีโก ภิกฺขุ
อุปฺปนฺโน สาริปฺพุตฺโตโมคฺคตฺตานนฺสุ จิตฺตํ อาฆมาเตตฺวาติ

อิทมวโจ ภควา อิทํ วตฺวาน สฺกโต

อถาปริ เอตทวโจ สตุถา

[๓๘๘] ปุริสสฺส หิ ชาตสฺส กุจาริ ชายเต มฺเข

ยาย ฉินฺนฺทติ อตฺตานัน พาลโถ ทฺพฺภาสิตฺถ ภาณํ ฯ

โย นินฺนฺทิตฺถ ปัสฺสตี

ตํ วา นินฺนฺทิตฺถ โย ปัสฺสีโย

วิจฺฉินฺนํ มฺเขน โส กถิ

#๑ ม. ย. ปริกฺขยํ ฯ ๒ โป. ปทุเม โข ปน ภิกฺขุ นริเย ฯ

กลีนา เตน สฺจํ น วินฺทติ ฯ
อปฺปมตฺโต อัยฺ กลี ๑
โย อุกฺเขสุ ธนปฺปราชโย
(สพฺพสุสาปี สหาปี อตฺตนา)
อยมว มหตฺตโร กลี
โย สุกเตสุ มนํ ปโทสเย ฯ
สํ สหฺสฺสานํ นีรพฺพฺพานํ
ฉตฺตีส ๒ จ ปญฺจ จ อพฺพฺพานิ
ยมริยฺครหิ นีรยํ อุเปติ
วํจํ มนญฺจ ปณฺิชาเย ปาปํ ฯ
อญฺตวาที นีรยํ อุเปติ
โย วาปี กตฺวาน กโรมีติ ๓ จาห
อุโกปี เต เปจฺจ สฺมา ภวานฺติ
นิหิณกมฺมา มนฺุชา หิ ๔ ปฺรตฺถ ฯ
โย อปฺปทฺฏฺฐสฺส นรฺสฺส ทฺุสฺสติ
สุทฺุทฺุสฺส โปสฺสฺส อนฺงกณฺุสฺส
ตมว พาลํ ปจฺเจติ ปาปํ
สุขุโม รโห ปญฺิชาติว จิตฺโต ฯ
โย โลกฺกุณฺเ ๕ อนฺุยฺตุโต
โส วจฺสา ปฺริภาสฺติ อญฺเ

#๑ โป. กลี ๑ ๒ ม. ฉตฺตีสติ ปญฺจ จ ๑ ๓ ม. กโรมี จาห ๑ ๔ ม. ย. หิสทฺุโท
#นตฺถิ ๑ ๕ โป. กามฺกุณฺเห หิ ๑

อสทุโข กทริโย อวทณฺญ

มจฺจริ เปสฺสนิยสฺมี ๑ อนุยฺตุโต ๑

มุขทุคฺค วิภูตมนริย

ภฺนหต ๒ ปาปก ทุคฺคตการิ

ปฺริสนฺต ๓ กถิ อวชาเต

มา พหุภาณิธ เนรยิโกสิ ๑

รชมากริสี ๔ อหิตาย

สนฺเต ครหตี กิพฺพิสฺสการิ ๕

พหฺนฺนิ [๖] ทุจฺจริตานิ จริตฺวา

คจฺจสิ โข ปปตฺติ จิรรตฺตํ ๑

น หิ นสฺสตี กสฺสจิ กมฺมํ

เอตี ห ตํ ลภเตว สุวามิ

ทุคฺคํ มนฺโท ปรโลเก

อตฺตนิ ปสฺสตี กิพฺพิสฺสการิ ๑

อโยสฺงกฺสสมาหตฺถจฺฉานํ

ติณฺหารํ อยฺสุลฺมฺเปตี

อถ ตตฺตํ อโยคฺุพสนฺนิกํ

โกชนมตฺถิ ตถา ปฏฺฐึรปํ ๑

น หิ วคฺคฺ วทฺนตี วทฺนตา

นาภิชนฺตี น ตาณฺมฺเปนฺตี

#๑ โป. เปสฺสนิยจ ๑ ม. เปสฺสนิย ๑ ๒ ม. ย. ภฺนหุ ๑ ๓ โป. ปฺริสนฺติมอลชาตมาหุ ๑

#๔ ม. รชมากริสี ๑ ๕ ม. ย. กิพฺพิสฺสการิ ๑ ๖ ย. พหฺนฺนิ จ ๑

องคาเร สนุเต เสนติ ๑
อคุณิสัม ปชชติตฺ ปวิสฺนติ ๒ ๑
ชาเลน จ โอนฺหิยานา
ตตฺถ หนนฺติ อโยมยญฺเฐหิ
อนฺธํ ว ติมิสมายนฺติ
ตํ วิตฺตํ [๓] ยถา มหิกาโย ๑
อถ โลหมยํ ปน กุมฺภี
อคุณิสัม ปชชติตฺ ปวิสฺนติ
ปจฺจนฺติ หิ ตาสฺ จิรรตฺตํ
อคุณิสมาสุ สมฺปฺปิลวาสา ๔ ๑
อถ ปุพฺพโลหิตมิสฺเส
ตตฺถ กิํ ปจฺจติ ๕ กิพฺพิสฺสการี
ยํ ยนฺทิสฺสํ อธิเสติ
ตตฺถ กิลิสฺสติ สมฺมุสฺสมาโน ๑
ปุพฺพาวสเถ สลิลฺลํ
ตตฺถ กิํ ปจฺจติ กิพฺพิสฺสการี
คนฺตุํ น หิ ตีรมปฺตฺติ
สพฺพสฺมา หิ สมฺนฺตกปฺลฺลา ๖ ๑
อสิปฺตฺตวํ ๗ ปน ตินฺหํ
ตํ ปวิสฺนติ สมฺจฺฉินฺนคตฺตา

#๑ ม. สยฺนติ ๑ ๒ โป. สพฺพตฺตฺถวารสฺสุ อคุณิ นิสํ ปชชติตํ ๑ ม. คินิสฺมปชชติตํ ๑

#๓ ม. ยฺ. หิ ๑ ๔ ม. .. ปิลวาเต ๑ ยฺ. .. ปิลลาโส ๑ ๕ โป. ตตฺถ กิลิสฺสติ ๑

#๖ โป. สมฺนฺตมุสฺลฺลา ๑ ๗ โป. อสิตวํ ปุณฺณตฺติณฺณํ ๑

ชีวหิ พพิเสน คเหตุวา

อารยารจยา วิหฺนฺนติ ๑ ฯ

อถ เวตฺตรณิ ปน ทุกฺคิ

ติณฺหาริ ขุรฺชารมฺเปนฺติ ๒

ตตฺถ มนฺทา ปปตฺนฺติ

ปาปการา ๓ ปาปานิ กตฺวา ๔ ฯ

ขาทฺนฺติ หิ ตตฺถ รุทฺนฺเต

สามา สพฺลา กาโกถคณา จ

โสณา สิงฺคาลา ปฏิกิซฺฆา

กฺลลา วายสา จ วิตุทฺนฺติ ฯ

กิจฺจมา วตฺถํ อิทฺ วุตฺติ

ยํ ชโน ปสฺสตี ๕ กิพฺพิสฺสการิ

ตสฺมา อิทฺ ชีวิทเสเส

กิจฺจกโร สฺยานโร น จ มชฺเช ๖ ฯ

เต คณฺธา วิทฺธิ ทิลวาหา

เย ปทุเม นฺริเย อฺปนฺตี

นฺหุตฺตานิ หิ โกฏฺโถ ปญฺจ ภวฺนฺติ

ทฺวาทส โกฏฺิสฺตานิ ปฺนฺนฺถเย ๗ ฯ

ยาว ทฺกฺขา นฺริยา อิทฺ วุตฺตา

ตตฺถปี ตาว จิริ วสิตฺพุพิ

#๑ โป. อารปยา วิหฺนฺนติ ฯ ม. อารยารจยา ... ฯ ๒ ม. ติณฺหาริขุร ... ฯ

#๓ ม. ย. ปาปการา ฯ ๔ ม. ย. กริตฺวา ฯ ๕ ม. สุตฺติ ฯ ๖ โป. น ปมชฺเช ฯ

#ม. น อฺปนฺนชฺเช ฯ ๗ โป. ปฺนฺนฺถเย ฯ

ตสุมา สฺจิปสสสาธุคฺเชสฺสุ

วาทํ มนํ ปกตํ ๑ ปริรักฺเขติ ฯ

โกกาลีกสุตฺตํ ทสมํ ฯ

สุตตนิปาเต ตติยสฺส มหาวกฺคสฺส เอกาทสมํ นาลกสุตฺตํ

[๓๘๘] ๑๑ อานนฺทชาเต ติทสคฺเชน ปตีเต

สกกฺกจ ๒ อินฺทํ สฺจิวสเน จ เทเว

ทฺสฺสํ คเหตุวา อติริว โถมยฺนเต

อสิโต อิติ อทฺทส ทิวาวิหारे ฯ

ทิสฺวาน เทเว ปมฺุทิตมเน ๓ อุกฺกุเ

จิตฺตี กริตฺวา อิทมโวจ ๔ ตตฺถ

กี เทวสฺงฺโฆ อติริว กฺลยฺรูโป

ทฺสฺสํ คเหตุวา รมยถ ๕ กี ปฺฏิจฺจ ฯ

ยทาปี อาสิ อสุเรหิ สฺงฺคโม ๖

ชโย สฺรณํ อสุรา ปฺราชิตา

ตทาปี เนตาทิสฺ โถมหฺสโน

กิมพฺภุตฺตํ ทฺฏฺฐ มฺรุ ปโมทิตา ฯ

เสเพนฺติ คายนฺติ จ วาทยนฺติ ๗

ภฺษานิ โฝเณนฺติ ๘ จ นจฺจยนฺติ จ

#๑ ม. ย. สตตํ ฯ ๒ โป. สกัว ฯ ย. สกกฺกจ ฯ ๓ ม. ย. มุทิตมเน ฯ

#๔ ม. ย. อิทมโวจาสี ฯ ๕ ย. ภมฺยถ ฯ ๖ ป. สฺงฺคเห ฯ ๗ ม. ย. วาทยนฺติ จ ฯ

#๘ ม. โปเณนฺติ ฯ

ปุจฉามิ โวหิ เมรุมุทฐวาสิเน
ธุนาถ เม สัสยิ ขิปปิ ๑ มาริสสา ๑
โส โพธิสตุโต รตนวโร อตุโลย
มนุสฺสโลเก หิตฺสุขตฺถาย ๒ ชาโต
สกุยาน คามะ ชนปเท ลุมฺพินเญเย
เตนมฺห ตฺถุจฺจา อติริว กลฺยรฺรฺปา ๑
โส สพฺพสตุตฺตโม อคฺคปฺคฺคโล
นราสโก สพฺพปชานมฺตฺตโม
วตฺเตสฺสตี ๓ จกฺกํ อิติวฺหเย วเน
นทํว สีโห พลฺวา มิกากิฏฺฐ ๑
ติ สทฺทํ สุตฺวา ตฺริตมวสรี โส
สุทฺโธทฺนสฺส (ตท) ภาวนํ อุปาวิสิ ๔
นิสฺซชฺช ตตฺถ อิทมโวจาสิ ๕ สเกย
กฺขิ กฺขมาโร อหฺมปิ ทฺถุจฺกาโม ๑
ตโต กฺขมาโร ชลิตมिव สุวณฺณํ
อุกฺกามฺเขว สุกฺกสฺสสมฺปหฺนฺจ
ททฺทลฺลมานํ สิริยา อโนมวณฺณํ
ทสฺเสสฺส ปุตฺติ อสิตฺวหฺยสฺส สกุยา ๑
ทิสฺวา กฺขมาโร สิจิมิว ปชฺชลนฺติ

#๑ โป. ม. ย. ขิปปิ ๑ ๒ ม. ย. หิตฺสุขตฺถาย ๑ ๓ โป. วตฺติสฺสตี ๑ ๔ ย.

#อุปากมิ ๑ ๕ ม. ย. อิทมโวจาสิ ๑

ตาราสภัง นภสิคัม วิสุทธี
ธริยณุตปนุตัง สารทวิพุมุตต์ ๑
อานนุทชาโต วิปุลมลตถ ปีตี ฯ
อนกสาขณจ สหสสมณทล
ฉตต์ มฐุ ธาเรยุมนตติเก
สุวณณทณทา วิติปตนติ จามรา
น ทิสฺสเร จามรฉตตคาหกา ฯ
ทิสฺวา ชฎี ๒ กณฺหสิริวโห โย อิติ
สุวณณนิกขัม วิย ปณฺฑกมพเล
เสตณจ ฉตต์ ธารยณตมุตฺธนิ ๓
อุทกฺคจิตฺโต สุมโน ปฏิกฺคเห ฯ
ปฏิกฺคเหตฺวา ปน สกฺยปฺงคว
ชิตฺสโก ลกฺขณมนตปารุ
ปสนฺนจิตฺโต คิริมพฺภูทิริย
อนุตฺตรายํ ทิปทานมุตฺโตโม ฯ
อถตฺตโน คมนมฺนุสฺสรนฺโต
อกฺลยฺรูโป คพฺยติ อสุสฺสานิ
ทิสฺวาน สกฺยา อีสิมโวจฺ รุทฺนตฺ
โน เจ กุมาเร ภวิสฺสติ อนฺตราโย ฯ
ทิสฺวาน สกฺเย อีสิมโวจ อกฺลเย

#๑ โป. สารททิวาพุมุตต์ ฯ ม. ย. สรสรวิพ .. ฯ ๒ โป. ย. ชฎี ฯ ๓ ม. ย.

#ธริยณุต .. ฯ

นาหิ กุมารเ อหิตมนุสฺสรามิ
น จาปี อสฺส ภวิสฺสติ อนฺตราโย
น โอรกายิ อธิมนสา ๑ ภวถ ๑
สมโพธิยคฺคํ ผุสฺสิตายิ กุมารโ
โส ธมฺมจกฺกํ ปรมวิสุทฺททสฺสี
วตฺเตสฺสิตายิ พหุชนหิตานุกมฺปิ
วิตุถาริกสฺส ภวิสฺสติ พุรหฺมจริยิ ๑
มมณฺจ อายุ น จิริมิชวเสโส
อนฺตรา เม ภวิสฺสติ กาลกิริยา
โสหํ น สฺสฺสํ ๒ อสมชฺรฺสฺส ธมฺมํ
เตนมหิ อฏฺโฏ พุยสนคโต ๓ อฆาวิ ๑
โส สากิยานํ วิปฺลํ ชเนตฺวาน ปีตี
อนฺเตปฺรมหา นิรคมา ๔ พุรหฺมจาริ
โส ภากิเนยฺยํ สยิ อนุกมฺปมาโน
สมาทเปสิ อสมชฺรฺสฺส ธมฺเม
พุทฺโธติ โฆสํ ยทิ ปฺรโต สฺสนาสิ
สมโพธิปฺตฺโต วิวฺรติ ๕ ธมฺมมคฺคํ
คนฺตฺวาน ตตฺถ สยิ ๖ ปฺริปฺจฺจมาโน
จรสฺสฺส ตสฺมี ภควติ พุรหฺมจริยิ ๑
เตนानุสติญฺโจะ หิตมเนน ตาทินา

#๑ ม. อธิมานสา ๑ ๒ ม. โสสฺสํ ๑ ๓ ไป. ม. พุยสนฺจฺคโต ๑ ๔ ไป. ม. นิคมา ๑

#๕ ขุ. วิจฺรติ ๑ ๖ ม. ขุ. สมยิ ๑

อนาคเต ปรมวิสุทฺททสฺสีนา
โส นาพโก อุปจิตฺตฺตฺตฺตโย
ชินฺ ปตฺติกฺขํ ปรีวสิ รกฺขิตฺติทฺริโย ฯ
สุตฺวาน โฆสํ ชินวรกฺกวัตตเน
คนฺตฺวาน ทิสฺวา อิตฺติสํ ปสนฺโน
โมเนยฺยเสฏฺฐํ มุนีวํ ๑ อปฺจฺฉิ
สมาคเต อสิทฺวหฺยสฺส สาสเนติ ฯ
วตฺตฺกถา ๒ นิฏฺฐิตา ฯ

[๓๘๕] อดฺฒาตเมตํ วจัน อสิตฺตสฺส ยถาตถํ
ตํ ตํ โคตม ปุจฺฉามิ ๓ สพฺพธมฺมาน ปารคฺคํ
อนาคาริยฺเยตฺตสฺส ๔ ภิกฺขฺวาริยํ ชิกฺสีโต
มุนี ปพฺรุหิ เม ปุฏฺโฐ โมเนยฺย อุตฺตมํ ปทํ ฯ
โมเนยฺยนฺเต อุปฺถุณฺนิตฺติ (ภควา) ทฺตฺกัรํ ทฺตฺกัสมฺภวํ
หนฺนฺเต นํ ปวกฺขามิ สนฺถมฺภสฺส ทโปห ภว ฯ
สมานภาวํ ๕ กุพฺเพถ กามे อฏฺฐจฺวนฺทิตํ
มโนปฺโทสํ รกฺขเยยฺย สนฺโต อนฺนฺณฺนฺนฺนฺนโร ๖ ฯ
อุจฺจาวจา นิจฺจฺรณฺติ ทาเย อคฺคิสิชฺฐปมา
นาริโย มุนี ปโลเกนฺติ ตา สฺส ตํ มา ปโลเกยฺยํ ๗
วิโรเต เมธฺนา ธมฺมา หิตฺวา กามे วราวเร ๘

#๑ ม. ย. มุนีปวริ ฯ ๒ ม. ย. วตฺตฺกถา ฯ ๓ ย. ปุจฺฉาม ฯ ๔ ม. ย.

#อนคาริยฺ... ฯ ๕ โป. ม. สมานภาคํ ฯ ๖ ย. วนฺณนายญจ อนฺนฺณฺนฺนฺนโร จเร ฯ

#๗ โป. ม. ย. ปโลเกยฺย ฯ ๘ ม. ปโรปเร ฯ ย. ปโรวเร ฯ

อวิรุทฺโธ อสารตุโต ปาณิสฺส ตถาวเร ฯ
ยถา อหิ ตถา เอเต ยถา เอเต ตถา อหิ
อตุตฺตานํ อุปมํ กตฺวา น หนฺนฺย น มาตเย ฯ
หิตฺวา อิจฺฉณฺจ โลกณฺจ ยตุถ สตุโต ปุณฺธุชฺชโน
จกฺขุมา ปฏฺิปปชฺเชยฺย ตเรยฺย นรํ อิมํ ฯ
โอนทโร ๑ มิตาหาโร อปฺปิฉฺฉสฺส อโกลุโป
สทา ๒ อิจฺฉาย นิจฺฉาโต อนิจฺฉโน โหติ นินฺพุโต ฯ
ส ปิณฺฑจจาริ จริตฺวา วนฺนตฺตมกฺกิหารเย
อุปฏฺิจฺจโต รุกฺขมฺมูลสฺมี อาสนฺนุปลโต มฺนิ ฯ
ส ฌานปฺสฺสโต ธีโร วนฺนเต รมีโต ลียา
ฌายเถ รุกฺขมฺมูลสฺมี อตุตฺตานมกฺกิตสฺสํ ฯ
ตโต รตฺยา วิวสเน ๓ คามนฺตมกฺกิหารเย
อวฺหานํ นาภินนฺเทยฺย อภิหารณฺจ คามโต ฯ
น มฺนิ คามมากมฺม กุเลสุ สหสา จเร
ฆาเสสนํ ๔ ฉินฺนุกโถ น วาจมฺปยุตฺตํ ภาณฺ ฯ
อลตฺถํ ยทิตฺ สาสฺว นาลตฺถํ กุสฺลามิตฺติ ๕
อุภเยเนว โส ตาถิ รุกฺขํว อุปาตีวตฺตติ ๖ ฯ
สปรตฺตปาณิ จรฺนฺโต อมฺภูโค มฺกฺกสมฺมโต
อปฺปํ ทานํ น หิเพยฺย ทาทาริ นาวชานียา ฯ
อุจฺจาวจา หิ ปฏฺิปปทา สมณฺน ปกาสิตา

#๑ ม. ย. อุณฺทโร ฯ ๒ ย. สเว ฯ ๓ ม. วิวसाने ฯ ๔ โป. ฆาเสสนํ ฯ

#๕ โป. กุสฺลमितฺติ ฯ ม. กุสฺลํ อิตฺติ ฯ ๖ ม. รุกฺขํว อุปนฺนิวตฺตติ ฯ ย. อุปนฺนิวตฺตติ ฯ

น ปารี ทิคุณฺ ฺยนฺติ   น ยีทํ เอกคุณฺมุตฺตํ ๑ ฯ
ยสฺส จ วิสตา นตฺถิ   ฉินฺนโสตสฺส กิกฺขุโน
กิจฺจากิจฺจปฺปหีนสฺส   ปริพาโห น วิชฺชติ ฯ
โมเนยฺยนฺเต อุปลฺลวีสฺสนฺติ (ภควา) ขุรฺชารูปโม ภเว
ชีวฺหยา ตาตถ อาหจฺจ   อุทเร สลฺลวโต สียา ฯ
อสีนจิตฺโต จ สียา   น จาปี พหุ จินฺตเย
นिरามคฺนุโธ อสีโต   พุรฺหมจฺริยปรายโน
เอกาสนสฺส สิกฺเขถ   สมโณปาสนสฺส จ
เอกตฺตํ โมนมกฺขาตํ   เอโก เว ๒ อภิรมิสฺสตี ฯ

(อถ ภาสีหิ ๑ ทส ทิสสา)

สุตฺวา ธีรานํ นิกฺโขมสํ   ฉายีณํ กามจาณิณํ
ตโต หิริณฺจ สทฺธณฺจ   กियโย กุพฺเพถ มามโก ฯ
ตํ นทีหิ วิชานาถ   โสพฺเภสุ ปทเรสุ จ
สนนฺตา ๔ ยนฺติ กุสุพฺภา   ตฺถุหิ ยนฺติ มโหทธิ ฯ
ยทฺนํกํ ตํ สนฺติ   ยํ ปุริ สนฺตเมว ตํ
อจฺจตฺตมฺกฺกูปโม พาโล   รหฺโท ปุโรว ปณฺทิตโต ฯ
ยํ สมโณ พหุ ภาสตี   อุเปตํ อตฺถสฺสหิตํ
ชานํ โส ธมฺมํ เทเสตี   ชานํ โส พหุ ภาสตี ฯ
โย จ ชานํ สยตฺตฺโต ๕   ชานํ น พหุ ภาสตี

#๑ ม. ย. --- เอกคุณฺ มุตฺตํ ๑ ๒ ม. ย. เจ ๑ ๓ ม. พาหิสี ๑ ๔ โป. สฺถนฺนตา ๑

#ม. ย. สฺถนฺนตา ๑ ๕ ย. ยตฺตฺโต ๑

ส มฺหิ โมนมรหติ ส มฺหิ โมนมชฺชกฺคาติ ๑ ฯ

นาลกสูตรตฺ อเอกาทสมํ ฯ

สูตรตนิปาเต ตติยสฺส มหาวคฺคสฺส

ทฺวาทสมํ ทฺวยตานุปฺสฺสนาสฺส

[๓๕๐] ๑๒ เอวมฺเม สฺสํ ฯ เอกํ สมฺมํ ภควา สวตฺถึ

วิหฺรติ ปุพฺพารามे มิคารมาตุ ปาสาทे ฯ เตन โข ปน สมเยน
ภควา ตทหุโปสเถ ปณฺณรเส ปุณฺณาย ปุณฺณมาย รตฺติยา
ภิกฺขุสงฺฆมฺปริวฺโต อพฺโภกาเส นิสินฺโน โหติ ฯ อถ โข ภควา
ตฺถุหิภฺภูตํ ตฺถุหิภฺภูตํ ภิกฺขุสงฺฆํ อนุวิโลเกตฺวา ภิกฺขุ อามนฺเตสึเย เต
ภิกฺขเว กุสลา ชมฺมา อริยา นียฺยานิกา สมฺโพธิคามิโน ๒ เตสํ
โว ภิกฺขเว กุสลาณํ ชมฺมานํ อริยาณํ นียฺยานิกาณํ สมฺโพธิคามินํ
กา อุปฺนิสา สวณาयाติ อิติ เจ ภิกฺขเว ปุจฺจिताโร อสฺสฺ เต
เอวมฺสฺสฺ วจฺนียา ยาวเทว ทฺวยตานุ ชมฺมานํ ยถาภฺภูตํ ฌาณาयाติ
ภิกฺขจ ทฺวยตํ วเทถ อิทํ ทฺุกขํ อยํ ทฺุกฺขสมฺมทโยติ
อยมกานุปฺสฺสนา อยํ ทฺุกฺขนิโรธอ อยํ ทฺุกฺขนิโรธคามินิ
ปฺปฏิปทาติ อยํ ทฺุติยานุปฺสฺสนา เอวํ สมฺมาทฺวยตานุปฺสฺสินो ภิกฺขเว
ภิกฺขุโน อปฺปมตฺตสฺส อาตาปีโน ปหิตตฺตสฺส วิหฺรโต ทฺุวินฺนํ
ผลาณํ อณฺฺยตรํ ผลํ ปาภฺภิกงฺขํ ทิฏฺฐเจว ชมฺเม อณฺฺยา สติ
#๑ ม. ย. โมนมชฺชกา ฯ ๒ ม. ย. สมฺโพธิคามิโน ฯ

วา อุปาทิเสเส อนาคามิตาติ ฯ

อิทมโวจ ภควา   อิทํ วตฺวาน สฺกโต

อถาปริ เอตทโวจ สตถา

[๑๕๑] เย ทุกฺขํ นปฺปชานนฺติ   อโถ ทุกฺขสฺส สมภวํ

ยตฺถ จ สพฺพโส ทุกฺขํ   อเสถํ อุปฺรุชฺฌติ

ตถจ มคฺคํ น ชานนฺติ   ทุกฺขุปสมคามินํ

เจโตวิมุตฺติหีนา เต   อโถ ปญฺญาวิมุตฺติยา

อภพฺพา เต อนฺตกิริยาย   เต เว ชาตฺติชฺรูปกา ฯ

เย จ ทุกฺขํ ปชานนฺติ   อโถ ทุกฺขสฺส สมภวํ

ยตฺถ จ สพฺพโส ทุกฺขํ   อเสถํ อุปฺรุชฺฌติ

ตถจ มคฺคํ ปชานนฺติ   ทุกฺขุปสมคามินํ

เจโตวิมุตฺติสมฺปนฺนา   อโถ ปญฺญาวิมุตฺติยา

ภพฺพา เต อนฺตกิริยาย   น เต ชาตฺติชฺรูปกาติ ฯ

[๑๕๒] สฺธิยา อณฺเณนปี ปริยาเยน สมฺมาทฺวยตานุสฺสนาติ

อิติ เจ ภิกฺขเว ปุจฺฉิตาโร อสฺสุ สฺธิยาติสฺสุ วจฺนียา ๑ กถณฺจ

สฺธิยา ยงฺกิลฺลิจิ ทุกฺขํ สมฺโภติ สพฺพิ อุปฺธิปฺจฺจยาติ

อยเมกานุสฺสนา อุปฺธินํ เตวว อเสสฺวิราคฺนิโรธา นตฺถิ ทุกฺขสฺส

สมภโวติ อโย ทฺตฺยานุสฺสนา เอวํ สมฺมาทฺวยตานุสฺสีโน

ฯเปฯ อถาปริ เอตทโวจ สตถา

อุปฺธินิทานา ปภวณฺติ ทุกฺขา

#๑ โป. สฺธิยา ติสฺส วจฺนีโย ฯ

เย เกจิ โลกสุมี อเนกรูปา
โย เว อวิทฺวา อุปธี กโรติ
ปฺนปฺปฺนํ ทฺกฺขมฺเปติ มนฺโท
ตฺสฺมา ปฺชานํ อุปธี น กยิรา
ทฺกฺขสฺส ชาติปฺปภวานุปฺสฺสตีติ ฯ

[๓๕๓] สียา อญฺเณนปี ปรียาเยน สมฺมาทฺวยตฺตานุปฺสฺสนาติ
อิตฺติ เจ ภิกฺขเว ปุจฺฉิตฺตาโร อสฺสุ สียาติสฺสุ วจฺนียา กถญฺจ
สียา ยงฺกิลฺลิจิ ทฺกฺขํ สมฺโภติ สพฺพิ อวิชฺชาปจฺจยาติ
อยเมกานุปฺสฺสนา อวิชฺชาย เตวฺว อเสสฺวิราคฺนิโรธา นตฺถิ ทฺกฺขสฺส
สมฺภโวติ อยํ ทฺติยานุปฺสฺสนา เอวํ สมฺมาทฺวยตฺตานุปฺสฺสโน ฯ
ฯเปฯ อถาปฺริ เอตทวโจ สตฺถา

ชาติมรณตฺสํสาริ เยวชนฺติ ปฺนปฺปฺนํ
อิตฺถภาวญฺญถาภาวํ อวิชฺชาเยว สาคฺติ ฯ
อวิชฺชา หายํ มหาโมโห ยทฺธิทํ สสฺสตี ๑ จิริ
วิชฺชากตฺตา จ เย สตฺถา น ๓ เต คจฺจนฺติ ปฺนพฺภวานฺติ ฯ

[๓๕๔] สียา อญฺเณนปี ปรียาเยน ฯเปฯ กถญฺจ สียา
ยงฺกิลฺลิจิ ทฺกฺขํ สมฺโภติ สพฺพิ สจฺจขารปจฺจยาติ อยเมกานุปฺสฺสนา
สจฺจขารานํ เตวฺว อเสสฺวิราคฺนิโรธา นตฺถิ ทฺกฺขสฺส สมฺภโวติ
อยํ ทฺติยานุปฺสฺสนา เอวํ สมฺมาทฺวยตฺตานุปฺสฺสโน ฯเปฯ อถาปฺริ
เอตทวโจ สตฺถา

#๑ ม. ยฺ. เยนทํ สํสฺตีติ ฯ ๓ ยฺ. นาคจฺจนฺติ ฯ

ยงฺกิลฺลิจิ ทุกฺขํ สมฺภโถติ สพฺพํ สงฺขารปจฺจยา
สงฺขารานํ นิโรเชน นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโว ๑
เอตมาทึนํ ฌตฺวา ทุกฺขํ สงฺขารปจฺจยา
สพฺพสงฺขารสมถา สลฺยณานํ ๑ อุปฺปโรชฺณา
เอวํ ทุกฺขกฺขโย โหติ เอตํ ฌตฺวา ยถาตถิ ๑
สมฺมทฺทสา เวทคฺุโน สมฺมทลฺยณาย ปณฺทิตา
อภิกฺขุย ๒ มารตฺโยคิ น คจฺจนฺติ ปฺนพฺภวานฺติ ๑

[๑๕๕] สฺยา อลฺยณนปี ปริยาเยน ๑เป๑ กถลฺยจ สฺยา
ยงฺกิลฺลิจิ ทุกฺขํ สมฺภโถติ สพฺพํ วิลฺยณณปจฺจยาติ
อยเมกานุปสฺสนา วิลฺยณณสฺส เตวฺว อเสสวฺราคนฺโรธา นตฺถิ
ทุกฺขสฺส สมฺภโวติ อยํ ทฺุติยานุปสฺสนา เอวํ สมฺมาทฺุยตานุปสฺสีโน
๑เป๑ อถาปฺริ เอตทวโจ สตฺถา

ยงฺกิลฺลิจิ ทุกฺขํ สมฺภโถติ สพฺพํ วิลฺยณณปจฺจยา
วิลฺยณณสฺส นิโรเชน นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโว ๑
เอตมาทึนํ ฌตฺวา ทุกฺขํ วิลฺยณณปจฺจยา
วิลฺยณณุปสฺมา ภิกฺขุ นิจฺฉาโต ปฺริณีพฺพุโตติ ๑

[๑๕๖] สฺยา อลฺยณนปี ปริยาเยน ๑เป๑ กถลฺยจ สฺยา
ยงฺกิลฺลิจิ ทุกฺขํ สมฺภโถติ สพฺพํ ผสฺสปจฺจยาติ อยเมกานุปสฺสนา
ผสฺสสฺส เตวฺว อเสสวฺราคนฺโรธา นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโวติ อยํ
ทฺุติยานุปสฺสนา เอวํ สมฺมาทฺุยตานุปสฺสีโน ๑เป๑ อถาปฺริ
#๑ ยฺ. สลฺยณาย ๑ ๒ โป. อภิกฺกุ ๑

เอตทโวจ สตุถา

เตสั ผสฺสปรตตานั กวโสตานุสارينั
กมุम्मคัคคั ปฏฺฐิปนุณานัน อารา สัโยชนกฺขโย ๑
เย จ ผสฺสั ปริณฺณาย ปณฺณาย ๑ อุปสเม รตา
เตปี ๒ ผสฺสากิสมยา นิจฺจตา ปรีนิพฺพุตาติ ๑

[๑๕๑] สียา อญฺเณนปี ปรียาเยน ๑เป๑ กถญจ สียา
ยงฺกิญฺจิ ทุกฺขั สมฺภโถติ สพฺพั เวทนาปจฺจยาติ อยเมกานุปสฺสนา
เวทนานัน เตวว อเสสวிரาคนโรธา นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโวติ อัย
ทฺฐิตยานุปสฺสนา เอวํ สมฺมาทฺวยตานุปสฺสีโน ๑เป๑ อถาปรี
เอตทโวจ สตุถา

สุขั วา ยทึ วา ทุกฺขั อทุกฺขมสุขั สห
อชฺชตฺตญจ พหิทฺธา จ ยงฺกิญฺจิ อตฺถิ เวทิตฺถิ
เอตฺถิ ทุกฺขนฺตฺถิ ฌตฺวาน โมสธมฺมํ ปโลกินัน
ผุสฺส ผุสฺส วัย ปสฺสั เอวํ ตตฺถ วิชานตฺถิ ๑
เวทนานัน ขยาเยว ๔ นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโวติ ๑

[๑๕๒] สียา อญฺเณนปี ปรียาเยน ๑เป๑ กถญจ สียา
ยงฺกิญฺจิ ทุกฺขั สมฺภโถติ สพฺพั ตณฺหาปจฺจยาติ อยเมกานุปสฺสนา
ตณฺหาเย เตวว อเสสวிரาคนโรธา นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโวติ อัย
ทฺฐิตยานุปสฺสนา เอวํ สมฺมาทฺวยตานุปสฺสีโน ๑เป๑ อถาปรี
เอตทโวจ สตุถา

#๑ ม. อญฺญาอุปสเม ๑ ย. อญฺญา อุปสเม ๑ ๒ ม. ย. เต เว ๑
#๓ ไป. ย. วิรัชฺชติ ๑ ๔ ม. ย. ภิกฺขุ ๑

ตณฺหาทุติโย ปุริโส   ที่มมทฺธาน สัสรํ
อิตฺถภาวณฺณถาภาวํ   สัสรํ นาติวตฺตติ ฯ
เอตมาทีนํ ฌตฺวา   ตณฺหา ๑ ทุกฺขสุส สมฺภวํ
วืตฺตโณห อนาทาโน   สโต ภิกฺขุ ปรีพฺพเชติ ฯ

[๑๕๕] สียา อญฺเณนปี ปรียาเยน ฯเปฯ กถญจ สียา
ยงฺกิลฺลิจิ ทุกฺขํ สมฺภโถติ สพฺพํ อุปาทานปจฺจยาติ อยมกานุปฺสฺสนา
อุปาทานสุส ๒ เฑว อเสสวிரาคนโรธา นตฺถิ ทุกฺขสุส สมฺภโวติ
อัยฺ ทูตฺยานุปฺสฺสนา เอวํ สมฺมาทฺวยตานุปฺสฺสินो ฯเปฯ อถาปรี
เอตทโวจ สตฺถา

อุปาทานปจฺจยา ภโว   ภูโต ทุกฺขํ นิลฺลจฺจติ
ชาตสุส มรณํ โหติ   เอโส ทุกฺขสุส สมฺภโว ฯ
ตสฺมา อุปาทานกฺขยา   สมฺมทญฺฉาย ปณฺหิตา
ชาติกฺขยํ อภิลฺลฉาย   น จจฺจนฺติ ปฺนพฺภวานฺติ ฯ

[๔๐๐] สียา อญฺเณนปี ปรียาเยน ฯเปฯ กถญจ สียา
ยงฺกิลฺลิจิ ทุกฺขํ สมฺภโถติ สพฺพํ อารมฺภปจฺจยาติ อยมกานุปฺสฺสนา
อารมฺภานํ เฑว อเสสวிரาคนโรธา นตฺถิ ทุกฺขสุส สมฺภโวติ อัยฺ
ทูตฺยานุปฺสฺสนา เอวํ สมฺมาทฺวยตานุปฺสฺสินो ฯเปฯ อถาปรี
เอตทโวจ สตฺถา

ยงฺกิลฺลิจิ ทุกฺขํ สมฺภโถติ   สพฺพํ อารมฺภปจฺจยา
อารมฺภานํ นโรเรน   นตฺถิ ทุกฺขสุส สมฺภโว ฯ

#๑ ม. ตณฺหํ ฯ ๒ ม. อุปาทานานํ ฯ

เอตมาทีนํ ฌตฺวา ทุกฺขํ อารมฺภปจฺจยา
สพฺพารมฺภํ ปฏฺฐินิสฺสชฺช อนารมฺภเวิมุตฺติโน
อุจฺฉินฺนภวตฺตฺนหสฺส สนฺตฺติจิตฺตฺส ภิกฺขุโน
วิกฺขิโณ ๑ ชาตีสฺสโร นตฺถิ ตสฺส ปุณฺพภโวติ ฯ

[๔๐๑] สียา อญฺเณนปี ปริยาเยน ฯเปฯ กถญจ สียา
ยงฺกิลฺลิจิ ทุกฺขํ สมฺภโถติ สพฺพํ อาหารปจฺจยาติ อยเมกานุปสฺสนา
อาหารานํ เตวว อเสสฺวโรคฺคณโรธา นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโวติ
อัยํ ทฺถิตฺยานุปสฺสนา เอวํ สมฺมาทฺถยตฺตานุปสฺสโน ฯเปฯ อถาปรี
เอตทโวจ สตฺถา

ยงฺกิลฺลิจิ ทุกฺขํ สมฺภโถติ สพฺพํ อาหารปจฺจยา
อาหารานํ นโรเรน นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโว ฯ
เอตมาทีนํ ฌตฺวา ทุกฺขํ อาหารปจฺจยา
สพฺพาทฺหารเ ๒ ปริญฺญาเย สพฺพาทฺหารมนิสฺสโร
อาโรคฺคยํ สมฺมทฺถญฺญาเย อาสวานํ ปรีกฺขยา
สงฺขายเสวี ธมฺมญฺโจ สงฺขยฺนโนเปติ ๓ เวทฺถุติ ฯ

[๔๐๒] สียา อญฺเณนปี ปริยาเยน ฯเปฯ กถญจ สียา
ยงฺกิลฺลิจิ ทุกฺขํ สมฺภโถติ สพฺพํ อิลฺลิจิตฺตปจฺจยาติ อยเมกานุปสฺสนา
อิลฺลิจิตฺต๘นํ เตวว อเสสฺวโรคฺคณโรธา นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโวติ อัยํ
ทฺถิตฺยานุปสฺสนา เอวํ สมฺมาทฺถยตฺตานุปสฺสโน ฯเปฯ อถาปรี
เอตทโวจ สตฺถา

#๑ ยฺ. วิตฺถุโน ฯ ๒ ม. ยฺ. สพฺพาทฺหารี ฯ ๓ ยฺ. สงฺขํ น อุเปติ ฯ

ยงฺกิลฺลิจิ ทุกฺขํ สมฺโภติ สพฺพิ อิลฺลิตปฺจฺยยา
อิลฺลิตานํ นิโรเธน นตฺถิ ทุกฺขสฺส สมฺภโว ๑
เอตมฺมาทึนํ ฌตฺวา ทุกฺขํ อิลฺลิตปฺจฺยยา
ตสฺมา หิ ๑ เอหํ โวสฺสชฺช สงฺขารे อฺปรนฺธิยา ๒
อนเช อนุปาทาโน ตโต ภิกฺขุ ปรีพฺพเชติ ๑

[๔๐๓] สียา อญฺเณนปี ปรียาเยน ๑เป๑ กถญจ สียา
นิตฺติตฺตสฺส จลิตํ โหตีติ อยมกานฺุปฺสฺสนา อนิตฺตฺติโต น จลตีติ
อຍံ ทฺุติยานฺุปฺสฺสนา เอဝံ สมฺมาทฺุวยตฺานฺุปฺสฺสิโน ๑ ๑เป๑
อถาปรี เอตทวโจ สตฺถา

อนิตฺตฺติโต น จลติ นิตฺตฺติโต จ อฺปาทึยํ
อิตฺถภาวญฺญถาภาวํ ตํสําริ นาทิวตฺตติ ๑
เอตมฺมาทึนํ ฌตฺวา นิตฺตฺสเยสฺสุ มหฺพุกฺขํ
อนิตฺตฺติโต อนุปาทาโน สโต ภิกฺขุ ปรีพฺพเชติ ๑

[๔๐๔] สียา อญฺเณนปี ปรียาเยน ๑เป๑ กถญจ สียา
รฺูเปหิ ภิกฺขเว อรฺูปา ๓ สนฺตตราติ อยมกานฺุปฺสฺสนา อรฺูเปหิ
นโรโร สนฺตตราติ อຍံ ทฺุติยานฺุปฺสฺสนา เอဝံ สมฺมาทฺุวยตฺานฺุปฺสฺสิโน
๑เป๑ อถาปรี เอตทวโจ สตฺถา

เย จ รฺูเปปฺคา สตฺถา เย จ อรฺูปฺญฺจายิโน ๔
นโรโร อฺุปฺปะชานนฺตา อากนฺตาโร เต ปฺนพฺภวํ
เย จ รฺูเป ปรีญฺญาเย อรฺูเปสฺสุ สฺสณฺจิตา ๕

#๑ ย. หิสทฺุโท นตฺถิ ๑ ๒ ม. ย. อฺุปรนฺธิย ๑ ๓ ย. สพฺพตฺถ อารฺูปฺปาติ
#ทิตฺตฺติ ๑ ๔ ย. อารฺูปฺวาสิโน ๑ ๕ โป. อารฺูเปสฺสุ จ สณฺจิตา ๑ ม. อรฺูเปสฺสุ
#อสนฺจิตา ๑

นิโรธ เยว มุจฺจนฺติ ๑ เต ชนา มจฺจุหยาโยโนติ ฯ

[๔๐๕] สียา อณฺเณนปี ปริยาเยน ฯเปฯ กถณฺจ สียา
ยํ ภิกฺขเว สเทวกสฺส โลกสฺส สมารกสฺส สพุรหฺมกสฺส
สสฺสมณฺพราหฺมณฺนียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อิทํ สจฺจนฺติ อุปนิชฺฌายิตฺ
ตทมรียานํ เอตํ มุสาติ ยถากฺกุตํ สมนฺนปฺปญฺญา ย สฺวทฺธิจฺฉ
อยเมกานุปสฺสนา ยํ ภิกฺขเว สเทวกสฺส ฯเปฯ สเทวมนุสฺสาย อิทํ
มุสาติ อุปนิชฺฌายิตฺ ตทมรียานํ เอตํ สจฺจนฺติ ยถากฺกุตํ
สมนฺนปฺปญฺญา ย สฺวทฺธิจฺฉ อโย ทุตฺติยานุปสฺสนา เอวํ สมนฺมาทฺวยตานุปสฺสติโน
ฯเปฯ อถาปริ เอตทโวจ สตุถา

อนตฺตนิ อตฺตมานี ๒ ปสฺส โลกํ สเทวกํ
นิวิฏฺฐํ นามรूपสฺมี อิทํ สจฺจนฺติ มลฺลติ ฯ
เยน เยน หิ มลฺลณฺติ ตโต ตํ โหติ อณฺเณน
ตลฺหิ ตสฺส มุสา โหติ โมสธมฺมณฺหิ อิคฺคฺตริ ฯ
อโมสธมฺมํ นิพฺพานํ ตทริยา สจฺจโต วิทู
เต เว สจฺจาภิสฺมยา นิจฺฉาตา ปรินิพฺพุตาติ ฯ

[๔๐๖] สียา อณฺเณนปี ปริยาเยน สมนฺมาทฺวยตานุปสฺสนาติ
อิตฺติ เจ ภิกฺขเว ปุจฺฉิตาโร อสฺสุ สียาติสฺสุ วจฺนียา กถณฺจ
สียา ยํ ภิกฺขเว สเทวกสฺส โลกสฺส สมารกสฺส สพุรหฺมกสฺส
สสฺสมณฺพราหฺมณฺนียา ปชาย สเทวมนุสฺสาย อิทํ สจฺจนฺติ อุปนิชฺฌายิตฺ
ตทมรียานํ เอตํ ทฺวขฺจนฺติ ยถากฺกุตํ สมนฺนปฺปญฺญา ย สฺวทฺธิจฺฉ
#๑ ม. ย. นิโรธ เย วิมฺจฺจนฺติ ฯ ๒ ม. อตฺตมานี ฯ ย. อตฺตมานํ ฯ

อยมกานุปัสสนา ยัม ภิกขเว สเทวกสฺส โลกสฺส ฯเปฯ สเทวมนุสฺสาย
อิทํ ทุกฺขนฺติ อุปนิชฌายิตํ ตทมรียานํ เอตํ สุขนฺติ
ยถาภูตํ สมมปฺปณฺณาย สุกฺกัจฺจํ อยัม พุตฺติยานุปัสสนา อยัม
สมมาทฺเวยตานุปัสสีโน โข ภิกขเว ภิกฺขุโน อปฺปมตฺตสฺส
อาตปิโน ปหิตตฺตสฺส วิหโรโต ทฺวินฺนํ ผลานํ อณฺณตฺริํ ผลํ ปาฎิกงฺขัม
ทิกฺกุเจว ฆมฺเม อณฺณา สติ วา อุปาทิสฺเสเส อนาคามิตาติ ฯ

อิทมโวจ ภควา อิทํ วตฺวาน สุขโต

อถาปริ เอตทโวจ สตถา

รฐปา สทฺทา คนฺธา รธา ๑ ผสฺสา ฆมฺมา จ เกวลา
อิฏฺฐา กนฺตา มนาปา จ ยาวตตฺถิติ วุจฺจติ
สเทวกสฺส โลกสฺส เอเต โว สุขสมฺมตา
ยตฺถ เจเต นิสฺซณฺนติ ตํ เนถํ ทุกฺขสมฺมตํ ฯ
สุขนฺติ ทิกฺกุจฺจมรียเอหิ สกฺกายสฺสุปฺปโรชนํ
ปจฺจนิกมิตํ โหติ สพฺพโลเกน ปสฺสตํ ฯ
ยัม ปเร สุขโต อาหุ ตทริยา อาหุ ทุกฺขโต
ยัม ปเร ทุกฺขโต อาหุ ตทริยา สุขโต วิทฺ
ปสฺส ฆมฺมํ ทฺวารานํ สมฺปมฺมุเพฺหตฺถ อวิทฺทสุ ๒ ฯ
นิวุตฺตานํ ตโม โหติ อนฺธกาโร อปสฺสตํ
สตณฺจ วิวุกฺขิ โหติ อาโลโก ปสฺสตามิว
สนฺติเก น วิชานนฺติ มกา ฆมฺมสฺส โกวิทฺทา ฯ

#๑ ม. ย. รธา คนฺธา ฯ ๒ ม. สมฺปมฺมุเพฺหตฺถวิทฺทสุ ฯ

สุตตนิปาเต จตุตโถ อฏฐกวกุโก ๑

ปจมี กามสุตต์

[๔๐๘] ๑ กามิ กามยมานสุส ตสุส เจ ตัม สมิชฺฌติ
อทฺธา ปิติมโน โหติ ลทฺฐา มจฺโจ ยทิจฺฉติ ฯ
ตสุส เจ กามยานสุส ๒ ฉนฺทชาตสุส ชนฺตุโน
เต กามา ปรีหายนฺติ สลฺลวิทฺโฆว รุปฺปติ ฯ
โย กามे ปรีวชฺเชติ สปฺปสุเสว ปทา สีโร
โสมี ๓ วิสตุตฺกั โลเก สโต สมติวตฺตติ ฯ
เขตฺตํ วตฺถุํ หิรณฺณญ ๔ ควาสฺสั ๕ ทาสโปริสั
ถิโย พนฺธุ ปุณฺ ๖ กามे โย นโร อนุชฺฉิตฺติ ๗
อพลา นั ๘ พลียนฺติ มทฺทนฺเต นั ปรีสุสยา
ตโต นั ทุกฺขมเนวติ นาวั ภินฺนมิโวทกั ฯ
ตสฺมา ชนฺตุ สทา สโต กามานิ ปรีวชฺชเย
เต ปหาย ตเร โอฆั นาวั สิตฺวา ๕ ปารคฺคิตฺติ ฯ
กามสุตต์ ปจมี ฯ

#๑ อฏฐกวกุโกติปิ ฯ ๒ กามยมานสุสาคิปิ ฯ ๓ โส อิมิ ฯ ๔ ม. ย. หิรณฺณญ วา ฯ
#๕ ม. ควาสฺสั ฯ ๖ ม. ย. ปุณฺ ฯ ๗ โป. อภิสชฺชติ ฯ ๘ ย. อพลาว นั ฯ
#๙ ย. สิญฺจิตฺวา ฯ

สุตตนิปาเต จตฺตถสฺส อฏฺฐกวกคฺคสฺส ทฺตฺติยํ กุหฏฺฐกสฺสจฺจํ

[๔๐๕] ๒ สจฺจโต กุหฬํ พหุณาภินฺนโน

ตฺติฏฺฐํ นโร โมहनสมฺมํ ปคาโพห

ทฺุเร วิเวกา หิ ตถาวิโช โส

กามา หิ โลเก น หิ สุปฺปहाยา ฯ

อิจฺฉานิทานา ภาวสาตพฺนุชา ๑

เต ทฺุปฺปมฺมุจฺจา น หิ อลฺลยโมกฺขา

ปจฺฉา ปุเร วาปี อเปกฺขมานา

อิเมว กามे ปฺริเมว ชปฺปี ฯ

กามेสุ คิทฺฐา ปสฺस्ता ปมฺพฺหา

อวทานิยา เต วิสเม นิวิฏฺฐา

ทฺุกฺขุปฺนิตา ปฺริเทวยนฺติ

กีสฺสู ภวิสฺสาม อิโต จฺตาเส ฯ

ตสมฺมา หิ สิกฺขเถ อิเชว ชนฺตุ

ยํ กิลฺลิจิ ชลฺลญา วิสมนฺติ โลเก

น ตสฺส เหตุ วิสम्मํ จเรยฺย

อปฺปฺลฺยหิ ตํ ชีวิทมาหุ ชีรา ฯ

ปสฺสามิ โลเก ปฺริพฺนุทฺมานํ

ปจฺจํ อิมํ ตณฺหคตํ ภาเวสุ

#๑ โป. ม. ย. พทฺธา ฯ ๒ ม. อปฺปฺลฺยหิทำ ฯ

หีนานรา มจฺจุมฺเข ลปนฺติ
อวิตตณฺหาเส ภวาทเวสุ ฯ
มมายิตเต ปสฺสธ ผนฺทมานเ
มจฺจเวว อปฺโปทเก จินฺโสตเต
เอตมฺปิ ทิสฺวา อมโม จเรยฺย
ภเวสุ อาสตุติมกฺกพฺพมาโน ฯ8
อุโภสุ อนฺเตสุ วิเนยฺย ฉนฺทํ
ผลฺลํ ปริณฺณาย อนานุกิฺทฺโธ
ยทตฺตครหิ ตทกฺกพฺพมาโน
น ลิมฺปตี ทิกฺกฺขสุเตสุ ธีโร ฯ
สณฺณํ ปริณฺณาย ๑ วิตเรยฺย โอนํ
ปริกฺกฺเขสุ มฺนินฺ โนปฺลิตฺโต
อพฺพพฺพหสฺสโล จรมปฺปมตฺโต
นาสีสฺติ ๒ โลกมิมํ ปรณฺจชาติ ฯ
คฺกุหฺกฺกฺกสุตฺตํ ทฺตฺติยํ ฯ

#๑ โป. ปริณฺณาย ตเรยฺย ฯ ๒ ม. นาสีสฺติ ฯ

สุตตนิปาเต จตฺตถสฺส อฏฺฐกวกคฺคสฺส ตติยํ ทฏฺฐฏฺฐกสุตฺตํ

[๔๑๐] ๓ วทนฺติ เว ทฏฺฐมฺนาปี เอเก

อโถปี เว สจฺจมฺนา วทนฺติ
วาทญจ ชาตํ มฺนิ โน อฺเปติ
ตสฺมา มฺนิ นตฺถิ จิโถ กุหิณฺจิ ๑
สกลฺหิ ทิฏฺฐี กถมจฺจเยยฺย
ฉนฺทานุณีโต รุจฺยา นิวิฏฺฐโ
สยฺ สมตฺตานิ ปกฺกพฺพมาโน ๑
ยถา หิ ชาเนยฺย ตถา วเทยฺย ๑
โย อตฺตโน สีลวตฺตานิ ชนฺตุ
อนานุฏฺฐโ จ ๒ ปเรส ปาวา
อนริยธมฺมํ กุสลา ตมาหุ
โย อาตุมานํ สยเมว ปาวา ๑
สนฺโต จ ภิกฺขุ อภินิพฺพุตฺโต
อิตฺहनฺติ สีเลสุ อกตฺถมาโน
ตมริยธมฺมํ กุสลา วทนฺติ
ยสฺสสฺสทา นตฺถิ กุหิณฺจิ โลก ๑
ปกปฺปีตา สงฺขตา ยสฺส ธมฺมา
ปฺรกฺขตา สนฺติ ๓ อวิวทาตา

#๑ โป. ปกฺกพฺพมาโน ๑ ๒ ม. ว ปเรส ปาว ๑ ๓ โป. สนฺติมวิวทาตา ๑

ยตตตนิ ปสฺสตี อานิสํ
ตํ นิสฺสตีโต กุปฺปปฏิจฺจ สนฺตี ฯ
ทิกฺขณินเวสํ น หิ สุวาทิวตฺตา
ธมฺเมสุ นิจฺเจยฺย สมฺกคฺคหิตํ
ตสฺมา นโร เตสุ นีเวสเนสุ
นिरสฺสตี อาทียตฺติจฺจ ธมฺมํ ฯ
โรนสฺส หิ นตฺถิ กุหิลฺลจฺจ โลกเ
ปกปปีตา ทิกฺขณิ ภาวภเวสุ๑
มายลฺลจฺจ มานลฺลจฺจ ปหาย โธโน
ส เกน กจฺเจยฺย อนฺนูปโย โส ฯ
อฺนูปโย หิ ธมฺเมสุ อฺเปติ วาทํ
อนฺนูปยํ เกน กถํ วเพยฺย
อตฺตํ ๑ นีรตฺตํ น หิ ตสฺส อตฺถิ
อโรสฺสิ โส ทิกฺขณิมิเชว สพฺพนฺตฺติ ๒ ฯ
ทฺฆฺจทฺฆฺจกสฺสตฺตํ ตตฺถิยํ ฯ

สุตตนิปาเต จตฺตตสฺส อฏฺฐกาวคฺคสฺส จตฺตตํ สฺวทฺฆฺจกสฺสตฺตํ

[๔๑๑] ๔ ปสฺสามิ สฺวทฺธํ ปรมํ อโรคํ

ทิกฺขเณน สํสฺวทฺธินฺนรสฺส โหติ

#๑ ม. อตฺตา นีรตฺตา ฯ ๒ ย. สพฺพชาติ ฯ โป. สพฺพญชาติ ฯ

เอวาทิชาณํ ๑ ปรมนนฺติ ฌตฺวา
สุทฺธานุปสฺสึปี ปจฺเจติ ฌาณํ ฯ
ทิกฺขุเจณ เจ สุทฺธิ นรฺสฺส โหติ
ฌาณน วา โส ปชฺหาติ ทุกฺขํ
อณฺเณน โส สุชฺฌติ โสปฺธิโก
ทิกฺขุจึ หิ นํ ปาว ตถา วทานํ ฯ
น พุราหุมนฺโณ อณฺเณโต สุทฺธิมาห
ทิกฺขุเจ สฺสฺเต สึทฺวเต มฺเต วา
ปฺมุญฺเณ จ ปาเป จ อณฺุปลิตฺโต
อตฺตณฺชโร น อธิ ๒ ปกฺกพฺพมาโน ฯ
ปฺริมํ ปหาย อปฺริ สิตาเส
เอชานฺุคา เต น ตฺรณฺติ สงฺกํ
เต อุกฺกหายนฺติ นรฺสฺสชฺนฺติ
กปิ่ว สาขํ ปมฺขํ ๑ คหาย ฯ
สยํ สฺมาทาย วตานิ ชนฺตุ
อุจฺจาวจํ คจฺจติ สณฺุตตฺโต
วิทฺวา จ เวเทหิ สเมจฺจ ธมฺมํ
น อุจฺจาวจํ คจฺจติ ภูริปฺญฺโล ฯ
ส สพฺพธมฺเมสุ วิเสนฺิภูโต
ยํ กิณฺุจึ ทิกฺขุจึ ว สฺสฺติ มฺตํ วา

#๑ ยู. เอตาทิชาณํ ฯ ๒ ม. ยู. นยิธ ฯ ๓ โป. ปมฺุจฺจुकฺคหาย ฯ ม. ปมฺุญฺจ

#คหาย ฯ ยู. ปมฺุญฺจ ฯ

ตเมว ทสฺสี วิวภูํ จรณตํ
เกนฺธิช โลกสุมิํ วิกปฺปเยยฺย ๑
น กปฺปยณฺติ น ปุเรกฺขโรนฺติ
อจฺจนฺตสฺสทฺธิ น เต วทณฺติ
อาทานคณฺถํ คธิตํ วิสซช
อาสํ น กุพฺพนฺติ กุหิณฺจิ โลเก ๑
สีมาติโค พฺราหฺมโณ ตสฺส นตฺถิ
ถตฺวา ว ทิสฺวา ว สมฺภุคฺคหิตํ
น รากฺราเก น วิราครตฺโต,
ตสฺสีช นตฺถิ ปรมฺภุคฺคหิตนฺติ ๑
สฺสทฺธกฺกสฺสตฺตํ จตฺตถิ ๑

สุตตนิปาเต จตฺตถสฺส อภฺจกวกคฺคสฺส
ปญฺจํ ปรมฺภุคฺคสฺสตฺตํ

[๔๑๒] ปรมนฺติ ทิภฺจิสฺส ปรีพฺพสาโน

ยทฺตตรีํ กุรุเต ชนฺตุ โลเก
หิณาติ อญฺเษเต ตโต สพฺพมาห
ตสฺมา วิวาทานิ อวิตฺตโต ๑
ยทฺตตฺตนิํ ปสฺสตี อานิสฺสํ

ทัญเจ สุตเต สีลพพเต ๑ มุตเต วา
ตเทว โส ตตฺถ สมุคฺคหาย
นิหีนโต ปสฺสตี สพฺพมณฺณํ ๑
ตํ วาปี คณฺถํ กุสลา วทนฺตี
ยํ นิสฺสโต ปสฺสตี หีนมณฺณํ
ตสฺมา หิ ทัญจํ ว สุตฺตํ มุตฺตํ วา
สีลพพตํ ภิกฺขุ น นิสฺสเยยฺย ๑
ทัญจิมฺปิ โลกสฺมี น กปฺปเยยฺย
ฉาณน วา สีลวเตน วาปี
สโมติ อตฺตानมฺนุสฺสเนยฺย
หีนโน น มณฺเณถ วิเสตี วาปี ๒ ๑
อตฺตํ ปหาย อนฺนปาทิยาโน
ฉาณนป โส นิสฺสยํ โน กโรตี
ส เว วิยตฺเตสุ น วคฺคสารี
ทัญจิมฺปิ โส น ปจฺเจติ กิณฺณิ ๑
ยสฺสุภยนฺเต ปณฺธิธฺต นตฺถิ
ภวาทวาย อธิ วา หุริ วา
นิเวสนา ยสฺส ๑ น สนฺตี เกจิ
ธมฺเมสุ นิจฺเจยฺย สมุคฺคหิตํ
ตสฺสึช ทัญเจ ว สุตเต มุตเต วา

#๑ ม. ย. สีลวเต ๑ ๒ ไป. จาปี ๑ ๑ ม. ย. ตสฺส ๑

ปกปิตา นตถิ อญปิ สลญา
ตํ พุราหุณํ ทิฏฺฐิมนาทียานํ
เกนึช โลกสุมี วิกปฺเปยฺย ๑
น กปฺปนฺนติ น ปุเรกฺขโรนฺติ
ธมฺมาปี เตสํ น ปฏิจฺฉิตาเส
น พุราหุณโณ สีลวเตน เนยฺโย
ปาริ คโต น ปจฺเจติ ตาทิตี ๑
ปรมภูจกสฺสตุตํ ปณฺจมํ ๑

สูตรนิปาเต จตฺตตฺตสฺส อฏฺฐกวกคฺคสฺส ฉฏฺฐํ ชราสฺสตุตํ
[๔๑๓] ๖ อปฺปํ วต ชีวิตํ อิทํ โอรํ วสฺสตาปี มียฺยติ
สเจปี ๑ อติจฺจ ชีวติ อถ โข โส ชรสาปี มียฺยติ ๑
โสจฺนฺติ ชนา มมายิเต น หิ สนฺติ นิจฺจา ปริกฺคหา
วินาภาวสนฺตเมวิทํ อิติ ทิสฺวา นาการมาวเส ๑
มรณฺนปี ตํ ปหียฺยติ ยํ ปุริโส มมยิทนฺติ มณฺยติ
เอตมฺปิ ๒ วิทิตฺวา ปณฺชฺชิตโต น มมตฺตาย นเมถ มามโก ๑
สุปิเนน ยถาปี สงฺกตํ ปฏิพฺพุโช ปุริโส น ปสฺสติ
เอวมฺปิ ปิยายิตํ ชนํ เปตํ กาลกตํ น ปสฺสติ ๑

#๑ โป. ม. ย. โย เจปี ๑ ๒ เอวมฺปิตีปี ๑

ทิฏฐาปี สุตาปี เต ชนา เยสํ นามมิทํ ปวฺจจติ
 นามเมวาวลิสฺสติ อกฺเขยฺยํ เปตฺตสฺส ชนฺตฺโน ๑
 โสภปริเทวมจฺจริ น ชนฺตติ กิทฺธา มมายิเต
 ตสฺมา มฺนโย ปริคฺคหํ หิตฺวา อจฺริสฺส เขมทสฺสโน ๑
 ปฏฺฐิตินจฺรสฺส ภิกฺขุโน ภชฺมานสฺส วิวิตฺตมาสนํ
 สามกฺคิยมาหุ ตสฺส ตํ โย อตฺตทานํ ภวเน น ทสฺสเย ๑
 สพฺพตฺถ มฺนี อนิสฺสโร น ปิยํ กุพฺพติ โนปิ อปฺปิยํ
 ตสฺมี ปริเทวมจฺจริ ปณฺณเ วาริ ยถา น ลิมฺปติ ๑
 อุทกพินฺทุ ยถาปี โปกฺขเร ปทฺธเม วาริ ยถา น ลิมฺปติ
 เอวํ มฺนีโน ปลิมฺปติ ยทิตํ ทิฏฺฐจํ สฺสํ มฺเตสฺส วา ๑
 โธโน น หิ เตน มลฺลติ ยทิตํ ทิฏฺฐจํ สฺสํ มฺเตสฺส วา
 นาณฺเณน วิสฺสุทฺธิมิจฺจติ น หิ โส รชฺชติ โน วิรชฺชตีติ ๑
 ชฺรราสฺสจฺจํ ฌณฺฐมํ ๑

สุตตนิปาเต จตฺตตฺตสฺส อฏฺฐกวกกฺคตฺส

ตตฺตมํ ติสฺสเมตฺเตยฺยสุตฺตํ

[๔๑๔] ๗ เมถุนมนฺยุตฺตสฺส (อิจฺจายสฺมา ติสฺสเมตฺเตยฺโย) ๑

วิฆาตํ พุรฺุหิ มาริส

สุตฺวาน ตว สาสนํ วิเวเก สิกฺขิสฺสสามเส ๑

เมถุนมนฺยุตฺตสฺส (เมตฺเตยฺยาติ ภควา)

#๑ ม. ย. ติสฺโส เมตฺเตยฺโย ๑

มุสสเต วาปี สาสนํ

มิจฺจมา จ ปฏฺฐิปชฺชติ เอตํ ตสฺมี อนาริยํ ๑
เอโก ปุพฺเพ จริตฺวาน เมถุนํ โย นิเสวติ
ยานํ ฆนฺตํว ตํ โลเก หีนมาหุ ปุณฺณชฺชนํ ๑
ยโส กิตฺติ จ ยา ปุพฺเพ หายเต วาปี ตสฺส สา
เอตมฺปิ ทิสฺวา สิกฺขเขตฺต เมถุนํ วิปฺปหาตเว ๑
สงฺกปฺเปหิ ปเรโต โส ๑ กปฺโณ วิย ฌายติ
สุตฺวา ปเรสํ นิคฺโขมสํ มงฺกุ โหติ ตถาวิโช ๑
อถ สตฺถานิ กุรุเต ปรวาเทหิ โจทิตฺโต
เอส ขวสฺส มหาเคโช โมสวชฺชํ ปกาหติ ๑
ปณฺทิตฺติ สมณฺณาโต เอกจริยํ อธิญฺจิติ
อถาปี เมถุเน ยุตฺโต มนุโทว ปรีกิสฺสติ ๑
เอตมาทินํ ฌตฺวา มุณี ปุพฺพาปเร อิช
เอกจริยํ ทพฺหํ กยิรา น นิเสเวถ เมถุนํ ๑
วิเวกญฺเวยว สิกฺขเขตฺต เอตทริยานมุตฺตมํ
เตน เสฏฺโฐ น มณฺเวยถ ส เว นิพฺพานสนฺติเก ๑
ริตฺตสฺส มุณีโน จรโต กามสฺส อนเปกฺขิโน
โอฆตฺถินฺนสฺส ปิหยนฺติ กามสฺส คริตา ปชาติ ๑
ติสฺสเมตฺเตยฺยสุตฺตํ สุตฺตมํ ๑

#๑ ย. โย ๑

สุตตนิปาเต จตฺตถสฺส อฏฺฐกวกฺคสฺส อฏฺฐมํ ปสุรสุตฺตํ

[๔๑๕] ๘ อิเชว สุทฺธิ อิติ วาทยนฺติ

นาณฺเณสุ ธมฺเมสุ วิสุทฺธิมาหุ

ยํ นิสฺสิตา ตตฺถ สุภํ วทานา

ปจฺเจกสจฺเจสุ ปุณฺณ นินฺวิฏฺฐา ฯ

เต วาทกามา ปริสํ วิคยฺห

พาลํ ทหนฺตี มิถุ อณฺณมณฺณํ

วทนต์ิ เต อณฺณสิตา กโถชฺชํ

ปัสสกาма กุสลา วทานา ฯ

ยฺตุโตะ กถายํ ปริสาย มชฺเฌ

ปัสสมิจฺฉํ วินิฆาติ โหติ

อปาหตฺสมี ปน มงฺกุ โหติ

นินฺุทาย โส กุปฺปติ รนฺธเมสี ฯ

ยมสฺส วาทำ ปรีหีนมาหุ

อปาหตฺติ ปณฺหวิมฺสกาเส

ปรีเทวติ โสจติ หีนวาโท

อุปจฺจกา มนฺติ อณฺตุณฺนาติ ฯ

เอเต วิวาทา สมณฺเณสุ ชาตา

เอเตสุ อุคฺฆาติ นิกฺฆาติ โหติ

เอตมปี ทิสฺวา วิรเม กโธชฺช
น ฬณฺทตฺตติ ปัสสลาภา ฯ
ปัสสิโต วา ปน ตตฺถ โหติ
อกุขาย วาทำ ปริสาย มชฺเฌ
โส หสฺสตี อุนฺณมตฺติจ ๑ เตน
ปปฺปยุย ตํ อตฺถ ยถา มโน อหุ ๒ ฯ
ยา อุนฺณตี สาสฺส วิฆาตญฺมิ
มานาติมานํ วทเต ปเนโส
เอตมปี ทิสฺวา วิรเม กโธชฺช ๓
น เตน สุทฺธิ กุสลา วทนฺติ ฯ
สุโร ยถา ราชขาทาย ปฏฺโฐ
อภิกชฺชเมติ ปฏฺฐิสฺรมิจฺฉํ
เยเนว โส เตน ปเลหิ สุร ๔
ปฺพเพว นตฺถิ ยทิตํ ยุชฺชาย ฯ
เย ทิฏฺฐิมุคฺคยฺห วิวาทยนฺติ
อิทเมว สจฺจนฺติ จ วาทยนฺติ ๕
เต ตวํ วทสฺสุ น หิ เตธ อตฺถิ
วาทมฺหิ ชาเต ปฏฺฐิเสนิกตฺตา ฯ
วิเสนิกตฺวา ปน เย จรณฺติ
ทิฏฺฐีหิ ทิฏฺฐี อวิรุชฺฌมานา

#๑ ม. อุนฺณมตฺติ จ ๑ ๒ ไป. มโนหุ ๑ ๓ ไป. ม. ย. เอตํ ปี ทิสฺวา น วิวาทเยถ ฯ

#๔ ไป. สุโร ๑ ๕ ไป. สจฺจนฺติ ปวาทยนฺติ ฯ

เตสุ ตฺวํ กิ ลเก โถ ปสุร
เยสีธ นตฺถิ ปรมุคฺคหิตํ ฯ
อถ ตฺวํ ปวิตกฺกมามา
มนสา ทิฏฺฐิจิตตานิ จินฺตยณฺโตะ
โธเนน ยุกฺติ สมากมา
น หิ ตฺวํ สกฺขสฺสि สมฺปยาตเวติ ฯ
ปสุรสุตฺตํ อฏฺฐมํ ฯ

สุตตนิปาเต จตฺตถสฺส อฏฺฐกวกคฺคสฺส นวมํ มาคณฺุทียสุตฺตํ

[๔๑๖] ๕ ทิสฺวาน ตณฺุหิ อรตฺถจ รากิ ๑

นาโหสิ ฉนฺุโท อปี เมณฺุณสฺมิ
กิเมวิทํ มุตฺตกริสฺปณฺุณํ
ปาทาปี นํ สมฺมุสฺสิตฺตํ น อิจฺเณ ฯ
เอตาทิสฺสเจ รตนํ น อิจฺฉสิ
นาริ นรินฺุเทหิ พหุหิ ปตฺถิตฺตํ
ทิฏฺฐิจิตฺตํ สีลวตฺตํ นุ ชีวิตฺตํ
ภวูปปตฺถิตฺถจ วเทสิ กิทิสิ ฯ
อิทํ วทามิตี น ตสฺส โหติ (มาคณฺุทียาติ ภคฺวา)
ธมฺเมสฺสุ นิจฺเจยฺย สมฺมุคฺคหิตํ

#๑ ม. ย. รากณฺุจ ฯ

ปสฺสณจ ทิฏฺฐิสฺส อณุคฺคหาย

อชฺฌตฺตสนฺตี ปจัน อทฺทลฺลํ ๑

วิญฺญา ยานิ ปกปปีตานิ (อติ มากนุทีโย)

เต เว มฺนี พฺรุตฺติ อณุคฺคหาย

อชฺฌตฺตสนฺตีติ ยเมตมตฺถํ

กถํ นฺ ฐีเรหิ ปเวทิตนฺตํ ๑

น ทิฏฺฐิยา น สุตฺติยา น ฉาณน (มากนุทียาติ ภควา)

สีลพฺพเตนปิ น สฺพุทฺธิมาห

อทิฏฺฐิยา อสฺสุตฺติยา อฉาณา

อสีลตา อพฺพตา โนปี เตน

เอเต จ นิสฺซช อณุคฺคหาย

สนฺโต อนิสฺสาย ภวํ น ชปเป ๑

โน เจ กิร ทิฏฺฐิยา น สุตฺติยา น ฉาณน (อติ มากนุทีโย)

สีลพฺพเตนปิ น สฺพุทฺธิมาห

อทิฏฺฐิยา อสฺสุตฺติยา อฉาณา

อสีลตา อพฺพตา โนปี เตน

มณฺเฑมํ ฆอสมฺมชฺช ชมฺมํ

ทิฏฺฐิยา จ เอเก ปจฺเจนฺติ สฺพุทฺธี ๑

ทิฏฺฐิณจ ๑ นิสฺสาย อณุปฺจุจฺจมาโน (มากนุทียาติ ภควา)

สมฺมุคฺคหิตฺเตสุ สโมหมาคา

#๑ ม. ทิฏฺฐิณจ ๑

อิโต จ นาททกฺขิ อณฺมปิ สยณํ
ตสฺมา ตฺวํ โมหฺโต ทหสิ
สโม วิเสสี อุตฺวา นิหิโน
โย มณฺยติ โส วิวเทถ เตน
ตีสฺสุ วิชาสุ อวิกมฺปมาโน
สโม วิเสสีติ น ตสฺส โหติ ฯ
สจฺจนฺติ โส พฺราหฺมโณ กิ วเทยฺย
มุสาติ วา โส วิวเทถ เกน
ยสฺมี สมนํ วิสมนํ วาปี ๑ นตฺถิ
ส เกน วาทำ ปฏฺฐิสฺสเยยฺย ฯ
โอกมฺปหาย อนิเกตสริ
คามे อกฺุพฺพิ มฺุณี สนฺถวานิ
กामะหิ ริตุโต อปฺุเรกฺุขราโน
กถํ น วิคฺุคฺุห ชเนน กยิรา ฯ
เยหิ วิวิตฺุโต วิจเรยฺย โลก
น ตานิ อฺุคฺุคฺุห วเทยฺย นาโค
เอลมฺุพฺุช ๒ กณฺุฏกวาริํ ๓ ยถา
ชเลน ปงฺเกน จ นฺุปลิตฺุตํ ๔
เอวํ มฺุณี สนฺุติวาโท อคิทุโธ
กामะ จ โลกะ จ อนฺุปลิตฺุโต ฯ

#๑ ย. จาปี ฯ ๒ ม. ชลมฺุพฺุช ฯ ๓ ม. ย. กณฺุฏกํ วาริํ ฯ ๔ โป. อนฺุปลิตฺุตํ ฯ

น เวทภู ทัฏฐิยา น มุตติยา ๑
ส มานเมติ น หิ ตมมโย โส
น กมมุนา โนปี สุตเตน เนยโย
อนุปนีโต ส ๒ นิเวสเนสุ ฯ
สยลาวิรัตตสส น สนติ คนถา
ปญลาวิมุตตสส น สนติ โมหา
สยลลจ ทัฏฐิลจ เข อคฺคเหสุ
เต ฆฏฏมานา ๓ วิจฺรนฺติ โลเกติ ฯ
มากนุทียสฺสตุตฺตํ นวํ ฯ

สูตรนินปาเต จตฺตตสส อฏฺฐกวกคฺคสฺส ทสมํ ปุราเภทสฺสตุตฺตํ

[๔๑๗] ๑๐ กถิตฺตสฺสี กถิตฺตีโล อฺปสนฺโตติ วุจฺจติ
ตมเม โคตม ปพฺรุหิ ปุจฺฉโต อุตฺตมํ นรํ ฯ
วิตตโณห ปุรา เกทา (ติ ภควา) ปุพฺพมฺนตฺตมนิสฺสิตโต
เวมชฺเฒ นุสฺสงฺเขยโย ตสฺส นตฺถิ ปุเรกฺขตํ ฯ
อกฺโกธ โน อสนฺตาสี อวิกตฺถิ อกฺกุกฺโขจ ๔
มนฺดาภาณิ อนฺนทฺธโต ส เว วาจาโย โต มุนิ ฯ
นिरาสตฺติ อนาคเต อตีตํ นานุ โสจติ
วิเวกทสฺสี ผสฺเสสฺสุ ทัฏฐิสฺสุ จ น นียยติ
ปฏฺฐิตฺติโน อกฺุหโก อปีหาลฺ อมจฺฉริ

#๑ ทัฏฐิยายโก น ... ฯ ๒ ไป. ย. โส ฯ ๓ ม. ย. ฆฏฏยนฺตา ฯ

#๔ ม. ย. อกฺกุกฺโข

อปฺปคฺคพฺโง อเชคฺคจฺโง เปสฺสเนยฺเย จ โน ยฺโงโต
สาคฺคิเยสฺส อนสฺสาคฺคิ อติมานे จ โน ยฺโงโต |
สโณห จ ปฏิกฺกานฺวา น สทฺโธ น วิชฺชติ
ลาภกมฺยา น สิग्งฺคิ อลาภे จ น กุปฺปติ
อวิรุทฺโธ จ คณฺหา ย รเสสฺส ๑ นานุกิขฺมติ
อุเปกฺขโก สทา สโต น โลเก มณฺญเต สมัน
น วิเสสิ น นิเจยฺโย คสฺส โน สนฺติ อสฺสทา ๑
ยสฺส นิสฺสยตา ๒ นตฺถิ ญตฺวา ฐมฺมํ อนิสฺสโต
ภวาย วิภวาย वा คณฺหา ยสฺส น วิชฺชติ
ตํ พุริมิ อฺปสฺนโตติ กามสฺส อนเปกฺขินํ
คณฺธา คสฺส น วิชฺชนฺติ อตาริ ๓ โส วิสคฺคิกํ ๑
น คสฺส ปฺตฺตา ปสฺโว เขตฺตํ วตฺถญจ วิชฺชติ
อตฺตํ วาปี นิสฺสํ วา ๔ น คสฺมี อฺปลพฺภติ ๑
เยน นํ วชฺหํ ปฺถุชฺชนา อโถ สมนฺพฺราหฺมณา
ตํ คสฺส อปฺรคฺขตํ คสฺมา วาเทสฺส เนชติ ๕ ๑
วิตเคโธ อมจฺฉริ น อสฺเสสฺส วทเต มฺนิ
น สเมสฺส น โอมสฺส กปฺปํ เนติ อกปฺปิโย ๑
ยสฺส โลเก สกํ นตฺถิ อสฺตา จ น โสจติ
ฐมฺเมสฺส จ น กจฺฉติ ส เว สนฺโตติ วุจฺจตีติ ๑

ปฺราเภทสฺสคฺคํ ทสมํ

#๑ ย. รเส จ ๑ ๒ ม. นิสฺสยนา ๑ ๓ โป. ม. อตฺริ ๑ ๔ ม. อตฺตา วาปี นิสฺสํ ๑

#๕ โป. นิลฺลชติ ๑

สูตรนิปาเต จตุตถสส อฏฺฐกวกคสส

เอกาทสมี กลหวิวาทสูตรํ

[๔๑๘] ๑๑ กุโธ ปหูตา กลหา วิวาทา

ปริเทวโสกา สหมจฺจรา จ

มานาติมานา สหเปสฺสนา จ

กุโธ ปหูตา เต ตทิจฺจ พุรุหิ ฯ

ปิยปฺปหูตา กลหา วิวาทา

ปริเทวโสกา สหมจฺจรา จ

มานาติมานา สหเปสฺสนา จ

มจฺเจรยฺยตฺตา กลหา วิวาทา

วิวาทชาเตสฺส จ เปสฺสนานิ ฯ

ปิยา สฺส โลกสฺมี กุโธนิทานา

เย วาปี ๑ โลกา วิจฺรนฺติ โลก

อาสา จ นิฏฺฐา จ กุโธนิทานา

เย สมฺปรายาย นรฺสฺส โหนฺติ ฯ

จฺนฺทานิทานานิ ปิยานิ โลก

เย วาปี โลกา วิจฺรนฺติ โลก

อาสา จ นิฏฺฐา จ อิทฺธิทานา

เย สมฺปรายาย นรฺสฺส โหนฺติ ฯ

#๑ ไป. ม. สัพพตฺถ วาเรสฺส จาปี ฯ

ฉนฺโท นฺ โลกสฺมี กุโตนินทาโน
วิจิฉนฺยา วาปี กุโธ ปนฺหุตธา
โกโร โมสวชฺชณฺจ กถฺงกถา จ
เย วาปี ธมฺมา สมณฺน วุตฺตธา ฯ
สาตฺ อสาดนฺติ ยมาหุ โลก
ตมฺปนฺนิสฺสาย ปโหติ ฉนฺโท
รฺูเปสฺ ทิสฺวา วิภวํ ภวณฺจ
วิจิฉนฺยํ กุรุเต ๑ ชนฺตุ โลก ฯ
โกโร โมสวชฺชณฺจ กถฺงกถา จ
เอเตปี ธมฺมา ทวยเมว สนฺเต
กถฺงกถิ ฉาณปถาย สิกฺข
ฉตฺวา ปวุตฺตธา สมณฺน ธมฺมา ฯ
สาตฺ อสาดณฺจ กุโตนินทา
กิสฺมี อสนฺเต น ภวณฺติ เหตุ
วิภวํ ภวณฺจาปี ยเมตมฺตถิ
เอตมฺเม ปพฺรฺุหิ ยโตนินทานํ ฯ
ผลฺสนินทานํ สาตฺ อสาดํ
ผลฺเส อสนฺเต น ภวณฺติ เหตุ
วิภวํ ภวณฺจาปี ยเมตมฺตถิ
เอตนฺเต ปพฺรฺุมิ อโตนินทานํ ฯ

#๑ ม. กุพฺพติ ฯ

ผลุโส นุ โลกสฺมี กุโตนินทาโน
ปริคฺคหา วาปี กุโโต ปหฺตุตา
กสฺมี อสนฺเต น มมตฺตมตฺถิ
กสฺมี วิภูเต น ผุสนฺติ ผสฺสา ฯ
นามนฺจ รูปนฺจ ปฏิจฺจ ผลุโส
อิจฺฉานิทานานิ ปริคฺคหานิ
อิจฺฉาย ๑ อสนฺตุยา น มมตฺตมตฺถิ
รูปे วิภูเต น ผุสนฺติ ผสฺสา ฯ
กถํสเมตฺสฺส วิโกติ รูปํ
สุขํ ทุกขํ วาปี กถํ วิโกติ
เอตมฺเม ปพฺรุหิ ยถา วิโกติ
ตํ ชานิยาม อิติ ๒ เม มโน อหุ ฯ
น สลฺยสลฺยณิ น วิสลฺยสลฺยณิ
โนปิ อสลฺยณิ น วิภูตสลฺยณิ
เอวํสเมตฺสฺส วิโกติ รูปํ
สลฺยณิทานา หิ ปปลฺยจสงฺขา ฯ
ยนฺตํ อปฺจุณฺมิห อกิตฺตยิ โน
อณฺณนฺตํ ปฺจุณฺนํ ตทิงฺฆ พฺรุหิ
เอตฺตาวตฺถกํ โน ๓ วทฺนฺติ เหเก
ยกฺขสฺส สฺสุทฺธี อธิ ปณฺฑิตาเส

#๑ ยู. อิจฺฉา น สนฺตุยา ฯ ๒ ม. ชานิยามาติ ฯ ๓ ม. นุ ฯ

อุทาหุ อณณมปี วทนฺติ เอตุโต ฯ
เอตฺตาวตคฺคฺมปี วทนฺติ เหเก
ยกฺขสฺส สฺทฺธิ อีธ ปณฺทิตาเส
เตสํ ปุเนเก สมยํ วทนฺติ
อนฺุปาทีเสเส กุสลา วทนา ฯ
เอเต จ ฌตฺวา อฺุปนิสฺสิตาติ
ฌตฺวา มฺุณี นิสฺสเย โส วิมฺุสี
ฌตฺวา วิมฺุตฺโต น วิวาทเมติ
ภวาภวาย น สมเมติ ธีโรติ ฯ
กฺลหวิวาทสุตฺตํ เอกาทสมํ ฯ

สุตตนิปาเต จตฺตตฺตสฺส อฏฺุจกวกฺคฺสฺส ทฺุวาทสมํ จุฬวิยฺุหสุตฺตํ

[๔๑๕] ๑๒ สกํ สกํ ทิฏฺุจิปริพฺุพसानา

วิกฺคฺยฺุห นานา กุสลา วทนฺติ
โย เอวํ ชานาติ ส เวทิ ฌมฺุมํ
อิทํ ปฏฺุิกฺุโกสมเกวตี โส ฯ
เอวมฺุปี วิกฺคฺยฺุห วิวาทยนฺติ
พาโล ปโร อกฺุสโลติ จาหุ
สจฺุใจ นฺุ วาโท กตโม อิมสํ

สพฺเพว หีเม กุสลา วทานา ฯ
ปรสฺส เจ ธมฺมนานุชานํ
พาลो มโค ๑ โหติ นิหีนปญฺโญ
สพฺเพว พาลา สุนิหีนปญฺญา
สพฺเพวิเม ทิฏฺฐิปริพฺพสํนา ฯ
สนฺทิฏฺฐิยา เว ปน วิวาทา ๒
สํสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
น เตสํ โกจิ นิหีนปญฺโญ ๓
ทิฏฺฐิหิ เตสมฺปิ ตถา สมตฺตา ฯ
น วาหเมตํ ตถิวนฺติ ๔ พฺรุมิ
ยมาหุ พาลो ๕ มิถุ อญฺญมณฺณํ
สํ สํ ทิฏฺฐิมํสฺสฺ สจฺจํ
ตสมฺมา หิ พาลอติ ปริ ทหนฺติ ฯ
ยมาหุ สจฺจํ ตถิวนฺติ เอเก
ตมาหุ อญฺญเอปี ๖ ตฺวจํ มุสาติ
เอวมฺปิ วิคฺคยฺห วิวาทยนฺติ ๗
กสมฺมา น เอกํ สมณฺา วทณฺติ ฯ
เอกํ หิ สจฺจํ น ทฺตฺติยมคฺติ
ยสฺมี ปชาโน วิวเท ปชานํ
นानา เต สจฺจานิ สยํ ถนฺนฺติ

#๑ ม. พาลอมโค ฯ ๒ โป. เจว น เจวทาทา ฯ ม. เจว น วิวาทา ฯ

#๓ ม. ย. ปรินิหีนปญฺโญ ฯ ๔ ม. ย. ตถิยฺนฺติ ฯ ๕ ม. ย. พาลา ฯ

#๖ ม. ย. อญฺญเอ จ ฯ ๗ ย. วิวาทิยนฺติ ฯ

ตสุมา น เอกํ สมณา วทนฺติ ฯ
กสุมา นฺ สจฺจานิ วทนฺติ นานา ฯ
ปวาทิยาเส กุสลา วทานา
สจฺจานิ สุตานิ พหุณี นานา
อุททาหุ เต ตกฺกมฺนุสฺสรนฺติ ฯ
น เหว สจฺจานิ พหุณี นานา
อณฺณตฺร สณฺณาย นิจฺจานิ โลเก
ตกฺกณฺจ ทิฏฺฐิสู ปกปฺปยิตฺวา
สจฺจํ มุสาติ ทวยธมฺมมาหุ ฯ
ทิฏฺฐเจ สฺส เต สึลพฺพเต มฺเต วา
เอเต จ นิสฺสาย วิมานทสฺสี
วินิจฺจนเย จตฺวา ปหสฺสมาโน
พาโล ปโร อกฺสโลติ จาห ฯ
เยเนว พาโลติ ปรี ทหาติ
เตนาตุมานํ กุสโลติ จาห
สยฺมตฺตนา โส กุสโล วทาโน
อณฺณํ วิมานนฺติ ตเทว ปาวา ฯ
อติสารถิฏฺฐิยา โส สมตฺโต
มานน มตฺโต ปรีปฺปณฺณมานิ
สยฺเมว สามิ มนสาภิสิตฺโต

ทิฏฐีหิ สา ตสฺส ตถา สมตฺตา ฯ
ปรสฺส เจ หิ วจสา นีหิโน
คุโม สหา โหติ นีหิโนปญฺโญ
อถ เจ สยฺ เวทญฺ โหติ ธีโร
น โกจิ พาโล สมเนสุ อตฺถิ ฯ
อณฺณํ อิตฺ ยาทิวนฺตฺติ ฐมฺมํ
อปฺรทฺธา สุทฺธิมเกวลี เต ๑
เอวมฺปิ ติตฺถยา ปุณฺโส วทฺนฺติ
สนฺทิฏฺฐิราเคน หิ ตฺยาทิรตฺตา ๒ ฯ
อิเชว สุทฺธี อิติ วาทยนฺติ
นาณฺเณสุ ฐมฺเมสุ วิสุทฺธิมาหุ
เอวมฺปิ ติตฺถยา ปุณฺโส นิวิฏฺฐา
สกายเน ตตฺถ ทพฺหํ วทานา ฯ
สกายเน วาปี ทพฺหํ วทาโน
กเมตฺถ พาโลติ ปรี ทเหยย
สยเมว โส เมธคํ อาวเหยย
ปรี วทํ พาลมฺสุทฺธิฐมฺมํ ฯ
วินิจฺจนเย จตฺวา สยฺ ปมาย
อุทฺธํ โส โลกสฺมี วิวาทเมติ
หิตฺวาน สพฺพานิ วินิจฺจนานิ

#๑ ย. สุทฺธิมเกวลี โน ฯ ๒ โป. สนฺทิฏฺฐิราเคน ติตฺถยาทิรตฺตา ฯ ย. เตภีรตฺตา ฯ

น เมธกั กुरुเต ชนตุ โลเกติ ฯ

จुพวียุหสุตต์ ทวาทสมั ฯ

สุตตนิปาเต จตุตถสสุ อญฺจกวกคฺคสฺส เตรสम्म มหาวิยฺหสุตต์

[๔๒๐] ๑๓ เข เกจิมะ ทิฏฺฐิปริพฺพसानา

อิทเมว สจฺจนฺติ วิวาทยนฺติ

สพฺเพว เต นินฺทมन्नฺวานยนฺติ

อโถ ปสฺสम्मปี ลภนฺติ ตตฺถ ฯ

อปฺปญฺหิ เอตํ น อลฺลํ สมาย

ทฺเว วิวาทสฺส ผลานิ พุรฺรัมมิ

เอตम्मปี ทิสฺวาน วิวาทเยถ

เขมาภิปสฺสํ อวิวาทญฺมึ ฯ

ยา กาจิมมา สมฺมตฺติโย ปุณฺณชฺชา

สพฺพา ว เอตานิ อฺเปติ วิทฺวา

อนฺุปโย โส อฺปยํ กิเมยฺย

ทิฏฺฐเ สุเต ขนฺตุติมกฺกพฺพมาโน ฯ

สีลุตฺตมา สลฺลเมนนานุ สุทฺธี

วตฺตํ สมากาย อฺปฏฺฐิตาส

อิเชว สีกฺเขม อถสฺส สุทฺธี

ภวูปนีตา กุสลา วทานา ฯ
สเจ จูโต สีลวตาโต โหติ
ปเวรตี กมม วิราชิตฺวา
ปชปฺปตี ๑ ปตฺถยตี จ สุทฺธิ
สตุถา ว หีโน ปวสํ ฆรมฺหา ฯ
สีลพฺพตํ วาปี ปหาย สพฺพิ
ธมฺมณฺจ สาวชฺชนวชฺชเมตํ
สุทฺธิ อสุทฺธิตี อปตฺถยาโน
วิโรโต จเร สนมฺมิมฺนุคฺคหาย ฯ
ตมฺพฺนิสฺสาย ชิกฺขุณฺตี วา
อถ วาปี ทิฏฺฐิ ว สุตํ มุตํ วา
อฺุทฺธฺสรา สุทฺธิมฺนุคฺคณฺนติ
อวิตตณฺหาเส ภวาทเวสุ ฯ
ปตฺถยमानสฺส หิ ชปฺปิตานิ
ปเวรตี วาปี ปกปฺปิเตสุ
จฺจฺจฺปาโต อธิยสฺส นคฺถิ
ส เกน เวเชยฺย กุหิณฺจि ชปฺเป ๒ ฯ
ยมาหุ ธมฺมํ ปรมฺมฺนฺติ เอเก
ตเมว หีนฺนฺติ ปนาหุ อญฺเณ
สจฺจโ จ นฺ วาโท กตโม อิมสฺสิ

#๑ โป. ปชมฺปติ ฯ ๒ โป. กุหิ ปชปฺเป ฯ

สพเพว หิเม กุสลา วทานา ฯ
สกลหิ ฌมัม ปริปฺณณมาหุ
อณฺณสฺส ฌมัม ปน หีนมาหุ
เอวมปิ วิคฺคยฺห วิวาทยนฺติ
สํ สํ สมฺมตฺติมาหุ ๑ สจฺจํ ฯ
ปรสฺส เจ วมฺภยิตฺเตน หีโน
น โกจฺ ฌมฺเมสฺสุ วิเสตี อสฺส
ปฺญฺหิ อณฺณสฺส วทนฺติ ฌมัม
นิหีนโต สมฺหิ ทพฺหิ วทานา ฯ
สธมฺมปฺุชา จ ปนา ตเถว
ยถา ปสฺสนฺติ สกายนานิ
สพเพ ปวาทา ๒ ตถิवा ภเวยฺยํ
สุทฺธิหิ เนสํ ปจฺจตฺตเมว ฯ
น พุราหฺมณฺสฺส ปฺรเนยฺยมตฺถิ
ฌมฺเมสฺสุ นิจฺเจยฺย สมฺกุกฺกหิตํ
ตสฺมา วิวาทานิ อฺุปาติวคฺโต
น หิ เสฏฺฐโต ปสฺสตี ฌมฺมมณฺญํ ฯ
ชานามิ ปสฺสามิ ตเถว เอตํ
ทิกฺุจฺยยา เอเก ปจฺเจนฺติ สุทฺธิ
อทฺทกฺุขิ เจ กิณฺหิ คฺุมสฺส เตน

#๑ ไป. ย. สมฺมตฺติมาหุ ฯ ๒ ไป. สพเพว วาทา ฯ

อติสิตฺวา อณฺเณน วทนฺติ สุทฺธิ ๑
ปสฺสํ นโร ทกฺขติ ๑ นามรูปํ
ทิสฺวาน วาณฺณสฺสติ ตานิ เจว
กามํ พหุํ ปสฺสตุ อปฺปํ กิ วา
น หิ เตน สุทฺธิ กุสลา วทนฺติ ๑
นิวิสฺสวาที น หิ สุพฺพินาโย
ปกปฺปิตํ ทิฏฺฐิ ปุเรกฺขราโน
ยนฺนิสฺสํ โตะ ตตฺถ สุภฺวาโน
สุทฺธิวโท ๒ ตตฺถ ตถทฺทสา โส ๑
น พฺราหฺมโณ กปฺปมฺเบติ สงฺขํ
น ทิฏฺฐิสาริ นปี ฌาณพนฺธุ
ลตฺวา จ โส สมฺมตฺติโย ปุณฺณชา
อุเปกฺขติ อุคฺคหณฺนตฺติมณฺเณ ๑
วิสขฺช กนฺถานิ มฺนินฺธ โลก
วิวาทชาเตสุ น วคฺคสําริ
สนฺโต อสนฺเตสุ อุเปกฺขโก โส
อนฺคฺคโห อุคฺคหณฺนตฺติมณฺเณ ๑
ปฺพุพาสเว หิตฺวา นเว อุกฺกพฺพิ
น ฉนฺทญฺ นปี นิวิสฺสวาโท
ส วิปฺปมฺตุโต ทิฏฺฐิคเตหิ ธีโร

#๑ ยู. ทกฺขติ ๑ ๒ โป. สุทฺธิวโท ๑

น ลิมปตี โลเก อนตฺตครหี ฯ
ส สพุพรมเมสุ วิเสณีญโต
ยํ กิณฺจิ ทิฏฺฐํ ว ๑ สุตํ มุตํ วา
สมฺปนฺนภาโร มฺนิ วิปฺปมุตฺโต
น กปฺปิโย นฺุปรโต น ปตฺถิโยติ ภควาติ ฯ
มหาวิยฺหสุตฺตํ เตรสมํ

สุตตนิปาเต จตฺตถสฺส อฏฺฐกวกคฺคสฺส จุทฺทสมํ ตฺวณฺเณสุตฺตํ
[๔๒๑] ๑๔ ปุจฺฉามิ ตํ อาทิจฺจนฺธช
วิเวกํ สนนฺติปทฺถจ มเหสี
กถํ ทิสฺวา นินฺนพาทิ ภิกฺขุ
อนฺุปาทียาโน โลกสมฺมํ กิณฺจิ ฯ
มฺลํ ปฺปณฺจสงฺขายา (ติ ภควา)
มนฺดา อสมฺมิตฺติ สพุพมฺุปรุทฺเต
ยา กาจิ ตณฺุหา อชฺฉตฺตํ
ตาสํ วินยา สทา สโต สิกฺเข ฯ
ยํ กิณฺจิ ฐมฺมํ อภิชฺฌณา ๒
อชฺฉตฺตํ อถ วาปี พหิทฺธา
น เตน ถามํ กุพฺเพถ ๓

#๑ โป. จ ๑ ๒ โป. ฐมมภิชฌณา ๑ ๓ โป. กุรุพเพถ ๑

น หิ สานิพพุตีสตํ วุตฺตา
เสยฺโย น เตน มณฺเฑยฺย
นีเจยฺโย อถ วาปี สริกฺโข
ปฺภุโจ อนนฺทรูเปหิ
นาตุมานํ วิกปฺปยํ ติฏฺฐเจ ฯ
อชฺชตฺตเมว อุปสเม
น อณฺเฑโต ๑ ภิกฺขุ สนนฺติเมเสยฺย
อชฺชตฺตํ อุปสนฺตสฺส
นตฺถิ อตฺตภา กุโธ นีรตฺตํ วา ๒ ฯ
มชฺชเณ ยถา สมฺมทฺทสฺส
อุมิ โน ชายติ จิโต โหติ
เอวํ จิโต อนนฺชสฺส
อุสฺสทํ ภิกฺขุ น กเรยฺย กุหิณฺจิ ฯ
อกิตฺตยิ วิวญฺจกฺขุ
สภฺชิตฺตมํ ปริสฺสยวินยํ
ปฏฺฐิปทญฺจ วเทหิ ภทฺทนฺเต
ปาฏฺฐิโมกฺขํ อถ วาปี สมารี ฯ
จกฺขุหิ เนว โลลสฺส
คามกถาย อวารเย โสตํ
รเส จ นานุกิซฺชเมยฺย

#๑ ย. นานฺเฑโต ฯ ๒ โป. ว ฯ

น จ มมาเยถ กิณฺจ โลกสุมี ฯ

ผสุเสน ยทา ผุฏฺฐสุส

ปริเทวํ ภิกฺขุ น กเรยฺย

กุหิณฺจิจิ ภาวณฺจ นาภิชฺชเปยฺย

เกรเวสุ จ น สมฺปเวเชยฺย ฯ

อนฺนानมโถ ปานานํ

ขาทนียานํ อโถปี วุตถานํ

ลทฺธา น สนนฺธิ กยิรา

น จ ปริตฺตเส ตานิ อลภมาโน ฯ

ฌายี น ปาทโลลสุส

วิรเม กุกฺกัจจา นปฺปมชฺเชยฺย

อถ วา อาสเนสุ สยเนสุ!

อปฺปสทฺเทสุ ภิกฺขุ วิหเรยฺย ฯ

นิทฺทํ พหุลํ น กเรยฺย

ชาครियํ ภเชยฺย อาตาปี

คณฺที มายํ หสฺสํ จิฑฺฑํ

เมถุนํ วิปฺปชฺเห สวิภูสํ ฯ

อาถพฺพณฺํ สุปีนํ ลกฺขณฺํ

โน วิทเห อโถปี นกฺขตฺตํ

วิรุตฺตจ กพฺภกรณฺํ

ติกิจจัน มามโก น เสเวยฺย ฯ

นินฺทาย นปฺปเวเชยฺย

น อุณฺณเมยฺย ปัสสิโต ภิกฺขุ

โลภํ สห มจฺจนฺริเยน

โกธํ เปสฺสูณฺยญจ ปนฺนุเทยฺย ฯ

กยวิกฺกเย น ติกฺกุเจยฺย

อุปฺวาทํ ภิกฺขุ น กรเยยฺย กุหิณฺจจิ

คามे จ นาภิสซฺเชยฺย

ลาภกมฺยา ชนํ น ลปฺเยยฺย ฯ

น จ กตฺถิตา สียา ภิกฺขุ

น จ วาจํ ปยุตฺตํ ภาเสยฺย

ปาคพฺภิชฺชํ น สิกฺกเขยฺย

กถํ วิกาหิํ น กเถยฺย ฯ

โมสวชฺเชน น นียฺเยถ

สมปฺชาโน สจฺจานิ น กยิรา

อด ชีวีเตน ปญฺญา

สีลพฺพเตน นานฺณมตฺติมณฺเณ ฯ

สุตฺวา รุสสิโต พหุํ วาจํ

สมณานํ वा ปุถฺวจฺจนาณํ

พรฺเสน นปฺปฏฺิวชฺชา

น หิ สนุโต ปฏิสเนนิกรินฺตติ ฯ

เอตถจ ธมฺมมถฺยาย

วิจัน ภิภฺขุ สทา สโต สิกฺขเ

สนฺตฺติ นิพฺพุตฺติ ฌตฺวา

สาสเน โคตมสฺส นปฺปมชฺเชยฺย ฯ

อภิกฺขุ หิ โส อนภิกฺขุโต

สภฺขิธมฺมํ อนฺตีหมทสฺสี

ตสฺมา หิ ตสฺส ภควโต สาสเน

อปฺปมตฺโต สทา นมสฺสมนฺนุสิภฺเขตติ ภควาติ ฯ

ตฺวฏฺกสฺสตุตฺตํ จุทฺทสํ ฯ

สุตตนิปาเต จตฺตตฺตสฺส อฏฺฐกวกคฺคตฺต

ปณฺณรสมํ อตฺตทณฺฺชาสุตฺตํ

[๔๒๒] ๑๕ อตฺตทณฺฺชา ภยฺ ชาคฺติ ชนฺ ปสฺสเถ เมธคฺ

สํเวคฺ กิตฺตยิสฺสามิ ยถา สํวิชิตฺ มยา ฯ

พนฺทมานํ ปจฺ ทิสฺวา มจฺเญ อปฺโปทเก ยถา

อถฺยมถฺยเหหิ พุยารุทฺเห ทิสฺวา มํ ภยมาสิวิ ฯ

สมนฺตมสาโร โลโก ทิสฺวา สพฺพา สมริตา

อิจฺฉํ ภวณฺมตฺตโน นาทฺทสาสี อนฺนสิตฺ

โอสาน เตวว พุยารุทุเช ทิสฺวา เม อรตี อหุ
อถตฺถ สลฺลมททกฺขี ทุทฺทลฺล หทยนิสฺสิตฺติ ฯ
เยน สลฺลเณน โอดิณฺโณ ทิสฺวา สพุพา วิธาวติ
ตเมว สลฺลล อพุพฺพห น ธาวติ น สีสฺสิตฺติ ฯ
ตตฺถ สิกฺขานุกิยฺนติ .....

(ยานิ โลเก คชิตานิ) น เตสุ ปสฺสูโต สฺย
นิพฺพิชฺช สพุพฺโส กามे สิกฺখে นิพฺพานมตฺตโน ฯ
สจฺจ สฺย อปฺปกพฺโก อมาโย วิตฺตเปสฺสูโณ
อกฺโกธโน โลภปาปํ ๑ เววิจฺจํ วิตฺเต มุนิ ฯ
นินฺทํ ตนฺที สหะ ถินํ ปมาเทน น สํวเส
อติมานे น ติกฺกุญฺเจยฺย นิพฺพานมนฺโส นโร ฯ
โมสวชฺเชน นียฺเยถ รุเป เสฺนหํ น กุพฺเพ
มานญฺจ ปรีชานเยยฺย สาหสา วิโรโต จเร ฯ
ปฺปราณํ นาทินนฺเทยฺย นเว ขนฺติมกุพฺเพ
หิยฺยมานे น โสเจยฺย อากาสํ น สฺสิตฺติ สฺย ฯ
เคธํ พุรุมิ มโหโหมติ อาชวํ พุรุมิ ชปฺปนํ
อารมฺมณํ ปกปฺปนํ กามปฺจโก ทูรจฺจโย ฯ
สจฺจา อโวกมฺม มุนิ ฤเต ติกฺกุจฺจติ พฺราหฺมโณ
สพุพฺโส ปฏฺฐินิสฺสชฺช ส เว สนฺโตติ วุจฺจติ ฯ
ส เว วิทฺวา ๒ ส เวทฺถ ฤตฺวา ธมฺมํ อนิสฺสิตฺโต

#๑ ย. โลภปาปํ ฯ ๒ โป. วิทฺธา ฯ

สมมา โส โลเก อิริยาโน น ปิเหติช กสฺสจฺจ ๑
โยช กามะ อจฺจุตฺตริ ๑ สงฺคํ โลเก ทฺรจฺจยํ
น โส โสจติ นาชฺเฌติ ฉินฺนโสโต อพฺนฺชโน ๑
ยํ ปุพฺเพ ตํ วิโสเสหิ ปจฺฉา เต มาหุ กิณฺจณํ
มชฺเฌ เจ โน กเสสฺสตี อฺปสฺนฺโต จริสฺสตี ๑
สพฺพโส นามรฺูปสฺมี ยสฺส นตฺถิ มมายิตํ
อสตา จ น โสจติ ส เว โลเก น ชียฺยติ ๑
ยสฺส นตฺถิ อิทํ เมติ ปเรตํ จาปี ๒ กิณฺจณํ
มมตฺตํ โส อตฺวินฺนํ นตฺถิ เมติ น โสจติ ๑
อนฺนุจฺจริ ๓ อนฺนุคิทฺโธ อเนชฺ สพฺพชฺ สโม
ตมานิสฺสํ ปพฺรุมิ ปจฺฉนฺโต อวิกปฺปิณํ ๑
อเนชฺส วิชานโต นตฺถิ กาจิ นิสฺงฺขติ ๔
วิโรโต โส วิยารมฺภา เขมํ ปสฺสตี สพฺพชฺ ๑
น สเมสฺส น โอมะสฺส น อฺสเสสฺส วทเต มฺนิ
สฺนฺโต โส วิตมจฺจโร นาเทติ น นิสฺสตีติ ภควาติ ๑
อตุตฺตทณฺฑสฺสตุตฺตํ ปณฺณรสมํ ๑

#๑ โป. อจฺจุตฺตริ ๑ ยฺ. อจฺจุตฺตริ ๑ ๒ ยฺ. วาปี ๑ ๓ โป. อนฺนุจฺจริ ๑ ยฺ.

#อนฺนุจฺจริ ๑ ๔ โป. กาจิ นิสฺงฺขติ ๑

สุตตนิปาเต จตตตสส อฏฺฐกวกคสส

โสปสมํ สาริปุตฺตสุตฺตํ

[๔๒๓] ๑๖ นเม ทิฏฺฐโจ อิตฺโต ปุพฺเพ (อิจฺจาเยสุมา สาริปุตฺโต)

น สุโต อุตฺ กสฺสจิ

เอวํ วคฺควโท สตุถา	ตุสฺสิตา คณฺนิมาคโต ๑
สเทวกสฺส โลกสฺส	ยถา ทิสฺสตี จกฺขุมา
สพฺพนฺตมํ วิโนเทตฺวา	เอโกว รติมชฺฌคา ๑
ตํ พุทฺธํ อสฺตีตํ ตาที	อกฺกหํ คณฺนิมาคตํ
พหุณฺนมิธ พุทฺธานํ	อตุถิ ปญฺเฬน อากมํ
ภิกฺขุโน วิชฺชิจฺจนฺโต	ภชฺชโต ริตฺตมาสนํ
รฺกขมฺมลํ สุสานํ วา	ปพฺพตฺตานํ กุหาสุ วา
อฺจฺจาเวสุ สยเนสุ	คิวนฺโต ตตฺถ เภรวา
เยหิ ภิกฺขุ น เวชฺชเย	นิกฺโขมเส สยนาสเน ๑
กตี ปริสฺสยา โลก	คจฺจนฺโต อคตํ ทิสฺ

เย ภิกฺขุ อภิสมฺภเว	ปนฺตมฺหิ สยนาสเน ๑
กฺยาสฺส พฺยปลโย อสุสุ	กฺยสฺสสฺสุ อิช โคจฺรา
กานิ สีสพฺพตฺตานสฺส ๑	ปหิตตตฺตสฺส ภิกฺขุโน
กํ โส สิกฺขํ สมากาย	เอโกที นิปโก สโต
กมฺมาโร รชตฺสเสว	นิตฺทเม มลฺมตฺตโน ๑

#๑ ไป. ยู. สีสพฺพานาสฺสุ ๑

วิชิคฺคจฺจนมานสฺส ยทิทฺถิ ฆาสุ (สารีปุตฺตทาติ ภควา)

ริตฺตาสนํ สยนํ เสวโต เจ

สมฺโพธิคามสฺส ยถานุชฺชมํ

ตฺนเต ปวุกฺขามิ ยถา ปชานํ ฯ

ปญฺจนฺ ๑ ธีโร ภยานํ น ภาเย

ภิกฺขุ สโต ส ปฺริยนฺตจาริ

ทํสาธิปาตานํ สิริสฺปานํ

มนุสฺสผลฺสถานํ จตฺตปฺปทานํ

ปฺรชฺมมิกานมฺปิ น สนฺตเสยฺย

ทิสฺวาปี เตสํ พหุภฺเรวานิ

อถาปฺรานิ อภิสมฺภเวยฺย

ปฺริสฺสยานิ กุสฺถานุเอตี ฯ

อาตงฺกผลฺเสน ขุทฺทาย สฺมุจฺโจ

สีตํ อจฺจุนฺหิ อธิวาสเยยฺย

โส เตหิ สฺมุจฺโจ พหุธา อโนโก

วิริยํ ปฺรคฺกมฺม ทพฺหิ กเรยฺย ฯ

เถยฺยํ น กเรยฺย น มุสา ภณฺเยยฺย

เมตฺตตาย ผลฺเส ตสฺถาวฺรานิ

ยทาวิลตฺตํ มนฺโส วิชฺฌณา

กณฺหสฺส ปกฺโขติ วิโนทเยยฺย ฯ

#๑ โป. ย. ปญฺจนํ ฯ

โกธาติมานสุส วสัน คจฺเณ
มุลมปี เตสํ ปถิขณฺณ ติฏฺเฐ
อลปิยํ วา ปน อปิยํ วา
อทฺธา ภวนฺโต อภิสมฺภเวยฺย ฯ
ปณฺณํ ปุรฺกขตุวา ๑ กลฺยาณปีติ
วิกฺขมฺภเย ตานิ ปริสุตฺยานิ
อรตี สເທ ສຍນມຸຫິ ປນເຕ
ຈຕຸໂຣ ສເທ ປຣິເທວຣມເມ
ກິສຸ ອສິສຸສາມິ ກຸວໍ ວາ ອສຸສິສຸສໍ
ທຸກຸໍ ວຕ ເສຕຸດ ໒ ກຸວຊຊເສສຸສໍ
ເອເຕ ວິຕກຸເກ ປຣິເທວເນຍເຍ
ວິນເຍດ ເສກຸໂຂ ອນິເຄຕສາຣີ ຯ
ອນຸນຸຈ ລທຸຣາ ວສນຸຈ ກາເລ
ມຕຸຕໍ ໂສ ສຸນຸວາ ອິຣ ໂຕສນຕຸຕໍ
ໂສ ເຕສຸ ກຸຕຸໂຕ ຍຕຈາຣິ ກາເມ
ຣຸສິໂຕປິ ວາຈໍ ຜຣຸສໍ ນ ວຊຸຊາ ຯ
ໂອກຸພິຕຸຕຈກຸຊຸ ນ ຈ ປາທໂລໂລ
ຜານານຸຍຸຕຸໂຕ ພຸຊາຣສຸສ
ອຸປະກຸຊມາຣພຸກ ສມາຫິຕຕຸໂຕ
ຕກຸກາສຍໍ ກຸກຸກຸຈຸຈິຍຸປຣິນຸເທ ຯ

#๑ โป. ปุรฺกขิตฺวา ๙ ๒ โป. ທຸກຸໍ ວສເຍດ ຯ

จฺหิตฺโต วจฺจิทฺติ สติมาภินนฺเท
สพฺรหฺมจารีสฺส จิลฺลํ ปภินฺนฺเท
วาชํ ปมฺมญฺเจ กุสลํ นาตีเวลฺลํ
ชนวาทธมฺมาย น เจตฺตเยยฺย ๑
อถาปรี ปญฺจ รชานี โลก
เยถํ สติมา วินยาย สิกฺขเย
รฺูเปสฺส สทฺทเทสฺส อโธ รเสสฺส
คนฺธเสสฺส ผสฺเสสฺส สเหถ ราถํ ๑
เอเตสฺส ธมฺเมสฺส วินยเยยฺย ฉนฺทํ
ภิกฺขุ สติมา สุวิมฺุตตจิตฺโต
กาเลน โส ธมฺมาธมฺมํ ปริวีรมฺสมาโน
เอโกทิกฺภูโต วิหเน ตมํ โสติ ภควาติ ๑
สาริปฺุตตสฺสุตฺตํ โสฬสํ ๑
อญฺจกาวคฺโค จตฺตฺโต ๑
ตสฺสทฺทานํ

กามคฺุหฺญจ ทฺุญฺจา จ	สุทฺทชฺญจ ปรมํ ชรา
เมตฺเตยฺโย จ ปสฺสูโร จ	มาคฺนฺทึ ปุรฺเภทนํ
กลหํ เทว จ พฺยุหานี	ปฺนเรว ตฺวญฺญกํ
อตฺตทณฺฑทวารํ สฺสุตฺตํ	เตน สาริปฺุตฺเตน ๑ โสฬส
อิติ เอตานิ สฺสุตฺตานิ	สพฺพานญฺจกาวคฺคิกาทิ ๑

#๑ ยู. เถรปญฺเหน โสฬส ๑

สุตตนิปาเต ปญจโม ปารายนวกุโ

วตถุกถา

[๔๒๔] โกสถานัน ปุรา รมมา อคฺคมา ทกฺขิณาปถิ

อาจิญญํ ปตฺถยาโน พุราหุมนฺ มนฺตปารคฺช ๑

โส อสฺสทสฺส วิสเย มุพฺทสฺส สมาสเน

วสี โคธาวรีกุเล อญฺเณน จ พลฺเลน จ ๑

ตสฺเสว อฺปนีสฺสาย คาโม จ วิปฺโล อหุ

ตโต ชาเตน อาเยน มหายนฺณมกปฺปยิ

มหายนฺณํ ยชิตฺวาน ปุณฺ ปาวิสิ อสฺสมํ ๑

ตสมิํ ปติปฺวิญฺจุมฺหิ อญฺโณ อาคณฺชิ พุราหุมนฺ

อฺคฺคมฺภูฏปาโท ตสิโต ปงฺกทนฺโต รชสฺสิโร

โส จ นํ อฺปสงฺกมฺม สตานิ ปญฺจ ยาจติ ๑

ตเมนนํ พาวรี ทิสฺวา อาสเนน นิมนฺตยิ

สฺขณฺจ กุสฺสํ ปุจฺฉิ อิทํ วจนมฺพุริ

ยํ โข มมํ เทยฺยธมฺมํ สพุทฺธํ วิสชฺชิตฺมมฺยา

อนฺุชานาหิ เม พุรฺเหม นตฺถิ ปญฺจ สตานิ เม ๑

สเจ เม ยาจมานสฺส ภวํ นานฺุปทสฺสติ

สตุตฺเตเม ทิวเส ตฺวยหํ มุทฺธา ผลตฺถ สตุตฺธา ๑

อภิสงฺขริตฺวา กุหโก เกรวํ โส อภิตฺตยิ
ตสฺส ตํ วจันํ สุตฺวา พาวรี ทุกฺขิตฺโต อหุ
อุสฺสฺสฺสตี อนาหาโร โสกสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
อโถปิ เอวํจิตฺตสฺส ๑ ฌาเน น รมติ มโน ๑
อุตรสฺสํ ทุกฺขิตํ ทิสฺวา เทวตา อตฺถกามินี
พาวรี อุปสงฺกมฺม อิทํ วจนมพฺรวิ
น โส มุทฺธํ ปชานาติ กุหโก โส ฌนตฺถิโก
มุทฺธนิ มุทฺธาธิปาเต จ ๒ ฌาณํ ตสฺส น วิชฺชตี ๑
โกตี จรหิ ชานาติ ตมฺเม อกฺขาหิ ปุจฺฉิตา
มุทฺธํ มุทฺธาธิปาตญฺจ ตํ สฺสฺสฺสฺส วโจ ตว ๑
อหฺมเปตํ ๓ น ชานามิ ฌาณเมตฺถ ๔ น วิชฺชตี
มุทฺธํ มุทฺธาธิปาโต จ ชินานํ เหตุ ๕ ทสฺสนํ ๑
อด โก จรหิ ชานาติ อสฺมี ปจฺวิมฺณฺฑเล
มุทฺธํ มุทฺธาธิปาตญฺจ ตํ เม อกฺขาหิ เทวเต ๑
ปุรา กปิลวตฺถุมฺหา นิกฺขนฺโต โลกนายโก
อปฺจฺโจ โอกกากราชสฺส สกฺยปฺตฺโต ปภงฺกโร ๑
โส หิ พฺราหฺมณฺ สมนฺพฺทฺโร สพฺพธมฺมาน ปารคฺค
สพฺพภาณิณฺณาพลปฺตฺโต สพฺพธมฺเมสฺส จกฺขุมา
สพฺพกมฺมกฺขยํ ปตฺโต วิมฺตฺโต อุปฺธิกฺขเย ๖
พฺทฺโร โส ภควา โสเก ฌมฺมํ เทเสตี จกฺขุมา

#๑ ไป. จินฺเตนตสฺส ๑ ๒ ไป. มุทฺธํ มุทฺธาธิปาเต วา ๑ ๓ ไป. อหฺมเปตํ ๑

#๔ ไป. ย. ฌาณมฺเปตฺถ ๑ ๕ ไป. เหตุถ ๑ ๖ ย. อุปฺธิสฺงฺขเย ๑

ตํ ตุํ ฅนตฺวาน ปุจฺจสฺส โส เต ตํ พุยากริสฺสตี ฯ

สมฺพุทฺโธติ วโจ สุตฺวา อุตฺกุโศ พาวรี อหุ

โสภสฺส ตนฺโก อาสี ปิตฺติจฺจ วิปลํ ลภี ฯ

โส พาวรี อตฺตมโน อุตฺกุโศ

ตํ เทวตํ ปุจฺจตี เวทชาโต

กตมฺมฺหิ ๑ คาเม นิคมฺมฺหิ วา ปน

กตมฺมฺหิ วา ชนปฺเท โลกนาโถ

ยตฺถ ฅนตฺวา นมสฺเสมฺ

สมฺพุทฺธํ ทิปฺพุตฺตมํ ฯ

สาวตฺถิยํ โกสลมฺนฺทิเร ชิโน

ปฺहुตฺปญฺโถ วรฺภูริเมธโส

โส สกฺยปฺตฺโต วิฐฺโร อนาสโว

มฺพุทฺธาธิปาตฺสฺส วิหฺนุ นราสโภ ฯ

ตโต อามนฺตฺยิ สิสฺเส พฺราหฺมณฺเ มนฺตฺปารเก ๒

เอถ มาณฺวา อุกฺขิสฺสํ สุโณถ วจัน มม

ยสฺเสโส ทฺลลโภ โลเก ปาตฺฐาโว อภินฺนุโส

สฺวาชฺช โลกมฺหิ อฺปฺปนฺโน สมฺพุทฺโธ อิติ วิสฺสุโต

จิปฺปํ ฅนตฺวาน สาวตฺถิํ ปสฺสโวหฺ ทิปฺพุตฺตมํ ฯ

กถํ จรฺหิ ชาเนมฺ ทิสฺวา พุทฺโธติ พฺราหฺมณฺ

อชานตํ โน ปพฺรุหิ ยถา ชาเนมฺ ตํ มยฺ ฯ

#๑ โป. กถมฺหิ ฯ ๒ โป. มนฺตฺปารคฺ

อาคตานิ หิ มนุเตสุ มหาปฐิสถกขณา
ทวตฺตีสา จ พุกขุยาตา ๑ สมตฺตา อนุปฺพุโส ๑
ยสฺเสเต โหนฺติ คตฺเตสุ มหาปฐิสถกขณา
ทฺเวว ตสฺส ๒ คติโย ตติยา หิ น วิชฺชติ
สเจ อการํ อวสตี ๓ วิเชยฺย ปจวี อิมํ
อทฺมฺแทน อสตุเถน ธมฺเมน มนุสาสติ
สเจ จ โส ปฺพุพฺพติ อคารา อนคาริยํ
วิภูจฺจโท สมฺพุทฺโธ อรหา ภวตี อนุตฺตโร ๑
ชาติโกตฺตลฺยจ ลกฺขณํ มนุเต สิสฺเส ปฺนาปเร
มฺทฺธํ มฺทฺธาธิปาตลฺยจ มนฺสา ยเว ปฺจฺจล ๑
อนาวรณทสฺสาวิ ยทิ พุทฺโธ ภวิสฺสติ
มนฺสา ปฺจฺจลิตฺเต ปฺญฺเห วาจา ย วิสขฺเชสฺสติ ๑(๑)
พาวริสฺส วโจ สุตฺวา สิสฺสา โสพฺส พฺราหฺมณา
อชิตฺติ ติสฺสเมตฺเตยฺโย ปฺณฺณโก อถ เมตฺตลฺย
โรตโก อุปฺสิโว จ นนฺโท จ อถ เหมโก
โคตฺเตยฺยกปฺปา ทฺภโย ชตฺถกณฺณี จ ปณฺฑิตฺโต
ภทฺราวุโร อุตฺโย จ โปสาโล จาปี พฺราหฺมโณ
โมฆราชา จ เมธาวิ ปิงฺคิโย จ มหาอสิ
ปจฺเจกคณฺโณ สพฺเพ สพฺพโลกสฺส วิสฺสุตา
ณายี ฌานรตา ธีรา ปฺพุพฺพวาสนวาสิตา

#๑ โป. พุยาขตา ๑ ย. วุยาขยาตา ๑ ๒ โป. เทวเยวสฺส ๑

#๓ ย. อชฺฌาวสตี ๑

พาวรี อภิวาเทตวา   กตวา จ นั ปทกขินั
 ขญาชินธรา สพเพ   ปกุกามม อุตฺตรามุขา
 มุพกสฺส ๑ ปติฏฺฐานั   ปุริ ๒ มาหิสฺสตี ตทา
 อุชฺเชนี จาปี โคนทุชั   เวทิสั วนสวหุຍ
 โกสมพี วาปี สากถั   สาวตฺถิยจ ปุรุตฺตมั
 เสตพฺย กปิลวตฺถุ   กุสินารณจ มนุทิริ
 ปาวณจ โภคนครั   เวสาลี มาคั ปุริ
 ปาสานกั เจตฺถิยจ   รมณิຍ มโนรมั
 ตสิโตว อุทกั ๓ ลีตั   มหาลาภั วาณิไซ
 ฉายั ฆมฺมาภิตตโต จ   ตฺริตา ปพฺพตมารุหุ ๑
 ภควา จ ตมฺหิ สมเย   ภิกขุสงฺฆปุรฺกขโต
 ภิกขุณั ฆมฺมึ เทเสติ   ลีโหว นทตี วเน ๑
 อชิโต อทฺทส สมฺพุทฺธั   วิตรัสีว ภาณุมั
 จนุทั ยถา ปณฺณรเส   ปาริปุริ อุปากถั ๑
 อถสฺส คตฺเต ทิสฺวาน   ปรีปุริ ๔ วิยฺชนั
 เอกมนตั จิโต ญฺโจ   มโนปญฺเห อปฺจุจถ
 อาทิสฺส ฆมฺมนั พุรุหิ   โคตฺตํ พุรุหิ สลฺกขณั
 มนฺเตสุ ปารมี พุรุหิ   กตี วาเจติ พุราหุมนเ ๑
 วิสั วสฺสสตี आयู   โส จ โคตฺเตน พาวรี
 ตีณิสฺส ๕ ลกฺขณา คตฺเต   ตินฺณั เวทานปารคฺ

#๑ ยู. อพกสฺส ๑ ๒ ยู. ปุริมี ... ๑ ๓ โป. ยู. ตสิโตวทกั ๑ ๔ ยู. ปรีปุรณจ ๑

#๕ ยู. ตีณิสฺส ๑

ลกขณ อิติ หาสจ สนิมณทุสเกฏฐเก
ปญจ สตานี วาเจติ สทุทธมเม ปารมี คโต ฯ
ลกขณานํ ปวิจยํ พาวริสฺส นรุตฺตม
ตณฺหจฺฉิทฺ ๑ ปกาเสหิ มา โน กงฺขายิตํ อหุ ฯ
มุขํ ชิวฺหาย ฉาเทติ อุนฺณาสฺส ภูมฺกนฺตเร
โกโสหิตํ วตฺตคฺคฺยหํ เอวํ ชานาหิ มาณว ฯ
ปฺจุจํ หิ กณฺจฺ ๒ อสฺสณฺนโต สฺตฺวา ปญฺเห พฺยาคเต
วิจฺฉินฺเตติ ชโน สพฺโพ เวทชาโต กตฺตยชฺฉี
โก นฺุ เทโว วา พุรฺหฺมา วา อินฺุโท วาปี สฺขมฺปติ
มนสา ปฺจุฉฺฉิตฺ ปญฺเห กเมตํ ปฏฺฐิภาสตี ฯ
มฺุทฺธํ มฺุทฺธาธิปาตณฺจ พาวรี ปริปฺจุฉฺฉิตฺ
ตํ พฺยาคโรหิ ภควา กงฺขํ วินย โน อีสฺเส ฯ
อวิชฺชา มฺุทฺธาติ วิชานาหิ ๓ วิชฺชา มฺุทฺธาธิปาตนิ
สทฺธาตฺตีสมาธิหิ ฉนฺุทฺทวิริเยน สํยฺตฺตา ฯ
ตโต เวเทน มหตา สณฺุจฺมเกตฺวาน มาณโว
เอกํสํ อชินํ กตฺวา ปาเทสฺสุ สิริสา ปติ
พาวรี พุราหฺมโณ โภโต สห สิสฺเสหิ มาริส
อฺุทฺทกฺคจฺฉิตฺโต สฺมโน ปาเท วนฺุทฺติ จกฺขุม ฯ
สฺุฉิตฺโต พาวรี โหตุ สห สิสฺเสหิ พุราหฺมโณ
ตฺวํ วาปี ๔ สฺุฉิตฺโต โหหิ จิริ ชีวาหิ มาณว ฯ

#๑ ไป. ตํ ปฺจุจํ ฯ ม. กงฺขจฺฉิทฺ ฯ ๒ ไป. ม. ยฺ. ปฺจุฉฺฉิตฺติ กิณฺจฺจิ ฯ

#๓ ม. ยฺ. ชานาติ ฯ ๔ ม. ยฺ. ตฺวณฺุจฺจาปี ฯ

พาวริสสุ จ คุยหิ วา สพเพสั สพพัสสยั
กดาวกาสา ปุจฺฉโวห ยงฺกิลฺลิจิ มนสิจฺฉณ
สมฺพุทฺเฐน กโตกาโส นิสีทิตฺวาน ปญฺชลิ
อชิโต ปรมํ ปญฺหิ ตตฺถ ปุจฺฉิ ๑ ตถาคตฺนติ ฯ
วตฺตุคถา นิฏฺฐิตา ฯ

สุตตนิปาเต ปญฺจมสฺส ปารายนวกคฺคสฺส ปจฺมา อชิตฺตปญฺหา
[๔๒๕] ๑ เกนสฺสุ นิวุโต โลโก (อิจฺจายสฺมา อชิโต)

เกนสฺสุ นปฺปกาสติ

กิสฺสาภิลปนํ พุรุติ กิสุ ตสฺส มหพฺภยํ ฯ
อวิขฺชาย นิวุโต โลโก (อชิตาติ ภควา)

เววิจฺฉา (ปมาทา) นปฺปกาสติ

ขปฺปาภิลปนํ พุรุมิ ทุกฺขมสฺส มหพฺภยํ ฯ
สวณฺติ สพฺพธิ โสตา (อิจฺจายสฺมา อชิโต)

โสทานํ กิ นีวารณํ

โสทานํ สํวรํ พุรุหิ เกน โสตา ปิถิยฺเยเร ๒ ฯ
ยานิ โสทานิ โลกสฺมี (อชิตาติ ภควา) สติ เตสํ นีวารณํ

โสทานํ สํวรํ พุรุมิ ปญฺญาเยเต ปิถิยฺเยเร ๓ ฯ

ปญฺญา เจว สตี จ ๔ (อิจฺจายสฺมา อชิโต) นามรูปญฺจ มาริส

#๑ ม. ยุ. ... ปุจฺฉา ฯ อีโต ปรี สพฺพตฺถ อีทิสเมว ฯ ๒-๓ ม. ปิถิยฺเยเร ฯ

#๔ ม. สติยญฺจ ฯ

เอตมเม ปุณฺโณ ปพฺฐมิ กตฺถเต อฺปรุชฺฌติ ฯ
ยเมตํ ปณฺหํ อปฺปจฺฉิ อชิตํ ตํ วทามิ เต
ยตฺถ นามณฺจ รุปณฺจ อเสถํ อฺปรุชฺฌติ
วิญฺญาณสฺส นิโรเชน เอตฺถเต อฺปรุชฺฌติ ฯ
เย จ สงฺฆาตธมฺมาเส เย จ เสขา ปุณฺณ อีธ
เตสํ เม นิปโก อิริยํ ปุณฺโณ ปพฺฐมิ มาริส ฯ
กาเมสฺส นาทิกิขฺเขยฺย มนฺตานาวิโล สียา
กฺุสโล สพฺพธมฺมานํ สโต ภิกฺขุ ปรีพฺพเชติ ฯ
อชิตมาณวกปณฺหา ปจฺมา ฯ

สุตตนิปาเต ปณฺจมสฺส ปารายนวกคฺคสฺส

ทฺุติยา ติสฺสเมตฺเตยฺยปณฺหา

[๔๒๖] ๒ โภธ สนฺตุสฺสโต โลเก (อิจฺจายสฺมา ติสฺสเมตฺเตยฺโย ๑-)

กสฺส โน สนฺตุ อิญฺชิตา

โก อุกฺกนฺตมภิญฺญาเย มชฺเฌ มนฺตานํ ลิมฺปติ
กํ พฺุสฺสิ มหาปุริสฺสโต โภ อีธ สิปฺพนิมฺจจฺกา ๒ ฯ
กาเมสฺส พฺุรหฺมจฺริยวา (เมตฺเตยฺยาติ ภควา)

วีสตโณห สทา สโต

#๑ ยู. ติสฺสโต เมตฺเตยฺโย ฯ ๒ ม. สิปฺพนิมฺจจฺกา ฯ

สงฺขาเย นิพฺพุโต ภิกฺขุ ๓ สุตฺต โน สนฺติ อธิษฺฐิตา
โส อุกฺกนฺตมภิญญาเย มชฺเช มนฺตานิ ลิมฺปติ
ตํ พุริมิ มหาปุริโสติ โส อธิ สัพฺพนิมจฺจกาติ ฯ
ติสฺสเมตฺเตยฺยมาณวกปฺลฺลหา ทุตฺติยา ฯ

สูตรตนิปาเต ปญฺจมสฺส ปารายนวคฺคสฺส ตุตฺติยา ปุณฺณกปฺลฺลหา

[๔๒๗] ๑ อเนชํ มฺลทสฺสาวี (อิจฺจาเยสฺมา ปุณฺณโก)

อตุถิ ปฺลฺลเหน อากมํ
กี นิสฺสิตา อิสฺโย มนฺชา
ขตฺตฺติยา พุราหฺมณา เทวตานิ
ยลฺลวมกปฺปียสฺสุ ๑ ปุณฺณ ๒ โลก
ปฺจฺจนามิ ตํ ภควา พุริมิ เม ตํ ฯ
เย เกจิม อิสฺโย มนฺชา (ปุณฺณกาติ ภควา)
ขตฺตฺติยา พุราหฺมณา เทวตานิ
ยลฺลวมกปฺปียสฺสุ ๑ ปุณฺณ ๒ โลก
อาสีสฺमानา ปุณฺณก อิตฺถตํ ๓
ขริ ๔ สิตา ยลฺลวมกปฺปียสฺสุ ฯ
เย เกจิม อิสฺโย มนฺชา (อิจฺจาเยสฺมา ปุณฺณโก)
ขตฺตฺติยา พุราหฺมณา เทวตานิ

#๑ โป. ย. สพุพตฺถ ยลฺลวมกปฺปียสฺสุ ฯ ๒ ย. ปุทฺธ อธิ ฯ ๓ ม. อิตฺถตฺตํ ฯ

#ย. อิตฺถภาวํ ฯ ๔ โป. โอริ ฯ

กณณมกปปีสุ ปุณฺฐ โลก

กจฺจิสฺสุ เต ภควา (ยณฺณปเถ) อปฺปมตฺตา

อตารุ ชาตฺถจฺจ ชรณฺจ มารีส

ปุจฺฉามิ ตํ ภควา พุรฺรหิ เม ตํ ฯ

อาสีสฺสนฺติ ๑ โถมยฺนฺติ (อภิชฺปฺปนฺติ) ชุหนฺติ (ปุณฺณกาตฺติ ภควา)

กามาภิชฺปฺปนฺติ ปฏฺิจฺจ ลากิ

เต ยาชโยคา ภวราครตฺตา

นาตฺรีสุ ชาตฺถชฺรณฺติ พุรฺรมิ ฯ

เต เจ ๒ นาตฺรีสุ ยาชโยคา (อิจฺจาเยสฺมา ปุณฺณโก)

ยณฺณเหหิ ชาตฺถจฺจ ชรณฺจ มารีส

อถ โถ จรฺหิ เทวมนุสฺสโลก

อตาริ ชาตฺถจฺจ ชรณฺจ มารีส

ปุจฺฉามิ ตํ ภควา พุรฺรหิ เม ตํ ฯ

สงฺขาย โลกสฺมี ปโรวฺรานิ ๓ (ปุณฺณกาตฺติ ภควา)

ยสฺสฺสฺยชิตํ นตฺถิ กุหฺลฺยจฺจ โลก

สนฺโต วิฐฺโม อนิโฆ นิราโส

อตาริ โส ชาตฺถชฺรณฺจ พุรฺรมิตฺติ ฯ

ปุณฺณกมาณฺวกปฺลฺหา ตตฺติยา ฯ

#๑ โป. ม. อาสีสฺสนฺติ ฯ ๒ โป. เต เว นาตฺรีสุ ฯ ๓ ม. ปโรปรานิ ฯ

สุตฺตนิปาเต ปญฺจมสฺส ปารายนวกุคฺคสฺส จตฺตถิ เมตฺตญฺญูปญฺหา

[๔๒๘] ๔ ปุจฺจามี ตํ ภควา พุรุหิ เม ตํ (อิจฺจาเยสุมา เมตฺตญฺญู)

มญฺญามี ตํ เวทคฺุ ภาวิตฺตตํ

กุโธ นุ ทุกฺขา สมฺปาคตาเม ๑

เย เกจิ โลกสุมี อเนกรูปา ๆ

ทุกฺขสฺส เว ๒ มํ ปภวํ อปุจฺจสิ (เมตฺตญฺญูติ ภควา)

ตฺนฺเต ปวกฺขามี ยถา ปฺชานํ

อุปฺชีนิทานา ปภวนฺติ ทุกฺขา

เย เกจิ โลกสุมี อเนกรูปา

โย เว อวิทฺวา ๓ อุปฺชี กโรติ

ปฺนฺปฺนํ ทุกฺขมฺเปติ มนฺโท

ตฺสฺมา ปฺชานํ ๔ อุปฺชี น กยิรา

ทุกฺขสฺส ชาตีปฺภวานุปฺสฺสี ๆ

ยฺนตํ อปุจฺจิมฺห อกิตฺตยิ ๕ โน

อญฺญํ ๖ ปุจฺจาม ๗ ตฺทิงฺฆ พุรุหิ

กถํ นุ ชีรา วิตฺรนฺติ โอฆํ

ชาตีชฺรํ ๘ โสกปฺริทฺทวญฺจ

ตฺมฺเม มฺนึ สาธุ วียากโรหิ

ตถา หิ เต วิทิตฺโต เอส ธฺมฺโม ๆ

#๑ ม. ย. สมฺทาคณา อิเม ๆ ๒ โป. เจ ๆ ๓ โป. อวิทฺวา ๆ ๔ ย. ตฺสฺมา

#หิ ชานํ ๆ ๕ ม. ย. อกิตฺตยิ ๆ ๖ ม. ย. อญฺญํ ตํ ๆ ๗ ย. ปุจฺจามี ๆ

#๘ ม. ชาตี ชฺรํ ๆ

กิตติยิสสามิ เต ฐมมํ (เมตตลลุตติ ภควา) ทิฏฐเจ ฐมเม อนีตทิ

ยํ วิทิตฺวา สโต จริ ตเร โลเก วิสตุตฺติกํ ฯ

ตลลจาทิ อภินนุทามิ มหลสิ ฐมมมุตฺตมํ

ยํ วิทิตฺวา สโต จริ ตเร โลเก วิสตุตฺติกํ ฯ

ยงฺกิลลจิ สมนุชานาสิ (เมตตลลุตติ ภควา)

อูทฺธํ อโธ ติริยลลจปิ มชฺเช

เอเตสฺ นนุทิลลจ นินเวสนลลจ

ปนุชฺช วิลลลณณํ ภเว น ติฏฐเจ

เอววิหารี สโต อปฺปมตฺโต

ภิกฺขุ จริ ทิตฺวา มมายิตานิ

ชาตฺตริ สอกปฺริทฺทลลจ

อิเชว วิทฺวา ปชฺเหยยฺย ทุกฺขํ ฯ

เอตาภินนุทามิ วโจ มหลสิโน

สูกิตฺตติโคตม นุปฺริกํ

อทฺธา ทิ ภควา ปหาสิ ทุกฺขํ

ตถา ทิ เต วิทิตฺโต เอส ฐมฺโม ฯ

เต จาปิ นฺน ปชฺเหยยฺย ทุกฺขํ

เย ตฺวํ มุนี อฏฺฐิตํ โอวเทยฺย

ตํ ตํ นมสฺสามิ สเมจฺจ นาค

อปฺเปว มํ (ภควา) อฏฺฐิตํ โอวเทยฺย ฯ

ยํ พุราหุณฺณ เวทคฺคํ อภิชณฺณํ ๑
อภิญฺจนํ กามภเว อสตุตํ
อทฺธา หิ โส โอมมิมี อตาริ
ติณฺโณ จ ปาริ อชิโล องฺโข
วิทฺวา จ โส ๒ เวทคฺค นโร อธิ
ภวภเว สงฺกมิมี วิสซช
โส วิตฺตโณห อนิโฆ นิราโส
อตาริ โส ชาติชฺรนฺติ พุริมีติ ฯ
เมตฺตคฺคฺคาณวกปฺลหา จตุตฺถิ ฯ

สูตรนินปาเต ปญฺจมสฺส ปารายนวคฺคสฺส ปญฺจมี โชตกปฺลหา
[๔๒๕] ๕ ปุจฺฉามิ ตํ ภควา พุริหิเมตํ (อิจฺจาเยสฺมา โชตโก)

วาจาภิกฺกขามิ มเหสิ ตฺยหํ
ตว สุตฺวาน นิคฺโขสํ สิกฺขเ นินฺพพานมตฺตโน ฯ
เตน หาดปฺปํ กโรหิ (โชตกาติ ภควา) อิวินฺปิโกสโต
อิโต สุตฺวาน นิคฺโขสํ สิกฺขเ นินฺพพานมตฺตโน ฯ
ปสฺสามหํ เทวมนุสฺสโลเก
อภิญฺจนํ พุราหุณฺณํ อิริยมานํ
ตํ ตํ นมสฺสามิ สมนฺตจกฺขุ

#๑ ม. เวทคฺคาภิชณฺณา ฯ ย. เวทคฺคํ อภิชณฺณา ฯ ๒ โป. วิทฺวา ว โส ฯ ม.
#วิทฺวา ว โย ฯ

ปมฺมญจ มํ สกุก กถฺกถาหิ ฯ
นาหิ สมิสฺสามิ ๑ ปโมจนาถ
กถฺกถิ โธตถ กถฺจ โลก
ธมฺมญจ เสฏฺฐํ อาชานมาโน ๒
เอวํ ตฺวํ โอมมิมี ตเรสิ ฯ
อนุสาธ พุรเหฺม กรุณายมาโน
วิเวกธมฺมํ ยมํ วิชฺฌณํ
ยถาหิ อากาโส จ ๓ อพฺยาปชฺชมาโน
อิเชว สนฺโต อสิโต จเรยฺย ฯ
กิตฺตยิสฺสามิ เต สนฺตี (โธตถาติ ภควา) ทิฏฺฐเจ ธมฺเม อนิตีหิ
ยํ วิทิตฺวา สโต จริ ตเร โลก วิสฺตฺติกํ ฯ
ตถฺจาหิ อภินนฺทามิ มहेสิ สนฺติมุตฺตมํ
ยํ วิทิตฺวา สโต จริ ตเร โลก วิสฺตฺติกํ ฯ
ยงฺกิลฺลจि สมฺปชานาสิ (โธตถาติ ภควา)
อุทฺธํ อโร ติริยญฺจาปี มชฺฌ
เอวํ ๔ วิทิตฺวา สงฺโคติ โลก
ภวาทาย มากาสิ ตณฺหนฺติ ฯ
โธตถมาณวกปญฺหา ปญฺจมี ฯ

#๑ ม. สหิสฺสามิ ฯ ย. คมิสฺสามิ ฯ ๒ ม. อภิชานมาโน ฯ ๓ โป. ม. ว ฯ

#๔ ม. ย. เอติ ฯ

สุตตนิปาเต ปณจมสฺส ปารายนวกคฺคสฺส ฉฎฺฐี อุปสีวปญฺหา

[๔๓๐] ๖ เอโก อหิ สกฺก มหนฺตโมฆํ (อิจฺจายสฺมา อุปสีโว)

อนิสฺสีโต โน วิสฺหามิ ตาริตฺตุ

อารมฺมณํ พฺรหฺมิ สมนฺนตจกฺขุ

ยิ นิสฺสีโต โอมมิมิ ตเรยฺย ๑

อากิณฺจณฺณํ เปกฺขมา โน สติมา (อุปสีวาติ ภควา)

นตฺถิติ นิสฺสาย ตรสฺสุ โอมํ

กาเม ปหาย วิรโต กถาหิ

ตณฺหกฺขยิ รตฺตมฺหาภิปฺสฺส ๑

สพฺเพสฺส กามสฺส โย วิตราโค (อิจฺจายสฺมา อุปสีโว)

อากิณฺจณฺณํ นิสฺสีโต หิตฺวามณฺณํ ๑

สณฺณาวิมอกฺเข ปรมเม วิมุตฺโต ๒

ติฎฺฐเญ นุ โส ตตฺถ อนานฺนวายิ ๓ ๑

สพฺเพสฺส กามสฺส โย วิตราโค (อุปสีวาติ ภควา)

อากิณฺจณฺณํ นิสฺสีโต หิตฺวามณฺณํ ๑

สณฺณาวิมอกฺเข ปรมเม วิมุตฺโต ๒

ติฎฺฐเญย โส ตตฺถ อนานฺนวายิ ๓

ติฎฺฐเญ เจ โส ตตฺถ อนานฺนวายิ ๔

#๑ ไป. ม. หิตฺวามณฺณํ ๑ ๒ ไป. ปรมเมวิมุตฺโต ๑ ๓ ม. ย. อนานฺนวายิ ๑

ปุคมปิ วสุสานิ สมนุตจกขุ
ตตเถว โส สีติ สียา วิมุตโต
ภเวถ ๑ วิญญานิ ตถาวิธสฺส ฯ
อจฺจึ ยถา วาตเวเคน จิตฺตํ ๒ (อุปสีวาติ ภควา)

อตฺถิ ปเลติ น อฺเปติ สงฺขิ
เอวํ มุนิ นามกาเย วิมุตโต
อตฺถิ ปเลติ น อฺเปติ สงฺขิ ฯ
อตฺถงฺกโต โส อฺท วา โส นตฺถิ ๓
อฺทาทุ เว สสฺสตีเย อโรโค
ตมเม มุนิ สาธุ วียากโรหิ
ตถา หิ เต วิทิตฺโต เอส ฐมฺโม ฯ
อตฺถงฺกตสฺส น ปมาณมตฺถิ (อุปสีวาติ ภควา)
เยน นํ วชฺช ๔ ตํ ตสฺส นตฺถิ
สพฺเพสุ ฐมฺเมสุ สมหเตสุ
สมฺหตา วาทปถาปี สพฺเพติ ฯ
อุปสีวมาณวกปญฺหา ฉฺฉฺชึ ฯ

สูตรนินปาเต ปญจมสฺส ปารายนวกคฺสสฺส สตฺตมา นนฺทปญฺหา ฯ

[๔๓๑] ๓ สนฺติ โลกเ มุนโย (อิจฺจายสฺมา นนฺโท)

ชนา วทนฺติ ตยิทํ กถิ สฺ

#๑ โป. ม. จเวถ ฯ ๒ โป. ม. จิตฺตา ฯ ย. จิตฺโต ฯ ๓ โป. โส น ปหนมตฺถิ ฯ

#๔ โป. วชฺชา ตนฺตสฺส .. ฯ ม. วชฺชํ ฯ

ถาณุปปนัน มุนิ โน ๑ วทนต์

อุทาทุ เว ชีวเตนุปปนัน ฯ

น ทิฏฐิยา น สุตติยา น ถาณน (น สีสัพพเตน)

มุนีธ นนุท กุสลา วทนต์

วิเสณิกตฺวา อนิฆา นิราสา

วทนต์ ๒ เย เต มุนโยติ พุริมิ ฯ

เย เกจิเม สมณพฺราหฺมณา เส (อิจฺจาเยสฺมา นนุโท)

ทิฏฺฐเ ๓ สุตเตนาปี วทนต์ สุตฺธี

สีลพฺพเตนาปี วทนต์ สุตฺธี

อนนกรูเปณ วทนต์ สุตฺธี ฯ

กจฺจิสฺสุ เต (ภควา) ตตฺถ ยถา จรณฺตา

อตารุ ชาติยจ ชรณฺจ มาริส

ปฺจฺฉามิ ตํ ภควา พุริมิ เม ตํ ฯ

เย เกจิเม สมณพฺราหฺมณา เส (นนุทาติ ภควา)

ทิฏฺฐเ ๓ สุตเตนาปี วทนต์ สุตฺธี

สีลพฺพเตนาปี วทนต์ สุตฺธี

อนนกรูเปณ วทนต์ สุตฺธี

กิลฺยาปี เต ตตฺถ ยถา จรณฺติ ๔

นาตริสฺสุ ชาติชรณฺติ พุริมิ ฯ

#๑ ม. ยู. โน มุนี วทนต์ ฯ ๒ ม. ยู. จรณฺติ ฯ ๓ ม. ทิฏฺฐิสฺสุ เตนาปี ฯ

#๔ โป. วทนต์ ฯ

เย เกจิเม สมณพราหมณา เส (อิจฺจายสุมา นนุโท)

ทิกฺขุเจ สุตฺตนาปี วทฺนฺติ สฺพุทฺธิ

สีลพฺพเตนนาปี วทฺนฺติ สฺพุทฺธิ

อนกฺรฺเปณ วทฺนฺติ สฺพุทฺธิ

เต เจ ๑ มฺนิ พฺรุสฺสิ โอนมฺตินฺนเณ

อถ โก จรฺหิ เทวมฺนุสฺสโลเก

อตาริ ชาตฺตฺยจ ชรณฺจ มาริส

ปฺจุฉามิ ตํ ภควา พฺรุหิ เม ตํ ฯ

นาคํ สพฺเพ สมณพราหมณา เส (นฺนุทาติ ภควา)

ชาตฺตฺชราย นฺนฺวตฺตติ พฺรุมิ

เยสีช ทิกฺขุจํ ว สฺตํ มฺตํ วา

สีลพฺพตํ วาปี ปฺหาย สพฺพิ

อนกฺรฺปมฺปิ ปฺหาย สพฺพิ

ตณฺหํ ปริณฺญาเย อนาสวา เย ๒

เต เว นรา โอนมฺตินฺนมาติ พฺรุมิ ฯ

เอตาทินฺนุทามิ วโจ มฺหสิโน

สุกฺตฺตติตํ โคตม นฺนุปรีกํ

เยสีช ทิกฺขุจํ ว สฺตํ มฺตํ วา

สีลพฺพตํ วาปี ปฺหาย สพฺพิ

#๑ โป. เว ฯ ยฺ. สเจ ฯ ๒ โป. ม. ยฺ. เส ฯ

อนกรุปมปี ปหาย สพุพิ
ตณ्हี ปริณาย อนาสวา เย
อหมีเต โอมตัญญาตี พุริมิตี ฯ
นันทมาณวกปญหา สุตตมา ฯ

สุตตนิปาเต ปญจมสฺส ปารายนวกุคฺคสฺส อฏฺฐมา เหมกปญหา
[๕๓๒] ๘ เยเม ปุพฺเพ วียากํสุ (อิจฺจาเยสฺมา เหมโก)

(หุริ โคตมสาสนา)

อิจฺจาตี อิติ ภวิสฺสตี สพุพนฺตี อิติหิตีหิ
สพุพนฺตี ตกฺกวฑฺฒนํ

(นาหิ คตฺถ อภิรมี)

ตฺวณฺจ เม ธมฺมมกฺขาหิ ตณฺหานิกฺขมาตณฺ มุนิ
ยํ วิทิตฺวา สโต จริ ตเร โลเก วิสตุตฺติกํ ฯ
อิธ ทิฏฺฐสฺสุมุตฺตํ ๑ (วิญญาเตสฺ) ปิยรฺูเปสฺ เหมก
จฺนุทราควิโนทณฺ นินฺุพานปทฺมจฺจตุตฺ
เอตทญฺญาเย สตา ทิฏฺฐธมฺมาภินินฺุพฺพุตา
อุปฺสนฺตา จ เต สตา ๒ ตินฺุณา โลเก วิสตุตฺติกนฺุติ ฯ
เหมกมาณวกปญหา อฏฺฐมา ฯ

#๑ โป. ทิฏฺฐํ สุตฺตํ มุตฺตํ ฯ ม. ยฺ. ทิฏฺฐสฺสุมุตฺตวิญญาเตสฺ ๑ ๒ ม. ยฺ. สตา ฯ

สุตตนิปาเต ปญจมสฺส ปารายนวกคฺคสฺส นวมา โตเทยฺยปญฺหา

[๔๓๓] ๕ ยสฺมี กามา น วสนฺติ (อิจฺจา ยสฺมา โตเทยฺโย)

ตณฺหา ยสฺส น วิชฺชติ

กถฺกถา จ โย ตินฺโน วิโมกฺโข ตสฺส กิฺติโส ๕

ยสฺมี กามา น วสนฺติ (โตเทยฺยาติ ภควา) ตณฺหา ยสฺส น วิชฺชติ

กถฺกถา จ โย ตินฺโน วิโมกฺโข ตสฺส นาปโร ๕

นिरาสโส ๑ โส อุตฺ อาสฺสาโน

ปญฺญาณวาโส อุตฺ ปญฺณกปฺปี

มุนี อหิ สกฺก ยถา ๒ วิชฺฌณฺ

ตมฺเม วียาจิกฺข สมนฺตจกฺข ๕

นिरาสโส ๓ โส น จ [๔] อาสฺสาโน

ปญฺญาณวาโส น จ ปญฺณกปฺปี

เอวมฺปิ โตเทยฺย มุนี วิชาน

อภิญฺจัน กามภเว อสฺตตฺนฺติ ๕

โตเทยฺยมาณวกปญฺหา นวมา ๕

#๑-๓ โป. ย. นีราสโย ๕ ๒ โป. กถิ ๕ ๔ ย. โส ๕

สูตรนิปาเต ปณฺจมสฺส ปารายนวกคฺคสฺส ทสฺมา กปฺปปญฺหา

[๔๓๔] ๑๐ มชฺเฌ สรฺสฺมี ติฏฺฐติ (อิจฺจาเยสฺมา กปฺโป)

โอมฺเ ชาเต มหฺพฺภเย

ชฺรามจฺจุปรเตนํ ทิปฺ ปพฺรุหิ มาริส

ตฺวญฺจ เม ทิปฺมกฺขาทิ ยถายิทํ นาปริ สียา ฯ

มชฺเฌ สรฺสฺมี ติฏฺฐติ (กปฺปาทิ ภควา) โอมฺเ ชาเต มหฺพฺภเย

ชฺรามจฺจุปรเตนํ ทิปฺ ปพฺรุมิ กปฺป เต ฯ

อภิญฺจนํ อนาทานํ เอตํ ทิปํ อนาปริ

นิพฺพานํ อิติ นํ พฺรุมิ ชฺรามจฺจุปริกฺขยํ ฯ

เอเตทฺถญาย เย สตา ทิฏฺฐธฺมฺมาภินิพฺพุตา

น เต มารวสฺสานุคฺคา น เต มารสฺส ปฏฺฐคฺคฺติ ๑ ฯ

กปฺปมาณฺวกปญฺหา ทสฺมา ฯ

สูตรนิปาเต ปณฺจมสฺส ปารายนวกคฺคสฺส

เอกาทสฺมา ชฺตุกณฺณิปญฺหา

[๔๓๕] ๑๑ สุตฺวานหํ วีร อกามกามิ (อิจฺจาเยสฺมา ชฺตุกณฺณิ)

โอมฺมาตிகํ ปฏฺฐธฺมกามมกมํ

สนฺตีปํ พฺรุหิ สหฺชเนตฺต ๒

#๑ ม. ย. ปฏฺฐคฺคฺติ ฯ ๒ ม. สหฺชเนตฺต ฯ

ยถาตจัน ภควา พุรุหิ เม ตัม
ภควา หิ กามะ อภิภุชย อิริยติ
(อาทิจโจว ปจวี เตชี เตชสา)
ปริตตปณฺณสฺส เม ภูริปณฺณ
อาจิกฺข ฐมฺมํ ยมฺหํ วิชณฺณํ
ชาติชฺราย อีธ วิปฺปหานํ ฯ

กามะสุ วินย เคธฺ (ชตุกณฺณตี ภควา) เนกขมฺมํ ทฏฺฐุ เขมโต
อุกฺกหิตฺติ นีรุตฺตํ วา มา เต วิชฺชิตฺต กิณฺจณฺ
ยํ ปุพฺเพ ตํ วิโสเสหิ ปจฺจนา เต มาหุ กิณฺจณฺ
มชฺฌเณ เจ โน กเสสฺสตี อุปสนฺโต จริสฺสตี
สพฺพโส นามรูปสฺมี วิตเคชฺส พฺราหฺมณ
อาสวาสฺส น วิชฺชนฺติ เยหิ มจฺจุวตฺถิ วเชติ ฯ
ชตุกณฺณตีมาณวกปฺลฺหา เอกาทสฺมา ฯ

สูตรนินปาเต ปณฺณมสฺส ปารายนวกคฺสฺส

ทฺวาทสฺมา ภทฺรารุชปฺลฺหา

[๔๓๖] ๑๒ โอกฺขหํ ตณฺหจฺฉิตฺตํ อเนชฺ (อิจฺจายสฺมา ภทฺรารุช)

นนฺทิลฺลชฺหํ โอมตฺติณฺณํ วิมุตฺตํ

กปฺปณฺชหํ อภียาเจ สฺเมธฺ

สุตฺวาน นาคสฺส อปนมิสฺสนฺติ ๑ อิติ

นानาชนา ชนปเทหิ สงฺคตา

ตว วีร วากุญฺ อภิกงฺขมานา

เตสํ ตฺวํ สาธุ วียากโรหิ

ตถา หิ เต วิทิตฺโต เอส ธมฺโม ๑

อาทานตณฺหํ วินยฺเถ สพฺพํ (ภทฺรารุชาติ ภควา)

อุทฺธํ อโธ ติริยญฺจาปี มชฺเฌ

ยํ ยญฺหิ โลกสฺมี อุปาทियฺนฺติ๗

เตเนว มาโร อเนวติ ชนฺตุ

ตสฺมา ปชานํ น อุปาทियฺเถ

ภิกฺขุ สโต กิณฺจณํ สพฺพโลเก

อาทานสฺตฺเต อิติ เปกฺขมาโน

ปจฺจํ อิมํ มจฺจุเชยฺยํ วิสฺตฺตฺนฺติ ๑

ภทฺรารุชฺฌมาณวกฺปญฺหา ทฺวาทสฺมา ๑

สุตตนิปาเต ปญฺจมสฺส ปารายนวกฺคสฺส เตรสฺมา อุทฺยปญฺหา

[๔๓๗] ๑๓ ฌายี วิรชฺมาสินฺ (อิจฺจาเยสฺมา อุทโย) กตฺกิจฺจํ อนาสวํ

ปารกฺุํ สพฺพธมฺมานํ อตฺถิ ปญฺเฬน อากมํ

อญฺญํ วิโมกฺขํ ปพฺรุหิ อวิชฺชาย ปภฺเทนํ ๑

#๑ โป. อปกมิสฺสนฺติ ๑

ปหานัน กามฉนุทานัน (อุทยาติ ภควา) โทมณสุสาน จุภย
ถินสุส จ ปนุทนน ๑ กุกุกุจจัน นินวารณัน
อุเปกขาสติสสุทฐัน ธมมตกุกปุเรชวี
อณณ วิโมกุกัน ๒ ปพุมิ อวิชชาย ปเกทนน ๑
กีสสุ สลยโลชโน โลโก กีสสุ ตสุส วิจารณา
กิสสุตสุส วิปปหานเนน นินพพานัน อิติ วุจจติ ๑
นนุทิสลยโลชโน โลโก วิตกุกสุส วิจารณา
ตณุหาย วิปปหานเนน นินพพานัน อิติ วุจจติ ๑
กถิสตสุส จรโต วิณณณณ อุปรชชตติ
ภวนนุตติ ปุกุกุมากมมม ตติ สุกโณมม วโจ ตว ๑
อชชตตตตจ พหิทฐา จ เวทนน นานินนุทโต
เอวีสตสุส จรโต วิณณณณ อุปรชชตติติ ๑
อุทยมาณวกปณุหา เตรสมา ๑

สูตรนินปาเต ปณจมสุส ปารายนวกุกสุส จุททสมา โปสาลปณุหา
[๔๓๘] ๑๔ โย อติตติ อาทิสติ (อิจจายสุมา โปสาล)
อนนโช ฉินนุสสโย
ปารุก ๓ สพพฐมมานัน อตถิ ปณุหน อากมม
#๑ โป. ม. ปนุทนน ๑ ๒ โป. ม. ย. อณณณวิโมกุกัน ๑ ๓ ม. ปารุก ๑

วิภูตรูปสณฺณิสฺส สพฺพกายปฺปหายนฺ
อชฺชตฺตตฺตจ พหิทฺธา จ นตฺถิ กิลฺลจิตฺติ ปสฺสโต
ฉานฺตี สกฺกานุปฺปจฺฉามิ กถิ เนยฺโย ตถาวิชฺ ๑
วิญฺญาณภูตฺติโย สพฺพา (โปสาลาติ ภควา)

อภิษานํ ตถาคโต

ติฏฺฐนฺตเมณฺ ชานาติ วิมุตฺตํ ตปฺปปรายนํ
อาภิกฺขณฺตสมฺภวํ ๑ นนฺทิสฺสโยชนํ อิติ
เอวเมว ๒ อภิกฺขณาย ตโต ตตฺถ วิปฺสฺสตี
เอว ๓ ฉานฺตี กถิ ๔ ตสฺส พฺราหฺมณฺตสฺส วุสฺสิมโตติ ๑
โปสาลมาณวกฺปญฺหา จุฑฺทสมฺมา ๑

สุตตนิปาเต ปณฺจมสฺส ปารายนวกฺคตฺส

ปณฺณรสมฺมา โมฆรราชปญฺหา

[๔๓๕] ๑๕ ทฺวาทิ สกฺก ๕ อปฺปจฺฉิสฺสํ (อิจฺจาเยสฺมา โมฆรราชา)

น เม พฺยาภาสิ จกฺขุมฺมา ๖

ยวตฺตยฺยจ เทวีสฺสิ พฺยาภโรตฺตีติ เม สฺตํ
อโย โลโก ปโร โลโก พฺรหฺมโลโก สเทวโก
ทิฏฺฐินฺเต นาภิชานามิ โคตฺมสฺส ยสฺสสิโน

#๑ ม. อาภิกฺขณฺตสมฺภวํ ๑ ตฺวา ๑ ย. --- ๑ ตฺวา ๑ ๒ โป. ม. เอวเมว ๑

#๓ ม. เอติ ๑ ๔ โป. ตถา ๑ ๕ ม. ย. สกฺกํ ๑ ๖ โป. จกฺขุม ๑

เอวํ อภิกกนตทสฺสาวี อตฺถิ ปญฺเฬน อากมํ
กถํ โลกํ อเวกฺขนตํ มจฺจุราชา น ปสฺสตี ฯ
สุณฺณโต โลกํ อเวกฺขสฺสุ โมจฺจราช สทา สโต
อตฺตานุทิกฺกุจฺจํ อูหจฺจ เอวํ มจฺจุตโร สียา
เอวํ โลกํ อเวกฺขนตํ มจฺจุราชา น ปสฺสตีตี ฯ
โอมจฺจราชมาณวกปญฺหา ปณฺณรสมา ฯ

สุตตนิปาเต ปญฺจมสฺส ปารายนวกคฺคสฺส

โศปสฺมา ปิงฺกียปญฺหา

[๔๔๐] ๑๖ ชินฺโนหมสฺมี อพฺโล วิวณฺโณ ๑ (อิจฺจายสฺมา ปิงฺกีย)

เนตฺตํ น สฺวทฺธา สวณฺํ น ผาสฺ
มาหฺมปฺนสฺสํ ๒ โอมฺโห อนฺตราย ๓
อาจิกฺข ฐมฺมํ ยมฺหํ วิชฺฌณฺํ
ชาติชฺรราย อิทฺ วิปฺปหานํ ฯ
ทิสฺวาน รุเปสฺสุ วิหณฺณมาเน (ปิงฺกียาติ ภาควา)
รุปฺปนฺตํ รุเปสฺสุ ชนา ปมตฺตา
ตสฺมา ตฺวํ ปิงฺกีย อปฺปมตฺโต
ชหสฺสุ รุปฺปี อปฺปนพฺกาวาย ฯ
ทิสฺวา จตฺสฺโส วิทิสฺวา จตฺสฺโส

#๑ ม. ย. วิตวณฺโณ ฯ ๒ โป. มาหฺนฺนสฺส ฯ ม. ย. มาหฺนฺนสฺสํ ฯ

#๓ โป. ม. อนฺตราว ฯ

อุทฺธํ อโธ ทส ทิสา อิมายโ
น ตฺยหํ อทฺถุจฺจํ อสุตามุตฺตํ วา ๑
อโธ อวิณฺณตํ กิณฺณจิมตฺถิ ๒ โลก
อาจิกฺข ฐมฺมํ ยมฺหํ วิชณฺณํ
ชาติชฺราย อธิ วิปฺปหานํ ฯ
ตฺถหาริปนฺเน มนฺุเช เปกฺขมาโน (ปิงฺกียาติ ภควา)
สนฺดาปฺชาเต ชฺรสาปเรเต
ตฺสฺมา ตฺวํ ปิงฺกีย อปฺปมตฺโต
ชฺหสฺสุ ตณฺหํ อปฺนพฺภวายาติ ฯ
ปิงฺกียมาณวกฺปณฺหา โสพฺสฺมา ฯ

---

[๔๔๑] อิทมโวจ ภควา มคฺเชสุ วิหรนฺโต ปาสาณเจติเย ๑
ปริจาริกโสพฺสนนฺํ พฺราหฺมณนํ อชฺฌิณฺุโจ ปณฺหํ ๔ พฺยาภาสิ ฯ๑
เอกเมกฺสฺส เจปิ ปณฺหสฺส อตฺถมณฺุณาย ฐมฺมมณฺุณาย ฐมฺมานุฐมฺมํ
ปฺฏิปชฺเชยฺย กจฺเจยฺยเวว ชฺรามรณฺสฺส ปาโร คมนิยา อิเม
ฐมฺมาติ ตฺสฺมา อิมสฺส ฐมฺมปริยายสฺส ปารายนฺนุเตวฺว อธิวจฺนํ ฯ

[๔๔๒] อชิโต ติสฺสเมตฺเตยฺโย ปุณฺณโก อถ เมตฺตคฺคฺ

โรตโก อฺปสีโว จ นนฺโท จ อถ เหมโก

โตเทยฺยกปฺปา ทฺภโย ชฺตฺถกณฺุณี จ ปณฺทิตฺโต

ภทฺราวุโร อฺทโย จ โปสาโล จาปิ พฺราหฺมโณ

#๑ โป. ม. อสุตฺตํ มุตฺตํ ฯ ย. อสุตฺตํ มุตฺตํ วา ฯ ๒ โป. กิณฺณจิมตฺถิ ฯ ม. ย.

#กิณฺณจิมตฺถิ ฯ ๑ ม. ย. ปาสาณเก เจติเย ฯ ๔ ม. ปุณฺุโจ ปุณฺุโจ ฯ

#ย. ปุณฺุโจ ปุณฺุโจ ปณฺุเห ฯ

โมฆราชา จ เมธาวิ ปิงคิโย จ มหา อิติ
เอเต พุทธมุปากญจ ๑ สมุปนฺนจรณํ อิติ
ปุจฺจนฺตา นิปุเณ ปญฺเฬ พุทธเสฏฺฐํ อุปากम्म ฯ
เตสํ พุทฺโธ พุยาภาสิ ปญฺเฬ ปุญฺเญ ๒ ยถาคถิ
ปญฺหานํ เวยฺยากรณน โตเสสิ พุราหุมนฺเน มุนิ ฯ
เต โตสิตา จกฺขุมตา พุทฺธเนนาทิจฺจนฺตฺนา
พุทฺธมจริยมจริสฺสุ วรปญฺณสฺส สนฺตฺติเก ฯ
เอกเมกสฺส ปญฺหสฺส ยถา พุทฺธเนน เทสิตฺติ
ตถา โย ปฏฺิปปชฺเชยฺย กจฺเณ ปาริ อปารโต ๓
อปารรา ปาริ กจฺเณยฺย ภาเวนฺโต มคฺคมุตฺตมํ ฯ
มคฺโค โส ปรคฺคมนาเย ตสฺมา ปรายนํ อิติ ฯ

[๔๔๑] ปรายนมนุคายิสฺสํ (อิจฺจาเยสฺมา ปิงคิโย)

(ยถา อทฺทกฺขิ ตถา อกฺขาติ) ๔ วิมฺโล ฐุริเมธโส
นิกฺกามิ ๕ นิพฺพุโต นาโค ๖ กิสฺส เหตุ มุสา ภาณ ฯ
ปหีนมฺลโมหสฺส มานมกฺขปฺปหาโย
หนฺนทาหิ กิตฺตยิสฺสามิ คิริ วณฺณฺฐปฺสญฺหิตฺติ ฯ
ตโมนฺุโท พุทฺโธ สมนฺตจกฺขุ
โลกนฺตคฺคฺ สพฺพภวาทิวตฺโต
อนาสโว สพฺพกฺขปฺปหาโน ๗

#๑ โป. พุทธมุปากญจ ฯ ม. พุทธิ อุปากญจ ฯ ย. ... อุปาคญจ ฯ ๒ ม. ย.

#ปุญฺโง ฯ ๓ โป. อปารโก ฯ ๔ ม. ยถาทกฺขิ ตถากฺขาสิ ฯ ๕ โป. นิกฺกโม ฯ

#๖ ม. นิพฺพโน นาโค ฯ ย. นิพฺพานโน นาโค ฯ ๗ ม. ย. --- ปหีนโน ฯ

สจฺจวฺหโย พุรหฺมปาตีโต ๑ เม ฯ

ทีโช ยถา กุพฺพนํ ปหาย

พหุปลฺลํ กานนํ อวเสยฺย

เอวมฺปหํ อปฺปทสฺเส ปหาย

มโหทธิ หังสริวชฺฌปฺตโต ๒ ฯ

เย เม ปุพฺเพ วียากํสุ (หุริ โคตมศาสนา)

อิจฺจาสิ อิติ ภวิสฺสติ สพฺพนตํ อิติหิตํ

สพฺพนตํ ตกฺกาวตฺถนํ

(นาหํ ตตฺถ อภิริมี) ๓ ฯ

เอโก ตมนฺนุทาสีโน ชฺฐติมา โส ปภงฺกโร

โคตโม ฐริปฺลญาโน โคตโม ฐริเมธโส

โย เม ธมฺมเทเสติ สนฺทิจฺจิกมกาลีกํ

ตณฺหกฺขมณฺีตํ ยสฺส นตฺถิ อุปมา กุวฺจิ ฯ

กินฺนุ ตมฺหา วิปฺปวสฺสิ มุหุตฺตมปี ปิงฺคิย

โคตมา ฐริปฺลญาณา โคตมา ฐริเมธสา

โย เต ธมฺมเทเสติ สนฺทิจฺจิกมกาลีกํ

ตณฺหกฺขมณฺีตํ ยสฺส นตฺถิ อุปมา กุวฺจิ ฯ

นาหํ ตมฺหา วิปฺปวสฺสามิ มุหุตฺตมปี พุราหฺมณ

โคตมา ฐริปฺลญาณา โคตมา ฐริเมธสา

โย เม ธมฺมเทเสติ สนฺทิจฺจิกมกาลีกํ

#๑ ม. ย. พุรหฺเม อุปาสีโต ฯ ๒ โป. หังสริวชฺฌปฺตโต ฯ ม. หังสริว อชฺฌปฺตโต ฯ

#ย. หังสริว อชฺฌปฺตโต ฯ ๓ ม. ย. นา ... มินฺติ นตฺถิ ฯ

ตณฺหกุขมณีตักิ ยสฺส นตฺถิ อุปฺมา กุวจิ ฯ

ปสฺสามิ นํ มนสา จกฺขนาเว

รตฺตินฺทิวํ พุราหุมนฺ อุปฺปมตฺโต

นมสฺสมานิ วิวสํมิ ๑ รตฺตี

เตเนว มณฺณามิ อวิปฺปวาสิ ฯ

สทฺธา จ ปิตี จ มโน สติ จ

นาเมนฺติ ๒ เม โคตมสฺสสนฺมหา

ยํยํ ๓ ทิสํ วชฺติ ภูริปฺนฺโล

ส เตเนว นโตหฺมสฺมิ ฯ

ชินฺณสฺส เม ทุพฺพลถามกสฺส

เตเนว กาโย น ปเลติ ตตฺถ

สงฺกปฺปยฺนตฺตาย วชามิ นิจฺจํ

มโน ทิ เม พุราหุมนฺ เตเนว ยุตฺโต ฯ

ปงฺเก (สยฺยานิ) ปรีผนฺตฺมานิ ทิปา ทิปิ อุปฺปลวี่ ๔

อถทฺทสฺสํ สมนฺพุทฺธํ โอมตฺตินฺณมนฺนาสํ

ยถา อหุ วกฺกฺลิตฺติ มุตฺตสทฺโธ

ภทฺทราวุโธ อาพฺวิโคตโม จ

เอวเมว ตฺวํปิ ปมฺนุจสฺส สทฺธํ

คฺมิสฺสสิ ตฺวํ ปิงฺกฺย มจฺจุเชยฺยสฺส ปาริ ฯ

เอส ภิกฺขุโย ปสฺสีทามิ สุตฺวาน มฺนินฺโน วโจ

#๑ โป. ม. ย. วิวเสมิ ฯ ๒ โป. นามติ ฯ ม. ย. นามเปนฺติเม ฯ ๓ โป. ยญจ ฯ

#๔ ม. ย. อุปฺปลวี่ ฯ

วิภูจฺจนโธ สมฺพุทฺโธ อจิโธ ปฏฺิภาณวา
อธิเทเว อภิญญาเย สพุพฺ เวทิ ปโรวโร ๑
ปญฺหานนฺตกรโ สตุถา กงฺขินํ ปฏฺิษานตํ
อสิหริ อสงฺกุปฺปี ยสฺส นตฺถิ อฺปมา กฺวจิ ๑
อทฺธา คมิสฺสามิ น เมตฺถ กงฺขา
เอวํ มํ ฐาเรหิ อธิมุตฺตจิตฺตุนฺติ ๑
ปารายนวคฺโค ปญฺจโม ๑

สุตตนิปาเต สุตตฺททานํ

[๔๔๔] อฺรโค ฐนฺิโยปี จ ขคฺคฺวิสาโณ กสิ
จฺจนโธ ภโว ปฺนเทว วสฺโส จ กรณฺิยญฺจ □
เหมวโต อถ ยคฺโข วิชยํ สุตฺตวโร มฺนิ ๒ ๑
เสฏฺโฐ ปจฺมกฏฺฐปวโร วคฺโค
ทฺวาทสฺสุตฺตธโร สุวิภคฺโต
เทสิโต จกฺขุมตา วิมเลน
สุยฺยติ วคฺควโร อฺรโคติ ๑
รตฺนามคฺนฺุโ หิริมจฺจลนาโม
สุจฺโธมกปิโธ จ พฺราหฺมณฺฐมโม
นาวา กิสิลลฺอญฺจาโน จ

#๑ ม. วโรวโร ๑ ๒ ม. วิชยสุตฺตํ มฺนิสุตฺตวรนฺติ ๑

ราหุโล จ ปุณปี วงศ์โส
สมมาปริพพาชนโย ๑ จ ตตถ
ธมมิกสูตรวโร สุวิกตโต
จุททสสูตรธโร ทุตติยมุหิ
จูปกคควโรติ ตมาหุ ฯ
ปพพชชฺช ปธานสุภาสิตนาโม
ปุรพาโส ปุณเรว ๒ มาโม จ
สภียกณียเมว สลลนาโม
วาเสฏฐวโร กอกาลิโกปี ๓ จ
นาพกสูตรวโร สุวิกตโต
ติ อนุปสฺสี ตถา ปุณเทว
ทวาทสสูตรธโร ตติยมุหิ
สุยฺยติ วคควโร มหানাโม ฯ
กามคฺคหฏฐกทฏฐกณานาโม
สุทฺธฐวโร ปรมฏฐกณานาโม
ชราเมตฺติยสูตรวโร สุวิกตโต
ปสุรมาคณฺทโย จ ปุรเกโท ๔
กลหวิวาโท อูโภ วิยฺหา จ
ควฏฐกอตตทณฺฑสาร์ปุตฺตา จ
โสฬสสูตรธโร จตฺตมฺหิ

#๑ ม. สมมาปริพพาชนโยปีเจตถ ฯ ๒ ม. ปุณเทว ฯ ๓ ม. กาลิโกปีจ ฯ

#๔ ม. ปสุรมาคณฺฑิยา ปุรเกโท ฯ

อญฺจกวกุควโรติ ตมาหุ ฯ
มคเช ชนปเท รณณียะ
เทสวเร กตปุณฺณนิเวเส
ปาสาณกเจตียวเร สุวิภตฺเต
วสี ภควา คณเสฏฺโฐ
อุภยํ วา ปุณฺณสมาคตํ ยมฺหิ
ทฺวาทสโยชนียา ปริสาย
โสฬสพฺรหฺมณานํ กิร ปุณฺโง
ปุจฺฉาย โสฬสปลฺหกมฺมียา
นิปฺปกาสยิ ธมฺมมทาสี
อตฺถปกาสกพฺยณฺชนปุณฺณํ
ธมฺมมเทเสสิ ปฺรเชมชนียํ
โลกहितาย ชิโน ทิปทลฺโล โย
สุตฺตวารี พหุธมฺมวิจิตรํ
สพฺพกิเลสโมจนเหตุํ ๑
เทสยิ สุตฺตวารี ทิปทลฺโล โย
พฺยณฺชนมตฺถปทสมยฺชุดฺติ
อกฺขรสนฺยลิตโอบมคฺคาพฺหํ
โลกวิจารณณานปภคฺคํ
เทสยิ สุตฺตวารี ทิปทลฺโล โย

#๑ ม. ... ปโมจนเหตุํ ฯ

ราคมเต อมถิ วิมลคัคคิ
โทสมเต อมถิ วิมลคัคคิ
โมหมเต อมถิ วิมลคัคคิ
โลกวิจารณณานปภคัคคิ
เทสยิ สุตตวารี ทิปทคโค ๑
เกตุสมเต อมถิ วิมลคัคคิ
ทุจจริตมเต อมถิ วิมลคัคคิ
โลกวิจารณณานปภคัคคิ
เทสยิ สุตตวารี ทิปทคโค ๑
อาสวพนุชนโยคกิลลสิ
นิวรณานิ จ ตีณิ จ มลานิ
ตสฺส กิลลสปโมจนเหตุ
เทสยิ สุตตวารี ทิปทคโค ๑
นิมฺมลสพุกิลลสปนุทนน
ราควिरาคมเนชมโสถิ
สนฺตปณฺธิตฺสฺสทฺทสฺสธมฺม
เทสยิ สุตตวารี ทิปทคโค ๑
ราคณฺจ โทสณฺจ ภณฺชิตฺสนฺตํ ๑
โยนิ จ ทฺกคฺติปณฺจวิญญานํ
ตณฺหาตฺตรตฺตจฺเจทฺนตาณฺปโมกฺขํ ๒

#๑ ม. ... โทสกมภณฺชิตฺสนฺตํ ๑ ๒ ม. ตณฺหารตฺตจฺเจทฺนตาณฺลตา ... ๑

เทสยิ สุตตวริ ทิปทคฺโค ๑

คมฺภีรทฺททสณฺหนิปฺณํ

ปณฺทิตเวทนียนิปฺณตฺถํ ๑

โลกวิจารณณานปภคฺคํ

เทสยิ สุตตวริ ทิปทคฺโค ๑

นวงฺคกฺสุมชฺฐวเลภฺรณํ ๒

อินฺทฺริยชฺฌานวิโมกฺขวิกตฺตํ

อฏฺฐจฺงกิกมคฺควริ วรยานํ

เทสยิ สุตตวริ ทิปทคฺโค ๑

โสมนฺปมํ วิมลํ ปริสุทฺธํ

อณฺณวมุปมา รตนสุจิตฺตํ

ปฺปฺผลสมํ รวิมุปมเตชฺ

เทสยิ สุตตวริ ทิปทคฺโค ๑

เขมสิวํ สุขสีตลสนฺตํ

มจฺจุตฺตาณปรมตฺถํ

ตสฺส สฺนินฺทพฺพตทสฺสนเหตุํ

เทสยิ สุตตวริ ทิปทคฺโค ๑

สุตตนิปาโต นิฏฺฐิตो ๑

#๑ ม. -- เวทนีย --- ๑ ๒ ม. _____ มาลคฺคีเวยฺยํ ๑

#๑ ม. -- เวทนีย --- ๑ ๒ ม. _____ มาลคฺคีเวยฺยํ ๑